

กฎหมายไทย

พระราชบัญญัติขึ้นและประกาศ
ซึ่งตั้งขึ้นไว้ ในรัชกาลของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ
เล่ม ๒

หลวงรัตนัญญัติ (แปลง)
อธิบดีกรมอัยการ ในกระทรวงยุติธรรม
เป็นผู้รวบรวมเอามาลงพิมพ์ ไว้เป็นสมุดเล่มเดียว
กันเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคะก็ทั้งปวง

ที่พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิสากร บ้านหม้อ
ถนนเพองนคร กรุงเทพฯ

ราคาเล่มละ ๘ บาท

ที่ร้านโกสินทร ศก ๑๑๓
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

โรงพิมพ์วิชาการ

มีหนังสือ ต่าง ๆ ขาย คือ

กฎหมายไทย คือ พระราชบัญญัติ และหมาย
ประกาศในราชการ ที่ ๕

เล่ม ๑ รวม ๕๐๗ หน้า ราคาเล่มละ ๙ บาท

เล่ม ๒ รวม ๔๑๖ หน้า ราคาเล่มละ ๙ บาท

(เล่ม ๓ ยังไม่แล้ว)

ธรรมเนียมวินิจัยจำนวน ปี ร ศ ๑๑๑

เล่ม ๑ ราคาเล่มละ ๕ บาท

ธรรมเนียมวินิจัยจำนวน ปี ร ศ ๑๑๒

เล่ม ๒ ราคาเล่มละ ๘ บาท

พระราชพงษาวดารอังกฤษ เล่ม ๑ ราคาเล่มละ ๕ บาท

กฎหมาย ศาล สถิตยบัญญัติธรรม ราคาเล่มละ ๑ บาท

สังขศิลป์ไชย ราคาเล่มละ ๑ บาท

โคลงนิราศสระบุรี (คราวทัพเวียงจันทน์) ราคาเล่มละ ๒ สตึง

โคลง ขอมพระเกษียณ ราคาเล่มละ ๑ สตึง

เรื่อง พระมณีนพไชย (คือ ขอมพระกลืน) ราคาเล่มละ ๑ สตึง

เชิญ ไปซื้อ ที่ นายสุน ผู้จัดการ โรงพิมพ์วิชาการ บ้านหม้อ

ถนนเพ็ญนครแห่ง ๑ ที่ บ้านนายมีสี่แยกถนนบำรุงเมือง แห่ง ๑

ที่ บ้านนายเงิน ประเคศ ศาลสถิตยบัญญัติธรรมแห่ง ๑

สารบัญ

บอกชื่อ พระราชบัญญัติ และประกาศ

- ๔๓ ประกาศ ภาษี กอไม้ ไม้ สีสุก รุศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๔๐๕
- ๕๔ กฎหมายสำหรับ ทหาร ที่เป็นพนักงาน กับ เพลิง
รวม ๓ ข้อ รุศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๔๑๒
- ๕๕ ประกาศพระสงฆ์ให้รู้ทั่วกัน ทุกๆ พระอาราม
ว่า ด้วยคนจะขอชด เป็น ภิกษุ ต้อง มี ประกัน
รุศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๔๑๖
- ๕๖ กฎหมาย สำหรับ กรม ทหาร กับ เพลิง
รวม ๓ ข้อ รุศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๔๒๑
- ๕๗ กฎหมาย ไปติศ รักษาหัวเมือง ฝ่ายเหนือ
รวม ๑๓ ข้อ รุศักราช ๑๒๓๗ หน้า ๔๒๔
- ๕๘ ประกาศให้ ใช้เงินเหรียญใหม่
รุศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๒๘
- ๕๙ ประกาศเรื่อง ที่ จะแลกเงินเหรียญ ต่างๆ
รุศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๓๑
- ๖๐ ประกาศเรื่อง ให้ เขา ของ ต่างๆ มา ตั้ง หอ มีว เข็ม
รุศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๓๓
- ๖๑ ประกาศ ให้ หนังสือ พระสงฆ์ สามเณร
รุศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๓๔

- ๖๒ ประกาศสักเลข จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๓๖
- ๖๓ ประกาศให้ใช้ทองแดงชั่ง จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๓๗
- ๖๔ หมาย บอก ลูกขุน กระลาการ ให้ ทราบทั่ว กัน
จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๓๘
- ๖๕ ท้อง ทรา จำ กัวย โค' กระบือ ภายหลัง ๑ พัน ๑
ที่ สมุห พระกระลาโหม หน้า ๔๔๑
- ๖๖ ร่าง ท้อง ทรา เพิ่ม เต็ม พระราชบัญญัติ หน้า ๔๔๓
- ๖๗ ร่าง ท้อง ทรา ประกาศ พระราชทาน คั้วพิมพ์
หัว เมือง ชัย นอก หน้า ๔๔๘
- ๖๘ ประกาศ ให้ รายนว เจ้าของเรือ รู้ทั่ว กัน
จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๔๒
- ๖๙ ประกาศ ห้าม มิ ให้ ตกเข้า แก่ ชาวนา
จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๔๔
- ๗๐ ประกาศ ที่ จะ หัก ไพร่ สม คาย ชรา พิการ
จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๔๗
- ๗๑ ประกาศ ให้ เจ้า หมู่ มุล นาย ส่ง เงิน ค่า ราชการ
จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๔๘
- ๗๒ ประกาศ ให้ เขียน สร้อย ชูช ให้ เตม
จุลศักราช ๑๒๓๘ หน้า ๔๖๒
- ๗๓ ประกาศ ของ นคร เมือง นคร
พิพิธภณ พิศาลโยธย และ หอจดหมาย เหตุ

- จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๖๔
- ๗๔ ประกาศเพิ่มเติม ห้ามมิให้เด็กเล่น การพนัน
ครั้งที่ ๓ จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๖๗
- ๗๕ ประกาศห้ามมิให้บัณฑิตเข้า ออก ไป ข้าง นอก
พระราชอาณาเขต จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๖๙
- ๗๖ ประกาศให้ราษฎร ซึ่งเป็นความถึง ไบฮัตย์
และชู้ ขาภ มา ร้อง จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๗๓
- ๗๗ พระราชบัญญัติ ลักษณะ พยาน ว่าด้วย พยาน
รับสินจ้าง สืบผล ทน สำนาค รวม ๑๑ มาตรา
จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๗๕
- ๗๘ ประกาศ ขุดคลอง จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๘๗
- ๗๙ ประกาศให้ทำยานุชิตผู้ ร้าย มา ขึ้น
จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๙๓
- ๘๐ ประกาศ เบิกเข้า จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๙๗
- ๘๑ ประกาศ เบิกคลอง นคร เมือง เขต
จุลศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๔๙๙
- ๘๒ ประกาศ เบิกคลอง ทวีตมา จุลศักราช ๑๒๔๐ หน้า ๕๐๒
- ๘๓ ประกาศ มอบราชการ กรม ทหาร ไทย
จุลศักราช ๑๒๔๐ หน้า ๕๐๔
- ๘๔ ประกาศให้ตั้งกองกลาโหมสำหรับรับรบ
จุลศักราช ๑๒๔๐ หน้า ๕๐๕

- ร้องทุกข์ราษฎร รุสศักราช ๑๒๔๐ หน้า ๕๐๖
- ๘๕ ประกาศ เรื่อง ช้ายทิม แถ่งนิวาค
รุสศักราช ๑๒๔๐ หน้า ๕๐๗
- ๘๖ ประกาศ ราชทูตยวน รุสศักราช ๑๒๔๑ หน้า ๕๐๘
- ๘๗ ประกาศ เอกสระธิบิชนที่ ๑ รุสศักราช ๑๒๔๓ หน้า ๕๐๙
- ๘๘ พระราชบัญญัติ ว่าความ ศาลต่างประเทศ
รวม ๓ ข้อ รุสศักราช ๑๒๔๓ หน้า ๕๑๗
- ๘๙ พระราชบัญญัติ เพิ่ม เต็ม ในกฎหมาย ท้อง หน้า
รวม ๑๘ มาตรา รุสศักราช ๑๒๔๓ หน้า ๕๒๐
- ๙๐ ประกาศ ว่าด้วย การ ชำระ ความ ข้าเถอ
รุสศักราช ๑๒๔๓ หน้า ๕๒๗
- ๙๑ ประกาศ ว่าด้วย โปรกเกล้า ให้ ข้า หลวง
ชอกเกิน สวน รุสศักราช ๑๒๔๓ หน้า ๕๓๑
- ๙๒ พระราชบัญญัติ ศักดินา พระองค์เจ้าตั้ง
รุสศักราช ๑๒๔๓ หน้า ๕๓๕
- ๙๓ พระราชบัญญัติ ให้ เลิก กฎหมาย ลักขณ เบ็ญเสร์จ
๑๑ ข้อ ว่าด้วย ขนยา คาย เกี้ยว
รุสศักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๓๖
- ๙๔ ประกาศ เรื่อง ถวาย หนังสือ
รุสศักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๔๒

- ๙๕ ประกาศ ถวาย หนังสือ ข้า อภิ
 รุคคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๔๔
- ๙๖ ประกาศ ยกเกาะ ฟอโมซา
 รุคคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๔๕
- ๙๗ ประกาศ ให้ ราชบุร ถวาย ฎีกา
 รุคคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๔๗
- ๙๘ พระราชบัญญัติ โศกระกือ
 รุคคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๔๘
- ๙๙ ประกาศ ห้าม เครื่อง สาครวาฐ กระสุน ทิน กำ
 รุคคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๕๐
- ๑๐๐ ประกาศ ต่าง ๆ สำหรับ เมือง นคร เชียง ใหม่
 รุคคักราช ๑๒๔๖ กือ
- (๑) ห้าม การ เล่นพนัน ต่าง ๆ
 (๒) ห้าม ถือ เครื่อง สาครวาฐ
 (๓) คำนา
 (๔) ใบอนุญาต ให้ มี เครื่อง สาครวาฐ
 (๕) ช้อขาย ไม้ชอน สัก
 (๖) ตักฟัน ไม้ชอน สัก หน้า ๕๕๒
- ๑๐๑ ประกาศ การ เก็บเรือ ค้าขาย ทาง เมือง จีน
 รุคคักราช ๑๒๔๗ หน้า ๕๗๒

- ๑๐๒ พระราชบัญญัติโค กระบือ
 รุศคักราช ๑๒๓๗ หน้า ๕๗๗
- ๑๐๓ ประกาศ คำปกครองา ตักสินเรื่อง จำนำเด็ก
 รุศคักราช ๑๒๔๔ หน้า ๕๘๓
- ๑๐๔ ประกาศ ว่าด้วย ทำสาร กรมธรรม แล สัญญา
 รุศ คักราช ๑๒๔๕ หน้า ๕๘๘
- ๑๐๕ ประกาศ ว่าด้วย การ ถวาย หนังสือ ราชการ
 ต่าง ๆ รุศ คักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๙๒
- ๑๐๖ ประกาศพระราชทาน พระบรมราโชวาท
 เทือน สติ ใน การ รับ กุมภคน ทำ ผิด
 รุศคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๕๙๘
- ๑๐๗ ประการ ว่าด้วย ทรา ฎุม คุ้ม ห้าม
 รุศคักราช ๑๒๔๖ หน้า ๖๐๐
- ๑๐๘ พระราชบัญญัติ กรม ไปรษณีย์สยาม
 รุศคักราช ๑๒๔๗ รวม ๗ มาตรา หน้า ๖๐๔
- ๑๐๙ ประกาศโรงเรียน รุศคักราช ๑๒๔๗ หน้า ๖๑๖
- ๑๑๐ ประกาศ ธรรมเนียม ถวาย หนังสือ ต่าง ๆ
 รุศคักราช ๑๒๔๗ หน้า ๖๑๙
- ๑๑๑ ประกาศ ถวาย หนังสือ คน ที่ ๓
 รุศ คักราช ๑๒๔๗ หน้า ๖๒๐

๑๑๒ ประกาศ เรื่อง ฌฬิก ของ หนังสือ ถวาย

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๒๓

๑๑๓ ประกาศ เรื่อง อากรยาชัย จุลศักราช ๑๒๔๗ หน้า ๖๒๓

๑๑๔ ประกาศ ผูกขี้จัน ประกาศ ปักคอก

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๒๕

๑๑๕ ประกาศ ขยับที่ ความ ศาลฎีกา

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๒๖

๑๑๖ ประกาศ ไปรษณีย์ จุลศักราช ๑๒๔๗ หน้า ๖๗๗

๑๑๗ ประกาศ ศาล ท่าง ประเทศ

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๒๗

๑๑๘ ประกาศ ใน การ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๒๗

๑๑๙ ประกาศ ตั้ง สิบเกเรทาวี หลวง

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๓๒

๑๒๐ ประกาศ ไปรษณีย์ สยาม

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๓๓

๑๒๑ ประกาศ ไปรษณีย์ สยาม

จุลศักราช ๑๒๔๗

หน้า ๖๓๔

๑๒๒ ประกาศ ไปรษณีย์ สยาม

จุลศักราช ๑๒๔๗ หน้า ๖๓๗

๑๒๓	ประกาศไปร สนธิ์	
	รุดคักราช ๑๒๔๗	หน้า ๖๓๘
๑๒๔	ประกาศ เวียน หนังสือ	
	รุดคักราช ๑๒๔๗	หน้า ๖๓๘
๑๒๕	ประกาศ เลิก แม่กอง ความ	
	รุดคักราช ๑๒๔๗	หน้า ๖๔๑
๑๒๖	ประกาศไปร สนธิ์	
	รุดคักราช ๑๒๔๗	หน้า ๖๔๓
๑๒๗	ประกาศ ขก คลอง ภาษี เจริญ	
	รุดคักราช ๑๒๔๗	หน้า ๖๔๕
๑๒๘	ประกาศ แรก น้ำ จึก	
	รุดคักราช ๑๒๔๘	หน้า ๖๔๖
๑๒๙	ประกาศ ให้มี กอง รัย ผู้รัย	
	รุดคักราช ๑๒๔๘	หน้า ๖๔๙
๑๓๐	ประกาศ สิ้น พระชนม์	
	รุดคักราช ๑๒๔๙	หน้า ๖๕๑
๑๓๑	ประกาศ ให้รัย ผู้รัย	
	รุดคักราช ๑๒๔๙	หน้า ๖๕๒
๑๓๒	ประกาศ เปลี่ยน ขยับที่ กรม พระนครบาล	
	รุดคักราช ๑๒๔๙	หน้า ๖๕๔

- ๑๓๓ ประกาศ ทั้ง อรรถมหาเสนาบดี
จุลศักราช ๑๒๔๙ หน้า ๖๕๖
- ๑๓๔ ประกาศ ทั้งเสนาบดี
จุลศักราช ๑๒๔๙ หน้า ๖๕๙
- ๑๓๕ ประกาศ คักกีนาราชทูต
จุลศักราช ๑๒๔๙ หน้า ๖๖๑
- ๑๓๖ ประกาศ เสด็จม พระปรมาภิไธย
จุลศักราช ๑๒๔๙ หน้า ๖๖๓
- ๑๓๗ ประกาศ ไปร สนิย
จุลศักราช ๑๒๔๙ หน้า ๖๖๙
- ๑๓๘ ประกาศ ว่า กัวย เรียบ นาม ขั้ ราชการฝ่ายใน
จุลศักราช ๑๓๔๘ หน้า ๖๗๐
- ๑๓๙ พระราชบัญญัติ ตระลาการ เสด็จร'ผู้คุม
ในศาล กรมท่ากลาง
จุลศักราช ๑๒๓๙ รวม ๑๓ ขั้ หน้า ๖๗๓
- ๑๔๐ พระราชบัญญัติ ว่า กัวย ส่ง คน ข้ามเขตรแดน
จุลศักราช ๑๒๔๖ รวม ๙ ขั้ หน้า ๖๙๑
- ๑๔๑ ประกาศ จัด การ ทหาร
จุลศักราช ๑๒๔๙ รวม ๑๗ ขั้ หน้า ๖๙๔
- ๑๔๒ ประกาศ แห่งชาว
พม่าและเจ้าศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

- ๑๕๑ ประกาศเตือน สติ ที่ ระกรวย หล พระกรุณา
 รุศคักราช ๑๒๔๙ หน้า ๗๒๕
- ๑๕๒ ประกาศ ให้เจ้าหมู่เก็บเงินค่าราชการส่ง
 รุศคักราช ๑๒๔๙ หน้า ๗๒๖
- ๑๕๓ ประกาศ ให้ใช้เบี้ยทองแดง เชี่ยวรัฐ
 โสพักตราพระรูป รุศคักราช ๑๒๔๙ หน้า ๗๒๘
- ๑๕๔ ประกาศ บังคับ รุศคักราช ๑๒๔๙ หน้า ๗๓๒
- ๑๕๕ ประกาศ เซอร์เวทางรถไฟ รุศคักราช ๑๒๔๙ หน้า ๗๓๕
- ๑๕๖ สำเนา สัญญา เซอร์เวทางรถไฟ
 รุศคักราช ๑๒๔๙ รวม ๑๓ ข้อ หน้า ๗๓๖
- ๑๕๗ ประกาศ กรมศุลกากร ว่าด้วย บันทุก สัตว พาหนะ
 ไปขาย ต่างประเทศ รุศคักราช ๑๒๕๐ หน้า ๗๔๑
- ๑๕๘ พระราชบัญญัติ ทหาร รุศคักราช ๑๒๕๐
 รวม ๑๒ มาตรา หน้า ๗๔๖
- ๑๕๙ ประกาศ พระสงฆ์เจ้าอาวาส ให้จัด การ วัด
 รุศคักราช ๑๒๕๐ หน้า ๗๕๗
- ๑๖๐ ประกาศ กรมพระนครบาล ว่าด้วย ฆ่าสัตว์
 พาหนะ รุศคักราช ๑๒๕๐ หน้า ๗๖๐
- ๑๖๑ พระราชบัญญัติ ศักดินา ทหาร
 รุศคักราช ๑๒๕๐ หน้า ๗๖๐

- ๑๖๒ พระราชบัญญัติ สำหรับ ลำดับยศ ทหารบก
 รุศักราช ๑๖๕๐ รวม ๖ มาตรา หน้า ๑๖๕
- ๑๖๓ ประกาศ กรมพระนครบาล ว่าด้วย ที่กิน หลวง
 รุศักราช ๑๖๕๑ หน้า ๑๖๕
- ๑๖๔ ประกาศ ให้ ใช้กฎหมาย ภาษี ชี้น ใน
 (ปี รุศักราช ๑๖๕๘)
 รุศักราช ๑๖๕๐ หน้า ๑๖๘
- ๑๖๕ พระราชบัญญัติ อากร ชี้น ใน
 รุศักราช ๑๖๕๘ ว่าด้วย ภาษี สุรา
 รวม ๖๔ มาตรา หน้า ๑๖๘

กฎหมายไทย

คือ

พระราชบัญญัติ และประกาศ ซึ่ง ตั้ง ขึ้น ในรัชการ ของ พระ
บาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และกฎ เสนาบดี เจ้า กระ
ทรวงต่างๆ ซึ่ง ออก ใช้เป็น กฎหมาย ไทย พระบรมราชานุญาต

ประกาศภาษีกอไม้ ไม้สีก

๑ มี พระ บรมราชโอง การ มาตรา พระ บัญชาฯ สืบ สืบหา ทให้
ประเทศ ทวายทั่ว กัน ว่า พระยา ราช วรานุภูล ที่ เกษ ทรา ขิยที่
ซึ่งเป็น เจ้า จำนวน ภาษี ไม้ ไม้ สีก ทำ ชะ ช้าง ภาษี กอ ไม้ ไม้
สีก ขึ้น ทูลเกล้าฯ ถวาย กราบ ขัง คม ทูล พระ กรณา ว่า นาย จัน

เจ้าภาษี กอไม้ ไม้สี่สูก ทำเรื่องรวบรวมว่า นายจันไปเก็บ
 ภาษี กอ ไม้ ไม้สี่สูก แต่ราษฎรๆ ที่ยอมเสียเงินให้ก็มี ราษฎร
 บางคนขัดใจ ทำให้เก็บภาษีไม่ ได้ร้องต่อผู้ว่าราชการเมือง
 กรมการฯ ก็ไม่ชำระให้ พระยาราชวรานุกุลที่เกษ ทราธิบดี
 หาตัวผู้ว่าราชการเมือง กรมการ มาไล่เลียง ที่ถามไถ่ความว่า
 เจ้าภาษี ไม้เก็บภาษี กอไม้ ไม้สี่สูก จะเรียกเขาเงิน แต่
 ราษฎรๆ ยอมให้เงิน แต่ไม้ที่ อยู่ริม น้ำ ไม้ที่ อยู่ดอนไกล น้ำ
 นั้น ราษฎรจะให้ ไม้ กอ ละ สองลำ ตามในพิภัก ท้อง ทราภิรม จึง
 ได้เอาพิภัก ท้อง ทราภิรม มาตรวจ มีความว่า กอ ไม้ ไม้สี่สูก
 เจ้านาย ชำ ราชการ ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน แล ไม้ผู้ว่าราชการเมือง
 กรมการ อนุญาต ประชา ราษฎร ซึ่งมี ทราภิรม หัก ไม้ไม่มี
 ทราภิรม หัก ไม้ ในเขต แขวง บ้านเมือง ได้ เรียก
 ภาษี กอ ไม้ ไม้สี่สูก ที่มี ลำตามพิภัก ถ้า ไม้มี อยู่ริม น้ำ เจ้า
 ของ ชำ ขาย ได้ ก็ให้ เรียก ภาษี ชำ หนึ่ง ๒ กอ เพื่อ ถ้า ไม้ อยู่
 ดอนไกล น้ำ เจ้า ของ ชำ ขาย ไม่ได้ ให้ เจ้าภาษี ตักเอา ไม้ กอ
 ละ ๒ ลำ ให้ ตักเอา แต่ ไม้ ซึ่งมี กอ ทั้ง ลำ อยู่ ตาม กองงาน
 กอ ไม้ งาน เสนอ ถิ่น ไป อย่า ให้ เลือ ก ตัก เอา ไม้ ของ ราษฎร แต่ กอ
 ที่ งาน ใช้ มากกว่า สอง ลำ ขึ้น ไป ถ้า กอ ไม้ ของ ราษฎร เป็น ไม้
 เก่า ไม้ มี แล ไม้ ปลุก ใหม่ ทั้ง ทั้ง ลำ แต่ กอ ละ ๕ ลำ ๖ ลำ

ราษฎร มีลำ อยู่ทั้ง แก่ กอ ละ ๑๐ ลำ ขึ้น ไป จึง ให้ เรียบ กาย ตาม
 พิกัด ถ้า กอ ไม้ ของ ราษฎร ทั้ง ลำ เนื่อง คติ กั้น เขา เป็น ช่อง แยก กอ
 ออก ท่าง หาก กัน ไม้ ก็ ให้ เรียบ กาย เป็น กอ เกี้ยว ถ้า กอ ไม้ ทั้ง ลำ
 แยก เป็น ช่อง เป็น กอ อยู่ ท่าง หาก กัน กว้าง ทั้ง แต่ ๔ ศอก
 เป็น ทาง โค ทาง กระ บือ เกิน ลอก ได้ จึง ให้ เรียบ เขา รวย กอ
 ให้ เจ้า กาย เรียบ กาย แต่ ปี ละ ครั้ง อย่า เรียบ ให้ เป็น สอง ซ้ำ ได้
 หนึ่ง กอ ไม้ เก่า ใหม่ เป็น ไม้ สำหรับ ขึ้น วัค ราษฎร ไม้ ได้ รักษา หวง
 แตน ตัก พัน ซ้อ ซาย เป็น อาณา ประ โยชน์ ก็ ให้ ยก ไว้ เป็น ไม้ สำหรับ
 ขึ้น วัค อย่า ให้ เจ้า กาย เรียบ กาย แล ตัก พัน เขา ลำ ไม้ ขึ้น วัค
 ไป เป็น อัน ซาก ที่ เกี้ยว ถ้า ราษฎร เจ้า ของ ไม้ จะ มา เหว ไม้ แล
 ขพบย ทั้ง ไม้ ไว้ ประ การ ไก ก็ ให้ เจ้า กาย ดูแล รักษา อย่า ให้
 ผู้ ไก มา ตัก พัน ถ้า เจ้า กาย จะ เรียบ กาย กอ ไม้ ไผ่ สี่สุก แต่
 ราษฎร ราย ไก ก็ ให้ เรียบ กาย แต่ โดย สจ โดย ธรรมเนียม อย่า ให้ ผิด จาก
 พิกัด แล ล่วง แหวง ล่วง อ้า เกอ ความ แจ้ง อยู่ใน ทรา ตัง เจ้า กาย
 ซึ่ง มี มา แต่ ก่อน นั้น แลแล้ว จึง เห็น ความ ว่า ราษฎร บอม เลียบ ไม้
 ให้ กอ ละ ๒ ลำ นั้น ถูก ต้อง ตาม พิกัด ทรา ตัง อยู่ แลแล้ว ฝ่าย ว่า
 เจ้า กาย เห็น ว่า ไม้ มี กำไร จึง ได้ ทำ เรือง รว มา ขึ้น ยก เจ้า จำ
 นวน ขอ คืน กาย กอ ไม้ ไผ่ สี่สุก จะ รับ ทำ ต่อ ไป ไม่ ได้ จึง ทวง
 พระ ราช คำ วิถี ว่า แต่ ก่อน เจ้า กาย ถูก ขาด ไม้ เกย กาย แต่ ราษฎร
 เหลือ ๆ เกิน ๆ ราษฎร ที่ เป็น คน ชอน ไม้ ไผ่ สี่สุก ทรา ตัง

ขวางไม่ยอม แลมา ร้องฟ้อง ว่ากล่าว ชำระ ตักสิน อยู่เนืองๆ
 เห็นว่าไม้ที่ราษฎรปลูกใช้สรวบ แต่ในการบ้านข้าง อยู่ที่ ตอน
 ไกลหน้า ไกลเรือนข้าง เปนรั้วบ้านข้าง เจ้าของไม้ได้ ตักซื้อ
 ขาย เปนอาณานิคมประโยชน์ ถ้าจะเรียก ภาษีราษฎรนั้น ไม่ไ้
 ใ้เงินมา แต่กอไม้ไผ่เลย จึงไม่มีเงินจะเสีย ควรจะ ต้อง ยก
 ภาษี ไม้ที่ ขึ้น อยู่ ใน ที่ ตอน ไกล หน้า นี้ เสีย อนึ่งภาษีกอไม้ไผ่นี
 ก็ไม่เหมือน กับภาษีสื่นๆ ที่ เวไป เมา เปน ของ ตั้ง อยู่ ประจำ
 เจ้าเมือง กรมการ ทราบ จำนวน อยู่ ทั้ง สิ้น ไม่ควร จะ ใ้มีเจ้า
 ภาษี รับ ผูก ขาก ไป เกบ ภาษีกอไม้ไผ่สี่สูก ให้ราษฎร ใ้ ความ
 เกือบร้อน จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ว่า ตั้ง แต่ ปี ชวศ
 ๒๓๓๕ นี้ไป ผู้ว่าราชการ เมือง กรมการ ต่างๆ ก็ใ้ ทรง พระ
 มหาครุณาชุบเลี้ยง มียศ มีศักดิ์ รักษา เขตแดน บ้านเมือง
 ระวังทุกข์ของราษฎรทั่วไป ภาษีกอไม้ไผ่สี่สูกนี้ใ้เจ้าเมืองกรมการ
 ทั้ง ๑๖ หัวเมือง คือ กรุงเก่า ๑ ขางทอง ๑ ลพบุรี ๑
 ไชยนาท ๑ สิงห์บุรี ๑ สรรคบุรี ๑ อินทบุรี ๑ พรหมบุรี ๑
 สุพรรณบุรี ๑ นครไชยศรี ๑ ประทุมธานี ๑ ฉะเชิงเทรา ๑
 ปราจีนบุรี ๑ นครนายก ๑ พนัสนิคม ๑ พนมสารคาม ๑
 รวมสิบหกเมืองนี้ เกบภาษีกอไม้ไผ่สี่สูกตามแบบใหม่นี้ คือไม้
 ริมหน้า ที่ราษฎร ตักซื้อขาย ต้องเสีย ภาษี สอง กอ ต่อเฟื้อง
 ถ้า ไม้ อยู่ ตอน ไกล หน้า เจ้าของ กอไม้ไผ่สายได้ ว่า ไม่ไ้ ตักมา

ซื่อซาย เปน ซาณา ประโยชน์ ก็อย่าให้เกยภาษีเลย ต่อเมื่อ
 ไก่มีราชการที่จะต้องใช้ไม้ไผ่เกิดขึ้นในเมืองนั้น จึงให้เจ้า
 เมือง กรมการ ขอเฉลี่ยตัดเอาไม้ที่ไม่ต้องเสียภาษีนี้ กอละ ๒ ลำ
 ๓ ลำ ให้เสมอ กัน ไปคล้าย ๆ กับพิภพซึ่งว่าข้างต้นแล้ว นั้น
 แล ซื่อห้ามปราม นอกนั้น ให้ประพฤติกามทอง ครว่เก็บทุก
 ประการ เมื่อเกยเงินได้มาก น้อยเท่าใด จะ พระราชทาน
 ภาษี กอไม้ไผ่ ให้แก่ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ ซึ่ง เกย ภาษี
 เปนร้อยละห้า ตามจำนวนเงิน มาก แล น้อย ให้ผู้ว่าราช
 การเมือง กรมการ เหวใจ ใส่ดูแล เกย ภาษี กอไม้ไผ่ สีสูก
 ของราษฎร ให้ถูก ต้อง ตามทอง ครว่ อย่าให้เกยเหลือเกิน กระทำ
 คมเหงให้ราษฎร ได้ความ เกื้อกรื้อน เปน อันซาค ที่เกี้ยว จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ มาให้ทราบทั่วกัน ณวัน พุศัศัศก
 เกื้อน สี่ ขึ้น ค่ำหนึ่ง มี กน สัปต ศักราช ๑๒๓๗

พระยาราชวรานุ กุลที่ เกษ ครัว ยิบที ซึ่งเป็นเจ้าจำนวน
 ผู้รับพระบรมราชโองการ

กฎหมายสำหรับทหารที่เป้นพนักงานดับเพลิง

๑ ณวัน อังการ เกื้อน สี่ ขึ้น ค่ำหนึ่ง มี กน ยัง เปน ฉศก ๑๒๓๖
 ได้ตั้ง กฎหมาย สำหรับ แยก แรก ในกรม ทหาร กอง ดับเพลิง
 ึ่ง ทราบทั่ว กน

๑ ข้อ ๑ ถ้าเห็นกระบวน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินไปที่ใดที่หนึ่ง ฤ็า ประทับอยู่ในที่ใดที่
หนึ่ง ให้ข้อฟ้เชอ ซาบัน กอปราล ทหารเลว กระทำค่านับ
ถวายเป็นริเชน แล้วให้ขึ้นหนึ่งอยู่ทำ กิริยาให้เรียบร้อยบนกว่า
กระบวนจะคล้อยไป ถ้าเสด็จพระราชดำเนิน ประทับอยู่ในหน้าที่
ของตัว รุกช่องล้อมวงให้แข็งแรง ถึงท่านผู้มีบัณฑิตกึก
ฤ็า นายของตัว ก็ห้ามไม่ให้ค่านับในเมื่อเวลา พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ในที่นั้น ถ้าเสด็จพระราช
ดำเนิน กลับแล้ว ให้รักษาน้ำที่ อยู่ตามเคย หนึ่งเมื่อเวลา
หนึ่ง โมงยาม แล รุกช่องล้อมวง ฤ็า คอบริยเสด็จพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ถ้าท่านผู้หนึ่ง ผู้ใดจะมาเรียกตัวไป
จากหน้าที่ แลจะขอคุอาวุธนี้ ยอมให้คุ แลจะไปพ้นหน้าที่นั้น
ไม่ได้ไปเอน อันหาก ถ้ายังไม่ได้เสด็จเห็นเจ้าต่างกรม พระ
องค์เจ้า เจ้าพระยา ก็ให้ข้อฟ้เชอ ซาบัน กอปราล ทหารเลว
ขึ้นขึ้นค่านับรับ ริเชน ฤ็า เห็นท่านผู้มีบัณฑิตกึก ก็ทักทรา
เคื่อง อิศวิยบศ คือ ทราตึกชก แล ทรา สรวม ทอ ออก นาม ว่า
มงกุฎสยาม คือ ทรา นิลาวรณ ขึ้น ไปจน ถึง แกวนครชค คือ สาย
ตะลาย ศรีเหล็กอง ศรี แกง ศรี ชมกุ ศรี น้ำเงิน ก็ให้ขึ้นขึ้น
ค่านับรับ ริเชน ไม่ว่าเวลาไร ให้จงทุกท่าน ถ้าเห็นหม่อม
เจ้า ฤ็า ขุนนาง

พิพิธภัณฑ์สถานไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

อันเรียบร้อยให้นายทหารแลทหารเลว ยืนขึ้นคำนับยกมือ
ขวาเสม็ดหมวก

๑ ข้อ ๒ ให้นายทหารแลทหารเลว คั่นนอนแต่ตีสี่เย็นหก
ล้างหน้าอาบน้ำซักเช็ดตัวให้หมดจด เมื่อเวลาบ่ายรุ่งสว่างก็
ให้ชายนั้นเมื่อยเรียกทั้งนายทหารแลทหารเลว เข้าแถวให้
พร้อมกันทั้งเข้าเย็นงทุกๆ เวลา บ่ายรุ่ง แล้วยกไปนอนสองโมงเช้า
ย้ายสามโมง หักไปนอนห้าโมง ถ้าชายนั้นขอไปลาดปลั๊กไฟหรือไป
เที่ยวให้ขาดเขตชั้น มีราชการเกิดขึ้นเรียกเขาตัวไม่ให้
จะมีโทษ กับนายเชกชั้นนั้นๆ ถ้าแลไปผิดหักๆ จะไปหนึ่ง
โมงยามนั้นให้นายทหารแลทหารเลว ล้างหน้าหรือหัวแต่ละตัว
สวมเสื้อหมวก กางเกงเหน็บอาวุธ ให้เรียบร้อย ห้ามไม่ให้สวม
เสื้อ เบิกออกกางเกง ทักด้วยหวี เล่นตลกจะของแลกรวพนั้น
ต่างๆ ถ้าจะให้รับโมงยามนั้นให้มีนายกำกับไว้ด้วย
ห้ามไม่ให้ไปรับยามกันทีละคนสองคนตามอำเภอใจ แต่เมื่อ
จะรับยามนั้นให้ทำโรโซ่ต่อกัน มีคำถามแจ้งข้อราชการ
ตามรักษาน้ำที่อยู่นั้น เป็นต้นว่า สรรพสิ่งทั้งปวงที่เป็นของหลวง
อยู่ในโรงก็ดี ภูเขาพนักงานมาปลูกก่อสร้างทั้งไว้ที่สวน
ห้ามไม่ให้นายทหารแลทหารเลว ผกลักหยิบฉวยเอาไปซื้อ
ขาย แลกเปลี่ยนจำหน่าย ให้ญาติพี่น้องแลคนอื่น เป็นอันขาด
ถ้ามีผู้มาร้องฟ้องชี้กล่าวโทษความจริง

จะลงโทษกับผู้นั้น

เล่ม ๒ ลักษณะเรียก ประกันคน จะ ขวซเป็นพระสงฆ์ หน้า ๕๑๖
 ซายัน กอปราลเรียกคนเข้าแถวให้พร้อมกัน ทั้งนาย แลเลว
 ิง ทุกๆ เชกชั้น แล้วให้นาย ทหาร อ่าน กฎหมาย ให้ทหาร เลว
 ฟัง เมื่อ อ่าน กฎหมาย จบแล้ว ให้ข้อพิเชษอนาย ทหาร แลทหาร เลว
 กระทำ คำนัยรับ แชน สลก ถวายแก่ พระบาท สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสมอ ทุกเวลาไป แล้วให้นาย เชก ชั้น นั้น ๆ กระทำให้
 ทหาร นอนเป็น หมวก หมู่กัน ห้ามมิให้ ไปเล่น ไปแทง หวยสุบ
 ฝัน สุบ กันหาเล่น ไฟ ทำให้เสีย ราชการ ให้หมื่น ฝัก หักตายมือ
 เขียน ชื่อ ของ ตัว แลเรือนเงิน ให้เป็น ด้วย กัน ิง ทุกคนให้
 ข้อพิเชษ ซายัน กอปราล ทหาร เลว ใน กรม กอง ดับเพลิงนี้
 ประพฤติ ตาม ข้อ กฎหมาย ด้วย กัน ทุก ๆ คน เทยู ะ
 เจ้าหมื่น สรรพ เพชรภักดี กับตัน
 ผู้ว่า การ กอง ทหาร ดับเพลิง

ประกาศพระสงฆ์ให้รู้ทั่วกันทุก ๆ พระอาราม

๑ ท้าย พระ วุฒิการ บกัศรี วิสุทธสาส์ นวโรประการ ้าง ว่าง
 กรมธรรมการ และ บังคัยการ กรมสังฆการี ทั้ง สั้น รับพระบรม
 ราชโอง การใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้หมาย
 ประ กาศ เป็น พระ ราชบัญญัติถึงเจ้าคณะใหญ่ วัดเดิม วัด ขึ้น
 พิพิธภณท์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๔๑๗ ลักษณะเรียกประกันคนจะบวชเป็นพระสงฆ์ เล่ม ๒
 ใน กรุงหัวเมืองฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ ให้ทราบทั่วกันว่าในรัชสมัย
 นี้ พระสงฆ์ประพฤติการลามกต่างๆ ในพระศาสนาที่บวช
 เพื่อสุขสันต์กินสุราสูบกินชา กินเข้าคำแลเล่นเบี้ย เล่นไปทำ
 อะนาจารต่างๆ นั้นมีชุกชุมขึ้น บางที่มีผู้มากล่าวโทษภิกษุ
 รูปนั้น บางเจ้าพนักงานแลผู้ซึ่งรักษาถนนจับภิกษุรูปนั้นได้
 เจ้ากระทรวงธรรมการชำระ ใต้ถามไต่ความจริงว่าภิกษุรูปนั้น
 แต่เมื่อเป็นคฤหัสถ์เป็นผู้ร้ายเที่ยวชกชิงวิ่งราว แลเป็นคนร้าย
 เที่ยวฟันแทงชาวบ้าน เจ้ากระทรวงชำระเป็นสัจจึงทำโทษ
 เข็มย่นที่จำจองไว้ ผู้ที่เป็นโทษนั้นออกไต่บั้งหนีไปบ้าง
 ครั้นจะอยู่เป็นคฤหัสถ์ก็กลัวเจ้าพนักงานจะจับได้ จึงไต่บวช
 เป็นพระภิกษุ แลความชั่วของผู้นั้นก็ติดตัวมา ครั้นเป็น
 ภิกษุแล้วจะบอกความชั่วไว้ไม่ได้ จึงไต่เที่ยวประพฤติ
 การลามก เสพสุรา สูบฝิ่นกินเข้าคำสูบกินชาเช่นนี้ก็มีอยู่
 หลายราย บางจำพวกที่บวชเป็นพระภิกษุมิวิชาต่างๆ
 หาพักุเงินทองไว้ในสมณะมากแล้ว ก็คึกจากภิกษุปรารถนา
 จะหาที่พึ่งให้มั่นคง ผู้นั้นไปไต่ภรรยาที่เป็นพาลภักดิ์ให้เล่น
 เบี้ยเล่นไป ทรัพย์นั้นก็วิบัติหมดสิ้น ตัวจะหาเงินในทาง
 ฆราวาสก็ขัดสน จึงไต่วันเข้าบวชเป็นพระภิกษุ คิดส่ำ
 สมพัศุทองเงินไว้อีกเล่า ครั้นไต่มากก็กลัวก็ออกจาก
 ภิกษุ ทรัพย์นั้นก็หมดอันก็หมดไป แลไต่ที่หาเข้าหาผ้ากาสา

เล่ม ๒ ลักษณะเรียกพระกันคนจะบวชเป็นพระสงฆ์ หน้า ๔๑๘
 วัตร เป็นที่พึง ภาวนา หิน แต่กลับบวชๆ คึกๆ เช่นนี้ถึง ๓
 ครั้ง ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง ๖ ครั้งก็มีบ้าง ภิกษุเหล่านี้มัก
 จะทำการลามกต่าง ๆ เพราะตนชวนช่วยจะหาทรัพย์มาเลี้ยง
 ภรรยาแลบุตร แต่เมื่อยังเป็นคฤหัสถ์ ไม่คิดละอายแก่บาป
 จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ภิกษุที่สึกหน้าหลังลายแลบวชๆ คึกๆ
 ถึง ๓ ครั้ง ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง ๖ ครั้งเหล่านี้ จะทำให้
 พระศาสนาเศร้าหมองเป็นที่ติฉินแก่ชาววัง ชาวบ้าน เพราะ
 เป็นพวกพาล หากินไม่ชอบธรรม เทียบประพฤติ อนาคต การ
 ลามกต่าง ๆ ทั้งกล่าวมานี้ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัส
 เหนือเกล้าฯ ว่า การที่คนสามจำพวกนี้ จะเข้ามาหาใคร
 พระศาสนา หากินได้ ก็เพราะพระสงฆ์ผู้ที่เป็นอุปัชฌาย์คู่สวด
 เมื่อจะบวชกลบสูตร ในพระพุทธรูปศาสนานี้ หากพิจารณาโทษส่วน
 สืบถามข้อความของผู้นั้นไม่ เช่นแต่ใครนิมนต์บวชก็บวชให้
 ไม่เลือกหน้า ว่าคนที่คนชั่วไม่พิจารณาให้เลียมก จึงให้มี
 พวกพาลเข้ามาบวชเป็นภิกษุเนื่องๆ เช่นนี้ แต่หนีต่อไป พระ
 สงฆ์ผู้ที่เป็นอุปัชฌาย์คู่สวด จะบวชกลบสูตรแล้วจึงพิจารณาให้เลียมก
 ถ้าผู้ใดเป็นคนหน้าคึกหลังลาย แลบวชมาแต่ก่อนแล้วคึก
 ถึงสามครั้ง แล้วห้ามมิให้บวชเป็นอันขาด แลผู้ที่ยัง
 โทษถูกเขียนที่หลังลายแต่ยังไม่ได้บวช ครั้นอายุครบ
 อุปสมบท ๗ ปีก็ให้บวชเป็นคฤหัสถ์ต่อไป

หน้า ๔๑๘ ลักษณะเรียก ประกันคน จะ ขวชเป็น พระสงฆ์ เล่ม ๒
มารดาญาติพี่น้อง ๆา คนอื่น ๆ มารับรองให้มันคง ว่าจะ
ไม่ประพฤติความชั่ว แล้ว จึง ขวชให้ผู้นั้น แล้วให้เรียกประกัน
ทานบนไว้ ให้มันคง อื่นๆ พระสงฆ์อยู่วัดบาง แลหัวเมืองที่จะ
เป็น อุปัชฌาย นั้น ยัง ไม่มีตราตั้ง แ่งเจ้าพนักงานแลเจ้าคณะ
นั้น ก็ให้พระสงฆ์ ๆา ทายกมาขอ ตราตั้ง ต่อเจ้าพนักงาน
เจ้าคณะ จะ ทรว ทราดูว่าจะสมควร เป็น พระอุปัชฌาย ๆา ไม่
สมควร ถ้าเห็นสมควร แล้ว จะไ้มี ตราตั้ง ไปให้ตาม สมควร
แก่หัวเมืองที่มี วัดมาก แลน้อย แล้วจะไ้ตั้ง แ่งให้ผู้ที่ เป็น
อุปัชฌาย นั้นเข้าใจ ในหมาย ประกาศ ถ้าพระสงฆ์วัด บาง แลหัว
เมือง ที่ จะเป็น อุปัชฌาย นั้น ถ้ายัง ไม่มี ตราตั้ง แลเจ้าพนักงาน
แลเจ้า คณะแล้ว ห้ามมิให้เป็น อุปัชฌาย เป็น อันขาด พระสงฆ์
รูปใด ไม่มี ตราตั้ง ชัก ขึ้น ขึ้นไป เป็น อุปัชฌาย จะทำโทษ อุปัช
ฌาย ไวยาวัจกร นาย ประกัน จงหนัก แลให้พระอุปัชฌาย แลเจ้า
คณะเจ้า อธิการ เรียกเอา ประกัน ทานบน คุกขี้ขี้ ที่ จะขวช เป็น
พระภิกษุ ไว้ให้มันคง แล้วทำบาญชีชื่อ นาย ประกัน ทำ บ้าน
สังกัดมูลนายเหมือน อย่าง วัดหลวง มาขึ้นเจ้าพนักงานเจ้า
คณะไ้ไ้ตั้ง ทุก เดือนเหมือน ในกรุง แต่ที่หัวเมือง ไกลนั้น
ให้ส่ง บาญชี แต่เข้าพรรษาปีละครั้ง แต่วัดตาม บาง ที่ ยัง
ไม่มีเจ้า อธิการ ก็ไ้ ๆา เจ้า อธิการ ถึงแก่กรรม ก็ไ้ ผู้ที่จะ
เป็นเจ้า อธิการ ขึ้นในวัดนั้นใหม่ และให้คัดลอกพระสงฆ์มาขอ

คู่ สวค ไวยา วักร ประกัน ของ อุทัยบาย คู่ สวค ตาม โทษา นุ โทษ
 ริง หนัก หมายถึง ประกาศ มาณวันศุกร เดือน ห้า ขึ้น เจกคำ
 รุสศักราช ๑๒๓๗ ปี สวค ยัง เป็น สัปตศก ๖

กฎหมายสำหรับกรมทหารคัมพลิง

๑ พระ บาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว เสด็จ พระ ราชดำ เนิน มา
 ประ ภาศ สอน สรวาณูรมย์ ประ ทัย ที่ แะ แรก ทอด พระ เนตร ทหาร
 กรม คัมพลิง ฝึก หัก แล้ว เสด็จ พระ ราชดำ เนิน กลับ ไป ประ ทัย
 ที่ พลัฒ พลา โรง แตร ใน สอน สรวาณูรมย์ อยู่ ณ เวลา สอง ท่ม เสด
 ทรง พระ ราชหัตถ์ เล ขา ไปรบก พระ ราชทาน ให้ เจ้า หมื่น สรรพภัก กิ
 ปรี วิเภาณ ชิล ลอร์ ดำ เนิน ใน พระ ราชหัตถ์ เล ขา นั้น ถึง เจ้า
 หมื่น สรรพภัก กิ ม ม ปรี วิเภาณ ชิล ลอร์ แล ขอ ฟชี เซอ
 ทหาร ไปร เวศ ทั้ง ปวง ภัย เวลา วัน นี้ เรา ได้ มา ดู ที่ แะ แรก แล
 ได้ ดู ทหาร ฝึก หัก ใน การ คัมพลิง แล เพลง อาวูช เห็น ว่า ควร จะ
 ต้อง ยก ย่อง ชม เชย ได้ แต่ จะ ต้อง ชม สิ่ง ซึ่ง เป็น สำคัญ ก่อน
 คือ การ ซึ่ง ฝึก หัก ใน การ ที่ จะ ไป คัมพลิง ให้ ว่องไว ไป ได้ โดย เรว
 นั้น เป็น การ สำคัญ มาก เช่น การ มี คุณ แก่ รามฎร จริง ๆ แล
 การ ที่ ฝึก หัก นั้น ไซ้ จะ เป็น การ ทำ เล่น เปลา ๆ ได้ รับ ราชการ คัม
 พลิง มา หลาย ครั้ง แล้ว ก็ ได้ จริง สม กับ การ ที่ ได้ ฝึก หัก นั้น
 ที่ ๒ นี้ เป็นการ ฝึก หัก ที่ สอน ไวยา วักร ที่ ได้ ฝึก หัก นั้น ก็ เป็น การ

สำคัญ ที่ จะ รักษา การ ที่ ต้อง ต่อสู้ ไม่เป็น แต่ ถือ อาวุธ เปลา ๆ
 ได้ ฝึก หัก เรียบ ร้อย ดีจริง ๆ ด้วย ที่ จัด การ ฝึก กัน นี้ เป็น การ ที่
 อีก ประการ หนึ่ง ที่ ๓ แขนง ที่ ทหาร อยู่ ฝึก เรียบ ร้อย หมก หก
 แล ประกับ เครื่อง อาวุธ เครื่อง กับ เพลิง ไว้ เป็น อย่าง ๆ เรียบ ร้อย
 ก็ เป็น ที่ งง งาม คน ไป มา เชย ชม ไม่ เป็น ที่ รัง เกียจ แล ทำ ใจ
 ทหาร ให้ สด อาก ซัน ด้วย เป็น การ ที่ สาม ประการ กัน นี้ ซึ่ง การ เป็น
 กัน นี้ ได้ เพราะ เจ้า หมื่น สรรพ เพชร กากี รับ คำ สั่ง มา จัด การ เรียบ
 ร้อย จริง ๆ ไม่ เป็น แต่ การ ควรว หนึ่ง มือ หนึ่ง เป็น ความ ดี ของ
 เจ้า หมื่น สรรพ เพชร กากี ปรากฏ ว่า เป็น ที่ วาง ใจ ใน การ ที่ จะ จัด ให้
 เรียบ ร้อย เสมอ อยู่ ได้ ขอ ให้ การ นี้ เป็น ต่อ ไป อย่าง ด้ล อด ย
 ลง จาก ความ ที่ ก็ เลย แล้ว จึง มี พระ ขมระ าช โองการ กำ ทร ส
 เนื้อ เกล้า สั่ง ให้ คิก ตั้ง ชิก แนนต์ กฎหมาย สำหรับ แขนง
 ให้ ออฟฟิซ เชอ แล กำมิชัน ออฟฟิซ เชอ ตาม บัญชา ทหาร กรม กับ
 เพลิง นี้ จง ทราบ ทัว กัน

ฯ

๑ ข้อ ๑ เมื่อ เวลา เกิด เพลิง ขึ้น ใน ที่ หนึ่ง ที่ ไค คำ ที่
 เรียก กัน ว่า เพลิง ไหม นั้น นาย ทหาร แล ทหาร ผู้ หนึ่ง ผู้ ไค ที่ อยู่
 ยาม แล ออก ยาม ฤ อยู่ ใน ที่ หนึ่ง ที่ ไค ตาม บัญชา ที่ ได้ รับ พระ
 ราชทาน เงิน เกื้อน ถ้า เห็น เพลิง คิก ขึ้น ใน ที่ หนึ่ง ที่ ไค ให้ วิ่ง มา
 สัน ระฆัง ไค ก่อน ยิง ชน แล คิก ลง จะ วาง วัน แก่ ผู้ นั้น เป็น เงิน
 ยาท หนึ่ง ที่ เปน ฝึก ทัณฑ์ กัน นี้ เปน ลักษณะ การ ขาด ขาด สด สำหรับ

ตัว ถ้าไต้บินเสียงขึ้น กลอง ระฆัง ที่เป็นซีก แหนท์ สัญญาในเมื่อ
เวลาเกิดเพลิงนั้น ก็ให้นายม้า รียด ม้าไปสืบดูให้รู้ว่าเพลิง
ไหม้ที่บ้านคนไหน อยู่ที่ถนนไหน เจ้าของ ชื้อเรือน ชื้อนั้น เพลิง
เกิดอย่างนั้น ให้จก จำไว้ให้แน่ชัด แล้วรีบกลับมารีบแถว
นำทางไปโดยเร็ว ถ้าตัว ข้างเจ้ามี ขูระ ไปราชการไม่ได้ อยู่
ในที่นี้ ยอมให้ออฟฟิชเชอ แล กำมิชชันออฟฟิชเชอ คน ที่
คนใด ที่มียศเป็นหัวหน้าอยู่ในแขวงนั้น มีอำนาจบังคับการ
ไต้ทุกพนักงานตาม ผู้ใหญ่ผู้น้อย

๑ ข้อ ๒ ขวรมเนียมที่จะสั่งระฆังนั้น ที่ ๑ หยุด ๕
มีนิต ให้ออฟฟิชเชอ แล กำมิชชัน ออฟฟิชเชอ นายทหาร แลทหาร
รดรวมเสื้อ หมวก กังเกงเหนยขาวๆ ให้พร้อมเสร็จจง ทุกคน
ระฆัง สั้นที่สอง ถ้าหมก มีนิตหนึ่ง ให้ทหารวิ่งเข้าหาเครื่องสูบลม
แลถึง ตามที่ มอข แลสั่งไว้นั้นให้พร้อมทุกพนักงาน แล้วคอย
ฟังเสียง ระฆัง สั้นที่ ๓ ให้ลากสูบลม แลถึงเครื่องมือสำหรับตัว
ออกทั้งแถว บอกมาตขวิกตะ โย

๑ ข้อ ๓ ให้นายทหาร แลทหาร ตั้งใจไปทำการดับเพลิง
ให้แข็งแรงให้เป็นราชการได้จริงๆ ถ้าเห็นเพลิงจะ ติดลุกลาม
มากไปควร จะ แยก รื้อเรือน โรง ร้าน มุงจาก ไต้ อย่างหนึ่ง อย่างใด
ก็ให้แยกรื้อทิ้ง ที่เป็นเชื้อเพลิงนั้นเสีย คือ เรือนที่ ๑ ที่ ๒
ค่างไต้ลม การที่ระฆังสั้นที่สองนี้ให้ระฆังสามอันขึ้นที่ค่างไต้ลม

เล่ม ๒ ลักษณะไปลิศรึกษาหัวเมืองฝ่ายเหนือ หน้า ๔๒๔

ที่ท่านไปช่วย ใน การ คับเพลิง มีศ เชนใหญ่ ใน เวลา นั้น ฤา
ไป ปรุกษาท่าน ให้ สม ควร กับ การ จะ ไ้ เป็น ที่ พึ่ง ทำ การ ไ้
เทม กำล้ง จึงจะ ชอบ ด้วยการ ถ้า เรือน ไท ท้อง รือ แล้ว ให้นาย
เชก ชัน ที่ เป็น พนักงาน เฝ้า ของ ต้อง ระวัง การ ให้ กวช ชัน อย่า
ให้ มี ใจ รุ้ย รัย มา แ่ง ซึ่ง ฉก ลัก หยิบ ฅวย ทร พัย สิ่ง ของ ๆ ท่าน
ผู้ ที่ ต้อง เพลิง ไหม แล ที่ เรือน ไกล เคียง ใน เวลา เพลิง คิก นั้น
ให้ ช่วย กัน ระวังา เชน ชูระ ให้ เคม กำล้ง ของ เจ้า พนักงาน ถ้า เชน
เพลิง คับ สงบ แล้ว จะ เลิก มา ให้ ลา ท่าน ผู้ มี บัณ าศัก กิ ที่ เป็น ไหญ
อยู่ ใน ที่ นั้น ตาม การ แล เวลา แล้ว ให้ เป้า แตร เวียก ทั้ง แล ฅวรว
คน ให้ พร้อม ห้าม มี ให้ นาย ทหาร แล ทหาร หยิบ ฅวย บัก มัง ช่อน
เชน บลัก ฅมย สิ่ง ของ ๆ ผู้ ที่ ต้อง เพลิง ไหม แล เรือน ไกล เคียง
ทั้ง แทะ รากา อัฐ หึ่ง ชัน ไป เชน อ้น ฅาก ถ้า ผู้ หึ่ง ผู้ ไท บัง ฅา
ล่ง คำสั่ง นี้ จะ ลง โทษ แก่ ผู้ นั้น ตาม โทษานุ โทษ ๕๔

กฎหมายไปลิศรึกษาหัวเมืองฝ่ายเหนือ

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศ
แก่ผู้ว่าราชการเมืองผู้รั้ง กรม การ แล ราชบุรุษ ฅัว ไทย
จีน หัวเมือง ฝ้าย เหนือ ทราบ ทัว กัน ฅ้วย ๕๕
สุรวงษ์ วย วัฒน ที่ สม หพระ ภาละ ไท กรวย บัง ฅม ทูล พระ
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๔๒๕ ลักษณะโปติกวิทยา หัวเมืองฝ่ายเหนือ เล่ม ๒

กรุณาว่า ลูกข้าต่าง ๆ ลัก ลอบเอาฝิ่นแลสิ่งของต้องห้าม
เข้ามาลัก ลอบซื้อ ขาย ในเขตวณแคนบ้านเมือง ทำให้ภาษี ผล
ประโยชน์แผ่นดินเสียไป ขอรับพระราชทาน ทหาร โปติก
ขึ้นไป รักษาพระราชอาณาเขต อยู่ไต่บังคับผู้ว่าราชการ
เมือง อุดรธานี จึงโปรดเกล้าฯ ในพระบรมมหาราชวัง ทูลขอแผนที่
อินทรี จักรยานทหารให้ ขึ้นไปรักษาให้สมควร มีกฎหมาย
สำหรับชาวยันทหารต่อไป ๖

๑ ข้อ ๑ ว่าทหารซึ่ง โปรดเกล้าฯ ให้ไปรักษาการ ภาษี
ฝิ่นสิ่งของต้องห้ามเมืองฝ่ายเหนือ ๑๔ เมืองนั้น ให้สาบัน
แลท้าวทหาร อยู่ไต่บังคับผู้ว่าราชการเมือง อุดรธานี และให้ทำ
ไทยสุจริต ไม่ให้สูบฝิ่น กินสุรา แลเล่นสัตว์ไปไฟการพนันต่าง ๆ ๖

๑ ข้อ ๒ อย่าให้สาบัน ท้าวทหาร คบพวกเพื่อน ไทยจีน
ราษฎร แล พระสงฆ์สามเณร เสพสุรา เที่ยวไล่ชกตีวิวาท แก่
ราษฎร ชายหญิง แลลูกข้าภาษี พระสงฆ์สามเณร ๖

๑ ข้อ ๓ อย่าให้ทหาร คบราษฎร ชาวบ้าน ไทยจีน
เที่ยวทำโจรกรรม ลัก ล้วง แล ปล้น สอดขโมย ขาวเผลอ ขาวแพ
แลวัวควายบ้าน ๖

๑ ข้อ ๔ อย่าให้สาบัน ทหาร ลอบลัก ภาษีค้าย บุตร
หญิง แล ภรรยา กับ ทาส ชายหญิง กระบ การ ผู้ใหญ่ ผู้หน้อย แล
ราษฎร ชาวบ้าน ให้ตั้งข้อห้ามไว้ ๖

๑ ข้อ ๕ ถ้าเจ้าภาษี แล หลง ฐึ มาขอสาบัน แล ทหาร
 ต่อ ผู้ว่าราชการ เมือง อุตกรกิจ ๗ ผู้ว่าราชการ เมือง อุตกรกิจ
 บังคับให้ ไปจับสิ่ง ของ ต้องห้าม ก็ให้ไป พร้อมด้วย กรม
 การ แล กำนัน พัน นาย บ้าน ถ้าไม่ พร้อมด้วย กำนัน พัน นาย บ้าน
 ห้ามไม่ให้สาบัน แล ทหาร ไป แทะ ลำภัง แล ห้ามไม่ให้สาบัน แล
 ทหาร ผู้ไปจับ เกบ ริบ เร้น ซ่อน เอาทรัพย์ สิ่ง ของ ราม รุ ผู้
 ต้อง จับ แทะ สิ่ง หนึ่ง สิ่ง ใด เป็น อัน ชาค ๗

๑ ข้อ ๖ ไม่ให้สาบัน ทหาร คบ คึก กับ หลง ฐึ จัน เถิง ๗
 ภาคน ใช้ มูล นาย ญาติ พี่ น้อง พวก พ้อง เพื่อน ของ สาบัน ทหาร
 แล ผู้มี ข้อ ซาบ หลึง มาจะ บน ทหาร ให้จับ ทาย ลูก หลาน แล การ
 ต่าง ๗ นอก จาก บังคับ ผู้ว่าราชการ เมือง อุตกรกิจ ไม่ให้ ๗

๑ ข้อ ๗ ถ้ามีผู้หนึ่ง ผู้ใด ซาบ หลึง ชาว วัค ชาว บ้าน
 ชาว เรือ แพ ไทย จีน จะมา ก่อ กวน ชวน วิวาท กับ ทหาร ขบ่า ให้
 สาบัน แล ทหาร ได้ คอบ เปน การ วิวาท ให้สาบัน แล ทหาร นำ
 ความ ไป ร้อง ต่อ กรมการ ผู้ใหญ่ น้อย แก่ กำนัน พัน นาย บ้าน
 ไป พิจารณา ๗

๑ ข้อ ๘ ถ้าทหาร ทำการ ทุจริต ผิด จาก ข้อ บังคับ ให้
 สาบัน ลง โทษ กับ ตัว ทหาร ตั้ง แต้ ๑๐ ที่ ขึ้น ไป ถึง ๓๐ กาม ที่
 ษานุ โทษ ถ้าทหาร ทำสิ่ง ไม่ เกรง กลัว อาญา ที่ สาบัน ทำ ก็ ให้
 สาบัน ส่ง ตัว ทหาร กับ หนี้ ศาล ไทย ให้ ผู้ว่าราชการ เมือง อุตกรกิจ แทะ

กรมการคุมลง มาส่ง ออฟฟิศใหญ่ กรุงเทพฯ ๖

๑ ข้อ ๙ สายัน แล ท้าวทวาร ซึ่ง ไปรตเกล้าฯ ให้มา
รักษาราช การ อยู่ณหัวเมือง ถ้ารู้ เหตุ การ ที่ เป็น เลียน หนาม
แผ่น กิน ไม่ควร จะแจ้ง ความ ต่อ ผู้ว่าราช การ เมือง กรม การ
ประการ ไท ก็ให้บอก มา ยัง ออฟฟิศใหญ่ กรุงเทพฯ ๖

๑ ข้อ ๑๐ สายัน แล ท้าวทวาร ซึ่ง ไปรตเกล้าฯ ให้มา
รักษาราช การ หัวเมือง ถ้า ผู้หนึ่ง ไปโตมารับสินบล ต่อเจ้า
ภาษี หลง ฐะไปจับผิดเถื่อน แลสิ่ง ของ ต้อง ห้าม ให้สายัน จด
หมาย รายวันไว้ แล้วให้สายัน ทวาร ไปจับพร้อม กับ กรม การ
แขวง ข้าเถอถ้าผู้ต้อง จับไม่สู้รบ ก็ให้จับมาแต่โดยดี ถ้าผู้
ที่ ต้อง จับสู้รบ ประการ ไท ก็ให้สายัน แล ทวาร ไปถูกษาต่อ กรม
การ แขวง ข้าเถอ พันนายบ้าน จะควร คุม รบ ประการ ไท อย่าให้
สายัน ทวาร ทำ การ โดย เละการ คณะ ๖

๑ ข้อ ๑๑ เงิน เดือน สายัน ทวาร นั้น เจ้าพนักงาน จะเก็บ
เงิน เดือน เบี้ยเลี้ยงส่ง ขึ้น มาระบะ ทาง ก็ ไกล เป็น ที่ ลำบาก ถ้า
ถึง เดือน ขึ้น คำหนึ่ง ก็ให้ผู้ว่าราช การ เมือง อุดร ฐะ ทำ ตระียม
เงิน ภาษี ผัน ต่อเจ้า ภาษี ผัน มาจ่าย ให้ทหาร ทุกเถื่อน ครบปี
แล้วให้เจ้า ภาษี รับ หนังสือ บอก ต่อ ผู้ว่าราช การ เมือง คุม ตัว
ลง มาส่ง ยัง ออฟฟิศใหญ่ กรุงเทพฯ จะได้ เบิกเงิน ต่อเจ้า

พนักงาน หอรับภาษี ๖

๑ ข้อ ๑๒ ห้ามไม่ให้สาын ทหาร เอาอาวุธ ขึ้น กับ หัสน์
 กระบี่ ขั้คั่น กันชัย แล เสือ หมา กิ้งก่อง เครื่อง แต่ง ตัวทหาร
 ให้คน ที่มี ใ้ไปเ็น ทหาร เข้า ยืม เอา ไป แต่ง แล ให้ สาын ทหาร
 ห่ม ชวาระ ขั้สี เครื่อง แต่ง ตัว เครื่อง อาวุธ ถ้า สาын ทหาร ไม่
 ประพฤติ ตัว ตาม กำหนด กฎหมาย ห้าม ข้อ หึ่ง ข้อ ไค ๆ ปก
 บั้ค ความ ผิด ชึ่ง กัน แล กัน ไว้ ไม่ พ้อง ลง มา ยัง ออฟฟิศ ใหญ่
 กรุง เทพ มี ผู้ หึ่ง ผู้ ไค มา พ้อง พิจารณา เ็น สัก ก็ จะ ให้
 มี โทษ แก่ สาын ทหาร ตาม โทษานุ โทษ ๕

๑ ข้อ ๑๓ ว่ากฎหมายยัง คับทหาร ๑๒ ข้อ นี้ ได้ ตี
 พิมพ์ ประทับตรา แผ่น คิน ใช้ ได้ ทั้ง แ่ ฅวัน เสาร์ เกือน ห้า
 ชัน คำ หึ่ง บั้ชวาท ยัง เ็น สัก คค กักราช ๑๒๓๗ ปี ๕

ประกาศให้ใช้เงินเหรียญใหม่

๑ สมเ็จ พระเจ้าบรมวงษเชอ เจ้าฟ้ามาลาภามพระ
 บำราบ ประบั้กษ อธิบถิ ใน กรม พระคลัง มหาสมบั้ รัช พระบรมราช
 โอง การ มา ระ พระ บั้ชวาท สุรสิงหนาท ใ้เกล้าฯ ให้ ประ กาศ แก่
 พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ชั้น ฝ้าย ทหาร
 พลเรือน กรม ฝ้าย นำฝ้าย ใน สมณ พราหมณาจารย์ อาณา
 ประชาราษฎร ใน กรุง หั้วเมือง ให้ทราบทั่ว กัน ว่า เมื่อ ครัง แ่่น
 คิน พระบาท สมเ็จ พระจอมเกล้าฯ เจ้าอยุ หั้ว ได้ ทรง พระกรุณา

พิพิต์เงินที่ศาลไทยและออกกฎหมาย

ไปรบก ให้ตั้งเครื่องจักรตีตราเงินเป็นเหรียญบาท สลึง เพ็ช
แทนเงินพก ทังแต่แผ่นดิน ก่อน ๆ ใช้สืบมาจนถึงแผ่นดิน
ปัจจุบันนี้ ก็ให้ทำเงิน ตรวพระ เกี้ยวใช้เนื้อเงิน แลพิกค้อตรา
เหมือนครึ่งแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
สืบมา ครั้นถึงปีมะเมียโทศก เครื่องจักรเดิมซึ่งใช้มา แต่
แผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ชำรุด
เสียไปทำเงินไม่ได้ จึงทรงพระราชดำริพร้อมด้วยความ
คิดท่านเสนาบดี ให้ตั้งเครื่องจักรทำเงินมาจากเมืองอังกฤษ
ใหม่ ให้แข็งแรงแลมีกำลัง มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ครั้นเครื่อง
จักรมาถึงพร้อมกันแล้ว จึงได้ตั้งโรงกระสาณสถิติการขึ้น
ใหม่ ใกล้กับโรงกระสาณสถิติการเดิม ได้ลงมือใช้เครื่องจักร
นี้ ทำเงินเหมือนอย่างแต่เดิมมา แลเงินตราซึ่งทำใหม่นี้
มีสาม อย่าง คือ บาทหนึ่ง คือ สลึงหนึ่ง คือ เพ็ชหนึ่ง มีหน้า
หนัก แลเนื้อเงินเสมอกับเงินบาทเงิน สลึง เงินเพ็ช ที่ให้ทำ
มาในแผ่นดิน ก่อน ๆ นี้ แลพิกค้อตรา ก็ใช้อย่าง เกี้ยว กัน
ไม่ผิดเพี้ยนสิ่งใดเลย แต่ดวงตราซึ่งประจำเงินนี้ หน้าหนึ่งเป็น
พระรูปสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์
อย่างทหาร มีเครื่องราชอิสริยยศ นพรัตนราชวรารณ แลจุลจอม
เกล้า มีหนังสืออยู่รอบพระรูปนี้ ว่า สมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้าหนึ่งมีตราแผ่นดิน

แบ่ง เป็น สาม ห้าง ๆ ^{หนึ่ง} มีตรา ไอยราพต ^{หึ่ง} มี ช้าง เปลา
 ห้าง ^{หนึ่ง} มี กฤษณ์ แล จักรตรี ^{มี} พระ มหาพิไชยมงกุฏ ^{พระ} แสง
 ขรรค์ ขาร พระกร ^{ฉลอง} พระบาท ^{พระ} สัน วาลนพรัตนราช
 วราภรณ์ ^{พระ} สัน วาล จุลจอมเกล้า ^{แล} ^{มี} แดงจากอก อักษร สำหรับ
 ทรง ตรา ว่า สัพเพสสังฆทาน ^{สาม} ศักดิ์วิสาขิกา แล ราชสีห
 คชสีห์ ประ คอง เครื่อง ^{สูง} ^{ทั้ง} ^{สอง} ^{ข้าง} ^{มี} ^{ฉลอง} ^{พระ} ^{องค์} ^{ครุฑ}
 อยู่ ^{เบื้อง} ^{หลัง} รวม เป็น ทรง ตรา อยู่ ^{ตรง} ^{กลาง} ^{ของ} ^{หนึ่ง} ^{ทั้ง} ^{นี้}
 แล้ว ^{มี} ^{หนึ่ง} ^{สี} ^{ใน} ^{พื้น} ^{เงิน} ^{ของ} ^{ตรา} ว่า กรุง สยาม รัชกาล ที่ ๕
 ข้าง ^{ใต้} ^{ของ} ^{ตรา} ^{บอก} ^{ราคา} ^{บาท} ^{หนึ่ง} แล ^{ขอ} ^บ ^{เงิน} ^{นี้} ^{มี} ^{ค่า} ^{ใช้}
 ปลารอบ ข้าง ๆ ^{เหรียญ} ^{นี้} ^{เป็น} ^{เพียง} ^{รอบ} แต่ ^{เงิน} ^{สิ่ง} ^{เงิน} ^{เพียง}
^{นี้} ^{นำ} ^{หนึ่ง} ^{เป็น} ^{พระ} ^{รูป} ^{แล} ^{หนึ่ง} ^{สี} ^{รอบ} ^{เหมือน} ^{เงิน} ^{บาท} แต่ ^{นำ}
^{หนึ่ง} ^{เป็น} ^{ตรา} ^{แผ่น} ^{ดิน} ^{อย่าง} ^{น้อย} ใน ^{หึ่ง} ^{กา} ^{หึ่ง} ^{มี} ^{ช้าง} ^{ไอยราพต}
^{หึ่ง} ^๑ ^{ช้าง} ^{เปลา} ^{หึ่ง} ^๑ ^{กฤษณ์} ^{หึ่ง} ^๑ ^{มี} ^{จักร} ^{พระ}
^{มหา} ^{พิ} ^{ไชย} ^{มง} ^{กุฏ} ^{มี} ^{เครื่อง} ^{สูง} ^{สอง} ^{ข้าง} ^{หนึ่ง} ^{สี} ^{รอบ} ว่า กรุง
 สยาม รัชกาล ที่ ๕ ^{ใต้} ^{ของ} ^{ตรา} ^{บอก} ^{ราคา} ^{สิ่ง} ^๑ ^{เพียง} ^๑
 ตาม ^{ตัว} ^{เงิน} ^{แล} ^{ขอ} ^บ ^{เหรียญ} ^{เงิน} ^{นี้} ^{มี} ^{ค่า} ^{ใช้} ^{ปลารอบ} ^{ข้าง} ^{เหรียญ}
 เป็น ^{เพียง} ^{รอบ} ^{เหมือน} ^{กับ} ^{ทั้ง} ^๓ ^{อย่าง} แล ^{เงิน} ^{ทั้ง} ^{สาม} ^{อย่าง} ^{นี้}
 ใช้ ^{เหมือน} ^{บาท} ^{สิ่ง} ^{เพียง} ^{อย่าง} ^{เท่า} ^{เช่น} แต่ ^{เปลี่ยน} ^{ของ} ^{ตรา}
 เหมือน ^{เปลี่ยน} ^{ตรา} ^{มง} ^{กุฏ} ^{เป็น} ^{ตรา} ^{เกี้ยว} เมื่อ ^{ครั้ง} ^{มี} ^ม ^{เสง} ^{เขก} ^{ศก}
 นี้ ^{เอง} ^{ไม่} ^{ประ} ^{ทัก} ^{ถึง} ^{นี้} ^{แต่} ^{ของ} ^{ตรา} ^{ยัง} ^{เป็น} ^{พระ} ^{รูป} ^{แล} ^{ตรา} ^{แผ่น}

กันนั้น ก็ให้ราษฎร ใช้จ่าย โดย ประกติเหมือนหนึ่งเงินที่ ใ้เข้ามา แต่
ก่อนนั้น อย่าง ให้ถือ ว่าเป็น สูง เปรียบ คำ ผิด ชอบ ประการ ไ้เลย
จะใส่กระโล่ๆ กระจาย อย่างไร ก็ตาม ประสงค์ ของ ผู้ที่ ใ้เกิด
ห้ามมิให้ ผู้ใด ไป อ้าง ผิดๆ ถูกๆ จับกุม กัน ให้ ราษฎร ใ้ความ
เดือดร้อน เป็น อัน ขาด ถ้า ผู้ใด ไป จับกุม ทำให้ ราษฎร สิ้น
สะเทือน จับตัว ได้ จะ เอา ตัว เป็น โทษ ตาม โทษานุโทษ แล ถ้า
หนัก เงิน ใหม่ ซึ่ง จะ ใ้ ออก ใ้ นั้น ตั้ง แต่ ฅวัน พุฒ เกื้อน เจต ชัน
เกล้า คำ บั ชวกร อัฐศก ศักราช ๑๒๓๘ นี้ ไป ใ้ พระ บรม
วงษานวงษ ข้าราชการ ฝ่าย ทหาร พลเรือน กรม ฝ่าย น้า ฝ่าย ใน
แล สมณพราหมณาจารย์ อาณา ประชา ราษฎร ใน กรุง เทพ แล
หัวเมือง ใ้ เงิน ซึ่ง ออก ใหม่ แล เปลี่ยน ซื่อ ขาย กัน ตาม ประ
สงค์ อย่าง ใ้ มีความ รัง เกียจ เลย

ประกาศ มา ฅวัน พุฒ เกื้อน เจต ชันเกล้า คำ บั ชวกร อัฐศก
ศักราช ๑๒๓๘ เป็นวันที่ ๒๗๕๘ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ๕

ประกาศเรื่องที่จะแลกเงินเหรียญต่าง ๆ

๑ มีพระบรมราชโองการ มา พระ บัณฑูร สุร สิง หนาท ใ้ ประ
กาศ แต่ บัณฑูร คำ ทัง ปวง ใ้ ทราบ ทัง กัน ว่า เงิน เหรียญ
ปั๋น สอง อย่าง ๆ หนึ่ง เปรียบ คราว ตัว หนึ่ง สี่ อย่าง หนึ่ง เป็น ดวง
อาทิตย์ ซึ่ง ใ้ เปลี่ยน แลก ใน รัชกาล ไทย แล ใ้ เปลี่ยน มา ใ้ เป็น เงิน กรุง เทพ

เล่ม ๒ ลักษณะราคาเงินเหรียญต่างประเทศ หน้า ๕๓๒

เจ้าพนักงานยังไม่รู้หน้าหนัก แลเนื้อเงิน เมื่อลูกค้ามาแลก
เปลี่ยนในพระคลังเจ้าพนักงานจึงยังไม่อาวรับไว้ บัดนี้ทรง
พระราชดำริว่า ลูกค้ามีเงินยี่ปุ่นเข้ามาใช้ข้าง 'ถ้าเจ้าพนักงาน
ไม่รับแลกไว้ ก็จะเป็นความลำบากแก่การค้าขายสักหน่อย
หนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานตรวจสอบ
ดูเนื้อเงิน แลหน้าหนัก เห็นว่าเงินยี่ปุ่นทั้งสองอย่างนั้น หน้า
หนัก แลเนื้อเงินก็ไม่เสมอ กันอยู่เอง แล้วได้ดูเนื้อเงิน แล
ซัง สอดกับเงินเหรียญแมกซิโก ก็เบา กว่าเนื้อ คำกว่าอยู่
เห็น ว่าถ้า จะ แลกกับเงินบาทจะต้อง แลก ๔๙ เหรียญเป็นเงิน
บาทซังหนึ่ง จึงจะ ตรงกัน กับเงินเหรียญแมกซิโก ๔๙ เหรียญ
ซังหนึ่ง แลเงินเหรียญ สอดกันขนาดใหญ ๕๒ เหรียญซัง
หนึ่ง เงินรูเปย์ ๑๑๒ รูเปย์ซังหนึ่งนี้ ถ้าลูกค้าจะมาแลก
เงินในพระคลัง เงินเหรียญยี่ปุ่นทั้งสองอย่าง เป็น ๔๙ เหรียญ
ซังหนึ่ง แล้วเจ้าพนักงาน จะรับให้ลูกค้าทราบดีทั่วกันเด็ก แต่เงิน
เหรียญยี่ปุ่นนี้ เจ้าพนักงาน ก็ยังไม่ทรวบว่าจะเปลี่ยนผลึกหน้า
หนัก แลเนื้อคำสูงยังไร ต่อไปอีก ซึ่งประเทศ มาครั้งนี้เป็น
แต่คราวหนึ่งในเงิน อย่างเช่นมีมาแล้วนี้ ถ้าเปลี่ยนแปลงมา
อย่างไร ต่อภายหน้า ก็จะต้องเปลี่ยนพิถีพิถันตามสมควร จึงจะ ประ
ภาค มาให้ทราบ ต่อครั้ง หลัง

ประกาศ มา ณ วัน อาทิตย์ เดือน แรก แรม สิบห้า ปี ชวศักราช
ศักราช ๑๒๓๘

๓๕

ประกาศ เรื่องให้เอาของต่างๆ มาตั้งหอมิวเซียม

มีพระบรมราชโองการ มา ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้ประกาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวง แล พระสงฆ์ในพระอาราม ต่างๆ ให้ทราบทั่วกันว่า ในการเฉลิมพระชนมพรรษาในปีชวศักราชนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอ เจ้าฟ้ามหาดลามา กรมพระยาราย ประทับ ณ แล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เป็นอธิบดี แล อธิบดีพิเศษ ในกรม ทหารมหาดเล็ก ราชวัลลภรักษาพระองค์ จักรการเกษมมิตินที่ ห้อม มิวเซียม ตามเคยเหมือน อย่าง ปี ก่อนๆ แต่ในปีนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแต่ยนิดาซึ่ง เปน ของ หลวงทั้ง ประดับไว้ห้องหนึ่ง ของที่ พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ แล ราษฎร พระสงฆ์จะมาถึงนั้น ให้จัดตั้งไว้ห้องหนึ่ง เปน แผนกกัน ของที่ ควร จะมาถึงนั้น คือ เครื่องทอง รูปพรรณ เก่าใหม่ ต่างๆ ซึ่งเป็นฝีมือช่าง อย่างที่ ในเขตแดนหัวพระ ราชอาณาจักร กรุงสยาม กับฝั่ม ฝั่ม ต่างๆ ที่เป็นฝีมือช่างชาวสยาม ทำขึ้น แล ฝั่มที่ สืบต่อกันมาโดยนิตยนาตของบิดา มารดา แต่ประเทศ

อินทีย คือ ผ้ายกใหม่ ผ้ายกทอง แล แพร แล ผ้าไหมสี ผ้า
ลายสี แล ดอกทอง ต่าง ๆ ซึ่ง เป็น ชั้นเก่า กับ เครื่อง หล่อ เครื่อง
ปั้น แล เครื่อง ถึง และ สลัก แล รูปเขียน ซึ่ง เป็น ฝีมือ ต่าง
ที่ ใน ประเทศ สยาม ก็ ควร จะ เอา มา ตั้ง ได้ แล เครื่อง พลอย
ห้วแหวน ต่าง ๆ ที่ เกิด ใน ประเทศ เขต รเมียง ไทย กับ เครื่อง ที่
ประดับ มุก เป็น รูป พรหม ต่าง ๆ ให้ เลือ ก คัก เอา มา แต่ ที่ ฝีมือ
ช่าง อย่าง เดก แล ถัก ยี่ง หาสี ขาว แดง ดำ ที่ เกิด ใน ช่าว สยาม
ทั้ง นั้น แล ทำ เป็น รูป พรหม ต่าง ๆ แล เครื่อง ขาว ขน หอก ทาย
มี ตรูป ต่าง ๆ ที่ เป็น ฝีมือ ช่าง เมือง ไทย ทำ เรียบ ร้อย สนิท ก็
ก็ ควร จะ เอา มา ตั้ง ใน ที่ ประชุม ผู้หนึ่ง ผู้ใด มี ของ ประหลาด
ที่ จะ เอา มา ตั้ง ใน หอ มิวเซียม นี้ ขอ ให้ เอา มา ณ วัน พุธ เดือน สิบ
แรม สาม ค่ำ จนถึง ณ วัน อาทิตย์ เดือน สิบ แรม สิบ สี่ ค่ำ จะ ให้ มี
เจ้าพนักงาน รับ แล ลง เลข นำ เขื่อ ทั่ว ๆ สิ่ง ของ ของ ผู้ ที่ เอา มา
แล้ว จะ ให้ ตัว พิมพ์ ไป เสรี ให้ กับ ผู้ ที่ เขา ของ มา ให้ เป็น สำคัญ
ตั้งแต่ ณ วัน อังคาร เดือน สิบ เบ็ด แรม ค่ำ นั้น ถ้า เจ้า ของ เขา
ไป เสรี มา ให้ จะ ได้ เขา สิ่ง ของ ไป ก็ ได้ อนึ่ง ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ รับ สั่ง ว่า จะ ทอด พระเนตร สิ่ง ของ ซึ่ง เอา มา ตั้ง ใน
หอ มิวเซียม แล จะ พระราชทาน รางวัล ให้ แก่ เจ้า ของ ซึ่ง เหน
ของ เป็น ประหลาด มาก ฤๅ เปน ของ ฝีมือ อย่าง ดี โปรด ใน
พระราชกฤษฎีกา

หน้า ๔๓๕ ลักษณะ สอดไล่หนังสือพระสงฆ์สามเณร เล่ม ๒

อนึ่งผู้ที่ จะเขามาตั้งไว้ในหอมีวเขียนนั้น ไม่อยากจะออก
ข้อทวิจะใส่ข้อผู้อื่นก็ได้ ๆา จะ ไม่ใส่ข้อผู้อื่น จะ มาบอกแก่
หน้าเขอว์เลขก็ได้ ถ้าเป็นของก็ก็จะได้รับ พระ ราชทานรางวัล
ข้อเจ้าของ ก็จะไม่ปรากฏ ตามแต่ใจผู้ที่จะเอาของ มาตั้ง
ประ ภาศมาฉวน อังการ เกือนสิบ แรม สอง คำนี้ ขวอขุศก
ศักราช ๑๒๓๘ ๖

ประกาศไล่หนังสือพระสงฆ์สามเณร

๑ ทวิพระ ขาวขมิการ ขกัศวี วิสุทฺธิสาสนนโร ประการ งามวาง
กรมธรรมการ รับ พระ บรมราชโอง การไล่เกล้าฯ สั่ง ว่า ทรง
พระ กรุณาไปรกเกล้าฯ สั่ง ว่า พระ สงฆ์สามเณร เปเรียน เอก โท
ทวิ จัทวา ซึ่ง ได้รับ พระ ราชทาน นิตยภัตร ไตรยบัยอยู่นั้น
เลือนที่เป็น พระ ราชาคณะ พระ ครู ถานานุกรมยัง แล คือกจาก
พระ สาสนา ยัง ถึง แก่มรณภาพยัง เปเรียนนัยทวิลง บัณฑ
ถึง กำหนดจะไล่สอดไล่ พระสงฆ์สามเณร ให้ แผลด พระคำภีร์
ตาม พระ ราชเพณิ มาแต่ก่อน ทรงพระ ราชศัททาเป็น การสาคนุ
ประดำภก ยกสาคนาให้ถาวรวัฒนาสืบไปเมื่อนำ จึง ไปรกเกล้าฯ
ให้ประ ชุม พระ ราชาคณะ ผู้ใหญ่สอดไล่พระ คำภีร์ พระ สงฆ์
สามเณร ณพระที่นั่งสุทโธยศวริย ปราสาท ทั้ง แต่ฉวนวัน พุศัศก
เกือนอ้าย ซึ่งแต่คำ เวลาเพนแล้วเสมชก ทวิไป เว้นแต่

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและประวัติศาสตร์

<https://museum.coj.go.th/>

วัน แยกคำวันสิบห้าคำ กว่าจะสิ้น พระสงฆ์ สามเณรที่เล่าเรียน
พระราชาคณะผู้ได้ ๓๔ รูป มีกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
เป็นพระ ขาน พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ วัดราช บพิธ เปลี่ยนกัน
กำกับวันละรูปผู้จะ แยก พระสงฆ์เก่าใหม่ ๑๐๖ รูป สาม
เณร ๑๓ รูป รวม ๑๑๙ รูป จะได้เปลี่ยนวันละ ๕ รูป จะ
ได้รับพระราชาทานฉินเพนวันละ ๖ รูป เสมอทุกวันที่กว่าจะ
เสร็จการ พระราชาคณะผู้ได้ ได้รับราชทานจิวรแพรจิวผ้า
ทุกรูปทั้ง ๓๔ รูป ให้กรมธรรมการ กรมสังฆการี กรม
ราชบัณฑิตย จัตการให้พร้อมตามเคย อย่างแต่ก่อน

ประกาศมาฉวันอาทิตย์ เกือบห้า ชันสามคำ ปีชวด

อิฐศก ศก ๑๒๓๔

ฯ

ประกาศศักดิ์เลข

๑ หมายถึงพระยามหินทรศักดิ์ธำรงต์ มายัง กรมท่าไทย
กรมกระลาโหม กรมท่า ด้วยสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรี
สุริยวงษ์ ซึ่งสำหรับราชการแผ่นดิน รัชพระบรมราชโอง
การใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สืบว่าการศักดิ์
เลข หมายถึงหมู่เป็นประเพณีมีมาแต่ก่อนๆ ก็ได้มีหมายบอก
จะแจ้งชี้แจงเลียบไป ในหมายครั้งก่อน ทั้งแต่ขึ้นเมื่อใด
นั้นทุกประการแล้ว

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ก็ให้นำตัวเลข มาคักบ้าง ยังไม่ให้นำ มาคักบ้างยัง คงไม่
 สิ้นเชิง บัดนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหม่อมขุน
 ช่างควม เลข ไพร่ หลวง ไพร่ สม แต่บันทึกที่ยัง ไม่ได้นำมา
 คักทั้งนี้ขอ หมาย หม่อม ให้ให้นำตัวเลข มาคักเสีย แต่เดิมเคย
 ยี่ ชวกร อัฐศกนี้ ไปให้สิ้นเชิง ถ้าเจ้าหม่อมเรียก เลข เสียไม่นำเลข
 มาคัก ตาม หมาย จะแต่ง ข้าราชการ หลวง ออก ทวกร ตาม ขาญผู้สามโน
 คราวใน กรุงเทพฯ แล หัวเมือง ชนโน ซึ่งทำไว้แต่ก่อน ถ้า
 เป็น หม่อม ไพร่ หลวง แล ไพร่ หลวง กรม ไพร่ เจ้าหม่อมให้นำมาคักจะ
 เอาตัวเจ้ากรม ปลัดกรม เจ้าหม่อมขุนนาย ทำโทษ แล
 จะปรับใหม่เอา เงินเป็น ขำเหน็จ ให้แก่ผู้จับ ตามที่ได้ หมาย
 ประกาศ ไว้ครั้ง ก่อน นั้น ถ้า เลข ไพร่ สม ก็ จะ เอาตัวคักเป็น
 ไพร่ หลวง จ่าย เกือน แล ไพร่ หลวง คง เมือง ตาม เมือง นั้น ๆ
 ให้มหาดไทย กระจายใหม่ กรมท่า กรมพระสุริยวงศ์ หมาย เร่ง
 รัศตามกรม ชน ให้เจ้า หม่อมขุน นาย ซึ่งควม เลข ไพร่ หลวง
 ไพร่ สม เร่งรัศเอาตัวเลข ที่ยังไม่ได้อัก ให้เอา มาคักเสีย
 ทั้งแต่ เกือน ยี่ ชวกร อัฐศก ให้เสร็จ ตาม รัชสัง หมาย มาฉวัน
 เกือน ยี่ ชน สอง คำ ยี่ ชวกร อัฐศก ศักราช ๑๒๓๘ ๕

ประกาศให้ใช้ทองแดงซีก

๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้

ให้

<https://museum.coj.go.th/>

ประกาศ แก่ พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย
พ่อค้าไทจีน ชาวต่าง ๆ ประเทศ แล รามัญ ให้ทราบทั่วกัน ว่า
เมื่อ บั กุณ สัตยศก ไปรณเกล้าฯ ให้ทำทองแดง เลี้ยวของ แกง
อัฐ ของ แกงโสฬศ จำหน่าย ใช้สอย แลกเปลี่ยน ซื้อ ขาย กัน
ครั้น ต่อ มา ชุมพิณนาย บ่อนร้อง ว่า ทองแดง เลี้ยวของ แกง อัฐ
ของ แกงโสฬศ เล็ก แล ยาว ไป เกี้ยวขอ หาใคร จะใช้ สนนไม่
ขอ ให้มี ทองแดง อัน สะดองพอ ใช้สอย ด้วย พระยารัษฎานุประดิ
ศหราชอาณาจักร นำความ ขึ้น น้อมเกล้าฯ คำนั้น บังคม ทูล พระ
กรุณา ทรงทราบ ได้ ฝ่าละออง ชุตีพระบาท จึง ทรง พระราช
คำร์คั เหนว่า เป็ ทองแดง เลี้ยว ทองแดง อัฐ ใน พระคลัง ซึ่ง จะ
จำหน่าย ใช้ ใน แผ่นดิน ก็หมดแล้ว จึง ทรงพระกรุณา ไปรณ
เกล้าฯ สั่งให้ ทำเลี้ยวทำอัฐ เพิ่มเติม ไว้ ใช้สำหรับ แผ่นดิน
ต่อไป ตราเลี้ยว อัฐ นั้น ก็เหมือนกัน กับ ทองแดง เลี้ยว ทอง
แดง อัฐ แต่ ก่อนเปลี่ยน แต่ เลข ๑๓๓๖ เป็น เลข ๑๓๓๘
เพื่อ จะได้ ทราบ ว่า ทำ ขึ้น ใน ปี นั้น กับ ได้ ไปรณเกล้าฯ ให้ ทำ
ทองแดง เพิ่มขึ้น อีก ชนิดหนึ่ง ใหญ่ แล หนา กว่า ทองแดง เลี้ยว
นำหนึ่ง มี ตรา เป็น ตัวอักษร จ ป ร มี ตรา จุลจอมเกล้าฯ อยู่ บน
ตัว (จ) มี ตัน ลือ ว่า กรุงสยาม รัชการ ที่ ๕ เรา ตั้ง มี
ใบไชยพฤกษ ผูก เป้น วง มาลัย รอบ ใน รอบ วง มาลัย นั้น มี
อักษร ว่า ชัก ๒ อัน เพื่อ มี เลข ๑๓๓๘ ใช้ ทองแดง

อย่างใหญ่นี้ ให้เรียก ชื่อว่า ซีก ไร่ไปน วาจาอันละสองไพ
๒ อันเป็นเพ็อง ๑๖ อันเป็นบาทหนึ่ง ทองแดงชนิดนี้ได้
ไปรคเกล้าฯ ให้ทำเป็นของ หมก จตเกลี้ยง เกลาโดยละเอียด
เหมือนอย่างเบี้ยทองแดง เลี้ยวทองแดง อัฐ ทองแดง สฬศ
ที่ ไร่สอยมา แต่ก่อนนั้น ให้ทำน ทั้งหลาย ทั้งปวง เชื้อ อัฐ
จ่าย ขาย แลก แก่กัน ตั้งแต่วัน อาทิตย เดือน สาม แรมหกคำ
ขึ้นชวค อัฐศก ต่อไป ตามพิภัก ที่ว่ามา ช้างต้นนี้ เทอญ เมื่อ
ผู้ใดไปเบี้ยทองแดงซีกนี้ไป ถ้าจะต้องการเงินเมื่อใด ก็ให้
มาที่ หอวังการพิพัฒน์ เวลา ๕ โมงเช้า ถึงเวลาบ่าย ๓
โมงเย็น เจ้าพนักงาน จะคอยรับ ถ้าเห็นเป็นของ หลวง มีไ้ไปน
ของ บ่ลอม ก็จักเงินให้ตามราคาสองอันเพ็อง ๑๖ อันบาท
ตามพิภัก ใน พระราชบัญญัตินี้ อนึ่ง ถ้าผู้ใด หยากจะใคร่ไ้
ซีก เลี้ยว อัฐ สฬศ ไปไร่จ่าย แลก เปลี่ยนกัน ก็ให้มา
ซื้อที่ หอวังการพิพัฒน์ จะไปรคเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน ออก
ขาย จ่าย ที่นั่น ทุกเวลา มีให้ขายไ้ ประกาศ มาฉวัน จันทร์
เดือนสาม แรมแปดคำ ขึ้นชวค อัฐศก ศักราช ๑๒๓๘ ๖๖

หมายเหตุบอกลูกขุนตระลาการให้ทราบทั่วกัน

๑ ด้วย พระยาราชเสนา ปรีวี เคาณ์ซิลลอร์ ที่ ปฎกษา
ราชการ ใน หลวงพิภักศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
พระราชวังดุสิต กำนัน ผู้ว่าราชการ ศาลกรมศาลไทย ฝ่าย
<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๒ ลักษณะห้องอุบรณถ้าวโทษหัวเมือง หน้า ๔๔๐

เหนือ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ผู้มีอรรถก็มาฟ้องหาอาญาอุบรณถ้าว
โทษเจ้าเมือง กรมการ ว่า กดความไว้ ๆ ว่าไม่ให้เป็นผู้ร้าย
เจ้าเมือง กรมการ ไปเกาะเอาตัวมาว่าเป็นผู้ร้าย จักจำทำ
โทษ แต่เจ้าเมือง กรมการยังหาได้พิจารณาไม่ ขย่ำเพื่อ
ให้ดูก ขุนธศาลหลวง ปฤกษาสั่งฟ้องตกกระทรวง เกอน ให้ขุน
จำศาลขึ้นแรมนำฟ้อง กับตัวโจทช มาให้ผู้รับสั่งตรวจ
ข้อความ ถาม โจทช ว่าเจ้าเมือง กรมการ กดความไว้ก็วัน
ก็เคื่อน ถ้าให้การว่าเจ้าเมือง กรมการ กดความไว้ ๓ เคื่อน
ไม่ชำระให้ ให้ผู้รับสั่งเรียกทาน บล.โจทชผู้มาฟ้องนำความ
เสนอ ท่านเจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุหนายก ท่านเจ้าพระยา
สุรวงษ์ไวยวัฒน์ที่สมุทพระกระลาโหม จะให้มีตราเร่งรัดให้
เจ้าเมือง กรมการพิจารณา ตั้งแต่วันมีตราไปถึงให้แล้วเสร็จ
สิ้นสำนวนแต่ใน ๓ เคื่อน ถ้าพ้นกำหนดไม่ชำระให้ก็ให้
ส่งมาทำเรื่องราวร้องแก่ท่าน เจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุ
หนายก ท่านเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ที่สมุทพระกระลาโหม
จะได้เอาตัวเจ้าเมือง กรมการ ลงมาชำระ ให้เห็นความจริง
ปรียบใหม่เสียบ้าง ถ้ามาฟ้องหาอาญาอุบรณถ้าวเจ้าเมือง กรม
การ ว่าแต่งถ้อยคำสำนวน แก่ถ้อยคำสำนวนจะให้โจทช ๆ
พิพิรภณห์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๔๔๑ ลักษณะพิธีอุทธรณ์กล่าวโทษหัวเมือง เล่ม ๒
 จำเลยแพฝ่ายหนึ่ง แลมาฟ้องว่าเจ้าเมืองกรมการเอาตัวโทษ
 จำเลยของจำทำโทษเขื่อนที่ฝ่ายหนึ่ง แล้วว่าไม่ได้ทำใบ
 ยอมเจ้าเมือง กรม การ กทขี่จำข้อจำทรวน ขังตรงให้ยอม
 ชำระ ความ นอกโรงนอกศาล ผู้รับสั่งตรวจดูข้อความ แล้ว เหน
 เปน องค์อุทธรณ์ ก็ให้ส่งฟ้องคืน ให้ขุนจำศาล ขึ้น แรม ไปให้
 ลูก ขุนณศาล หลวง ปฤกษา ประทับฟัง ใส่พระบรมมณูญสั่งให้
 กระลาการเจ้ากระทรวงขอตราไป เอาตัวเจ้าเมือง กรม การ
 ลงมาชำระณกรุงเทพ ได้ให้มีความรู้แจ้ง ไปยังเจ้าเมือง
 กรม การครั้งก่อนว่า ความแพ่งอาญาให้เจ้าเมือง กรม การ
 ชำระ ให้เสร็จสิ้นสำนวนใน ๓ เดือน ความโจรผู้ร้าย
 ให้ชำระเดือนหนึ่งกับ ๑๕ วัน รายฎีก์ก็ยังมาฟ้องหาอาญา
 อุทธรณ์เจ้าเมือง กรม การ อยู่หนึ่ง ให้ผู้รับสั่งทำตรากำชับ
 กำซาเจ้าเมือง กรม การ ให้ชำระความแพ่งอาญาอุทธรณ์ความ
 โจรผู้ร้าย ให้แล้วตาม กำหนดทั้งตราซึ่งว่ากล่าวไปแล้วก่อน
 ให้ลูก ขุนณศาล หลวง ลอก คัด หมายถึงไว้ หมายถึง
 จันทรเดือนสาม แรม เจ็ดค่ำ ปีชวด อัฐศกศักราช ๑๒๓๘ ๖

ท้องตราว่าด้วย โคกระบือ

ลายเซ็น ๑ พัน ๑ ที่สมุห์พระกระลาโหม

๑ ฦวัน อังคาร เดือนห้า ขึ้นหกค่ำ ปีฉลูยังเปน อัฐศก
 ศักราช ๑๒๓๘ ๑ พัน ๑ ที่สมุห์พระกระลาโหมมีบัญชา
 ว่า นาย พลอย อ้าย แจ่ม มาร้อง ว่า นาย พลอย อ้าย แจ่ม ทั้ง
 บ้าน อยู่บาง นาแขวง เมือง นครเขื่อนขันธ์ ซึ่ง กระบือ คนละตัว
 จะไปหาปลาทำบลไฟทำ มาถึงทุ่ง แสน แสบกำนัน ขำ เรียก
 นาย พลอย อ้าย แจ่ม ตรวจตัวดูก็ไม่มี กำนัน ขำ จึง จับนาย
 พลอย อ้าย แจ่ม กับ กระบือ มาส่งพระยาอินทราธิบดี ศรีทราธ
 รองเมือง ความ แจ่ม อยู่ในเรื่อง รว นาย พลอย อ้าย แจ่ม นั้น แล้ว
 ให้นำ ขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณา ความ ทราบใต้ฝ่าละออง
 ขลุ้พระบาททุกประการ มีพระบรมราชโองการ คำรัสเหนือ
 เกล้าฯ สั่งว่า กระบือ ซึ่ง รวมา ไป มา ก็ขุระ นอก จาก ข้อ
 ขาย นั้น ใน ข้อ พระราชบัญญัติ ที่ ประกาศ มา แต่ก่อนหาได้
 บังคับ ประการใด ไม่ทรง พระราช คำรัส เหนือว่า เปนความ
 สดาก แก่ราษฎร อยู่ ควร ให้มี ท้อง ตราเติม ข้อ พระราชบัญญัติ
 ขึ้น อีก

พินิจอักษรที่ตราไว้ลายเซ็นของนายในคดี

บรมราชโองการดังนี้ ท้องตราเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ให้ได้
 โครงร่าง อยู่ยังไม่แล้ว แต่หลวงสวัสดิ์นครเขื่อนขันธ์ บัญชีไว้ ต่อ
 พระมหินทรราชเสนาว่า กำหนด ขำขำ แสน แสน ไก่จับ นายพัน ๑
 นายพลอย ขำ ขำ รวย ๑ นายสกรวย ๑ กับกระบือ ๓ ราย
 ควร มอบให้ กรม การ เมือง นคร เขื่อน ขันธ์ กลับ ไป ตรวจ สืบ
 เปริน กระบือ ก็ ฤฯ จะ เปริน กระบือ ผู้ ร้าย ถ้า เปริน กระบือ ก็ จะ ได้ ทำ
 รูป พรหม ถ้า เปริน กระบือ ผู้ ร้าย ก็ จะ ตัด ลิน ตาม ขัน พระราช
 บัญญัติ ให้ พระยา อธิเบทร ขัน สิริราช รอง เมือง มอบ ทวน นาย
 พัน นาย พลอย ขำ ขำ รวย นาย สก กับ กระบือ ให้ แก่ หลวง จำ เมือง
 กรม การ กลับ ไป เมือง นคร เขื่อน ขันธ์ ห้าม แะ ให้ ตระลาการ
 เสมียน ผู้คุม กำหนด เรียก เขา เจิม ค่า ๑ รรม เนียม กับ นาย พัน
 นาย พลอย ขำ ขำ รวย นาย สก เลย เพราะ ขัน พระราช บัญญัติ เก่า
 นี้ ไม่มี ข้อ ขัน ขัน ระการ โศ ราย จะ ว่า กัน ได้ ความ เกิด
 ร้อน เมื่อ ท้อง ตรา เติม ขัน พระราช บัญญัติ ใหม่ ออก ประการ
 ไท จึง ให้ ทำ ตาม

ฯ

ร่างท้องตราเพิ่มเติมข้อพระราชบัญญัติ

๐ สารตรา ท่านเจ้าพระยา มาถึงเจ้าเมือง กรมการ
 ท่วย มี พระบรมราชโองการ การ พระขันธ์ พระสวัสดิ์นครเขื่อนขันธ์ คำรัส
 พึ่งพิทักษ์ ศาลาไทยและหอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

เห็นเถลไถลว่า สักว่า แต่กับมีท้องตราลงวันเสาร์ เ็นเจก
 แรมสิบเบศคำ บัชวคชัญศก ไปรเวเถลไถล ะระภาคเป็นข้อ
 พระราชบัญญัติ พระราชทานตัวพิมพ์ให้ผู้ว่าราชการเมือง
 จักรมการ กำหนด รองกำหนดทั้งตำบลทำรูปพระโคกระบือ
 ลงในตัวพิมพ์ ให้ราษฎรซื้อขายกัน แล้วทำหนังสือเก็บ
 ทางให้แก่ผู้ซื้อไป ความแจ้งอยู่ในท้องตรานั้นแล้ว ครั้น
 ฅวันจันทร์เดือนห้าขึ้นห้าค่ำ บัชลุยังเปนอัฐศก ท่านเจ้า
 พระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ ที่สมุห์พระกระลาโหม กราบบังคม
 ทูลพระกรุณาว่า นายพลอยนายแจ่ม ตั้งบ้านเรือนอยู่บาง
 นาแขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์ ขี้กระบือไปหาปลาที่บ้านคำ
 ภาณิน มาถึงบ้านแสนแสน แขวงกรุงเทพ นายข้ากำหนด
 เรียกนายพลอยนายแจ่มกับกระบือมาตรวจ ไม่มีตัวพิมพ์
 รูปพระนสำหรับกระบือ แลหนังสือเก็บทาง นายข้ากำหนด
 จึงขี้กระบือ ๒ กระบือไว้ ส่งตัวนายพลอยนายแจ่ม
 มาให้พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง เจ้ากรมกองตระ
 เวณขวา ครั้นฅวันอังคารเดือนห้าขึ้นหกค่ำ บัชลุยังเปน
 อัฐศก พระยาศรีสังเทพ ปลัดขานัญชักรมหาดไทย นำไป
 บอกผู้รักษามืองกรมการ เมืองพิทิว ขี้กรายบังคมทูล
 พระกรุณาอีก เมื่อฅวันพมเดือนห้าขึ้นหกค่ำ บัชวค
 อัฐศก นายรชกนายเทียง นายแย้ม นายว
 ไลกระบือ ๘

กระบือ นายเขตขุนบำรุงไล่กระบือ ๔๗ กระบือ เข้ามา
 ในแขวงเมืองพิริตร ไม่มีหนังสือเกินทาง แลตัวพิมพ์รูป
 พรณ กระบือ ตามทั้งตราประกาศ กรมการ เมืองพิริตร จึงยึด
 เอากระบือไว้ แล้วยกลง กิจาภาษรเจ้าของ ตำบล เมืองพิริตร
 จึงมีหนังสือมาถึงผู้รักษาเมือง กรมการ เมืองพิริตร ว่า ขุน
 บำรุง นายเขต เข้ากระบือผู้มีชื่อมา ไม่เป็น กระบือข้อกระบือ
 ชาย จึงมิได้มีตัวพิมพ์รูปพรณ ขอให้ปล่อยกระบือไป
 ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว จึงทรงพระราชกำหนด
 เหนว่า โคกระบือซึ่งราษฎรอาไศรยต่อ กันนั้น เช่นเกวียน
 นวกเข้าไถนาทำนาตามญาติ แลพวกพ้อง กัน บางทีถึงเทศ
 การเข้ารับจ้างโรงหีบ ถ้าหน้าท่อมผู้รับจ้างก็ได้โคกระบือไป
 อาไศรยเลี้ยงที่โคกที่ดอน ล่วงแขวงล่วงอำเภอแก่กัน กรม
 การกำหนดรองกำหนด นายตำบลตรวจไม่มีตัวพิมพ์รูปพรณ
 หนังสือเกินทางสำหรับโคกระบือแล้วจับไว้ดังนี้ เป็นที่ลำบาก
 แก่ราษฎรอยู่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มข้อพระราชบัญญัติ
 ขึ้นอีก ให้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ เมืองเอก เมืองโท
 เมืองตรี เมืองจัตวา คัดสำเนาทั้งตรานี้ หมายให้กรมการ
 กำกับรองกำนันนายตำบล ที่ซึ่งทำรูปพรณ โคกระบือให้
 ราษฎรข้อชายกันนั้น ประกาศราษฎรทุกที่ ทุกตำบลให้ทราบ
 ทักกันว่า พินิจแล้วได้ปรากฏว่าราษฎรจะเอาโคกระบือไปเชร

เกวียน นวก เข้า โฉนา ชี้ ไป เทียบหาปลา แล ตาม กระบือ หาย
 ฤา ผู้รับจ้าง เข้าโรง คีบ แล จะ ไล่ โค กระบือ หัน น้ำไป อาศัยรบ
 เลี้ยง ที่ โคก ที่ ทอน ล่วง แหวง ต่าง เมือง ก็ ให้ เจ้าของภา
 โค กระบือ มา ให้ กรมการ กำหนดรอก กำหนดนาย ค่ำบล ซึ่ง
 กำหนดไว้ ทำรูปพรรณ ลง ใน ตัวพิมพ์ เรียง ตัว โค ตัว กระบือ
 ตัวละฉบับ จง ทูกราบ แต่ หนังสือ เดินทาง ให้ ออกรความ ว่า โค
 กระบือ ของ ผู้ นั้น ไป กิจอะไร อย่าง นั้นๆ ไม่ ให้ ซื้อ ขาย
 ห้ามอย่า ให้ นาย ค่ำบล เรียกค่า ตัวพิมพ์ ค่าหนังสือ เดินทาง
 แต่ เจ้าของโค กระบือ ถ้า เจ้าของ โค กระบือ ไป ถึง แหวง กำเภอ
 เมืองใด จะขาย โค กระบือ ที่ ภา มา ก็ ให้ เจ้าของ โค กระบือ มา
 ให้ กรมการ กำหนดรอก กำหนดนาย ค่ำบล นั้นๆ ทำรูปพรรณ
 ลง ใน ตัวพิมพ์ ใหม่ แล้ว ให้ หนังสือ เดินทาง เรียกค่า ขรรณ
 เนียม ตาม ท้อง ทราพระราช บัญญัติเก่า ตัวพิมพ์ สำหรับโค
 กระบือ เกินนี้ ให้ นาย ค่ำบล เรียกมา ลัก คลัง ประทับตรา ว่า
 โค กระบือ ตัวนี้ ซื้อ ขาย มี ตัวพิมพ์ ใหม่ แล้ว ตัวพิมพ์ ฉบับนี้
 ใช้ ไม่ ใ้ ส่ง มา ให้ ผู้ว่าราชการ เมือง รักษาไว้ เมื่อ เจ้าของ
 จะ แยก ขาย โค กระบือ เท่าไร ให้ นาย ค่ำบล ทำรูปพรรณ โค
 กระบือ ลง ใน ตัวพิมพ์ ใหม่ ให้ รายฎา ซื้อ ขาย กัน ตามพระราช
 บัญญัติ ให้ นาย ค่ำบล ซึ่ง ซื้อ ขาย โค กระบือ ให้ ลัก คลัง หนังสือ
 เดินทาง ว่า ^{พึงพิธักถึในศาลาโศกณล่องหูลดหนังสือเหตุ} โค กระบือ ตามกำหนด หนังสือ

ทางนี้เจ้าของขาย แล้วเท่านั้น ยังเหลืออยู่เท่านั้น แล้วคืน
หนังสือเดินทางให้เจ้าของไปเป็นสำคัญ ประการหนึ่งเจ้าของ
ภาโค กระบือ ไปสิ้นกิจธุระแล้ว ภาโค กระบือ มาถึงบ้านเรือน
ไม่ได้ซื้อขาย ท้าวพิมพ์รูปพรรณ โค กระบือ ให้เจ้าของรักษาไว้
หนังสือเดินทางสำหรับโค กระบือ ให้ภา มา คั้น กรมการ กำหนด
รองกำหนดนายตำบลใน ๓ วัน ถ้าจะมีกิจธุระต่อไป ท้าว
พิมพ์จึงมณัชนั้นใช้ได้ไม่ต้องเปลี่ยนใหม่ แต่หนังสือเดินทาง
สำหรับโค กระบือนั้นต้องทำใหม่ทุกครั้ง ถ้าเจ้าของโค กระบือ
ไปสิ้นกิจธุระ กลับมาถึง เรือนแล้ว ไม่เอาหนังสือเดินทางมา
คืน ใน ๓ วัน ล่วงไปจนถึงวันที่ ๔ ก็ให้นายตำบลมาร้อง
ต่อผู้ว่าราชการเมือง ให้เกาะเจ้าของโค กระบือ มาเร่งเอา
หนังสือเดินทาง แล้วปรับใหม่เจ้าของ โค กระบือ น้อยยังเอา
หนังสือเดินทางไว้นั้น ให้แก่นายตำบลดบับละตำลึง เจ้า
ของโค กระบือสิ่ง จะไม่ได้เอาเยี่ยงอย่างกัน ข้อพระราชบัญญัติ
ซึ่งโปรดเกล้าฯ เพิ่มเติมมานี้ ตามพระราชประสงค์ซึ่งตั้ง
พระราชหฤทัย ท่านบำรุงอาณาประชาราษฎร์ให้ได้อยู่เย็น
เป็นสุขทั่วกัน ถ้ามีเหตุให้ราษฎรเกิดความขัดข้องอีกประการ
ใด ก็จงทรงพระราชดำริห์เพิ่มเติมต่อไป แลหัวเมืองชั้น
นอกๆ และเมืองประเทศราช ก็ให้โปรดเกล้าฯ พระราชทาน
ท้าวพิมพ์ ออกไปทุกเมืองแล้ว และให้ราษฎรซื้อขาย ข้าง ม้า โค

เล่ม ๒ ลักษณะข้อขายโคกระบือ หน้า ๔๔๕

กระบือ แก่กัน ให้ผู้ว่า ราช การ เมือง กรม การ ลง ชื่อ เจ้า
 ของ แล รูป พรรณ ช้าง ม้า โค กระบือ ใน ทัว พิมพ์ ทั้ง แต่ ฅวัน
 คำ บัญญพศก ศักราช ๑๒๓๘ สืบ ไป ลูก คำ จะ ภา ช้าง
 ม้า โค กระบือ เค้น ทาง ผ่าน บ้าน เมือง มา กรม การ กำ นัน
 รอง กำ นัน จะ ไ้ ทรวร ทัว พิมพ์ รูป พรรณ ช้าง ม้า โค กระบือ
 ทาม ท้อง ทรา พระ ราช บัญญัติ โดย สกวก สาร ทรา มา ฅวัน คำ
 บัญญ ยัง เปน อัฐ ศก ๑๒๓๘ ๕

ร่างท้องตราประกาศ พระราชทานตัวพิมพ์หัวเมือง ช้นนอก

๑ สารตรา ท่านเจ้าพระยา มาถึงเจ้าเมือง กรมการ ท่วย
 พระ บาท สม เ็จ พระ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระ จุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว มี พระ ขบรมราชโองการ มาร พระ บัญชารุ สรุสัง หนาท
 คำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า โค กระบือ เปน กำ ลัง รามฎร คำนา แล เชน
 เกวียน ซึ่ง ให้ เกิด ผล ประ โยชน์ แก่ บ้าน เมือง ทั่ว กัน แต่ ไวร
 ผู้ร้าย เทียว ที่ ชิง ลัก โค กระบือ ของ รามฎร ทุก มแห่ง ทุก คำ แล
 ชัย ผู้ร้าย เขา ไป ขาย ให้ ผู้ซื้อ ฆ่า เสีย ย่าง เขา ไป ขาย จำ น้า
 แลก เปลี่ยน แก่ กัน ท่าง แขวง ย่าง ท่าง เมือง ย่าง เจ้า ของ ทัก
 ทาม ไป อย ำบ ำบ ผู้ซื้อ ทูล ส่ง ผู้ร้าย มิ ไ้ ก็ ต้อง ปรียบ ผู้ นั้น เปน ผู้
 สม ไวร เงิน คำ โค กระบือ ของ เสีย ไป ฐั้น ท้อง แล ฎล ำบ ำบ ำบ ำบ
 พพิตรักษาทศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

ใหม่ อีก ก็เป็นความยาก แค้นแก่ราษฎร ถ้าส่งผู้ร้าย ได้ผู้ร้าย
 ต่อสู้บิตพลัว เป็นความค้างโรงศาล อยู่มาก ตระลาการ
 พิจารณาว่าจะเสร็จไว้เรื่อง หนึ่งก็อยู่ในปีหนึ่ง สองปี จึงไปรุด
 เกล้า ให้เจ้ากรมกองตระเวนซ้ายขวา จัดนายอำเภอ
 กำนัน ทั้งตามตำบลอำเภอ กรุงเทพฯ ให้เจ้าเมืองกรมการ
 ขึ้นใน จัดกรมการกำนัน รองกำนันทั้งตามตำบล พระราช
 ทานตัวพิมพ์ให้เจ้ากรมกองตระเวน แลส่งออกมาให้เจ้าเมือง
 กรมการจ่าย ให้นายตำบลที่นั้นๆ ลงรูปพรรณเจ้าของ แล
 โคกระบือ ให้ราษฎรซื้อขาย จำนำ แลกเปลี่ยนกัน ทั้งแขวง
 ทั่วอำเภอแล้ว ครั้นณวันเข้าปีชวดอธิศก ผู้ว่าราชการ
 เมืองกรมการเมืองปราจีนบุรี มีใบบอกเข้าไปว่า ของชู
 กับลาวไกรวัณหนึ่งสี่ พระยามหาอำมาตย์ ข้าหลวงทั่วเพียบเมือง
 อุบลเป็นหนึ่งสี่เดินทางคุมม้า คุมโค คุมกระบือ ลงไปทาง
 เมืองปราจีนบุรี หลายนก หลายนาย ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ
 นายตำบล ทรวกหนึ่งสี่เดินทาง มีแต่ซื้อคนกับจำนวนม้า
 โคกระบือ หามีรูปพรรณ จักเงินไม่ จึงทรงพระราชนิธิว่า
 ช้างม้า โคกระบือ ณแขวงบ้าน แขวงเมืองขึ้นนอกก็มีชุกชุม
 ไทย มอญ ลาว เขมร พม่า ของชู เคยมาซื้อหาเข้าไปจำหน่าย
 ณหัวเมืองขึ้นในมิได้ขาด ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ ให้
 หนึ่งสี่เดินทางพิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ
 หนึ่งสี่เดินทางแต่จำนวน โคกระบือ ไปหาโคทำรูปพรรณเขียน
<https://museum.coj.go.th/>

ลงในหนังสือเดินทางนี้ ครั้นราษฎรราชวังม้าโค กระบือ มาใน
แขวงหัวเมืองชั้นในนายคำบล ทรวงท้าวพิมพ์รูปพรรณช้างม้า
โค กระบือ ไม่มี ผิดต่อท้องตราข้อพระราชบัญญัติ นายคำบล
ข้าเจ้าของ ช้าง ม้า ขี้ไ้ ก็จะเป็นกระลำยาก แกรายไป จึง
ไปรอกเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานโรงพิมพ์หลวงตีพิมพ์ตัวฎีกา
สำหรับรูปพรรณเจ้าของ แล ช้าง ม้าโค กระบือ พระราชทาน
ออกไปให้เจ้าเมือง กรมการ หัวเมืองชั้นนอกเมือง ถ้าลูกค้า
ไทย มอญลาว เขมร พม่าของซู แยก จะมาเที่ยวซื้อ ช้าง ม้าโค กระ
บือ ณแขวงบ้านเมืองเมื่อไร ก็ให้ผู้ขาย กับผู้ซื้อนำช้าง ม้า
โค กระบือ มาให้เจ้าเมือง กรมการ ทำบัญชีรูปพรรณ ช้าง ม้า
โค กระบือ ไว้สำหรับเมือง แล้วเขียนชื่อเจ้าของ แล รูปพรรณ
ช้าง ม้าโค กระบือ ลงในตัวฎีกาพิมพ์ตามช่อง ซึ่ง ระบุไว้ นั้น
ว่านายนี้ ครอบครอง ชื่อนี้ คำหนี่ที่นี้ อยู่บ้านนั้น อำเภอกำนันนั้น
แขวงเมืองนั้น ให้ต่อเลขคักราช เท่านั้น ขึ้นขึ้น คกช้าง ท้าย
หนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ณวันคำ บัญญพศก คักราช ๑๒๓๙
สืบไปไม่ให้เรียกค่าธรรมเนียมสิ่งใด หนังสือเดินทางนั้น
ให้เขียนด้วยเส้นหมึกคำ ประทับตราผู้ว่าราชการเมือง บอก
ชื่อผู้ซื้อผู้ขาย แลจำนวนช้าง ม้าโค กระบือ ลงในหนังสือ
เดินทางว่า นายนี้ มาขาย โค กระบือ ทวีฎีกาพิมพ์รูปพรรณ
เจ้าของ แล โค กระบือ ให้แก่นายนี้ ครอบครองนั้น อยู่บ้านนั้น

แขวงเมืองนั้น เท่านั้น ฎีกาพิมพ์สำหรับ โค กระ บือ เท่านั้นฉบับ
 ให้ผู้ซื้อไปเป็นสำคัญ คำหนังสือเดินทาง นั้นเรียกอย่าให้เกิน
 อย่าง ขวมนิยม ที่เคยเรียกมาแต่ก่อนเป็นอันขาด ถ้าลูกค้า
 ภาซังม้าโคกระบือ มาถึงบ้านโค เมืองโค จะขายซังม้า
 โค กระ บือ ให้แก่กัน หมกตามจำนวนหนังสือเดินทาง ก็ให้
 ลูกค้าภาซังม้าโคกระบือ มาให้เจ้าเมือง กรมการเมืองชั้น
 นอก ฎีกา กรมการ กำหนดรองกำหนดนายตำบล เมืองชั้นใน ทำ
 รูปพรรณลงใน ตัวพิมพ์ใหม่ ให้ได้ซื้อ ขาย กัน ตัวพิมพ์สำหรับ
 ซังม้าโคกระบือเกิมนั้น ให้เจ้าเมือง กรมการเมืองนั้นๆ แล
 นายตำบลนั้นๆ เรียกมาสักหลัง ประทับตราว่าซังม้าโคกระบือ
 ตัวนี้ ซื้อขายมีตัวพิมพ์ใหม่แล้ว ตัวพิมพ์ฉบับนี้ใช้ไม่ไ้
 ส่งมา ให้เจ้าเมือง กรมการ รักษาไว้ คำหนังสือเดินทางเรียกตาม
 กระบิลเมือง แลตามพระ ราชบัญญัติเก่า ฎีกา จะแบ่งขาย
 ซังม้าโคกระบือเท่าไร ให้เจ้าเมือง กรมการ เมืองชั้นนอก
 แล นายตำบลเมืองชั้นใน ทำรูปพรรณ ซังม้าโคกระบือลง
 ในตัวพิมพ์ใหม่ ให้เจ้าเมือง กรมการ เมืองชั้นนอก นายตำบลเมือง
 ชั้นใน สักหลัง ประทับตราหนังสือเดินทางเกิมนั้นว่า ซังม้า
 โคกระบือ ตามจำนวนหนังสือเดินทางนี้ เจ้าของขายแล้วเท่า
 นั้น คือ หนังสือเดินทางให้เจ้าของไปเป็นสำคัญ ลูกค้าภา
 ซังม้าโคกระบือ มาถึงบ้านเมืองชั้นใน นายตำบลจะได้

ทรวร หนังสือ เกิน ทาง รูปพรรณ ช้าง ม้า โค กระบือ ให้ดูทอ้ง
ตาม ทอ้ง ทราซื่อ พระ ราชบัญญัติ ให้ผู้ว่า ราชการ เมือง กรม
การ กักสำเนา ทอ้ง ทรา ออกหมาย ประ ภาศ หัว เมือง ขึ้น แล
ให้นาย อำเภอ กำนัน ประ ภาศ ราษฎร ใน แขวง บ้านเมือง ให้ทราบ
ทั่วกัน ถ้า เมือง ไกล เลย ไม่ ทำ รูปพรรณ ช้าง ม้า โค กระบือ
ลงใน ตัวพิมพ์ ตั้ง แต่ หนึ่ง ค่ำ ปี ๒๔๗๗ ศก ตาม กำหนด มัง คับ
มา หึ เขียน แต่ หนังสือ เกิน ทาง ประทับ ทรา ให้ ราษฎร ภา
ช้าง ม้า โค กระบือ เข้า มา ใน แขวง เมือง ขึ้น ใน นาย ตำบล
ทรวร จับ ได้ จะ ให้ ปรียบ ใหม่ มี โทษ แก่ เจ้า ของ หนังสือ เกิน
ทาง ตาม โทษานุโทษ ทอ้ง ทรา ซึ่ง โปรก เกล้า พระราช ทาน
เปน ซื่อ พระราช บัญญัติ มา หึ ตาม พระราช ประสงค์ ซึ่ง ได้ ทรง
ตั้ง พระราช ทฎไทย ทำนุ บำรุง ธนา ประชา ราษฎร ให้ ได้ อยู่ เย็น
เย็น สุข ทั่ว กัน ถ้า มี เหตุ ให้ ราษฎร ได้ ความ ชัก ชอง ด้วย การ
ซื่อ ซาย ช้าง ม้า โค กระบือ ประการ ไก จะ โปรก เกล้า ทรง
พระราช คำริศ เพิ่ม เต็ม ซื่อ พระราช บัญญัติ ต่อ ไป สาร ทรา
มา หนึ่ง ค่ำ ปี ๒๔๗๗ ยัง เปน อัฐ ศก ๑๒๓๕

ประกาศให้ราษฎรเจ้าของเรื่อรู้ทั่วกัน

๑ กว๊ย พระยาราชโยธา เคาณ ชิดลอร์ ออฟสเทก รัย พระ
บรม ราชโอง การ ให้ เกล้า ไทย และ หมาย การ ให้ เกล้า

ให้ลงพิมพ์หมาย ประกาศ แก่ข้าราชการ ใน พระบรมหาราชวัง
แล พระราชวัง ขวร ฯ แลราษฎร ไทย จีน แลคน ต่าง ประเทศ

ซึ่ง อยู่ ณ แขวง กรุง เทพ ฯ ให้ทราบทั่ว กัน ด้วยใจ ผู้ ร้าย ชก
ชิงวิ่งราวฉก ลัก ล้วง เรือ ลัก เรือ ในแขวง กรุง เทพ ฯ ก็มิ

เนื่องๆ มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ก็ไปบอกเกล้าฯ แต่ง กองจับ

ออก สอก แนม จับ อ้าย ผู้ ร้าย เห็นหน้า ไ้หน้า แล ลำคตของ มน

ชกหลาย แห่ง หลาย ตำบล แล้ว ครั้นวัน จันทร์ เดือนห้า แรม

สิบเอ็ดค่ำ ปีฉลูยัง เปน อัฐ ศก พระยาราชโยธาจับผู้ ร้าย

ลักเรือ ล้วงเรือ ไ้เจตคน แล้ว อาไ้ครย กิน อยู่หลังนอนที่ แพ

อ้าย จีน กิม ผู้ ร้าย ชก ขายเรือ อ้ายผู้ ร้าย จึง ไปบอกเกล้าฯ ให้

พระยาราชโยธาเคาน์ ซิล ลอร์ ออฟสเตก จมื่น ราชา มาตย ปลัด

กรม พระตำรวจ เปน ทระลาการ ชำระ อ้าย จีน ยัม อ้าย จีน เฉย

อ้าย เหน้า ผู้ ร้าย ๓ คน ให้การ รับ เปน สัจ ว่าไป ลัก เรือ

ล้วงเรือ ของ ผู้มี ชู้ มาขาย ส่งให้ กับ อ้าย จีน กิม นั้น แล้ว

อ้าย จีน ยัม อ้าย จีน เฉย อ้าย เหน้า ผู้ ร้าย ๓ คน ไ้ อาไ้ครย กิน

อยู่หลังนอน อยู่กับ อ้าย จีน กิม บ้าน อยู่หน้า วัดใหม่ ตำบลคตของ

บาง กอก น้อย อ้าย จีน กิม ก็ให้ การ รับ เปน สัจ ว่าไ้รับ ชู้

เรือ อ้าย ผู้ ร้าย ไ้หลาย แห่ง หลาย ราย ไ้ ช่อม แปลง ขาย ไป

ก็มาก หลาย สิบ ลำ เรือ ลำนี้ เรือ หึ่ง และเรือ ภาย มัว ที่

ยัง เหลือ อยู่ ไ้ ช่อม แปลง ย่าง ยัง ไ้ ช่อม แปลง ย่าง ๓๒

ลำแจ่ง อยู่ใน คำให้การ นั้น แล้ว ตระลาการ ก็ยัง ชำระ สืบสวน
 เอาตัว ข้าย ผู้ร้าย ต่อ ไป แล เรือ ที่ ข้าย จิน กิม ซ้อ ข้าย ผู้ร้าย
 ไว้ยัง เหลือ อยู่ ๓๒ ลำ นั้น ตระลาการ ได้ รวบรวม มาส่ง ไว้
 ต่อ เจ้าพนักงาน รักษา ไว้ นั้น ให้ พระยา อินทรา ชิม คี สี่ ทรา
 รอง เมือง พระเทพพลู เจ้า กรม กอง ตะเว ช้าย ขวา แจก
 หมายถึง ประกาศ แก่ รายนร ให้ ทราบ ทราบ กัน ว่า ถ้า เรือ ของ ข้าราชการ
 การ แล รายนร คน ต่าง ประเทศ ภาย มี ผู้ร้าย ลัก เอา ไป เขาก
 จะ ใ้ เรือ คั้น ก็ ให้ จดหมาย รูป พรณ เรือ ฝาก กว้าง แล สั้น ยาว
 คำ หนี เรือ มา ขึ้น ต่อ ตระลาการ ตระลาการ รับ จดหมาย รูป
 พรณ ยาว สั้น คำ หนี เรือ แล้ว ก็ ให้ เสมียน ษา ผู้คุม ภา ค์ ผู้
 นั้น ไป คุ เรือ ที่ เจ้าพนักงาน รักษา ไว้ ถ้า รูป พรณ เรือ ยาว สั้น
 แล คำ หนี ต้อง กัน ตาม จดหมาย ไม่มี เจ้า ของ เป็น สอง ราย
 สาม ราย แล้ว ก็ ให้ ตระลาการ เรียก เรือ ต่อ เจ้า พนักงาน
 คั้น เรือ ให้ แก่ ผู้ เจ้า ของ ไป ถ้า เรือ ลำ เคียว ข้าย ผู้ร้าย ลัก เอา
 ไป มี ผู้ จดหมาย คำ หนี เรือ ยาว สั้น ว่า เป็น เจ้า ของ พ้อง กัน สอง
 ราย สาม ราย ก็ ให้ ตระลาการ สืบสวน เอา ความ จริง ถ้า เป็น
 เรือ ของ ผู้ นั้น จริง ก็ ให้ คั้น ให้ ผู้ นั้น ไป แล เรือ ที่ ตระลาการ
 ชำระ ได้ มา ใน คราว นี้ ๓๒ ลำ แล ตระลาการ จะ ชำระ ต่อ ไป
 ใ้ เรือ ที่ ข้าย ผู้ร้าย อีก มาก น้อย เท่า ไ้ ก็ ก็ ครั้น จะ ให้ เจ้า
 ของ ผู้ ที่ เรือ หนี ไป เป็น คราว นี้ ๓๒ ลำ แล ๓๒ ลำ นี้ เจ้า ของ ที่ เรือ

หาย จำคำหนีไม่ใคร่จะได้ คล้าย คล้าย คล้าย คลา เหน ลำ ไก
คล้าย คลึง กับ เรือ ที่ หาย ก็ จะ ทำ จตหมาย ไป ขึ้น ท่อ ตระลาการ
ยาก ที่ ตระลาการ จะ ฐิตสูตร ตั้ สิ้น ให้ แน่ นอน ได้ เป็น สำคัญ
เพราะ ฉนั้น จึง ให้ จตหมาย คำหนี เรือ ยาว สั้น เป็น สำคัญ ไป ขึ้น
ตระลาการ ก่อน ตระลาการ จะ ได้ สอด สอน คำหนี รูป พรณ ยาว
สั้น เหา ความจริง ให้ เป็น ยุติ ขรรณ แล ให้ ตระลาการ แล เจ้า ของ
เรือ ที่ หาย ทำ ตาม หมา ย ประภาศ นี้ จง ทุก ประการ ประภาศ
มา ณ วัน สุกกร เดือนหก ขึ้น แยก คำ ปี่ ณ ลุน พ ศก ๑๒๓๙ ฯ

ประกาศห้ามมิให้ตกเข้าแก่ชาวนา

๑ กัวย พระยาราชวรานุกูล ที่ กระจเขตรา ขีปก็ รับพระบรม
ราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า
กรุงเทพฯ ทุกวันนี้ เข้าเป็นสินค้าใหญ่ ลูกค้า ณ กรุงเทพฯ
แล ลูกค้า มา จาก เมือง ต่าง ประเทศ ที่ เข้า มา ทั้ง การ ค้า ขาย
อยู่ทุกวันนี้ ก็ได้หาใครบเข้า เป็นสินค้าใหญ่กว่าสินค้าทั้งปวง
จึงได้ทรงพระราชดำริห์ เห็นว่า ผู้ที่มีทุนรอนมากมักจะคิด
เอาเปรียบแก่ราษฎรที่ ทำนา ขาย ผล เมต เข้า ผู้ที่มีทุนรอน
มากนั้น ก็ ออกเงิน ให้ ล่วง นำไป สัญญา กับ ผู้ที่ รับเงิน ไป นั้น
ให้ส่ง เข้า แทนเงิน แต่ จีกราคา ต่ำ กว่า ราคา ที่ ลูกค้า ซื้อ ขาย
กัน อยู่ ตาม ธรรมเนียม ศาลไทย ราษฎร ที่ ทำนา มี ทุน รอน น้อย มา รับ

เงิน ไป แล้ว ครั้นทำนาได้ผลเมตกเข้าแล้ว ก็ต้อง ขาบเข้า
เป็น วาคาถูก ตามที่ ได้สัญญาไว้ เมื่อเวลาที่ ต้อง กาว เงิน ไป
นั้น จึงทรง พระมหากรุณา โปรดเกล้าฯ ทรง เหน ว่า เป็นการ
เสีย ผล ประโยชน์ ของ ชาวนา เป็น อัน มาก จึง ได้ ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศ แก่ ข้าทูลละออง แล ราษฎร ทั้ง ปวง
ให้ ทราบ ทู กัน ว่า ตั้งแต่วันที่ ได้ ออก หมาย ประกาศ นี้ แล้ว
สืบ ต่อ ไป ห้ามมิ ให้ แ่ ชนนา ที่มี ทุน รวน มาก ออก เงิน ตก
ทอด เข้า แก่ ราษฎร ที่ ทำนา นั้น ถ้า ราษฎร ผู้ ที่ ทำนา จะ ชัก สบ
ไป กู้ บืม เงิน แก่ ท่าน ผู้ใด รับ สัญญา ว่า จะ ใ้ เข้า ให้ แ่ ทน ต้น
เงิน แล คอก เขี้ย กัก ก็ ฤฯ จะ ชื้อ เข้า เชื้อ กัน กัก ก็ เมื่อ เวลา
ที่ จะ ส่ง เข้า แ่ ทน ต้น เงิน ฤฯ แ่ ทน คอก เขี้ย นั้น ให้ คิด ตาม วาคา
ที่ ราษฎร ชื้อ ขาบ แก่ กัน ตาม ใน เวลา ที่ จะ ใ้ เข้า ให้ แก่ กัน นั้น
แล เงิน คอก เขี้ย นั้น ให้ คิด แ่ เพียง ชั่ง ละบาท ตาม พระราช
บัญญัติ ห้าม อย่า ให้ ผู้ ที่ ออก เงิน ตก รอง ไป นั้น กว วาคา
เข้า ของ ราษฎร ให้ ทำ กว วาคา ที่ ถูก ค้า ชื้อ ขาบ แก่ กัน อยู่ ใน
เวลา ที่ จะ ใ้ เข้า แก่ กัน แ่ ทน ต้น เงิน แล คอก เขี้ย นั้น ถ้า ผู้
ใด มี ฟัง ลัก ลอย ให้ เงิน ล่อง นำ ไป กับ ผู้ ที่ ทำนา แล้ว สัญญา
กำหนด วาคา เข้า ให้ ทำ กว วาคา ถูก ค้า ชื้อ ขาบ แก่ กัน ใน เวลา
ที่ จะ ใ้ เข้า ทั้ง ที่ ว่า มา แล้ว นั้น ถ้า ราษฎร เจ้า ของ เข้า มา ร้อง
พิพธิ รัณท์ ศาล ไทย และ หอจด หมาย เหตุ

ฟ้อง ก็ จะ ทักสิน ให้ตาม หมายถึง ประกาศ นี้ ประกาศ มาฉวัน
อังกการ เกื่อนเจต ขึ้นสืบคำ บัญลุนทศก ศักกรวช ๑๒๓๔ ๖

ประกาศ ที่จะหักไฟว์สมตายชราพิการ

๑ ท่วย เจ้าพระยามหินทร ศักกิ ขำรงค์ สกลวงษณะระเก
กิเรกยศ มหุระพจนสุนทรธรรม บุคัยาณวัคฆบรุษวัตร ทวารวัชร
นิกร บวรยุคลบาท บรมนารถสวามิภักดิ์ สนิทวิสุทธิคุณ
ศวีรัตนชาคาอภัยพิริ ปรากรมทาศ รัช พระบรมราชโองการใส่
เกล้าว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ไชยธรรมาชระ
เพณ มาแต่ ก่อน เลข ไฟว์หลวง เลข ไฟว์สม ท่อๆ มาเป็นสอง
จำพวก พวก ไฟว์หลวง รัชราชการ บัหนึ่ง สาม เกื่อน เกื่อนหนึ่ง
คำลึง กัง บัหนึ่ง สี่ คำลึง กัง ไฟว์สมรัชราชการ บัละเกื่อนๆ
คำลึง กัง ทาย รัชราชการ บัละ ๘ วันเป็นเงิน บัละหกสลึง
เป็น ธรรมเนียม มาถึง บั กั ได้ บัชก เกณชก ไป ตามจำนวน สัก
ทุกหมู่ทุกกรม ก็ ไม่ ได้ หัก ชราพิการ เกณชกตามจำนวน ไป
คนตาย คนชราคนพิการ ก็ ต้อง ตกหนักช้อยกับ เจ้า หม่อมหลวง
สมุท ขาณูชี คนตาย โสฏ ที่ ไม่ มี บุตรภรรยา เจ้า หม่อมหลวง
สมุท ขาณูชี ก็ ไป ดัวเอาคนเป็น มา ไซ้เพื่อ คนตาย คน ที่ ตาย
เจ้า หม่อมหลวง ก็ ไป เรียก เกณชกเอาแก่ ภรรยาๆ ก็ ต้อง เสีย ค่า
ราชการ ไป กัว่า จะ ได้ สัก กลับ หมายถึง หักไฟว์ คน ที่ ตาย คน ที่

ชราคน พิการ จึงจะพ้นราชการ ไปได้ ทรงทราบได้ฝ่า ลอของ
เป่น การ ทุกขบาก ของไพร่ ฟัว ข้ำ แผ่นดิน อยู่ณนี้ จึงได้ทรง พระ
ราชดำริติ ปฤกษา สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ ทั้ง
ท่านเสนาบดี นั้นคน ชอบพร้อม กัน ว่า ไพร่หลวง ก็มีธรรมเนียม
ที่ชำระ เดือน ปลอกเปลื้อง คะก็ ศุก ทุกๆ ไปได้แล้ว แต่ไพร่สม
ยัง ได้ความ ขาก ลำบาก อยู่ จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ
สั่งว่าตั้ง แต่นี้ ไปให้เจ้าพระยามหินทรศักดิธำรงฯ ซึ่งเป็น
อธิบดีใน กรมพระสุริยวงศ์ จักราชการ ตามความ ที่ได้ ปฤกษา
ตกลง กัน กับท่านเสนาบดี นั้นเสียใหม่ ให้เป็น ราชการ ประเพณี
แผ่นดินต่อไป ช่าง นำ ให้ไพร่สม จำหน่าย ตาย ชรา พิการ ได้
แต่ ๔ ปีให้จำหน่าย ได้ครั้ง หนึ่ง ถึงกำหนด ปี ชานให้เจ้า
หมื่นท่าทาง ว่าขึ้น จำหน่าย ตาย ชรา พิการ แต่หนี้ จำหน่าย ไม่ไ้
ด้วย มี หมาย ประกาศ ห้าม แจง อยู่แต่ก่อน แล้ว ถ้าชำระหาง
ว่าที่ ขึ้นแล้วเมื่อใด ให้เกณฑ์เอาแต่คน คง มีตัว แล้วให้เจ้า
หมื่นเร่ง รียบเอาเงินชำระราชการ มาส่ง ต่อเจ้าพนักงาน กรมพระ
สุริยวงศ์ อย่าให้ติดค้าง ใดต่อไปให้เสร็จ เป็น ปีๆ แต่ห้าม
มิให้เจ้าหมื่นตั้ง ภาษี หาง ว่า จำหน่าย คนที่ ไม่ตาย ว่าตาย
เป็น อัน อาก ถ้า ผู้ใด ยัง อาจ ตั้ง จำหน่าย คนที่ ไม่ตาย ว่าตาย
พิจารณาได้จริงจะเอาโทษ ตาม พระราชกำหนด กฎหมาย ใน
กรมพระสุริยวงศ์ จึงหนักนัก

กรม สุวัฑฒ์ หมาย บอก ไปยังเจ้าหมื่นมุลนาย ในพระบรม
 ทารกชวัง แล พระราชวัง บวร เจ้าต่าง กรม แล ยัง ไม่ ได้ ทั้ง
 กรม แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่าย ทหาร พลเรือน ทั้ง
 ฝ่าย น้า ฝ่าย ใน แล หัวเมือง ชน ใน ให้ทราบ จง ทัว ให้เร่ง
 รีบ ทำตาม หมาย ประกาศ นี้ อย่าให้ขาด ไปได้ตาม รบสั่ง หมาย
 มาฉวัน พุศัศกปี เดือนเจด ชันสิบสองค่ำ ปีฉลูพศก
 ศักราช ๑๒๓๙

ชา

ประกาศให้เจ้าหมื่นมุลนายส่งเงินค่าราชการ

๐ หมาย เจ้าพระยามหินทรศักดิ ข้าราชการ สกลวงษอรเอก
 กิเรกยศ มหุระพจนสุนทรบรมมยุคิยาณวัธม บวรสุรรัตนทวารวชิราชนิกร
 บวรยุคล บาท บรมนารถ สวามิภักดิ์ สนิท วิสิทธิคุณศรีรัตนธาดา
 อภัยพิริยปรากรมภาหุ รับพระบรมราชโอง การ ไล่เกล้า
 ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้หมาย น้ายัง เจ้ากรม
 ปลัดกรม สมุหนายกเจ้าหมื่น ซึ่งควบคุม เลขไพร่สมกำลัง ใน
 เจ้าต่าง กรม แล ยัง ไม่ ได้ ทั้ง กรม ทั้ง ฝ่าย น้า ฝ่าย ใน ข้าราชการ
 ฝ่าย ทหาร พลเรือน ให้ทราบ จง ทัว ด้วย หมาย เกณฑ์เงิน
 ค่าราชการที่ ค้าง ๕ จำนวน ความแจ้งไป ใน หมาย ครั้ง ก่อนแล้ว
 แต่ยังไม่ ได้ กำหนด หนักวันที่ จะให้เอาเงิน ค่าราชการ มาส่งทอ
 เจ้าพนักงานวันใด แล ฝนใด ไม่ ยคนใด บอก เกณฑ์ หัก สามเอา

สองเสร็จแล้ว กำหนดให้เจ้ากรม ปลัด กรม สมุขาณูซี
 เจ้าหมู่ ทั้ง ปวง แต่ บัณฑิตา ซึ่งได้ควบคุมเลขไฟร์ สมทุก หมู่ทุกกรม
 ให้เอาเงินเข้ามาส่งกำหนดแก่ ฅวันศุกร เกือนเก้า ขึ้นคำ
 หนึ่ง บัณฑิตาให้เสร็จพร้อมกัน แต่ที่จะส่งเงินค่าราชการ
 ครั้งนั้นให้ทั้งเจ้าจำนวนผู้รับเงินค่าราชการไว้ ๑๒ นาย
 คือขุนสัทยากร ผู้รับเงิน ผู้เรียงเงิน ผู้ส่งเงิน กรมเมือง กรมนา
 กรมพระธาดาลักษณ์ กรมม้าขวา มหาดเล็กเวหนศักดิ์ บัณฑเวหนศักดิ์
 ชาวที่ใหญ่น้อยขวา กรมข้างขวา มหาดเล็กเวหนฤทธิ กรมพระ
 คลังในขวา กรมสนมพลเรือนขวา รักษาโรงเรือคลังในขวา
 คลังทองช้างทอง ขุนนิกร จำนวน ผู้รับเงิน ผู้เรียงเงิน ผู้ส่งเงิน
 ข้างเจ้าทั้งกรมแล้ว ขุนบำรุงโยธา ผู้รับเงิน ผู้เรียงเงิน ผู้ส่งเงิน
 พระองค์เจ้าหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวง ขุนจำ
 เริญนิกร ผู้รับเงิน ผู้เรียงเงิน ผู้ส่งเงิน กรมพระคลังสุพรรณ กรม
 พระคลังส่วนนอก กรมจรรวมการ กรมพระคลังมหาสมบัติ กรม
 พระคลังส่วนในขวา กรมลูกขุน กรมโทร กรมหมอ กรมโรง
 กระสาปนสิทธิการ กรมอาษาวิเศษขวา กรมศักดิ์ซ้าย กรมเรือ
 กันซ้าย กองการ กุศลซ้ายขวา กรมราชบัณฑิตยซ้ายขวา
 กรมอักษรพิมพ์การ กรมพระคลังวังไชย ขุนสนิทอักษร ผู้รับ
 เงิน ผู้เรียงเงิน ผู้ส่งเงิน เจ้าหญิงทั้งกรมแล้ว พระเจ้าบรมวงษ
 เชอ พระเจ้าราชวงศ์ศาลาไทยมณเฑียรบาลกรมการ

เขอ พระเจ้าลูกเขอ พระวรวงษเขอ หม่อมเจ้า หม่อมราชวงษ
 หมื่น วิเสศ ภักดิ์ผู้รับเงิน ผู้เร่งเงิน ผู้ส่งเงิน กรมวัง กรมช่าง
 กรมม้า กรมข้าพระ กรมแสงในซ้าย กรมล้อมพระราชวังซ้าย
 ขวา ขุนศรีภักดิ์ผู้รับเงิน ผู้เร่งเงิน ผู้ส่งเงิน กรมทาทไทย
 ขุนรามภักดิ์ผู้รับเงิน ผู้เร่งเงิน ผู้ส่งเงิน กรมสมเด็จพระเจ้าพระ
 ยา กรมอาษาจาม กรมรักษาพระองค์ทองปราชญ์ขวา กรมกลา
 ไท กรมฝ่ายพลำพัง กรมเวรเครื่อง กรมตึกกิน กรมฝรัง
 แมนชั้นใหญ่ กรมรักษาข้อมรอบนอก กรมอาษาใหม่ กรม
 อาษาของขวา กรมตำรวจใหญ่ขวา กรมตำรวจนอกขวา
 กรมตำรวจสนมขวา กรมฝ่ายซ้ายทรง กรมคุมชักขวา กรม
 ช่างวาง กรมรักษาพระองค์ชั้นปลายนอกขวา กรมเชนทองขวา
 กรมกองแก้วจินดา กรมทวนทองขวา กรมอาษาใหญ่ขวา
 กรมอาษาชั้นซ้ายขวา กรมเกณฑ์ขวา กรมรักษาพระองค์
 ในขวา กรมสนมกลางขวา กรมทหารในขวา กรมตำรวจ
 ในขวา กรมกลองชนะซ้ายขวา กรมพลพันขวา กรม
 ช่างสิบหมู่ กรมตำรวจ กรมรักษาเรือกลไฟ กรมทนาย
 เลื่อนนอกขวา กรมกลองแขกซ้าย ขุนอินภักดิ์ผู้รับเงิน
 ผู้เร่งเงิน ผู้ส่งเงิน กรมสัศตกลาง กรมสัศตขวา กรม
 เรือกันขวา ขุนพรหมเสนาผู้รับเงิน ผู้เร่งเงิน ผู้จ่ายเงิน กรม
 อาษา วิเสศ ข่าย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

กรม พระคลังบ้านจาก กรม พระคลังวิเศษ กรม พระคลังในซ้าย
กรม พระคลังขวา กรม สังกการ กรม สนมพลเรือนซ้าย กรม
กองกลางซ้ายขวา กรม ทาเล็ด เวเนลีที เวเนเตช กรม มสง
ขึ้นโรงใหญ่ กรม สรรพากร ในนอก ชุน พรหมพิราม ผู้รับเงิน
ผู้เร่งเงินผู้ส่งเงิน กรม ทา กลาง กรม ทา ซ้าย กรม ทา ขวา
ศาลต่างประเทศ อาษาใหม่ กรม ทา ฌหาร ขึ้นใหญ่ ปากน้ำ
ชุน วิสุทธรพลเทศ ผู้รับเงิน ผู้เร่งเงิน ผู้ส่งเงิน กรม ทหาร ฝ่าย
ซ้าย นั้น ให้มหาดไทย กระลาโหม สักก็ หมายถึง บอก ไปยังเจ้า
กรม ปลัด กรม สมุห์ ชาญชัยเจ้าหมื่น รับเร่งเงิน คำราชการ ที่ ดัง
หักจำนวน มาส่ง ให้เสร็จ แต่โดยเร็วอย่าให้ขาด ต่อตาม
รับสั่ง หมายถึง มาฉวันพุม เดือนแปด อุตตราสาธ แร่ เจดแก้ว
ขนิษฐนพ ศก ๑๒๓๙

ฯ

ประกาศให้เขียนส่วยข้อให้เต็ม

๑ ท่วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รับพระบรมราชโองการ
ใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า แต่หื้อสืบไป
ผู้หนึ่งผู้ใด จะกราบบังคมทูล พระกรุณาด้วย ข้อความประการ
ใด ก็ให้ จะทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย แลทำหนังสือร้องฟ้อง
ทำเรื่อง รวบรวม ทูลเกล้าฯ ถวาย ก็นับว่าศาล กรมใด ๆ ก็ให้ และจะมี
หนังสือ บาก หมายถึง ท่วย ข้อ ราชการ ประการ ใด ๆ ก็ให้ จะต้อง ออก
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

ช่อ เจ้าพระยา แล พระยา พระ หลวง ขุนหมื่น พันทนาย ซึ่งมี สัตย
 ญาบัตร แล ทาสัตยญาบัตรไม่ ฝ่าย ทหาร ฝ่าย พลเรือน ในทำ
 เนียบนอก ทำเนียบ ก็ ที่ ซึ่งมี ตำแหน่ง ช่อ ทั้ง ทัง ปวง นั้น ให้
 เรียก ให้ สั้น ช่อ เต็ม ช่อ ห้าม มิ ให้ เรียก แต่ ต้น ช่อ คำ เทียบ
 ประการ อ้าย สัก ซึ่ง พ้อง ณ ศาล หลวง กล่าว โทษ นาย สวัสดิภักดิ์
 กรม พระตำรวจ แล เรียก ช่อ นาย สวัสดิภักดิ์ แต่ นาย สวัสดิ
 ฝ่าย จำ ศาล ผู้รับ พ้อง ก็มี โทษ ใช้ ใต้ ตาม ให้ ใต้ ความ แจ้ง
 ชัก นำ ความ ขึ้น เสนอ ลูก ขุน สัก พ้อง ส่ง ไป ยัง ผู้ ประทับ ๆ ก็
 ประทับ ไป ยัง ศาล อาญา นอก ให้ ผิด กระ ทรวง ล่วง กรม ไป ณ
 เปน อัน ขาด ถ้า แล ผู้ ซึ่ง ทำ ฎีกา ทูลเกล้าฯ ถวาย แล พ้อง
 ณ ศาล หลวง เขียน ฎีกา ให้ การ ต่าง พ้อง ขาด ช่อ เหลือ ช่อ แล
 เคลือบ แฝง แปลง เปลี่ยน เปน ที่ สง ใส ประการ ใด ก็ ที่ ให้ กรม
 พระตำรวจ ผู้ คัก ฎีกา แล จำ ศาล ผู้รับ พ้อง ได้ เถียง โทษ ให้ ได้
 ความ แน่ ชัก ก่อน ถ้า แล โทษ ว่า ไม่ รู้ จัก ช่อ ทั้ง ก็ ที่ ๆ
 เคลือบ แคลง สง ใส อยู่ ก็ ที่ อย่า เพื่อ ให้ ผู้ คัก ฎีกา ผู้รับ พ้อง
 นำ ฎีกา นำ พ้อง ขึ้น ถวาย บัง คม ทูล พระกรุณา แล เสนอ ต่อ ลูก
 ขุน ก่อน ให้ ผู้ นั้น ไป แจ้ง ความ ผู้ ไฉน ใน กรม นั้น ให้ ใต้ ส่วน
 ใต้ เวียง แล บัง คับ ให้ โทษ ลืม ส่วน แม่ น ย่า ก่อน จึง ให้ นำ ความ
 ขึ้น ถวาย บัง คม ทูล พระกรุณา แล เสนอ ลูก ขุน ตาม อย่าง ขววม
 เนียบ ถ้า แล ผู้ ไฉน พ้อง ไป ยัง บัง คม ทูล พระกรุณา แล

คักฎีกาเขียนฟ้องให้ขาดให้เหลือ ชื่อ ประจักษ์ ศาลมณฑล
หลวง ชื่อ ประจักษ์ อ้าย สัก กังนี้ จะลง พระราชอาญา แก่ ผู้ นั้น
ตาม โทษานุโทษ หมายถึงวันจันทร์ เดือนเจ็ด ขึ้นสอง ค่ำ
ปีฉลู พศก ศักราช ๑๒๓๔

ฯ

ประกาศ คลองนครเนื่องเขต

๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรม
ราชโองการ ให้นำพระบัญชาตราบเท่าที่กล่าวถึง สัก แต่พระยาราช
วรานุรักษ์ ที่ กระเชยตรา ขี้บัก ให้ประกาศ แก่ พระบรมวงษานุวงษ
ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่าย ทหารพลเรือน และราษฎร ให้ทราบ
ทั่วกัน ว่า ทรง พระเมตตากรุณา แก่ราษฎร ทั้ง ปวง จะให้มีที่
ทำมาหากิน จึงทรง จำหน่าย พระราชทรัพย์ จ้าง เงิน ขุด คลอง
ขึ้นใหม่ ทั้ง แก่ ศาลากลาง คลอง แสน แสบ คลอง ถึง ปลาย
คลอง ทำไร่แขวง เมือง ฉะเชิงเทรา จะพระราชทาน ชื่อ ว่า คลอง
นคร เนื่องเขต ขุด แล้ว ต้น คลอง ปลาย คลอง ประมาณ ๔๐๐
เส้น ยังค้าง คลอง ประมาณ ๑๑๖ เส้นเศษ ถ้าจะคิดเป็นที่
นาขึ้น ขึ้นไป ๓๐๐ ไร่ จะได้ในตอนกลาง ๔๐๐ เส้น เป็น
นา ๒๔๐๐๐ ไร่ ต้น คลอง ปลาย คลอง มี นาเก็บ แล ลำ คลอง
กันข้าง จะได้ในประมาณ ๖๐๐๐ ไร่ คง เป็น นา จะขึ้น ได้ อีก ประ

พินิจอักษรศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มาณ ๓๐๐๐๐ ไร่ จะไปรดเกล้าแบ่งที่ ๓ พระราชทาน ให้
 ราษฎร ทั้ง ปวงตาม สมควร แก่กำลัง ๓๐ จะทำได้ จึงทรง พระ
 ราชดำริห์ว่า แต่ก่อนทรง พระกรุณาไปรดเกล้า ให้
 คลองเปรมประชากร ข้างราชการ แล ราษฎร ก็ไปจับของนาตาม
 ชอบใจ เสนากรรม การ ก็ทำ ใบของให้กับเจ้าของนา แต่ข้าง
 ราชการ ที่มี บัณฑิต กักตุนของนาไว้รายหนึ่ง ยาวตาม ลำคลอง
 ๓๐ เส้นข้าง ๔๐ เส้นข้าง คิดเป็นนาประมาณ ๑๐๐๐ ไร่
 ก็มีข้าง ๒๐๐๐ ไร่ก็มีข้าง ให้ยาวไปรดทำก็ไม่หมด
 เนื้อที่ ๕๐ เส้นข้าง ขึ้นขึ้นไป ๔๐ เส้นข้าง ๕๐ เส้นข้าง
 ทั้งไว้ให้ที่นากร้างว่างเปล่าอยู่เพียบอันมาก ราษฎร ไม่มีที่
 ทำนา จะเข้ามาจับของ ก็กลัวบุญ วิชาเสนา ไม่อาจ จับของให้
 ที่นาอันนี้ ก็เป็นเปล่าอยู่ไม่มีผล ประโยชน์สิ่งใด จึงทรง พระ
 กรุณาไปรดเกล้า ให้พระชล นาร วิจิตร จัณเฑียร ข้าราชการ
 พระศรี ทิพ โภชน เจ้าพนักงาน กรมนา แล้วย้อมด้วย กรมการ
 กำนัน ราม วัช ที่นาตำบล คลอง แล่น เมือง นคร เขื่อน เขต แขวง เมือง
 ฉะเชิงเทรา พระราชทาน ให้แก่ราษฎร ตามสมควร ถ้าราษฎร
 ผู้ใดผู้หนึ่ง จะมาขอของนา ก็ให้พระชล นาร วิจิตร จัณเฑียร พระศรี
 ทิพ โภชน กรมการ กำนัน ได้เห็นด้วย ให้รู้ว่า ราษฎร คนนั้น ควร
 จะทำนา ได้สักเท่าใด จึงวาง วัช ญา ให้ราษฎร คนนั้น ตาม
 สมควร ๓๐ กำลัง ๓๐ ไร่

ให้ตีพิมพ์มอบเจ้าพนักงาน กรม นา ไว้ ให้พระศรี ทิพ โภชน
 รับ โฉนด ของ พิมพ์ ของ คลอง ต่อเจ้าพนักงาน กรม นา ให้เขียน
 เส้นหมี่กลึง ใน โฉนด ของ พิมพ์ ทั้ง สอง ส่วน ว่า นำเบอร์เท่านี้
 นายนี้ จัน นี้อำเภอนี้ นำเจ้าพนักงาน รวรวักที่นา ตำบลนี้
 คลองนี้ฝั่งนี้ แขวง เมือง เชียงแตวรา อะเลอหนึ่งกว้างตันเท่า
 นี้เส้น กว้าง ปลาบเท่านี้เส้น ยาวขึ้น ขวาวคลอง ขึ้นไปเท่านี้
 เส้น คีกร รวมเป็น เนื้อนา ขึ้นใหม่ใน จำนวน ปีนี้ศก เท่านั้นไว้
 ทวน ออก บันนาคนนั้น ทวน ตก บันนาคนนั้น โฉนด ของ ให้ไว้
 ฅวันนั้น ปีนี้ศักราชเท่านั้น ให้พระชลธาร วินิจัย ข้าราชการ
 ประทับตราประจำศก พระศรี ทิพ โภชนเจ้าพนักงาน ประทับ
 ตรา จำนวน นา กรม การ ประทับตราประจำ ชื่อ ผู้รับ โฉนด ของ
 แล้วคลิกใบของส่วน นอกให้แก่ราษฎรไว้เป็นสำคัญ ส่วน ใน ให้
 กรม นา รักษาไว้ เมื่อถึงปีให้จัดจำนวนนาที่ได้ทำขึ้น ลง
 ใน ยอดจำนวนท้าย ขาญชี ว่าปีที่ ๑ ได้ทำขึ้นรายนั้น
 เท่านั้นไว้ ตลอดทั้ง ๓ ปี แล้วให้เจ้าพนักงาน กรม นา
 นำจำนวนนา ขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณา ให้ทรง ทราบฝ่า
 ลอนของ ขลุ้พระบาท ทุกปี จนครบ ๓ ปี ให้ข้าราชการ กรม นา
 กรม การ กำเนิน กระทำ ตาม หมาย ประกาศ จง ทก ประการ
 ประกาศ มาฉวันศักราชเกินกว่าห้าปี คำหนึ่ง ปีฉลุณพ ศก ๑๒๓๙ ๕
 พิศิธัณท์ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ประกาศเพิ่มเติมห้ามมิให้เล่นการพนันครั้งที่สาม

๑ มีพระบรมราชโองการ มาวพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้

ประกาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าทูลละออง ขลุ้พระบาท

ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ราษฎร บัณฑูร ซึ่งต้อง อยู่ใน แขวง จัง หวัค

กรุงเทพ มหานคร นี้ ให้ทราบทั่ว กันว่า เติมนัดทรง พระ

กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ มี หมาย ประกาศ ห้าม มิให้ผู้ใหญ่ ชัก

ชวนเด็ก เล่น การพนัน ต่างๆ แล มิให้เด็ก เล่น การ เล่น ต่างๆ

ซึ่งเป็น ที่ กัก ชวน ฉน คน ทาง ไป มา ของ คน ทั้ง ปวง มีความ

แจ้ง ชัก เจน อยู่ใน หมาย ประกาศ ลง วัน อาทิตย เดือน ๖ แรม

เก้า ค่ำ คยบหนึ่ง กับ ประกาศ เพิ่ม ลง วัน อาทิตย เดือน สิบ

เอษ ขึ้น ห้า ค่ำ ปี จอมข ศก ศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗

ในรัชกาล รัชชยุบนี้ แล้วย บัดนี้ ยังมีคน พาล ศึก อ่าน หา กิน

ใน พ้อ ลวง เด็ก เล่น อุบาย ด่าย เท เล่น การพนัน ให้ เกิด แปร ก

จาก ข้อ ห้าม ใน หมาย ประกาศ ทั้ง ๒ คยบนั้น เพื่อ จะ กัน มิ

ให้ผู้ใด จับกุม ได้ อย่าง อ้าย มา อ้าย เขื่อน เป็น ต้น เขื่อน

เล่น ไพ่ สาม ใบ ฤา ไพ่ แหก พ้อ ลวง เด็ก อยู่ ตาม ถนน จำ แล

ฤทธีรอนราญ ฤช เข้า จึง แจ้ง ความ ต่อ พระยามหาเมศรี ฯ

จึง สั่ง ให้ จับกุม ทั่ว ไว้ แล้วย นำ ความ ขึ้น กราย บัง คม ทูล พระ

กรุณา ทรง ทราบ ฝ่า ลของ ขลุ้ พระบาท จึง ทรง พระราช

ภาวให้ ว่า พึง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง

พึง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง ระวัง

เล่ม ๒ ลักษณะ ห้ามเก็บมิให้เล่น การพนัน หน้า ๘๖๘

หลวงให้แปลกจากพระราชบัญญัติ หมายถึง ประกาศนี้ ๑๕ การ

เล่นมิให้เกรงกลัวพระราชอาญา คือ ทารุณโทษ ไม่ชยธรรม

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลงพระราชอาญาอ้ายมา

อ้ายเอี่ยมคนละ ๓๐ ที่ แลให้ปรับเงิน ถ้าไร แลทุนทรัพย์

ที่เล่นได้นั้น เปนรางวัลแก่ผู้จับ แลเปนเงินบำรุงถนน

ตามหมายประกาศเก็บทุกประการ แล้วทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ คำรัสสั่งว่า ทั้งแต่บัดนี้ต่อไป ห้ามมิให้ผู้ใหญ่ ชักชวน

เก็กลงการพนันต่าง ๆ ซึ่งได้ประกาศไว้แต่เดิม แล ประกาศ

เพิ่ม รวมเป็น ๑๘ อย่างด้วยกัน คือ ไม่สามชั้น ๑

ไม้กำแดง ๑ ไม้หมอน ๑ กีบควง ๑ อีโป่งบัน ๑ อีโป่ง

กำ ๑ อีโป่งชัก ๑ บันอีแปะ ๑ ขลุ่ยขลุ่ย ๑ หน้าเต้า

พ้อ ๆ ๑ กรอกแกรก ๑ สี่เหลงลัก ๑ แปกเก้า ๑ ช้าง

งา ๆ ๑ ป้อก ๑ ไฟสามใบ ๆ ไฟแขก ๑ ทักทุเรียน ๑ ทัก

มังคุด ๑ ช้อร้อย ๑ เรือพ้อ ๑ แลการเล่นที่เบ็ดแต่

ลำพังเก็ก ก้อนลูกข้าง ๑ ช่วงไชย ๑ จ้องเต ๑ ทอย

เทศ ๑ ทอยกอง ๑ สีสันทา ๑ กุลาสีนผ้า ๑ เล่นที่ ๑

เล่นว่า ๑ เล่นกระรอก ๑ รุกปลัก ๑ รุกคอกไม้เพลิง ๑

พุงพิน ๑ เรือพุง ๑ กัดไม้ทั้ง ๑ ไม้ทั้ง ๑ ขว้างบัน ๑

อยู่โยง ๑ รวม ๑๘ อย่างนี้ ห้ามมิให้ยักยามาหาเจ้า

หม่อมหลวง พินิจให้รู้ตัวเสียให้เสียโทษ หอจดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๑

หน้า ๔๖๙ ลักษณะห้ามมิให้ชายเข้าไปต่างประเทศ เล่ม ๒
 ตามหมายประกาศนี้ เปน อันขาด ให้ทหาร โปลิศ นาย แขวง
 นาย อำเภอ กำหนด ใน กรม กอง กระทรวง ข้าราชการ เอาใจใส่ตรวจ
 ทราคอย จับกุม อย่าให้เพิกเฉยเสียเหมือนแต่ก่อน เปน อันขาด
 อนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จำำนานญทั่วทั้ง จำำนว
 ยุทธการ จำำนลงฤทธิรอนราญ จำำนเมฆ สัตริยาวิบุลย์ จำำน
 รัชการ จำำนรงงานวิบุลย์ ในกรมพระตำรว ๖ นาย จัด
 คน ออกเที่ยวตรวจตามถนน ถ้าจับได้คนเล่น การพนัน ต้อง
 ห้าม ตามหมายประกาศนี้ ในหน้าที่ทหาร โปลิศ นาย แขวง นาย
 อำเภอ นาย กำหนด ใดๆ ซึ่งมีโทษเอาใจใส่ในราชการแล้ว
 จะให้มีโทษแก่ทหาร โปลิศ นาย แขวง นายอำเภอ กำหนด ในหน้า
 ที่ตามโทษานุโทษ ด้วย ประกาศ ณ วันอาทิตย์ เดือน เก้า
 ขึ้นสามค่ำ ปีฉลูนพศก ศักราช ๑๒๓๙ เปนปีที่ ๑๐
 ฤๅวันที่ ๓๑๙๙ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ๒๕

ประกาศห้ามมิให้

บันทุกเข้าออกไปขายนอกพระราชอาณาเขต

๑ เจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี ขอประกาศ แต่
 บันดาลูกค้าผู้ซึ่งแต่งเรือไปค้าขายเมืองต่างประเทศ แลคน
 ทั้งหลายที่มีเข้าไปขาย แก่ลูกค้าผู้แต่งเรือให้ทราบทั่วกัน
 ด้วย มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุริยราชวรานุ
 กำนัล

เล่ม ๒ ลักษณะห้ามมิให้ขายเข้าไปต่างประเทศ หน้า ๔๗๐
 เนื้อเรื่องว่า ฌบัตถุณพศกนี้ ในพระราชอาณาจักร
 สยาม ฝนตกน้อยทุกแห่งทุกตำบลราษฎรทำนาไม่ได้
 ลางแห่งทำนา ๑๐ ส่วนได้ส่วนหนึ่งบ้าง ได้สองส่วนบ้าง ลาง
 แห่งต้นข้าวเสียไปหมดไม่ได้ที่เกี่ยว ราคาข้าวที่ในกรุงเทพฯ
 นี้ก็ขึ้นอยู่เสมอทุกวัน ครั้นนั้นครั้นจะไม่ยักเข้าไว้ จำพวก
 ที่มีข้าวเหนียวราคาแพง ขายเข้าได้ราคาก็จะขายเข้าได้
 กับลูกค้า สีเป็นเข้ากล้องเข้าสาร เป็นสินค้าออกไม่จำหน่าย
 เมืองต่างประเทศเสียหมด จะเก็บเข้าไว้ก็แต่อาชกินแลภอ
 ที่จะเป็นพืชพันธุ์พรรณธัญของตัว ครั้นระบุงำนาคนที่ไม่มี
 พรรณเข้า จะไปเที่ยวซื้อหามาแบ่งปันกันมาทำเข้าปลูก
 ก็จะได้แห่งละเล็กละน้อย ถึงจะมีฝนบริบูรณ์ก็จะได้เต็ม
 ภาคภูมิ ราคาเข้าก็จะแพงต่อไปอีก แล้วก็จะขาดแคลน
 ประโยชน์ ไปทั้งผู้ซึ่งเป็นลูกค้าแลผู้ซึ่งทำนา ด้วยเข้า
 เป็นสินค้าใหญ่แล้วก็เป็นกำลังแก่บ้านเมืองด้วย ราษฎรซึ่ง
 เป็นคนจนจะต้องอดอยาก ได้ความลำบากเป็นอันมาก จึง
 ทรงพระมหากรุณา เสด็จแก่ธนาประชาราษฎร แลลูกค้า
 ภาณูซึ่งปวงทั่วไป ด้วยจะได้เป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งคนใน
 ประเทศ แลคนต่างประเทศ จึงได้ขอให้กงสุลต่างประเทศ
 ห้ามลูกค้าต่างประเทศ ที่ได้เข้ามาทั้งการค้าขายอยู่ ณ
 กรุงเทพฯ นี้ ให้ซื้อข้าวเข้าเป็นสินค้าออกไปเหมือนอย่างแต่ก่อน

หน้า ๔๗๑ ถัดมา ห้ามีให้ชายเข้าไปต่างประเทศ เล่ม ๒
 ตั้งแต่วันจันทร์ เกือนสิบ แรมสองค่ำ บัณณพศก แล
 ลูกค้าในกรุงเทพ ทั้ง ปวง ซึ่งมีไปเกี่ยวข้องเป็นคนสืบแยก
 นั้น ก็ จะขอ บัณณพศก ห้ามีให้ซื้อเข้าเป็น สิ้นค้าออกไป จำหน่าย
 เมืองต่าง ประเทศ ตั้งแต่วันจันทร์ เกือนสิบ แรมสองค่ำ
 บัณณพศก เหมือนกัน ถ้าเห็น ว่า ฝนตก ขริบรุณ คั้นเข้าใน
 นางามก็ แล้วจึง จะออกหนังสือ ประกาศให้ลูกค้ามัน ทุกเน
 สิ้นค้าไป จำหน่าย เมือง ต่าง ประเทศ ทั่วทั้ง กัน ห้ามอย่า ให้
 ลูกค้าทั้ง ปวง มัน ทุกเข้า เป็น สิ้นค้า ออกไป จำหน่าย เมือง ต่าง
 ประเทศ เป็น อันขาด ตั้งแต่วันจันทร์ เกือนสิบ แรมสองค่ำ
 บัณณพศกไป ถ้าจะแต่ง ไปค้าเมือง ต่าง ประเทศ จะซื้อเข้า
 เป็น เสี่ยง ไป บ้าง ภาส สมควร ก็ให้บอกต่อเจ้าพนักงานภาษี
 เข้าให้รู้ก่อน เจ้าพนักงาน จะได้ คัด กระเข้าให้ ภาส สมควร ตาม
 คนมาก แล น้อย ที่จะไป ใน ระยะทางใกล้ แล ไกล เมื่อเรือ
 ทอคอยู่ในแม่น้ำ จะซื้อเข้าเป็น เสี่ยง ใ้สอย ในเรือ ก็ให้
 บอกเจ้าพนักงาน ให้รู้ ว่า จะซื้อเข้าไว้ใ้สอย เป็น เสี่ยง เท่า
 นั้น ถ้าเจ้าของเรือ จะซื้อเข้าเป็น เสี่ยง ขึ้น ไว้บนเรือ เมื่อ
 เวลาเรือจะออก ก็ที่ เรือ ทอค อยู่ใน แม่น้ำ ก็ที่ ถ้าเจ้าของ
 เรือ ไม่ใ้บอกเจ้าพนักงาน ถ้าเจ้าพนักงาน สืบรู้ ฤา มีผู้รับ
 สืบพบ เจ้าพนักงาน ไป ตรวจ เห็น ว่า เข้ามาก กว่า เกวียนหนึ่ง ขึ้น
 ไป ก็ จะปรับ โทษ เจ้าของเรือ ตาม กฎหมาย ของนี้ แล้วจะต้อง

เล่ม ๒ ตัณณหัมมิให้ขายเข้าไประเทศ หน้า ๔๓๒
 ให้เจ้าของเรือเล็กสินบนให้ด้วย แลหัวเมืองชายทะเลฝั่ง
 ตะวันตกวันออก ซึ่งเป็นพระราชอาณาเขตกรุงเทพ ฯ นั้น
 ถ้าราคาเข้าในบ้านนั้นเมืองนั้น แพงยิ่งกว่าราคาเข้าที่กรุง
 เทพ ฯ จะเข้ามาซื้อเข้าที่ กรุงเทพ ฯ ออกไปขายเจ้างาน
 กัน กันแต่ในบ้านนั้นเมืองนั้น ก็ให้ขอหนังสือผู้ว่าราชการ
 เมืองนั้น ๆ นำมาขังเจ้าพนักงานนั้นเป็นสำคัญ ก็
 ยอมให้มันทุกเข้าในกรุงเทพ ฯ ออกไป ด้วยเป็นเมืองใน
 พระราชอาณาเขตเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเดียวกัน ถ้าหัวเมือง
 ทศหัวเมืองด้วยกัน เข้าเมืองหนึ่งถูก เข้าเมืองหนึ่งแพง
 ราษฎรที่อยู่หัวเมืองเข้าแพง จะไปซื้อเข้าที่หัวเมืองเข้าถูก
 มาซื้อขายจ่ายแจกกันกันในพื้นบ้านพื้นเมือง ที่เข้าแพงนั้น
 ก็ให้ขอหนังสือผู้ว่าราชการเมืองนั้น ไปถึงผู้ว่าราชการเมือง
 ที่เข้าถูกเป็นสำคัญ แลให้ผู้ว่าราชการเมืองที่เข้าถูกยอม
 ขายไปให้ โดยที่ อย่าได้เรียกเงินภาษีเลย ถ้าจะซื้อไป
 ขายต่างเมืองเช่นเมืองมิใช่พระราชอาณาเขต ก็อย่าให้ผู้ว่า
 ราชการเมืองยอมให้ไปเป็นอันขาด แลให้ผู้ว่าราชการเมือง
 คอยระวังรักษา อย่าให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ของผูว่าราชการ
 เมืองมาซื้อเข้าในบ้านในเมืองของตัว ถ้าซื้อเข้าไต่แล้ว
 ลักลอบไปขายนอกเขตแดนไม่ได้ เป็นอันขาด ที่เกี่ยว
 พึงพิจารณาพิศาลไทยและหोजดหมายเหตุ

ความประกาศนี้ ให้กรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม ทนาย
 ขอก ตาม กรม ขึ้น แล มีที่ขัง ทวาท ไป ถึง หัวเมือง ชายทะเล
 ฝั่ง ทวัน ตก ทวัน ออก ให้รู้ กัน จง ทัว ตาม รับสั่ง ประกาศ มา
 ณ วัน เสาร์ เดือน เก้า ขึ้น ค่ำ เดือน ปี ฉลู พศก ศักราช ๑๒๓๙ ๖

ประกาศให้ราษฎรซึ่งเป็นความถึงใบสัตย์แลชี้ขาดมาร้อง

๑ มีพระบรมราชโองการ มาว่าพระบัณฑิตสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศ แก่ พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าทูลลออง ทูลพระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ราษฎร ไทย จีน ทั้ง ปวง แต่ บัณฑิต มี คดี อยู่
 ณ โรง ศาล กรม ไท ๆ ซึ่ง ติงการ การ ได้ พิจารณา เสร็จ สำนวน
 แล้ว ส่ง สำนวน ค้าง อยู่ ที่ ลูก ชุณ ผู้ ปราบ แล ติงการ การ ยัง
 มิ ได้ นำ คู่ ความ มา รับ รวาม ชี้ ขาด รวาม สัตย์ ไป นั้น ให้ ทราบ ทัว
 กัน ว่า ทุก วัน นี้ ทรง พระมหา กรุณา แก่ ราษฎร ทั้ง ปวง แต่
 บัณฑิต ต้อง มา เป็น ความ ค้าง โรง ศาล อยู่ ช้า นาน บัวย การ ทำ
 มา หากิน เป็น อัน มาก ทรง พระราชดำริ จะ ให้ ความ ของ ราษฎร
 ทั้ง ปวง ซึ่ง ค้าง อยู่ นั้น สำ เร็จ แล้ว โดย เร็ว จึง ทรง พระกรุณา
 ไป รบ เกล้า ให้ ชำระ รวาม สัตย์ รวาม ชี้ ขาด ซึ่ง ค้าง อยู่
 เห็น ชัย ฉลุ นพ ศก ให้ ท่าน เคา ซิล ลธวั แล ลูก ชุณ ณ ศาล หลวง
 ทั้ง ปวง รับ เร่ง ทำ ให้ แล้ว โดย เร็ว แล้ว ได้ มี หมาย ไป ให้ ติง
 พิจารณา ณ ศาล ไทย และ หอจด หมาย เหตุ
 ติงการ ทุก ศาล ทุก กรม ทรง ๖ ทำ ขาด รวาม สัตย์ รวาม ชี้ ขาด

ซึ่งคง มี ตัว คู่ ความ มา ยื่น แก่ ท่าน ผู้ รับ สั่ง เสร็จ สำ นวน แล้ว
 ท่าน เคนี่ ซิล ลอร์ ลูก ชุน ทั้ง ปวง ได้ ปรีย สัตย์ ทัก สิ้น แล้ว ไป
 เปน อัน มาก แต่ รวง สัตย์ รวง ชุ ขาก ซึ่ง ยัง เหลือ จาก
 ละคร การ ทำ บาน ชุ ย่น นั้น ก็ ยังมี อีก เปน อัน มาก ทรง พระ
 คำ วิท เหน ว่า ยัง เหลือ อยู่ มาก เกลือก ละคร การ จะ หลง ลืม แล
 ราษฎร ผู้ เปน ความ ซึ่ง ไป เทียบ ทำ มา หาก ین เปน เสี่ยง จะมี วั
 พระราช กำ หนด ทัว กัน เพราะ คน นั้น จึง มี พระบรมราชโองการ
 ไป รศ เกล็ด ว่า สั่ง ว่า ให้ ราษฎร ทั้ง ปวง ซึ่ง เปน ความ ค้าง อยู่
 ชุ รวง สัตย์ รวง ชุ ขาก เหนือ บิด ลุน พ ศก นี้ เรง มา เคื้อน ให้
 ละคร การ มา ยื่น บาน ชุ มา รับ รวง สัตย์ รวง ชุ ขาก โดย เร็ว
 กำ หนด ทั้ง แต่ เคื้อน เก้า แรม คำ หนึ่ง ไป จน เคื้อน สิบ เบก
 ชุ สิบ ห้า คำ ให้ สิ้น เรง ถ้า แล ลูก ความ มี ใ้ ตัก เคื้อน ละคร
 การ ให้ มา ยื่น บาน ชุ พัน กำ หนด ซึ่ง กำ หนด มา นี้ ก็ จะ ให้
 ยก รวง สัตย์ รวง ชุ ขาก ซึ่ง เหลือ อยู่ นั้น เสีย ให้ สิ้น ถ้า แล
 คู่ ความ ได้ มา ตัก เคื้อน แล้ว ละคร การ บิด พลั่ว เสีย ประการ ไค
 มี ใ้ มา รับ มา ยื่น บาน ชุ ก็ ก็ ให้ ลูก ความ รับ ร้อง ท่อ อธิบ ก
 ใน กรม นั้น ๆ โดย เร็ว ถ้า ไม่ ตัก สิ้น ให้ ก็ ให้ ราษฎร มา ร้อง
 ถวาย ฎีกา กล่าว โทษ อธิบ กี้ ผู้ ไม่ ว่า กล่าว ตาม กฎหมาย ประกาศ
 นั้น ให้ ทน ใน กำ หนด ถ้า พัน กำ หนด ถึง ยก รวง สัตย์ รวง ชุ
 ซึ่ง เหลือ นั้น เหนือ ก็ แล ใ้ ศาล ไทศ ละคร หอ คัก ชุน มา เหนือ ว่า

พระลาการ กถรวาง สัตย วราง จี ฆาก ซึ่ง เหลือ บัณฺฑน พศก
ไว้ประการ ไทๆ ก็จะไม่ว่า กล่าว ศักดิน ให้เป็น อัน ฆาก แล
ให้อธิบภิ ภาระลาการ ใน กรมต่าง ๆ เปน ขอรุบริษั ททุกข ของ ราษฎร
รีบเร่ง มาขึ้น ขาญจี้ แก่ท่าน ผู้ รับสั่ง โยเรว ให้พัน กำ หนด
อย่า ให้ราษฎร ได้ ความเดือดร้อน ได้เป็น อัน ฆาก ให้พระบรม
วงษานุวงษ แล ข้าทูลลออง ชูลี พระบาท ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ราษฎร
ไทย จีน ทั้ง ปวง กระทำ ตาม ทมาย ประภาศ นี้ จง ทุก ประการ
ประภาศ มา ณ วัน พฤหัสบดี ก็ เกือน เก้า ขึ้น สิบ สี่ ค่ำ บัณฺฑน พศก
ศักราช ๑๒๓๙ เป็น วันที่ ๓๒๐๘ ใน รัชกาล ปัตติยนี้ ะ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

๑ ศุภมัศกัตุลลูลคักราช ๑๒๓๔๕ อัฐมาสสังวัจฉระอาศุช
 มาศ สุลลนภษ จตุคถิตถิตระวาระปริ เณรกาลกัณนค พระ
 บาทสมเ็จพระเจ้าอยู่หัว สมเ็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ
 บดินทรเทพยมหาเมญญ บุรุษยรัตนราชววงษ์ วรุตมพณยบริพัตร
 วรชัตติยราชินิกโรตม จาตุวัณตบรมหารัจกรพรพริราชสังภาศ
 บรมขรรณิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้า
 แล่นภินสยาม ณรัชการที่ ๕ ในพระบรมราชวงษ์ ซึ่ง
 ะภิชฐานแล่วางศิวิราชสมบัตติ รัตนวาไชยมหัยสวัธิยาธิปัตติ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ
กรุงเทพฯ นคร

ภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน ซึ่งเป็น
พระมหานครบรมราชธานีใหญ่ ในพระราชอาณาจักร แดนสยาม
ฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้ แลเป็นบรมราชาธิราชอันใหญ่ ในประเทศ
ราชที่ไกร้เคียง คือลาว กะเหรี่ยง มาลายู ประเทศแลอื่น ๆ ผู้
ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จ ออก ที่นั่งพระบรม
ราชสถิตยมโหฬาร โดยสถานปรารภนิมิตต เสด็จ ประทับ
เหนือพระบรมราชอาสน์อันวิจิตรอันยิ่ง พร้อมด้วยพระบรมวงษา
นวงษ์ อรรคมหาเสนาบดี มุขมนตรี ตรีวิชาตรี ราชประไลhit
ไทร่จาวีรย์ ฝ่ายทหารพลเรือนพร้อมเกล้าฯ ถวายคำนับโดย
อันด้วยเกล้าของบาทบงกชมาศ

จึงพระยาอรรคมหาเสนาบดีทูลทูลเกล้าฯ ถวายคำนับว่า
กับลูกขุน แยกนายลงข้อจดหมาย ขั้ ขั้ ขั้ ขั้ ขั้ ขั้ ขั้ ขั้
ทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อม ถวายใจความว่า

นาย มี พ้อง กล่าว โทษ อื่น ๆ อ้าง อี้อ้างเป็นพยาน นายมี
คำอื่น อี้อ้าง ๆ ไม่รับคำ นายมี พ้อง อี้อ้าง กระลาการพิจารณา
ถึงสืบพยาน อี้อ้าง คำ นายมาก นายแดง พยาน ว่าวัยสิ้นบน
นายมี ๕ คำสิ่ง มีผู้รู้ผู้เห็น นายมาก นายแดง ทารวัย
คำนี้ไม่ อี้อ้าง พ้อง นายมาก นายแดง ต่อไป ข้อความประการ
นี้ เป็นอันมาก แลพระราชบัญญัติลักษณะพยานซึ่งตั้งไว้ เมื่อ
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๑

๑๒๓๒ มาตรา ๗ มีความว่า ถ้าโทบจำเลย คิดใจว่า พยาน รัชสีน ยะ ทนสาบาล อายัดไว้ ต่อ ระยะเวลาการ เสนอขึ้นผู้คุม แล้วให้ โทบจำเลย นำสืบพยาน ซึ่งได้กำหนดไว้ ให้เสร็จก่อน ถ้าโทบจำเลยจะฟ้อง กล่าวโทษ พยานให้ฟ้องต่อภายหลัง ให้ ผู้ประทัมฟ้องส่ง มาให้ระยะเวลาการ ศาลเกี่ยวกันพิจารณา ข้อพระ ราช บัญญัติ ดังนี้ ครั้น ลูก ชน จะส่ง ฟ้อง ๒ ต่อ ๓ ต่อ เกรง จะเห็น พระราช บัญญัติ ขั้พระพุทฺธิเจ้าขอพระราชทาน พระบรมราชวโรกาส รัชพระราชนาน พระราชปฏิบัติ จะให้ พิพากษาคก็ ของ รามฎูร ทั้ง ยวง สืบ ต่อ ไป

จึง มีพระบรมราชโองการ มารพระมณฑุรสุรสิงหนาท ดำรัส เห็นชอบเกล้าเห็นชอบกระหม่อมว่า ตั้งแต่เสด็จ บรมราชาภิเศก เถลิง ถวัลยราชสมบัติ แล้ว ก็ให้เร่ง รัชให้ ระยะเวลาการ ดำระ ความ ในกรม พระนครบาล แล ความ อาญา ความ แพ่ง ทุก ตำแหน่ง โรง ศาล ความเก่า ที่ ทบเท่า ค้าง มา ช้า นาน แล ความใหม่ ก็ แล้ว ไป เยน อัน มาก ต่อ มา ก็ ให้ มี พระบรม ราชา อนุญาต พระราชทาน อำนาจให้ อธิปัตย์ ก็ เพราะ มี พระบรม ราชา ประสงค์ ที่ จะให้ อธิปัตย์ ความ ระวัง บัง คับ ทัตสัน ธิ ของ รามฎูร ให้ แล้ว โดย เรว

ซึ่งพระยาธรรมสารนิเทศวิจิตรภิกขุ ศรัทธย ภาควาพิพิพาท กับ ลูก ชน พิพิพาท นำ โทบ จำเลย ฟ้อง พยาน ว่า รัชสีน ยะ ทนสาบาล

แล้วพยานฟ้องพยาน ๒ ต่อ ๓ ต่อ จะควรให้รัชฟ้องฯ
 ประการ ไท นั้น ทรงพระราชดำริเห็นว่า โจทก์ จำเลย ซึ่งเป็น
 ความแก่กัน จะเห็นขวัดน่อง ถ่วงความให้เห็นชัด จะแก่ถึง
 ฟ้องว่าพยาน รัช สิ้น จ้าง สิ้น บน บ้าง ที่เห็นสำนวน ของตนยก
 ฟ้อง จึง ไป บน พยาน จะ ไต่เบิกความ ให้ สัม คำ ให้การ ข้อ อ้าง
 ก็จะมี ที่ โจทก์ จำเลย ฟ้อง พยาน เป็น ความ จริง ก็จะมี อยู่บ้าง
 ครั้น จะ ตัด รอน มิให้ รัช ฟ้อง แล้ว รัช เรื่อง รว ข้อ คดี ก็มี ควร แล้ว
 พยาน ซึ่ง รัช สิ้นบน ทน สบายา นี้ ก็มี ใน พระราชกำหนด บท
 พระอัยการ ให้ ทวน สาม ยก ส่ง ขึ้นคุก เป็น หัก สิบ ซ้ำ ผู้บน
 ผู้จ้าง ให้ กต คดี เป็น แพ้ แต่ หามิ โทษ แก่ ผู้บน ผู้จ้าง มิ โจทก์
 จำเลย เห็นความ จะ แพ้ แน่ แก่ใจ จึง ไป ชัก ซ้อม บน พยาน ด้วย
 คึกเหิน ว่า ถึง กระลาการพิจารณา ได้ความ ว่า บน พยาน จริง ผู้
 พิพากษา ฎีกา ตัด สิ้น ก็ คง กต คดี เป็น แพ้ อยู่เอง โจทก์ จำเลย
 มิได้ กลัว เกรง จึง ชัก ซ้อม บน พยาน คึก อ่อน ที่ จะ ให้ ความ
 ยืดยาว ต่อไป ควร ให้ มี โทษ แก่ ผู้บน ผู้จ้าง ไว้ ผู้บน ผู้จ้าง
 จะ ได้ ครั้น คร้าม ขามใจ ลง ประการ นั้น ผู้ ซึ่ง ฟ้อง ว่า พยาน รัช
 สิ้นบน พิจารณา ไม่ ได้ ความ จริง ก็ หามิ ผู้ ว่า ผู้ ฟ้อง ต้อง เป็น
 โทษ สิ่ง ไก ไม่ ๓

ครั้งนี้ ถ้า ผู้ ฟ้อง ว่า พยาน รัช สิ้นบน พิจารณา ไม่ สะจริง
 กัง ฟ้อง ก็ ให้ ผู้ ฟ้อง มี โทษ เท่า ให้ โทษ เข้า สิ้น ก็ ได้ มี
<https://museum.coj.go.th/>

โทษแก่ผู้ฟ้อง ฉะนั้นเหมือนกัน หนึ่งพระราชบัญญัติลักษณะ
พยานที่ ตั้งไว้เมื่อณวันพฤหัสที่ เกือนสี่ แรมสิบสอง ค่ำ
จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีเม็ยโทศกนั้น ยังตามกำหนดวัน
ฟ้องพยานรับสินบนไม่ ควรจะให้มีการกำหนดไว้ว่า ถ้าโทษ
จำเลยจะฟ้องว่าพยานรับสินจ้างสินบนนั้น ให้ฟ้องในเจ็ดวัน
ตั้งแต่วันที่ให้อาัยกับพยานไว้ที่ตระลาการเสมียนผู้คุม จึงให้
ทำเรื่องราวไปขึ้นต่ออธิบดีความ ตามกระทรวง อย่าให้ฟ้อง
ศาลหลวงเหมือนอย่างแต่ก่อนมา อธิบดีจะไต่พิจารณาตั้งเรื่อง
ราวไป ตามกระบวนการความ

แลข้อพระราชบัญญัติลักษณะพยานรับสินบนนี้ ก็ให้
ทรงปรึกษาสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์สมันตพงษ์พิสุทธ
มหาบุรุษยวัตรโธม ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดินเห็นชอบแล้ว
จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระยาเจริญราชไมตรีเรียง
เป็นข้อพระราชบัญญัติ จัดเป็นมาตราไว้สำหรับผู้พิพากษา
พิจารณาคดีสืบต่อไป

๑ มาตรา ๑ ในลักษณะพยานพระราชบัญญัติ เมื่อณวัน
พฤหัสที่ เกือนสี่ แรมสิบสอง ค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒
ปีเม็ยโทศก มาตรา ๗ มีความว่าโทษจำเลย อ่าง ยานๆ
ให้การแก้ตัวแล้ว โทษจำเลยมิได้เป็นผู้อ้างทักไต่ว่าพยาน
รับสินจ้างสินบนผิดสำหรับสินจ้างสินบน และหอบจดหมายให้
รับสินจ้างสินบนไว้กับ

กระลาการ เสมียน ผู้คุม แล้วให้โจทท ขำเลย นำ สืบ พยาน ให้
ให้เสร็จ ก่อน โจทท ขำเลย จะฟ้อง พยาน จึงให้ฟ้อง ต่อ ภาย หลัง
ให้ ประทับ ฟ้อง มา ให้ ะระลาการ ศาล เคียง กัน พิจารณา นั้น ข้อ
ความ ประการ นี้ มี ใน ข้อ ๗ ให้ ยกลง

ทั้ง นี้ ต่อ ไป ถ้า โจทท ขำเลย ร้อง ทัก ใจ พยาน ว่า รัช
สีน ขำ สิณ บม มี ผู้ ฐู เหน ข้อ ขายัก พยาน ไว้ แก่ ะระลาการ
เสมียน ผู้คุม ก็ ให้ รัช ขายัก พยาน เรียก ประกัน ไว้ ให้ มี คน
อย่า ให้ ะระลาการ เสมียน ผู้คุม เรียก ค่า เชิง ประกัน แก่ พยาน
แล้ว ปลด ออ ทัว พยาน ไป

แต่ พยาน โจทท ขำเลย ที่ นำ สืบ ได้ ย่าง แล้ว ก็ ที่ ยัง ไม่
ได้นำ สืบ ก็ ที่ ให้ ัก ไว้ ทัว โจทท ขำเลย ยัง จะ หา ความ แก่ พยาน
ผู้ รัช สีน ขำ สิณ บม แล้ว ให้ ผู้ ขายัก พยาน ทำ เรื่อง รว ไป
ขึ้น ต่อ ขยิบ ก็ ความ ใน กรม นั้น ทั้ง แต่วัน ขายัก พยาน ไป
๗ วัน ลง มา

๑ มาตรา ๒ ถ้า โจทท ขำเลย ขายัก พยาน ไว้ กับ ะระลาการ
เสมียน ผู้คุม แล้ว ให้ ผู้ ขายัก พยาน นั้น ทำ เรื่อง รว กล่าว โทษ
พยาน ขึ้น ต่อ ขยิบ ก็ ความ ใน กรม นั้น ทั้ง แต่วัน ขายัก พยาน ไป
๗ วัน ถ้า ครบ ๗ วัน โจทท ขำเลย ผู้ ขายัก พยาน ไม่ ทำ
เรื่อง รว กล่าว โทษ พยาน ขึ้น ต่อ ขยิบ ก็ ๆ ขึ้น เรื่อง รว แล้ว

พิพิธภัณฑสถานไทย มูลนิธิหอจดหมายเหตุ

แต่ใน เรื่อง รวบรวม ยวนเคลือบแฝง ไม่มี พยาน รู้ เห็น ก็ให้ตระลา
การ เรียกเงิน แต่ผู้ขายคพยานเป็นเงินสามตำลึง ทำชวันให้
พยาน เหตุใด จึงต้องให้ผู้ขายคพยานเสียเงิน เหตุว่า
ผู้ขายคพยานนั้น พยาน หาทันหา นาย ประกันให้ตระลาการ
เสมือน ผู้คุม ไม่ ยาง ที่ หาประกัน มาแล้ว ตระลาการ เสมียน
ผู้คุม ไม่รู้ จัก ประกัน ตระลาการ เสมียน ผู้คุม ก็ต้องเอาตัว
พยาน ชัง ทิม ชัง ตรง ไป กว่า จะหา ประกัน ได้ ครั้น ประกัน ไป
แล้ว จะมี จู่ๆ ไป ทำมาหา กัน ก็ ไป ไม่ ได้ ต้อง คอย ผู้ขายคพยาน
ช่วย การ เสียเวลา เป็น ที่ ยาก แก่พยาน ยาง ที่ โจทย จำเลย
เห็น ความ ของ ตน ยก พร้อง ก็ แกล้ง ขายคพยาน แล พยาน ที่
ใกล้เคียง แห่ง มูลคดี รู้ว่า คง จะต้อง เป็น พยาน แต่กลัว ถูก
ขายค ก็หลบ ลี้เสีย ไม่ให้ ถม ตัว ตระลาการ ก็ต้องหมาย
ถึง อำเภอกำนัน ให้ส่ง หลาย วันหลาย เวลา จึง ได้ ตัว พยาน มา
แล การ ทั้งนี้ ก็เป็น อุบาย ของ ผู้ขายคพยาน จะชัก ความ ให้
เนิ่น นาน ไป เพราะฉะนั้น จึง ให้ผู้ขายคพยานเสียเงิน สาม ตำลึง
ทำชวันพยาน ผู้ ซึ่ง ขายคพยาน จะได้ ครั้น คร้าม ลง โจทย จำเลย
จึง จะสืบ พยาน ได้ โดยเร็ว

๑ มาตรา ๓ ถ้าโจทย จำเลย นำ ตระลาการ เสมียน ผู้คุม
ไป ลับ พยาน แล้ว โจทย จำเลย คิดใจ ว่าพยาน รับ สิ้นข้าง สิ้นบน
ไว้ ขายคพยาน ไว้ กับ ตระลาการ เสมียน ผู้คุม คนหนึ่ง สอง คน
พิพาทกันที่ศาลไทยและหอรัษฎาพิพัฒน์

ผู้ขายก็พยานไม่ทำเรื่อง รวบรวมกล่าวโทษพยาน ต่อ อธิบดี ผู้
ขายก็พยานต้องเสียเงินทำขวัญให้ แก่ผู้ต้องขายก็ถึงสอง
คนแล้ว ฝ่ายหลังโทษ จำเลยนำตระลาการเสมียนผู้คุม ไป
สืบพยาน ทัก ใจ ขายก็พยาน อีกครบสามคนแล้ว ไม่ทำเรื่อง
รวบรวม ไปยื่น ต่อ อธิบดี ตามกำหนด ๆๆ ทำเรื่องรวบรวม ไปยื่น แต่
ไม่มีกำหนด ข้ออ้างฉนั้น ให้ทักทักเป็น แพ้ตาม รูป ความ
แล้วให้ทำขวัญพยาน ซึ่ง ต้องขายก็ โทษ จำเลย จึง จะ ไม่
แก้ถึง ขายก็พยาน ให้ความ แน่น นาน อีกยาวไป

๑ มาตรา ๔ โทษจำเลยจะทำเรื่อง รวบรวมกล่าวโทษพยานที่
รับสินจ้างสนิม ยื่น ต่อ อธิบดี ให้ความ แต่ที่ อันจริง ให้
กำหนดพยาน ลงในเรื่อง รวบรวมไว้ แต่ว่า ชาย เท่านั้น หญิง เท่านั้น คน
หย่า ว่า ให้ แอบแฝง เคลือบคลุม เป็นที่ ยากแก่ผู้พิจารณา ถ้าเรื่อง
รวมนั้น ว่า แอบแฝง เคลือบ คลุม อยู่ ก็ให้ อธิบดี ยัง คับ ให้ตระ
ลาการ ชักถาม ให้แจ่มแจ้ง ถ้า ชักถาม ผู้ยื่น เรื่อง รวบรวม
โทษ พยาน นั้น ไม่ บอก ความ ให้แจ่มแจ้ง แล้ว ว่า ไม่มีพยาน รุ้เห
ให้ตระลาการ เรียกเงินสามตำลึง ที่ ผู้ขายก็ ให้แก่พยาน เพราะ
แก้ถึง จะชักความ ให้เห็น ชั่ว ความเดิมนี้ ให้ตระลาการพิจารณา
สืบสักขีพยาน ต่อไป

๑ มาตรา ๕ โทษจำเลยทำเรื่อง รวบรวมกล่าวโทษ พยานนั้น
กรณี จะ ให้ ระบุชื่อพยานในคำฟ้องอาชญากรรมที่โทษนั้นอยู่ระบึกไว้ว่า

อธิบดีแล ละครลาการ จะไป บอก คู่ความ ๆ จะไป ชักซ้อม บน พยาน
 ด้ให้ผู้ทำเรื่อง รวบรวม เขียน จก หมาย ระบุชื่อ พยาน ว่า ชาย ชื่อ นัน
 หญิง ชื่อ นัน เทานั้นคน ใต้ของ ประทับ ตรีวา ประจำ ฝัก ขึ้น ต่อ
 อธิบดี ความ ใน กรม นั้น อีกฉบับหนึ่ง พร้อม กับ เรื่อง รว
 ให้ อธิบดี แล ละครลาการ เก็บรักษา ไว้ ห้าม อย่า ให้ อธิบดี แล
 ละครลาการ เบิก ของ ฝัก ชื่อ พยาน ออก ด้ ถ้า โจทก์ จำเลย สืบ
 พยาน เสร็จ แล้ว ให้ อธิบดี แล ละครลาการ เอา ชื่อ พยาน ที่ จก หมาย
 ใต้ ของ ฝัก ไว้ นั้น ออก สอด กับ ชื่อ พยาน ที่ สืบ แล้ว พร้อม
 ด้ว โจทก์ จำเลย ถ้า ชื่อ พยาน ผิด ไม่ ต้อง กับ จก หมาย ระบุ ชื่อ
 พยาน ไว้ เติม ถึง พยาน ที่ สืบ แล้ว จะ เบิก ความ สม ผู้ อ้าง มาก
 ห้อย เท่า ไต่ ก็ ด้ อย่า ให้ ผ่ง มา เปน พยาน ฝ่าย ข้าง ผู้ อ้าง ให้
 กตก ก็ เปน แพ้ ตาม รูป ความ เพราะ กำหนด ออก ชื่อ พยาน แล้ว
 หา สืบ พยาน ตาม กำหนด ชื่อ ไม่ ด้

๑ มาตรา ๖ ถ้า โจทก์ จำเลย นำ เสนอ ผู้ คู่ ไป สืบ
 พยาน ต่าง เมือง โจทก์ จำเลย ผู้ ซึ่ง มี ไต่ อ้าง จะ อาศัย พยาน ว่า รัช
 สิน จ้าง สิน ชน ต่อ ละครลาการ เสนอ ผู้ คู่ ๆ รัช อาศัย แล้ว
 ก็ ให้ พา ตัว พยาน ไป อาศัย ไว้ กับ ผู้ ว่า ราชการ เมือง กรมการ
 อีก ชัน หนึ่ง ถ้า ละครลาการ เสนอ ผู้ คู่ แล คู่ ความ ถึง กรุง เทพ
 แล้ว ให้ โจทก์ จำเลย ผู้ อาศัย พยาน ทำ เรื่อง รว บัน ต่อ อธิบดี
 ความ ใน ด้

พยาน มาชำระณกรุงเทพ ฯ ถ้าโจทก์ จำเลย ซึ่ง โจทก์ พยาน
ไว้ ณ หัวเมือง แล้ว ไม่ทำเรื่องราว กล่าวโทษ พยาน ขึ้นต่อ
อธิบดีใน ๗ วัน ก็ให้ตระลาการ ปรึษาผู้ อธิบดี พยาน นั้น สามต่อ
เป็นเงินเก้า ตำลึง ให้แก่พยาน ผู้ต้อง อาศัย เพราะเป็น ทางไกล
ให้ความ ขากแก่พยาน ะ

๑ มาตรา ๗ โจทก์ จำเลย อ้างกำหนดพยาน ไว้ใน สำนวน
แล้ว โจทก์ จำเลย พาตระลาการ เสมียน ผู้คุม ไป สืบพยาน โจทก์
พยาน ของ ฝ่าย โจทก์ ฝ่าย จำเลย อ้าง ละ ๒ คน ๓ คน
แลเท่าใดก็ได้ แต่ยังไม่หาครบพยานที่ อ้าง ไว้ ไม่ แล ฝ่าย โจทก์
ฝ่าย จำเลย ตักใจ พยานว่า รัชสีน จ้างสีนบน ตระลาการ พิพากษา
เป็น สักขีว่า เป็นพยาน รัชสีน จ้างสีนบนจริง ถึงพยาน ฝ่ายโจทก์
ฝ่าย จำเลย ที่สืบแล้วสม ข้อ อ้าง ก็ได้ ให้ยกพยาน นั้น เสีย
ให้ตกก็ ผู้บนเป็น แพ้ตาม ระบุความ ะ

๑ มาตรา ๘ ใน พระราชกำหนด แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่ง ทรงตั้งไว้เมื่อ รศศักราช ๑๑๔๖
มีมโรงแศก ว่าพยาน ผู้ รัชสีน จ้างสีนบน พิพากษาเป็น สักขี
ให้ส่งตัวลงสำเนาเข้าคุกเป็นหัวขลิบ ช่างนั้น ความ ประการนี้
ให้ยกเลิก ทั้งแต่ที่สืบไปเมื่อนำ ถ้าโจทก์ จำเลย เป็น ความ กัน
ณโรงศาล กรมใดๆ ฝ่ายโจทก์ จำเลย ไปจ้างบนพยาน ถ้า
พิพากษาเป็น สักขีความเดิมนี้ กล่าวหาเป็นความผิดกรร ให้

ปรับโทษ พยาน ทวน ๒ ยก แล้วให้ส่งเป็น คนโรงสี ๓ ปี
 ๔ ปี ๕ ปี จึงให้ปรับโทษ ถ้าเป็นความไม่ฉกรรจ์ให้ปรับโทษ
 ทวน พยาน ยกหนึ่ง แล้วให้ส่งทวนพยานเป็น คนโรงสี ปีหนึ่ง
 สองปี ตามสมควร แก่ โทษานุโทษ ฝ่ายผู้จ้างผู้บนนั้น
 ให้กักกักเป็นแพ แล้วให้ปรับโทษ ผู้บนพยาน อีก กึ่ง โทษผู้รับ
 สิ้นจ้างสิ้นบน ถ้าชั้นความเกินหาเป็น ความ มหันตโทษ ช้อใหญ่
 อย่าเพื่อให้กักกักเป็นแพก่อน ให้นำข้อ ความ ช้น กราบ ยังคมทูล
 พระกรุณาให้ทรง ทวายเป็น โทษฝ่ายลของ ขลุ้พระบาท แล้วแต่จะ
 ไปรบกเกล้าฯ

ฯ

๑ มาตรา ๙ ถ้าโทษจำเลย กล่าวโทษ พยาน ว่ารับ สิ้น
 จ้าง สิ้นบน พิจารณาหาได้ความจริง ไม่ ให้ปรับผู้ทำเรื่องราว
 กล่าวโทษ พยานนั้น ให้ทวน ส่งไปโรงสีเท่ามัก ใต้ โส้โทษ พยาน
 แล ชั้นความเกินนั้น ให้กักกักเป็นแพ

ฯ

๑ มาตรา ๑๐ ถ้าโทษจำเลย นำตระลาการ เสมียน ผู้คุม
 สืบพยาน ได้บ้าง แล้ว แต่พยาน ที่สืบ แล้วนั้น โทษจำเลย ไม่รู้
 ว่าพยาน รับ สิ้นบน โทษจำเลย ก็ไม่โทษอายัก พยาน ไว้ต่อ ตระลา
 การ เสมียน ผู้คุม ภายหลัง โทษจำเลย สืบ รู้ว่าพยาน ช้อนี้
 เปน ผู้รับ สิ้น จ้าง สิ้นบน มีผู้รู้เห็น ก็ให้โทษจำเลย ทำเรื่อง
 ราวมายื่น ต่อ ขอบก็ ความตั้ง แต่ วัน สืบ พยาน ไป ๗ วัน ถ้า
 พ้น ๗ วัน

พิเคราะห์แล้วโทษจำเลยจะปรับอย่างไร

มาขึ้นนั้นไม่ได้

ฯ

ถ้าโจทก์ จำเลย ทำหนังสือ สม อ่างสม คำน ไม่สืบพยานแล้ว
ภายหลัง โจทก์ จำเลย จะทำเรื่อง รวบรวมกล่าว โทษ พยาน ขึ้นต่อ
อธิบดี ขอให้ รับไว้พิจารณา ถ้าโจทก์ จำเลย รู้ว่า พยาน ที่ได้
สืบเป็นพยาน แล้วรับ สิ้นบน แต่โจทก์ จำเลย ขี้ขลาด ไม่ไว้
โจทก์ จำเลย จะหาความ แก่พยาน ว่ารับ สิ้นข้าง สิ้นบน มีพยาน
รู้เห็น กลับ จะพ้น ถ้าคนใดไป ก็ให้ โจทก์ จำเลย ทำเรื่อง รวบรวม
กล่าวโทษ พยาน ให้บิดา มารดา บุตร ภรรยา ญาติ พี่น้อง ไปขึ้น
เรื่อง รวบรวมกล่าวโทษ พยาน ต่อ อธิบดี ความ ในกรม นั้นใน ๗ วัน
ก็ได้ ถ้าผู้ขึ้น เรื่อง รวบรวมกล่าวโทษ พยาน หาย ขี้ขลาด แล้ว จึงให้
อธิบดี สั่งเรื่อง รวบรวม ให้ตระลาการชำระไปตามข้อ ความ ฯ

๑ มาตรา ๑๓ ถ้าโจทก์จะฟ้องพยานของจำเลย แลจำเลย
จะฟ้องพยานของโจทก์ ว่ารับ สิ้นข้าง สิ้นบน แลพยานจะฟ้อง
พยานต่อไปถึง ๒ ชั้น ก็คือ ๓ ชั้น ก็คือให้อธิบดีความแลผู้ว่า
ราชการ กรมการ เมือง เขต โท ทวี จัตวา รับไว้พิจารณาหาความ
จริง ถ้าอธิบดี ความ ไม่รับเรื่อง รวบรวม ที่กล่าวโทษ พยาน ซึ่งเป็น
ความจริง ของ ตน นั้น จึงให้ทำฎีกาทุกเกล้าฯ ถวาย ถ้าเป็น
ความ หัวเมือง ผู้ว่าราชการ แล กรมการ เมือง ไม่รับเรื่อง รวบรวม จึง
ให้ทำเรื่อง รวบรวมขึ้นต่อเจ้าพนักงาน ตาม กระทรวง ถ้าเจ้ากระ
ทรวง ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานนั้นไม่รับเรื่อง รวบรวม จึงให้ทำฎีกาทุก

เกล้าฯ ถวาย ให้อธิบดีผู้พิพากษาตระลาการ และผู้รักษาเมือง
กรมการเมือง เอก โท ทรี จัตวา กระทำตามพระราชบัญญัตินี้
ทั้งทุกประการ

๑ พระราชบัญญัติลักษณะ พยาน รับสินจ้างสินบน นี้ได้
โปรดเกล้าฯ ให้ข้าลักษณะเขียนเส้นกำกับขึ้น กระดาษเป็นเล่มสมุด
ไว้ ๓ ฉบับ ประทับตราพระราชสีห์ ประทับตราพระคชสีห์
ประทับตราบัวแก้ว ทั้ง ๓ ฉบับ ไว้ข้างที่ฉบับ ๑ ไว้ห้อง
ข้าลักษณะฉบับ ๑ ไว้ห้องพิจารณาตามฉบับ ๑ แล้วให้ตีพิมพ์
ณโรงหลวง ตามฉบับที่ประทับตราสามดวงนี้ ถูกต้องกัน ถ้ามี
ความสงสัยสงสัย ข้อย พระราชบัญญัตินี้ ประการใดให้สอบตรวจ
กับฉบับ ที่ไว้ประทับตราไว้สามฉบับนี้เป็นหลักถาดสืบไป

ประกาศชุกคถอง

๑ มีพระบรมราชโองการมาว่า พระยาศรีสุริยราชสังฆราช ประ
การแก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่
ผู้น้อย และราษฎรทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า ประเทศสยามใน
กาลนี้เข้าเป็นสินค้าใหญ่ ลูกค้าขึ้นทุก ออกไปจำหน่ายต่าง
ประเทศเกิดผลประโยชน์ แก่ไพร่บ้านพลเมืองบริบูรณ์ขึ้น
กว่าแต่ก่อน

มูลของไว้ของสวนนั้นก็เป็นสินค้าเล็ก น้อย
พิพิภพชาติศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

แต่เป็นการเจ็บงานในย่านเมืองมาก ราษฎรซึ่งทำนาทำไร่
ทำสวนทั้งปวง ต้องเอาไครยคลองน้ำสำหรับเรือไปมา แล
ใช้น้ำทำนาทำไร่ทำสวน จึงได้เกิดผลประโยชน์ ทรงพระ
ราชดำริห์พร้อมด้วยท่านเสนาบดีเห็นว่า การขุดคลองแต่
ก่อนโปรดเกล้าฯ ตั้งนายงานจ้างเจ้าเก็บขุดคลอง คลองหนึ่ง
ก็เป็นเงินหลายร้อยชั่ง คลองขุดขึ้นแต่ทำไร่ก็เกิดที่นาที่ไร่
ที่สวน เป็นที่ทำมาหากินแก่อาณาประชาราษฎร์ทั่วกัน ควร
จะให้ขุดคลองใหญ่บ้างคลองเล็กบ้าง ตามที่ซึ่งเป็นที่ดอน
ราษฎรทำนาทำไร่ทำสวนเข้าไปไม่ถึงนั้น ให้เป็นคลองน้ำขึ้น
หลาย ๆ แห่ง ให้ทั่วขึ้นทุก ๆ ปีโดยเร็ว แต่คลองซึ่งขุด
แต่ก่อน ข้าเจ้าข้าว่าราชการจับจองที่นาไว้ มาก ๆ เกินกำ
ลังทำไม่หมด หวงแหนที่ไว้ให้รกร้างว่างเปล่าไม่เป็นประ
โยชน์แก่แผ่นดิน แลราษฎรทั่วไป เพราะเจ้าของผู้จับจองนา
ไว้ถือใจเสียว่าได้เปล่า จึงไม่มีความอุตสาหปยุสร้างเป็นนา
เป็นไร่เป็นสวน ให้ที่นาที่ไร่ที่สวนเป็นผลประโยชน์ ครั้น
ผู้อื่นที่มีความอุตสาหจะจับจองทำบ้าง ก็ไม่ได้ด้วยมีเจ้าของ
หวงแหนอยู่ แลเป็นที่ก่อการวิวาทด้วยแย่งชิงกัน จับจอง
ทับถมนคราแ่งใบจองซึ่งกันแลกันเป็นดังนี้โดยมาก ตั้ง
แต่นั้นสืบไป ถ้าจะขุดคลองซึ่งเป็นการเกื้อกูลแก่ชาวนาชาวไร่

ชาวสวนแห่งใด จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวง
ออกไปตรวจหาที่ซึ่งเป็นที่ดินอุดมดี มีคนปรารถนาจะทำนา
ทำไร่ทำสวน ทากด้วยกัน ก็ให้ราษฎร ทั้งปวงซึ่งต้องการ
ที่นั้น มาหาข้าหลวง บอกข้อดีข้อชั่วของที่ดินนั้น ทำจดบันทึก
ลงไว้ที่กรมที่ดิน แล้วจะต้องการที่นาที่ไร่ที่สวน มากน้อยเท่าไร
แต่ที่นั้น อยู่ตำบลของ อยู่กลางคลอง อยู่ปลายคลอง ทำจดไว้
ให้ข้าหลวงจดหมายไว้ แล้วให้ข้าหลวงเจ้าพนักงาน แล้วราษฎร
พร้อมกัน คิดเฉลี่ยเป็น ส่วนค่าที่นาที่ไร่ที่สวน ให้ผู้ซึ่งจะ
ต้องการที่ ออกเงิน ช่วยในการ ชุกคลองบ้าง ตามสมควรแก่
ที่มาก แลน้อย ถ้าผู้ซึ่งจะต้องการที่ไม่อยาก ออกเงิน จะ
ออกแรงช่วย ก็ให้ข้าหลวง กำหนดการ ให้ผู้ซึ่งช่วย ออกแรง
ตามสมควร แก่ที่ซึ่งต้องการ ถ้าคลองนั้น ทะลุ ออกแม่น้ำ
ใหญ่ทั้ง ๒ ข้างแต่ข้างหนึ่งเป็นที่ประชุมคน มีผลประโยชน์มาก
ข้างหนึ่งไม่เป็นที่ประชุมคน มีผลประโยชน์น้อย ให้เฉลี่ยค่า
ที่ซึ่งราษฎร จะ ออกเงิน ฤ็ ออกแรง ช่วย ในการ ชุกคลองนั้น
คิดตั้งแต่ปากคลอง ส่วนข้างไม่เป็นที่ประชุมคน มาถึงกลาง
คลอง ลงค่าที่ ให้ต่ำกว่าส่วนข้างเป็นที่ประชุมคน ถ้าปาก
คลองเป็นที่ประชุมคน มีผลประโยชน์ทั้งสองข้าง ต้องคิดค่าที่
เป็นสามส่วนๆ กลางคลองต้องช่วยในการ ชุกคลอง น้อยกว่า
ส่วนปากคลอง

ข้างหนึ่ง ออกคลองเก่าข้างหนึ่ง ผู้ที่อยู่ส่วนข้างปากคลอง
ซึ่งออกแม่น้ำนี้ไปมาง่าย ส่วนปากคลองซึ่งออก
คลองเก่ามีผลประโยชน์น้อย ต้องออกช่วยในการชุกคลอง
น้อยกว่าส่วนข้างออกแม่น้ำใหญ่ตามลำดับ ถ้าข้าหลวง
เจ้าพนักงานแลราษฎรตกลงพร้อมกันว่า จะชุกคลองตั้งแต่
ตำบลใดเท่าไร ให้ข้าหลวงเจ้าพนักงานทำแผนที่ซึ่งจะชุก
คลองไป แล้วสอบกับโฉนดตราแบ่งใบของที่ดินที่ไรที่สวน
เก่า ซึ่งอยู่ใกล้แนวกรุยแลสอบสวนที่เปล่ากับรายของใหม่
แลทำขานชีรายคูนซึ่งมาลงข้อรับของที่ดินที่ไรที่สวน จะ
ช่วยในการชุกคลองนั้น แล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้า
ทรงพระราชดำริเห็นชอบ ก็จะมีพระราชทานพระราชทรัพย์
ของหลวงมาจำหน่ายในการชุกคลอง ตามแผนที่ซึ่งทำมา
นั้น ถ้าราษฎรผู้ใดซึ่งมีนา โฉนดแลใบของตราแบ่งนาฟาง
ลอบอยู่ตามแนวกรุย ซึ่งปักไว้จะชุกคลองขึ้นใหม่นี้ ก็จง
สุสาห์ทำเป็นที่นาที่ไรที่สวน ลงไว้ให้เต็มหน้าโฉนดใบของ
ของตัว ถ้าข้าหลวงเจ้าพนักงานออกตรวจทำแผนที่ เห็น
เป็นที่รกร้างอยู่ ผู้ใดจะทำโฉนดตราแบ่งใบของมาอ้างว่า
เป็นที่ของตัวก็จะไปรทเกล้าฯ ให้พิจารณาหน้าโฉนดใบของ
ตราแบ่งนาฟางลอบ ถ้าได้ความจริงว่าเจ้าของทั้งไว้พัน ๓
ปีแล้ว จะพิพัตต์ขึ้นไต่ถามเอาเงินของหลวงคืน

ข้อ ๑๑ ซึ่งออกประกาศ ฅวันพุฒขึ้น คำหนึ่ง บัจจชศก
 ศักราช ๑๒๓๖ ทุกๆ นำโดนคตราแคงใบของ ถ้าผู้ใด
 ไม่มีที่นาที่ไรที่สวน แลนำ โดนคตราแคงใบของเดิม แต่
 ทรวาไปรคเกล้าฯ ให้ข้าหลวงเจ้าพนักงาน ออกตรวจทำ
 แผนที่ จะชุกคลองแห่งใดก็ไปคบคิดกับเจ้าเมือง กรมการ
 กำหนดนายอำเภอทำใบของ สกัทาง ซึ่ง ข้าหลวงเจ้าพนักงาน
 จะปักกรุยคลอง ทำแผนที่ให้แก่ขึ้น ไป ๑ บั ๒ บั ก็
 พิจารณาเป็น สัตย ก็ให้มี โทย ความ โทยานุ โทย หนึ่ง ตราของ
 ที่นาที่ไรที่สวน รายใหม่ ซึ่ง ข้าหลวงเจ้าพนักงาน ให้แก่
 รายฎร ที่ให้ ออกเงิน ออก แร่ง ช่วย ในการ ชุกคลอง แล้วยัน
 ทรง พระกรุณาไปรคเกล้าฯ เพิ่ม อายุ ตราของ ขึ้น กว่า พระราช
 กำหนดเดิมอีก ๒ บั เป็น ๕ บั ด้วยกัน เพราะ รายฎร ได้
 ออกเงิน ออก แร่ง ช่วย ในการ ชุกคลอง ได้ ครบ ๕ บั แล้ว ผู้
 ไทไม่ทำนาไม่ทำไรไม่ทำสวนลงใน ที่ ตราของ นั้น ให้เกิดผล
 ประโยชน แก่ แผ่นดิน ทั้ง ไร่ให้รกร้างว่างเปล่าไม่เป็น
 ประโยชนสิ่งใด ข้าหลวงเจ้าพนักงาน จะเรียกเอา ตราของ นั้น
 คืน เงิน ที่ ออก ช่วย ในการ ชุกคลอง แต่เดิม ต้อง ให้เป็น ภัพ
 แก่ผู้นั้น ถ้าผู้ใดจะรับทำนาทำไรทำสวนในที่ พ้น ข้า
 หลวงเจ้าพนักงาน จะทำใบของ ให้เป็น สัทย แก่ผู้นั้น ต่อ ไป หนึ่ง ที่
 นาที่ไรที่สวน ซึ่งรายฎร ได้รับนาใช้ปลูก พืชไร่กับปลูกพืชสวนและปลูกผลไม้ ใบของตราแคง ฟาง

ตามพระราชบัญญัติข้อ ๑๐ ซึ่งออกประกาศ ณวันพุธ
 เดือนธันวาคม ขึ้นคำหนึ่ง บัญญัติตก คักราช ๑๒๓๖ ทุกคน
 ซึ่งทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยท่านเสนาบดี ประกาศมา
 ดังนี้ เป็นการเทียบเคียงอย่างประเทศ ซึ่งเป็นพระราชไมตรี
 ทำนุบำรุงบ้านเมืองมีความเจริญ แล้วจะทำนุบำรุงราษฎรใน
 ประเทศสยาม ให้ราษฎรทั้งปวงได้มีที่ทำมาหากิน เกิดผล
 ประโยชน์มีความสุขเป็นที่เจริญแก่บ้านเมือง คำประกาศนี้
 ที่พิมพ์โรงหลวงในพระบรมหาราชวัง ประกาศมาณวันอังคาร
 เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสองค่ำ บัญญัติตก คักราช ๑๒๓๗
 เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศให้ทำบาญชีผู้ร้ายมาขึ้น

๑ ด้วยพระบาทสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เจ้ากรมพระ
 ตำรวจในขวา รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้ตามาถึงตระลาการในกรม
 ทหารไทย กรมพระกระดาโทม กรมท่า กรมกองตระเวนซ้ายขวา
 กรมพระนครบาล แลกรมพระตำรวจ แลตระลาการ ซึ่งได้
 ชำระความผู้ร้ายให้ทราบทั่วกัน ด้วยทรงพระราชดำริห์เห็น
 ว่า ความในกรมพระนครบาล ด้วยเป็นความฉกรรจ์ตระลาการ
 ในกรมพระนครบาล ซึ่งควรจะได้ระบุดำเนินการ

ไปรตเกล้าฯ ให้พระเจ้าแผ่นดินฯ ขอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร
 เรียก สารบบความ กรมพระนครบาล ในจำนวนนี้ ชวตอัฐ ศก
 ๒๒๑๗ พศก มาพระราชทานให้ กรมพระตำรวจ ทั้ง ๔ กรม
 ศาลรับสั่งทั้ง ๔ พระยาอภัยวณฤทธิเป็นพนักงานชำระความ
 ฎีกา ซึ่งดูความจะร้อง กล่าวโทษ ตระลาการ กรมพระ
 ตำรวจศาลรับสั่งทั้ง ๔ กรม ด้วยทรงพระมหากรุณาโปรด
 เกล้าฯ จะให้เป็น การเห็นแก่ราษฎร ตระลาการ ศาล รับสั่ง
 ทั้ง ๔ ศาลชำระความ กรมพระนครบาล แล้วไปหลายสิบเรื่อง
 ก็ไม่มีฎีกากล่าวโทษ ให้ขึ้นเคืองฝ่ายของ ขุนพระยาท จึง
 ทรงพระราชดำริห์ด้วยความผู้ร้าย ปล้นแล ตีชิง เจ้าของ ทวีชัย
 ในกรุงเทพฯ แล หัวเมือง ฝ่าย มหาดไทย ฝ่าย กระลาโหม
 ฝ่าย กรมท่า ซึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวง ออก
 ไปชำระ แล กรมการ ออกส่ง เข้ามาณ กรุงเทพฯ ซึ่ง กระลา
 การ ใน กรุงเทพฯ ซึ่ง ไล่ชำระความ ผู้ร้าย ปล้น มาแต่ก่อนนั้น
 ชำระได้ผู้ร้ายเป็น สัตย โดย บริสุทธิ แต่ไล่ตัว อ้าย ผู้ร้าย บ้าง
 อ้าย ผู้ร้าย หลบหนีไปบ้าง ตระลาการ ทัก ตาม เขาตัว มาชำระ
 ไม่ได้ ครั้น ตระลาการ จะขอ ให้ไล่ตัว อ้าย ผู้ร้าย พร้อม ก็ กล่าว
 ว่า จะ จัก ว่าง ไป ตระลาการ จึง ไล่ รឹบ คัก ข้อความ แล จำนวน
 อ้าย ผู้ร้าย ซึ่ง ไล่ ตัว แล ยัง ไม่ได้ ตัว มาพิจารณา ขึ้น ให้ ลูก ขุน
 ปฤกษาฯ ให้ ไล่ ตัว อ้าย ผู้ร้าย ไป ข้อความ ๑๐๐๐ ๑๐๐๐๐ ประการ

ชีวิตแร้งจำคุกตามโทษนานุโทษ แต่ข้าวยุ้ยร้าย ที่ยังหลบหนี อยู่
 ถูกขุนปลุกษาว่าถ้าได้ตัว มาให้ลงโทษตามคำปลุกษานี้ แต่
 มีเป็นเช่นนี้ มาหลายเรื่อง หลายราย ก็ไม่ได้ตัวข้าวยุ้ยร้ายที่
 หลบหนี มาลงโทษตามคำปลุกษา ขุนปลุกษา จึงทรงพระราช
 คำริห์ว่า เปนไปดังนี้ ด้วยตระลาการ พิจารณาลิ้น กระแส
 ความตามเรื่องแล้วไป ครั้นตระลาการจะติดตามตัวข้าวยุ้ยร้าย
 ที่ยังไม่ได้ ก็มักจะเป็นที่กริ่งเกรงด้วยการต่างๆ จึงได้
 เฝ้ามองละเลยไว้ ข้าวยุ้ยร้ายที่ตกค้าง ก็คืนกลับมาอยู่กับ
 เจ้าหม่อมขุนนายแลบ้านเรือนญาติพี่น้อง ๆ หนึ่งหาใครบอกรู้ใน
 อารามที่รักที่ร้าง ฝ่ายเจ้าหม่อมขุนนายแลญาติพี่น้องของ
 ข้าวยุ้ยร้าย เจ้าคณะเจ้าอธิการในพระอาราม แลอำเภ
 นายตำบล ฝ่ายฝั่งตะวันตกตะวันออก ก็ไม่อาจที่จะตรวจตราจับ
 กุมเขาตัว ข้าวยุ้ยร้ายที่หลบหนี ตกค้างอยู่ได้ ด้วยตระลา
 การไม่เจตจำนงข้าวยุ้ยร้ายส่งไว้ ข้าวยุ้ยร้ายก็เที่ยวเป็นหัวหน้า
 ชักนำให้คนนับถือเป็นพวกพ้อง คิดใจกำเริบเที่ยวทำโจรกรรม
 แก่ราษฎร ชาวสวน ชาวนา ลูกค้า ภาวชนี้อง ๆ ก็เป็นด้วย
 ตระลาการ เติมนิโทษทัณฑ์จำนวนข้าวยุ้ยร้าย ที่หลบหนี ตก
 ค้างอยู่ให้เจ้าพนักงาน อำเภ ฝ่ายฝั่งตะวันตกตะวันออก ให้
 ช่วยตรวจค้นเขาตัวมาส่ง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้พระยามหาหมื่นศรีศรีนคร และหลวงอดุลย์เขต

ให้พระยามหาหมื่นศรีศรีนคร

สมเด็จพระเจ้ากรมพระตำรวจ

ในชาวแผ่นดินรัชกาล ๔ ญาณูชี่ กลาง พระยาอินทราธิบดีสีหราช
 รองเมืองเจ้ากรมกองตระเวนขวา ตรวจจับตามฝั่งอำเภอ
 ตะวันออก พระอินทรเทพยพระเทพผดุง เป็นพนักงานตรวจจับ
 ฝ่ายฝั่งอำเภอวันทกนั้น ให้ตระลาการทุกๆ ศาล ซึ่ง
 ใต้ชำระความ ผู้ร้าย ปล้น แล ตีชิง ซึ่งยังไม่ไต่ทวนมาพิจารณา
 คักเป็นจำนวนว่า ผู้ร้าย ราย นั้นคำบล นั้น ให้ย้าย ผู้ร้าย ว่าโทษ
 ไปแล้วเท่านั้น อ้าย ผู้ร้าย ยังหลบหนี อยู่เท่านั้น อยู่ คำบล
 นั้นมาส่ง คอ พระยามหามนตรี ญาณูชี่ กลาง ฉบับหนึ่ง พระยา
 อินทรา ขิยภี สีหราช รอง เมือง ฉบับหนึ่ง พระอินทรเทพยพระ
 เทพผดุง ฉบับหนึ่ง จะไต่ตรวจ จับเอาตัว อ้าย ผู้ร้าย แล้ว กราย
 ขังคุมทูล พระกรุณา ส่ง ตัว อ้าย ผู้ร้าย ไป ตามโทษ อนึ่ง ข้าง
 หลวง แล กรมการ ซึ่งชำระผู้ร้าย ในหัวเมืองมณฑลไทย กระ
 ลาโหม กรมท่า จับไต่ อ้าย ผู้ร้าย ซึ่ง ค้าง ซื่อ กับ ญาณูชี่ กลาง
 ฤา ไม่ต้อง ซื่อ ก็ให้ กรมการ ขอก ส่ง มายัง เจ้าพนักงาน
 กรมศาลไทย กรม พระกระลาโหม กรมท่า แล้วให้เจ้า
 พนักงาน กรมศาลไทย กรม พระกระลาโหม กรมท่า ทำ
 ญาณูชี่ มาขึ้น คอ พระยามหามนตรี ญาณูชี่ กลาง ถึง อ้าย ผู้ร้าย
 จะไม่รับ ก็ต้องเอาเป็นพิรุณ อนึ่ง ผู้ร้าย รับ จะไต่พิฤษา
 โทษ ตาม โทษานุโทษ ให้ตระลาการใน กรม ศาลไทย กรม
 พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

พระกระลาโหม กรมท่า กรมพระนครบาล กรมพระ
 ท้าววร แลพระลาภาร ซึ่ง ไท้ชำระ ผู้ร้าย ของพระเวหน ข้ายขวา
 ทำตามหมาย รับสั่งให้เทอดู หมาย มาฉนวน อาทิตย เทือน
 สิบเอา ชื่นใจเกล้า มีฉลุนพศก คักกรฐ ๑๒๓๔ ๕

ประกาศเบิกเข้า

๑ เจ้าพระยาภาณุวงษ มหา โกษา ขิบบัก ขอประกาศแก่
 บันฑาผู้ซึ่ง แต่งเรือ ไปค้าขาย เมือง ต่าง ประเทศ แลคน ทั้ง
 หลาย ที่มีเข้าขาย ลูกค้าผู้ แต่งเรือ ให้ ทวาทักกัน ด้วย เมื่อ
 ฉนวนเสาร เทือนเกล้า แร่คำ หลั่ง มีฉลุนพศก ไท้ออกหมาย
 ประกาศ ว่า ฉลุนพศกนี้ ใน พระราชอาณาจักร สยาม ฝัตก
 น้อยทุก แห่งทุกตำบล ราษฎรทำมา ไม่ได้โฉมภาคภูมิ เข้าที่
 ใน กรุง เทพมหานคร ราคาแพง ขึ้น อยู่เสมอ ทุกวัน จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศขอ ห้าม ลูกค้า
 ต่าง ประเทศ มิให้ขึ้นทุกเข้าเป็นสินค้า ออกไปจำหน่าย เมือง
 ต่าง ประเทศ เหมือนแต่ก่อน มีความแจ้ง อยู่ในหมาย ประกาศ
 ฉลุนพศกนั้นแล้ว มาบัดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรง ปรุณาพร้อม ด้วยท่านเสนาบดี เห็น ว่าฉลุนพศกนี้
 มาที่ ราษฎร ทำ อยู่ตามหัวเมือง ซึ่งเป็นพระ ราชอาณาเขต
 กรุง เทพ

ทุกหัวเมือง ทางเมืองราชบุรี ทำนาได้ผล เม็ดเข้า ส่วนหนึ่ง
 เล็บ ส่วนหนึ่ง ทางเมือง ใกล้เคียง ส่วนหนึ่ง เล็บ สาม ส่วน ทางเมือง
 ก็ได้ ส่วนหนึ่ง เล็บ ห้า ส่วน หก ส่วน ที่ ได้ แต่ ส่วนหนึ่ง เล็บ เก้า
 ส่วน สิบ ส่วน แล ทำไม่ ได้ ผล เม็ด เข้า เล็บ นั้น ก็มี มาก หลาย
 หัวเมือง ผล เม็ด เข้า ที่ ราชบุรี ทำนา ได้ ใน ปี นั้น นั้น ไม่ เติม
 ภาค ภูมิ เหมือน แต่ ก่อน เวลา นี้ เห็น ว่า ราชบุรี เกือบ เกือบ ได้ ผล
 เม็ด เข้า แล้ว ครั้น จะ บัง ห้าม ไม่ ให้ ลูกค้า ชื้อ เข้า ไป จำ หน่าย
 ณ เมือง ต่าง ประเทศ ต่อ ไป ก็ เห็น เป็น การ ลำบาก ของ ลูก ค้า
 แล้ว การ ค้า ขาย นั้น ก็ จะ ร่วง ไรบ ไป ด้วย พระ บาท สมเด็จ พระ
 เจ้า อยู่ หัว จึง ได้ มี พระ ขบรมราชโอง การ มาร พระ บัณฑิต สุร
 สิงหนาท คำนวณ เห็น เกล็ด เห็น อกรรมชบ สั ว่า ให้ มี หมาย ประ
 ภาศ เปิด ให้ ราชบุรี แล ลูก ค้า ใน ประเทศ แล ลูก ค้า ต่าง ประเทศ
 ชื้อ ขาย เข้า แก่ กัน เช่น ลูก ค้า บันทุก ไป จำ หน่าย ณ เมือง ต่าง ประ
 เทศ ได้ เหมือน แต่ ก่อน ทั้ง แต่ ณ วัน เสาร์ เดือน ยี่ แรม ค่ำ หนึ่ง
 ปี ณ ลุน พศก ไป ก็ ถ้า แล วาซา เข้า ที่ ราชบุรี ชื้อ ขาย แก่ กัน นั้น
 สูง แพง ขึ้น เกิน กำลึง ที่ ราชบุรี คน จะ ชื้อ กัน ได้ ก็ จะ ต้อง บัง
 ห้าม มิ ให้ ลูก ค้า บันทุก เข้า ชื้อ ไป จำ หน่าย ณ เมือง ต่าง ประเทศ
 ไป อีก ต่อ ไป กว่า จะ ถึง ปี ใหม่ ราชบุรี ทำนา ได้ ผล เม็ด เข้า
 บริบูรณ์ แล้ว จึง จะ เปิด ให้ ลูก ค้า บันทุก เข้า เช่น สินค้า ไป จำ
 หน่าย เมือง ต่าง ประเทศ และ หอจดหมายเหตุ

เดือน ปี ขึ้น สิบสอง ค่ำ ปี จุลศักราช ๑๒๓๙

๕

ประกาศเบ็ดคลองนครเนื่องเขต

มี พระบรมราชโองการ มาร พระ บัณฑิต ชูรส สิ่ง ทนาค ใน
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าทูลละออง
ธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล กฤหิรัฐ บรรพชิต ราษฎร ชาย หญิง
ในกรุง นอก กรุง ทั้งปวง ให้ทราบทั่ว กันว่า ทั้ง พระราชหฤทัย
จะ ทรง ทน บำรุง ราษฎร ให้ ได้ ทำ มาหา กิน โดย ความ ผาสุก เจริญ
ยิ่ง ขึ้น กว่า แรก ก่อน จึง ทรง พระ ราชดำริ ทว่า ทาง คลอง ไป มา
แก่ กรุง เทพฯ ไป เมือง ระ เเชิง เหวานั้น ยัง เป็น ที่ อึดอัด อยู่
ราษฎร ลุก ค้ำ เค้น ไป มา ได้ ความ ลำบาก เหนือ ๆ เพราะ ต้อง คิด หน้า
ใน ลำคลอง แสน แสบ แล ต้อง เหนียว ทาง ค้ำ ยาว เหนียว ที่ บัวยการ
มาก ถ้า จะ ขุด คลอง ลัด ทัด ทาง ย่น ให้ สั้น เข้า ได้ ก็ จะ เป็น
ประโยชน์ หลาย อย่าง เป็น ทาง เคน ราชการ เมือง ระ เเชิง เหวา ใกล้
เข้า ได้ แล เป็น ที่ สะดวก ใจ แก่ ราษฎร ลุก ค้ำ ที่ จะ ได้ เค้น ไป มา
ใน ทาง นั้น กับ อนึ่ง ที่ แ่่น คิน ตาม ริม คลอง ทั้ง สอง ข้าง จะ ได้
เป็นที่ เวื่อ กสวน ไร่ นา ที่ ทำ มาหา กิน ของ ราษฎร ได้ สบาย ความ
เจริญ ก็ จะมี แก่ บ้าน เมือง รุ่งเรือง ยิ่ง ขึ้น ไป ทรง พระ ราชดำริ ท
ดังนี้ แล้ว พินิจพิจารณา จึง มี พระ รบรมา ราชโองการ ดำรัส ตัญญา แก่ เจ้าพระ

ขยายรม มหาศรี สุริยวงษ์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ให้แต่งตั้ง
 ผู้ซึ่งจะเป็นนายงาน จัดการจ้างจีนขุดคลอง ตามที่ทรงพระ
 ราชดำรินั้น ท่านจึงได้แต่งตั้งให้พระชลธารวินิจฉัย ไปวัดที่
 ปักกรุยเป็นระยะ ตัดแนวคลอง ทั้งแต่ศาลากลางคลอง แสนแสน
 ไปต่อปลายคลองทำไซ้ เป็นคลองยาว ๕๓๐ เส้น ๑๐ วา
 กว้าง ๖ วา กว้าง ๔ ศอก ได้ที่เนื้อนาสองข้างคลอง ซึ่งเป็นที่
 ทำนาได้ก็ขึ้นใหม่อีก ๓๒๔๐๐ ไร่ สำหรับจะไถไถนที่
 ราษฎรทำมาหากินได้ก็ พวกจีนได้จัดการขุดมาแต่ฉนวนพุม
 เกื่อนเจกแรม คำหนึ่ง มีชาวอิฐศึกศักราช ๑๒๓๘ จนถึง
 ฉนวนพุม เกื่อนสาม แรมสี่คำ มีฉนวนพศกศักราช ๑๒๓๙
 คิกรวม ๒๑ เกื่อนก็สำเร็จ รวมค่าจ้างเบงเสวี เป็นเงิน
 ๙๒๔ ชั่ง ๕ ตำลึง การคลองนี้สำเร็จแล้ว จึงทรง
 พระกรุณาโปรดให้พระยาวชิรธรราชไชย ผู้ว่าราชการเมือง
 ละโว้ เสด็จนิมนต์อาราธนาพระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระปริต
 พุทธมนต์ที่ปากคลอง ต่อกันกับคลองแสนแสน ที่ศาลากลาง
 คลองแห่งหนึ่ง อีก ๑๐ รูป สวดที่ปากคลอง ต่อกับปลาย
 คลองทำไซ้แห่งหนึ่ง เพลาเย็นวันพุม เกื่อนสี่ แรมสองคำ
 มีฉนวนพศก ครั้นรุ่งขึ้นเพลาค่อยพระสงฆ์ที่ไถ สวดพระปริต
 พุทธมนต์นี้รับพระราชทานฉัน แล้วไถอานค่าประกาศ แล้ว
 ถวายไทยทานไว้ที่พระสงฆ์ไทย แล้วให้จีนขุดคลองให้ราษฎรถูกน้ำ

เดิน ไปมา ได้ โดย สบาย พระราชทาน นาม คลอง นคร เมือง เซตร
 กิการ ที่ ทรงพระ ราชดำริให้ สร้าง ปนา คลอง ขึ้น ใหม่ เพื่อให้เป็น
 ที่ รวบรวม ไทย จีน ลูกค้า วาณิช แล ชาว ต่าง ภาษา ทั้ง สมณ ชี พราหมณ
 ให้ สัน จร ไปมา โดย ความสะดวกสบาย เปน สุข ประ โยชน ทั้ง กันทั้งนี้
 เปน อเนกวิชัยบุญ กิริยาการ พระ ราชกุศล ใหญ่ สำ เร็จ ใน พระ
 องค์ ส่วน หนึ่ง เพราะ เปน ของ ถาวร จะ ดำรง ยั่งยืน ไป สิ้น กาล นาน
 หลาย ร้อย ปี ผู้ ที่ ได้ ใ้ สดอย สัน จร ไปมา ตาม คลอง นี้ จึง ได้
 ไป มา โดย สบาย สบาย ไม่ ต้อง เสียหาย สิ่ง ไร ด้วย กัน ทุก ท่าน
 ทุก นาย ทุก คน เทอญ ๕

๑ แล การ พระราชกุศล อเนก วิชัยบุญ กิริยา ถาวร กรรมมหา
 บุญ ชันห์ นี้ ถิ่น ทผล คือ ได้ สร้าง ปนา คลอง นคร เมือง เซตร นี้ เปน
 ที่ ประ ชุม ชน เชนก นิกร ถิ่น หน้า ได้ สัน จร ไปมา โดย สะดวก
 สบาย สบาย ดังนี้ ทรง พระ ราชอุทิศ ถิ่น ผล แก่ พระ บรมวงษา
 นุ วงษ แล ข้า ทูล ของ ขุนิ พระบาท ใหญ่ ผู้ น้อย แล สมณ
 พวามณาการวิย รามฎร ทั้ง ปวง จึง มี จิตร ยิน ดี อนุโมทนา แล้ว
 แล ได้ สำ เร็จ ประ โยชน ตาม ประสงค์ ทุก ประการ เทอญ ๕

๑ ประกาศ มาณวัน พุทธศักราช ก็ เดือน สี่ ขึ้นสิบ เอกคำ ปี ๒๓๓๖
 ณ พศก ศักราช ๑๒๓๘ เปน วันที่ ๓๔๑๑ เปนปีที่ ๑๐ ใน
 รัชกาล บัคย บัณห์ ๕

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ประกาศเบิกคลองทวิวัฒนา

๑ มีพระบรมราชโองการ มาร พระบัณฑิตสุรสิงหนาท
 คำรัสเหนือเกล้าฯ เหนือ กรมหม่อม สั่งให้ประ กาศแก่พระ
 บรมวงษานุวงษ ข้า ทูลของ ขลุ้พระบาท ใหญ่ ฝั่น้อย ฝ่ายทหาร
 พลเรือน สมณ พราหมณาจารย์ อาณา ประชาชนราษฎร ทั้งปวง ให้ทราบ
 ทักกัน ด้วยเจ้าพระยาสุริวงษ ไวยวคณพิพัฒน์ศักดิ์ ที่สมุท
 พระกระลาโหม กราบยังคมทูล พระกรุณาว่า คลองมหาสวัสดิ์
 คลองภาษีเจริญ ซง เป็นคลอง ต่อเนื่อง ลำแม่ น้ำทั้ง สอง ได้
 ทักกัน แลเป็นทาง ที่ราษฎร ลูกค้า เหม็น ไปมาค้า ขายสะดวก มี ประ
 โยชนมาก แต่ครั้นนาน มาคลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษี เจริญ
 ทั้ง ๒ นั้น ก็ตื้น ชื้นๆ กว่าที่ ขุดไว้แต่เดิมทุกปี เพราะ
 คลองนั้น ขุด ตรง ไปทางทิศ ทวัน ออก แล ทวันตก เวลา น้ำ ชื้น
 ก็ไหล เข้าในคลอง พร้อม กัน ทั้ง สอง ข้าง เป็น ที่ น้ำ ชื้น เกิน อยู่
 ย่าน กลาง เวลา น้ำ ลง ก็ลง พร้อม กัน ทั้ง สอง ข้าง เป็น เหตุ ตื้น
 ชื้น ทุกที เพราะ ไม่มีทาง กระแส น้ำ ที่ จะ ปัก เบ้า ให้ไหล ตลอด
 ทัว ลำคลอง ทั้ง สอง ข้าง นั้น ได้ คลอง ทั้ง สอง นั้น จึง ตื้น ชื้น
 ทุกปี จะเป็น ที่ ลำบาก แก่คน ไปมาค้า ขาย ขาด ผล ประโยชน เช่น
 ที่ เสื่อม เสิบ พระ เกียรติยศ ไป ก็ร ด้วยเกล้าฯ ว่า ถ้า ขุด คลอง
 ใหม่ ทั้ง แยก คลอง ภาษี เจริญ ตักตรง เหนือ ไป ทูล คลอง มหาสวัสดิ์
 จะ ได้ มี ประโยชน์ ตัก เหนือ ลำแม่ น้ำ ลง ไป ทูล คลอง มหาสวัสดิ์
 จะ ได้ มี ประโยชน์ ตัก เหนือ ลำแม่ น้ำ ลง ไป ทูล คลอง มหาสวัสดิ์

เชี่ยว เพราะเวลาน้ำขึ้น คงไหลเข้าคลอง ภาษีเจริญ ก่อน แล้ว
 คงจะเลี้ยวแย่งตรงไป ตามลำคลอง ชุกใหม่ ไปเข้าคลอง มหา
 สวัสดิ์ ก็ แก้น้ำขึ้น ในคลอง ทั้งสอง นั้น ใต้อย่างหนึ่ง ถึงเวลา
 น้ำลง น้ำก็เหินขึ้นเข้าคลอง ทั้งลำคลอง ทั้งสอง เหมือนกัน เหน
 เป็นประโยชน์ที่จะให้คลองเก่า ดำรงยืนยาวนาน แลเป็นทาง
 เดินไป มาค้าขาย ได้หลายทาง แลจะได้เป็นที่สวนเป็นที่ไร่
 เป็นที่นา ให้เกิดประโยชน์แก่ดินด้วย ครั้นความทราบ
 ฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้ว จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ในขณะนี้
 ก็ทรงพระราชดำริห์ที่จะชุกคลองหลายแห่งหลายตำบล เพื่อจะ
 ให้เป็นการเจริญแก่บ้านเมือง คลอง มหาสวัสดิ์ คลอง ภาษี
 เจริญนี้ แดนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชุกไว้เป็นประโยชน์แก่ทาง
 ค้าขาย แลราษฎรทั่วไป ครั้นจะมาเป็นที่เสียไปดังนี้ ก็เป็นที่
 เสื่อมเสีย พระเกียรติยศ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ
 เจ้าอยู่หัว แลเสียประโยชน์ทางค้าขายไป ควรจะชุกคลองนี้
 ขึ้นไว้ ให้เป็นการช่วยคลองเดิม จะได้เป็นประโยชน์ทั่วไป
 ทรงพระราชดำริห์เห็นชอบในข้อความที่เจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์
 กรวยบังคมทูล พระกรุณา แล้ว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัส
 เหลือเกล้าฯ สั่ง แก่ท่านเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ ให้จัด
 หมายงานเหมืองดินชุกคลองนี้ ให้ทั่วทุกตำบลของคลอง ภาษี

เจริญ ผังเหนือตกไป กลางทุ่ง ถึงศาลาทูลฉลอง มหำสวัสดิ์
 ผังใต้ยาว ๓๔๐ เส้นกว้าง ๔ วาอก ๔ คอก คึกคึกเงิน
 ชุกเส้นละซ้ง รวมเป็นเงิน ๓๔๐ ช้ง บัณฑิตฉลองนี้ก็ได้
 สำเร็จแล้วจึง พระราชทานนามว่า ศาลาทะวิวัฒนา กำหนด
 ฤกษ์จะได้เปิดฉลอง ณวันศุกร์ เดือนหก แรมค่ำหนึ่ง ปีชาม
 สัมฤทธิศก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่
 พระราชวงษานุวงษ์ แล ข้าทูลละออง ขลุ้พระบาท ใหญ่ผู้น้อย
 สมณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎร์ ให้เดินไปมาทางลำ
 คลองนี้โดยชุ่มชื้นยินดี แลมีความศุภสวัสดิ์เทอญ ๖
 ประกาศมาณวันศุกร์ เดือนหก แรมค่ำหนึ่ง ปีชามสัมฤทธิศก
 ศักราช ๑๒๔๐ เป็นวันที่ ๓๔๗๕ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ๖

ประกาศมอบราชการกรมมหาดไทย

๑ มีพระบรมราชโองการ มานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประ
 ภาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการ ใหญ่ผู้น้อยในกรุง
 หัวเมือง แล กงสุล ผู้แทนคอเวอนแมนต์ต่างประเทศ แล อาณา
 ประชาราษฎร บัณฑิต ใหญ่โต ที่มีราชการ เกี่ยวข้อง ใน กรม มหาดไทย
 ให้ทราบทั่วกัน ว่า ท่านเจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุห์นายบกถึง แก่
 อาสัญกรรมแล้ว ได้ทรงพระราชดำริทักท้วงพวกรวมด้วย ท่าน
 พิพิธภักดีศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๕๐๕ ลักษณะราชการ กระทรวงมหาดไทย เล่ม ๒

เสนาบดี เห็นว่า ตำแหน่ง ที่ สมุหนายก เป็น ที่ สำคัญ ได้ ยักยัก
บัญชาหัวเมือง ฝ่ายเหนือ แล รั้ง ศุขทุกข์ ของ ราษฎร มี ราชการ
เป็น อัน มาก ทรง พระราชดำริ เห็น ว่า สมเด็จ พระ เจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ เป็น
พระบรมวงษ์ ผู้ใหญ่ ได้ เคย ทรง รั้ง ราชการ แล ยักยัก บัญชากรม
ใหญ่ ๆ เป็น อัน มาก ชำ นาน มา มี อภัย ใสรบ ไซ้ ทรง ประกอบ
ด้วย วิสัย วิชา สามารถ สมควร จะ ทรง รั้ง ตำแหน่ง ยักยัก
การ ใน กรม มหาดไทย ได้ จึง มี พระบรมราชโองการ หมาย พระ
บัณฑูรสุรสิงหนาท ไป รุณเกล้าฯ มอบ ราชการ ใน กรม มหาดไทย
ให้ สมเด็จ พระ เจ้า บรม วงษ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระ
บำราบปรปักษ์ ทรง ยักยัก การ ลิทธิ خاک เต็ม อำนาจ ใน ที่ สมุห
นายก ให้ รั้ง ราชการ ใน กรม แล หัวเมือง เอก โท ตรี จัตวา ฝ่าย
เหนือ พึง รั้ง ยักยัก บัญชาทุก ประการ ถ้า ผู้ใด มี ราชการ
เกี่ยว ข้อง ใน กรม มหาดไทย ก็ ให้ กราบ ทูล สมเด็จ พระ เจ้า บรม
วงษ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ ทรง ยักยัก
บัญชาการ โดย ลิทธิ خاک ทุก ประการ ประกาศ ณ วัน ศุกร
เดือน เจ็ด ขึ้น สิบสี่ ค่ำ ปี ชาน สัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๔๐
เป็น วัน ที่ ๓๕๐๓ ใน รัชกาล ยักยัก ยักยัก

ประกาศตั้งแม่กองความ

สำหรับรับเรื่องราวร้องทุกข์ของราษฎร

๑ มีพระบรมราชโองการ มารพระมณฑุสสุสิงหนาท ให้
ประกาศ แก่ลูก ชุน ตระลาการ ชุน ศาล แล ราษฎร บัณฑุสซึ่ง จะ
เป็น ถ้อยความ ให้ทราบทั่ว กัน ว่า พระยาธรรมสารนิทวิษคภักดี
แม่กองความ ซึ่ง ได้เคย รับ เรื่อง รว ร้อง ทุกข กล่าว ไทย
ลูก ชุน ตระลาการ แต่ เกิ่น นั้น ถึง แก่ อัฐมรณัฐกษณ บัณฑุส ทวง พระ
ราช คำวิห์ ว่า พระยาพิพิธโกศัยสวริย เคาณชีลลธอร์ ออฟสเทศ
แล ปรีวี เคาณชีลลธอร์ ซึ่ง ได้ รับ ราชการ ใน กรม พระคลัง มห
สมบัติ มา ช้านาน มี อัครยาไศรย ชื่อ ทรง มั่น คง สมควร แก่
ตำแหน่ง ผู้ รับ ร้อง ความ ของ ราษฎร ได้ จะ พระราชทาน สัญญา
บัตร เลื่อนยศ ขึ้นเป็น พระยาราชาภักดี แล รับ พระราชทาน พาน
ทอง เครื่อง ราช อิศริยยศ ทูตียบุลาธอมเกล้า แล ให้เป็น ผู้
รับ เรื่อง รว ร้อง ทุกข ของ ราษฎร ซึ่ง ลูก ชุน ผู้ รับ ฎกษามา
ไม่เป็น ยุติธรรม ทั้ง แต่ บัณฑุส ไป ให้ ลูก ชุน ตระลาการ ฟัง บัง
คับ ญัตติ พระยาพิพิธโกศัยสวริย ซึ่ง จะเป็น พระยาราชาภักดี
ตาม ที่ ชอบ ที่ ควร โดย พระราช คำหนด กฎหมาย ทุก ประการ
ราษฎร บัณฑุส ที่มี ถ้อยความ อยู่ใน โรงศาล ลูก ชุน ผู้ รับ
ฎกษามา ไม่ คำนึง ยุติธรรม ประการใด ก็ รับ ไป ร้อง ที่ พระ

ยาพิพิโลกัยสวริย ผู้ จะเป่น ที่ พระยาราชนิกิตี จะได้ ตรวจ
 บัง คับ ขันธุชา ให้ ถู กตอง ด้วย ยุติธรรม ประกาศ มา แต่ ฅวัน
 อาทิตย เกือนแก้ว แรม ห้า ค่ำ มี ขาน ฅมฤทศก คักราช ๑๒๔๐
 เปน ฅวัน ที่ ๓๕๖๘ ใน รัชการ ปัตยบัน นี้ ๗

ประกาศเรื่องอ้ายทิมแตงนิราศ

๑ ด้วย พระศรี สุนทรโวหาร เจ้า กรม พระธำมณ รับ
 พระบรม ราชโองการ ให้ เกล้า : ทรง พระกรุณา ให้ เกล้า
 สั่ง ว่า อ้ายทิม ขุนพิพิ ธภักกิตี ใน กรม พระสุริยวงศ์ กิต หนังสือ
 นิราศ ว่า ด้วย กองทัพ ซึ่ง จะยก ขึ้น ไป เมือง หนองคาย เพื่อ
 จะ บัง กัน รัชยา พระราชอาณาเขตระ ตาม ราช ประเพณี มา แต่
 ก่อน อ้าย ทิม บัง อาจ แต่ง หนังสือ ออก พระนาม พระบาท
 สมเด็จ พระเจ้า แผ่นดิน ตัก ทอน แทรก เปลี่ยน ถ้อย คำ เชื้อ ลง
 ใน กลอน แล กล่าว ความ กระทบ กระเทียบ ถึง ท่าน ผู้ ขันธุชา
 ราชการ แผ่นดิน แล ผู้ อื่น ๆ โดย ถ้อย คำ ขยาย คาย เก ย่ง
 เหตุ ซึ่ง ใ้ ชัก ขวาง ราชการ แผ่นดิน ขึ้น เชื้อ ชู ไป ต่าง ๆ จึง
 ทรว พระราช คำริศ พร้อม ด้วย ท่าน เสนา ยก ว่า ราช ประเพณี
 แต่ ก่อน มี การ ทพิศ ก็ มา เวลา ไร พระบาท สมเด็จ พระเจ้า แผ่น
 ดิน แล ท่าน เสนา ยก ก็ ปฤกษา พร้อม กัน จัด กองทัพ ไป รับ รอง
 บัง กัน พระราชอาณาเขตระ ไทย และ ราช อาณาเขต ระ

เล่ม ๒ ถัดจากไทย แต่งหนังสือ ขยายซ้ำ หน้า ๕๐๘

เหลือเกินดังนี้ ได้ ไม่ ถ้ามีผู้ใดพบจากดังนี้ ในเวลาที่มีการ ทัพ
ก็จะต้องมีไทย ถึง ประหาร ชีวิต ตามพระราชกำหนด กษัตริย์ ทรง
ยักนี้ อ้าย ทิม มาทำหนังสือว่า กล่าวเหลือเกิน เทย บ้าง จริง บ้าง
เป็น การ หมิ่น ประมาท ต่อ ราชการ แล ท่าน ผู้บัญชา การ จะเป็น
แบบ อย่าง ต่อ ไป ภายใน หน้า เมื่อ มี ราชการ ทัพ คึก ก็จะมี กับ ข้าราชการ
ได้ โดย ยาก จึงให้ลง พระราช อนุญาต เจียน อ้าย ทิม ๕๐ ที่
ส่ง ตัว ไป จำไว้ด้วย คุณอย่าให้ ผู้ใด เขา เขียง อย่าง แล หนังสือ
ฉบับนี้ เป็น หนังสือ ขัดขวาง ต่อ ราชการ แล แผ่นดิน เป็น ที่ หมิ่น
ประมาท ในพระบาท สมเด็จพระเจ้า แผ่นดิน แล ท่าน เสนา ยะ
ผู้ซึ่ง มี กตัญญู ต่อ แผ่นดิน แล บำ เกรง นัย ถึง ในพระบาท สมเด็จพระ
พระเจ้า แผ่นดิน แล ท่าน เสนา ยะ ซึ่ง ช่วย รักษา แผ่นดิน อยู่
ก็หาควร จะอ่าน จะเก็บหนังสือ นี้ ไว้ ไม่ ด้วย เป็น ที่ ขัดขวาง ต่อ
ราชการ แผ่นดิน แล เป็น ที่ หมิ่น หมิ่น ต่อ พระบาท สมเด็จพระ
เจ้า แผ่นดิน แล ท่าน เสนา ยะ ยัก ทิ้ง วาง หนังสือ ฉบับนี้ ก็ได้
โปรดเกล้า ให้เรียก มาทำลาย เสีย ฉบับ ที่ ตี พิมพ์ แล้ว ยัง
ไม่ได้ ขาย ไป นี้ ให้ ผู้ซึ่ง ส่ง ไป ลง พิมพ์ ซ้ำ มาทำลาย เสีย
ทั้ง สิ้น แล หนังสือ ที่ ได้ ซ้ำ ไป แล ก่อน แล้ว นี้ ถ้า ผู้ใด ยัง
มี หนังสือ นี้ ก็ให้ฉีก ทำลาย เสีย อย่าให้ ตก เป็น แบบ อย่าง
อยู่ใน แผ่นดิน สืบ ไป ประกาศ มา ณ วัน อังคาร เดือน เก้า แว

เจกคำ พ.ศ. ๒๔๖๕ ปี ๒๕๐๘ เป็น วันที่
พ.ศ. ๒๔๖๕ ปี ๒๕๐๘ เป็น วันที่
<https://museum.coj.go.th/>

๓๕๗๐ ใน รัชการ ปัตยบันธุ์

ฯ

หนังสือ ราชกิจจานุเบกษา

ฉบับที่ ๒๐ หน้า ๑๕๓

ว่าด้วย เรื่อง นิราศ หนองคาย

ซึ่ง ลงพิมพ์ ว่าหาถูก ต้อง

ตาม กระแส พระบรม ราชโองการ ไม่

ให้ ผู้ อาน ช้อ ประกาศ

ฉบับนี้ แทน เด็ด

ฯ

ประกาศ ราชทูตญวน

๑. เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี รัย พระบรม ราชโอง

การ ให้แจ้ง ความ มาให้ ทาน ทั้ง ปวง ทราบ ว่า กรุง เวียดนาม กับ

กรุง เทพ ใต้ เปน ทาง พระราชไมตรี สนิทสนม มา แต่ใน

แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ได้มี พระ

ราชสาสนส่ง เครื่อง ราชบรรณาการ ไป มา ต่อ กัน มิได้ขาด จนถึง

แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กรุงเทพมหานคร

กับ กรุง เวียดนาม มี ความ วิวาท ขาก หลาง กัน ขึ้น ญวน กับ ไทย

จึง ได้ ขาก ทาง พระราชไมตรี ไป มา หา กัน ช้า นาน ครั้น นี้ ญวน

สัปดาห์ ศก คักราช ๑๒๓๗ มี จีน ช้อ ฆ่า ศัก กบ มา ที่ เมือง พวน

แล้ว ล่วง มา ที่ ถึง เขตแดน เมือง หลวง พระบาง เมือง หนองคาย

จึง ไป รุกเกล้า ให้ เจ้าพระยาภูธราภัย ที่ สมุหนายก เปน แม่

ทัพคุม นายทัพ นายกอง ยก ขึ้น ไป ทาง เมือง หลวง พระบาง

ราชธานี พิชัย ก้อน ทัพ ศาลาไทย แล ล่วง หลวง หลวง มา ยืน

ให้ พระยามหาอำมาตย์ ยก ขึ้น ไป ทาง เมือง หนองคาย

ไต้ก๊ก กองทัพ ซ่อเล็ก ถอยไปจากเขตรแดนเมืองหนองคาย พวก
 ซ่อฆ่าศึกยังไม่ไปตั้งอยู่ที่เมืองเชียงขวางทุ่งเชียงคำ เจ้า
 พระยาภูธราภัย ที่สมุหนายกแม่ทัพใหญ่ จึงให้พระสุริยภักดิ์
 พระยาพิไชยคุม นายทัพ นายกอง ยกขึ้นไปตีซ่อฆ่าศึก
 ที่เมืองเชียงขวางทุ่งเชียงคำ แลเขตรเมืองพวนทั้ง ๘
 เวียนพวกซ่อฆ่าศึกแตกถอยไป นายทัพนายกองจับไต้ก๊ก
 จีน ซ่อหลายคน กับญวน ๘ คน เครื่องศาสตราวุธส่งมา
 ณกรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานถามคำให้การ
 ญวนให้การว่า คนหนึ่งชื่อ องกวานภูคนหนึ่งชื่อ องโคโดยว่า
 เจ้าเมืองแกฮานให้มารักษาเมืองเชียงขวาง แลให้มากระยวรับ
 เอาเงินทอง ๔ บอกที่ซ่อฆ่าศึกไต้ของญวนไว้ เจ้าพนักงาน
 ไต้ไล่เลียงสอบสวนหนังสือสำหรับตัว กับวงตราขององ
 กวานภูองโคโดยก็เห็นว่าเป็นคนราชการ ไม่เกี่ยวข้องกับผู้พวก
 ซ่อฆ่าศึก จึงทรงพระมหากรุณาให้พระราชทานเสื้อผ้า แล้ว
 ส่งไปช่วยเรือจีนให้หลาจนถึงเมืองแกฮาน แลให้เจ้าพระยา
 ภูธราภัยที่สมุหนายก มีหนังสือแจ้งความไปยังอาณานิคมตึก
 เจ้าเมืองแกฮาน ว่าที่จับองกวานภูองโคโดยกับไพร่ญวน ๖
 คนส่งลงไปณกรุงเทพฯ นั้น เจ้าพนักงานไต้ไล่เลียงเห็นว่า
 ไม่เกี่ยวข้องกับผู้พวกซ่อฆ่าศึก จึงปล่อยให้กลับมามิไต่ถามจึง
 ผนวบเหนียวไว้

หน้า ๕๑๑ ลักษณะ ทางพระราชไมตรี กับ ยวน เล่ม ๒

ส่ง ต้นหนังสือ อากินจงตัก เจ้าเมือง แงฮาน มา ถึง กรุงเพท

ฉยบหนึ่ง มีความใน ต้นหนังสือ ว่า อากินจงตักเจ้าเมือง แงฮาน

ไ้กราบ ทูลพระเจ้ากรุงเวียตนาม ว่า กองทัพ ไทย จับ

กวาน ญองโอย กับไพร่ ญวน ไป แล้ว ไ้ทำนุ บำรุง เลี้ยงดู ตาม

สมควร แล้ว ปล่อบ ให้มา โดยสะดวก นั้น สมเด็จพระเจ้ากรุง

เวียตนาม มี พระราชหฤทัย ชอบพระไทย ในพระบาท สมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัว กรุงเพท ครี้อยุทยา จะรักให้ ชุนนางคุม

สิ่ง ของ ทรง ยินก็ เข้ามาถวาย กับขอ รับเอา ไพร่ ญวน ๖ คน

กับ ยี่นทอง ๙ บอกล แต่จะให้ มาทาง ยก ๆ ทางทะเล ขอ ให้

มี กอขออก ไป จึง ทรง พระราชดำริ พร้อม ด้วยท่านเสนาบดี

เห็น ว่า ญวน กับไทย ก็ ชาติ ทางไมตรี กัน มาช้านาน แล้ว บัดนี้

อากินจงตักเจ้าเมือง แงฮาน มีหนังสือ เข้ามา ว่า สมเด็จพระเจ้า

กรุง เวียตนาม จะขอ สืบทาง พระราชไมตรี ต่อไป ก็ ควร จะต้อง

รับตามสมควร จึง โปรดให้ เจ้าพระยาภูธราภัย ที่ สมุหนายก

มีหนังสือ ตอบไป ยัง อากินจงตักเจ้าเมือง แงฮาน ว่า ซึ่ง สมเด็จ

พระเจ้ากรุง เวียตนาม จะขอ สืบทาง พระราชไมตรี ต่อไป นั้น สม

เด็จพระเจ้า อยู่หัว กรุงเพท ก็ จะรับตามสมควร แต่ซึ่ง จะ

มา โดยทางบก เห็น การลำบาก ให้ เข้ามาทาง ทะเลเหมือน ทูต ญวน

ที่เคย มา แต่ก่อน ครั้น ฅวัน อังคาร เดือน สาม แรม สิบสอง ค่ำ

ยี่ชาน ตัมฤทธิศักดิ์ ศักราช ๑๒๔๐ ปี องค์ไปเสนาบดี ผู้ใหญ่

กรุงเวียตนามมีหนังสือเข้ามาว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงเวียตนาม
มีรับสั่งให้ราชทูต เชิญพระราชสาสน์แลเครื่องราชบรรณาการ
เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี แลจะขอรับเอาคน ๖ คน กับ
ยวนทองเหลือง ๘ บอกที่ยังตกค้างอยู่กรุงเทพฯ ๑ มหาดนคร
นั้น กลับไป ความแจ้งอยู่ในหนังสือนี้แล้ว เจ้าพนักงานได้นำ
ความขึ้นกราบบังคมทูลแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทราบ
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระ
คลังเสนาบดีว่าการต่างประเทศ มีหนังสือตอบไปถึง องค์เลียบ
เสนาบดีกรุงเวียตนามว่า ถ้าราชทูตของกรุงเวียตนามเข้า
ไปถึงกรุงเทพฯ เมื่อใดแล้ว ท่านเสนาบดีก็จะสั่งให้จัดการ
รับรองราชทูต ของสมเด็จพระเจ้ากรุงเวียตนามโดยสมควร
กับทางพระราชไมตรี แลไพร่ยวน ๖ คน กับยวนทองเหลือง
๘ บอก ซึ่งยังตกค้างอยู่กรุงเทพฯ นั้น ก็จะมอบให้ราช
ทูตมากลับมาด้วย ความแจ้งอยู่ในหนังสือนี้แล้ว ครั้น
ณวันพุธ เดือนสี่ ขึ้นสิบสาม ค่ำ ปีชาน สัมฤทธิศก องค์เลียบเสนา
บดีกรุงเวียตนาม มีหนังสือนำให้เวียนทองเข็นเข็นราชทูต
นายหนึ่ง คือ เวียนทองเข็นอยู่ทูตนายหนึ่ง กับขุนนางยวน
๖ นายเชิญพระราชสาสน์แลเครื่องราชบรรณาการ เข้ามา
ขอเจริญทางพระราชไมตรี ราชทูตขอพามาด้วย เว็ทกลัฟ
พิพิธภัณฑสถานไทยและห้องจัดหม้ายเหตุ

ข้อ หล้า กัก กั ถึง กรุงเทพฯ ณวันจันทร์ เดือนหก ขึ้นค่ำ
หนึ่ง ยี่เปาะเอกราชแล้ว ไปรบกเกล้าฯ ให้ราชทูตอุปทูตแล
ขุนนาง ญวน ขึ้น ถัก อยู่ที่บ้าน ซึ่ง เป็นที่ เจ้าพนักงาน จัดไว้รับ
ราชทูตนั้น แล้วเจ้าพนักงาน ได้จัดการ รับรองเลี้ยงดู พระ
ราชทูต ตามสมควร ถ้าหนกราชทูต ขุนนาง ญวน จะได้เข้าเฝ้า
ทูลของ ถวาย พระราชสาสน์ แล สิ่ง ของ เครื่องราชบรรณาการ
ใน พระที่นั่ง อนันตสมาคม ณวันพุธ เดือนหก ขึ้น สิบ ค่ำ
ยี่เปาะเอกราช ศักราช ๑๒๔๑

ประกาศเขตชอิมิเซนต์ ๑

๑ มีพระบรมราชโองการ ให้นำพระมัทรีสุริยสังหนาท ให้
ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย บัน
ดาซึ่งจะไต่รับคำประกาศฉบับนี้ ให้ทราบทั่วกันว่า ทั้งแต่
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่งเป็นปฐมพระ
บรมราชวงษ ทรงประจักษ์ฐาน ทรงรัตนโกสินทรเป็นทราปฐมยา
ณพากหน้าฝั่งตะวันออกตำบลบางกอกนี้มา ได้ตั้งหลักเมือง
ในวันอาทิตย์ เกือบหกชั้นสืบคำ บัชาน จัตุวาศก รุศคัก
ราช ๑๑๔๔ จิตจำนวนปีตามสุริยคติกาลถึงวันศุกร์ เกือบ
หกชั้นสืบคำ บัชเมียบ จัตุวาศก รุศคักราช ๑๓๔๔ นี้
นับจวบรอบ พิศิษฐานเจ้าศาลาหน้าเมืองหลวงแห่งพระนคร
๑๑๐๐ ปีถ้วนบริบูรณ์ จึงทรงพระราชดำริห์ว่า

ทั้ง แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ได้ทรง ประทับ
 ฐานกรุงรัตนโกสินทร ปรายปราม เลื่อนสถาร ทั้ง ภายใน ภายใน
 นอก วายคาย แล ได้ทั้ง พระบรมราชวงษ์ บรมราชันนี้ สืบสันต
 ทิวงษ์ เนื่อง มาถึง ๕ พระองค์ ทั้ง แผ่นดิน ขัตุ บันนี้ แล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งได้ เสด็จ ถวัลย ราชสมบัติ
 แต่ ประชุม แล สืบต่อๆ มา ก็ ได้ทรง ทน บำรุง ชู เลียง พระ
 บรม วงษานวงษ์ ข้าราชการ ให้ดำรง คับคั่ง บันคา คักก็ สืบ ตระกูล
 วงษ์ เนื่อง ๆ มา แล ทรง ปราย ปราม สถาร บัอง กัน พระนคร
 แล ทน บำรุง ราชฎร ไพโรฟ้า ขัแผ่นดิน ให้ ได้ อยู่ เป็น เปน คู่
 สืบ ๆ มา จน ถึง กาล ครบ ๑๐๐ ปี ล่วง ไป แล้ว ถึงนี้ ควร
 ที่ พระบรม วงษานวงษ์ แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ทั้ง ทวย
 ราชฎร ทั้ง ปวง จะเป็น ที่ ยินดี ชื่น ชม รฤก ถึง พระเดช พระคุณ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง เปน ประชุม ปรมหาราชาธิราช
 ซึ่ง ควร นัย ว่า ยินดี ให้ เกิด วงษ์ ตระกูล ศักดิ์ทิ แล ความ สุข
 สืบ มา จน กาล ทุก วันนี้ แล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง ได้
 ดำรง รักรัษาราช ประเพณี วงษ์ สนอง พระองค์ แห่ง สมเด็จพระ
 ประชุม ปรมหาราชาธิราช แล ได้ มี พระเดช พระคุณ สืบ ๆ มา
 โดย ลำดับ กับ ทั้ง ควร จะ ชื่น ชม ยินดี แห่ง ความ สุข ของ ตน แล
 ท่าน ผู้ คำนึง ตระกูล ซึ่ง ได้ พบ เห็น บ้าน เมือง สงบ เรียบ ร้อย ช้า
 นาน เกือบ จะ มี ปี กาล ไตรศก สอง ซึ่ง มี ใน พระนคร พงษาวการ

ว่า จะมีความสุขยิ่งนาน มาได้ดัง เพียงเท่านั้น เพราะ ทรงพระ
 ราชดำริเห็น การ ทิ้ง ปวง นี้ จึง ได้ กำหนด พระราช ทรัพย์ ไทย ไว้ว่า
 เมื่อ ถึง กาล กำหนด ครบ ๔๐๐ ปี นี้ แล้ว จะ มี การ สมโภช
 พระนคร เปน การ ใหญ่ ให้ เปน ที่ ชื่น ชม ยิน ยัก ทั่ว กัน แล จะ
 ให้ ทำ การ คลอง พระเกษ พระคุณ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว
 สมเด็จ พระประจักษ์ บรม ทหาราชาธิราช แล สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว
 ซึ่ง ได้ สืบ สันตติ วงษ์ ให้ ปรากฏ พระเกียรติยศ ต่อ ไป

แถม การ ซึ่ง ทรง พระดำริ จะ จัด การ สมโภช พระนคร แล
 การ อื่น ๆ นี้ ก็มี มาก หลาย สิ่ง หลาย ประการ แต่ ซึ่ง ทรง
 กรุณา โปรดเกล้า ให้ ประกาศ มา ขัด นี้ แต่ เพราะ การ ถึง
 เกือบ ก่อน คือ ทรง พระราช ดำริ ว่า ทุก วัน นี้ ยาม เนิ้ง มีความ
 เจริญ ใน การค้า ขาย รามรุร ซึ่ง ทำ เรือ กะ สอน ไว้ นาน แล การ หา
 กิน ทิ้ง ปวง ซึ่ง ขาย ได้ เละ ประโยชน์ มาก การ ทำ มาหา กิน
 นี้ จึง ได้ มีความ เจริญ ขึ้น ควร จะ จัด หา สิ่ง ของ ต่าง ๆ ซึ่ง เปน
 พิเศษ พรค์ เกาะ ปลุก อัน เกิด ขึ้น แล เปน อยู่ ใน กรุง สยาม เปน
 ที่ เลียง จีวร แล ซึ่ง ขาย ของ รามรุร พล เมือง ทิ้ง ปวง แล
 เครื่องมือ ซึ่ง ประกอบ การ เหล่า นี้ ทุก ๆ อย่าง แล สิ่ง ของ
 ซึ่ง ได้ ทำ ขึ้น ด้วย ฝีมือ ตัว เอง ให้ อยู่ ใน กรุง สยาม เละ ขาย ไป
 ต่าง ประเทศ ทิ้ง ปวง รวบรวม มา ตั้ง ขึ้น ไว้ ณ ที่ แห่งหนึ่ง ให้
 พระบรม วงษ์ ทิพย์ นามว่า รามรุร กะ สอน จด หมอ กะ สอน ต่าง ประเทศ

ได้มาดูเห็นสิ่งของทั้งปวง ซึ่งเราทั้งหลายได้เลี้ยงตัวแล
 ช้อขายเป็นประโยชน์ เพื่อจะเปนที่แนะนำให้เห็นสิ่งทั้งปวง
 ว่าอย่างไรก็อย่างไรไม่ที่ อย่างใดควรจะใช้ก็ใช้อย่างใดมีอยู่
 ทำบลใด จะได้เป็นที่แนะนำแห่งคนทำมาหากิน แลคนที่
 จะช้อขายสินค้าทั้งปวง การที่จะจับตัวขึ้นครั้งนั้น บางที่ท่าน
 ทั้งปวงจะเห็นว่า คิจะไปเขาอย่างเอกซซิบิเซนในประเทศทั้ง
 ปวง บ้านเมืองเหมือนกันเมื่อไรจะทำได้ฤา ขอบ้างเสีย
 ให้ทราบก่อนว่า การที่เมืองทั้งปวงที่เขาทำเปนการใหญ่นั้น
 เปนอินเทอ นาเชอนัล เอกซซิบิเซน คือ บอกให้ประเทศทั้งปวง
 เอาสิ่งของสินค้าในเมืองตัวมาถึง ที่จะทำให้ครั้งนั้นแน่แท้
 นาเชอนัล เอกซซิบิเซน คือ เปนของในเมืองเราทั้งนั้น ถึง
 โดยว่าจะไม่มีสิ่งใดมาถึงมากน้อยเท่าใด ฤาจะเป็นของไม่
 น่าชมหน้าดูเพราะเปนเครื่องทำมาหากินเช่นนั้น ก็เปนเครื่อง
 รุกถึง การเก่าว่าเมื่อก่อนหน้าเราได้เห็น ของสิ่งนั้นขึ้นไป
 ๑๐๐ ปีล่วงแต่เปนของหายาก ขักสนสินทั้งนั้น ล่วงมาได้
 ๑๐๐ ปีเราบริบูรณ์ขึ้นได้เพียงเท่าใด ก็จะเป็นที่ยินดีหัวใจ ที่
 ได้เห็นความเจริญแห่งบ้านเมืองได้ดังนี้ แล การที่ทำเอกซ
 ซิบิเซนอย่างนี้ ก็มีในประเทศเล็กๆ ในประเทศทั้งปวงทั่ว
 ทุกแห่ง ซึ่งเห็นว่าเปนการมีคุณค่าแก่บ้านเมืองทั่วกัน แต่
 การที่จะจับตัวขึ้นครั้งนั้น จะต้องเกิดที่ข้อแห่งพระบรมวงษานุวงษ

เล่ม ๒

พระราชบัญญัติ ว่าความศาลต่างประเทศ

๑ มีพระบรมราชโองการ มาณพระบัญชาฯ รัฐสังฆนายก คำว่า
เหนือเกล้าฯ ที่ซึ่งทรงพระราชดำริถึง ความที่อุปโยกนา

นา ประเทศ พ้อง เป็น โจทก์ ฝ่าย ไทย จำเลย ตก ศาล กรม ท้า กลาง
 แล ศาล ต่าง ประเทศ ฤ็ กงสุล ส่ง พ้อง ไปยัง กรม ท้า ไทย
 กระลาโหม แล กรม อื่น ๆ ฝ่าย สืบเบกต์ ต่าง ประเทศ ต้อง รับ
 ชำระตาม กฎหมาย ต่าง ประเทศ ฝ่าย ไทย ต้อง ชำระตาม กฎหมาย
 ไทย ฝ่าย คน สืบเบกต์ ต่าง ประเทศ แต่ง ทนาย ว่าความ ให้ ทุก
 เรื่อง คน ฝ่าย ไทย ต่อ สูง นา ๕๐๐ ไว้ ขึ้น ไป จึง แต่ง ทนาย ให้
 เป็น การ ที่ คน ไทย เสีย เบี้ย ยอยู่ เพราะ คน ต่าง ประเทศ มา ว่าความ
 มา ว่าความ ก็ คง เป็น คน รู้ ความ เข้าใจ กฎหมาย แล้ว ฝ่าย
 ไทย ที่ มา ว่าความ ถ้า เป็น คน ที่ ไม่ เข้าใจ ความ ฤ็ เป็น จ้าง ที่ ไม่ รู้
 ภาษา ต้อง เข้า ว่าความ สู้ กับ ผู้ ที่ รู้ ฝ่าย หนึ่ง ก็ เป็น อีก ๒ คน
 ที่ จะ ต่อสู้ แสวง ความจริง ของ ตัว ให้ ชัดเจน ไ้ อีก ประการ
 หนึ่ง ความ ที่ เกี่ยว ข้อง กับ คน ต่าง ประเทศ มัก จะ เป็น ความ ที่ ซ้ำ
 ซาย ต่อ กัน แล กัน ผู้ ที่ ทำ มา หากิน ซ้ำ ซาย อยู่ คน สืบเบกต์ มา
 เป็น โจทก์ พ้อง กล่าว ไทย ความ แต่ หนึ่ง เกี่ยว ก็ ต้อง หา ตัว มา
 สู้ ความเอง บัวย การ ทำ มา หากิน เพราะ กฎหมาย เติม บังคับ คน
 ที่ ถู ก กฎหมาย เกี่ยว ขว้ ย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย จึง ไม่ เป็น การ หนัก
 ข้าง หนึ่ง เบา ข้าง หนึ่ง บั ก นี้ กฎหมาย ต้อง ถู ก สอง ฉับ บั จึง ได้
 เป็น การ เกิด ร้อน ข้าง ฝ่าย ไทย อีก ประการ หนึ่ง คน สืบเบกต์
 ต่าง ประเทศ ซึ่ง มา พ้อง เป็น ความ ใน ศาล ต่าง ประเทศ ไม่
 ต้อง เสีย ค่า ชำระ มี โทษ ตาม ขระ ม เนิ ม ศาล ฝ่าย ไทย แต่

คน ฝ่าย ไทย ที่ เป็น ความ ต้อง เสีย ค่า ขบรมเนียม เติม ตาม ขบรม
 เนียมศาล ทุก สิ่ง ทุก ประการ เป็น การ หนัก กว่า กัน ข้าง หนึ่ง
 เขากว่า กัน ข้าง หนึ่ง ทั้ง นี้ ทรง พระราช ดำริ ทน การ สอง ขั้ว นี้
 จึง ทรง พระมหากรุณา แก่ ราษฎร ไทย จีน ซึ่งเป็น สัปเบกต์ ฝ่าย
 สยาม ที่ ต้อง หนัก น้า เพราะ การ เปลี่ยน แปลง ไป ทั้ง นี้ จึง
 มี พระบรมราชโองการ มา ณ พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ ตั้ง เป็น
 พระราช กำหนด ไว้ สำหรับ ศาล ทั้ง ปวง ซึ่ง จะต้อง ชำระ ความ
 คน ไทย คน สัปเบกต์ ต่าง ประเทศ สืบ ไป ทั้ง นี้

๑ ข้อ ๑ ถ้า คน สัปเบกต์ เป็น โจทก์ฟ้อง กล่าว ไทย คน ไทย
 แห่ง ทนาย ให้ ว่า ความ ฝ่าย ไทย ซึ่งเป็น จำเลย ถึง ค่า นา
 ๕๐๐ ไร่ ถ้า อยาก จะ แห่ง ทนาย ก็ ให้ แห่ง ได้ เพราะ ฝ่าย โจทก์
 ก็ ค่า คัก กินา ๕๐๐ ไร่ เหมือน กัน เว้น ไว้ แต่ จำเลย ที่ ต้อง ค่า
 หา ว่า เป็น ผู้ร้าย ใน ความ ฉกรรจ์ มหันตโทษ ที่ จะ ต้อง พิจารณา
 ตาม จารัตนศร มาล

๑ ข้อ ๒ ระยะเวลา ศาล ทั้ง ปวง จะ เรียก เงิน ค่า ขบรม
 เนียม แก่ คน สัปเบกต์ ต่าง ประเทศ ผู้ แพ้ ผู้ ชนะ ได้ มาก น้อย
 เท่า ใด ให้ เรียก แก่ คน ไทย ผู้ แพ้ ผู้ ชนะ เท่า ใด เรียก จาก คน
 สัปเบกต์ ต่าง ประเทศ

๑ ข้อ ๓ กฎหมาย บัง คับ เรื่อง แห่ง ทนาย แล ขบรม เนียม
 ศาล ซึ่ง เรียก ค่า ขบรม เนียม ความ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ไม่เลิกถอน แต่เฉพาะให้ใช้แต่คนไทย ที่ถือกฎหมายเกี่ยวกัน
ทั้งไทยจำเลย ๓๕

พระราชกำหนดนี้ ตั้งวันเสาร์ เดือนแปด แรม
ห้าค่ำ ปีมะเสง ตรีศก ศักราช ๑๒๔๖ เป็นวันที่ ๔๖๔๑
ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓๕

พระราชบัญญัติเพิ่มในกฎหมายท้องน้ำ

๑ ท้ายเจ้าพระยา ภาณุวงษ์ มหาโกษาธิบดี ที่พระคลัง
เสนาบดี ว่าการต่างประเทศ รับพระบรมราชโองการ
ใส่เกล้าใส่กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
สั่งว่าเรือ กลไฟ เรือใบแลเรือ ลูกค้า กรุงเทพมหานคร แต่งไป
ค้าขายเมืองต่างประเทศ แลเรือลูกค้าต่างประเทศ ที่เข้า
มาค้าขายณกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองชายทะเลมากขึ้น
กว่าแต่ก่อน ลานที่เรือกลไฟเรือใบเดินไปมาทางทะเล ซึ่ง
เป็นพระราชอาณาเขตกรุงเทพมหานครนั้น โคนกันมีเหตุ
อันตรวายต่างๆ ในทางทะเล แลในลำแม่น้ำ เปนอันตราย
ความแก่กันจะช้ำระตักสิ้นยาก เพราะกฎหมายสำหรับเรือ
กลไฟเรือใบเรือต่างๆ ซึ่งเป็นเรือใหญ่ยังไม่มี จึงทรง
พระราชดำริทว่าควรจะต้องเป็นพระราชบัญญัติ เปะข้อเพื่ได้เพิ่ม
ในกฎหมายท้องน้ำขึ้นไว้ เมื่อมีอันตราย ซึ่งจะได้คำนึงโดย

ง่าย จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เรียบเรียง ชัด ฎหมาย
ตาม ขรรณเนียม ฎหมายที่ใช้อยู่ใน ประเทศยุโรป ทัวกันจะ
ไว้ ใ้ไว้ไว้ด้วย กันทั้งฝ่ายไทย แล ฝ่ายต่าง ประเทศเป็น ฎหมาย
๒๐ มาตรา ชัด บังคับ สำหรับกัน ไม่ให้เรือ ที่เกิดทะเล โทณ กันได้
แล ชัด บังคับ ถือ ท้ายเรือ ซึ่ง เกิด ทะเล ๖

๑ มาตรา ๑ ว่าใน ชัด บังคับ ซึ่ง จะกล่าว ไปนี้ ต้อง ถือ
ว่าเรือ กลไฟ ที่ไม่ไว้ ใ้จักร ใ้แต่ใบ แล่นไปเป็นเรือ ใบ ถ้า
เรือ กลไฟ ใ้จักร จะใ้ใบด้วย ก็มิได้ ใ้ใ้ใบก็ ต้อง
ถือ ว่า เป็นเรือ กลไฟ ๖

๑ มาตรา ๒ ว่าด้วย ไฟ โคม บังคับ ให้ ใ้ไฟ ตาม ที่มีใน
ชัด ๓ ชัด ๔ ชัด ๕ ชัด ๖ ชัด ๗ ชัด ๘ ชัด ๙
เท่านี้ ทั้ง แล เวลา อาทิตย ตก จนถึง เวลา อาทิตย ขึ้น เป็น นิศย ๖

๑ มาตรา ๓ ว่าด้วย โคมไฟ สำหรับเรือ กลไฟ เรือ
กลไฟ เมื่อ แล่น ต้อง มีไฟ คือ ๑ ที่เสานำให้ มีโคมไฟ ศรีขาว
มีแสง สว่าง เสมอ แชนไว้ เป็นที่ ให้แสง สว่าง ไป ช้าง นำเรือ
แล สอง ช้าง เรือ ช้าง ละ ๑๐ วา ปอยนต คือ ๑๐ ระยะเวลา
เขม สำหรับ เภินเรือ ทั้ง แล ตรง นำเรือ อ้อม ไป สอง ช้าง เรือ
แล เลย ไป ต่อ ช้าง ท้าย สอง ปอยนต แสงไฟ นี้ให้ เห็น ได้ ใน
เวลา กลาง คม มีค แล ปราศจาก เมฆ หมอก โกล ถึง ๕ ไมล์
๒ ช้าง ขาว เภินเรือ ที่มี โคมไฟ ศรีขาว ให้ มีแสง สว่าง เสมอ

เล่ม ๒

ลักษณะเกินเรือในท้องน้ำ

หน้า ๕๒๒

สองไป ในระหว่าง ๑๐ ปอยนต์ คือ ตั้งแต่ตรงนำเรือ อ้อม
ไป ข้าง ท้าย สอง ปอยนต์ ข้างขวาเรือ แสงไฟ นั้นให้ เห็น ได้ ใน
เวลา กลาง คืน มีต ปราศจาก เมฆ หมอก โกล ถึง ๒ ไมล์
๓ ข้างซ้ายเรือ ให้มี โคมไฟ ครี แสง ให้มี แสง สอง เสมอ
สองไป ในระหว่าง ๑๐ ปอยนต์ คือ ตั้งแต่ตรงนำเรือ อ้อม ไป
ข้าง ท้าย ๒ ปอยนต์ ข้างซ้ายเรือ นั้น แสงไฟ ให้เห็น ได้ ใน
เวลา กลาง คืน แล ปราศจาก เมฆ หมอก โกล ถึง ๒ ไมล์
๔ โคมไฟ เชี่ยว แลไฟ แสง นั้น ให้มี กระถาน ยัง แสงไฟ ข้าง
ใน แล กระถาน นั้นให้ ย่น ไป ข้าง นำไฟ ๓ ฟุต จะให้ กัน
มิให้ แสงไฟ ข้าม นำเรือ ได้

ฯ

๑ มาตรา ๔ ว่าด้วยไฟสำหรับเรือลากเรือกลไฟเมื่อลาก
เรืออื่นให้มีไฟที่เสานำ ๒ ทวง กับไฟครี แดง ครี เขียว
จะไว้เพนที่ สังกะสี ผิดกับเรือ กลไฟ ที่ไม่ได้ลากเรืออื่น
แลไฟที่เสานำ ๒ ทวง นั้น ให้เหมือน กับไฟ ที่เสานำ
เรือกลไฟ อื่นๆ

ฯ

๑ มาตรา ๕ ว่าไฟสำหรับเรือใบเมื่อกำลังใช้ใบแล่นอยู่
ๆ มีเรือกลไฟลากไป ให้ใช้ไฟเหมือนเรือ กลไฟ ที่ กำลัง เดิน
วันแต่ไฟที่เสานำ ห้ามมิให้ใช้เพนอันขาด

ฯ

๑ มาตรา ๖ ว่าด้วยโคมไฟสำหรับเรือย่อม ถ้าเรือ
ย่อมๆ ถูกไฟหรือติดไฟแล่นโดยแสงไฟหรือติดไฟแล่นที่ ข้างเรือ

ไม่ได้ให้เอาไฟเชิ่วไฟ แกร่นนี้ เข้าไว้ที่ คากฟ้าข้างขวาข้างซ้าย ตามที่จะได้หยิบขึ้นไว้ได้โดยเร็ว ถ้าเรืออื่นแล่นใกล้เข้ามา ก็ให้ลำแครงไฟนั้นให้เรืออื่นเห็นทันทีที่มีได้โดยทันที แลอย่าให้แสงไฟเชิ่วส่องไปข้างซ้ายเรือ อย่าให้แสงไฟแครงส่องไปขวาเรือ แต่ โคมสำหรับไฟ แครงไฟเชิ่วที่ใช้ในเรือ ย่อมนี้ให้ทำสีเหมือนแสงไฟ แลให้มีของสำหรับบังแสงไฟด้วยตามสมควร จึงจะใช้ได้โดยสะดวกนะ อะ

๑ มาตรา ๗ ว่าด้วยไฟสำหรับเรือทะเลสมอ เรือกลไฟ แลเรือใบเมื่อทะเลสมอ อยู่ในที่สำหรับทอดเรือ ให้จุกโคมกลมมีไฟศรีขาวแขวนไว้ในที่เห็นได้สูงจากคากฟ้าเรือ ทั้งแต่ ๒๐ ฟุตลงมา โคมนี้ให้กลมโดยกว้าง ๘ นิ้วฟุต แลให้มีแสงสว่างเสมอเห็นได้โดยรอบในทางไกลโมล์ ๑ อะ

๑ มาตรา ๘ ว่าด้วยไฟสำหรับเรือนำร่อง เรือนำร่องที่ใช้ใบห้ามมิให้มีไฟเหมือนเรือใบอื่น แต่ให้มีไฟศรีขาวที่เสานำมีแสงสว่างเห็นได้โดยรอบ แลให้มีไฟแสงสว่างวาวขึ้น ๑๕ นาทีหนึ่งเสมอไป อะ

๑ มาตรา ๙ ว่าด้วยไฟสำหรับเรือหาปลาแลเรือเล็กเรือไม่มีคากฟ้าหาปลาแลเรืออื่นๆ ที่ไม่มีคากฟ้าไม่ต้องใช้ไฟแครง ฤ็ไฟเชิ่วที่ส่องข้างเรือเหมือนเรือใหญ่ แต่ให้มีโคมไฟแครงสีครึ่งไฟเชิ่วสีครึ่ง ถ้าเรืออื่นใกล้เข้ามา

ให้ชูโคมขึ้นให้เรืออื่นเห็นในทันที แลให้แสงไฟเขียวส่องไปข้างซ้ายเรือ อย่าให้แสงไฟแดงส่องไปข้างขวาเรือให้เป็นที่เข้าใจ เรือหาปลาแลเรืออื่นๆ ที่ทอดสมออยู่ๆ จะกะจับปลาให้มีไฟศรีขาวสว่าง แต่เรือหาปลาแลเรือเล็กอื่นๆ เหตุสมควรจะใช้ไฟวาม ก็ใช้ได้ ไม่ห้าม

ข้อบังคับให้ทำสำคัญเมื่อเวลาหมอกลงมาก

๑ มาตรา ๑๐ ว่าถ้าในเวลากลางวัน ฤากลางคืน มีหมอกลงมากให้ใช้สิ่งสำคัญเช่นจะว่าต่อไปนี้ ให้มีเสียงกัง ๕ นาทีหนึ่งหนึ่งเสมอไป ๑ เรือกลไฟกำลังแล่นอยู่ ให้มีหลอดข้างหน้าปล่อยไฟสูงจากคากฟ้าถึง ๘ ฟุต แลต้องเปิดหลอด ๕ นาทีหนึ่ง ๒ เรือใบถ้าใช้ใบแล่นไปในเวลามีหมอกให้เข้าเขาวัวเขากวาย ๓ ถ้าเรือกลไฟแลเรือใบทอดสมออยู่ให้ทิ้งระฆัง

ข้อบังคับแล่นเรือถอยท้ายเรือ

๑ มาตรา ๑๑ ว่าด้วยเรือใบแลเรือใบแล่นมาใกล้กัน ถ้าเรือใบแล่นไปลำหนึ่ง แล่นมาลำหนึ่ง ตรงหน้าเรือทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นที่น่ากลัวว่าจะชนกัน ให้ถอยท้ายเรือหลีกไปข้างขวามือทั้งทั้ง ๒ ลำ

๑ มาตรา ๑๒ ว่าด้วยเรือใบแล่นตัดหน้าเรือใบ ถ้าเรือใบแล่นตัดหน้าเรือใบแล่นมาลำหนึ่ง เป็นที่น่ากลัวว่าจะชนกัน แลให้

หน้า ๕๒๕

ลักษณะเดินเรือในท้องน้ำ

เล่ม ๒

ลมมาแต่ข้างขวาเรือลำหนึ่ง ข้างซ้ายเรือลำหนึ่ง ลำที่ไต่ลม
มาแต่ ข้างซ้ายเรือต้อง หลีกให้พ้นทางเรือ ที่ไต่ลมมาแต่
ข้างขวาเรือ เว้นแต่เมื่อ เรือที่ไต่ลมมาแต่ ข้างซ้ายเรือนี้
แล่นเสียดทวนลม แลเรือที่ไต่ลม มาแต่ข้าง ขวาเรือ ตามลม
ถ้าเป็นดังนี้ ลำที่แล่นตามลมต้อง หลีกให้พ้นทาง ถ้าเรือใบ
สองลำนี้ ไต่ลมมาแต่ ข้างเดียวกัน ถ้าลำหนึ่ง ตามลม ก็ให้
เรือที่อยู่ต้นลม หลีกให้พ้นทางเรือที่อยู่ปลายลม ๕

๑ มาตรา ๑๓ ว่าด้วยเรือ กลไฟ แล่นมาแต่คนละทาง
กัน ถ้าเรือ กลไฟ ใ้จักร แล่น มาตรง หน้าเรือ ใกล้จะถึง กัน เป็นที่
น่ากลัวว่าจะ โชนกัน ให้เรือทั้ง ๒ ลำถอยท้าย หลีก ไปข้าง
ขวา มือ ของ คนทั้ง สอง ลำ ๕

๑ มาตรา ๑๔ ว่าด้วยเรือ กลไฟ แล่น ผ่าน หน้า กัน ถ้าเรือ
กลไฟ ใ้จักร ๒ ลำ แล่น ผ่าน หน้า กัน เป็นที่ น่ากลัวว่าจะ โชนกัน
ให้เรือ ที่ เหนือ อีก ลำหนึ่ง อยู่ข้าง ขวา มือ นั้น หลีกให้พ้นทาง ๕

๑ มาตรา ๑๕ ว่าด้วยเรือ กลไฟ แลเรือใบ ถ้าเรือ ใ้ใบ
ลำหนึ่ง เรือ กลไฟ ใ้จักร ลำหนึ่ง แล่น มา ใกล้ เคียง กลัวจะ
โชน กัน ให้เรือ กลไฟ หลีกให้พ้น ทางเรือ ใบ ๕

๑ มาตรา ๑๖ ว่าเรือ กลไฟ ทั้ง รอ จักร ถ้าเรือ กลไฟ
ใ้จักร แล่น ใกล้ เรือ ลำอื่น เข้า ไป กลัวว่าจะ โชน กัน ให้เรือ
กลไฟ รอ จักร ถ้าควร จะ อย่ จักร กลับ จักร ก็ให้หยุด จักร

กลับจักร ตามที่สมควร

ถ้ามีหมอก ให้เรือ กลไฟ รอ จักร

เดินให้ช้า

ฯ

๑ มาตรา ๑๗ ว่าด้วยเรือแล่นทันเรือลำอื่น ถ้าเรือลำ
ใดแล่นตามทันเรือลำอื่นเข้า ก็ให้เรือลำหลัง หลีกให้พ้น
ทางเรือลำหน้า

ฯ

๑ มาตรา ๑๘ ว่าความใน ข้อ ๑๒ ข้อ ๑๔ ข้อ
๑๕ ข้อ ๑๗ ที่ว่าเมื่อเรือ ๒ ลำแล่นมาใกล้กัน ให้เรือลำ
หนึ่งนั้น หลีกให้พ้นทาง ยัง คับให้เรือ อีก ลำหนึ่งนั้น แล่น ตรง
ตามรอยของตัว เว้นแต่มีเหตุ ตามซึ่ง จะ กล่าว ไป ข้างหน้านั้น
เห็นชัดว่าจะ หลีกให้พ้นทาง เรือที่ มา ก็ หลีกข้าง จึง ได้ ยก ว่า

หนึ่ง เรือกลไฟ ถ้าหันหัวเรือ ไป แตะน้อย ก็ พอ เช่น ที่ สังเกต
ว่าจะ หลีก ทาง แต่เรือ ใบไม้ จะ ก้าว รอย ใหม่ ให้ ปลดเชย ใบ ยิบ
ถ้า จะ กลับ แล่น ตามลม ให้ ปลดเชย ใบ ยิบ ออก เส้าท้าย ให้ สยบ ลม แล
รวบ ใบ ล่าง เส้าท้าย เมื่อ เรือ แล่น สวน กัน ไป มา ถ้า ให้ ไฟ แดง
เรือ ไป อยู่ ข้าง ไฟ แดง เรือ มา ฤฯ ไฟ เขียว เรือ ไป อยู่ ข้าง ไฟ
เขียว เรือ มา คง จะ ไม่ โทน กัน ได้ ซึ่ง เรือ โทน กัน ก็ เป็น เพราะ คน
กู่หัวเรือ ไม่ดี ฤฯ เพราะ ไม่ได้ สำนอง ไฟ เรือ จึง โทน กัน โทน มาก
อีก ประการ หนึ่ง เพราะ คนเดิน เรือ มัก จะ ถัด ว่า ถ้า หลีก ไป ข้าง
ขวามือ ไม่มี ผิด แต่ ซึ่ง เห็น กัน นี้ เพราะ ไม่ เข้าใจ ข้อ ยัง คับ
อีก ประการ หนึ่ง เรือ มัก จะ โทน กัน เพราะ คนเดิน เรือ ไม่ เข้าใจ

ไม่ประ พฤติ ตาม ข้อบังคับ ข้อ บังคับนี้ ก็เรียบร้อย ชัด คี่ แต่
 บางคน ไม่ทริก ทรงให้เข้าใจ แลเมื่อ ควร จะ ทำตาม ก็ไม่ทำ
 ผู้ที่ เรียบเรียง ทั้ง แต่ง ข้อ บังคับ ไม่มีอำนาจ ที่จะ กระทำให้คน
 มักง่าย เป็นคน ละเอียก ฤา ให้คน ชี้ ชลาก กลับเป็นกล้า
 ฤา ให้คน โง่ กลับเป็น คนฉลาด ฤา คน ชี้ เขาให้กลับเป็น ไม่
 มั่นนอน ถึง จะ ทำ ข้อ บังคับ ให้ที่ สักเพียงไร ก็จะไม่ กันเรือ
 เคน กัน ไ้ เพราะ ความเพิกเฉย แล ความ มักง่าย ของ ผู้ที่
 เกินเรือ ๕๕

กฎหมาย พระราชบัญญัตินี้ ได้ตีพิมพ์ เป็น อักษร ไทย
 อักษร อังกฤษ ร้อย ทิศกัน อักษร อังกฤษ เป็น คำแปล ประกาศ
 มาให้ทราบทั่วกัน เมื่อ การ ต่อ ไป ช่าง นำมีความ เกี่ยวข้อง ขึ้นอีก
 นอก จาก ข้อกฎหมายนี้ ประการใด ก็จะต้อง กฎหมายเพิ่มเติม
 ต่อไปนี้ ให้ข้าราชการ ฝ่าย ทหาร พลเรือน แล ผู้สำเร็จ ราชการ
 เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ปากใต้ฝ่ายเหนือ
 แลเป็นเรือ ราชการ ฤา เรือ ลูกค้า ในประเทศ แล เรือ ลูกค้า
 ต่าง ประเทศ ทุก ภาษา ซึ่ง แต่ง เรือ ไป มาค้าขาย ตามทะเล ฝ่าย
 ทวัน ตก ทวัน ออก ให้กับ ทนาย เรือ ใน ราชการ แล เรือ ลูกค้า
 ที่ ไป มา ใน พระราชอาณาเขตฯ กรุง เทพ มหานคร ทวาย ทั่วกัน
 ให้ ประ พฤติตาม ข้อ กฎหมาย พระราชบัญญัตินี้ ในทุกประการ ๕๖

ประ พฤติตาม ข้อ กฎหมาย พระราชบัญญัตินี้ ในทุกประการ ๕๖

จุลศักราช ๑๒๔๓ ปี มเสงศรีศก

๖๖

ว่าด้วย รูป แล่น ซึ่ง ทำไว้ เป็น ที่ ชั่ว แวง ด้วย ไฟ เรื่อ เติม ทล
แล ให้ เหน ซัก ว่า เหน ไฟ เรื่อ แล้วย อย่ง ไร จึง รั ว่า เรื่อ ที่ มี ไฟ
อยู่ นั้น แล่น ไป ทาง ไหน รูป ที่ ๑ ว่า ด้วย เหน ทั้ง ไฟ เขียว ไฟ แวง
ใน แล่น นั้น มี รูป เรื่อ ๆ ลำ หึ่ง มี เลข ๑ ลำ ที่ ๑ เหน ไฟ เขียว
แล ไฟ แวง ตรง นำ เรื่อ จึง รั ว่า มี เรื่อ แล่น มา ตรง นำ เรื่อ
เช่น เรื่อ ใน แล่น ที่ มี เลข ๒ ถ้า เหน ไฟ ศรี ขาว อยู่ ข้าง บน ไฟ เขียว
ไฟ แวง อีก ทวง หึ่ง จึง รั ว่า เรื่อ ที่ มี เลข ๒ นั้น เป็น เรื่อ ไฟ
รูป ที่ ๒ ว่า ด้วย เรื่อ เหน แต่ ไฟ แวง ถ้า เรื่อ มี เลข ๑ เหน ไฟ
แวง อยู่ ข้าง นำ เรื่อ ก็ รั ว่า เรื่อ มี เลข ๓ แล่น สวน มา ข้าง
ซ้าย มือ ๖๖ แล่น เรื่อ มา แต่ ข้าง ขวา ทัก ซ้าย ไป ข้าง ซ้าย ทัก ใน
รูป ที่ ๓ เรื่อ มี เลข ๔ สาม ลำ แล่น ตัก นำ เรื่อ ไป ถ้า เหน
ไฟ ขาว อยู่ ข้าง บน ไฟ แวง ก็ รั ว่า เรื่อ ที่ มา นั้น เป็น เรื่อ กล ไฟ
รูป ที่ ๔ ว่า ด้วย เรื่อ เหน แต่ ไฟ เขียว ถ้า เรื่อ มี เลข ๕ เหน
ไฟ เขียว อยู่ ข้าง นำ เรื่อ ก็ รั ว่า มี เรื่อ แล่น สวน มา ข้าง ขวา มือ
เหมือน ลำ ที่ มี เลข ๕ ๖๖ แล่น มา แต่ ข้าง ซ้าย มือ จะ แล่น ผ่าน
นำ มา เรื่อ ไป ข้าง ขวา เช่น รูป ที่ ๕ เรื่อ มี เลข ๖ สาม ลำ
แล่น ผ่าน นำ เรื่อ ไป ข้าง ขวา มือ ถ้า เหน ไฟ ขาว อยู่ ข้าง บน

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๕๒๙

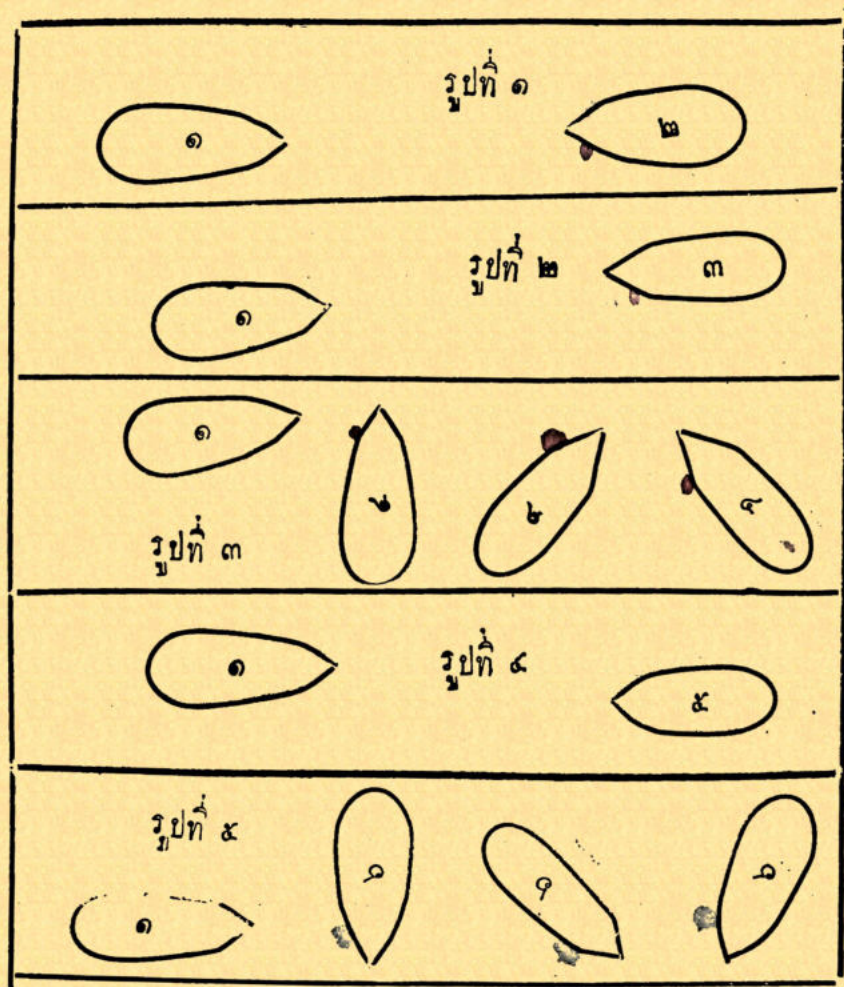
ลักษณะเกินเรือในท้องน้ำ

เล่ม ๒

ไฟ เขียวด้วย

ก็รู้ว่าเรือที่แล่น มานั้นเป็นเรือ กลไฟ

ฯ

ประกาศว่าด้วยการชำระความอำเภอบ

มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า

ให้ประ

พินิจเกล้าเจ้าศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
ภาค แก่พระ บรมวงษานุวงษ

ข้าทูลลออง ชูล พระบาท ผู้ใหญ่

<https://museum.go.go.th/>

ผู้ช่วย และบัณฑิต ทวยราษฎร์ ใน พระราชอาณาเขต กับทั้ง
 นานาประเทศ ที่เข้ามาค้าขาย ใน กรุงสยาม ให้ทราบทั่วกันว่า
 ท่านเสนาบดี ได้ปรึกษาพร้อมกัน เห็นว่า การชำระ ความซึ่ง เป็น
 ความเปรียบเทียบเป็นกระ ทรวง อำเภอนั้น ในทุกวันนี้ แยก
 ย้าย กัน คลาย คาลหลาย แห่งนัก หาถูกต้อง ตาม พระราชกำหนด
 กฎหมาย เกินที่ แบ่ง เป็น อำเภอ ของตระ เวณซ้ายขวา คือ อำเภอ
 ฝั่งตะวันออก และ ฝั่ง ขอนั้น ไม่ จึงเป็นที่ ลำบาก แก่ อาณา ประ
 ชาราษฎร์ ทั้ง ปวง มาก ควร จะ จัด ให้ถูกต้อง ตาม แบบอย่าง
 ที่มี มา ใน โขราณราชประเพณี อันมี ในพระราชกำหนด กฎหมาย
 นั้น แล้ว

ฯ

จึง ทรงพระ มหากรุณา โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ศาล อำเภอ
 ของตระ เวณขวา ฝั่ง ตะวัน ออก ซึ่งได้ ยัง คับ ขัด ข้าราชการ อำเภอ
 ไปลิด รักษาภายใน นอกกำแพง พระนคร แห่งหนึ่ง ศาล ทหาร ไปลิด
 ซึ่งได้ ชำระ ความ ไปลิดภายใน กำแพง พระนคร แห่งหนึ่ง กับ
 ศาล อำเภอจีน ซึ่งได้ ยัง คับ ขัด ข้าราชการ อำเภอ ผู้รักษาพวกจีน แห่งหนึ่ง
 นั้น ให้รวมว่าความกันในศาลแห่งเดียวกัน ให้เจ้าพนักงาน
 ทั้งสามกรม นั้น มาประชุม พร้อมกันยัง คับ ขัด ข้าราชการราชการ
 ในแห่งเดียว ให้พระ เจ้าน้อย ขาเอก กรมหมื่นภู ษเรศ ขำรงค์
 คักกี กำกับทั่วไป ถ้าราชการ อันใดขัดข้องขึ้น เจ้าพนักงาน
 กรมนี้ ๆ

พินิจด้วยศาลไปรษณีย์และศาลอาญา

หนักกฎหมาย แล้ว ก็ให้ ทูล ทาษาฯ พระเจ้า น้อย บายา เชอ กรม
หมื่น ภูวเรศ ขำรงค์ศักดิ์ ทรง คัก สิ้น ให้ ครอบ ด้วย ราชการ ตาม
พระราชบัญญัติ ทุก ประการ ๖

ประกาศมา แต่วัน ศุกร เกือบ สิบ แรม คำหนึ่ง ยี่ มเสงตรี ศัก
ศักราช ๑๒๔๓ เป็นวันที่ ๑๖๘๖ ในรัชกาล บัณฑิตนี้ ๖

ประกาศว่าด้วยโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงออกเดินสวน

ด้วย พระยาราชภักดี รัชพระ บรมราชโองการ ไล่เกล้าฯ
ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ซึ่ง เจ้าของ สวนพวกนี้ ทำ
บาป ชี ตัน ผลไม้ เข้า ใน อากร มา ร้อง ต่อ เจ้า พนักงาน ทอ รัชฎา
กรพิพัฒน์ว่า เมื่อ ยี่ เกาะ เอกศก ศักราช ๑๒๔๑ น้ำ เห็น มาก
หลากหลาย มา ท่วม ตัน ผลไม้ ใน สวน ของ ผู้ มี ชื่อ เจ้า ของ สวน แขวง
กรุง เทพ แล เมือง นครบุรี เมือง ประทุมธานี ตาย เสีย เปน
อัน มาก นั้น ทรง พระราชดำริศพร้อมด้วย ท่านเสนาบดีว่า เมื่อ
ยี่ มแม ตรี ศก น้ำ เห็น มาก หลาก มา ท่วม ตัน ผลไม้ ใน สวน ของ
ชาวสวน ตาย เสีย มาก ก็โปรดเกล้าฯ ให้ แต่ง ให้ ข้าหลวง
๔ นาย ออก ตรวจ นับ ตัน ผลไม้ ของ ชาวสวน ที่ น้ำท่วม ตาย
ซึ่ง เจ้า ของ สวน ทำเรื่อง รว มา ขึ้นไว้ ต่อ เจ้าพนักงาน พระ
คลังมหาสมบัติ ต่อ โฉนดลดเงิน อากร ค่า ตัน ไม้ ที่ น้ำท่วม ตาย
จำนวน บั วอก จั วัก คัก พระราชทาน ให้ แก่ เจ้า ของ สวน ครึ่ง หนึ่ง

แล้ว คราวนี้ จะทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งข้าหลวง
ออกตรวจนับต้นผลไม้ในสวนของชาวสวน ตามเรื่องราวที่
มาร้องต่อเจ้าพนักงานหักเงินอากรพระราชทานให้ แลแต่ง
ข้าหลวงออกวางวัดนับสอบจำนวน ต้นผลไม้ที่ขายในจำนวน
นั้นมเสงศรีศกนั้น ก็เป็นปลายปีจนจะสิ้นปีเสียแล้ว อีก
ประการหนึ่ง ทั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ผู้ทรงพระคุณพระบรมอัมมตาประเสริฐ ได้เสด็จเล็งตรวจด้วย
ราชสมบัติบรมราชาภิเศก ครองครองสยามอาณาจักรมา
ปีที่ ๑๔ แล้วให้ทรงทูลบำรุงพระราชอาณาเขตให้มีความ
เกษมสุขวัฒนาถาวร บ้านเมืองแลการค้าขายก็เจริญบริบูรณ์
ขึ้น ราษฎรได้ไต่สวนสร้างที่ทำเป็นสวนเพาะปลูกต้นผลไม้ขึ้น
อีกก็มีเป็นอันมาก เป็นการอันควรที่จะให้แต่งข้าหลวงใหญ่
ออกเกินสวนนับต้นผลไม้ของชาวสวน ทุกแขวงทุกอำเภอ
ทั้งในกรุงแลหัวเมือง ในมีระเบียบจัดวางศกให้สิ้นเชิง ทำ
หน้าโดยทใหม่ให้แก่เจ้าของสวน ตามโบราณราชประเพณี
มาแต่ก่อนให้เสร็จแต่ในครั้งเดียว จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยา
เกษมรวงษ วรราชานันตฤพรัตน์สุปรี วิวิธไชยกุล แลเกณฑ์ชลธรร
ขอพลเอก จางวางมหาศเล็กเป็นแม่กองข้าหลวงใหญ่ ซึ่ง
จะออกเกินวางวัดสวนในจำนวนนี้มีระเบียบจัดวางศก จึงโปรด
เกล้าฯ ให้พระยาเกษมรวงษเป็นแม่กองและหอจตุรมาตย์

นายรวาง แลเจ้าของสวนให้รู้ทั่วกันว่า ในปั้มเมียจั่ว
ศก การสมโภชพระนครขึ้นรอบ ๑๐๐ ปีแล้ว พระ
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งข้าหลวงใหญ่ออกเห็นรางวัล
สวนทำนาโหนดเปลี่ยนให้ใหม่นั้น ให้เจ้าของสวนชำระเงิน
ค่าอากรที่ค้างเก่าให้แก่นายรวางให้นายรวางนำเงินค่าอากร
ส่งพระยาไชยสุนทรี่ๆ นำเงินส่งเจ้าพนักงานพระคลังมหา
สมบัติ ให้เสร็จแต่ในปั้มแสงตรีศกนี้ อย่าให้เกี่ยวค้างกับ
เจ้าของสวนอยู่ได้ แล้วให้นายรวางทำบัญชีทรงสวนทุก
แขวงทุกอำเภอ ที่มีตัวเจ้าของสวนอยู่เท่านั้น ที่เจ้าของ
สวนอพยพทิ้งสวนเสียเท่านั้น สวนที่เจ้าของสวนมีโฉนดเท่า
นั้น สวนที่มีโฉนดเจ้าของสวนไม่รับไปเท่านั้น สวนที่ขึ้น
วัดทุกพระอารามเท่านั้น สวนที่พระราชทานยกเงินอากรให้
เท่านั้น มาขึ้นต่อแม่กองๆ จะได้สอยสวนขานัญชีพระคลัง
มหาสมบัติ ให้ถูกต้องกันแต่ในเดือน ๔ ปีแสงตรีศกให้เสร็จ
อนึ่ง การที่จะขึ้นสวนครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ยกเลิกจำนวนไม้โทยที่เจ้าของสวนตกพัน ในระหว่าง
หมายประกาศห้ามแล้ว เมื่อข้าหลวงออกวังวัดสวนพยุ
ศก ไม้ที่ตกนั้น ก็ปรับเจ้าของสวนเป็นไม้โทยตกหลังโฉนด
ไว้ เรียกอากรต้นหนึ่งเป็นสามต้น ตามหมายประกาศเมื่อ
ปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ และของขาดหมายเหตุ
ปีจอฉศกนั้น ให้นายรวางเข้าวังให้เจ้าของสวนทราบทั่ว
<https://museum.coj.go.th/>

กันว่า เมื่อ คั้นผลไม้สิ่งใด เทนว่าจะไม่เป็นประโยชน์จะหัก
 ฟันเสียก็ใช่ ไม่เป็น การต้องห้ามเหมือนแต่เดิมมา แต่ห้าม
 ไม่ได้เจ้าของสวน ทั้งเป็นไม้โคกไม้โกรนไม้เอนชายเป็น
 อันชาติที่เดียว แลครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 ข้าหลวง ออกเดินวัง วัด ลงเส้นเชือกนับต้นผลไม้ ให้ได้บัญชี
 ชักเจน แน่นนอน ใกล้ความจริงเสมอเข้า จึงให้นายระวาง เข้า
 ร้องให้เจ้าของสวน ทำบัญชี ต้นผลไม้มีเข้าอากร ซึ่งมีอยู่
 ในสวน ตามโฉนดเดิม แลเกาะปลูกขึ้นใหม่ นอกจากไม้โคก
 อีกเท่านั้น แลวัดที่สวน กว้างยาวเท่านั้น ทิศเหนือ เคียง
 ที่นั้น ทิศใต้ เคียงที่นั้น ต้นสวนจดที่นั้น ปลายสวนจด
 ที่นั้น ทำบัญชีให้ละเอียด กับนำโฉนดให้นายระวางทำรายบัน
 แม่กอง ตั้งแต่วันเดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมะเสงตรีศก ไป
 ให้ทราบไว้เสียชั้นหนึ่ง ก่อน ให้แม่กองตรวจ สอบให้ถูกต้อง
 แล้วคัดลงโฉนดขึ้นให้เจ้าของสวน ไปรักษาไว้ แต่บัญชี
 ต้นผลไม้ที่เจ้าของสวนขึ้นนั้น ห้ามทานบนไว้ ว่าเจ้าของสวน
 ไร้ตรวจนับถูกต้องแล้ว ให้แม่กองคักบัญชีจำนวนต้นผลไม้
 ที่ขึ้นไว้ แล้วประทับตราในใบขึ้นให้เจ้าของสวนไป เมื่อ
 ข้าหลวง ออกวัง วัด ตรวจ สอบ นับต้นผลไม้ สอบกับบัญชีที่
 ขึ้น ผิดจากจำนวนต้นผลไม้ที่ขึ้นไว้เท่าใด ก็ให้ปรับเอาไม้
 ที่นอกจำนวนเป็นไม้ข้อ

เปนสามชั้น ถ้าเจ้าของสวนไม่มีโฉนดมาขึ้นด้วยเหตุต่างๆ
คือ โฉนดไป ตกอยู่กลาง ตระลาการ จำนำไว้ขาย ปลวก กิน
ไฟไม่ไธสลัก ค้างคลังยังไม่ได้รับไป แจกกันก็ให้แม่กอง
ชำระ คักสิน ให้ได้ความจริง ให้เสร็จเสียก่อน เวลาที่ข้าหลวง
ออกเก็บรังวัด ถ้าเจ้าของสวนไม่ทำขานูชี้ แลนำโฉนด
มาขึ้นใน กำหนด ตามหมายประกาศนี้ ถึงกำหนด ข้าหลวง
ออกเก็บรังวัดแล้ว จะไปเก็บรังวัดให้ จะทั้งเป็นสวน
อ.ย.บ ให้แม่กอง ข้าหลวง มอบให้เจ้าพนักงานรักษาไว้เป็น
ของแผ่นดิน ถ้ามีผู้หนึ่ง ผู้ใด จะมา รบฉ้อเสีย ค่าอากร ๆ
ข้อ ก ใต้ สุกแล้ว แต่จะตกลง กันกับเจ้าพนักงาน ให้ทำ
ตาม รบสังทุก ประการเทอญ ๖
หมาย ประกาศ มาฉวัน พุทธศักราช ๒๔๕๓ เดือน ญี่ แรม ค่ำ หนึ่ง
ปี มเสง ทวี ศก ๑๒๔๓ ๖

พระราชบัญญัติคักกิดินาพระองค์เจ้าตั้ง

๑ มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อม สั่งว่า
หม่อมเจ้าซึ่งโปรดให้เลื้อนตำแหน่งยศ ตั้งเป็นพระองค์เจ้านั้น ให้
ทรงศักดินา ๓๐๐๐ เประพระราชกำหนด โปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นใหม่
ประกาศพระราชกำหนดฉวันศักราช เดือนเก้า แรมสองค่ำ ปี มเสงทวิศก
ศักราช ๑๒๕๓

เล่ม ๒ ลักษณะเล็กกฎหมาย ว่าด้วย ที่ชนาบคาย เกี้ยว หน้า ๕๓๖

พระราชบัญญัติ ให้เล็กกฎหมาย ลักษณะเบ็จเล็ว ๑๑ ข้อ ว่าด้วยที่ชนาบคายเกี้ยว

๑ ศกมัสก รุคคักราช ๑๒๔๖ พานร ส้ง วัคคะระ วิศาขมาศ
กาพย์กษ ราชทุสสิถิ สุกรรวาร์ปริเชตทาล กำหระก พระบาท
สมเด็จ พระ ประมินทร มหา รุฬาลงกรณ์ มหิทรเทพมตามงกุฏ
บุรุษรัตนราชรวินษ์ วรุตพงษ์ บริพัตร วรชัยติยราชนิกรโคม
จากรันต์บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมบรมมิกะหาราชา
ธิราชบรมนาถบพิตร พระ รุคจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสกข์ อชก
ณพระ ที่นั่ง จักรกริมมหาปราสาท บรมราชพิมาร โดยสฐานบุรพา
ภิมุข พระบรมราชวงษานุวงษ แลเสกมาตย ข้าทุลลของ ขุติ
พระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย เฝ้าเบื้อง บาทบงกษมาศ โดย ล่าคัย
พระ เจ้าห้อง ยาเชอ กรมหมื่นศิริ ชัยสังกาศ นำฎีกาของ นายภา
สังกัก ขึ้นใน หลวงพิพิชณรงค์ กองส่วยเงิน ขึ้นทุลเกล้าฯ ถวาย
ใจความในฎีกา ของ นาย ภาว่า เติม อำแดงนก ผู้ไว้ความให้
นาย ภาผู้น้องฟ้อง กล่าวโทษ นาย เข้มผัว อำแดง บัอม ภรรยา
นาย ทิมผัว อำแดง สีน ภรรยา ว่านาย เข้มผัว อำแดง บัอม
ภรรยาทำนาขนาบนาของ ขุนภักดี ผัว อำแดงนก ภรรยา เกิด
ขุบติเหตุ ขุนภักดี ผัว อำแดงนก กับบุตร อำแดงนกตาย กับ
กระบือของ อำแดงนก ล้มสอง กระบือ อำแดงนก จึงไว้ความให้
นาย ภาผู้น้องฟ้อง กล่าวโทษ นาย เข้มผัว อำแดง บัอม นาย ทิม
พิพธภณเทศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๕๓๗ ลักษณะเล็กกฎหมายว่าด้วยที่ขนายคายเกี่ยว เล่ม ๒
อ้างคงสิน ว่านายเอี่ยม อ้างบ่ม นาย ทิม อ้างคงสิน ทำนา
ขนายคายเกี่ยว ที่ นา ของ อ้าง คงสิน ชุน ภักดิ์ ผัว กับ บุตร อ้าง
คงสิน จึง ตาย เพราะ ทั้ง สอง เสียใจ จม ไร ด้วย ที่ ขนาย กระลาการ
ล่อง ประวิง คดี ไว้ เห็น ชั่ว ไป นายภ่า จึง ไ้ ทำเรื่อง รวฎีกา
ทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริ
ว่าการ เรื่อง คือ อุบาทวั จม ไร ด้วย ที่ ขนายคายเกี่ยว กันนี้ ไม่เป็น
การ สำคัญอะไรนัก ดู เปน บ้าน เมือง นิย ดื้อ ฝิ่ สาง เร็ว แแรง ไป
หาสมควร แก่ กรุง เทพ พระมหากษัตริย์ ราชธานี ใหญ่ ไม่ การ ที่ จะ
เป็น เหตุ ผล อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ก็ ย่อม เปน ไป ตาม กุศล กุศล
ที่ บุคคล ได้ ประพฤติ ส้าง ส้มมา ถ้า ที่ ส่วน ที่ ขนายคายเกี่ยว กัน
เป็น เหตุ ให้ เกิด วิวาท ถุ้ม เถียง กัน ด้วย เขตแดน สวน นา ญาบึก
ทาง เกลิน ไป มา แล มี ข้อ วิวาท ซก คี ยิง ซัด ฟัน แทะ กัน ด้วย การ ที่
สวน แล นา ขนายคายเกี่ยว กัน ก็ ควร ยก ว่า เป็น เหตุ ด้วย สวน
แล นา ขนายคายเกี่ยว กัน จึง มี ดื้อ ย ักวาม ขึ้น ก็ ต้อง ว่า กล่าว
ดื้อ ย ความ นี้ ๆ ไป ตาม ลักษณะ ความ ข้อ ซึ่ง ที่ สวน แล นา
ขนายคายเกี่ยว กัน บุตรภรรยา ญาติ พี่ น้อง ยาว ทาย โศก ระบือ
ของ ผู้ ที่ ต้อง ขนาย บ่วย ใช้ ล้ม คาย ไป โภย ประทศิ จะ พาล เขา
ว่า เพราะ เหตุ ที่ ขนายคายเกี่ยว กัน แล แล้ว แล พี่อง ร้อง ว่า กล่าว
กัน ได้ เชน เปน การ จุกจิก เปน ที่ ให้ ราษฎร ผู้ ต้อง พี่อง หา ได้ ความ
ยาก ลำบาก บ่วย การ ทำมาหากิน นี้ ก็ จึง มี พระ บรมราชโองการ

เล่ม ๒ ลักษณะเล็ก กฎหมาย ว่าด้วย ที่ขนาบ คาย เกี่ยว หน้า ๕๓๘
การสืบทอดเกล้าฯ สั่งให้พระเจ้าแห่ง ขาเขอ กรมหมื่น ศิริ วิษ
สังกาศ ทรว ขัฏ กฎหมาย ใน ลักษณะ เบ้า เสรีฯ ซึ่ง กล่าว ด้วย
ที่ขนาบ คาย เกี่ยว ตอนหนึ่ง ๕ มาตรา ตอนหนึ่ง ๖ มาตรา
รวม ๑๑ มาตราก็คัก ขึ้น ทูลเกล้าฯ ถวาย ใน พระ ราชกำหนด
บทมาตรานี้ มี ว่าดังนี้

๑ มาตราหนึ่ง ทำไว้ ทำนา ทำสวน เกี่ยว คาย ท่าน แล ผู้
ท้อง คาย ให้ ผู้ เจ้า ผู้ แก่ ไป ว่า แล ผู้ คาย นั้น มี บิน บิน เว้น ที่ ไว
ที่ นา แล สวน นั้น แต่ ผู้ ต้อง คาย ทนง คัก สาม ทาว ตั้ง นั้น ใช้
ถ้า วัว ควาย ช้าง ม้า ขำ คน ท่าน คาย ใช้ ให้ ใช้ ของ ท่าน แล ให้
ปรับ อีก โสภหนึ่ง เพราะ ว่า เป็น คน สาม ทาว แล

๒ มาตราหนึ่ง ผู้ ทำ ที่ มี รั้ว ว่า คาย ท่าน ส่วน ผู้ คาย ที่ มี รั้ว
ท้อง คาย ทนหา ผู้ เจ้า ผู้ แก่ จะ มา ว่า กล่าว มี ไ้ แล ทั้ง สอง
ยอม มี รั้ว ถ้า วัว ควาย ช้าง ม้า ขำ คน ท่าน คาย แล จึง เตน ที่ นั้น
ว่า คาย ใช้ ท่าน ว่า เป็น กรม เขา มี ให้ ใช้ ของ อัน คาย นั้น แต่
ให้ ช่วย ทำ บุญ ไป แก่ ผู้ คาย นั้น แล

๓ มาตราหนึ่ง ถ้า รั้ว ว่า คาย แล หา ผู้ เจ้า ผู้ แก่ ไป เว้น ที่ ไว ไร นา
เรือก สวน นั้น แล แล้ว วัว ควาย ช้าง ม้า ขำ คน ท่าน คาย ตั้ง นี้ ท่าน
ว่า เป็น กรม เขา แต่ ก่อน จะ โทะ ผู้ ทำ กิน ไร นา เรือก สวน นั้น มี ไ้

๔ มาตราหนึ่ง ทำไว้ นา เรือก สวน คาย ท่าน ให้ ผู้ เจ้า
ผู้ แก่ มา ห้าม พิพิตร กัก ชาติ ศาล โทะ และ หลาก ๒๓ มาตรา ว่า กัก สาม ทาว มี เว้น

หน้า ๕๓๙ ลักษณะเล็กกฎหมายว่าด้วยที่ชนาคนเกี่ยว เล่ม ๒
แก่กัน ถ้าวิวาห์ ช้าง ม้า ช้างคน มี อันเป็นทนต์ เวทนาอยู่ ใช้ท่านให้
ใหม่เป็น ข้อเดิม

๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อ ที่ สอน ไว้ นาน แล คาย กัน ครั้นเจ้าที่
เห็น คาย จึง ให้ผู้ เจ้าผู้ แก่ เสนา กำนัน นำ ไป จัก แง มอญ เว
นา นั้น โภะ ชัก ไม่ ย่น แคน ไว้ แล้ว ถ้า แล ช้างคน ช้าง ม้า
วิวาห์ คาย ๆ วัน ขึ้น อย่า ฟัง มี โทษ เลย

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อ ที่ ปลุก เรือน ทำ สอน เกี่ยว คาย กัน
รู้ แล้ว มี โทษ ว่า แก่ กัน มี โทษ ให้ ตระลาการ กำนัน พัน ที่ รู้ อยู่มา
หาความ ว่า ซื้อ ที่ บ้าน ทำ สอน ปลุก เรือน เกี่ยว คาย เก่า ถ้า แล ถูก
เมีย ผู้ คน ช้าง ม้า โค กระบือ ล้ม คาย เป็น กรรม แก่ ผู้ คาย ท่าน มี
ให้ มี โทษ แก่ มัน เลย เพราะ มี โทษ ว่า แท้ แรก

๒ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อ ที่ บ้าน เรือก สอน ถ้า ขนวย คาย เกี่ยว
กัน ฝ่าย ช้าง หนึ่งใน รู้ ให้ ผู้ เจ้าผู้ แก่ นาย ระวัง กำนัน พัน นาย บ้าน
เจด ร้อย ชายัก ไป ว่า กล่าว มอญ เวทนา ที่ แคน ฝ่าย ช้าง หนึ่งใน ทนง ศัก
สาม หาว ว่า มี รับ มอญ เวทนา แล ชัก ไม่ หมาย แคน กัน ถ้า ผู้ คน
ช้าง ม้า โค กระบือ ของ ท่าน คาย ให้ ใช้ ของ ท่าน แล้ว ให้ ปรียบ ใหม่
โดย พระราชกฤษฎีกา อนึ่ง ที่ เรือก สอน ขนวย คาย เกี่ยว ฝ่าย
ช้าง หนึ่งใน รู้ โทษ ว่า ผู้ นั้น มี ฟัง ถ้า ชน สุก เป็น สัตย์ ว่า ขนวย คาย
เกี่ยว ท่านจริง แต่ ผู้ คน ช้าง ม้า โค กระบือ ท่าน สาม วัน คาย

ให้ ใหม่ ทว่า อนึ่ง เจ้าที่ ศาล โภะ และ ทนง เจ้ามา และ ๕ วัน คาย ให้ ใหม่ ทว่า คน ถ้า เจ็ด วัน คาย ให้

เล่ม ๒ ลักษณะเล็กกฎหมายว่าด้วยที่ขนาบคายเกี้ยว หน้า ๕๘๐
ใหม่เท่าค่าถึง ถ้าสามเรือนคายใหม่ครึ่งตัว ถ้าถึงสี่หนึ่งคาย
ให้ทำ ๓ ส่วน บกเสีย ๒ ส่วน ให้แก่ส่วนหนึ่ง เมื่อจะ
ใหม่นั้นเอาค่าการมาถึงใหม่ ถ้าถึง ๓ ปีคายแล้วให้สมาควัย
เข้าตอกคอกไม้แล

๓ มาตราหนึ่ง ผู้หนึ่ง กิน กลาง ผู้หนึ่ง อยู่ ทั้งสอง ข้าง
ข้อ ชนม์ ของ ผู้พ ม้วย ผู้หนึ่ง กิน กลาง ผู้หนึ่ง กิน ท้น แล ปลาย
ข้อ ชนม์ ชนม์ พิณาศ ผู้หนึ่ง กิน กลาง ผู้หนึ่ง อยู่ ทั้งสอง ข้าง อยู่ ปลาย
ข้อ ฉัตร ไชยรุม ผี แล ขนาบคาย แต่ ปลาย ไร่นา เวียง สวน
ข้อ พิศ แอก ทหาร ผี แล กิน เกี้ยว กิน เปน เชิง กก ปก ปลาย
ข้อ ของ กุ เสณียก ถ้าคาย ใน ๓ วัน ๕ วัน ๗ วัน ๓ เดือน
สี่หนึ่ง ๓ ปีคาย ท่านว่าให้มีโทษ แก่ผู้ ขนาบคาย เกี้ยว นั้น
โดยพระราชกฤษฎีกา

๔ มาตราหนึ่ง ผู้ใด ซ้อ ที่ ปลุก เรือน ทำ ไร่นา สวน คาย เกี้ยว
แต่ยังมี ไก่ มี อัน ตราย ให้ นาย ร้อย ผู้ เจ้า ผู้ แก่ ไป ว่า แก่ ผู้ ทำ
ให้ ห้าม เสียบ ถ้า มี ฟัง ให้ ไทเม เป็น ช้อ เลมิก อนึ่ง ถ้า ผู้ ทำ นั้น มี วุ
ว่า คาย เกี้ยว หา ผู้ เจ้า ผู้ แก่ จะ ว่า มี ไก่ ถ้า ส้ม คาย ให้ ผู้ เกี้ยว คาย
นั้น แก่ ช่วย เผลา ผี เพราะ เปน กรรม ของ มัน เอง หา โทษ มี ไก่

๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใด ซ้อ ที่ ไร่ ที่ สวน แล คาย กัน ครั้น เจ้า ที่
เหน คายจริง แล ให้ ผู้ เจ้า ผู้ แก่ นาย รววง ร้อย แฉวง ทั้ง หลาย
ไป ว่า กล่าว

พิพิณฉบับที่ ๑๐๓๓

หน้า ๕๔๑ ลักษณะเล็ก กฎหมายว่าด้วยที่หมายขายเกี่ยว เล่ม ๒
ถ้ามีค่าคน ช้าง ม้า วัว ควาย ทาย ๆ วัน ขึ้นอย่าฟัง มีโทษแล ๖

๖ มาตราหนึ่ง ล้อมรั้วปลูกเรือนเขาที่ ท่าน ก ก็ แกง ร้ว
ท่าน ก ก็ ปลูกเรือนคายท่าน ก ก็ ผู้คน ช้าง ม้า ล้ม ทาย เจ้าบ้าน
เจ้าเรือน มาฟ้องพิจารณาเป็น สัตย์ ให้ ใช้ ของ ท่าน ถ้า ใช้ เหย ให้
ชุก ล้าง เสีย ถ้า มัน มี ฟัง ท่าน ว่า มัน พอก พาล ให้ ทวน ค้วย
หลวงหนึ่ง ๑๐ ที่ ๖

จึงมีพระบรมราชโองการ หมายพระบัณฑูรสุรสิงหนาท
คำหรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้ พระยาศรีสุนทร ไวยากร ญาณปริชา
มาตย์ ขรมนารถนิตยภักดี พิริยพาท เจ้า กรม พระธาดาลักษณะ
ทรา พระราชกฤษฎีกา ข้อนี้ ประกาศ แก่ พระบรมวงษานุวงษ
แลเสนาบดี ข้าราชการของ ขุนพิริยพาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้ง ฝ่าย หน้า
ฝ่ายใน ทุก กระทบวง ทั้ง ลูก ขุนนาคาล หลวง แล ตระลาการ
นาย บ้าน นายอำเภอ กำหนด ทัว เมือง เอก โท ทรี จัตุร แล ทวย
ราษฎร์ ทั้ง ปวง ให้ ทราบ ทัว กัน ว่า ตั้ง แต่ นี้ ไป ข้อ มาตรา ที่ ว่า
ค้วย ที่ บ้าน เรือก ส่วน ไว ณา ขนาย คาย เกี่ยว เป็น เสนียด แก่ กัน
ให้ บุตร ภรรยา ญาติ พี่ น้อง บ่าว ทาส ช้าง ม้า โค กระบือ ของ ผู้ ที่
ต้อง ขนาย บ่วย ใช้ ล้ม ทาย ให้ ปรีช ใหม มี โทษ ต่าง ๆ ตาม ใน
พระราชกำหนด ลักษณะ บัร เสรี ๔๑ ข้อ ทั้ง ที่ ได้ คัก มา ไว้
ข้าง ท้น นั้น ให้ ยก เลิก เสีย ถ้า ผู้ ไท มา ฟ้อง กัน ค้วย ข้อ คัก ที่
ขนาย คาย เกี่ยว ^{มี พิ พิธ ภัณ ฑ์ ศาล ไทย และ หอ จ ด ม น ภัย เหนือ} ซึ่ง เป็น เสนียด แก่ กัน ทั้ง นี้ ห้ามมิให้ ลูก

ขุนแผนศาล หลวง เลิศตระลาการ ทั้ง ปวง รับ ไว้พิจารณาเป็นอันขาด
ให้กรมพระสุรัสวดี ทนาย บอก ไป ให้รู้ทั่ว กัน ทั่ว ทุก กระทรวง

ประกาศ ไว้ ณ วัน พุทธศักราช ๒๔๖๖ เดือน แรก ขึ้น สี่ ค่ำ ยี่ ออก
ฉศก ศักราช ๑๒๔๖ เป็น ปี ที่ ๑๗ ฤาวันที่ ๕๗๐๗
ใน รัชกาล บัณฑิต ยี่

ประกาศเรื่องถวายหนังสือ

๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่พระ
บรมวงษานุวงษ ข้า ราชการ ซึ่ง จะทูลเกล้าฯ ถวาย หนังสือ
ราชการ ต่าง ๆ ให้ ทราบทั่ว กัน ว่า ผู้ ซึ่ง จะถวาย หนังสือ เข้า ไป
ข้าง ใน มักจะส่ง หนังสือ ใน เวลา ย่ำ ๓ โมง ๔ โมง ซึ่ง
เป็น เวล เส็จ พระราชดำ เนิน ออก ขุนนาง โดย มาก เมื่อ ได้ ทรง
รับ แล้ว ไม่ ทรง ทราบ ว่า จะ เป็น การ เรวการ ข้า การ รับ การ เ็น
ประการ ไใด ก็ ต้อง ทรง หนังสือ นั้น เสียบ ก่อน ทุก ฉบบ แล หนังสือ
บาง เรื่อง ที่ ทรง ทราบ แล้ว ควร จะ ได้ คำ ทรัสสั่ง ใน เวลา เส็จ
ออก ขุนนาง ก็ จะ ได้ คำ ทรัสสั่ง จึง ต้อง ทรง หนังสือ ที่ ถวาย นั้น
ก่อน ทุก ฉบบ ลง ที่ ถึง วัน ละ ๗ ฉบบ จน ๒๐ ฉบบ
๓๐ ฉบบ ถ่วง เวลา ที่ จะ เส็จ พระราชดำ เนิน ออก ให้ เข้า ไป ลง
ที่ ได้ ทรง ไม่ หมด ต้อง เหลือ ไว้ ทรง ต่อ เมื่อ เส็จ ขึ้น การ ที่ ควร จะ
คำ ทรัสสั่ง ใน ที่ นั้น มี พระราชดำ เนิน ว่า

เสาชิงช้า ในเวลากลางคืน วันนั้น ฤๅต้อง รังรอ ไว้จนเวลารุ่งขึ้น
เสกข์ ออก ขุนนาง อีกเวลาหนึ่ง การนั้น ก็ ชำเลี้ยเวลาไป ให้
ทำหรัส ตั้ง อยู่ เหนือๆ ว่า ผู้ใด จะถวาย หนังสือ ให้ส่ง เลียบ แท้วันวัน
ก็ ญ เหนือ เหนือ ไปหา ใครจะมี ใคร ทำตาม ไม่ มักจะ มาส่ง หนังสือ
ถวาย ทั้ง แท้ เวลา ย่ำ ๓ โมง ไปจน เวลา ๕ โมง ๒ บาม
โดย มาก

ฯ

จึง ไปรบกเกล้าฯ ให้ประกาศ ออกมา เลียบ ให้ทราบทั่ว กัน
อีก ว่า ซึ่ง จะส่ง หนังสือ ถวาย อย่าง นั้น เป็น การ เลียบ เวลา ไม่ มี
ประโยชน์ อันใด แล เป็น การ รบกวน ให้ทรง ลำบาก ที่ ต้อง ทรง
หนังสือ โดย การ รีบร้อน ว่า ไป ไม่ มีศุข แท้ นี้ ต่อ ไป ถ้า ผู้ใด จะ
ส่ง หนังสือ ถวาย ข้าง ใน ให้ส่ง แท้ เวลา เข้า ไปจน ย่ำ ๒ โมง
ยกไว้ แท้ เป็น หนังสือ ที่ เป็น การ รีบร้อน ฤๅ เป็น การ สำคัญ จะ ส่ง
ทูลเกล้าฯ ถวาย เวลาใด ก็ได้ ทุกเวลา ฤๅ เป็น หนังสือ อย่าง หนึ่ง
อย่างใด ซึ่ง จะ ต้อง ทรง ใ้ถาม ย่าง จะ นำมา ทูลเกล้าฯ ถวาย เอง
ในเวลา เสกข์ ออก ขุนนาง ฤๅ จะ ส่ง เข้า ไปถวาย ข้าง ใน แล้ว
ทั่ว ต้อง มาคอย เฝ้า อยู่ใน เวลา เสกข์ ออก ขุนนาง ฤๅ ก่อน นำ
แล ภายหลัง เวลา ออก ขุนนาง เพื่อ จะ ใ้ ทำหรัส ถาม แล
ทำหรัส ตั้ง ใ้ โดย ง่าย จะ ทำ ให้ การ ของ ทั่ว นั้น เรว ขึ้น ใ้ มาก
แล จะ เช่น การ เบาความ ลำบาก ที่ ต้อง ทรง ลำบาก อยู่ สมควร ที่
เป็น ข้าราชการ ประพฤติ ตาม เปรียบ อย่าง นั้น แล ก่อน ให้ เป็น ในหลวง

ก็ กรมหนึ่งเรา ก็ กรมหนึ่ง มี หนังสือ โต๊ะ ขอบ กัน เช่นนี้ เปน ไป
 เสีย โดย มาก ใน ทุก วัน นี้ เปน การ ไม่ สม ควร เลย ให้
 พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ข้าราชการ ทรวม
 ทนาย ประกาศ นี้ แล้ว ให้ ทำ ตาม ทนาย ประกาศ ทุก ประการ ขะ
 ประกาศ มา ณ วัน อังคาร เดือน ยี่ แรม หก ค่ำ ปี วอถลศก
 ศักราช ๑๒๔๖ เปน วันที่ ๕๘๐๑ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ขะ

ประกาศถวายหนังสือซ้ำอีก

๑ มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศ ซ้ำมา อีกฉบับหนึ่ง
 ้วยได้โปรดเกล้าฯ ให้ ออก ทนาย ประกาศ แต่ ก่อน ว่า ถ้า ผู้ใด
 จะถวาย หนังสือ ถวาย เสีย แต่ เวลา เช้า จน เวลา ย่ำ ๒ โมง
 เปน ต้น มี ข้อ ความ เปน หลาย ประการ ประกาศ ฉบับ นี้ ได้
 ลง ใน ราชกิจจานุเบกษา ซึ่ง ออก วันอาทิตย์ เดือน ยี่ แรม สิบเอ็ด ค่ำ
 ปี ๒๔๖๐ ออก แล้ว ทั้ง แต่ วัน นั้น มา ก็ ยัง ทรง ใ้ รับ หนังสือ
 ทั้ง แต่ เวลา ย่ำ ๔ โมง จนกระทั่ง ถึง สอง ยาม อยู่ เสมอ ทุก วัน
 หนังสือ ที่ มา เวลา กลาง กำหนด นี้ น้อย นึก

บัดนี้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศ ตั้ง แต่ บัณฑิต ปลูก พืช ของ
 ปลูก ขาญชี แด่ ข้าราชการ ซึ่งมี ผู้ใหญ่ อยุ่ ชัก ใน กรม ต่าง ๆ
 ให้ เปน ผู้ อ่าน หนังสือ ประกาศ แล้ว นำ ข้อ ความ ซึ่ง ถวาย ทูล
 พิจารณา ทศบาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เล่ม ๒ ลักษณะสงคราม ตามกฎหมายนานาชาติประเทศ หน้า ๕๔๖
 ที่เขาไท่เซิน ชื่อ ช้าง ห้ายี่สิบสี่นี้ ไวซอคามิราล ผู้หัวหน้ากอง
 ทပ် ฝรั่งเศส ในทะเลฝ่ายตะวันออกไกล อำนาจที่มีอยู่ในหัว
 เมืองของเรา ประกาศว่าตั้งแต่วันที่ ๒๓ เดือนธันวาคม
 เบอรัค กฤษท คักราช ๑๘๘๔ ตรงกับวันพฤหัสบดี เดือน
 สิบสองขึ้นห้าค่ำ ปีวอกฉกนี้ไป อ้าวท่าแล่นออกสันดอน
 ในเกาะฟอโมซาทุกแห่ง ซึ่งอยู่ในระหว่างตั้งแต่แหลม
 ไคที่เรียกว่าเคบงซาซึ่งอยู่ในลองกิง ๒๑ กิตรี กับ ๕๕
 มินิต เหนือ แลลองกิงตะวันออก ๑๑๘ กิตรี ๓๐ มินิต
 ไปจนถึงอ่าวสยาม อยู่ในลองกิงเหนือ ๒๔ กิตรี ๓๐ มินิต
 แลลองกิงตะวันออก ๑๑๘ กิตรี ๓๓ มินิต นับลองกิง
 แต่กรุงปารีสที่โน้นกำหนดนี้ กองทัพฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในม้ง
 คัมของเราจะล้อมเสีย ไม่ให้เรือแล่นเข้าไปข้างวันตกแล
 ข้างเหนือ แลเรือลูกค้าที่มีทางไมตรีมีเวลา ๓ วัน เพื่อ
 จะไต่บันทุกสินค้าให้เสร็จ แลออกไปจากที่ๆ ล้อมนี้ ถ้า
 เรือใดๆ ขึ้นเข้าไปในที่ล้อมแล้ว จะต้องทำตามกฎหมาย
 อินเดนาชัน นาลลอส แลหนังสือสัญญาที่ใช้อยู่นั้น ประกาศมา
 แต่เรือรบเหล็กฝรั่งเศส ชื่อ ไบยาร์ตวันที่ ๒๐ เดือนธันวาคม
 ไทเบอรัค กฤษท คักราช ๑๘๘๔ ตรงกับวันจันทร์ เดือนสิบ
 สองขึ้นสองค่ำ ปีวอกฉก

ฯ

ประกาศให้ราษฎรถวายฎีกา

๑ มีพระบรมราชโองการ มารพระยัษฐิติสุทธานาท ให้
ประกาศ แก่ อธิบดี ความใน กรม ต่าง ๆ ลูก ขุน แม่กอง ความ
เจ้าพนักงาน ล้อมวง แล ราษฎร ทั้ง ปวง ให้ ทราบ ทัก กัน ว่า
ใน แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ได้ โปรด
เกล้าฯ ให้ ประกาศ ห้ามมิให้ นัก โทษ แล ราษฎร ถวาย ฎีกา
ใน เวลา ที่ เสกขี จะ พระราช คำ เนิน ไป แห่ง ไค แห่ง หนึ่ง เป็น
อัน ชาค ทรง พระบรม ราชานุญาต แต่ วัน ๗ ค่ำ ๑๔ ค่ำ
ๆ ๑๓ ค่ำ ตาม เดือน ถ้วน เดือน ชาค เป็น กำหนด เดือน ละ ๔
ครั้ง ให้ ราษฎร มา คอบ ทูลเกล้าฯ ถวาย ฎีกา ที่ นำ พระที่นั่ง
สุทไชย สวรรคต แห่ง เลี้ยว เมื่อ เสกขี พระราช คำ เนิน ออก รับ ฎีกา
ก็ เป็น พระราช ชุระ อย่าง เดียว แต่ ที่ จะ ทรง รับ ฎีกา เท่า นั้น ครั้น
มา ใน แผ่นดิน ปี ๒๒๖๖ นี้ ก็ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้
ทูลเกล้าฯ ถวาย ตาม เดิม มา ครั้น ทรง พระราช ศรัทธา ให้ ปฏิ
สังขรณ์ วัด พระศรีวิรัตน ศาสทาราม ให้ สำเร็จ บริบูรณ์ จึง ทรง
พระอุสาห์ เสกขี พระราช คำ เนิน ทอด พระเนตร การ ปฏิสังขรณ์
ทุก วัน พระ มิ ไ้ ชาค จึง โปรดเกล้าฯ ให้ ราษฎร ทูลเกล้าฯ
ถวาย ฎีกา เลื่อน มา ใน วัน พระ ทุก วัน พระ ครั้น การ ปฏิสังขรณ์
สำเร็จ แล้ว จึง ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ถ้า ไม่ เสกขี
ออก ก็ จะ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าลูกยา
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและหอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

เชอเสด็จ ออกทรงรับแทน ครั้นมาในชั่ววอกฉกนี้ ในวัน
พระไถ่เสด็จพระราชดำเนิน ไปประภาษพระราชอุทธาน
สราญรมย์อยู่ไม่ใคร่ช้าก รามวรไถ่มาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา
อยู่ห้อง ๆ แต่หาขึ้นอยู่หมู่เดียว พวกเดียวกัน ไม่ บางคน
ก็ออกไปข้างนอก ประตูทวารพิทักษ์ข้าง บางคน ก็อยู่ใน
ประตูข้าง บางคน เวลาที่เสด็จ กลับมาไม่ทัน ก็ต้องรีบ
เข้ามา ในล้อม วงเจ้าพนักงานห้ามเสียข้าง ก็หาสำเร็จ ประ
โยชนของตัว ไม่ โดยทรงพระมหากรุณา แก่รามวร จึงไปรค
เกล้าฯ ให้บรรดาคนให้ทราบทั่วกัน ว่าแต่นี้สืบไป ถ้าผู้ใด
จะทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้าเสด็จพระราชดำเนิน เสด็จ
ราชอุทธาน สราญรมย์แล้ว ให้กรมพระตำหรว จักตำหรว เว
นไปคอย อยู่ ที่ศาลาริม ประตูทวารพิทักษ์ สองคนคอย นำรามวร
ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ผู้ที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกานั้น
ก็ให้มาเตรียมคอยให้พร้อมในเวลาบ่าย ๔ โมง ให้มาคอย
อยู่ที่ตำหรว ผู้จะนำ ถ้ามาผิดกำหนดก็อย่าให้เจ้าพนักงาน
ที่ล้อม วง ปล่อยเข้ามา เป้นอันช้าก ๆ เทียบขึ้น ไม่เป้นที่ ก็ให้
ตำหรว เว นที่ จะนำนี้เรียก้อง ให้มาขึ้นเสีย ที่เดียวกัน ถ้า
วันใด ไม่เสด็จพระราชดำเนิน ออก ประภาษ พระราชอุทธาน
สราญรมย์ ก็ให้มาคอย ทูลเกล้าฯ ถวาย ที่ ทิม คาย ตำหรว
หน้าพระที่นั่ง

นี้ ห้ามมิให้ถวายเป็นอันขาด ถ้ามีผู้ใดมาทูลเกล้าฯ
ถวายฎีกา นอก จาก ที่ กำหนดไว้นี้ ให้เจ้าพนักงาน ลับม วังห้าม
ปรามเสีย ให้ไป คอย ร้อง ตาม ตำแหน่ง ที่ ซึ่ง กำหนด นั้น เด็ด
ให้ อธิบภิความ แล ลูก ชุน ๆ ศาล ทระลาการ ลูก ชุน แม่ กอง บอก
กับ ลูก ความ ของ ตัว เสีย ให้รู้ ให้เข้าใจ แล ให้ กรม พระนครบาล
ย้าย ร้อง ให้ ราษฎร รู้ทั่ว กัน อย่า ให้ ทูลเกล้าฯ ถวาย ฎีกา ผิด
ที่ กำหนด เป็น อัน ขาด

ฯ

ประกาศ มา ณ วัน อาทิตย เดือน สี่ ขึ้น สาม ค่ำ ปีวอก
ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

ฯ

พระราชบัญญัติโคกระป๋อง

๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นภูเวศรังสรรค์ รัช
พระบรมราชานุญาติ ให้ นำ ข้อ พระราชบัญญัติ เรื่อง โศกกระ
ป๋อง เพิ่ม เต็ม มา ลง ราชกิจจานุเบกษา ส่ง มา แด่ ออฟฟิศ นคร
บาล แด่ วัน พุทธศักราช เดือน สี่ ขึ้น เจ็ด ค่ำ ปีวอก
ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

ฯ

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นภูเวศรังสรรค์ ผู้เป็น
ประธาน อธิบภิใน กรม พระนครบาล รัชพระบรมราชโองการ
ไล่เกล้าฯ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ สั่ง ว่า พระราชบัญญัติ
สำหรับ โศกกระป๋อง

อัฐศก รุศักราช ๑๙๓๕ นั้นข้อความ ยังบอกพระองค์อยู่ไม่
 ชักเจนก็ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระ
 ราชบัญญัติ เพิ่มเต็มขึ้น อีกต่อไปว่า ถ้าอำเภอท่านั้น
 แขวงเมืองใด ถมประจักษ์ โศก กระจับปี่ ที่ไม่มีหนังสือเดินทาง
 ใดๆ หนังสือรูปพรรณ อย่างหนึ่งอย่างใด แล้วไม่มีโทษ มาร้อง
 ขอร้องให้อำเภอ ท่านั้น แขวงนั้น แกล้ง หลวง เหนี่ยว รั้ง ภู ไร่
 ให้เห็น ชำ ไร่ ให้เจ้า ของหน้าชื่อ ตัวผู้ขาย ใดๆ หน้าหนังสือรูป
 พรรณ หนังสือ เดินทาง มาแต่ แขวง ที่มา ถ้าเป็น คน ทาง ไร่
 ใดๆ ว่า จะกลับไป ชำ ไร่ อำเภอ ท่านั้น แขวง นั้น ไม่มีความสงสัย
 แล้ว ก็ให้เอาหนังสือ ทาน บน จาก ผู้นำช้าง โศก กระจับปี่ นั้น มา
 จดหมาย ไว้ ให้ชัก เชน ทุก อย่าง ทั้ง ทำ หนังสือ รูปพรรณ มา เท โทษ
 เป็น สัตว์ ลูก คอก ใดๆ สัตว์ ชื่อ มา เท โทษ ให้ชัก เชน แล้ว
 ทำ หนังสือ เดินทาง ตาม ทาน บน นั้น ให้ ไป ขอร้อง ให้เรียก ค่า
 ขรรณ เนียม อันใด นอกจาก ขรรณ เนียม ที่ กำหนดไว้ แล้วนั้น
 แล้ว ปลดปล่อย ถ้า อำเภอ ท่านั้น แขวง ใด มี ทำ ตาม พระราช
 บัญญัติ พิจารณา ได้ ความจริง จะให้ปรับ โทษ มี โทษ ตาม
 พระราช กำหนด กฎหมาย ประกาศ มา ณ วัน เดือน ปี
 ขวออก ศก. ๑๒๔๖ ๕

หน้า ๕๕๑ ลักษณะห้ามเครื่องสาตราวุธกระสุนปืนดำ เล่ม ๒

ประกาศห้ามเครื่องสาตราวุธกระสุนปืนดำ

๑ กว๊วย พระยาภาษกรวงษวรราชาธำมัต รัยพระบรมราชา

นุญาต นำ ประกาศ ห้ามเครื่อง สาตราวุธ แล กระสุนปืนดำ
มาลงราชกิจจานุเบกษา ส่งมาแต่ณวันพฤหัสบดี เดือนสาม
ขึ้นเจดีย์ ปีวอกกศก ๑๒๔๖ ๕

ก๊วย พระยาภาษกรวงษวรราชาธำมัตอุปรัตนสุปรีย ผู้บัญชา
การโรงภาษีขาเข้าขาออก รัยพระบรมราชโองการ ให้เกล้า
สั่งว่า ให้ประกาศแก่บัณฑิตผู้ที่ยืนทุกสิ้นค้า เข้ามาใน
กรุงให้ทราบทั่วกัน ว่า เพราะเหตุที่มีผู้ยืนทุกเครื่องสาตรา
วุธกระสุนปืนดำ ฯลฯ นั้นเข้ามาในกรุงสยาม แลหัวเมือง
ประเทศราชในเมื่อเร็ว ๆ นี้เป็นอันมาก คอแวนแมนผู้ปกครอง
แคว้นจีน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในกรุง
สยามไว้กักจัดการ ที่จะให้การเป็นไปตามพระราชกำหนด
กฎหมาย ตามหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีทั้งปวง จึง
ประกาศให้ทราบว่า ตั้งแต่นี้สืบไป บัณฑิตการยืนทุกเครื่อง
สาตราวุธ แลกระสุนปืนดำ แลเครื่องระเบิดต่าง ๆ นั้นจะ
ไม่อนุญาตให้มีเข้ามา เว้นไว้แต่ที่มีใบอนุญาตวิเศษ จากคอ
แวนแมนผู้ปกครองนั้น ให้มาก่อนเวลาขึ้นทุกเข้ามาจึงจะ
อนุญาตให้ ศัล การสถานกรุงเทพฯ วันพฤหัสบดี เดือนสาม
ขึ้นเจดีย์ ปีวอกกศก ศักราช ๑๒๔๖ ๕

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ประกาศต่าง ๆ สำหรับเมืองนครเชียงใหม่

๑ ท้าย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาดลางาม
พระมหาราชประชานาย โปรทเกล้าฯ ให้ส่งประกาศสำหรับเมือง
เชียงใหม่ ๓ ฉบับ มาลงราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน
ลงวันที่ศาลาว่าการ กรมมหาดไทย แต่ณวันพุธขึ้นสาม แรม
ห้าค่ำ ปีชวดกศก ๑๒๔๖ ฉบับหนึ่ง มีความว่า

พระยาราชสัมภารากร ข้าหลวงใหญ่ผู้ว่าราชการสามหัว
เมือง แจ้งความมายัง พระเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้านครเชียงใหม่
ด้วยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร ซึ่งได้เสด็จ
ขึ้นมาจากสามหัวเมืองฝ่ายเหนือ โปรทเกล้าฯ มีรับสั่งว่า
การขออนุญาต การพนันต่าง ๆ เปนการชั่วร้ายทำให้เกิดโจร
ผู้ร้าย แลราษฎรได้รับความยากจนเสียหายสิ้นตัวเปนทาสเปนค่า
แลต้องรับอาญาแผ่นดินได้ความอันตรายต่าง ๆ เสียมาก
นักหนาแลการขออนุญาตนี้แต่ก่อนๆ มากก็มีได้มีในย่านเมือง
พึงจะมีขึ้นในเร็วๆ นี้ เงินหลวงก็ไม่มากมายนัก หากควร
จะละให้มีต่อไปไม่ เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้ต่อไปให้ข้าหลวง
แลเจ้าพนักงานกรมเมือง แลกรมพระคลังสำหรับเมืองตรวจ
ตราว่ากล่าวห้ามปราม อย่าให้เจ้านาย ราษฎร ผู้หนึ่ง ผู้ใดเล่น
การพนันขึ้นต่อ ซึ่งเปนการเลื่องเพราะเหตุนี้เพราะเหตุว่า มี
พิพัตถาน์ที่ศาลาไทยและหอจดหมายเหตุ

ไว้มีเสียแก่กันเป็นอันขาด เว้นไว้แต่การแข่งม้าแข่งเรือ
แข่งคน แลหมากรุก ซึ่งเป็นการสนุกแต่มีข้อหนึ่ง ยามหนึ่ง
ถ้าผู้ใดมีฟังยังขึ้นติดข่อนเล่นการพนันต่าง ๆ อย่างหนึ่ง
อย่างใด ก็ที่ ลักลอบซ่อนเร้นเป็นอุบาย บักบายเพื่อจะเล่น
การพนันเสียเคราะห์ที่เคราะห์ร้าย มิได้มีเสียไม่ว่าทุน
ทรัพย์มาก แลน้อย ให้เจ้าพนักงาน กรมเมือง ขุนเมือง ไปลิด
แก่แคว้น ผู้รักษาท้องที่ ผู้ที่ไ้รู้ความจับตัว มันผู้กระทำ
ผิดนั้น มายังสนามบ้านเมืองให้พิจารณา ถ้าไ้ความเป็น
สัตย์ว่ามีผู้เล่นการพนันขึ้นต่อแก่กันเล่นคนเที่ยวก็ หลาย
คนที่ไ้เสียก็ ให้ชำระเขาเงินที่เล่นไ้เป็นเงินของ
หลวงให้สิ้น ถ้าสิ่งทีเล่นแก่กันมีเติมพันไ้เสีย คนหนึ่ง
คราวหนึ่ง ตำ ๓ แดบลงมาให้ไ้ใครคนหนึ่งเป็นเงิน ๓๐ แดบ
ถ้ากว่า ๓ แดบถึง ๑๐ แดบให้ไ้ใครคนละ ๑๐๐ แดบ
ถ้าเติมพันไ้เสียกว่า ๑๐ แดบขึ้นไป ให้ไ้ใครคนละ ๒๐๐
แดบ แล้วให้เขียนหลัง ๓๐ ที่ เงินสินไ้ใหม่นั้นให้ขึ้น
เป็น ๔ ส่วน ให้แก่ผู้นำความ มาส่อเสียกแก่เจ้าพนักงาน
ส่วนหนึ่ง ให้แก่เจ้าพนักงานผู้จับกุม แลนำพิจารณาว่ากล่าว
ไ้ความจริงนี้ส่วนหนึ่ง ให้เป็นค่าธรรมเนียมแก่สนามผู้
พิจารณานี้ส่วนหนึ่ง ให้แก่เจ้าผู้ครองเมืองนี้ส่วนหนึ่ง
ถ้าแลมีผู้คิดจะตั้งศาลขึ้นเล่นการพนันในที่แห่งหนึ่ง

แห่งใดแก่บ้านขุนเมือง แลเจ้าพนักงานในกรมยุติธรรม^{รัฐ}
 แลจะเลยเสียมิไ้ว่ากล่าว จั้บคุมมาปรับใหม่ตามอาญา^{รัฐ}
 ข้างหลวงรัฐด้วยประการใดๆ ให้แจ้งความแก่เจ้าผู้ครองเมือง
 แลคิกอ่านต่อว่าแก่ตัวผู้กระทำผิด มาพิจารณาให้ไ้ไ้เท็จจริง
 ไ้ความจริงว่ามีผู้เล่นการพนัน กระทำผิดความรู้ถึงแก่
 แคว้นเจ้าของท้องถิ่น แลสนามบ้านเมืองแต่คนทั้งหลายซึ่ง
 ควรจะว่ากล่าว จั้บคุมตามหน้าที่ พนักงานจงใจแกล้งละเว้น
 ไม่ตักเตือนผู้น้อยให้ว่ากล่าว จั้บคุมเขามาปรับใหม่ ก็ให้
 ใหม่เจ้าหน้าที่ต่างๆ อันควรจะว่ากล่าวแลไม่ว่ากล่าวนั้น กิ่ง
 มั่นผู้ทำผิดแล้วให้ขึ้นเป็นสองภาค เป็นของเจ้าผู้ครองเมือง
 ส่วนหนึ่ง เป็นของข้าหลวงผู้ไ้ตักเตือนทรว ส่วนหนึ่ง ถ้า
 ข้างหลวงเลยเสียมิไ้ทรว ทราว่ากล่าวตักเตือน ปล่อยให้
 เล่นการพนันขึ้นต่อ ซึ่งผิดด้วยกฎหมายมีขึ้นในบ้านในเมือง
 เมืองนครเขียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองนครลำพูน ความ
 ทราบลงไปถึงเจ้าพนักงานในกรุงเทพ ประการหนึ่งประการใด
 ข้างหลวงแลเจ้าพนักงานต่างๆ จะต้องถูกตักเตือนเงินเดือน
 ฤๅปรับใหม่ลงโทษตามการใหญ่แลน้อยยาก แลง่าย อนึ่งถ้า
 เจ้าพวยแลราษฎรจะมีการศพน ฤๅจะมีการมกตตักทุกแล
 การใหญ่ผลของวัด ผลของศาลาอารามพระเจดีย์วิหารจะมีการ
 เล่นคิกบ่อนบ้าง ให้มีโทษแก่เจ้าผู้ครองเมืองแลเจ้า

พนักงานผู้ใหญ่ใน กรมยุติธรรม ให้นำมาขอ หนังสือ อนุญาต
 ให้เจ้าพนักงาน พระคลัง เรียกเอาค่า ขนร เข็มม ไล่ ย่อน ย่อน
 หมาก แกว วันหนึ่ง วงละ ๔๐ แถบ ย่อน หมาก หั่ว แกว แถ
 คุ้ ซึ่ง มี วิช เล่น เข็มม อย่าง หมาก แกว เปน แต่ ยัก ย้าย แก่
 ไซ เล็ก น้อย ให้เรียก เข็มม หมาก แกว ย่อน ไป ย่อน ถั่ว
 แถ การ พนัน อื่นๆ ซึ่ง คล้าย กับ ไป ถั่ว เปน แต่ ยัก ย้าย วิช ทน
 ไป เล็ก น้อย วันหนึ่ง วงละ ๒๐ แถบ ไฟ ปัก แปก แก้ว แถ
 การ เล่น อื่น ต่างๆ ซึ่ง วิช ที่ เล่น คล้าย กับ ไฟ ปัก วันหนึ่ง วงละ
 ๑๐ แถบ ไฟ ผ่อง ไฟ ทอง แถ ไฟ ต่างๆ วันหนึ่ง วงละ ๕
 แถบ ไฟ งา ต่อ แต้ม ต่างๆ วันหนึ่ง วงละ ๒ แถบ การ พนัน
 อื่นๆ นอกจากนี้ ห้ามมิให้ อนุญาต ถ้า ใน การ พนัน ที่ อนุญาต นี้
 ถ้า ผู้ขอ อนุญาต ทำ ทาน ขน ให้ ว่า เปน แต่ การ เล่น เล็ก น้อย เปน
 ย่อน อัฐ เข็มม พัน ที่ ได้ เสีย ไม่ ถึง คราว ละ ๒ แถบ ก็ ให้ เอา
 ค่า อนุญาต ตาม กำหนด นี้ ให้ ทำ เปน ๔ ส่วน ยก เสีย ๓ ส่วน
 เอา แต่ ส่วน ๑ ใน ค่า อนุญาต ทั้ง ปวง เหล่า นี้ เปน เงิน หลวง แถ
 ให้ ผู้ขอ อนุญาต เสีย ค่า ทรา เจ้าพนักงาน ไม่ว่า ขอ อนุญาต ก็
 อย่าง มาก แถ น้อย รวย ห้าง ทรา มหาดไทย ๕ แถบ ทรา
 ยุติธรรม ๕ แถบ ทราคลัง ๕ แถบ ค่า หนังสือ ได้ แก่
 เสมียน ผู้เขียน ๒ แถบ ห้ามมิให้ เจ้าพนักงาน เรียก เอา ค่า
 เหลือ ไป กว่านี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ในงานเที่ยวกว่า ๓ วัน ไปเล่นอันซาค แลห้ามมิให้อนุญาต
หลายแห่งหลายราย แลมิให้อนุญาตในการทานเล็ก น้อย
ๆ ผู้คิด แอบแฝง ทำกลอุบาย มิใช่เล่นงานบุญทานใหญ่ โดย
สุจริต ตามที่ ได้กำหนด มา นี้ เล่นอันซาค ที่เที่ยว อันหนึ่ง ตรุศ
๓ วัน สงกรานต์ ๓ วัน งานเฉลิม พระชนมพรรษา พระบาท
สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ๓ วัน นี้ ไม่ห้าม ตามแต่ราษฎร จะรัก
เล่น สิ่งใด แห่งใด ไม่ต้องมี หนังสือ อนุญาต อันหนึ่ง หวยม ที่นี้
ให้เจ้าพนักงาน พระคลัง อนุญาต ให้เล่น ไปจนถึง สิ้นศักราช
๑๒๔๗ ปี พ้นนั้น ไปห้าม มิให้เจ้าพนักงาน ให้หนังสือ อนุญาต
ให้ ผู้หนึ่ง ผู้ใด เล่น หวยม ที่ ๆ หวยม กอ ซ้อ ๆ การ เล่น ต่าง ๆ
ซึ่ง มี วิถี คล้าย คลึง ยก แยก ไปจาก หวยม ที่ หวยม กอ ซ้อ แต่ อย่าง
หนึ่ง อย่างใด เล่นอันซาค ที่เที่ยว ถ้า ผู้ใด มี พัง ยัง คิด ติ หวยม
ที่ ๆ การ เล่น ที่มี วิถี คล้าย คลึง อย่าง หนึ่ง อย่างใด จะเอา ตัว
เป็น โทษ อันหนัก ขอให้ พระเจ้า อินทวิชยานนท์ พระเจ้า นคร
เชียงใหม่ ตราร เขา กำหนด กฎหมาย อันนี้ มีอาญาประกาศ
ใช้สืบไป

ฯ

แจ้งความ มาณวัน

คำ บั๊วอก ผดก ๑๒๔๖

หนังสือ ประกาศนี้ ได้มี ไปเมือง นครเชียงใหม่ เมือง นคร
ลำพูน ลงวัน อังคาร เดือน อ้าย ขึ้นค่ำ หนึ่ง บั๊วอก ผดก
มีไป เมือง นครลำปาง ลงวัน พุธ

ฉบับนี้ มีไว้สำหรับใช้สาธยายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หน้า ๕๕๗ ลักษณะห้ามมิให้ถืออาวุธกลางถนน เล่ม ๒

ความต้องกันทั้ง ๓ ฉบับ

เจ้าสุริยวงษา เจ้าไชยสงคราม หลวงราชนนวิราช
กรมทหารซึ่งรับอำนาจพระเจ้านครเชียงใหม่ ขอประกาศให้
เจ้านายท้าวพระยา ราชบุตร แลคนต่างประเทศ แลคนมหามิตร
ให้ทราบทั่วกันว่า ทุกวันนี้ มีคนพาลทุจริต คิดทำร้ายให้ผิด
แบบอย่างกฎหมายมาแต่ก่อน คบหาถากถำ ถิ่นมิดทลายไม้พลอง
หลาว แห่หลน แลเครื่องสาตราวุธต่างๆ ครั้นเวลาค่ำ เกินไปมา
ในเวียงนอกเวียง มักทำตัวเป็นคนร้าย เกลาะวิวาทฟันแทง
ทุบตี ราชบุตร อยู่เบื้องๆ เพราะทั้งนี้ ทั้งแต่วัน ออกหมาย ประ
ภาศนี้ ต่อไป ห้ามมิให้เจ้านายท้าวพระยา ราชบุตร แลคนต่าง
ประเทศ แลคนมหามิตร ถิ่นเครื่องสาตราวุธต่างๆ เกินไปมา ตาม
ถนนหนทางใหญ่ น้อย ในเวียงนอกเวียง กำหนดห้าม ทั้งแต่
เวลาบ่าค่ำ ไปจนถึง ๑๑ ห่มจวนแจ้ง ถ้าทราบทั่วกัน แล้ว
ยังมีฟังประกาศ ยังอาชว ถิ่นเครื่องสาตราวุธ ต้องกำหนดห้าม
ทั้งที่ ว่า ช้าง ล่า่งนี้ เจ้าพนักงาน กรมทหาร จับตัวส่งไปยังกรม
เมือง จะปรับไหม ตามกำหนดทั้งนี้ ไม้เหลียม ไม้กลม ไม้แหลม
ยาว ทั้งแต่คืบหนึ่ง ขึ้นไป ค่าจับเป็นเงิน ๕ แดง ชังคอก ๗ วัน
ทาบมีกเหลก มีคมต่างๆ ค่าจับ ๑๐ แดง ชังคอก ๒๐ วัน
ถิ่นอื่นต่างๆ ค่าจับ ๓๐ แดง ชังคอก ๒ เดือน ถิ่น
เครื่องสาตราวุธ เจ้าพนักงาน จะปรับไหม ให้ทหาร ตาม

มากแล้ว ชั่ง คอก อีก เกือบหนึ่ง หนึ่ง ตั้ง แต่ บำ คำแล้ว
ถ้าเจ้านายทั่ว พระบารามราชูร แลคนต่าง ประเทศ แลคนมหามิต
เงินไป มาตามถนนหนทางในเวียงทั่วไป นอกเวียง ตั้ง แต่ นอก
ประตู ทำ แผ ออกไป ถึง วัดอุตุคุกุ ขึ้นไป ถึง เหนือ คำหนัก ทำ
พระเจ็กียลออกไปตาม ถนน เหนือ เวียง จนถึง ประตูข้าง เล็ก ให้
รุก ไล่ ตาม ไฟ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด เกิน ไปมา ในเวียง นอกเวียง ตาม
ประกาศ ที่ ห้าม ไว้ นี้ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด ไม่ รุก ไล่ ตาม ไฟ เกิน ไป
มา มี ก ๆ ตาม อำเภอใจ ไม่ ชื้อ ฟัง ถึง ประกาศ ไว้ นี้ จะ ให้
ทหาร จับ เอา ตัว มี ก ไว้ จน เวลา รุ่ง สว่าง จึง จะ ปลดปล่อย ตัว ไป แต่
ไม่ต้อง เสีย ค่า จับ ให้ ท่าน ทั้ง ปวง ประ พฤติ ตาม ประกาศ นี้ เทยญ

๑ ประกาศมา ณ วัน อาทิตย เดือน สิบสอง แรม สิบสี่ ค่ำ
ปี วอก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

พระองค์เราเป็นเจ้า พระเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้านคร เชียง
ใหม่ ได้ ปฎิภาสา ท่วย ท่าน ข้าราชการใหญ่ แลเจ้านายทั่ว พระบาร
มเหนือ สยาม เห็นพร้อม กัน ว่า แด่ ก่อน ราชูร ผู้ ทำนา ต้อง เสีย
เข้า ขึ้นฉาง ตาม เข้า ชื้อ ต่าง ๑ เป็น ๒ ต่าง ราชูร ต้อง ชน
มาส่ง แล้ว ต้อง เกณฑ์ ออก ไป คำ ราชูร ที่ บ้าน ไกล เมือง ไกล
ต้อง ได้ ความ ลำบาก ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง จึง เห็น ว่า ถ้า เก็บ เงิน
ตาม เนื้อ ที่ ที่ ได้ ทำนา กว้าง ๒๐ วา ยาว ๒๐ วา เรียกว่า
ไร่ หนึ่ง เป็น เงิน ครั้ง แดบ แม้ ว่า ราชูร จะ ต้อง เสีย มากกว่า

แต่ก่อนหน้อยหนึ่ง ก็ไม่ต้อง ใ้ความลำบาก ๒ ช้า ๓ ช้า
 บัวย การ แรงและสี่ซั้ม ตักคำ และ ต่างเข้า เข้ามาส่งเพราะ
 เหน อย่างนี้ พระองค์เรา จึงตั้งให้ ทนานธรรมสาร เชน เสนา
 ออกตรวจ เกบ ประเมินนา เจ้านายท้าวพระยา และราษฎรทั่วไป
 ในจำนวน บั ออกคชกนี้ เว้นไว้แต่เมือง หัวท่น ชน นอก คือ
 เมือง เชียงราย เมือง เชียงแสน เมือง ฝาง เมือง งาย เมือง ปาย
 เมือง แม่ฮ่องฮร เมือง ขุนยวม เมือง ยวม นอก จากนี้ ที่เหล่านี
 ถ้าเจ้านายท้าวพระยา แลราษฎร ทำนาเต็มเนื้อที่ กว้าง ๒๐ วา
 ยาว ๒๐ วา เรียกว่าไร่นึง ให้เรียกแต่เงิน แทนเข้าขึ้นฉาง
 ไร่ละครึ่ง แดย ถ้านาที่เสียเจ้าของชาบาลได้ ว่าไร่นึงได้เข้า
 ไม่ถึง ๕ ต่าง ให้เรียกแต่สิ่งหนึ่ง ถ้าที่ไม่ได้เข้าอย่า
 ให้เรียกเอาค่านาเลย แต่ราษฎร ทำนา คชนให้เรียกเอา กับผู้ทำ
 ไร่ละสิ่งหนึ่ง ถ้าไม่ได้กินก็ไร่ละเพื่องสามอัฐ ถ้าผู้ทำนา
 คชนเข้าเสียตายไม่ได้กิน แต่ผู้ทำนาชาบาลได้อย่าได้เกบเลย
 ถ้าราษฎร มีได้ขายเข้าเป็น แต่ทำกินจะใช้เข้าแทนเงิน ตามราคา
 บ้านเมือง เสนาต้องรับเอาเข้า เมื่อเสนาจะออกตรวจ เกบ
 ประเมินนา ต้องพร้อม ด้วยแก่บ้านนายแคว้น เมื่อได้รับเงิน
 ค่านาแล้ว ต้อง ทำฎีกาไปเสร็จให้แก่ราษฎร ถ้าเกบเงินได้
 ในเขตร แคน มาก น้อยเท่าใด ให้ผู้เป็น แก่บ้าน เจ้าของ
 ท้องแคว้น เข้าสืบ คชกนี้ ในเงินค่านานี้ จากเสนาแบ่งเป็น

สามส่วน ให้แคว้น ส่วนหนึ่งเป็นของ แกร์บ้านเสนา คบคิด กัน น้อ
 ราษฎร ให้น้อเนื้อ เหลือพิถัก และห้ามมิให้ กระเกณฑ์ขอ แวง
 แกร์ราษฎร จนเข้าซ้อมเข้า และเรียก ค่าฎีกา ค่าท้าว ค่า ขรรคม
 เนียมเชิงเค็ม ประการหนึ่ง ประการ ใด และห้ามมิให้เกณฑ์
 ให้ราษฎร เลี้ยง ญ่ ฎา จะทำการ ใดๆ ให้เป็นที่ ข้อย การ และเสีย
 ประโยชน์ แกร์ ราษฎร เป็น อันชาก ที่เคี้ยว ถ้ามิพึง จะเอาแคว้นแกร์
 บ้านเสนา เป็นมหาโทษ กำหนด ให้เสนา ส่งเข้า สาร ขึ้น ใส่ฉาง หลวง
 ไว้ ใช้ราชการ มีหนึ่ง สอง ห้าพันต่าง เงินจ่าย ราชการ แผ่นดิน
 เงินสี่ ห้าพัน สามพัน แดบให้แบ่งเงิน และเข้าเป็น ห้าส่วน ส่งเก็บ
 ละส่วนให้เสร็จ นับแต่วัน ได้รับตราตั้งไป ถ้าเสนาไปทำการ
 มีกิจ ใดๆ คาคคเน การ ผิดประการใด ห้ามมิให้มา ฟ้องร้อง เป็น
 อันชาก จะต้องส่งเข้า แดเงิน รง เตาม ตาม กำหนด ที่ได้รับไว้
 อนึ่งเจ้านาย ท้าวพระยา อันต้อง ใน กำหนดที่ ว่า ก่อ ไปนี้ ได้ทำ
 นาของตัวเอง มิใช่ของ บ่าวไพร่ แล นาผู้อื่น แดบแฝง ก็ให้เสนา
 ละเว้น ค่านา อย่าเถบ ตาม กำหนดนี้ นาเจ้าหลวง ๑๐๐๐ ไร่
 นาเจ้าอุปราช ๕๐๐ ไร่ เจ้าราชวงษบุรีรัตน์ เจ้าราชบุตร
 คนละ ๒๐๐ ไร่ เจ้าราชลำพัน เจ้าราชภาภิโน เจ้าราช
 ภาภิกระวงษ เจ้าสุริยวงษวง เจ้าไชยสงคราม พระยาอุดร การ
 คนละ ๕๐ ไร่ เจ้าชายเจ้าหญิงที่มีอายุ แดสิบ หก ข้น ไป
 พิพิธภณชาติศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ถ้าเป็นบุตรเจ้าเมืองให้วันคนละ ๕๐ ไร่ เป็นหลานเป็นบุตร
 ของบุตรเจ้าเมือง ๓๐ ไร่ พี่น้องเจ้าเมืองร่วมบิดามารดา
 คนละ ๕๐ ไร่ หลานบุตรพี่น้องเจ้าเมือง คนละ ๒๐ ไร่
 เหลนเจ้าเมือง คือ บุตร ของ หลาน ที่ ตั้ง ใน กำหนดนี้ คนละ ๑๕ ไร่
 พระยาแก้วสนาม ๒ นาย คนละ ๕๐ ไร่ พระยาสนาม ชั่วที่
 หนึ่ง ๑๐ นาย คนละ ๓๐ ไร่ พระยาสนาม ชั่วที่สอง ๑๐ นาย
 คนละ ๒๐ ไร่ พระยาสนาม ชั่วที่สาม ๑๐ นาย คนละ ๑๐ ไร่
 พระยาแก้ววันคนละ ๒๐ ไร่ พระยาในคุ้มหลวง ๘ คน
 ละ ๒๐ ไร่ พระยาในอุปราชา ๔ คน ละ ๒๐ ไร่ นอก
 จากกำหนดมานี้ ไม่ละเว้น ถ้าเจ้านาย อันทั้ง ๒ ฝ่าย คือ เป็น
 บุตรเป็นน้องเจ้าเมืองด้วย ให้วันแก่ส่วนบุตร ญาติพี่น้องเจ้า
 เมือง แຕ่อย่างเกิ่ว อย่าให้วันทั้ง ๒ อย่าง ถ้าเจ้านายที่
 ตั้ง ใน กำหนดนี้ ได้ รับ สัญญาบัตร เป็นที่เจ้านาย ผู้ใหญ่ ก็ให้
 วันให้ทั้ง ๒ ตำแหน่ง คือ ส่วนที่เป็นเจ้าบุตร เจ้าหลาน
 เหลนเจ้าเมือง ก็ให้วัน ตามที่ ได้ เป็น ที่ ตาม ตำแหน่ง ก็ให้วัน
 ตาม กำหนดที่ เจ้าผู้ใหญ่ ถ้าในเจ้านาย เหล่านี้ ไม่มีของตัว
 เองที่จะละวันนี้ ไปคุ้มครอง ญาติพี่น้อง พวก พ้อง บ่าวไพร่ นั้น
 ไม่ได้ ในเงินที่จะต้องยกวัน เป็น ส่วน เจ้านาย ท้าว พระยานั้น
 ต้อง ยกวัน ไป มากน้อยเท่าใด ก็ให้เสนาเรียกเอาใบรับ ยกวัน
 ที่เจ้านายตนนั้น ถ้ามีเงินจากรัฐแล้วให้ยกวันออกโดยเหตุ แต่หา ขึ้น วัค

ขึ้นอาวูชนี้ ก็ให้เกบส่งเป็นเงินวักเงินอาวูชตามตำแหน่ง แต่
ไม่ให้หักเงินหลวง ถ้าจะมีการอุ้มเลี้ยงวิวาท อย่างหนึ่ง อย่าง
ใดในการเกบแลส่งค่าหา เราไว้อำนาจอาวูช แต่พระยามหาคห
ไทยยุติธรรมพระคลังทั้ง ๓ พร้อมชำระทัณฑ์สนตามควรมีอาวูช
ตั้งมาณวันเสาร์เดือนสาม ขึ้นห้าค่ำ ปีวอกฉศก ศักราช ๑๒๔๖

ประกาศเจ้านครเชียงใหม่

๑ พระองค์เราเป็นเจ้าหอคำเมืองนครเชียงใหม่ มีรับสั่ง
เจ้าพนักงาน กรมทหาร ว่าด้วย กฎหมาย อย่าง ขรรคมเนียม บ้าน
เมืองนี้มาแต่ก่อน ห้ามมิให้ราษฎรลักลอบซื้อขาย เครื่อง
ศาสตราวุธ กระสุนปืนกำ แต่อนุญาตให้มีเจ้าพนักงานเป็นผู้ซื้อ
ผู้ขาย ผู้เกี่ยว ก็ได้เป็นประโยชน์บ้านเมือง แต่เงินภาษี
แต่สิ่งของ ที่จำหน่ายไปแห่งใดมากน้อยเท่าใด เจ้าภาษีหา
ไ้จำนวนไว้ไม่ มีราชการ มาจะกระเกณฑ์เข้า ก็เสาะแสวงยาก
บัดนี้ พระองค์เราเป็นเจ้าเห็นว่าควรระจัดการเสียใหม่ ให้มีประ
โยชน์แก่แผ่นดินบ้าง ขึ้น คือจะให้เจ้าพนักงาน กรมทหารเอา
เส้นขาวขี้วัวเครื่องศาสตราวุธ ที่มีอยู่ในบ้านเมืองให้ ไ้หักสิ้น
และจะมีให้เสียประเพณีอันมีแต่เดิมด้วย เพราะฉะนั้นตั้งแต่บัดนี้ไป
เมื่อนำไ้กรมทหาร จักตั้งเจ้าพนักงานรักษาอาวูช ในเขต
มณฑลบ้านเมือง ^{ถ้ามี} และเมืองอื่น และจะกำหนดโทษอาวูช และ

พอขอบ ทรวร ทรวร รักษา กฎหมาย อาญาอันนี้ อย่าได้ประมาท
 คลากเคลื่อนไปไหน ให้กรมทาทไทย ประกาศ แก่แคว้น แฉวง
 เมือง ขึ้น แล ราษฎร ให้รู้ทั่ว กันว่า ทั้งแต่มี ต่อไป ห้าม
 มีให้เจ้านาย ท้าว พระยา ราษฎร หวง แห่น รักษา เปน เจ้า ของ
 ใช้เครื่อง สัตวอาวูช อัน ต้อง กำหนด คือ อาม อัก สนิทา ทอด ทวน
 ง้าว ทาบ กระบี่ เครื่อง อาวูช อัน มีคม แหถม แต่ บันคา ซึ่ง เปน
 อาวูช ทั้ง ปวง นอกจาก ที่ ใ้รับ อนุญาต ให้ พนักงาน รักษา อาวูช
 เปน อัน ชาติ ที่ เกี่ยว ถ้า ผู้ใด มี พัง ขึ้น ถัก ลอบ ส่อน เร้น เปน เจ้า ของ
 ฎา หวง แห่น อาวูช ต่าง ๆ ซึ่ง เจ้า พนักงาน มี ใ้ อนุญาต ให้ เปน
 เจ้า ของ หวง แห่น รักษา เจ้า พนักงาน สืบ พินาณา ใ้ ทัว ะ ให้ ปรียบ
 ไหม ตาม กำหนด ราคา ค่า อนุญาต เปน สิบ ต่อ แล้ว จะ ให้ ใช้ เงิน
 รวงวัน ค่า คา ผู้ เหน้ ทั้ง แต่ ๕๐ แล ลง มา จนถึง สิบ แล ตาม อาวูช
 สำคัญ มี สำคัญ เพราะ ฉนั้น ให้ เจ้านาย ย้าว พระยา ราษฎร อัน
 เจ้า ของ หวง แห่น แล รักษา เครื่อง สัตวอาวูช มา แต่ ก่อน ให้ ปรียบ
 เร่ง นำ เขา เครื่อง สัตวอาวูช มา ขอ อนุญาต ต่อ เจ้า พนักงาน กรม
 ทหาร เสียบ แต่ ใน กำหนด ทั้ง แต่ ขึ้น คำ หนึ่ง เกือน สาม เหนือ ไป
 จนถึง แรม ๑๕ คำ เกือน ๕ เหนือ ให้ เจ้า พนักงาน ทรวร ทรวร
 อาวูช อัน ควร จะ อนุญาต ฎา มิควร อนุญาต ตาม ข้อ บังคับ อัน จะ ว่า
 ต่อ ไป ช่าง ท้าย ถ้า ควร อนุญาต ก็ ให้ เจ้า พนักงาน ทำ คำนึง สืบ
 อนุญาต แล ใ้ ทรา ให้ ใ้ ศาล ไทย เหน้ ใ้ ทรา ทำ คำนึง สืบ อนุญาต แต่ เพียง ใ้

ละ ๑ วิน ถ้าพ้นกำหนดนี้แล้วไป ผู้ใดยังเป็นเจ้าของและ
 หวงแหน รักษาใช้สอย อาวุธ ที่มีไว้มีทวาร อนุญาต เจ้าพนักงาน
 รับไว้ ก็ให้ปรับไหม ตาม กำหนด อนึ่ง ถ้าพ้น กำหนดนี้ แล้ว ไป
 ราษฎร และลูกกำนันจะไป แล ชำม คำน แขน จะมี เครื่อง สัตราวุธ
 เข้ามาขาย ฤๅ ทักท้วง มาใช้สอย ให้ นายท่าน ทรวาท อาวุธนั้น ๆ
 ก่อน ถ้าเห็นเป็น อาวุธสำคัญ ก็ขอ อามอีก สีนาท ซึ่ง ใหญ่กว่า
 กระสุน สอง นิ้ว ขึ้น ไป ก็ ก็ สีนาทประทุ ท้าย ซึ่ง ยิง ได้ รวดเร็ว กัก
 ก็นขาว ซึ่ง ใช้เป็น เครื่อง ระเบิด ฤๅ เครื่อง อาวุธ เป็น ลูก แดก และ
 เครื่อง ระเบิด ต่าง ๆ ก็ ก็ ใน ของ เหล่า นั้น นอก จาก เป็น ของ หลวง
 ฤๅ เป็น ของ เจ้าพนักงาน ข้าราชการ และ เจ้า นาย ท้าว พระยา ผู้ ใหญ่
 ใช้สอย ไป มา ด้วย กิจราชการ แล้ว มี ให้ นายท่าน ปล่อย ให้ ผู้ใด
 เอา เข้า มา และ ห้าม มิให้ ลูก ค้า ราษฎร ลักลอบ เอา เข้า ออก
 ชำม คำน ชำม แขน ออก ไป แล้ว มา เป็น อัน ขาด ถ้า มี ฟัง จะ ปรับ
 ไหม ทั้ง ๘๐๐ รูเบียบ ลง มา ถึง ๕๐ รูเบียบ เป็น อย่าง ท่ำ ถ้า
 แล ลูก ค้า ราษฎร ผู้ ต้อง มา ทาง ไกล ไม่ รู้ เข้า มา ถึง ท่าน แล้ว
 ให้ เอา กลับ ไป เสีย ฤๅ มอ ผาก ไว้ กับ นาย ท่าน ให้ นาย ท่าน
 อนุญาต ให้ ลูก ค้า เอา เข้า ออก แแต่ คน ๆ หนึ่ง ขึ้น ประทุ ทาง ปาก
 ทาม อรรคมหา ขอกอง มี ก็น สำหรับ ตัว คน ละ ห้า ร้อย ตาม เล่ม หนึ่ง
 ให้ นาย ท่าน ทำ ตัว อนุญาต สำหรับ ขึ้น สำหรับ คน ตาม แบบ ให้ แก่
 ลูก ค้า ผู้ ต้อง มา ทาง ไกล และ หอ จด นาม ของ ลูก ค้า เอา อาวุธ

เข้ามามิได้ ขอกแก่ นาย ท่าน จั๊ว ก็ ต้อง ไหม ตาม กำหนด
 ถ้า ลูกค้า ราษฎร เขา อาวู ต่าง ๆ ญาติ ไฟ เข้ามาอาวู ออก ไป ขา
 มาก เกิน จำนวน ที่ นาย ท่าน จะ อนุญาต ได้ ก็ ก็ อาวู เช่น อาวู
 สำคัญ ต่าง ๆ ที่ ต้อง ห้าม ก็ ก็ ต้อง มี หนังสือ เจ้าพนักงาน กรมทหาร
 ให้ เข้า ออก จึง จะ เขา เข้า ออก ได้ หนึ่ง ทั้ง แก่ ชื่น คำ หนึ่ง เกือบ ตก
 เหนือ ไป ราษฎร ผู้ใด จะ ชื้อ อาวู ที่ ต้อง กำหนด ชื่น ใช้ ต้อง มา
 ขอ อนุญาต ก่อน เจ้าพนักงาน ก่อน ให้ เจ้าพนักงาน เว้น คำ อนุญาต
 ตาม กำหนด นี้ ยื่น บัญชี ท้าย ซึ่ง บั๊ก ทวาร เกือบ บัง ใต้ ทลาย ทน
 ทั้ง แก่ หก ชื่น ไป ขอก ละ ๓๐ แล ยื่น บั๊ก ประจวบ บั๊ก ทิศ
 ลูก แก่ เปน บั๊ก ถอย่าง เรว ขอก ละ ๒๕ แล ยื่น บั๊ก ประจวบ
 ท้าย เปน บั๊ก แผล บึง นก แล ยื่น ทบ กัน นก มี นก สืบ ตาม กรม ทา
 ขอก ละ ๑๐ แล ยื่น อื่น ๆ ต่าง ขอก ละ สอง แล ยื่น สั้น บึง
 ทลาย นก ขอก ละ ๑๐ แล ยื่น บึง นก เกือบ แล ย ๑ ก็น เผลา ยื่น
 ละ ๒ สลึง ก็น ไฟ ยื่น ละ เห่ง มาก ยื่น ละ เห่ง อาวู ขาว
 มี ทวน แล ง้าว เปน ทน เล่ม ละ ๒ สลึง กาย แล มี ก ขอบ อย่าง ขาว
 ทั้ง ทัว ทั้ง ก้า เกิน ออก ๑ ชื่น ไป เล่ม ละ สลึง แล มี ก เหน็บ
 ขวาน แล เครื่อง มือ ทำ มาหา ก็น โดย สุจริต มิ ใช้ ใช้ ได้ แก่ เปน
 อาวู อย่าง เกือบ นั้น ไม่ ต้อง ขอ อนุญาต แล ไม่ ต้อง เสีย คำ อนุญาต
 เมื่อ เจ้าพนักงาน ให้ ให้ อนุญาต อาวู ไป ราช หนึ่ง ราช ไก ต้อง
 ทำ บัญชี แล ลง ทะเบียน ไว้ ให้ นก ขอก อาวู ที่ มา ขอ อนุญาต

นั้นยังมีไก่อลงเครื่องหมาย สำหรับเมืองคองลงเครื่องหมายเสีย
ถ้าเป็นชาวชวเก่าที่ไก่ออนุญาตไปครั้งหนึ่ง แล้วจะเปลี่ยนเจ้าของ
ใหม่ก็ต้องขึ้น ภาษีใหม่ และทางสวระบยเก่าเสียด้วยอย่าให้
มาขึ้นสืบสนให้ แลหนังสืออนุญาตนั้น ใช้ได้แต่เฉพาะ
แต่ผู้ขอ ถ้าจะเปลี่ยนเจ้าของใหม่ ต้องขออนุญาต และ
เสียค่าอนุญาตใหม่เหมือนกัน ในเงินค่าอนุญาตทั้งปวงเก็บ
ไว้เท่าใดให้ขึ้นเป็นสัดส่วนยกเป็นหลวง ๒ เป็นของเจ้าพนักงาน
กรมทหาร ๑ แบ่งขึ้นกัน ๑ ไก่แก่นายแคว้น และบ้านที่ผู้
รักษาชาวชวอยู่ ๑ กิ่งนี้เสมอไปอย่าให้กรมทหารและกรมหาค
ไทย ทำการให้ละเมิดละเลย ให้เสียกฎหมาย และ ช้อ ยัง คัมนี้
แต่อย่างหนึ่ง อย่างใดเป็นอันขาด

ฯ

ประกาศเรื่องซื้อขายไม้ซอคัก

๑ พระยาราชสัมภารากร ข้าหลวงใหญ่ผู้ว่าราชการต่าง
ประเทศ ในสามหัวเมือง คือเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง
เมืองลำพูนไชย เจ้าน้อยบุญเลิศผู้ว่าการเจ้าพนักงานป่าไม้
ทั้งปวง ในแขวงเมืองนครลำปาง พระยาเอกชายผู้ว่าการ
เจ้าพนักงานป่าไม้ทั้งปวงในแขวงเมืองเชียงใหม่ ขอประกาศ
แจ้งความมายังเจ้านาย ท้าวพระยาราษฎรชาวเมืองแลชาว
ทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า

พิพิธภัณฑ์ศิลปวิทยาและหอจดหมายเหตุ

มีพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ในพระ
บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ใน
สยาม รัฐมณฑลทั้งฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ คือ ไทบลาว กาว ลาว
เฉียง มลายู เกวียง อื่นๆ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ
จก การให้คักพิ่นไม้ต่าง ๆ และถ้องไม้ซ้อ ไม้ในเขตร แฉวง
แผ่น กิน สยาม ให้ไปน การ เวียง ร้อย ตลอดจนทั่ว ไป

กำหนดกฎหมายนั้นจะเป็น การ ใช้ใช้ในปี คักราช ๑๒๔๗
เพราะฉะนั้น ให้แก่บัณฑิตผู้มิ ชั่วจะเก็บ ข้อง ใน การ คักพิ่นไม้ และ
ซื้อซ้อ ไม้ต่าง ๆ ในแขวง หัวเมือง และเมือง นคร ลำปาง
เมือง ลำพูน เมือง เชียงใหม่ วิชมาสืบ ส่วน คึกษาแบบ อย่าง
แล ทำการ ให้ถูก ต้อง ตาม ข้อ บัง คับ เกรียมทั่วเสีย ให้พร้อม
เสร็จ ก่อน กำหนด วันที่ พระราชบัญญัติใหม่เป็น ใช้ใช้ ถ้ามี
คดี เกี่ยว ข้อง และ ชัก ขวาม่ประการใด ก็ให้มา ร้อง และว่า
กล่าวเสีย ให้เสร็จ แต่ ก่อน พระราชบัญญัติเป็น ใช้ใช้ ถ้าถึง
กำหนด ออก พระราชบัญญัติ แล้ว ผู้ใด ทำการ ผัน ข้อ บัง คับ
ก็จะปรับ โทษ ตาม ข้อ พระราชบัญญัติทุก ประการ ผู้
ใดจะอ้างเหตุใด ๆ ที่ให้มาว่า เสียแต่ใน กำหนด มา ร้อง
มาว่านั้น ไม่ใช้

หนึ่งใน พระราชบัญญัติ ซึ่ง ออก เมื่อ ๑๖ วัน จันทร์ เดือน สิบ
สอง ขึ้น แยก ปี ๒๔๓๖ คดี ๑๒๓๐ มีความ

ซึก ว่าหนังสือ สัญญาต่าง ๆ เป็นสัญญา ขั้บลึก ซึ่ง เกี่ยวข้อง
 กับการ แ่่นกินต่าง ๆ คือสัญญาทำป่าไม้และอื่น ๆ อีก นั้น
 ถ้ามิได้ ประทับตราเสนาบดี กรุงเทพ ฤทธิพ่ายแล้วเป็นใช้ไม่
 ไว้ไม่ เป็น หนังสือ สัญญา ความ แจ้ง อยู่ใน ข้อ พระราชบัญญัติ
 ซึ่งใช้อยู่นั้นแล้ว บัดนี้ ถูก ก้าต่าง ๆ และนายร้อย ไม้ ผู้ ทัก
 ฟั่น ไม้ละ เลบ เลียบ ไม่ทำการ ตาม พระราชบัญญัติ เข้ารับ แต่
 หนังสือ อาญา ฤๅคำสั่ง เจ้านาย ผู้ใหญ่ผู้น้อย และ ผู้ รักษา
 ป่าเข้า ทัก ฟั่น ลักลอบ ทำป่าไม้เอาตามชอบใจ การ ที่ ทำอย่างนี้
 ไม่ถูก ต้อง เป็น การ ที่ ผู้รักษา ป่ากับ ผู้ทำ ป่า ลัก ลอบ ให้กัน
 ทำเอา ศาลต่าง ประเทศ และ ศาล ทั้ง ปวง จะ ไม่รับ ไม่
 ยอมว่า เป็น หนังสือ สัญญา อันถูก ต้อง ตามกฎหมาย เพราะ
 คนนี้จึง ประ กาศ ให้ ผู้ ที่ ทำการ ป่าไม้และ ผู้ซื้อ ขาย ซึ่งมีได้
 มี หนังสือ สัญญาที่ ประทับตราเสนาบดี กรุงเทพ และ ข้า
 หลวงผู้ว่า การ ท้อง ประเทศ สาม ห้าเมืองลาวทั้ง ปวง ทัว กันว่า
 ถ้าจะ กิดทำการ ต่อ ไปต้อง รีบ มา ทำเรื่อง รว ขอทำ หนังสือ
 สัญญาต่อ เจ้าพนักงาน เลียบ ใหม่ ให้ถูก ต้อง ตาม ข้อ พระราช
 บัญญัติแต่ใน กำหนด ๔ เดือน นับแต่วันออกหมาย ประกาศ
 ฉบับนี้ไป ถ้าพ้นกำหนดแล้ว เจ้าพนักงาน ป่าไม้จะ ตั้ง นาย ร้อย
 ทักฟั่น ไม้ใน ป่าทั้ง ปวง ซึ่ง ผู้ทำ ไม้มี หนังสือ สัญญา ประทับ

ตราเสนายักษ์ กรุงเทพฯ ฤๅตราข้าหลวงสามหัวเมืองลาวทั้งปวง
ใหม่นี้เป็นของแผ่นดินให้สิ้น ถ้าผู้ใดจะมีก็เก็บไว้ซึ่งด้วย
การป่าไม้ แล การซื้อขายไม้อยู่เก่าใหม่ประการใด ๆ ก็ให้
รีบมาร้องฟ้อง และว่ากล่าวตักเตือนเสียแต่ในกำหนดนี้ทั้งสิ้น
ถ้าพ้นกำหนดไปจะไม่รับฟ้องใด ๆ ซึ่งเป็นความเก่าที่ควร
จะฟ้องจะว่าไต่แต่ในกำหนดนี้เป็นอันขาดที่เกี่ยว ที่ซึ่งลูกค้าทั้ง
ปวงจะไต่ถามสืบสวนการทำป่าไม้ และซื้อขายไม้ทั้งปวง
นี้ อยู่ที่ว่า การต่างประเทศ เมืองเชียงใหม่แห่งหนึ่ง ที่เจ้า
พนักงานป่าไม้เมืองเชียงใหม่แห่งหนึ่ง ที่ว่าการข้าหลวง
เมืองนครลำปางแห่งหนึ่ง ที่เจ้าพนักงานป่าไม้เมืองนครลำปาง
แห่งหนึ่ง ที่ออฟฟิศเจ้าพนักงาน ผู้ว่าการหัวเมืองฝ่ายเหนือ
ที่ กรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง ที่ออฟฟิศเจ้าพนักงาน ว่าการป่าไม้
ที่ กรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง ถ้าผู้ใดอยากจะสืบสวน ก็ให้ไปสืบสวน
ในที่ต่าง ๆ ที่ว่ามานี้เถิด

ประกาศ มาณวันพรม เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีวอกฉศก

ศักราช ๑๒๔๖

ประกาศเรื่องตัดไม้ ขรศักดิ์

ด้วย พระยาศรีสิงหนาทราช พระบรมราชานุญาต นำประกาศ
สำหรับหัวเมืองฝ่ายเหนือ มาลงราชกิจจานุเบกษา ลงวันมา
https://museum.coj.go.th/

แต่ศาลาว่าการ กรมมหาดไทย แต่ณวันพุ่ม เดือนห้า แรมเก้าค่ำ
ปีรกายังเป็นฉศก

ด้วย หลวง อนุรักษภูเบศ ข้าหลวง กรมมหาดไทย รียฯ ตั้ง พระเจ้า
น้องยา เสด็จ กรมหมื่น พิษิตปรีชากร ซึ่งเสด็จขึ้น มา จักรวาชการ
หัวเมืองฝ่ายเหนือ ครั้งนี้ มีรับสั่งโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศมา
แก่เจ้านาย ท้าวพระยา ราษฎรคน ใน ประเทศ นอก ประเทศ ทั้ง ข้าง
ใต้ ทราบทั่ว กัน ว่า ทั้ง แ่ ขึ้น คำหนึ่ง เดือนห้า ปีรกา ยัง
เป็นฉศก คักราช ๑๒๔๖ นี้สืบไป ห้ามมิให้ผู้หนึ่ง ผู้ใด
ถาก แล ตักพิน ทำ อัน ทรายไม้คัก ใน เขต แขวง เมือง นคร เชียงใหม่
เมือง นคร ลำพูน เมือง นคร ลำปาง เมือง น่าน เมือง แพร่ นอก
จาก ไ้รับ อนุญาต ประทับตรา ข้าหลวงใหญ่ ผู้ว่า การ ต่าง ประเทศ
ซึ่ง ทั้ง อยู่ เมือง เชียงใหม่ นี้ เป็น อัน ชาติ ที่ เกี่ยว ถ้า ผู้ใด ไม่
ฟัง บัง ขึ้น ถักถาก แล ตักพิน ซัก ถาก เอา ฤๅ ทำ อัน ทราย แ่ ไม้
ซรสัก ใน เขต แขวง ๕ หัวเมือง ซึ่ง ได้ ถัก ถ้าว แล้ว มา นี้ แ่
กัน หนึ่ง ขึ้น ไป เจ้าพนักงาน สืบ รู้ ด้วย ประการใด ๆ พิจารณา
ไ้ ความจริง จะ ประโยชน์ รีย เขาไม้ ที่ ถาก แล ตักพิน นี้ เป็น
ของ แผ่นดิน ทั้ง สิ้น แล้ว จะ ประโยชน์ ให้ ใช้ ค่า ค่า ผู้ เห็น เขา
ความ มา ว่า กัน ละ ๑๐ รูเบียบ ถ้า ไม้ ที่ ถัก ถาก แล ตักพิน นี้
เป็น อัน ทราย ประการใด ๆ ฤๅ ซื่อ ขาย เสือก ไล่ ไป เสียบ จะ ประโยชน์
เขาเงิน แทน ให้ ไ้ ใหญ่ หนึ่ง ๑๐ รูเบียบ ถ้า หัก ถาก มา ๕๐ รูเบียบ ไม่

เล็กคำ ๗ คำ ทันละ ๕๐ รุกเขียบ ถ้าเป็นไม้ที่ตกลงลำน้ำ
 แม่นคงฤาแม่น้ำสระวินจะปรียบใหม่ ๒ เท่าราคาที่กำลังคนมานี้
 หนึ่ง แต่ก่อน พระยาราชสัมภารากรณ์ ไ้รับ ๆ สิ่ง มีหมายประกาศไป
 ถึงนาย ร้อย ผู้ทำป่าไม้ที่ ยัง ไม่ ไ้ รับ อนุญาต ข้าหลวง ผู้ว่า
 การ ต่าง ประเทศ ตาม พระราชบัญญัติ แต่ก่อน ให้มา อนุญาต
 ต่อ ข้าหลวง เสีย แต่ใน กำหนดโดย เรว ความ แจ้ง อยู่ใน หมาย
 ประกาศ พระยาราชสัมภารากรณ์ ข้าหลวง ใหญ่ ซึ่ง ออก แต่
 ฅวัน พุฒ เกิด แยก ขึ้น คำ หนึ่ง ยักนี้ ก็ พ้น กำหนด ใน หมาย
 ประกาศ นั้น แล้ว นาย ร้อย ลง คน ไม่ เข้า มา ตาม หมาย ประกาศ
 เพราะฉะนั้น ผู้ ที่ ไม่ ไ้ เข้า มา ขอ อนุญาต เป็น ชัน ขาก หนึ่ง สือ
 สัญญา แล อาญา เกิม นี้ นาย ร้อย ผู้ หนึ่ง แล นาย ร้อย ผู้ หนึ่ง
 ผู้ ไ้ จะ อ้าง หนึ่ง สือ สัญญา เก่า ใหม่ แล อ้าง ว่า ไ้ รับ อนุญาต
 ของ เจ้า นาย ตัน หนึ่ง ตัน ไ้ ก็ เป็น ไ้ ไม่ ไ้ ถ้า นาย ร้อย ผู้ ที่ อยู่
 แต่ ก่อน ไม่ ไ้ รับ อนุญาต ประทับ ทรา ข้าหลวง ใหญ่ ตาม หมาย
 ประกาศ นั้น ก็ ไ้ รับ เร่ง ทำ เรือง รว เข้า มา ยื่น รับ ทำ ป่า ไม้ ที่
 อยาก จะ ทำ ป่า ไม้ นั้น ต่อ พระยาราชสัมภารากรณ์ ข้าหลวง
 ใหญ่ ผู้ ว่า ก่อร ต่าง ประเทศ ซึ่ง ตั้ง อยู่ ณ เมือง เชียง ใหม่ ฤา หลวง
 อนุวัฏ ภูเบศ ข้าหลวง กรม หาด ไทย ซึ่ง ตาม เสด็จ พระเจ้า นัง
 ยาเซอ กรม หลวง พิชิ ตปรี ชากร ขึ้น มา ครัง นี้ ฤา หลวง วิสุ ตร สาลิ
 ข้าหลวง

เล่ม ๒ ลักษณะสงครามตามกฎหมายนานาประเทศ หน้า ๕๓๒
 ข้าหลวงประจำอยู่ณเมืองนครลำพูน ให้นำเรื่อง รวบรวม
 ทูลพระเจ้าที่นั่งยาเขอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร ฤๅทำเรื่อง
 รวบรวมต่อเจ้าพนักงาน กรมศาลไทยณกรุงเทพฯ นำขึ้นกราบ
 ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาดมามาลา กรมพระบวรราช
 ปรมาภัย ซึ่งสำเร็จราชการกรมศาลไทยเสียก่อน ถึงวันขึ้นค่ำ
 หก เดือนห้า ปีระกายังเป็นลศก ศักราช ๑๒๔๖ ถ้านายร้อย
 ผู้ใดรับยอมสัญญาให้มีประโยชน์ แก่แผ่นดินก็ยิ่งกว่านาย
 ร้อยอื่นๆ ก็จะไปรบกวนประทุษร้ายให้ผู้อื่นได้ทำชั่วไม่ อย่าให้นาย
 ร้อยทั้งหลายหนึ่งนอนใจ เสียให้สวามิภักดิ์ เจ้าพนักงานอย่าไม่
 ทั้ง ๕ หัวเมือง ศักดิ์ชอก หมายประกาศฉบับนี้ บัดประกาศไว้
 ในที่ สยาม โรงศาล และที่ประชุมคนไปมา และแก่หัว
 เมืองขึ้นแคว้นแขวง ให้เข้า ประกาศ แก่ราษฎรให้รู้ทั่วกันก่อน
 ถึงวันกำหนดในหมายประกาศนี้ จึงได้ ประกาศมาฉะฉาน
 เดือนนี้ แรมหกค่ำ ปีระกาเป็นลศก ศักราช ๑๒๔๖ ๕

ประกาศการเดินเรือแลค้าขายทางเมืองจีน

๑ ด้วยพระยาพิพัฒน์โกษา รับพระบรมราชานุญาต นำประ
 ภาศการเดินเรือ แล ค้าขายทางเมืองจีน มาลงราชกิจจานุเบกษา
 ลงวันมาแต่ศาลาว่า การกรมท่าณวันพุธ ปีระกา สัปดาห์
 ศักราช ๑๒๔๗

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

หน้า ๕๗๓ ลักษณะสงครามตามกฎหมายนานาประเทศ เล่ม ๒

เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ที่พระคลัง เสนาบดีว่าการ
ต่างประเทศ รับพระบรมราชโองการ ใส่เกล้าฯ สั่งว่า ให้ประกาศ
แก่ข้าพเจ้าท่านทั้งหลาย ทั้งปวง ผู้ที่มีกิจธุระเดินเรือค้าขาย
ทางเมืองจีนนี้ ให้ทราบทั่วกันว่า การศึกสงครามที่เปนอยู่ใน
ระหว่างกรุงฝรั่งเศส กับกรุงจีนบัดนี้นี้ กรุงฝรั่งเศสได้
แจ้งความว่า จะชักการไม่ให้เปนที่ขัดขวางแก่ทางค้าขาย
ของเมืองที่เปนกลางอยู่มิได้ เกี่ยวกับการสงครามนี้ เว้น
เสียแต่จะยับยั้งทุกสิ่งของต้องห้าม คือสิ่งของที่เปนกำลังศึก
สงคราม คือเครื่องสาตราวุธ แลเสบียงอาหาร เป็นต้นนี้ เข้าไป
ในเมืองที่เปนสงครามกันอยู่แล้ว จะต้องจับกุมไว้เอาสิ่งของ
นี้เสียตามประเพณี ศักดิ์สงครามเพราะเหตุฉะนั้น ควรที่ผู้
เดินเรือค้าขายในทางเมืองจีนนี้ จะอุสหาระวังตัวกักจัดการ
ค้าขายแต่ที่ชอมบรม อย่าให้ผิดต่อข้อห้ามของประเทศที่
ทำสงครามกันอยู่นั้นได้ จึงจะไม่มีเหตุเปนที่อันตรายแก่
ทรัพย์สินสมบัติของตน ไว้แปลหนังสือ ผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศส
มาลงไว้ในที่นี้ด้วยแล้วมีความว่า

มอริส เอออีล อรัญญ์ ผู้ว่าการแทนกงสุลฝรั่งเศส ขอแจ้ง
ความมายังท่านเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ที่พระคลัง
เสนาบดี ว่า การต่างประเทศ

พิพิธภัณฑ์เจ้าศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
ท้ายแท่นถนนมาจันชานิ กิ่งทองพฝรั่งเศสในทะเลจีนใต้ กระ
<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๒ ลักษณะสงครามตามกฎหมายนานาประเทศ หน้า ๕๓๔
ทำตามคำของคอเวอนแมนส์รีบีลิก กรุงฝรั่งเศส ที่ตกกัน มิ
ความประสงค์จะมีให้เมืองทั้งปวงที่เป็นกลางอยู่ มิได้เกี่ยว
ข้องในการสงครามนั้น ต้องเสียผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่การ
สงครามนี้ จึงได้คิดทำการสงครามแต่เฉพาะตำบลเฉพาะแห่ง
แลมิได้กระทำตามอำนาจที่จะทำในการคั่นเรือ แลจับเรือ
ในท้องทะเล แต่เหตุการณ์ที่ได้เป็นขึ้นในเร็วๆ ที่ล่วงมาแล้ว
จำเป็นที่คอเวอนแมนส์ รีบีลิกจะต้องถือเอาอำนาจของเมืองที่
ทำสงคราม ตามกฎหมายสำหรับนานาประเทศนี้ทุกประการ แล
คอเวอนแมนส์รีบีลิกได้มีคำสั่งถึงแม่ทัพเรือ วยฝรั่งเศส ให้ทำ
การดังนี้ อยู่แล้ว

ข้าพเจ้าจึงขอแจ้งความข้อนี้ แก่คอเวอนแมนส์ ของ สห
เก้พระเจ้า กรุงสยามให้ทราบด้วย แลในเวลาเกือบกันนี้ ตาม
คำสั่ง ที่ข้าพเจ้าได้รับแล้วนั้น ข้าพเจ้าต้องสำแดงความ
ปรารถนาอันมั่นคงของคอเวอนแมนส์ รีบีลิก ที่จะประพฤติ
การต่อเมืองที่เป็นกลางนั้น ว่าจะต้องโดยละเอียดตามข้อ
ความในกฎหมายสำหรับนานาประเทศ ตามคำขัฎญาณที่ชาติ
ทั้งปวง ได้รับประชุมปรึกษากันที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๑๖
เอปริล คฤสศต ศักราช ๑๘๕๖ (คือณวันพุธ เดือนห้า
ขึ้นสิบสองค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จุลศักราช ๑๒๑๘) นั้นเป็นข้อคั่น
แล ข้าพเจ้าขอแจ้งความข้อนี้ไปอีกว่า คำสั่งของคอเวอนแมนส์

พิพิธภัณฑ์เจ้าสามพระยาและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๕๗๕ ลักษณะ สงครามตามกฎหมายนานาประเทศ เล่ม ๒
ให้มี แก่ กองทัพเรือ ฝรั่งเศส โดยแน่นอนว่า ให้ ประกอบ การ
โดย ระวาง โดย ประมาณการก็ ต่อ ผล ประโยชน์ อัน ควร แห่ง การ
ค้าขาย ของ เมือง ที่ เปน กลาง นั้น ต่อไป ตาม ความ จำ เป้น ที่
จะ ยื่น กัน มิ ให้ ยับ ทุก สิ่ง ของ ดั่ง ห้าม ใน การ สงคราม นั้น เข้า ไป
ใน เมือง จีน ไท้

แจ้งความ มา ณ วันจันทร์ เดือนห้า ขึ้น แปดค่ำ ปีระกา ยัง เปน
ฉศก ๑๒๔๖ วันที่ ๒๑ มาช ๑๘๘๕

แต่ ให้ แปร คำ ขัฎฎาณ ที่ ประเทศ มี ชื่อ ทั้ง ปวง ให้ ลง ชื่อ กัน
ที่ กรุง ปารีส ที่ อ้าง ไว้ ใน หนังสือ ว่า การ แทน กงสุล ฝรั่งเศส
นั้น ลง มา ไว้ ให้ ทราบ ด้วย คือ คำ ขัฎฎาณ ที่ ว่า ด้วย กฎหมาย
ทะเล ซึ่ง ราชทูต ผู้ มี อำนาจ เตม ของ ประเทศ อังกฤษ ประเทศ
โปรเซีย ออสเตรีย ฝรั่งเศส ประเทศ รูเซีย ซาคเซีย
ตุรกี ที่ ให้ ประชุม ปรึกษา เห็น พ้อง กัน เช่น ชื่อ ที่ กรุง ปารีส
ใน วันที่ ๑๖ เดือน เอปรีล คฤสตกักราช ๑๘๕๖ ตรงกับ
วันพุธ เดือนห้า ขึ้น สิบสองค่ำ ปีมโรง อัฐศก มีความ ว่า

ราชทูต ผู้ มี อำนาจ เตม ซึ่ง ให้ เสนอ ชื่อ ใน หนังสือ สัญญา
กรุง ปารีส ที่ ได้ ทำ ไว้ ใน วันที่ ๓๐ เดือน มาช คฤสตก
คักราช ๑๘๕๖ ตรงกับ วันอังคาร เดือนสี่ แรมสิบเอ็ดค่ำ
ปีเถาะ เอกศก นั้น ให้ ประชุม ปรึกษา ว่า

ถ้าหา ไม่ พ้อง กัน ให้ ตัด ไม่ ให้ มี ผล และ คง เสนอ กัน เห็น การ ยื่น เถียง

เล่ม ๒ ลักษณะ สงครามตามกฎหมายนานาประเทศ หน้า ๕๗๖
กัน เป็นที่เสียใจด้วย กัน ชำนาญมา

แล การที่มี ธรรมเนียม แล คำนาจ ที่ ควร ประพฤติในเวลา
นั้นๆ ไม่เป็นที่มั่นคง แน่ชอนได้ จึงเป็น เหตุให้ เชน การไป
ต่าง กัน ในระหว่าง ประเทศ ที่เป็น กลาง ไม่ได้ เกี่ยวข้อง ใน การศึก
กับ ประเทศ ที่เป็น ศัตรู อยู่ ยาง ที่ ให้ เป็น เหตุ ล้ายาก จน วย กัน
ก็ เป็น ได้

เพราะเหตุ นั้น จึง ได้ ตั้ง ธรรมเนียม ไว้ เป็น แบบ ที่ ใช้ ได้
ตลอด ทั่ว กัน ใน การ สำคัญ อัน เป็น ประ โยชน มาก ดัง นี้ ว่า
ราชทูต ซึ่งมี อำนาจ ซึ่ง มา ประชุม ที่ กรุง ปารีศ นั้น ได้ ปรึกษา
จัดการ เป็น แบบ อย่าง เพื่อ ประโยชน การ สิ่ง นี้ ได้ แล้ว เป็น การ
ทำตาม ประสงค์ ของ คอ เวอนแมนน์ นั้นๆ โยบ ก็

แล ราชทูต ผู้ มี อำนาจ มา แต่ ประเทศ ที่ กล่าว ไว้ ข้าง ต้น แล้ว
นั้น ได้ ตกลง ปรึกษา การ ที่ จะ จัด การ เรื่อง นี้ ให้ สำเร็จ แล ได้
ตกลง พร้อม กัน ถือ เขา เป็น ข้อ กัน นี้

ข้อ ๑ ว่า การ ที่ ประเทศ ที่ เป็น สงคราม กัน อยู่ แต่ง เรือ วย
ปลอม เป็น เรือ ค้าขาย ออก จับ กุม วย เรือ ค้าขาย เช่น ได้ เคย
ประ พฤติ มา แต่ เถิม นั้น ตั้ง แต่ นี้ ไป เป็น ยก เลิก เสีย

ข้อ ๒ ว่า เรือ กำปั่น ที่ ใช้ ของ ประเทศ ที่ เป็น กลาง ไม่ได้
เกี่ยว ข้อง ใน การ ศึก เป็น การ บ้าง กัน สิ้น คำ ของ ประเทศ ที่ เป็น

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
๗๓

หน้า ๕๗๗ ลักษณะสงครามตามกฎหมายนานาประเทศ เล่ม ๒
ข้าศึกได้ เว้นแต่สินค้านี้จะ เป็น ของ ที่ ต้อง ห้าม เป็น กำลัง
ใน การ คัก จึง คุ่ม ไม่ได้

ข้อ ๓ ว่าสินค้าของ ประเทศ ที่ เป็น กลาง ไม่ได้ เป็น ข้าศึก
เว้นเสีย แต่สินค้า ของ ต้อง ห้าม ใน การ คัก แล้ว ถึง จะขึ้นทุกลง
ใน กำปั่น ที่ ใช้ ของ เมือง ที่ เป็น ข้าศึก ต่อ กัน เมือง ที่ เป็น ข้าศึก
จะจับไว้ ไม่ได้

ข้อ ๔ ว่าการ ซึ่ง จะ ล้ม มง ห้าม เรือ เข้า ออก ท่า เมืองใด
มิให้ส่ง กำลัง แก่ข้าศึก นั้น ต้อง ล้ม มง ให้ กว้าง ข้น แขง แรง
ถสม กับ การ จึง จะ ใช้ ได้ คือ ต้อง มี เรือ รอบ ให้ ถก กับ การ
ที่ จะ ห้าม กัน เรือ ที่ จะ เข้า ใน ทว่าง ท่า ของ เมือง ที่ เป็น ข้าศึก นั้น
ให้ ได้ จริง ๆ

แล คอ เวณ แม่น้ำ ของ ราชทูต ที่ เช่น ชั่ว ช้าง ท้าย หวัง ลือ
บัญญัติ นี้ รับ จะ เป็น ขุระ ความ ใน บัญชี นี้ ให้ ประเทศ ที่
ไม่ได้ ประชุม ใน กอง เกร สการ ชุม นุ่ม กรุง ปา วิส ให้ ทราบ ทัว กัน
แล จะ เชิญ ประเทศ นั้น ๆ ให้ ยอม ตาม สัญญา นี้ ด้วย แล เชื้อ
ว่า ซึ่ง ใด ทั้ง ขวรม เนียม ทั้ง นี้ ได้ เป็น แขนง ไว้ ก็ คง จะ รับ โดย
ความ ยินดี ตลอด ทัว โลก ย แล ราชทูต ผู้ มี อำนาจ ที่ ได้
ลงชื่อ ใน หนังสือ บัญชี นี้ ไม่ มีความ สละ หรือ ว่า ความ ที่ ยุกตภา
ทกลง กัน นี้ คอ เวณ แม่น้ำ ของ เขา จะ มีความ อุดหนุน รวม
เนียม นี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
ให้ ใช้ ให้ สำนึก คลอ กาย ใน หก ปี นี้

เล่ม ๒ ลักษณะสงครามตามกฎหมายนานาประเทศ หน้า ๕๗๘

คำขัฏฐินานี้ จำต้องใช้ไว้แต่เฉพาะในประเทศที่ยอม
เข้าในสัญญานี้ แล ประเทศซึ่งจะเข้าในสัญญานี้ต่อไป
ภายหน้าเท่านั้น

ทำที่ กรุงปารีส ในวันที่ ๑๖ เดือนเอปรีล คฤศตศักราช ๑๘๕๖ ปี วันพุธ เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ ปีมะโรงโทศก
ลงชื่อราชทูตประเทศทั้ง ๗ เมือง

คำขัฏฐินานี้ ภายหลังจากประเทศทั้งปวงในยุโรป
แล อเมริกาได้ยอมรับเข้าข้อด้วยแล้ว เว้นแต่เมืองสเปน
กับเมืองเม็กซิโก หาได้ยอมตามความข้อ ๑ นี้ไม่

ข้อหนึ่งสินค้าต่างๆ ที่อย่างไรจะเป็นของต้องห้ามในการ
สงครามนั้น ว่าตามกฎหมายสำหรับนาๆ ประเทศก็มีความต่างๆ
กันตามจำนวนผู้ที่แต่งหนังสือนี้ แต่รวมเป็นใจความไว้ว่า
แบ่งสินค้าเป็น ๓ ชั้นๆ ที่ ๑ สินค้าที่เป็นของต้องห้ามใน
การสงครามแท้ มีดังนี้
๑. สินค้าที่ประสวักกันสัตว์พาหนะ
เครื่องที่จะทำอาวุธ ได้ดังนี้ เป็นต้นนี้ ถ้าเรือใดบรรทุกสิ่งของ
เหล่านี้เข้าไปยังเมืองที่เป็นข้าศึกฝ่ายหนึ่งแล้ว เมืองข้าศึก
อีกฝ่ายหนึ่งจับเรือเอาได้ ชั้น ๒ สินค้าที่เป็นของใช้ในเวลา
การบ้านเมืองเรียบร้อย ไม่มีศึกสงคราม แต่ถ้ามีศึกสงคราม
ขึ้นแล้ว ของนั้นจะใช้ในการศึกได้ มีเข้าปลูกอาหาร
ไม้ ขอนคัก ผัก ไข่ ปลา เนื้อสัตว์ และอื่นๆ

ต้องห้ามในการสงครามก็ได้ ไม่เป็นก็ได้ สุดแต่เมืองที่ทำศึก
สงครามอยู่นั้น จะยกเห็นว่าสิ่งใดเป็นของต้องห้าม แล้วประ
ภาศให้ทราบทั่วกัน ถ้าเป็นของที่ต้องในประกาศแล้ว เมือง
ที่ทำสงครามก็รีบเอาไป ถ้าเป็นของนอกจากที่ได้ประกาศแล้ว
เมืองที่ทำสงครามอยากจะไม่ให้เข้าไป ในเมืองข้าศึกก็มัก
จะขอซื้อ ถ้าตามราคา เคยให้กำไรแก่เจ้าของอีกสิบยศหนึ่ง
ก็ยกแต่กันทุน ชัน ๓ นั้น คือสินค้าที่ไม่เป็นของต้องห้ามได้
เลย มีสมุดหนังสือแลรูปภาพเป็นต้นทั้งนี้ ไม่ต้องถูกริบได้เลย
ให้ผู้ที่ จะยกเงินเรือค้าขายพิจารณา ทำการค้าขายแต่
ที่ชอบธรรม ความเจริญจะได้มีแก่คนสืบไป

ประกาศมาณวันอังคาร เดือนห้า แรมแปดค่ำ ปีระกา
เป็นฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖

พระราชบัญญัติโคกระบือ

ด้วยเจ้าพระยาบรมราชชาติเสนาฯ คนสนิท มหินทรราชธิปัตย์
วิไชยราชมไหสวริย์ ข้าราชการ ภูมิพิทักษ์โลกาธิกรณ์ ทัณฑฤทธิ
ชาติลวรสิ่งหยาบเทพย์ มุราชบรมมหานครบาล สมุห ฤทธิ ฤทธิ
พิริยพาหุ เป็นประธานาธิบติ ในกรมพระนครบาล รับพระ
บรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า
ความผู้ร้ายลักโคกระบือ ราษฎรนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ได้ทรงทราบแต่โดยบอกผู้ว่าราชการเมือง แลรายงาน

กำกับศาล ชุกชุม ขึ้น กว่าแต่ก่อน

จึงทรง พระราชดำริห์

พร้อม ด้วยความคิด ท่าน อัครมหาเสนา รัชต์ ว่า โค กระบือเป็น
กำลัง ราษฎร ทำนาแล เชนเกวียน ซึ่งให้เกิด ผล ประโยชน์แก่

บ้านเมือง แต่เกิดโจรผู้ร้าย เทียว ที่ ชึง ลัก โค กระบือ ของ ราษฎร

อยู่ทุก แห่ง ทุก ตำบล ช้าย ผู้ร้าย เขาไป ขาย ให้ ผู้มี ชื่อ ฆ่า เลีย

บ้าง เขาไป ขาย จำนำ แลก เปลี่ยน แก่ กัน ต่าง แขวง ต่าง เมือง บ้าง

ราษฎร เจ้า ของ ติด ตาม ไป พย ะ จับ แต่ ผู้ ชื้อ ๆ ส่ง ผู้ร้าย มิ ใ้

ก็ ต้อง ปรีย ผู้ นั้น เป็น ผู้ สม คบ โจร เงิน ค่า โค กระบือ เสีย ไป

ขึ้น หนึ่ง แล้ว กลับ ต้อง ปรีย ใหม่ อีก ก็ เป็น ความ ขาด แก่ ราษฎร

ถ้า ส่ง ผู้ร้าย ไ้ ผู้ร้าย ก็ ท่อ สู้ บิด พลั เป็น ความ ค้าง โรง ศาล อยู่

ก็ มาก ตระลาการ พิจารณา กว่าจะ เสร็จ ไ้ เรื่อง หนึ่ง ก็ ขย ใน

ย หนึ่ง สอง ยี่ กาล สิบ ไป ภาย หน้า ควร ไ้ มี กำหนด ตำบล ที่ ชื้อ

ชาย โค กระบือ ใน แขวง กรุง เทพ มหาดนคร แล หัวเมือง ฝ่าย เหนือ

ฝ่าย ไ้ ฝ่าย ทวัน ออก ทวันตก เมือง หนึ่ง สาม ตำบล สี่ ตำบล

ตาม เมือง ไ้ ใหญ่ เมือง น้อย ซึ่ง เป็น ทาง ราษฎร เดิน ไ้ มี กรม

การ กำนัน กำกับ อยู่ ใน ที่ นั้น เป็น นิติย์ สำหรับ ทำ ญัตติ รุ พระ ณ

ผู้ ชื้อ ชาย แล รูป พระ ณ โค กระบือ ด้วย ถ้า จัก การ เวียร ร้อย

เป็น แขนบ อย่าง ลง แล้วย โจร ผู้ร้าย ซึ่ง จะ ลัก โค กระบือ ราษฎร ก็ จะ

เขามา ไป จึง โปรค เล้า โปรค กระหม่อม ให้ พระยา อินทราธิบดี

สิทธิราช รอง เมือง ให้ ทำ กบิล โจร กระบือ และ พระยา เพ็ญ เจ้า กรม

ทอง กระเว ซ้ายพิเคราะห์ดู ในแขวง อำเภอกรุงเทพฯ ฝ่ายตัว
 ออกตัวตก จะมีที่คงให้ราษฎรซื่อชายโคกระบือสักที่ตำบล
 ให้พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง พระเทพบุตร รัชฎาภิบาล
 ต่อเจ้าพนักงาน โรงพิมพ์หลวง มา ทนายประกาศ ราษฎรในแขวง
 อำเภอให้ทราบทั่วกันว่า ที่คงให้ราษฎรซื่อชายโคกระบือ
 มีอำเภอกำหนดเสมียนกำกับ ทำรูปพรรณให้ซื่อชายกันอยู่
 ณตำบลบ้านนั้น อำเภอเป็นที่นั้น กำหนดซื่อนั้น เสมียนซื่อนั้น
 ถ้าวางราษฎรนำโคกระบือมาซื่อชายจำนำ แลเปลี่ยนกันนั้นที่นั้น
 มากน้อยเท่าใด ก็ให้อำเภอกำหนด เสมียนเขียนรูปพรรณลงใน
 ฎีกาพิมพ์ว่านายนั้น ภรรยาซื่อนั้น ตำบลที่นั้น อำเภอกำนันนั้น
 แลรูปพรรณโคกระบือนั้น ก็ให้ทำเรื่อง ตัวเขียนลงตามช่อง
 ระยะเวลาหนึ่งทุกตัว ไม่ให้เรียกค่าธรรมเนียมสิ่งใด หนังสือ
 เกินทางนั้นให้เขียนด้วยเส้นหมึกน้ำคำ บอกซื่อผู้ซื่อ ผู้ขาย
 แลรูปพรรณโคกระบือลงในหนังสือ เกินทางว่า นายนั้นมาขาย
 โคกระบือ กับทั้งฎีกาพิมพ์ รูปพรรณเจ้าของ แลโคกระบือให้
 แก่นายนั้น ภรรยาซื่อนั้นอยู่บ้านที่นั้น อำเภอกำนันนั้น
 แขวงเมืองนั้นเท่านั้น ฎีกาพิมพ์สำหรับโคกระบือเท่านั้น แล้ว
 ให้อำเภอกำนันเสมียนเช่น ซื่อประทีปตราให้ ผู้ซื่อไปเป็นสำคัญ
 ให้ราษฎรให้ซื่อชายกันในวันเดียว อย่าให้ล่วงเวลาเสียประ
 โยชนไป

พิพิธภัณฑ์สถานไทยและหอจดหมายเหตุ

กระบือ

ถ้าซื้อ ขาย ใช้สอย อยู่ในแขวง บ้านเมือง เกียวกัน

โคกระบือจะ มากน้อย เท่าใด ให้จำเอา กำหนด เสมียนเรียกค่า

หนึ่งสี่ เกินทาง อย่าให้เกินฉัฏฐะลัง เมื่อซื้อ ขาย ออกไป

ต่างเมือง โคกระบือ ทำกว่าสิบ ตัวลงมา ให้เรียกฉัฏฐะลัง

ลัง ถ้าเกิน กว่าสิบตัว ขึ้นไป ให้เรียกฉัฏฐะลังบาท ครบถ้วน

หนึ่ง รวมเงิน ให้เท่าใด ให้จำเอา กำหนด เสมียนแบ่ง ๔ ส่วน

เจ้ากรม กองตระเวร ส่วนหนึ่ง จำเอา ส่วนหนึ่ง กำหนดส่วนหนึ่ง

เสมียน ส่วนหนึ่ง ตาม ผังตัว ออกตัวนัก แยกให้เสร็จ ถ้า

ฎีกาพิมพ์ ไม่พอ ก็ให้นาย จำเอา มารับ ต่อพระยาอินทรวิชิต

สัหราชระของเมือง แล พระเทพสุโขไชยเรว เมื่อ นาย จำเอา

กำหนดหมาย ประกาศทั่วแล้ว ผู้ใดมี ทำตาม ขึ้น ลักลอบ ซื้อขาย

โค กระบือ นอก จาก คำบดที่ กำหนดประกาศ นี้ แล ผู้ใด ภาโค

กระบือ เกินทาง ผ่าน บ้าน แขวง จำเอา มา ไม่มี หนังสือ เกินทาง

สำหรับตัว แล รูปพรรณ โค กระบือ ใดๆ ผู้ใด นำโค กระบือ มา

ซื้อ ขาย ทาง แขวง ต่าง จำเอา ใน ที่ กำหนด ประกาศ ไม่มี หนังสือ

เกินทาง แล ไม่มี ฎีกาพิมพ์ รูปพรรณ สำหรับ โค กระบือ ก็ให้

จำเอา กำหนด เสมียน ชำระโทษ ตาม โทษานุโทษ แต่โค กระบือ

ซึ่งมี เจ้า ของ มา คัด ตาม ก็ให้คืน ให้เจ้าของ ถ้า ไม่มี เจ้า ของ

ให้รับ เปน ของ แล่น ถิ่น ประการ หนึ่ง ถ้าผู้ใด ถูกโจร ผู้ร้าย ลักโค

กระบือ ไป วันใด ให้ผู้ใด นำมา หักค่าตัวสำหรับ รูปพรรณ โค กระบือ

ทอ กำนัน ให้กำนัน มาแจ้ง ต่อ พระยาอินทราธิบดี สัตราครองเมือง
 แล พระเทพผล ใน วัน นั้น ให้พระยาอินทราธิบดี สัตราครอง เมือง
 แล พระเทพผล ริม มีหนังสือ ขอรุปรุพรณ โคกระบือ ไป ถึง
 แขวง อำเภอกว๊านเมือง ต่อ กัน โดยเร็ว ถ้าอำเภอกว๊าน ผู้ว่าราชการ
 เมือง กรมการ ต่อ กัน จับ โค กระบือ ได้ ก็ให้ส่งโค กระบือ มา
 ยังแขวง อำเภอกว๊านคืน ให้เจ้าของ ส่วน ผู้ร้าย ให้ชำระทำโทษ
 อยู่ ณ แขวง อำเภอกว๊านเมือง นั้น ตามโทษานุโทษ ถ้าพระยาอินทรา
 บิดี สัตราครอง เมือง แล พระเทพผล จักที่ ทำบลั้วชื้อ ขาญ
 โค กระบือ ในแขวง ผัง ทั่ววัน ออก ทั่ววัน ตก ใต้ ก็ทำบลั้ว จักอำเภอก
 กำนัน กำกับ เปน ตำแหน่ง ชื้อ ไร ให้พระยาอินทราธิบดี สัตรา
 ครองเมือง แล พระเทพผล หมาย ประกาศ รามฎ ใน แขวง อำเภอก
 ให้ทราบ ทั่วกัน เกื่อน หนึ่ง ก่อน ถ้าพ้น กำหนด เกื่อน หนึ่ง แล้ว
 จึง ให้พระยาอินทราธิบดี สัตราครอง เมือง แล พระเทพ ผล
 จัก อำเภอก กำนัน ไป ตั้ง อยู่ตาม กำหนด ที่ ประกาศ ทุกตำบล แล้ว
 ให้ยื่นทาง ว่าว กำหนดที่ แล ชื้อ อำเภอก กำนัน ให้แจ้ง อย่าให้
 ขาด ใต้ตามรับสั่ง หมาย มาฉวัน จันทร เกื่อนเจ็ด ขึ้นเจ็ดค่ำ
 มีวอก อัฐศก ศักราช ๑๒๓๘ ๗

ประกาศคำปรึกษาตัดสินเรื่องจำนำเด็ก

ความเรื่องนี้มี พระบรมราชโองการ ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ พิจารณาตัดสินพระทัยว่าควรให้พระยารัตนวงษา
 ๑๒๓๘

แล ท่านเสนาบดี ข้า ทูลของ ขุดี พระบาท มา ประชุม พร้อม กัน
 หมด มีว เขียม ปลูกยา ลง ความ เหน มี ข้อ ความ ตาม ลำเนา ถึงนี้

ข้า พระพุทธเจ้า สมเภา พระเจ้า บรมวงษเชอ เจ้าฟ้า มา
 ลา กรมพระ บำราชย์ ยักษ์ สมเภา พระเจ้าน้อง ยาเชอ เจ้าฟ้า จา
 คุนวิศมัย กรมหลวง จักรพรรดิพงษ์ สมเภา พระเจ้าน้อง ยา
 เชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ กรมหลวง ภาณุพันธุวงษเขต
 กรม หมื่นนครสวรรค์ กรม หมื่นพิชิตรพีวิชากร กรม หมื่น
 อิศวรฤทธิเดช กรม หมื่นภูเขวฑ์วงศ์ศักดิ์ กรม หมื่น ประ
 จักรศีลบำลย์ กรม หมื่น เทววงษะโรประการ เจ้าพระยาสุ
 วงษโฆษาธิบดี เจ้าพระยาภาณุวงษมหาโกษาธิบดี เจ้า พระ
 ยาพลเทพพระเชษฐาธิปัตย์ เจ้าพระยาบดินทรศักดิ์ ขำวงศ์ เจ้า
 พระยาสิริพิทักษ์ พระยาอภัยภูธรพิทักษ์ พระยาเจริญราชัม
 ตรี พระยาเกษมวงษ พระยากระลาโหมราชเสนา พระยา
 เทพประชุม พระยาราชวรานุกุล พระยาจำนสนธิ์

ขอ พระราชทาน กราย บังคม ทูล พระกรุณา ได้ทรง ทราบ
 ฝ่ายของ ขุดี พระบาท ด้วย ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 ข้า พระพุทธเจ้า ประชุม กัน ปลูกยา เรื่อง ความ อี้ แก้ว ผู้ร้ายลัก
 เบ็ด ไป จำนำ เงินของ คัดแล้ว อำเภง ง่วนเง็ก ภรรยา อี้สินลา ผู้
 ร้าย ประกัน จำเริญควร จะ ตักสินลงโทษ ประการใด และ จะ
 พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ก็ขี้อย่างนั้น การ ข้างหน้า ต่อ ไป ประการ ไค ให้ไปถูกยาพริ้มกัน
 นำความ ขึ้น กราย บังคมทูล พระกรุณานี้ พระเชษฐ พระคุณ หา
 ที่สุกมิได้ ข้าพระพุทธเจ้า รับใส่เกล้าฯ ได้ประชุมกัน
 ทรวร ทริตรองข้อความแล้ว เห็น ค้วยเกล้าฯ ว่าทาง ลักเกิด
 จำนำขึ้น เกิดขึ้นครั้งนี้ เป็น การ แปลก ปลาย แลเป็นเหตุอัน
 ร้าย กา ซึ่ง ไม่เคย มีมา แต่ ก่อน กวระ คง ทำโทษให้จง
 หนัก ให้เป็น แบบอย่างไว้อย่า ให้เหตุเช่นนี้ มี ขึ้น อีก ได้ ข้า
 พระพุทธเจ้า เห็น ค้วยเกล้าฯ ว่าใน ความ เรื่อง นี้ จินตของติด
 อำนาจ ง่วนเง็ก ภรรยา เป็น คณเหตุให้ อี แก้ว ก่อ การ ร้าย
 เพราะ การ เรื่อง นี้ ถ้า จินตของติด อำนาจ ง่วนเง็ก ไม่ให้
 ท้ายถือ ทาง แล รับรอง กับ อี แก้ว ว่า จะ รับซื้อ รับ จำนำ เค็ก อ่อน
 ซึ่ง อี แก้ว พวาก มา จาก มารดามา จำนำ อี แก้ว ก็ ไม่ ทำความ
 ชั่วความ ร้าย ใน ครั้งนี้ เพราะ นอกจาก จินตของติด อำนาจ
 ง่วนเง็ก แล้ว ไม่มี ผู้หนึ่ง ผู้ใด อันที่ อี แก้ว จะ มุ่งหมาย ที่
 จะ ขาย แล จำนำ ทารก อ่อน ก็นี้ ได้ เพราะ การ อย่าง นี้ ยัง ไม่
 มี แห่งหนึ่ง แห่งใด อี แก้ว เมื่อ เวลา รับเอา เค็ก มา ก็ ยัง หา เป็น
 ผู้ ร้าย ไม่ เพราะ ไม่ ใ้ ความ ว่า อี แก้ว พอลอง ๆ ลักเอา มา
 ก่อ จินตของติด อำนาจ ง่วนเง็ก พุคจา สัญญา จะ ใ้ เงิน กับ
 อี แก้ว ๆ จึง ใ้ เกิด ปรารถนา อยาก จะ ใ้ เงิน ของ จินตของติด
 อำนาจ ง่วนเง็ก

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

จำนำให้กับจีน หยงตีก อำแดง จ่วนเง็ก โฟเวลานี้ เพราะฉนั้น
จึงเห็น ว่า จีน หยงตีก อำแดง จ่วนเง็ก เป็น ต้นเหตุ ก่อ การ
ร้าย เรื่องนี้

ประการหนึ่ง การ เรื่อง ที่ จีน หยงตีก อำแดง จ่วนเง็ก ก่อ
เหตุผล อัน ร้าย กา ซั้น ครั้งนี้ มิใช่ เพราะ เสน การ ไม่มี ผิด
ๆ โลก ขยาก ใ้ ประโยชน์ ในการ ที่ ทำ ฤา ้วย ความ รัก
เท็ก ฤา กรุณา ท้อ อี แก้ว อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด เพราะ แล เสน ใ้
อยู่ ว่า การ ที่ สัจญา จำนำ กับ อี แก้ว ครั้งนี้ มี คชด เข็ย วันละ
เพื่อง พิเคราะห์ คุน ตาม ขรรรมา แม้ ถึง ไม่ ต้อง เสีย เงิน
ราคา เท็ก ใ้ อี แก้ว เป็น แต่ จะ เขา เท็ก มา จ้าง ใ้ เลี้ยง เปลา ๆ
วัน ละ เพื่อง ก็ จะ ไม่ มี ใคร รับ ประโยชน์ ที่ จีน หยงตีก ที่ อำแดง
จ่วนเง็ก จะ ไ้ ไม่ คุ้ม ค่า ที่ เลี้ยง เท็ก จึง ควร เห็น ว่า ไม่ เป็นการ
ทำ หา กำไร ประการ หนึ่ง ก็ เป็น แต่ รับ จำนำ แล มี คชด เข็ย
ไม่ ไ้ สัจญา ขาย เป็น ลีค เป็น ขาก ซึ่ง ใ้ เห็น เป็น ว่า รัก ใคร
ขยาก ใ้ เท็ก เลี้ยง จึง ควร เห็น ว่า การ ที่ จีน หยงตีก อำแดง จ่วน
เง็ก ทำ ที่ นี้ ้วย ความ อรอา ประมาท อาญา แผ่นดิน ปราดนา
จะ ออก อำนาจ ใ้ ราย รุโร ฎุ ร้าย ทั้ง หลาย เห็น ว่า ทัว กล้า
หาญ จะ ทำ การ ที่ ผิด อย่าง ไร ก็ ทำ ไ้ ไม่ มี โทษ ปราดนา จะ
ใ้ รุโร ฎุ ร้าย ลัก ของ มา จำนำ ที่ ร้าน ของ ทัว ใ้ มาก ขึ้น ใ้ เป็น
ที่ ลำบาก แล ใ้ เห็น ด้วย ว่า การ ใ้ รุโร ฎุ ร้าย ใ้ จอด หา จำนำ จีน หยงตีก อำแดง

จ่วนเง็ก กระทำเหตุอันตรายเป็น ข้ออุกกรจัมจุมัน แล อมาตต ด้วย
 ความตั้งใจ มุ่งหมาย ดังนี้ มีความผิดเป็นอันมาก อี้แก้ว
 เป็นผู้พวกราชเอาเท็ก มาจากมารดา มาจำนำไว้กับคนใจร้าย ทำ
 ให้เท็กทนทุกข์ ขระมาร แล้วทำให้มารดาของเท็กพวกร
 พวกราชจากบุตร ได้ความยาก แค้นเคืองตร้อน ทั้งในถานใจ
 ใจร้าย กระทำให้เป็นที่เคืองตร้อน หวาดหวั่น แก่ราชบุตร ทั้ง
 หลาย ซึ่งมีบุตรทั้งปวงต่อไป เพราะคิดทำการ ลักเท็กซ่อน
 ซ้ำแต่ก่อนไม่ใคร่เคย ทำเอา มาขาย มาจำนำ ให้เป็นเหตุตัว
 อย่างขึ้น ดังนี้ อี้แก้วมีความผิด อี้สินลาเป็นเหตุผิดกับ
 กับอี้แก้ว เข้ารับเป็นนาย ประกัน อี้แก้วกับเงินหยงคิดอ้าวแดง
 จ่วนเง็ก จึงได้รับจำนำเท็กกัน อี้สินลาได้มีส่วนแบ่งปันเป็น
 ผู้ร่วมคิดทำผิดด้วย อี้แก้ว เงินหยงคิดอ้าวแดง จ่วนเง็ก อี้
 สินลา อี้แก้ว มีความผิดเสมอกัน เพราะโทษที่เกิดขึ้น ดังนี้
 อาไศรยการที่อ้าย อี้สินลา นี้ทำการ ถ้าหากไปแต่พวกหนึ่ง
 พวกใด การร้ายอันนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น จึงเห็นด้วยเกล้า
 พร้อมกัน ว่าควร จะลง พระราชอาญา เชิญอ้าย จิน หยงคิด อี้
 จ่วนเง็ก อี้แก้ว อี้สินลาคนละ ๒๐ ยก ๖๐ ที่ แล้วเอาตัวไปจำไว้
 ณคุกให้เช็ดหลาย และอย่าให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป แล
 การที่จะรักษาไปภายหน้านั้น ขอรับพระราชทาน มีหมาย ประ
 กาศ ให้บริวารให้เฝ้าคนทั้งสาม และห้ามอย่าให้ใครทำทั้ง อ้าย อี้

สิ่งนี้ไปน อันชาติ ถ้ามีพึง จัป ไต้จะ ลงพระราชอาณาเหมือน
ครึ่งนี้

ก็เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า จะขอสงวนรับ การ อย่างนี้
มิให้มีต่อไปได้ ควร มีควร สุกแล้ว แต่จะ ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ขอ เคารพ

ทรง เสด็จ

ซึ่ง พระบรมวงษานุวงษ ทาน เสนาบดี ปฤกษาลง เนื้อเห็น มา
นี้ เห็น ว่าถูก ต้อง ตาม การ อยู่แล้ว ควร เป็น แบบ อย่าง สืบไป
ให้ กรม หมื่น ภู เวศ ขำวงศ์ศักดิ์ ลง โทษ ผู้ผิด แลตรา พระราช
บัญญัติไว้ สำหรับ แผ่นดิน สืบไป ตั้งแต่วันอาทิตย์ เดือน
อ้าย แรม สิบสาม ค่ำ ปีมะเมีย จัตวา คก ๑๒๔๔

(พระราชหัตถเลขา) สยามมหาราช

ประกาศว่าด้วยทำสารกรรมธรรมและสัญญา

มี พระ บรมราชโองการ มार พระยัษฐาสุริศนาท ให้ประ
กาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าทูลลอองธุลีพระบาท ราชวร หวั
เมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา ยาก ไต้ฝ่ายเหนือให้ทราบ
ทั่วกันว่า แต่ ก่อนทรงพระราชดำริท เห็น ว่ารายวัรวาทเช่น
ถ้อย ความ กัฬพิริภักธ หัตถเลขาโดยสละภคสมณพมณัฏฐ และทนาย ลูก

เล่ม ๒ ลักษณะทำสารกรรมธรรมและสัญญา หน้า ๔๘๘

หนังสือ บิณฑพัลลวาทอสังกถ์ ซึ่ง กัน แล กัน เปน อัน มาก ยาก
ที่ ตระการการ จะพิจารณาหาความจริง จึง ใ้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ มีหมาย ประกาศ พระราชบัญญัติ กำหนดให้ ข้าราชการ
ทำหนังสือ สารกรรมธรรมสัญญา ต่อ อำเภอกำนัน ให้มี สารบบ
บัญชี เปนพยาน สำคัญ กับ การ คัด โกง ที่ จะเกิดขึ้น ความ
แจ้ง อยู่ใน พระราชบัญญัติ นั้น แล้วย ก็ เปน ประโยชน์ อัน มี
คุณ แก่ คน ชื้อ คน ทรง แล ผู้ ทำ มา ทา กิน โดย สุจริต เปน อัน มาก
แต่ ครั้น การ นาน มา บัดนี้ อำเภอกำนัน ภา กัน ละ เลย เลี้ย ทา
ใคร จะ ทำ สารบบบัญชี แล ตรวจ ทรา การ ที่ ทำ สารกรรมธรรม
สัญญา ให้ ถูก ต้อง มี น้ คง ไม่ ยาง ที่ อำเภอกำนัน ออก จาก ที่
หนังสือ สารบบบัญชี ก็ สูญ หาย ไป ด้วย การ ที่ ทำ ไว้ ก็ ไม่ มี
ประโยชน์ อัน ไก ครั้น มี ถ้อย ความ เกิด ขึ้น ผู้ ที่ ทำ จะ นำ สืบ
สวน ก็ ไม่ ได้ ต้อง เสีย เงิน ค่า ทำ เปลา ๆ เพราะ ฉะนั้น จึง
ใ้ทรง พระราชดำริ จะ จั การ ให้ มี น้ คง ขึ้น ให้ จึง ได้ จึง โปรด
เกล้าฯ ให้ เจ้าพนักงาน ทำ กระดาษ สำหรับ หนังสือ สำคัญ
สำหรับ ใช้ ทำ สาร กรรมธรรม มี สารบบ ติด กัน เปน เล่ม ๆ แล มี
วิธี ตรวจ สอบ จาก สิ่ง สำคัญ ซึ่ง เปน พยาน อัน มี น้ คง ต่าง ๆ แล
มี คำ ชี้แจง วิธี ที่ จะ ทำ แล กฎหมาย เก่า ใหม่ ซึ่ง เกี่ยว ข้อง
ใน การ ทำ สาร กรรมธรรมสัญญา อยู่ใน หนังสือ นั้น ทุก ๆ เล่ม ให้
อำเภอกำนัน ใช้ กระดาษ สำคัญ แล ระวัง ออก หมาย เหตุ ทำ สารกรรม

ธรรม ให้แก่ราษฎร สืบไป ตามข้อ บังคับซึ่ง มี อยู่ในสมุท
 สารบัญนี้ ทุก ประการ ตั้งแต่วันเดือน แรกขึ้น คำหนึ่ง บั
 มแมเบญจ ศิล รุก ศักราช ๑๒๔๕ ไป ห้ามมิให้อำเภอ กำนัน
 แลเจ้าพนักงาน ผู้จะ ทำหนังสือ สำคัญ สัญญาให้ แก่ราษฎร
 ใช้กระต่าย อย่างอื่น นอก จาก กระต่าย หลวง ซึ่งเจ้าพนักงานจะ
 จำให้ ใช้สำหรับการนี้ๆ เช่น อัน ขาคที่เก็บว ถ้าหากมี ฟัง
 อำเภอกำนัน ทำการให้ ผิดหมาย ประกาศ และข้อ บังคับไป
 แต่ อย่างใด อย่างหนึ่ง ทำให้หนังสือ ที่ ทำไปนั้น ใช้ไม่ได้
 ในโรง ศาล ประการใด อำเภอกำนัน ต้อง ใช้ความผิดนี้ และ
 ถ้าเจ้าพนักงานสืบจับได้ อำเภอกำนัน ทำหนังสือ สำคัญ สัญญา
 อย่างหนึ่ง อย่างใด ซึ่งอาจจะ ใช้กระต่าย หลวง ได้ แล้ว
 แต่ไม่ใช่จะ ให้ปรับอำเภอกำนัน ผู้ทำ เท่าราคาเงิน ๒๐ ร
 คาทรัพย์ ซึ่ง มี อยู่ในหนังสือ นั้น ให้แก่เจ้าพนักงาน แต่อย่า
 ให้ราษฎร ตื่นตกใจ สำคัญ ว่า จะต้องเปลี่ยน ทำหนังสือ สาร
 กรรม ธรรม หมก ทั้งเก่าทั้งใหม่ อย่าง ครัง ก่อนเป็นอันขาด ให้
 เข้าใจ ว่า การครั้งนี้ ไม่ให้เปลี่ยน แปลง แก่ พระราชบัญญัติ
 เกิน อย่างหนึ่ง อย่างใด เช่นแต่กำหนดให้อำเภอ ใช้กระต่าย
 อย่างใหม่ แลให้ทำการ ให้มันคง ก็ ขึ้นเท่านั้น แต่บัดๆ
 หนังสือ สาร กรรมธรรม อย่างหนึ่ง อย่างใด ซึ่งได้ ประทับตราอำ
 เเภอกำนัน แล้วแต่ก่อน ให้พิทักษ์ศาลไทย และหลวงพิทักษ์มหาด
 แลให้พิจารณาคดีต่อไป แลให้พิจารณาคดีต่อไป

ประกาศฉบับที่ ๑๐๖ พุทธศักราช ๒๔๗๕ เรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

รูด ศักราช ๑๒๔๔ เป็นวันที่ ๔๒๓๘ ในรัชกาลปัตติมา

ประกาศว่าด้วยการถวายนั่งเสวยราชการต่าง ๆ

๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย บัณฑิตซึ่งมีราชการ จะทำหนังสือ แลเรื่องราว ถ้อยความ ซึ่งกราบบังคมทูล พระกรุณาให้ทราบทั่วกันว่า ในราชการทั้งปวง ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อยู่ทุกวันนี้ ทรงตั้งพระราชาคณะจะมี ๕ การ อันใดบ้าง ค้างอยู่เลย จึงทรงพระกรุณาตรวราชการทุกสิ่งทุกอย่างแล้วทำไว้ส่งไป การที่ควรจะได้สำเร็จไว้ในวันเดียวกันนั้น ก็ได้แล้วเสร็จไปไว้ในวันเดียวกันนั้น โดยมากข้อ การ บางเรื่อง บางสิ่ง ซึ่งจำเป็น จะต้องคิด คั่งอยู่ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง จึงต้องค้างไปวันหนึ่ง เพียงเรื่องหนึ่งสองเรื่อง แต่ก็ไม่ค้างไปหลายวัน คงจะให้สำเร็จไว้ในวันเดียวกันเป็น อย่างยิ่ง แต่บางทีผู้ใด กราบบังคมทูล พระกรุณา อันใดที่ต้อง ค้าง จำอยู่ก็เช่น ว่ามานี้ ก็จะมี ความเกือกรื้อว่า ถึงที่ การอื่น ๆ ทำไปไว้แต่ราชการ ส่วนของ ตัวบุคคล ไม่คลอกไป ก็ให้ฟังเข้าใจเถิดว่าไม่ได้ทั้งทบททั้งละเมินเสียเลย แต่เพราะพิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

ในจำนวนหนังสือนี้ ถ้าจะนับโดยถ้วน ถัดหนังสือมณฑลที่ได้ทรง
รับได้ ทรงฟัง แลต้องทรงพระราชดำริห์ ไม่ต่ำกว่ายี่สิบหกพัน
เรื่อง เพราะฉะนั้นถ้าท่านผู้ใดได้เห็นจำนวนดังนี้แล้ว ก็ไม่ควร
ที่จะมีความเสียใจว่า การของตัวต้องมาติดค้างช้าอยู่เพียง ๕ วัน
๖ วันดังนี้เลย

แต่บัดนี้ มีความลำบากพระราชหฤทัยอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุ
ที่ต้องไปรบกวนเกล้าฯ ให้มีประกาศมาครั้งนี้ คือว่าท่านผู้ที่จะ
ถวายหนังสือทั้งปวง มักจะทอดทิ้งการของตัวไว้เฉื่อยๆ
ลึ้มๆ ไป ด้วยถือว่าจะกราบบังคมทูลเมื่อใดก็ได้ แต่ครั้น
เมื่อมีกำหนดว่าจะเสด็จพระราชดำเนิน ประพาส แห่งใดๆ ซึ่งมี
กำหนดให้ทราบวันจะเสด็จพระราชดำเนิน ก่อนไม่ต่ำกว่า ๓ วัน
เลยสักครั้งก็เขยื้อนยั้งเฉื่อยๆ อยู่ ต่ออีกวันหนึ่ง ฤๅ สองวันจะเสด็จ
พระราชดำเนินแล้ว จึงถวายหนังสือ ประคองเข้ามาพร้อมๆ กัน
มาก ๆ วันละสี่สิบห้าสิบฉบับ ล้วนแต่เป็นการ รี้น การเร่ง
ขอให้ได้ส่งเสียก่อน เสด็จพระราชดำเนิน ค้างช้าไม่ได้ ไปแทบ
ทุกเรื่อง ทุก ราย เมื่อเป็นวิสัยซึ่งได้ทรงตั้งพระราชหฤทัย
ไว้ว่า จะมีให้การ ค้าง มาแต่เดิม นั้น ก็ต้องทรงหนังสือ
แลทรงพระราชดำริห์ ทรงบังคับการ ไปให้แล้วในวันเดิวนั้น
ไว้เว้นว่างแต่เวลาเสวย บางทีก็ตลอดคืนยังรุ่ง แทบจะทุก
ครั้งทุกคราว พิธีการถวายหนังสือราชการก่อนเสด็จมาตั้ง กรุง เทพ

ก็เป็นช่วงที่ จะคืนคืนกัน วาเสด็จ กลับแล้ว ถวายหนังสือเด็ก
อีกครึ่งหนึ่ง การแต่ไว ๆ ทุ้ม มาก ักไว้ แต่ต้อง มาถวาย ใน วัน
นั้น เหมามาทั้งนี้ ครั้งหนึ่งเสด็จพระราชดำเนิน กลับ ใน วัน นั้น
ได้ทรง รับหนังสือ ถวายถึง ๕๐ ฉบับ ก็เป็น การ เหลือ จะที่ ทรง
พิจารณา แลดำริสั่ง การ นั้น ให้ตลอด ไป ได้ จึง จำเป็น
ต้อง จึง ค้าง ไป ตามเวลาที่ กอ จะทรง ทำไป ได้

เพราะฉะนั้น บัดนี้ จึง โปรดเกล้าฯ ให้ชี้แจง เวลา มาให้ ทราบ
ว่าอย่าให้ ผู้ใด ผู้หนึ่ง คืนคืน ในการ ที่เสด็จ พระ ราช ดำเนิน
คือเขาเป็นเครื่อง เคื่อนัก ให้เร่งรีบ ในการ งาน ของ ตนนั้นเลย
เพราะเหตุ ที่เสด็จ พระราชดำเนิน ประพาศ แห่งใด ต่อ เป็น ทาง
ไกล ๆทางไกล ที่หนังสือ จะไปถึง ไม่ ได้ โดยเร็ว ได้รับ เป็น
ครั้งเป็นคราว ๆ สืบพระราชดำริเห็น แห่งใด ซึ่งเป็น ที่ใหม่
แปลก ประหลาด จะต้อง ทรง ประพาศ ตาม ถิ่น ถิ่น นั้นบ้าง จึง
ได้เว้นว่าง ราชการ ในเวลานั้น แต่ ถ้าเสด็จ พระราชดำเนิน ประ
ทับอยู่ ณ บาง ปะริณ ซึ่ง เป็น ที่ เคยเสด็จ อยู่เป็น นิตยกิจนี้ ไม่ ได้
เสด็จ ประพาศ แห่งใด ได้ ทรง ราชการ อยู่เสมอ เป็น นิตยกิจ เหมือน
อย่าง เช่น ใน กรุง เทพ เหตุ ซึ่ง เป็น ที่ ทรง สบาย ได้ นั้น, เพียง ได้
เปลี่ยน ราชการ ใหม่ อยู่ ใน ที่ กว้าง ไม่ บัดเยือก ขอบ ขอบ เหมือน อย่าง
เช่น ใน พระบรมหาราชวัง แล ได้ ทรง พระราชดำริ ใน พระราชวัง
มากขึ้น พิพิพจน์ให้ ทราบ ถึง และ พระราชดำริ ถึง ทั่ว ที่ ประทับ อยู่

ลำบาก ถ้าผู้ใดจะถวายหนังสือ ก็ให้มาส่งที่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น ประจักษ์ศิลปาคมเถิด

ขออย่าให้ภิกษุท่าน ขึ้นเค้นใน การเสด็จพระราชดำเนิน แล้ว
ทุ่มเทหนังสือเข้ามาในเวลา ก่อนเสด็จ ฎาเสด็จ กลับ ทั้งเช่น ว่ามา
แล้ว ให้เป็นการเหลือ กำลัง ที่จะทรงให้ตลอดไปได้ นั้นเลย

ขอทรงเตือนสติท่าน ทั้ง ปวง ผู้ซึ่ง มี ราชการ เป็น ตำแหน่ง
หน้าที่ใดๆ จงตั้งใจ ประพฤติการ ใน ตำแหน่ง ของตน ให้แล้ว
ไป ล่วง ไป ทั้งเช่น ได้ทรง ตั้ง พระราชฤทัย ทรง ประพฤติ
ใน ราชการ ทั้ง ปวง เช่น กล่าว มา นี้ ควร ถือ แขนง อย่าง อย่าง ทั้ง ให้
ราชการ ทั้ง ค้าง เสีย เวลา ไป เปล่าๆ ถ้า การ ทั้ง ค้าง สละ สมกัน
เข้าแล้ว ก็ ไม่สามารถ ที่จะ สละ ส่ง ให้ หมก ลิ่น ไป ได้ โดย ง่าย
กลับ เป็น การ หนัก ยิ่ง ยิ่ง ให้ ได้ ความ ลำบาก ใน ภายหลัง
ถ้าท่าน ผู้เป็น ข้าราชการ ทั้ง ปวง ประพฤติการ ให้ เป็น ไป สม่า เสมอ
ทั้งเช่น ทรง ราชการ นั้น แล้ว ก็ จะ รู้ สึก สบาย ใน ตัวเอง สบายๆ
ไม่ สบาย เกิน ไป แล ไม่ ต้อง ร้อน ใจ ว่า คาน เกิน ไป ราชการ ทั้ง
ปวง ก็ จะ ล่วง ไป ได้ โดย มาก โดย เรว จะเป็น คุณ เป็น ประโยชน์
แก่ แขนง นั้น สรรพ ที่ เป็น ข้าราชการ วิชา ราชการ เช่น
ตำแหน่งๆ ต่าง พระเนตร พระกรรณ ให้ ท่าน ทั้ง ปวง ประพฤติตาม
พระบรมราโชวาท ซึ่ง ประกาศ มา นี้ จง ทุก ประการ

ประกาศให้ทราบทั่วกัน
พระราชทานโดยเสด็จ

เล่ม ๒ ลักษณะ จับคนในบังคับต่างประเทศ หน้า ๕๔๘
ค.ร.ว.ช. ๑๒๔๖ เป็น วันที่ ๕๗๕๓ ใน รัชกาล ๒๕๒๖

ประกาศพระราชทานพระบรมราโชวาท

เตือนสติ ในการจับกุมคนทำผิด

มีพระบรมราโชอง การดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า การจับกุม
คนผู้ทำผิด ต่อกฎหมายในทุกวันนี้ ไม่เป็น การ เว้น ระวัง เหมือน
แต่ก่อน เพราะเหตุว่าเจ้าพนักงานหาได้เอาใจใส่ในราชการ
ให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติ ไม่ บางที จับกุมไว้แล้วเจ้า
พนักงาน ผู้จับกุม นี้ก็ จำของ ไว้ เสีย ชำนาญ หากเอะวัง ระวัง
ส่งมายัง กระทรวง ผู้ที่พิจารณาคดี นั้น ไม่ บางที เสนอ การ ที่ จับ
ผิดตัวผู้ต้องจับเป็น ผู้ไม่มีโทษเลย ก็ต้อง ได้ความ ลำบาก
ยาก แค้น เพราะเหตุเช่นนี้เปล่า บางที จับกุม ถูกต้อง แล้ว แต่
ละเลย ไว้ช้าเสียกว่าจะส่งมายัง กระทรวง ผู้พิจารณาได้ ก็เป็น
ความยากที่จะ พิจารณาโดยหาพยาน ไม่ค่อย ได้เสียก็มี การ เป็น
ไปดังนี้เป็นที่ สลด พระราชหฤทัยนักด้วย ทรงพระเมตตาพระ
กรุณา ประชาราษฎร ทั่วไป มีพระราชประสงค์ ที่จะให้ผู้ที่ ไม่มี
ความ ผิด พ้นจาก ความ ช่ม เหว รบกวน แล ลำบาก ยาก กาย อันใด
แม้ว่าผู้ที่ มีความ ผิด แล้ว ก็ มีพระราชประสงค์ ที่จะให้ มี โทษ
แต่เพียงที่ มี ใน กฎหมาย แล ความ ยุติธรรม ที่ ผู้ ผิด ได้ ทำผิดเพียง
ไหนให้ ได้ รับโทษที่สมควรเพียง นั้น หอที่ ประโยชน์ของกัน ความ

ช่วยมิให้มีขึ้น ใน ประชุมชนอันนี้ มิได้ทรงพระราชดำริห์เห็นชอบในการที่ผู้ใดทำผิดบ้างแล้ว จะต้องให้มีโทษทัณฑ์ และไว้ความลำบากยากแค้นเกินกว่าที่ควรนั้นเลย

เพราะเหตุนี้ จึง ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเตือน สติข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่น้อยทั้งปวง ผู้มีตำแหน่ง รักราชการ ทั่วไป ทั้งใน กรุง แลหัวเมืองชั้นนอกชั้นใน ปักชำไต่ฝ้าย เหนือ แลประเทศราชทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า ถ้าจะจับกุมผู้ใดด้วย คดี โทษ อันใด อย่าให้คุมเหงจำของ กักขังละเลย ทั้งเฉยไว้เสียเปล่า อัน ขาด ให้รีบส่งยังกระทรวง ผู้ที่พิจารณาชำระไต่สวนให้เห็นผิด แลชอบตาม พระราชกำหนด กฎหมายนั้น จึง จะเป็น ผู้รักษาราชการ โดยชอบ ไม่มีโทษ ในการ จับกุม อันนั้นได้ ถ้าเป็นคนต่าง ประเทศ มีหนังสือเกิน ทาง สำหรับ คดี กัก ก็ ฎว่าผู้ต้องจับนั้น ร้อง อยู่ว่า เป็นคนอยู่ในบังคับต่าง ประเทศ ไตๆ กัก ก็ ฎว่าเจ้าพนักงาน ผู้จับมีความสงสัย โดยเหตุ ที่สมควร ประการ ไต ว่าผู้ต้องจับนั้น เป็นคนในบังคับต่าง ประเทศ กัก ถ้าเป็น การ จับกุม ใน กรุง เทพ กัก ก็เจ้าพนักงาน กรมพระนครบาล รีบ แจ้ง ความแก่เจ้าพนักงานกรมท่า แลรีบนำตัวผู้ต้องจับ ไป ส่ง ยัง กองชลประเทศนั้น ให้พิจารณาตาม หนังสือสัญญาทาง พระราชไมตรี ถ้าเป็นการใน เมือง ประเทศราชอื่นๆ ในหัวเมืองชั้นนอกชั้นใน ปักชำไต่ฝ้าย เหนือ

ก็ให้รีบ ขอก ส่งมายัง กระทรวง ตาม เมือง ขึ้น เพื่อจะได้ แจ้งความ
แก่เจ้าพนักงาน กรมท่า แล รีบนำตัวส่งยัง กองตุลาการ ประเทศนั้นๆ
ที่ กรุง เทพฯ ถ้าเป็น การ จับกุม ใน เมืองใด ที่ ศาล กองตุลาการ
ประเทศ ที่มี อำนาจชำระความ คนใน ยังคงกับ ประเทศ นั้น ใน แขวง
นั้น ใกล้กว่าที่จะ ส่ง มา กรุง เทพฯ แล้ว ก็อย่าให้ ต้อง ส่ง
ส่ง มา กรุง เทพฯ ให้ส่งยัง ศาล ที่ ใกล้ นั้น เด็ด ให้ ข้าราชการ
ของ ข้าราชการ ใหญ่ ผู้ น้อย ทั้งปวง เอาใจใส่ ประพฤติ ตาม
ประกาศ นี้ ทั่ว ทุก ประการ ให้ กรม พระสุริยวงษ์ ราช ขวา ใน นอก
หมาก ขอก แก่ กระทรวง ทบวง การ ทั้งปวง ทั้ง ใน กรุง เทพ มหานคร และ
หัวเมือง เอกโททวี จัตุรา ฝากให้ ฝ่าย เหนือ แล เมือง ประเทศ
ราช ใหญ่ น้อย ทั่ว ทราบทั่ว กัน

ประกาศ แด่ ณ วัน พฤหัสบดี เดือนสิบ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีวอก
ศก รุจจักราช ๑๖๔๖ ปีที่ ๑๗ ฤาวันที่ ๕๗๖๓ ใน รัช
กาลที่ ๒๒

ประกาศว่าด้วยตราภูมิคุ้มห้าม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามลนาถ กรมพระบำราบปรปักษ์
ข้าราชบริพาร กรมพระคลังมหาสมบัติ รับพระบรมราชโองการ
เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อม ให้ประกาศ แก่เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหนายก เจ้า
หมื่นผู้ควบคุม หมื่นไพร่พลวง ฝ่าย ทหาร แล ไพร่พลวง ฝ่าย พล
เรือน ไพร่พลวง กองส่วยใน พระบรมมหาราชวัง พระราชวังบวร
พิพิธภักดี ศาลไทย และ หอจดหมายเหตุ

ทั้ง ยวง ให้ทราบทั่ว กันว่า

เดิม ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระเจ้าพยานขอ กรมสมการพระเทศาภิกรเป็นต้น เป็นแม่กองทำทวารวณ คุมห้าม พระราชทาน แก่ไพร่พลวง เพื่อจะได้ไปทำการหาเงินซื้อของสิ่งของสรรพเหตุ ต่าง ๆ ในหัวเมืองมณฑลซึ่งขึ้นกรมพระกระลาโหม กรมมหาดไทย กรมท่าโดยสะดวก ไม่ต้องเสียเงินค่าตลาด แล ค่ากรค่าหน้า ค่ากรสมพัทธร ให้แก่ฝ่ายกำนันตลาด นายอากรค่าหน้า นายอากรสมพัทธร ตามกำหนดจำนวนเงินในคราวขึ้น ซึ่งพระราชทาน บัดนี้ ไพร่พลวงซึ่งได้รับพระราชทาน ทวารวณ คุมห้าม ในครั้งนั้นก็ขายเสียแล้วเช่น อี้อีกมาก เจ้าหมื่นนาย ก็หาใครจะนำทวารวณ คุมห้ามของไปขาย บัดนี้มาขึ้น ให้เจ้าพนักงานไม่ ทวารวณ นั้นซื้อขาย กัน ต่อๆ ไป มีว่า ที่ขาย อยู่กับภรรยาได้ตัวใหม่ เป็นผู้ไม่ควรที่จะไปรับ ทวารวณ คุมห้าม ก็ได้ทวารวณ คุมห้าม ไปขายอีก ขาดขาด ไม่ให้ขาย กำนันตลาด นายอากร ค่าหน้า นายอากรสมพัทธร เว้นเงินค่าตลาด ค่าอากร ค่าหน้า ค่าอากรสมพัทธร อันเป็นส่วนที่ควรจะได้รับมาจับจ่าย ใช้ในราชการแผ่นดิน แล ไพร่พลวง ซึ่งตัวขึ้นใหม่ ก็มีมาก ยังหา ได้รับพระราชทาน ทวารวณ คุมห้าม

ซึ่งได้รับพระราชทาน ทวารวณ คุมห้าม

การ ตามพนักงานด้วย กัน ทุกคน เช่น แด่ ทนถ แวง ผด ข้าง
 ถอ ประมาณ ย่าง จึง มี พระบรมราชโองการมาณพระมณิธาตุสุ
 สิงหนาท คำว่าส เห็นอเกลัวเห็นอกระหม่อม หัสมเจ้าพระเจ้า
 น้อย ขาเอ เจ้าฟ้า จาตุรนต์รศมี กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์ วง
 อธิปัต กรม พระคลังมหาสมบัติ เปน แม่ของ โหญ พระเจ้าน้อง
 ขาเอ พระองค์เจ้าวรวรรณาการ ผู้ช่วย โย ปลัด ขาญชี ถलग
 หอรัษฎากรพิพัฒน์ เปน ผู้ช่วย ทิรตราภูมิคุ้มกัน พระราชทาน
 แก่ไพร่หลวงทั้ง ปวง นั้น

ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุขยาญช เจ้าหมู่ผู้คุม คุม หมู่ไพร่
 หลวง ฝ่าย ทหาร แด่ ไพรหลวงฝ่าย พลเรือน ไพรหลวง กอง ส่วย
 ในพระบรมหาราชวัง พระราชวังวร ทั้งปวง ทำกองรวบรวม
 จำนวน ไพรหลวงใน หมู่ของ ตนๆ อันควร จะ ไ้รับพระราชทาน
 ตรา ภูมิคุ้มกัน นั้นมาขึ้น ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ ถ้าหาก แด่ณ
 วันพฤหัสยกก็ เกือน อ้าย ขึ้น สาม ค่ำ จนถึงวัน อัสการ เกือน
 อ้ายแรม สิบ สี่ ค่ำ ขั้วออกออกก แต่เวลาเข้า สี่โมง เหนเวลาบ่าย
 สี่โมง เหนให้ สิ้นเซิง

เมื่อเจ้าพนักงาน ไ้รับทางว่าวเสร็จ สิ้น จำนวนแล้ว จะ ไ้ตั้งม
 ขาญชีรวม ขอก จำนวน ไพรหลวงหมู่ กรมนี้ๆ ขึ้นทูลเกล้า
 ทูล กระหม่อม ถวาย เมื่อทรง พระกรุณาไ้รศเกล้าไ้รศกระ
 หม่อม ให้ แจกตราภูมิคุ้มกันนั้นเมื่อใด จะมีหมายไ้เจ้า

พิพิธภัณฑ์เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

หน้า ๒๐๓

ลักษณะตราภูมิคุ้มห้าม

เล่ม ๒

กรม ปลัดกรม สมุหยาญชี

เจ้าหมื่นผู้ควบคุม หมื่นไพร่หลวง ทั้ง

ปวง ทราบ ห้วน กัน

ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหยาญชี เจ้าหมื่นผู้ควบคุม

หมื่นไพร่หลวง

ทำหาญ ว่า จำนวน เลข ไพร่หลวง นั้น โดยละ

เอือก มี ชื่อ ทัว ชื่อ ภรรยา สันฐาน รูปพรรณ ผิว เนื้อ ทำนิตำบถ

ในแขวงเมืองนั้นๆ ให้ชักเจน ทุกๆ คน กำหนดวันหนึ่ง ฤา

ในทางว่าฉบบ์หนึ่งนั้น ให้มีจำนวนคน ใน ทาง ว่า ที่ จะมาขึ้น

เพียง ตำกว่า ยี่สิบคน นั้น นำมาขึ้น ใน ที่ ประชุมเจ้าพนักงาน คือ

แม่กอง เจ้าพนักงานกรม พระคลังมหาสมบัติ เจ้าพนักงาน

กรม พระกระลาโหม เจ้าพนักงานกรม พระมหาคไทย เจ้านัก

งานกรม พระอาลักษณ์ มหาเล็ก ฌหอร วิทยาการพิพัฒน์ เมื่อ

เจ้าพนักงานไปทำตราภูมิคุ้มห้าม แล ประทับ ตราตามอย่างตรา

ภูมิคุ้มห้าม

เสร็จแล้วจะ ไป แยก ตรา ภูมิคุ้มห้าม นั้นให้แก่

ไพร่หลวง ผู้นั้นๆ ไป ตามพระบรมราชโอง การ

กำหนดว่า รวมเนียม ซึ่ง จะต้อง เลื่อนนี้ ตาม อัตรา กิ่งนี้

ทาง ว่า ขึ้น แม่กอง ทางหนึ่ง กรม พระคลัง มหา สมบัติ ทาง

หนึ่ง กรม พระกระลาโหม ทางหนึ่ง กรม มหาค ไทย ทางหนึ่ง

กรม พระอาลักษณ์ ทางหนึ่ง มหาเล็ก ทางหนึ่ง รวม ๖ ทางๆ ละ

สลึงหนึ่ง เงินหกสลึง ค่า ภรรยา เพ็ชร์ ค้าง ฌกษร

พิมพ์ สลึงหนึ่ง รวม สลึง เพ็ชร์ ค่า แม่กอง ทรวร สอบ สองโพ

มหาเล็ก สอบ

พิมพ์สองโพ

พิมพ์พราสสองโพ รวม

พิมพ์ลักษณะที่คลังเก็บและหองจดหมายเหตุ

เล่ม ๒

ลักษณะไปรษณีย์

หน้า ๖๐๔

สิ่งหนึ่ง คำ ขาลักษณะลง ชื่อ แล คำหนังสือ ไฟ คำ ทรา สาม
วง คือ ทรา ช่าง ที่ สอง ไฟ ทรา พระคชสิทธิ์สอง ไฟ ทรา พระ
ราชสิทธิ์สอง ไฟ รวมเพื่อง สอง ไฟ รวมทั้ง สิบ จะ ต้อง เสีย
ค่า ขรรณเนียม คนหนึ่ง เปน ค่า ขรรณเนียม ทรา ฎุม คุ่ม ห้าม ฉัย
หนึ่ง เปน สอง บาท สิบสอง เพื่อง

ถ้า ผู้ใด ผู้หนึ่ง แขนข้าง เรียบ เอา ค่า ขรรณเนียม เหลือ เกิน
จาก กำหนด อีก ตรา นี้ ขึ้น ไป ให้ ทำ เรื่อง รวบรวม ขึ้น ณ ตรี รัช
กรพิพัฒน์ จะ ได้ จักร ใต้ สอน ให้ เหน เทจ แล จริ่ง ลง โทย ตาม
โทษานุโทษ

ประกาศ มา ณ วัน อังคาร เดือน สิบสอง แรมเก้า ค่ำ ปี วอก
ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖ เปน วันที่ ๔๔๙๑ ในรัชกาล บัณฑิตนี้

พระราชบัญญัติ

กรมไปรษณีย์สยาม

ได้ตั้ง ขึ้น ไว้ แก่ ณ วัน อังคาร เดือน แปด บุรพาสาช แรม ๓ ค่ำ

ปี ระ ภา สัปตศก จุลศักราช

๑๒๔๗

ศกัมศก จุลศักราช ๑๒๔๗ พรรษา บัณฑิตนี้ ภาดลกกรสังวั
พิพิธภัณฑ์ศิลปไทยและห้องจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

หน้า ๖๐๕

ลักษณะไปรษณีย์

เล่ม ๒

จะระบุพาสายมาศ ภาพอักษร จากทุกสี่ทิศสู่กรวาร์ บริเวณกาล กำ
หนด พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดินสยาม ณ รัชกาลที่ ๕

เสด็จ ออก ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โดยเสด็จ
บุรพาภิรมย์ พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการ ฝ่ายทหารพลเรือน
เข้าทูลฉลอง ถัดพระบาท ตาม ทิวแห่งพร้อมกัน จึงมีพระ
บรมราชโองการ ให้นำพระบัญชาสู่สังฆนาท คำว่าสั่ง ณะเพาะ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บานขอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง วงษ์ กรมหลวง
ภาณุพันธุวงษวรเดช ซึ่งสำเร็จราชการ กรมไปรษณีย์แลโทร
เลข ว่าการ สากลไปรษณีย์นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
เจ้าพนักงานเบิกใช้การ ตั้งแต่วันพฤษภาคม ห้าคำ เกือบแปด
บุรพาสาย ขั้วรา สัตตคก จุลศักราช ๑๒๔๗ แล้ว ๕๓๖๖ พระ
ราชบัญญัติ สำหรับการไปรษณีย์ ยังไม่มีเป็นหลักฐาน จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ จัดเป็น ส่วนๆ
ตามบท มาตราเรียบเรียง ลงพิมพ์ เป็น ภาษาสยาม แล อังกฤษ
เทียบเคียง กัน ดังจะมีข้าง หน้า ต่อ ไปนี้

มาตรา ๑

ว่าด้วย อำนาจ ในการ รับส่ง

หนังสือ เข้า ผูก

ถ้าคณะมนตรีมหาดไทยได้กำหนดไปรษณีย์ขึ้น ในแห่งใด

<https://museum.coj.go.th/>

ตำบลดูก ในพระราชอาณาจักรแผ่นดินสยาม คชวณเณร
 สยาม ก็ ถือ ว่ามี อำนาจ เป็นพนักงาน ส่ง หนังสือ ไปมา เหว
 หว่าง ตำบลดูกนี้ๆ แต่ ฝ่ายเดียว ผู้อื่น จะ รับ จะ ส่ง โดยลำพัง
 เอง ไม่ได้ ยกไว้แต่ซึ่งจะ กล่าว ต่อ ไปนี้

ประการ หนึ่ง หนังสือ ซึ่ง งาม คน ผู้ ที่ ไป จะ ถึง ตำบลดูกนี้ๆ
 คือ ไป ส่ง กับ ผู้ ที่มี ชื่อ ที่ ได้ สลัก หลัง ของ หนังสือ นั้น ซึ่ง ผู้ รับ
 ผูกมิ ได้ รับ โดย ที่ ได้ คำ จ้าง รว วล ฤๅ ประโยชน์สิ่งใด

ประการ ๒ หนังสือ ซึ่ง มีความจำเภาะด้วย ขูระของ ผู้ ส่ง ฤๅ
 ผู้ รับ แล ให้ คน ใ้ จื่อ ไป ส่ง ถ้า ดังนี้ ห้าม มิ ให้ ผู้ จื่อ หนังสือ
 นั้น รับ หนังสือ ของ ผู้ ชื่น ไป มา ส่ง เป็น อัน ขาค

ประการ ๓ หนังสือ ซึ่ง มีความจำเภาะว่า ด้วย สิ่ง ของ ที่ ส่ง
 ไป ทาง ขกทาง เรือ แล กำกับ สิ่ง ของ นั้น ไป แล มิ ได้ มี คำ
 จ้าง รว วล ประโยชน์อันใด กับ ผู้ รับ จื่อส่ง หนังสือ นั้น หนังสือ
 เข้าของ ถึงโดยจะ ไม่ได้ นี้ก็ ถ้า ใ้ ส่ง ไป ต่อ ซึ่ง แฉก ก็
 ต้อง ถือ ว่า เป็น เหมือน หนังสือ เข้า แฉก

มาตรา ๓

ถ้า คชวณเณรแผ่นดิน สยาม ได้ จัก การ ไปรสนธิ์ใน พระราช
 อาณาเขต สยาม แต่ หนึ่ง แห่งใด แล้วย ห้าม มิ ให้ เจ้าของ
 เรือ นายเรือ ลูกเรือ กำปั่น ใบ กำปั่น ไฟ เรือ ไกลๆ ซึ่ง ไปมา ใน
 ลำแม่น้ำ พิชิตในทะเลโดยไปมา เรือ คชวณเณรโดยมีชื่อใด ๆ ใน แผ่น

หน้า ๖๐๗

ลักษณะโปรสณีย์

เล่ม ๒

กิน สยาม ทั้งเอเยนแลผู้รับจ้างก็ห้ามมิให้รับมิให้ส่ง
หนังสือใด ๆ เว้นแต่เป็นหนังสือที่ว่าด้วยสิ่งของขึ้นทุกมา
ในเรือนนี้

มาตรา ๓

นายเรือกำปั่นทุกลำ ต้องรับหนังสือโปรสณีย์แลทำตัว
คู่มือให้ไว้แล้ว ถ้าไปถึงอ่าวท่า ก็ต้องมอบหนังสือนี้ให้
กับเจ้าพนักงานโปรสณีย์โดยเร็ว

ถ้านายเรือลำใด จะออกเรือไปตำบลแห่งใด นอกพระ
ราชอาณาเขต ต้องแจ้งความไปถึงโรงโปรสณีย์ให้ทราบก่อน
ถ้าเป็นเรือกำปั่นใบ แลเจ้าพนักงานโปรสณีย์มิได้ขอได้แจ้งความ
ว่า เรือจะออกเวลาใด แล้วก็ไม่ต้องบอก

มาตรา ๔

ว่าด้วยยอมรับโดยความขังกัน

ว่าถ้าสิ่งใดที่กฎหมายเรียกเตอไว้แล้วขายไปในเขตรบ้าน
เมือง ภายใต้วงจังหวัดโปรสณีย์ใด ๆ เว้นแต่เป็นเหตุเหลือ
กำลัง จะต้องเสียเงินค่าขัง การให้กับผู้ฝากสิ่งนั้นขึ้นสืบบาท
ถ้าผู้ฝากขอให้มอบเงินนี้ให้กับผู้รับก็ไ้ เงินค่าขังการ
นี้ ต้องใช้ไ้โดยเร็ว ถ้าหนักขึ้นหนึ่ง ครั้งเวลาที่มาร้อง
เป็นอย่างซ้ำ ถ้าผู้ใดมาร้องเมื่อพ้นกำหนดขึ้นหนึ่งไปแล้ว
นับตั้งแต่นั้นต่อไปอีกของขึ้นหนึ่งครั้งไม่ไ้

กฎหมายนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศใช้

ถ้า ของ ที่ เจต มาณูชี เวศิ เทอ ไว้ ฤา ของ ที่ ฝาก ตาม ขรรณ
เหี่ยม แตก หัก เสีย ไป อย่างไร ฤา ค้าง ช้า ไป จะ ไม่ เสีย
ค่า บัวย การ ให้

แม้ว่า สิ่ง ของ ที่ ห่อ ฝาก นั้น หาย ไป ฤา เปน อันตราย อย่าง ใด
เจ้าพนักงาน จะ เสีย ค่า บัวย การ ให้ ตาม ราคา สิ่ง ของ ที่ เสีย หาย
แต่ ไม่ ให้ มากกว่า ปอนละ ๑ บาท ประมาณ ๑๐ บาท ต่อ บาท
เงิน ที่ เจ้าพนักงาน จะ เสีย ค่า บัวย การ สิ่ง ของ ที่ หาย ให้ นั้น ถ้า
ไพร่สนธิ์ บรูษ ใ้ นำ สิ่ง ของ ไป ให้ แก่ ผู้ รับ ถ้า ผู้ รับ สง โสย ห่อ
สิ่ง ของ นั้น จะ เปน อันตราย อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ไม่ รับ ห่อ สิ่ง ของ
นั้น ไว้ จึง จะ เรียก เอา ค่า บัวย การ ให้

หนังสือ ที่เป็น เล่ม แล สิ่ง อื่น ๆ ที่ ฝาก ไพร่สนธิ์ ไป ถ้า เปน
อันตราย อย่าง ใด จะ เอา ผิด กับ โรง ไพร่สนธิ์ ไม่ ได้ ฤา ถ้า
เจ้าพนักงาน ส่ง หนังสือ แล สิ่ง ใด ๆ ไป ผิด ทาง ฤา ส่ง ผิด ตัว
ให้ ของ นั้น เสีย ฤา สูญ ไป จะ เอา ใต้ กับ เจ้าพนักงาน ไม่ ได้ เว้น
แต่ เจ้าพนักงาน ผู้ นั้น เลิน เล่อ ฤา แกล้ง ทำ โดย ความ โกรธ
ฤา ความ ที่ กิด ฉ้อ จึง จะ เอา ใต้ ได้

แม้ว่า ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด มา แจ้ง ความ กับ เจ้าพนักงาน ว่า จะ
ให้ คน มา รับ หนังสือ ที่ โรง ไพร่สนธิ์ พลั้ว ถ้า มี ผู้ ถู อ คั่ว คู มี
ผู้ ที่ จะ รับ ของ ที่ เจต มาณูชี เวศิ เทอ มา ขอ รับ เอา ของ นั้น ไป เจ้า

พนักงานก็จะมอบของให้ไป แลไม่รับว่าเป็นพนักงาน ชันสูตร
ลายมือผู้ที่เซ็นชื่อในหนังสือตัวนั้น ถ้าผู้ใดจะนำตัวที่
เจ้าพนักงานให้ ไว้สำหรับถือ มารับหนังสือที่โรงไปรษณีย์
มาขึ้น ก็เหมือนกัน ถ้าเป็นคนปลอม มารับหนังสือแลส่งของไป
จะถือว่า คอเวอนแมนต์สยามเป็นผิดด้วยไม่ได้ ะ

แม้ว่าจะเกิดการสงครามขึ้น แล คอเวอนแมนต์ได้มีคำประ
ภาศให้ทราบทั่วกันแล้ว ว่าไม่รับผิดชอบในการส่งหนังสือ
ถ้าสิ่งของที่จดหมายผู้เรียกขอ ถ้าสิ่งของตามธรรมเนียม
แล้วก็จะถือว่า คอเวอนแมนต์ต้องรับผิดนั้นไม่ได้ ถ้าการ
เป็นอย่างนี้ ผู้ใดจะส่งหนังสือไปมาโดยทางอื่นนอกจาก
ไปรษณีย์ก็ฝากได้ ไม่ต้องประพฤติกตามความในมาตรา ๑ ะ

มาตรา ๕

ว่าด้วย ความชอบ ขรรณ

ในประโยชน์ของ กรมไปรษณีย์

ประการ ๑ ห้ามมิให้ผู้ใดขัดขวาง โรงไปรษณีย์ เรือ
ไปรษณีย์ มาใช้ไปรษณีย์ ถ้าไปรษณีย์บุรุษ เว้นแต่คอเวอนแมนต์
จะบังคับในเวลาที่เป็นเหตุที่การร้ายเป็นข้อฉกรรจ์ ประการ
๑ ห้ามมิให้ผู้ใดเบียดเบียนชิงใส่หนังสือไปรษณีย์ในเวลา
ส่งไป ในระหว่างโรงไปรษณีย์ ถ้าผู้ใดทำผิดความใน
มาตรานี้ พินิจคดีความไต่สวนข้อหาของนายเหตุ จะปรับไหมเป็นเงินตั้งแต่ ๒๐๐ บาทลงมา ถ้า

ทำโทษ ชังไว้ ใช้การหนัก ถ้าไม่ชัง ใช้การหนักตั้งแต่สาม
เดือนลงมา

ประการ ๒ ว่าบรรดา รดแล เรือ ต่างๆ ที่นอกจากราชการ
ต้องให้ทาง รด ปรสณีย์ เรือ ปรสณีย์ แล กำปั่น ปรสณีย์

ถ้าผู้ใดทำผิดข้อนี้ จะปรับไหมเงินแท้ ๒๐ บาทลงมา
ถ้า ชังไว้ ใช้การหนัก ถ้าไม่ชัง ใช้การหนัก กำหนดตั้ง
แต่ ๒๐ วันลงมา

ประการ ๓ ว่า รด ปรสณีย์ ม้า ใช้ ปรสณีย์ เรือ ปรสณีย์
แล ปรสณีย์ ขุนหมื่น ไม่ชัง เสียค่าทาง ซึ่งจะโต้เถียงแต่ รด ถ้า คน
ใช้ ถ้า เรือ ถ้า ม้า ใช้ อย่าง ตาม ขรรคมเนียม

ประการ ๔ ถ้า รด ปรสณีย์ ม้า ใช้ ปรสณีย์ เรือ ปรสณีย์
ถ้า ปรสณีย์ ขุนหมื่น เป็นเหตุ อันตราย อย่างไร ลงโทษที่ ตำบลดแห่งใด
ชาวบ้าน ที่ อยู่ใน ที่ ใกล้ เคียง ต้อง ช่วย ตาม ที่ ควร แล ต้อง ควร
ถือ ว่า ข้าง ฝ่าย คอเวอนแมนต์ รับว่า จะให้รางวัล ค่า ช่วยการ
กับ ผู้ ที่ ช่วย นั้น ตาม คม ควร

ประการ ๕ ว่า ถ้า มี เรือ จ้าง ข้าม แห่ง ไทๆ แล ปรสณีย์ ขุน
หมื่น จะ ข้าม เรือ จ้าง ต้อง ข้าม ส่ง โดย เร็ว แล ที่ ตำบลด ไท มี ทพาน หัน
ทพาน ยก ก็ ต้อง ขอม ให้ ผู้ ถือ หนังสือ ปรสณีย์ ข้าม ได้ โดย
เร็ว อย่า ให้ ค้าง

ถ้าผู้ใดทำผิดข้อนี้ จะปรับไหมเงินแท้ ๒๐ บาทลงมา

เงิน ๒๐ บาทลงมา ฤๅ ชัง ใช้การหนัก ฤๅ ไม่ต้องใช้ การ
หนัก กำหนดตั้งแต่ ๒๐ วันลงมา

ประการ ๖ ว่าเจ้าพนักงานโปรสณีย์มีอำนาจ ที่จะขายก
ทรัพย์สิ่งของ ผู้ที่ยัง ไม่ไ้เสียค่าปรับทั้ง ปวงนั้น ไว้เป็นจำนำ

ประการ ๗ ว่าบรรดาเงินแลของมีราคา ซึ่งส่ง ไปถึงผู้
ที่ควรปรับไม่ไ้แลส่ง คืนไปถึงเจ้าของผู้ส่ง ไม่ไ้ ก็ต้องตก
เป็นของคลัง กรมโปรสณีย์

มาตรา ๖

ว่าด้วย กำหนดโทษานุโทษ

อย่าง ก สำหรับคนตาม ขรรพดา

ประการ ๑ ว่าผู้ใดส่งหนังสือไปมา นอกจากทางโปรสณีย์
ซึ่งมิไ้ อยู่ในจำพวกหนังสือที่ ใน มาตรา ๑ นั้น จะต้อง
ปรับไหมเป็นเงิน ๕๐ บาทลงมา ฤๅ ชัง ไว้ใช้การหนัก ฤๅ
ไม่ใช้การหนัก ทั้งตั้งแต่ ๕๐ วันลงมา

ถ้าผู้ใด รับหนังสือถือหนังสือไป ฤๅ ส่งหนังสือ ใดๆ ซึ่งมี
ไ้ อยู่ในจำพวกหนังสือที่ อนุญาตนั้น ก็จะต้อง ปรับไหมทำโทษ
ถึงที่ ว่ามานี้เหมือนกัน

ประการ ๓ ว่าถ้าผู้ใดรวบรวมหนังสือหลายฉบับเข้าด้วย
กันเป็นมัด เพื่อจะส่งไปทางโปรสณีย์ เว้นแต่ที่เป็นหนังสือ
อนุญาตให้พกพา พินิจลักษณะที่ศาลไทยและหอสมุดเจ้าพระยา ฤๅผู้ใด

ซึ่งรู้การนั้น นำข้อ สัก หนังสือ นั้น ที่มีไว้ อัญญาตถึงที่ ว่ามา
จำเภาะพวกจีน ที่ จะส่ง หนังสือ ออกไป เมืองจีนนั้น ก็ให้
ปรียบใหม่เป็นเงินฉบบ ๑ ทั้งแต่ ๕๐ บาทลงมา ถ้าให้ซึ่ง
ไว้ใช้การหนัก ถ้าไม่ต้องใช้การหนักตั้งแต่ ๕๐ วันลงมา

ประการ ๓ ว่าถ้าผู้ใด เคย ประพฤติ การ ผิด ในประการ
๑ ประการ ๒ นี้ เป็น ขรรคมทาจะปรียบใหม่ตามเวลา ๗ วัน
เป็นเงิน ๕๐๐ บาทลงมา

ประการ ๔ ว่าถ้าผู้ใด แกล้งเอาตรา ปลอม ถ้า สิ่ง หยาบ ปลอม
ติดลง ที่ หนังสือ ถ้า สิ่ง ใดๆ ที่ ผาก ไป ใน ไปร่สนธิ์ ถ้า แกล้ง
เขียนเป็นความเท็จ ที่ หลง ของ หลง ห่อ เพื่อจะฉ้อกรรม ไปร่สนธิ์
ถ้า คิดที่ จะส่ง จะมอบจะฝาก หนังสือ แล สิ่ง ใดๆ ไปทาง ไปร่สนธิ์
ซึ่ง สลัก หลง ของ เป็นการ เท็จ ว่า เป็น หนังสือ ขจรการ จะต้อง
ปรียบใหม่ผู้นั้นเป็นเงิน ๕๐ บาทลงมา ถ้า ซึ่ง ไว้ใช้การหนัก
ถ้า ไม่ต้องใช้การหนักตั้งแต่ ๕๐ วันลงมา

ประการ ๕ ว่าห้ามมิให้ ผู้ใด ผาก หนังสือ ถ้า ห่อ ใดๆ ซึ่ง
เป็นเครื่อง ระเบิด ต่างๆ ในทาง ไปร่สนธิ์เป็นอันตราย

ถ้าผู้ใด ทำผิด ข้อ ข้าง คับนี้ จะปรียบใหม่เป็นเงินตั้งแต่
๕๐๐ บาทลงมา ถ้า ซึ่ง ไว้ใช้การหนัก ถ้า ไม่ต้องใช้การ
หนัก ตั้งแต่สาม ปี ลงมา

ประการ ๖ พึงพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งกฎหมายและข้อบังคับของราชการบ้านเมืองไว้ก่อน

เจ้าพนักงาน ถ้าผู้รับจ้างทำการ ในกรมไปรษณีย์ ผู้ใดผู้
หนึ่ง เป็นที่ ขักขวาง เจ้าพนักงาน แลผู้รับจ้าง กรมไปรษณีย์นั้น
มิให้ทำการ ตามพนักงานได้ จะปรับไหม ผู้นั้นเป็นเงิน ๕๐๐
บาทลงมา ถ้า ชังไว้ใช้การหนัก ถ้าไม่ชังใช้การหนัก
ตั้งแต่ ๖ เดือนลงมา

อย่าง ข สำหรับนายเรือ กำปั่น

ประการ ๗ ว่าถ้านายเรือ ลำใด ขักขวาง มิให้ทำตาม ใน
มาตรา ๓ แล้ว จะปรับไหมเป็นเงินตั้งแต่ ๕๐๐ บาทลงมา

อย่าง ค สำหรับเจ้าพนักงาน

ประการ ๘ ว่าข้อความ ที่เป็นความลับใน กรมไปรษณีย์นั้น
ห้ามมิให้ผู้ใด พุก แพร่ง พราย ไป เว้นแต่เป็นความศาล เรียบ
ตัว ไปยัง คับถาม จึง พุกได้ ถ้าเจ้าพนักงาน ถ้าผู้รับจ้าง ใน กรม
ไปรษณีย์ ผู้หนึ่ง ผู้ใด นำความลับใน กรมไปรษณีย์ ไป พุก ถ้าชำระ
ได้ความจริง แล้วจะทำโทษ ชังไว้ใช้การหนัก ถ้าไม่ใช้การ
หนักตั้งแต่ ๒ เดือนขึ้นไป จนถึง ๒ ปี เป็นอย่างมาก

ประการ ๙ ว่าถ้าผู้ใด ซึ่งรับราชการ อยู่ในคอเวอนแมนท์
แกลัง บีก ตราปลอม ถ้าทำสิ่ง หมวย ปลอมลงไว้ ที่ซอง
หนังสือ ถ้า ห่อ หนังสือ สิ่ง ขะร ถ้า แกลังลง แก่ ถ้า เล็ก ตรา แล
ตัว ตรา ไปรษณีย์ ซึ่ง บีก หนังสือ แล สิ่งใด ซึ่ง ผาด กรม ไปรษณีย์
ไปนี้ ถ้า ^{พิพัตต์} แกลัง บีก ตัว ตรา ซึ่ง เล็ก ออก จาก หนังสือ ถ้า สิ่งใด ๆ

ไปรับกลองไว้ ใน หนังสือ ขึ้น สิ่ง ขึ้น แล รับเงินเรียกเงินค่าตัว
ตรา ผิดทัวบ พิกัก อัตราร แล้ว ถ้า ชำระ หมดศาล ไ้ ความจริง แล้ว
จะทำโทษ ชังคุก ตั้งแต่ ๒ ปี ลงมา

ประการ ๑๐ ว่า ถ้าผู้ใด ซึ่ง รับราชการ อยู่ใน คอเวอนแมนต์
ทั้ง ว่ามา แล้ว แล เป็น ผู้เก็บ รักษา ฤฯ เป็น ผู้เรียบเรียง หนังสือ
แกลัง แก่ความ ใน หนังสือ นั้น ให้ผิด ฤฯ ช้อน หนังสือ ทำลาย
หนังสือ เลียบ ต้อง ชำระ ใน ศาล กรม พระนครบาล ถ้า ไ้ ความ
จริง แล้ว จะปรับ โหม ทำโทษ ชัง ใช้ การหนัก ฤฯ ไม่ ใช้ การ
หนัก ตั้งแต่ ๒ ปี ลงมา

ประการ ๑๑ ว่าบรรดาผู้ ซึ่ง รับเป็นพนักงาน นำ หนังสือ
ฤฯ ถิ่น ถูก ชัย ซึ่ง ผาก ทาง ไพร่สนธิ์ ไปส่ง เมาสุรา ฤฯ เลิน เลือ ฤฯ
ทำการ ผิดสิ่งใด ที่ จะให้ เป็นเหตุ นำ กลัว จะ เป็น อัตราราย แก่ ชัย
หนังสือ แล ถูก สิ่ง ของ ซึ่ง ผาก ไป ใน ทาง ไพร่สนธิ์ นั้น ฤฯ
เพิกเฉย ให้ ค้าง ชำ มี ไ้ ส่ง หนังสือ แล หัก สิ่ง ของ นั้น ตาม เวลา
ที่ สมควร ฤฯ มี ไ้ ระมัดระวัง ตาม ที่ สมควร เพื่อ ที่ จะ ส่ง
หนังสือ ฤฯ สิ่ง นั้น ไป จะปรับ โหม เป็นเงิน ๕๐ บาท ลงมา ฤฯ
ชัง ไว้ ใช้ การหนัก ฤฯ ไม่ ใช้ การหนัก ตั้งแต่ ๔๐ วัน ลงมา

ประการ ๑๒ ว่าบรรดาผู้ ที่ รับราชการ อยู่ใน กรม ไพร่สนธิ์
ถ้า ลัก ยัก ยอก ฤฯ แกลัง ช้อน ฤฯ เปิก หนังสือ ถูก หนังสือ ห่อ

หนังสือ พิกัก อัตราร แล้ว ถ้า ชำระ หมดศาล ไ้ ความจริง แล้ว
จะทำโทษ ชังคุก ตั้งแต่ ๒ ปี ลงมา ฤฯ ไม่ ใช้ การหนัก ตั้งแต่ ๔๐ วัน ลงมา

นั้นเป็น โทษซึ่ง ใช้การหนัก ถ้าไม่ใช้การหนักตั้งแต่ ๕ ปี
ลงมา แลตั้งแต่ ๓ เดือนขึ้นไป

ถ้าผู้ใดซึ่ง รับราชการ อยู่ใน กรม ไปรษณีย์ หรือ ลูกจ้างยกตัว
ตรา ฎาทรัพย์ สิ่งใด ที่เป็น ของหลวง จะทำ โทษ ซึ่ง ใช้การ
หนัก ถ้า ไม่ใช้การหนักตั้งแต่ ๕ ปีลงมา แลตั้งแต่
๓ เดือนขึ้นไป

อย่าง ง อื่น ๆ ทั้งปวง

ประการ ๑๓ ว่า บรรดา โทษ ซึ่งมี ข้อ ประโยชน์ แล ทำ โทษ
ใน พระราชบัญญัตินี้ ตระลาการ ศาล กรม พระนครบาล จะเป็น
ผู้ตัดสินทำโทษ.

ประการ ๑๔ ว่า เจ้าพนักงาน กรมไปรษณีย์ มีอำนาจที่จะ
ร้องฟ้อง แล อายักตาม กฎหมาย เพื่อที่จะ บังคับ ให้ ใช้พระ
ราชบัญญัตินี้ ได้ตลอด

มาตรา ๗

ว่า ด้วย อำนาจ ประโยชน์

เรื่อง คำสั่งหนังสือ

ว่า บรรดา หนังสือ แล สิ่งใด ๆ ซึ่ง ส่ง ไป ทางไปรษณีย์
ใน ราชการ ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถ้าให้มีเป็น หนังสือ
สั่ง ชัก อยู่ ที่ หลังซองว่า โดยใน ราชการ ของ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ^{พิพธิภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ} แล ให้ มีตราเจ้าพนักงาน ใน กรมนี้ ๆ ประทับไว้

ที่ของ ก็ จะส่ง ไป ไม่ คิดราคา ค่าส่ง

พระราชบัญญัตินี้ ใช้ได้ทั้ง แท้ ฅวัน ๓ เดือน ๘
แรม ๕ ค่ำ ปีระกา สัปตศก ศักราช ๑๒๔๗

ว่าด้วย ใช้ตราปลอม

ถ้าผู้ใด ชำระเป็น สัตย ว่าทำตราใด ๆ ปลอม ซึ่ง เป็นตรา
ใช้ใน กรมไปรษณีย์ โทรเลข แล กรมอื่นใด ๆ ใน แผ่นดินสยาม
เมื่อ ชำระ ได้ความ แน่ชัด แล้ว ก็ให้ ทำโทษ ผู้ นั้น ชัง คุก ใช้ ทำ
การหนัก กำหนด ตั้งแต่ ๓ ปี ลงมา แล ให้ปรับ โทษ เป็น
เงิน ตั้งแต่ ๕๐๐๐ บาท ลงมา

ถ้าผู้ใด ใช้ ฎา คือ จะใช้ตราปลอมใด ๆ เช่น ว่ามา ซึ่ง ผู้ นั้น
รู้ เห็น ว่า เป็นตราปลอม ฎา ถ้าผู้ใด มี เครื่องมือ สำหรับ ใช้ จำ
เกาะ สำหรับ ทำตราปลอม เมื่อ ชำระ ได้ความ แน่ชัด แล้ว ว่า เป็น
ทั้ง นั้น จริง ก็ให้ ทำโทษ ชัง คุก ใช้ การหนัก ตั้งแต่ ๒ ปี ลงมา
แล ให้ปรับ โทษ เป็นเงิน ตั้งแต่ สอง พันบาท ลงมา

หนึ่ง เพื่อน แล ผู้ ช่วย ทำการ ผิด ซึ่ง ว่ามา นี้ ถึง โดย ว่า "มิได้"
ชำระ ทำโทษ ผู้ นั้น เหตุ ก็ ทำโทษ ผู้ เพื่อน ได้ เหมือน กัน

ประกาศโรงเรียน

- ๑ มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่พระ
พิพิธภัณฑสถานไทย หอจดหมายเหตุ

ราชวงษานุวงศ์ แล ข้าทูลละออง ขลุ้ พระบาท ใหญ่ อยู่น้อย ใน
พระบรมหาราชวัง แล พระราชวัง ขวร กับ ทวย ราชภูริ ทั้ง ปวง
ให้ทราบทั่ว กัน ว่า

ใน พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ทรง พระราชดำริ ดี เทม ว่า
การ วิชา หนังสือ เป็น ต้น ทาง ของ วิชา คราม วิชา ทั้ง ปวง สมควร ที่
จะ ทน บำรุง ให้ จะ เจริญ รุ่งเรือง ยิ่ง ขึ้น ไป เพราะ คน ใน พัน บ้าน
เมือง สยาม เรา นี้ ที่ จน โต ใหญ่ ไม่ วิชา หนังสือ ไทย ก็ มี ไคย มาก
ที่ วิชา อาน ไค้ เขียน ไค้ แต่ ไม่ ถูก ถ้วน นั้น ก็ มี ไคย มาก เพราะ
โรงเรียน ที่ สอน วิชา ตาม แบบ หลวง ยัง มี น้อย ไม่ ถู ก กับ ผู้ ที่ จะ
เล่า เรียน มี พระราชประสงค์ จะ ให้ พระ ราชวงษานุวงศ์ แล บุตร
หลาน ข้า ราชการ แล ราชภูริ ทั้ง ปวง ได้ เล่า เรียน วิชา หนังสือ
ไทย ให้ วิชา ไคย ละ เขีย ก ตาม แบบ ที่ ถูก ถู ก จึง ทรง เลีย สละ พระ
ราชทรัพย์ ออก ตั้ง โรงเรียน แล จ้าง ครู สอน บำรุง การ เล่า เรียน
สิ้น พระราชทรัพย์ เป็น อัน มาก โรงเรียน ซึ่ง ไค้ ไพร ก่ เกิด ได้
ตั้ง ขึ้น แล ทั่ว ตาม พระอาราม หลวง เป็น แห่ง แล ยัง ทรง พระราชดำ
ริ จะ ให้ ตั้ง โรงเรียน ให้ มี สำหรับ พระอาราม หลวง ทุก ๆ พระ
อาราม เพื่อ จะ ให้ บุตร หลาน ของ ไพร ฟ้า ข้า แผน ธิ ได้ เล่า เรียน
ไทย สดวก ไม่ ต้อง เสีย เงิน ทอง อะไร เลย แล โรงเรียน สำหรับ
พระบรมวงษานุวงศ์ ก็ ไพร ก่ เกิด ได้ ตั้ง ขึ้น แล ทั่ว ที่ พระตำหนัก
สวน ภูกลาง แห่ง นี้

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

แต่ทั้งนี้ พระราชดำริห์ ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
โปรดเกล้าฯ ให้จัดการ โรงเรียน ทั้งปวงนี้ ก็เพราะ ทรงพระ
มหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน แลมีพระประสงค์จะให้วิชา
หนังสือ ไทยรุ่งเรือง แพร่หลาย เป็นคุณแก่ราชการ แต่เป็นความ
เจริญ แก่บ้านเมืองยิ่ง ขึ้น ไป

บัดนี้ ทรงทราบ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ราษฎร ที่น่เล่า
พากันว่า ซึ่ง โปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง โรงเรียน นั้น พระราชประสงค์
จะเกื้อเกื้อเด็กนักเรียน เป็น ทหาร ผู้ที่ จะส่ง บุตร หลาน เข้า มา เรียน
หนังสือ ก็มัก จะพากัน ทวาด หวัน ครั้น คร่ำม ว่า บุตร หลาน จะ
ต้อง เป็น ทหาร เปน อัน มาก ที่ พูด เล่า ภา อย่าง นี้ เป็น การ ไม่จริง
ห้ามอย่าให้ ผู้ใด พอลอย ตื่น เต็ม เชื้อ ฟัง คำ เล่า ภา นี้ เป็น อัน ชาติ
คน ที่ ควร จะ ชาติ เป็น ทหาร ก็มี อยู่ พวก หนึ่ง ต่าง หาก ไม่ ต้อง ตั้ง
โรงเรียน เกือบ กล่อม เด็ก มา เป็น ทหาร เลย อนึ่ง เด็ก ทั้ง ปวง นี้
ก็ แต่ ล้วน เป็น บุตร หลาน ไพร่ ฟ้า ข้า แผ่นดิน ทั้ง สิ้น ด้วย กัน ถ้า จะ
เก็บ เขา มา เป็น ทหาร เสีย ตรง ๆ นั้น จะ ไม่ ได้ ภา จะต้อง ตั้ง โรงเรียน
เกือบ กล่อม ให้ ด้ายาก แล เป็ลื่อง พระราชทรัพย์ ด้วย เหตุ ไก
ผู้ ที่ เล่า ภา โทก กัน อย่าง นี้ เหมือน เป็น คน ไม่ มี กตัญญู ไม่ รู้
พระเดช พระคุณ ใน พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อัน ทรง พระ
มหากรุณา ทรง พระราชดำริห์ จัด การ จะ ให้ เป็น คุณ เป็น ประโยชน์
แก่ ประชากร ทั้ง เป็น

ถ้อยคำของคนเช่นนั้นใคร ๆ ไม่ควร จะเชื่อเขาเป็น ประมาธ
ถ้าใคร มีบุตรหลาน ชอบากให้ ไล่เล่าเรียน ให้มี วิชาความรู้ สำ
หรับตัว ก็ส่งเข้าเล่าเรียนใน โรง สอนที่ ใกล้ เคียง เขต บ้าน ที่
อยู่ นั้น ๆ เถิด อย่า คิด หว้าก หวัน ครัน คร้าม ด้วย ข้อ ที่ บุตรหลาน
จะต้อง คิด เป็น ทหาร นั้น เลย

ประกาศ มาณวันศุกร์ เดือนหก แรมสามค่ำ ปีระกา
สัปตศก ๑๒๔๗ เป็นปีที่ ๑๘ ฤาวันที่ ๒๐๑๖ ในรัชกาล
ปัตติยบันนี้

ฯ

ประกาศธรรมเนียมถวายหนังสือต่าง ๆ

๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิ์ประวัติ รัชพระ
บรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ประ
ทาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าทูล ถอง ขลุ้ พระบาท ผู้ใหญ่
ผู้น้อย ให้ทราบทั่ว กันว่า หนังสือ ราชการ ที่ มี มา กราบ บังคมทูล
พระกรุณา แล มี ไป มา ถึง กัน ด้วย ราชการ ต่าง ๆ ที่ ใช้ กัน อยู่
ทุกวันนี้ ใช้ลง วัน ข้างท้าย หนังสือ ใน ที่ สุกความ แล มี ได้ ลง
คำบล ที่ เขียนหนังสือ ด้วย โดย มาก ที่ ใช้ลง วัน ข้างต้น หนังสือ
แต่ มี ได้ ลงคำบล ที่ เขียน หนังสือ ก็มี ที่ ลงคำบล ที่ เขียนหนังสือ
แล ลง วัน ด้วย แต่ ไป ลง ข้างท้าย หนังสือ ก็มี หาเป็น แบบ อย่าง
แน่นอน ไม่ การ ที่ ลง วัน ข้างท้าย หนังสือ แล มี ได้ ลงคำบล ที่

เขียนหนังสือด้วยนี้ ถ้าเวลาจะต้อง การ ค้นหาวันขึ้น แล ตำบลด
ที่เขียน หนังสือ ก็เป็นการลำบากมาก หากใครจะค้นไรง่าย
เหมือนดังเขียนลงวัน แล ตำบลด ข้าง ต้น หนังสือ ไม่

แต่นี้ต่อไป ถ้าผู้ใดจะเขียน หนังสือ ราชการ กราบ บังคม ทูล
พระกรุณา ก็ หนังสือ ราชการ มีไปมาถึงกัน ก็ ให้ลงตำบลด
ที่เขียน หนังสือ ด้วย แลลงวัน ต่อไป เหมือน หนังสือ นั้น
เขียน ที่ ศาลา ว่า การ กรม มหาดไทย ก็ ให้ลงว่า ศาลา ว่า การ
กรม มหาดไทย วันนั้น เดือนนั้น ปีนั้น แล้วจึงเขียน ข้อความ
ใน หนังสือ นั้นต่อไป เมื่อหมดข้อความ แล้ว ลงชื่อ ที่ เกี่ยว
ไม่ ต้องลงวัน ข้างท้าย อีก ถ้าที่ ที่เขียน หนังสือ นั้น มี ได้เป็น
ขอพิพัส ราชการ เช่น ต้น ว่าเขียน ที่ บ้าน ของตน จะลงตำบลด ที่
บ้าน ของตน ก็ จะลง แต่ เพียง ว่ากรุง เทพ เท่านั้นก็ได้

อนึ่งต้องตรา ขอบอก แล ศุภอักษร ก็ ชื่อ ว่า เป็น หนังสือ
ราชการ มีไปมาถึงกัน ให้ ใช้ลง วัน ข้างต้น แลลงตำบลด
ที่เขียน เหมือนกัน เว้น แต่ลัญญาบัตร ตราต่าง ๆ แล ยาก
หมาย หมาย ประการ คง ใช้ลง วัน ข้างท้าย ก็ได้ ให้ผู้ ที่ จะ
เขียนหนังสือ กราบ บังคม ทูล พระกรุณา แล มีไปมาถึงกัน ด้วย
ราชการ ต่าง ๆ ใช้ลงวันลงตำบลด ที่เขียน หนังสือ ให้ถูก ค้าง
ตาม ประกาศ นี้ ทั่วทุกประการ

สัปตศก ศักราช ๑๒๔๗ เปร็ววันที่ ๖๐๒๕ ในรัชกาล
ปัตยุบันนี้

ทวอย่าง ลงวันหนังสือ

หนังสือ กราบบังคมทูล พระกรุณาใช้ทั้งนี้

ขอพิพิช ฤๅทำบลนั้นๆ

วัน คำขั้วรกาลสัปตศก ศักราช ๑๒๔๗

ข้าพระพทขเจ้า เล๑ เล๑

ควรมีคววร เล๑ เล๑

(ลงชื่อ)

หนังสือ มี ไปมาถึงกัน

ขอพิพิช ฤๅทำบลนั้น

วัน คำขั้วรกาลสัปตศก ศักราช ๑๒๔๗

ผู้นั้น มาบัง ผู้นั้น ทวอย่างนั้นๆ

(ลงชื่อ)

ประกาศถวายหนังสือ ทนที่ ๓

๑ มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ ข้ามา
ตึกเปนทนที่ ๓ ทวได้โปรดเกล้าฯ ให้ออกหมายประกาศ
แต่ก่อน ๒ ครั้งแล้ว ว่าถ้าผู้ใดจะถวายหนังสือ ถวายเสีย
แต่ในเวลาเช้าวันบาศ ๒ (ไม่บาศ) ก็มีชื่อรวมเปนหลาย

ประการ ประกาศ ๒ ฉบับนี้ให้ลงในราชกิจจานุเบกษาแผ่นที่ ๑ ซึ่งออกวันอาทิตย์ เดือนนี้ แรมสิบเอ็ดค่ำ บัณฑิตกณบัต ๑ อีกฉบับ ๑ ลงในราชกิจจานุเบกษาแผ่นที่ ๔ ซึ่งออกวันอาทิตย์ เดือนสาม ขึ้นสิบสามค่ำ บัณฑิตกณ ความแจ้งอยู่ในนั้นแล้ว ตั้งแต่วันนี้มาจนบัดนี้ก็ยังได้ทรงรับหนังสือ ตั้งแต่เวลาบ่าย ๔ โมง จนกระทั่งถึง ๒ ยามอยู่เสมอทุกวัน หนังสือที่มีมาเวลากลางกำหนดนั้นน้อยๆ นัก

บัดนี้จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศสั่งแต่บัดนี้ปลัดทูลฉลอง ปลัดบัญชาฯ ข้าราชการ ซึ่งมีผู้ใหญ่ชยทิ อยู่ในกรมต่างๆ ให้เป็นผู้อ่านหนังสือประกาศ แล้วนำข้อความซึ่งกราบทูลถวายเรียนท่านอธิบดีในกรมนี้ ซึ่งมีจักขุ อันห่างเหินจากหนังสือให้ทราบที่เถิด ถ้าหนังสือซึ่งไม่เป็น การ รื้อน รน อันใดนัก ขอให้ส่งตั้งแต่เข้าไปจนบ่าย ๒ โมง ต่อหนังสือสำคัญซึ่งเป็นการ รื้อน จะส่งเมื่อเวลาไรก็ได้ ให้ช่วยบอกแก่ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ แต่เพียงเท่านี้ก็ได้หาไม่ระบึกยาวความไปเป็นที่เบื่อหน่ายที่จะต้องฟัง ต่อเมื่อถามว่าเพราะเหตุใดจึงได้ห้ามดังนี้ จึงค่อยชี้แจงความตามที่ได้มีหมายประกาศชี้แจงมาแล้วก่อนนั้นให้ทราบ ตามควรแก่อุทยาไศรยแห่งท่านอธิบดีนั้นเถิด

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 วันที่ ๑๖ เดือน ๓ พ.ศ. ๒๔๖๒

ข้าราชการ ศักดิ์ราช ๑๒๔๗ เป็นที่ ๒๐๒๕ ในรัชกาล
ปัตตยบันธุ์

ระ

ประกาศเรื่องฉีกของหนังสือถวาย

มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระ
บรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ที่ จะถวาย หนังสือ
กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ ว่า ผู้ใดจะถวาย หนังสือ กราบบังคมทูลพระกรุณา ถ้าจะใช้ซอง อย่าง ที่มี กาวทามาก ให้มี
กระดาษ รอง เสียบ ที่ ตรง กาว จะติด จึง ค่อย ฉีก ทา ไม่ กาว ติด
หนังสือ ข้าง ใน ซัก ขึ้น มา กระดาษ ซาก เสียบ เหนือๆ ขอ อย่า ให้
เปลือง ค่า ง่าย ๆ ให้ เสียบ การ ที่ ตน จะถวาย หนังสือ ด้วย ความ ประ
สงค์ อย่าง ไก อย่าง ไก เพราะความ ซาก ไป นั้น

ประกาศ มา ณ วัน อังคาร เดือน เจ็ด แรม สิบสอง ค่ำ ปี รัชกาล
ปัตตยบันธุ์ เป็นวันที่ ๒๐๕๕ ในรัชกาล ปัตตยบันธุ์

ระ

ประกาศเรื่องอากรยาสูบ

๑ พระราชทาน แก่ ฅวัน อ้าทิติย เดือน แปด แรม เก้า ค่ำ
ปี รัชกาลปัตตยบันธุ์ ศักดิ์ราช ๑๒๔๗ เป็นวันที่ ๒๐๕๓ ฎา ปี
ที่ ๑๘ ในรัชกาล ปัตตยบันธุ์

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่ ราษฎร
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไทยและหอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

ทั้งปวง ให้ทราบทั่ว กันว่า เจ้าพนักงาน กรมพระคลัง ใน ขวาน้ำ
 ขานพแนก อากร บาสุบ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อจะได้รับ
 พระราชทาน พระบรมราชานุญาตตั้ง นาย อากร คนใหม่ ไป
 เกบอากร จำนวน ปีระกาสัปตศก ต่อ ไป ทรงพระราชดำริห์ เห็น
 ว่าเงิน อากร บาสุบทั้ง ห้า หัว เมืองนี้ มีแต่ลกดอยน้อยลงไป
 การที่ราษฎร หาดินด้วย ปลุก ต้น บาสุบ ในเมืองนั้นๆ จะเป็น
 การ ชัก ช้าง ได้ความลำบาก ประการใด อยู่ ฤๅจะเป็น ด้วย
 นาย อากร รับผูกอากรไป ไม่ได้กำไร มากทั้งนี้ ก็ จะเก็บ
 ค่าอากร แก่ราษฎร เหลือๆ เกินๆ ให้ รู้ ได้ความเดือดร้อน
 ทั้ง การ หาดิน ด้วย ปลุก ต้น บาสุบ นั้นเสีย อากร จึง ได้ลกด
 ลงไป ลดลง ไป ทุก ที่ ทั้งนี้ แก่ท่าน มี ผู้ใด มาร้องฟ้อง นาย อา
 กรว่า ลกด ชี้ ประการใด ไม่ จะเป็น ด้วย นาย อากร ผู้ที่ ต้องเสีย
 เงินให้ แก่ นาย อากร นั้นเป็นแต่เสียคน ละเลก ละน้อย ชี้ ครั้น
 ว่าก็ ถึง ทั้ง การ หาดิน ด้วย ปลุก ต้น บาสุบ ขาด เสีย จึง ได้
 เป็นดังนี้ ทรงพระมหากรุณาแก่ราษฎร ทั้งปวง ในหัวเมือง ทั้ง ๕
 นั้น จึง ได้มี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง อากร บา
 สุบ ในเมือง สระบุรี เมืองลพบุรี เมืองสิงห์บุรี เมืองพรหม
 คณ เมืองบางบาลไว้ อย่าให้ นาย อากร ไปเกบเงิน อากร แก่
 ราษฎร เลย ให้กรมมหาดไทย กรมท่า มี ท้อง ทรา กำหนด พระ

บรมราชโองการออกไป ให้เจ้าเมือง กรมการ ประกาศ แก่ราษฎร
ในหัวเมืองนั้น ๆ ให้ทราบทั่วกัน ถ้าผู้ใดจะมาอ้างว่า
ทวไปน นาย อัคร มาเรียกเงินอากร ขาสุบ แก่ราษฎร ในแขวง
เมืองทั้งห้านี้ อย่าให้ยอมเสียให้เลย

ประกาศ มาณวันพุธ เดือน แปด ขุนพาสาธ แรม สิบสอง ค่ำ
ปีระกาสัปดาห์ ศักราช ๑๒๔๗ เป็นวันที่ ๒๐๘๔ ในรัชการ บัณฑิต
บัน นี้

ประกาศผูกขี้เงินมีรกาลปัตตก

เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาธิบดี รัับพระบรมราชโองการ
การใส่เกล้าฯ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้ประ
กาศ แก่บัณฑิตจีนทั้งปวง ใน กรุงหัวเมืองให้ทราบทั่วกัน ว่า
เจ้าพนักงาน กรม พระคลัง สิ้นค้า ให้นำความขึ้น กรายยังกรม
ทวพระกรุณาว่า ใน ปีระกาสัปดาห์นี้ ถึง กำหนดที่จะ ผูกขี้ ขี้
มือเงิน เกบเงิน ใช้ราชการงานโยธา ทำนุบำรุงพระ
นคร ครั้ง นั้นนี้ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ คำ
หรือสั่ง ให้เจ้าพนักงาน ผูกขี้ ขี้มือเงิน ตาม ขระมเียม มาแต่
ก่อน เจ้าพนักงาน กำหนดจะ ไปผูกขี้ ขี้มือเงิน ที่พระคลัง
สิ้นค้า ตั้งแต่วันพุธเดือนแปด ขุนพาสาธ ขึ้นสี่ ค่ำ ปีระกาสั
ตก ไป กว่าทวได้มีกำหนดให้ และเจ้าพนักงานจะ ไป

ออกไป ผู้ขี้ขี้มือ จิน ใน หัวเมือง พร้อมท้าวผู้ว่าราชการ
เมือง กรมการ ทุก เมือง ด้วย ถ้า จิน ทั้งปวง ทราบ ความ แล้ว ให้
มาให้ เจ้าพนักงาน ผู้ขี้ เกยเงิน ช่วยราชการ พระนคร ตาม เคย
มาแต่ก่อน อย่าให้ไปน ที่ ชักขวาง ได้ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ป่าวร้อง ให้ จิน ทั้งปวง ทราบ ทักกัน ตาม ราชสั่ง

ประกาศ มาณวันอาทิตย์ เดือน แปด ขึ้นสิบค่ำ ปีระกา ๑๖๔๗

ประกาศอุบิยที่ความศาลฎีกา

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่ราษฎร
บ้านคา ซึ่งเป็นความเกี่ยวข้องกับ ศาลฎีกา แลศาลแพ่ง
กลาง แลแพ่งเกษม ให้ทราบทั่วกัน ว่า แรกก่อน ได้โปรดเกล้าฯ
ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิเชษฐปรีชากร เสด็จขึ้น ไปราช
การณเมืองเชียงใหม่ ความ ใน ศาลฎีกา ได้ พระราชทาน ให้พระ
เจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวิจิตรสังการ บังคับบัญชาความ ใน ศาล
แพ่งกลาง แลแพ่งเกษม พระราชทาน ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระ
องค์เจ้าชุมพลสมโภช เปน ผู้แทน อุบิยที่ นั้น บัดนี้ พระเจ้าน้องยา
เธอ กรมหมื่นพิเชษฐปรีชากร เสด็จกลับ มา จากเมืองเชียงใหม่
ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรม
หมื่นพิเชษฐปรีชากร รับแทนที่ศาลฎีกาโดยพลการหรือสั่งห้ามภายในความ ใน ศาล

ฎีกา แลศาลแพ่งกลาง แพร่เกษมตามเดิม ถ้าราษฎรโจทก์
จำเลย ความคู่ใจ ชักขวางจะยื่นเรื่องราวแก่ อธิบดีศาลฎีกา
ศาลแพ่งกลาง แพร่เกษม ก็ให้ไปถวายเรื่องราวที่พระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นพิชิตปรีชากรตามเดิมเถิด

ประกาศมาฉวันอังคาร เกือบเก้า ขึ้นแปดค่ำบรมกาศปัต
ศก รุศศิกราช ๑๒๔๗ เป็นวันที่ ๖๑๒๔ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศโปรสณีย์

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมหลวง
ภาณุพันธุวงษวรเดช ซึ่งสำเร็จราชการ กรมโปรสณีย์ แลโทรเลข
รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
สั่งให้ประกาศแก่บัณฑิตข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย พ่อค้าวานิช
ประชาราษฎร แลชาวต่างประเทศ ให้ทราบทั่วกัน เฉลิมพระสม
เกื้อหนุน เก้า แรม ค่ำหนึ่ง บรมกาศปัตศก กรมโปรสณีย์จะได้อีก
การ รับส่ง หนังสือ ของ ชน ทั้งหลาย

ติดต่อกันจาก แขวง กรุงเทพฯ ไปถึง แขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์
แลเมืองสมุทรปราการ ทุกๆ วัน

น้ำหนักรับส่ง แลสิ่งของ ที่จะมีขึ้นทั่วราชอาณาจักรส่งไปถึง
ซึ่งกันและกันนั้น มีอัตราที่จะว่าต่อ ไปนี้

หนังสือที่รับส่งกันนั้นจะมีน้ำหนักน้อยมาก ต้องใช้

ตรา ๔' ๐" ๖" แล ทวิ บาท ละ ๔' ๐" ๖" เสมอ ไป

ของ ห่อ มี น้ำหนัก ๑ ปอนด์ ๖ ๖/๑๖หนัก ประมาณ ๓๐ บาท ต้อง
 บีกตัวตราราคา ๑๒' ๐" ๖" ทวิ ปอนด์ ละ ๑' ๒" ๖" เสมอ ไป ไปรษณีย์
 บัตร นั้น ให้ ใช้ ตาม ราคา ที่ ได้ ใช้ กัน อยู่ ใน กรุง เทพ ฯ หนังสือ
 พิมพ์ แล แยก ตัว อย่าง ต่าง ๆ มี น้ำหนัก ๒ บาท ต้อง บีก ตัว ตรา
 ๑' ๐" ๖" แล ทวิ ๒ บาท ละ ๑' ๐" ๖" เสมอ ไป

ประกาศ ขาแม่ตึกใหญ่ ที่ ว่า การ หมอ ไปรษณีย์ แล ทรเลข
 ฅวัน พุทธศักราช ๒๔๕๗ เดือน เดือน สิบ สอง ค่ำ ปี ระ สั ปต ศก ๖๔๕๗
 ราช ๑๒๔๗

ประกาศศาลต่างประเทศ

ด้วย พระเจ้า น้อย ขาเอ กรมหมื่น เทววงษ์ ไร ประการ เสนา
 ยก็ ว่า การ ต่าง ประเทศ รัช พระบรมราชโองการ ให้ เกล้า ทร
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่ง ว่า พระยาเจริญราชไมตรี ระยะเวลา
 การ ไต่ถาม ศาล ต่าง ประเทศ นั้น ลูก ขุน วาง ขทปฤกษา โทษ นำ ขึ้น
 ทูลเกล้าฯ ถวาย ว่า มีความ ผิด ต้อง รัช พระราชอาณัติ ตาม
 โทษาน โทษ จึง ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ รัช ใหม่ แล
 จำ ของ พระยาเจริญราชไมตรี ตาม คำ ปฤกษา แล รัช ทรง พระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พระพิรุณการภักดิ์ ผู้ เปน ระยะเวลา การ
 ศาล ขุน พิศิษฐ์ วัฒนศิริ รัช กรมหมื่น เทววงษ์ ไร ประการ เสนา
 ข้าราชการ

หน้า ๖๒๔

ลักษณะ ตำแหน่งพระมหากษัตริย์

เล่ม ๒

ความที่ศาลต่าง ประเทศ

แทน พระยาเจริญ ราชไมตรี ต่อ ไป

พระกษัตริย์การกักกั ได้เข้า รับ ราชการ ที่ ศาลต่าง ประเทศ

แต่ถนัด

ศักราช เกือบแล้ว ขึ้นสิบเอ็ด ค่ำ ปีระกา ๒๔๗๖

แล้ว

ประกาศในการ

กรมพระราชวังบวรสถานมงคลทิวศก

มีพระบรมราชโองการมาพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้ประกาศ
แก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ในกรุง แลหัว
เมือง สมณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎร์ ให้ทราบ ทราบ ว่า
ในครั้งนี้ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลทิวศกต่างไป เป็น ขรร
เนียมมาแต่เดิม ข้าราชการ ใน พระราชวังบวรต้อง ลง มา ส
ทบ รับราชการ ตลอด พระเดช พระคุณ ในพระบรมหาราชวัง
สืบไปเป็น ขรรเนียม มี มา ดังนี้

ตำแหน่ง พระมหากษัตริย์ ฝ่าย หน้า ซึ่งเป็น ราช ประเพณีโบราณ
มานี้ ใน ตอนเบื้อง ต้น ของ พระราชพงษาวดาร ก็มี ได้ปรากฏว่า
ได้ ตั้ง พระบรมวงษานุวงษ องค์ใด เป็น พระมหากษัตริย์ เป็น หลาย
ชั่ว แผ่นดิน ครั้น มาถึง ตอนกลางถึง พระเจ้าแผ่นดิน ได้ ทรง
ตั้ง ตำแหน่ง พระมหากษัตริย์ โดยมาก ที่ เว้น ย่าง ไม่ได้ ทรง ตั้ง
หลาย แผ่นดิน

เล่ม ๒ ถัดมา คำแห่งพระมหาอุปราช หน้า ๒๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ไท้ทรง ตั้ง พระมหาอุปราช ฝ่าย
นำมาทุก แผ่นดิน แต่พระบรมวงษานุวงษ ซึ่งไ้รับ คำแห่ง
เป็น พระมหาอุปราช ฝ่าย นานี้ มี ไ้ทำรังค์ อยู่ ณ ทล. สัน
รัชกาล โดยในเวลา เมื่อ สมเด็จพระเจ้า แผ่นดิน ไม่โปรดจะตั้ง
พระบรมวงษานุวงษ องค์ใด เป็น พระมหาอุปราชๆ เวลาที่ พระ
มหาอุปราช สวรรคต ทิวงคต ล่วง ไป แล้ว ไม่ไ้ทรง ตั้ง แต่
พระบรมวงษานุวงษ พระองค์อื่น ขึ้น ทำรังค์ ที่ พระมหาอุปราช
ตำแหน่ง ที่ พระมหาอุปราช นั้น ก็ หว่าง อยู่ถึง ๒๐ ปี ๓๐ ปี ๆ ที่
ไม่มี เลข ชำนาญ ยิ่ง กว่านั้น ก็มี เพราะ นั้น คำแห่ง ที่ พระ
มหาอุปราชนี้ ไม่เป็น การ จำเป็น ที่ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะ
ต้อง ทรง ตั้ง ขึ้น ไว้ ไม่ให้ขาด เป็น ขรรณนิยม เคย ว่างไว้ ว่า
แต่โบราณ ราชประเพณี ดังนี้

ใน ครั้ง นี้ ไ้ทรง ปรึกษาพร้อม กับพระบรมวงษานุวงษ เล
ท่านเสนาบดี ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย เสนอหารือ กัน ว่า คำเรา
ที่ พระมหาอุปราช กรม พระราชวังบวร สวรรคต นี้ การ เป็น
แปลง มาหลาย ชัน จน ถึง กรุง สยาม ไ้ถูก พันธ ทาง พระราช
ไมตรี กับ นา ๆ ประเทศ ซึ่งมี ขรรณนิยม บ้าง เมือง ผิด กัน กับ
กรุงสยาม ก็ ก่อเกิด ให้เป็น ที่ เข้าใจ ผิด ไปต่าง ๆ ด้วย คำ
แห่ง ข้าง ใน กรุงสยาม นั้น ก็ เคลื่อน คลาย มาที่ ละ น้อย ๆ ไม่
ยืน อยู่ เหมือน ที่เคย เป็น แผ่นดิน ไ้ปกครอง ฝ่าย ผู้ที่อยู่ ต่าง ประเทศ

ก็ไม่อาจจะเข้าใจ ตำแหน่งนี้ ได้ชัดเจน จึงให้เกิดเป็นที่
ถกเถียงสับสนต่าง ๆ การขึ้นการเมือง ซึ่งจะเป็น การเรียบร้อย
เป็นคุณแก่แผ่นดิน อย่างไร ก็เป็น ที่ ชัก ช้อน ไป ทาสทกร ไม่
เป็นตำแหน่งลอย อยู่ มิได้ มีคุณ ต่อ แผ่นดิน อย่างหนึ่ง อย่างไร เป็น
แต่ ต้อง ใช้เงิน แผ่นดิน ซึ่ง จะต้อง ใช้รักษา ตำแหน่ง ยศพระ
มหาอุปราช อยู่เปล่า ๆ โดยมาก. จึง ได้ เห็น ชอบพร้อม กัน ว่า
ควร จะยก ตำแหน่ง ที่ พระมหาอุปราช นี้ไว้ ไม่ตั้ง พระบรมวงษา
นุช พระองค์ใด ขึ้น นั้น ชอบ แล้ว

จึง มี พระบรมราชโองการ มา พระบัณฑูรสูงส่งหาญ ให้
ประกาศ มา เสีย ให้ ทราบทั่ว กันอย่าให้ ผู้ใด คั่นเค้น คี. อาม
วันวาย มุ่ง หมายถึง อย่างหนึ่ง อย่างไร บรรดา ข้าราชการ ใน พระ
ราชวังบวร ก็ให้ สมทบ เข้า รับราชการ ใน พระบรมหาราชวัง ต่อ ไป
คอย คุ่ม ผู้คน ซึ่ง ได้ บังคับ บัญชา อยู่ตามเดิม ให้เป็น การ เรียบ
ร้อย อย่า ให้ แดก หล่น แดก พรวน เหมือน เมื่อ กรมพระราช
วังบวรสถานมงคล ยัง ดำรง อยู่ นั้น ทุก ประการ อย่า ให้ ผู้ใด
คั่นเค้น ทกใด ๆ เชื้อ ฟัง ดอช คำเล่า ๆ อย่างหนึ่ง อย่างไร
นอกจาก หมายถึง ประกาศ นี้ เป็น อัย ชาค

ประกาศ มา ณ วันศุกร์ เดือนเก้า แรมสิบค่ำ ปีระกา ๒๒๓๓
ศักราช ๑๒๔๗ เป็นวันที่ ๒๑๔๒ ในรัชการปัตยุบันนี้

พระยาศรีสุนทรโวหาร เป็นผู้รับพระบรมราชโองการ
พิจารณาพิเคราะห์ไทยและพม่าโดยละเอียด

ประกาศตั้งสิทธิการทูลวง

๑ มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระ
บรมวงษานุวงษ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ชาวสยาม ชาว
ต่างประเทศ ยันดาที่ จะมี การเกี่ยว ข้อง กับ ไปรเวตสิทธิการ
ทูลวง ฝ่าย ต่าง ประเทศ ให้ทราบทั่วกัน ว่า เมื่อ ฅวัน ศก
เกือณ แยก บุรพาสาช ขึ้น คำ หนึ่ง ปี รัชสัปตศกนี้ ได้ โปรดเกล้าฯ
มี หมาย ประกาศ ว่า คำ หนึ่ง ไปรเวตสิทธิการ ทูลวง ฝ่าย ต่าง
ประเทศ จะ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ พระเจ้าน้องยาเธอ
พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ รัย ราชการ ฅลของ พระเชษฐ พระคุณ
ต่อไป ฅนี้

บัดนี้ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์เสด็จ
กลับ มา จาก เมือง ยุโรป ถึง กรุง เทพฯ แล้วย ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์
รัย ราชการ ฅลของ พระเชษฐ พระคุณ ใน คำ หนึ่ง ไปรเวตสิทธิการ
ทูลวง ฝ่าย ต่าง ประเทศ ตั้ง แต่ ฅวัน ที่ ออก ประกาศ นี้ ไป

ถ้า ผู้ใด มี ราชการ เกี่ยว ข้อง ใน คำ หนึ่ง ไปรเวตสิทธิการ
ทูลวง ฝ่าย ต่าง ประเทศ จง ประพฤติ ราชการ ต่อ พระเจ้าน้องยา
เธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ ตาม สมควร แก่ ราชการ เทอญ

ประกาศ ณ ฅวัน จันทร์ เกือณสิบ แรม สิบ สอง คำ ปี รัชสัปต

พิพิธภัณฑ์ศาลาไทย หอจดหมายเหตุ

ศก ศักราช ๑๒๔๗ เป็นวันที่ ๖๑๓๓ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศไพลนี้ยัลยาม

๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง วงษ
กรมหลวงภาณุพันธุวงษวรเดช ซึ่งสำเร็จราชการ กรมไพลนี้ยัล
แลโทรเลข รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งให้ประกาศ
แก่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย พ่อค้าวานิช ประชาชนทุกชนชาติ
ประเทศให้ทราบทั่วกัน ว่า

๑ ไก่ตั้งโรงไพลนี้ยัลที่ พระราชวังเกาะบางยี่สิบ เปิดใช้
การในเวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับอยู่ที่นั้น
ติดต่อกับกรุงเทพ ฯ เสมอทุก ๆ วัน

๒ ฅวันจันทร์ เกือบสิบเอ็ด ชันสิบเอ็ดค่ำ ปีระกาสัปตศก
จะได้เปิด การไพลนี้ยัลซึ่งได้ตั้งขึ้นใหม่ ที่เมืองนครราชสีมา
พระประชุมเจดีย์บางยาง เมืองสมุทรสาคร เมืองสมุทรสงคราม
เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี ติดต่อกับอแฟ็คไพลนี้ยัล ที่ ๑
กรุงเทพ ฯ การรับส่งหนังสือนี้ ๑ วันครั้ง ๑ ก่อน เมื่อ
เห็นสมควรแก่ความต้อง การมาก ชะ ระวังเวลาเมื่อเพิ่ม
เต็ม อีกที่หลัง

เมล์สายที่ ๑ ระหว่างกรุงเทพ ฯ กับเมืองนครราชสีมา
พระประชุมเจดีย์บางยาง เมืองสมุทรสาคร เมืองสมุทรสงคราม เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี

เวลาเช้าถึงเมืองนครไชยศรี พระประทุมเจ็ดยี่ ทุกวันอังคาร
 ออกจากเมืองนครไชยศรี พระประทุมเจ็ดยี่ ทุกวันพุธ
 ถึงกรุงเทพฯ ๑-ทุกวันพฤหัสบดี

เมล์สายที่ ๒ ระหว่างกรุงเทพฯ กับบางยาง เมืองสมุทร
 สาคร เมืองสมุทรสงคราม เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี เมล์จะ
 เก็บออกจากกรุงเทพฯ ๑-ทุกวันพฤหัสบดี ถึงบางยาง เมือง
 สมุทรสาคร ทุกวันศุกร์ ถึงเมืองสมุทรสงคราม ทุกวันเสาร์ ถึง
 เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี ทุกวันอาทิตย์

เมล์จะออกจาก เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี ทุกวันศุกร์
 เวลาเช้า เมืองสมุทรสงคราม ทุกวันเสาร์ บางยาง เมืองสมุทรสาคร
 ทุกวันอาทิตย์ ถึงกรุงเทพฯ ๑-ทุกวันจันทร์

พิกัดราคาซึ่งจะบอกหัวตราที่ของหนังสือ แล ห่อสิ่งของนั้น
 หนังสือเข้าของหนักน้ำหนักบาทละ ๔ อัฐ แล ทวีบาทละ

๔ อัฐ เสมอไป

ของห่อนี้น้ำหนัก ๑ ปอนด์ ๗๖ กรัม ประมาณ ๓๐ บาท บัดหัว
 ตรา ๑๔ อัฐ ทวีปอนด์ละ ๑๒ อัฐ

ไปรษณีย์บัตรราคาแผ่น ๑ อัฐ ๑ โสฬส

หนังสือพิมพ์ฯ แบบตัวอย่างต่าง ๆ มีน้ำหนัก ๒ บาท

บัตรตัวตรา ๑ อัฐ ทวี ๒ บาท ๑ อัฐ

ถ้าผู้ใดจะส่งหนังสือ แล สิ่งของ ไป ใน ค่าบดเหล่านี้
<https://museum.coj.go.th/>

แต่เกรงหนังสือ แล สิ่ง ของ นั้น จะหาย จะให้เจ้าพนักงานจดหมาย
ไว้ก็ได้ แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียมต่าง หากอีก ถึงละ ๘ อัฐ

ถ้าผู้ส่ง หนังสือ แล สิ่ง ของ นั้น ยากจะทราบว่าผู้รับได้
รับแล้ว ก็ให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีก ๔ อัฐ

ประกาศ มาแต่ผู้ว่าการ กรมไปรษณีย์กรุงเทพฯ ๑๖ ธันวาคม
เกษมสันต์ ๒๕๔๗

ประกาศไปรษณีย์สยาม

๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง วงษ์
กรมหลวงภาณุพันธุวงศ์วรเดช ซึ่งสำเร็จราชการ กรมไปรษณีย์
แล โทรเลข รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศแก่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย
พ่อค้าวานิช ประชาชนชาวต่างประเทศ ให้ทราบทั่วกันว่า

ณวันจันทร์ เกษมสันต์ ๒๕๔๗ บัณฑิตยาศาสตร
กำหนดเรือเมล์จะไต่รับส่งหนังสือ ตามระยะโรงไปรษณีย์ ซึ่ง
ตั้งขึ้นใหม่ระหว่าง กรุงเทพฯ แล เมืองนครเชียงใหม่

เรือเมล์ที่ ๑ จะไต่ออกเดินตั้งแต่วันจันทร์ เกษมสันต์
๒๕๔๗ บัณฑิตยาศาสตร เวลา ๒ โมงเช้าต่อไป
ภายหลังจะไต่ออกเดินเมล์อีกเท่านี้ ๑๕ วัน ครั้งหนึ่งเสมอ
ไปทุก ๆ เทียว

ไต่เข้กโรง ไปร่สนธิ์วัยสัง หนังสือ
 ใหญ่นี้ๆ คือเมืองนนทบุรี เมือง ประทุมธานี บางปิ่น
 กรุงเก่า เมืองอ่างทอง เมืองพรหมบุรี เมืองอิทรบุรี เมืองอุบล
 ราชธานี เมืองพยุหะคีรี เมืองมโนรมย์ เมืองนครสวรรค์ ปากน้ำโพ
 เมืองพุม เมืองพิริทรวนันทน์ เมืองพิษณุโลก เมืองศรีพิ
 รมย์ เมืองพิบูลย์ เมืองอุตรดิตถ์ เมืองแพร่ เมืองนครลำปาง
 เมืองลำพูน เมืองนครเชียงใหม่ ตามระยะหัวเมืองในทางเหนือ
 คือ เมืองบรรพตพิสัย เมืองตาบ เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก
 ภา ระบอง เมืองสุโขทัย เมืองสวรรคโลกย์

กำหนดเวลาซึ่งจะถึงเมืองเชียงใหม่ ได้คิดหมายประมาณไว้ว่า
 นับแต่วันได้ออกจากกรุงเทพฯ จะถึงใน ๔๕ วันคือ ถ้า
 จะคิดมาถึงปากน้ำโพ ประมาณ ๕ วันๆ ถึงเมืองตากก็ ๑๐
 วัน ๖๖ ถึงเมืองอุตรดิตถ์ก็ ๑๐ วันเหมือนกัน จำนวน
 ทราย กำหนดเวลาแล้วจะแจ้งต่อครั้งหลัง จำนวนพิภพใช้บิณฑ
 ฑิตไพร่สนธิ์ อย่างนี้ คือ หนังสือเข้าของหนักน้ำหนัก
 บาทละ ๔ อัฐ แลทวบาทละ ๔ อัฐเสมอไป ของห่อมี
 น้ำหนัก ๑ ปอนด์ๆหนักประมาณ ๓๐ บาทใช้บิณฑ ๒
 อัฐทวี ปอนด์ละ ๑๒ อัฐ ไปร่สนธิ์บิณฑราคาแผ่นดินละ ๑ อัฐ
 ๑ โสฬส หนังสือพิมพ์ๆแบบทัวอย่างต่างๆ มีน้ำหนัก
 ๒ บาทใช้บิณฑราคาแผ่นดินละ ๑ อัฐทวี ๑ บาท ๑ อัฐ ถ้าผู้ใด
 พินิจลักษณะศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

จะส่งหนังสือ แลสิ่งของไป ในตำบลเหล่านี้ แต่เกรงหนังสือ
 แลสิ่งของ นี้จะหาย จะให้เจ้าพนักงานจดบัญชีไว้ก็ได้
 แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียมต่างหาก อีกสิ่งละ ๘ อัฐ ถ้าผู้
 ส่งหนังสือ แลสิ่งของนี้ อยากจะทราบว่าผู้รับได้รับแล้วก็ได้
 ต้องเสียค่าธรรมเนียม อีก ๔ อัฐ

ประกาศ มาแต่ที่ว่าการ กรมไพร่สนิย์ กรุงเทพฯ ๑๖ วันพฤษภาคม
 เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสิบสามค่ำ ปีระกา สัปตศก ๑๒๔๗ ๕

ประกาศไพร่สนิย์สยาม

๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
 กรมหลวงภาณุพันธุ์บรมหรรษเขตต์ ซึ่งสำเร็จราชการ กรมไพร่สนิย์
 แลโทรเลข รับพระบรมราชโองการใช้เกล้าฯ ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย พช
 คำนวณ ประชาชนชาวต่างประเทศ ให้ทราบทั่วกันว่า
 ตั้งแต่นี้ต่อไป พิกัดราคาไพร่สนิย์บัตร ซึ่งได้มีอยู่ใน
 หนังสือวิธีไพร่สนิย์ส่วนที่ ๒ หน้า ๑๐ แล้วนั้น จะใช้จัดการ
 แก้เปลี่ยนราคาใหม่ ตามซึ่งจะมีต่อไปดังนี้

ไพร่สนิย์บัตร ที่คง ทว่าติดอยู่เหนืราคาอัฐหนึ่ง ซึ่งปรากฏ
 ตามที่คนทั้งปวงได้ทราบทั่วกัน แล้วนั้น จะใช้ราคาสำหรับใช้
 ในจังหวัดกรุงเทพฯ และในพระราชอาณาจักรไทย และหอจดหมายเหตุ
 ในจังหวัดกรุงเทพฯ แลในพระราชอาณาจักรไทย เปนแผ่นละ

๑ อัฐ ๑ โสฬส เปนยุติแน่

ประกาศ มาแต่ตึกใหญ่ ที่ว่าการ กรมไพรสณีย์แล ไทโรเลข
ณวันพฤหัสบดี ที่ เดือนสิบสอง ขึ้นหกค่ำ ปีระกาสัตตก
ศักราช ๑๒๔๗

ประกาศไพรสณีย์

๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง วงษ
กรมพระภาณุพันธุวงษรเทศ ซึ่งสำเร็จราชการ กรมไพรสณีย์
แล ไทโรเลข รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศ แก่บัณฑิตา ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
พ่อค้าวานิช ประชาราษฎร แล ชาวต่างประเทศ ให้ทราบทั่วกัน
ว่า วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๓ แลทุกวันพฤหัส
ยติเสมอ ปีระกาสัตตก กรมไพรสณีย์ได้เบ็ดรับส่งหนังสือของ
ชนทั้งหลาย อาทิทยละ ๑ หน แต่ที่พทอบาทจะมีใน เดือน
ยี่ เดือนสาม เดือนสี่เท่านั้น

ประกาศ มาแต่ตึกใหญ่ ที่ว่าการ กรมไพรสณีย์แล ไทโรเลข
ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือนสาม ปีระกาสัตตก ๑๒๔๗

ประกาศการเรียนหนังสือ

๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่พระ
<https://museum.coj.go.th/>

บรม วงษานุกรม ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล พ่อค้า ราษฎร
ทั้ง ปวง ทราบทั่ว กัน ด้วย ใน พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว
ทรงพระราชดำริเห็นว่า วิชาหนังสือเป็น ต้นแก้ว คุณความ เจริญ
ของ ราชการ บ้าน เมือง ยิ่งกว่า คิลปสาตรา วิชาการ อื่นๆ ทั้ง สิ้น
ถ้า ผู้ใด เล่าเรียน รู้ ต้อง แท้จริง ถึง แม้ว่าจะ เป็นคน ตระกูล สูง
ๆ ตระกูล ต่ำ อย่าง ไก่ ก็สมควร ที่ จะทรง พระกรุณา ชุบเกลี้ยง
เลี้ยง ให้ ได้ มี ยศ ศักดิ์ รัับ ราชการ บ้าน เมือง. สอน พระเชษฐ พระ
คุณ ตาม คุณานุรูป ถ้วนทั่ว กัน ทุก วันนี้ ผู้ที่ เล่าเรียน วิชา หนังสือ
ไทย ก็มี เป็นอัน มาก แต่ บาง คน เรียน รู้ จบ ตำรา เรียน บ้าง ที่
เรียน ได้ แต่ ครึ่ง หนึ่ง ก่อน หนึ่ง แล้ว เด็ก เรียน เสีย ก็มี เป็น อัน
มาก เพราะ ไม่มี กำหนด อันใด เป็น ที่ สังเกต ที่ จะ รับ ประกัน ว่า
ผู้ใด รู้ ต้อง แท้จริง แล ผู้ใด ไม่รู้จริง จึง ยัง เป็น ความ ชั่ว ขว้าง
แก่ พระราช ประสงค์ ซึ่ง จะ ทรง ชุบเกลี้ยง. เลี้ยง แล พระราช ทาน
คุณ ความ ก็ แก่ ผู้เล่าเรียน อยู่ เพราะ เหตุนี้ ไก่ ไป รุกเกล้าฯ
ให้ ตั้ง แขนย หลวง สำหรับ สอย ไก่ วิชา หนังสือ ไทย นักเรียน ทั้ง
ปวง จะ ไป รุกเกล้าฯ ให้ มี ข้าง หลวง เป็น พนักงาน ไก่ หนังสือ
มี ครึ่ง หนึ่ง เสมอ ท่อ ไป ถ้า นักเรียน คนใด มีความ รู้ ได้ ได้
ตลอด วิชา โดย กำหนด ไว้ เพียง ชั่ว ไก่ ก็ จะ ไป รุกเกล้าฯ พระราช
ทาน ให้ ไก่ คุณ วิเศษ โดย ควร แก่ ผู้ มีความรู้ ใน วิชา ชั่ว นั้น ถ้วน
ทั่ว กัน กำหนด วิชา ที่ จะ ไก่ นั้น ขึ้น พระโอรส วิชา ตลอด

แบบเรียนหลวงทั้ง ๖ เรื่อง คือแต่มูลบทบรรพกิจจนจบพิศุฎ
การนี้ ถ้าผู้ใดไล่ได้ตลอดก็จะได้ หนังสือสำหรับตัวใบหนึ่ง
ลงชื่อเข้าหลวงพร้อมกันรับรองว่าผู้นั้น เปนคนมีความรู้จริง
ได้สอบข้อวิชา ในที่ประชุมเข้าหลวงแล้ว หนังสือฉบับนี้
จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเจ้าของ ในเมื่อเวลาจะไปทำการที่ใด ๆ
จะได้ไปเป็นประกันสำหรับตัว ถ้าผู้นั้น อยากจะใคร่เล่าเรียน
เพื่อจะได้คุณวิเศษในวิชาชั้นสูง ต่อขึ้นไป ก็จะไปเข้าเรียน ในโรง
เรียนหลวงสำหรับสอนวิชาชั้นสูงได้ ตามพระราชบัญญัติสำหรับ
โรงเรียน วิชาที่จะไล่ชั้น ประโยค ๒ นั้น ๘ อย่าง
คือลายมือ หวัด แล บรรจง อย่าง ๑ เขียนหนังสือ ใช้ตัววาง
วรรค ถูกตามใจความ ไม่คั่งคุก แบบอย่าง ๑ ตามหนังสือที่ฝึก
คัดจากลายมือ หวัดอย่าง ๑ คัดสำเนาความ แลย่อใจความ
อย่าง ๑ แต่งจดหมาย อย่าง ๑ แต่งแก้กระทู้ ความร้อย
แก้วอย่าง ๑ วิชาเลขอย่าง ๑ ทำบัญชีอย่าง ๑ ผู้ใด
มีความรู้ไล่สอบตลอดวิชาทั้ง ๘ อย่าง เป็นชั้นประโยค ๒
นี้ถ้าเป็น ไพร่หลวง ๆ ไพร่สม กรมใด ๆ ก็ให้ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ขาดจากสังกัดเดิม ได้หนังสือพิมพ์คุ้มสัก
ตลอดชีวิต ถ้าเป็นผู้จะรับราชการของพระเดชพระคุณ
ก็ให้ทรง พระกรุณาชุบเกล้าฯ เลี้ยง ตามสมควร แก่คุณานุรูป

ถ้วนทุกคน ถ้าไม่สมักจะรับราชการจะไปทำการที่ใด ๆ ก็
จะราชทานพระบรมราชานุญาตได้ ไม่ขัดขวาง กำหนดจะให้ไต่
หนังสือทั้งแก่ข้าราชบริพารทุกนี้ต่อไป ถ้าผู้ใดจะใคร่ทราบความ
แล้ววิธี แบบสำหรับไต่หนังสือโดยละเอียด ก็ให้ไปตามที่
ออฟฟิศ เจ้าพนักงานจัดการโรงเรียน ๆ ตามโรงเรียน
หลวงแห่งใดแห่งหนึ่งนั้นเถิด

ประกาศมาณวันศุกร์ เดือนสาม ขึ้นสองค่ำ ปีระกาสัตตก
จุลศักราช ๑๒๔๗ เป็นวันที่ ๖๒๔๖ ในรัชกาลปัจจุบัน ะ

ประกาศเล็กแม่กองความ

๑ มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบ
ทั่วกันว่า ด้วยแต่ก่อนมาได้โปรดเกล้าฯ ให้มีแม่กองความ
รับเรื่องราวผู้เป็นความที่กล่าวโทษลูกขุนผู้ปรัก ให้ทวนสำ
นวนตัดสินตามผิดแลชอบ เพื่อจะได้ความของราษฎรแล้วไป
ไต่โดยเร็ว ครั้นต่อมาภายหลังจนบัดนี้ โจทก์จำเลยที่เป็น
ความแก่กันนั้น ลูกขุนผู้ปรักปรายชู้ขาดปรักตัดสินแล้ว
โจทก์จำเลยที่ต้องแพ้ความก็ทำเรื่องราวมาขึ้นต่อแม่กองความ
เพื่อจะได้ความซ้ำอีกยาวต่อไป ครั้นแม่กองความตัดสินแล้ว
ความก็ไม่สำเร็จเท่าขาดแล้วกันไว้ กลับมาทำฎีกาทูลเกล้าฯ
ถวาย กล่าวโทษแม่กองความในอีกชั้นหนึ่ง

จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า ถ้าจะให้คงมีแม่ของ ความ รียบ
เรื่องราว กล่าวโทษ ลูกขุน ผู้ ปรียบ อยู่แล้ว ก็จะเป็น ช่อง ของ ผู้ ที่
จะแพ้ความ เพราะ ไม่อยาก ที่ จะให้ ความ ของ ตน นั้น แพ้ คง
จะทำเรื่อง ราว มาขึ้น ต่อ แม่ของ ความ เพื่อ จะให้ ความ ยักยอก วัน
คืน เปน ที่ พัก อาศัย รบ ถ่วง ความ ของ ผู้ ที่ อยาก จะให้ ความ เน้น ช้ำ
แต่ นี้ ต่อ ไป ถ้า ลูกขุน ผู้ ปรียบ ปรัก ปราย ปรัก ปราย สัก ติ สิ้น ไม่ ถูก ต้อง
ประการ ไก่ อย่า ให้ ผู้ ซึ่ง เปน ความ ทำ เรื่อง ราว กล่าว โทษ ลูกขุน
ผู้ ปรียบ ไป ร้อง ต่อ แม่ของ ความ เหมือน แต่ ก่อน เลย ถ้า ลูกขุน
ผู้ ปรียบ ปรัก ปราย ปรัก ปราย สัก ติ สิ้น ไม่ ถูก ด้วย พระราช คำ หนด ท
โดย ทหนึ่ง ประการ ไก่ จึง ให้ ผู้ ซึ่ง เปน ความ ทำ ฎีกา ขึ้น ทูล กล่าว
ถวาย ตั้ง แต่ วัน ออก หมาย ประกาศ นี้ แล้ว อย่า ให้ แม่ของ
ความ รียบ เรื่อง ราว ที่ กล่าว โทษ ลูกขุน ผู้ ปรียบ นี้ ต่อ ไป แล
เรื่อง ราว ที่ โจทก์ จำ เลบ ร้อง กล่าว โทษ ลูกขุน ผู้ ปรียบ ขึ้น ต่อ แม่
ของ ความ ไว้ แต่ ก่อน นี้ ถ้า ยัง ไม่ ได้ ติ สิ้น มาก น้อย เท่า ไ
ก็ ให้ แม่ของ ความ ทราบ ติ สิ้น เสีย ให้ แล้ว โดย เร็ว อย่า
ให้ ค้าง ค้าง ช้า อยู่ ได้

โทรเลข รับพระบรมราชโองการ ให้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศ แก่บัณฑิต ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย พวักวานิช ประชาชนราษฎร แล ชาวต่างประเทศ ให้ทราบทั่วกัน ว่า กรมโปรสณียจะไต่เบ็กรับส่ง หนังสือ ของชนทั้ง หลาย ในตำบล เมืองนพบุรี แห่ง ๑ เมืองสระบุรี แห่ง ๑ ปากเพรียว แห่ง ๑ ท่าเรือ ขึ้นพระพุทธรูป แห่ง ๑ ที่พระพุทธรูป แห่ง ๑ ตั้งแต่วันพฤหัสบดี เดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีระกา สัปตศก นี้ ไปเสมอ ทุกวันพฤหัสบดี คือ ๘ วัน ครัง ๑ แต่ที่พระพุทธรูปแห่งนี้ จะรับส่ง แต่ใน เดือนนี้ เดือนสาม เดือนสี่ เท่านั้น หนึ่ง ในเวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน ขึ้นไป ตามหัวเมือง ฝ่ายเหนือ คราวนี้ เจ้าพนักงาน ได้ จัดเมตโปรสณีย เพิ่มเติม ขึ้นอีก เป็น ๗ วัน ๒ คราว คือ ตั้งแต่ วันพฤหัสบดี เมสจะออกจากท่า ครัง ๑ ในวันอาทิตย์ ครัง ๑ เสมอ ไปกว่าจะเสด็จกลับ ถ้าเสด็จกลับ แล้ว เมสก็จะออกแต่ วันพฤหัสบดี เท่านั้น

ประกาศ มา เล็ดตกใหญ่ ที่ว่าการ โปรสณีย แล โทรเลข ในวันพฤหัสบดี เดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีระกา สัปตศก ๑๒๔๗ พ.ศ.

ประกาศขุดคลองภาษีเจริญ

๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น ภูเขศ ขำรงศักดิ์ รับ
 พระบรมราชโองการ ให้เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 สั่งว่า ให้ประกาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ แลราษฎร
 พื่อค้า ให้ทราบทั่วกัน ว่า ด้วย คลองภาษีเจริญ เป็นคลอง ที่ ได้
 คึกคัก กับ ลำน้ำ เมือง นครไชยศรี เมื่อ แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุด
 เบิก ให้ราษฎร เกิน ไป มา ค้าขาย ในทาง นั้น ราษฎร ก็ได้ ยินยอม
 สิ้นค้า ตามหัวเมือง ใน ลำน้ำ เมือง นครไชยศรี ไป มา ค้าขาย ตลอด
 ถึง ลำน้ำ เจ้าพระยา ง่าย สดวก ขึ้น เป็น การเจริญ ยิ่ง กว่า แต่ ก่อน
 แต่ คลอง ภาษีเจริญ นี้ เป็น คลอง น้ำ ชน มัก จะ เกิด มูลดิน ขึ้น ท้น
 เรือ เรือ ค้าขาย ไป มา ไป ได้ แต่ คราว น้ำ เมื่อ ฝน ฤดู สัก
 ได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ขุด คลอง ขึ้น ใน ลำคลอง ครึ่ง
 หนึ่ง เรือ ค้าขาย จึง ได้ ไป มา ง่าย สดวก ยัก นี้ ได้ ทรงทราบ
 ฝ่าย ของ ขุน พระบาท ว่า ราษฎร ได้ ความ ลำบาก เพราะ คลอง ดิน
 เสียบ ไป อีก เปน ที่ ขัดขวาง ใน ที่ จะ ไป มา ค้าขาย ต้อง จ้าง กระบือ
 ชักลาก จึง ไป มา ค้า เประ เหตุ ให้ พ้อค้า ท้อถอย ใน การ ที่ จะ ทำ
 มาหาเงิน เพราะ ได้ ถูก ความ ขาด ลำบาก มี พระราชประสงค์ จะ
 ให้ การ ค้าขาย ใน พระราชอาณาจักร มีความ เจริญ ขึ้น จึง ทรง
 พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ เจ้าพนักงาน ทรวาง ความ คลอง ที่ ดิน

แล เบิกพระราชทรัพย์ จักจ้าง ชนชุกคลอง คลองใน ตำบล ที่ ดั้น
 เสียบไปให้ถูกเหมือนแต่ก่อน อย่าให้เป็น ที่ ชักขวาง กับ รามภูร
 ที่ ไปมาค้าขาย ได้ กำหนดเจ้าพนักงาน จะให้ บิ๊ท ทำนย ลงมือ
 ทำการ ชุกคลอง แต่ฉนวนศุกร เกือบห้า ชั้ หกค่า บิ๊ท ยังเป็น
 สัปตศก จึงไปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ ให้ลูกค้าไทย จีน ซึ่งเคย
 ไปมาค้าขาย ใน ทาง คลอง ภาษี เจริญ ทรายทั่ว กัน ว่า ในระหว่าง
 ที่ คลอง ยัง บิ๊ท ทำนย ทำ การ ชุก คลอง อยู่ ก็ให้ ไปมาค้าขาย ใน
 ทาง คลอง อัน อย่า ให้ขัดข้อง รอด ข้าง เสียบ เวลา การ ค้าขาย ได้ เนื่อง
 รามภูร ที่ ไปลูกเรือ ณ โรง รานะบล ดั้นละ ไม่อยู่ริมคลอง เป็น ที่ กัก
 ขวาง ที่ จะท่งกิน ก็ให้ รื้อ ถอน ดักพื้น เสียบ อย่า ให้เป็น ที่ กัก
 ขวาง ได้ ถ้า ที่ ส่วน ที่ นา ของ ผู้ใด ซึ่ง กัก ชุก ชุก คลอง ออกมา
 ถึง คลอง ภาษี เจริญ เป็น น้ำไหล เข้า ออก ได้ ก็ให้ เจ้าของ ที่ บิ๊ท
 ทำนย ชุก คลอง ของ ตัว เสียบ อย่า ให้ น้ำไหล ออก มา ได้ เป็น อันยาก
 กว่า คลอง จะขุด แล้ว ประกาศ ฉนวนศุกร เกือบห้า ชั้ หกค่า
 บิ๊ท ยังเป็น สัปตศก

๑๒๔๗

ประกาศแจกหน้าจึก

๑ ถวาย สมเด็จพระเจ้า น้อยนา เสด็จ

เจ้าฟ้าจุฑามณีศรี

กรมพระจักรพรรดิพงษ์

มี พระบรมราชโองการ ให้เกล้าฯ

พิพธิภักดิ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ
ข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน แล สมณชีพราหมณ์
อาณาประชาราษฎร์ แล ชาวต่างประเทศ ซึ่ง อาศัยอยู่ ในแขวง
จังหวัดกรุงเทพฯ เมือง นครเขื่อนขันธ์ เมือง สมุทรปราการ ให้ทราบ
ทั่วกัน ว่า ใน น้ำเค็ม ไหล ขึ้น แร่ จืด นึกผิดกว่าเวลาที่ปรก
กิตามเคยทุกปี จะแปรเหตุด้วย น้ำน้อย ตกลง มาใน ปีวอก
ฉอดก ปีระกาสัปดาห์นี้ ใน ลำแม่น้ำจึง น้อย ไป ไม่พอกับ น้ำเค็ม
ที่ ไหล ขึ้น มา แร่ เวลา น้ำลง แร่ ขอบก็ ไม่จืด เหมือนแต่ก่อน
มา ราษฎร ต้อง บริโภค น้ำเค็ม เป็น เหตุ ที่ จะให้ เกิด โรคท้องเสีย
เป็น คับ ทรงพระกรุณาโปรดฯ แก่ โพรฟ้าประชาราษฎร์ ที่ ได้
ความลำบาก เพราะบริโภค น้ำเค็ม นั้น เป็นอันมาก จึง ทรง พระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีแม่กอง จัดจ้างเรือใหญ่ ขึ้น ไป ตัก น้ำ
จืด ข้างเหนือ น้ำ ให้เรือ กลไฟ ลาก ลง มา จำหน่าย จ่ายแจก
ให้พระบรมวงษานุวงษ ข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายหน้าฝ่าย
ใน แล สมณชีพราหมณ์ โพรฟ้าประชาราษฎร์ แล คนชาวต่าง
ประเทศซึ่ง อาศัยอยู่ ใน ตำบลระหว่างที่ น้ำเค็ม นั้น ให้ได้ บริ
โภค น้ำจืด ทั่วกัน จะต้อง ตั้ง ค่ายลง จำหน่าย น้ำจืด ที่ใด จะให้
อำเภอ กำหนดเจ้าหน้าที่ ทั้งปวง ประกาศ เข้าวาง ให้ ผู้ใด ซึ่ง อยู่
ใน ตำบล น้ำเค็ม นั้น ให้ทราบทั่วกัน จึงมีรับ น้ำจืด ไปบริโภค
ใช้สอย ตาม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายพระเดช พระราช

ตกไทย ที่ จะทรง อนุเคราะห์ รักษาไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ ซึ่งได้หา
ไครย ฟัง พระบรมโพนธิสมภาร ในพระราชอาณาเขตให้พ้นจาก
เหตุที่จะเป็นอันตราย ทั้ง ชั่ว และ ให้ได้รับความ สุข สวัสดิ์ สมบูรณ์
ทั่วกันทั้งสิ้น ประกาศ มาณวันพฤหัสบดี เดือนห้า แรมสี่ค่ำ
มีจอ อัฐศก ศักราช ๑๒๔๙ เป็นวันที่ ๖๓๗๒ ในรัชกาล
มีทูลบั่น

ฯ

ประกาศให้ มีกองจับผู้ร้าย

๑ มีพระบรมราชโองการ มารพระมณฑุรสุรสิงหนาท ให้ประ
กาศให้ทราบทั่วกันว่า บัดนี้ มีโจรผู้ร้าย ชุกชุมขึ้น ในแขวง
กรุงเทพฯ ความทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้วทรง พระ
ราชดำริห์เห็นว่าแต่ก่อนๆ มา ถ้าเว้นว่างห่าง ชำระผู้ร้าย
หมู่ใหญ่ไปช้าๆ นานๆ ก็เกิดผู้ร้าย ชุกชุมขึ้นครั้งหนึ่ง ด้วย
คนโทษพ้นโทษ ไปบ้าง ไปเป็นครู บาอาจารย์ สักสอน คนที่เป็น
เก็กเป็นหนุ่ม ให้เป็นผู้ร้าย เกิดขึ้นชุกชุม ก็ต้องตั้งกองจับ
กองชำระเป็นการใหญ่โต ได้ตัวผู้ร้าย มาทำโทษเสียหลายๆ
การ ก็สงบไปเป็นครั้งสืบมา ในครั้งนี้ ซึ่งเกิดโจรผู้ร้าย
ชุกชุมขึ้น ก็จะเป็นด้วยเหตุทั้ง เช่นกล่าวมาแล้วนี้บ้าง แล
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวง ออกชำระผู้ร้าย ใน

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หัว เมืองที่ใกล้เคียง กรุงเทพมหานครทั่วไป พวกผู้ร้ายก็
 หลีกเลียงเข้ามาอยู่ในกรุงเทพบ้าง จึงพากันคิดทำร้ายขึ้น
 เจ้าพนักงานสืบสวนจับกุมไม่ได้สักที พวกผู้ร้ายก็มีตงาม
 กำเวียงจึงได้ปล้นสดมภ์หนักขึ้น ฝ่ายราษฎรชาวบ้านชาวสวน
 พากันตกใจได้ข่าวโจรผู้ร้าย รักษาบ้านเรือนยิ่งเข้มแข็งขึ้น
 ก็กลัวยเป็นเหตุให้เป็นที่ สกปรก สท้าน หวาดหวั่น มากไปเกินกว่าเหตุ
 ที่เป็นจริงไปบ้าง บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ตั้งการปราบโจร
 ผู้ร้าย ให้สงบลงโดยเร็วจงได้ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จางวาง
 เจ้ากรม ปลัดกรม พระตำรวจใน พระบรมหาราชวัง แลพระ
 ราชวังบวร แลเจ้ากรม ข้าราชการเสนา ข้าราชการ ออกเป็นกองจับโจร
 ผู้ร้าย ๒๐ กอง แบ่งไปตวัน ตกตวัน ออกเหนือใต้ ฝ่ายสะ
 หักกอง ให้สืบสวน สอดแนม จับตัวโจรผู้ร้าย ปล้น สักตม ปล้นลัก
 ฟันแทง ทัวแขวง จังหวัด กรุงเทพ เขาตัวมาทำโทษให้ได้
 โดยเร็ว แลกอง จับทั้ง ๒๐ กองนี้ ถ้าจับตัวโจรผู้ร้ายมา
 ได้ ให้พิจารณาหาความจริงเป็นความร้ายแรง ถ้าต้องจับไปจับ
 คนที่ไม่ใช่เป็นโจรผู้ร้าย กระทำการกดขี่ ช่มเหิงราษฎร
 ซึ่งทำมาหากิน โดยสุจริตประการใด ให้โปรดเกล้าฯ ตั้งพระ
 บรมวงษานุวงษ แลข้าราชการเป็นกอบมิตต์ สำหรับรับเรื่องราว
 กล่าวโทษ ของจับให้ขึ้นประชุม ในพระบรมหาราชวัง กองทั้ง
 ถ้าผู้ใดจะกล่าวโทษคนใดคนหนึ่งโดยลับ และกล่าวด้วยมือช่วย ยุติกรรม

ประการใด ให้นำขึ้นเรื่อง รวบรวมที่ประชุม ในพระบรมหาราชวังให้นำข้อความนั้นมาขึ้นยังมณฑล พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระแล้ว ให้กรมมิตต์เร่งพิจารณาตัดสิน ให้แล้วเสร็จเพียงสามวันเจ็ดวัน ถ้ากองจับไปทำการคุมเหิงราษฎรที่ประพฤติเคยสุจริตจะลงพระราชาญาตามโทษานุโทษ ถ้าผู้ร้ายมาตกลงวิงวอนแก้ไข เพื่อจะชักลวงหน่วงความให้ช้าจะได้ลงพระราชาญาชั้นหนึ่ง แล้วให้พิจารณาความเดิมต่อไปให้แล้วโดยเร็ว ถ้าผู้ใดได้ประพฤติเป็นโจรผู้ร้าย ถ้าได้รู้จักว่าเป็นเจ้าสำนักมีหลักแหล่ง ผู้รู้ตัวกลัวความผิดมาดุกแด่โทษตัว กองจับรับนำส่งพวกเพื่อนที่ไปทำโจรกรรมด้วยกัน ก็จะได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานลดหย่อนผ่อนโทษได้ตามพระราชกำหนดกฎหมาย ผู้ใดเป็นเจ้าสำนักมีหลักแหล่ง ผู้ร้ายรู้เห็นแล้วช่วยบดบังโจรผู้ร้าย จะลงพระราชอาญาตามโทษานุโทษ ถ้าผู้ใดถูกโจรผู้ร้ายมาทำประการใด ๆ ถ้าทราบว่าโจรผู้ร้ายอยู่แห่งใด ถ้าให้มาแจ้งความต่อกองจับ กองใดกองหนึ่ง ใน ๒๐ กองนี้ จะได้ไปจับตัวโจรผู้ร้ายมาทำโทษเสียได้เชกหลายให้ราษฎรเป็นศุขทั่วกัน ประกาศมาแต่ฉะวันอังคาร เดือนสิบ ขึ้นสามค่ำ ปีจอชัศศ คักราช ๑๒๔๔ เป็นวันที่ ๖๔๐๓ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ประกาศการสิ้นพระชนม์

๑ มีพระบรมราชโองการ มหาร พระมัทนาสุริยสิงหนาทท้าววิธ
เหนือเกล้าฯ สั่งว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหา
มาลากรมสมเด็จพระบวรราชปรมัยยิกาย ซึ่งสำเร็จราชการ กรม
มหาดไทย แล อธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ ซึ่งเป็นที่ ทรง เคารพ
นับถือ ไว้วางพระราชฤทัยสนิท อย่างยิ่ง แล เป็นที่ รักใคร่
นับถือ ของ คน ทั้ง ปวง ทัว ไปนี้ ทรง พระประชวน พระโรค ชรา
มา เกือบ เสก สิ้นพระชนม์ เหนือ พุศ. เกือบ สิบ ชัน สี่ ค่ำ
บ่อ อัฐศก คักราช ๑๒๔๘ เป็นที่ ทรง พระอาลัย แล โศก
เศร้าเสีย พระ ราชฤทัย ยิ่งนัก ทว่า ที่ สมเด็จพระเจ้า บรมวงษ
เธอ สิ้นพระชนม์นี้ เช่น เหตุ ที่ เสีย พระบรมวงษ ษ์ใหญ่ ซึ่งเป็น
ผู้ ชำนาญ ใน ขนบ ขนบ เนียม ราชประเพณี แล ราชกิจ น้อยใหญ่
ทั้ง ปวง แล เป็น ราชการ ก็ อย่างยิ่ง พระองค์ นั้น ในการ ที่ เสีย
ผู้ ซึ่งเป็น สำคัญ ใน ราชการ ทั้ง นี้ ควร ที่จะ แสวง ความ เศร้า โศก
ใน ราชการ ให้ เป็น ที่ รุกทัก กัน เพราะฉะนั้น ให้ ผู้ ที่ รับ ราชการ
ทั้ง ปวง ให้ ไว้ทุกข์ กำหนด ๗ วัน อนึ่ง พระราชดำริห์ ว่า
ตำแหน่ง ราชการ แผ่นดิน ซึ่ง วาง ไป นี้ เป็น ตำแหน่ง สำคัญ
ใน ราชการ จะ ทั้ง ให้ วาง เปล่า ไว้ ไม่ มี ตัว ก็ จะ เปน เหตุ ให้ ราชการ
ทั้ง ปวง ชัก ช้อง ค้าง ค้าง ทัว ไป จึง มี พระบรมราชโองการ

โปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจากรนท
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ
https://museum.coj.go.th/

วัดมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ขนิภิกที่ ๒ ว่าที่ ขนิภิกใน กรม
พระคลังมหาสมบัติ ให้เจ้าพระยาพลเทพ เกษตรา ขนิภิก ว่าที่ สมุห
นายก แลให้พระยาเทพ ประชุมราชปลัด ทูลฉลอง กรมพระกระลา
โหม ว่าที่ เสนาบดี กรมกระษेत्रาธิการ ให้ผู้ที่ได้รับ ตำแหน่ง
ทั้ง สามนี้ รับราชการ ตลอด พระเกษพระคุณ ตามตำแหน่ง โดยราช
ประเพณี ตั้งแต่วันที่ไปออก ประกาศนี้ ไป ประกาศ มา
ณวันพฤหัสบดี ที่ เดือนสิบ ขึ้นห้าค่ำ ปีจอ อัฐศก ศักราช ๑๒๔๘
เป็นวันที่ ๒๕๐๕ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศให้จับผู้ร้าย

๑ มีพระบรมราชโองการ มาพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประ
กาศแก่พระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการ ใหญ่ผู้ผู้น้อย ทั้งใน
พระบรมหาราชวัง แล พระราชวัง บวร ให้ทราบทั่วกันว่า ในหมู่
นี้ เกิดโจร ผู้ร้าย ชุกชุมขึ้น ราษฎรพากัน คั่นตกใจ หวั่นหวาดไป
ต่าง ๆ ได้ทรงเร่ง ระมัดระวัง ให้ กรมพระนครบาล ปรามปราม การ
ที่ไม่สงบลงได้ จึง โปรดเกล้าฯ ให้ แต่งกองจับ ออก สืบสวน
สอดแนม จับผู้ร้าย ให้ ออกจับมา ๒ เวลา ๓ เวลา
ก็ให้แก่ผู้ร้าย คน เกือบ ใน กรมพระนครบาล จับได้บ้าง หลายคน
ก็พอเป็นทางที่จะสืบสวน เอาตัวผู้ร้าย ได้ จัก บ้าง แต่ยังไม่ได้
ตัวผู้ร้าย

พิพิธภัณฑ์ชาติไทยและหอจดหมายเหตุ

ทวาทันต์ สักดิ์ สเทือน เช่น ที่ เว้าร้อน พระราชศุภไทย บึง นึก
 ทวย ทรง พระมหากรุณา แก่ไพร่ฟ้า ประชาราษฎร ผู้มีความ เด็ด
 ร้อน ทวาทันต์ ด้วย ไวร ผู้ร้าย ต้อง ระวัง รักษา ยัน เรือน เช่น ความ
 ลำบาก ดังนี้ ถ้า การ ปราย ปราม ไวร ผู้ร้าย ครั้น นี้ ไม่ รวย คาย
 สงบลง ได้ ทราย ไก่ ก็ จะ เป็น ที่ ร้อน พระราชศุภไทย ไม่ ทรง สบาย
 ได้ โดย เพราะ ฉะนั้น จึง ไพร่ กเกล้า ให้ ประกาศ มาว่า ยัน ตา พระ
 บรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ ที่มี ใจ งาม รัก รัก ที่ ต่อ ได้ ฝ่า ลของ
 ขลุ่ พระบาท ถึง ไม่ ได้ เป็น กอง จับ ก็ ให้ ตั้ง พระไทย ตั้ง ใจ ช่วย
 กัน สืบสวน แ่ง คน ออก สอด แหม เขา ตัว แล เขา ที่ ธานี นี้ ผู้
 ร้าย ให้ ทัว กัน ทุก พระองค์ ทุก ท่าน พุทธ นาย ถ้า ได้ ความ มี คน
 มี กำลัง พด จะ จับ กุม มา ส่ง ไก่ ก็ ให้ จับ มา ถ้า ไม่มี กำลัง จะ นำ
 ความ ไป แจ้ง ต่อ กรมพระนครบาล ๆ กอง จับ ทั้ง ๒๐ กอง
 นำ ไป จับ ตัว คน ร้าย ๆ จะ นำ ข้อ ความ ขึ้น กราย บัง คม รุส พระ
 กรุณา ให้ ทรง ทราบ ได้ ฝ่า ลของ ขลุ่ พระบาท ที่ เกี่ยว ก็ ให้
 ไก่ ไพร่ กเกล้า ให้ ไป จับ ตัว มา พิเคราะห์ อนึ่ง ถ้า ผู้ ต้อง ชัก ว่า
 เป็น ผู้ร้าย เป็น ข่า เป็น ข่า สัก กั้น ขึ้น ใน พระบรมวงษานุวงษ พระ
 องค์ ไก่ ๆ ข้าราชการ ผู้ ไก่ ๆ มุล นาย ทวย ความ ว่า ข่า เป็น
 ผู้ร้าย ให้ รับ จับ กุม เขา ตัว มา ส่ง ให้ ตรา การ พิเคราะห์ ถ้า หลบ
 หนี ไป ทาง ไก่ ก็ ให้ เขา ตัว จำ นำ มา ส่ง แล ช่วย สืบ เสาะ ทัก
 ตาม เขา ตัว ให้ เห็น กัน พัด ตกลง โยน และ หอ จึง หมด ภัย ร้าย ผู้ มีความ

ฉิบที ๑ พระยาธรรมสารนิติ วิจิตรภักดี ๑ ทั้งสี่นี้เป็นผู้มี
อำนาจ ปฤกษาพร้อมกันบังคับ การ สิทธิ ขาก ใน ตำแหน่ง ที่ เสนา
บดี กรมพระนครบาล ให้ คราว คราว บังคับ การ สิทธิ ขาก ทั้ง ถึง ไป
ตาม ตำแหน่ง แต่ กองตรา สำหรับ ตำแหน่ง นั้น ให้ ส่ง ไป ยัง พระคลัง
มหาสมบัติ เมื่อ มี การ อัน ไก จะ ต้อง ใช้ตรา ตำแหน่ง กรม นั้น
ให้ มา ประทับตรา นั้น ใน พระบรมหาราชวัง ตาม เที่ยง อย่าง
ในการ อย่าง นี้ ซึ่ง เคย มี มา แต่ ก่อน ถ้า ผู้ ไก มีความ เกือบ ข้อง
ใน ตำแหน่ง กรมพระนครบาล นั้น ก็ ให้ ไป แจ้ง ความ ท่อ ทอม
มิดที่ ทั้ง สี่ ซึ่ง ถ้าว มา แล้ว นั้น ทุกประการ ประกาศ มา ณ วัน
พฤหัสบดี เดือน สิบ แรม สี่ ค่ำ ปีจอ อัฐศก รุศีกีราช ๑๒๔๘
เป็น วันที่ ๖๕๑๘ ใน รัชกาล บัณฑิตนี้

ฯ

ประกาศตั้งอรรคมหาเสนาธิบดี

● คุณมัสค พระพุทธศาสนภัก เป็น อภิเษกแล้ว ๒๔๒๙
พระยา บัณฑิต บัณฑลโสณสัง จันทร อัสยชมาศ ปุณณบัณฑิต
ครู วารปรี เนทกาลกำหนด พระบาท สมเด็จ พระปรเมนทรมหาจุฬาลงกรณ์
ยภินทร เทพยมหาเมณฑุ บุรุษรัตนราชวิกรม วรุมพรม
บริพัตร วรชิต ราชันโรคม ราชันต์บรมหาจักรพรรดิราชสังกาศ
บรมขรรณิก มหาราชชาธิราช บรม นารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

ทรงพระราชดำริห์ว่า ตำแหน่งที่ สมุหนายก อรรคมหาเสนาบดี
 เป็น ตำแหน่งใหญ่ มีราชการมากเนื่อง นิเว วัง เปลา อยู่ ควร ที่
 จะตั้ง ขึ้น ไว้สำหรับ ที่ จะไต่ บังคับ บัญชา ราชการ แ่่นดิน สืบ ไป
 จึง ทรง พระราชดำริห์ว่า เจ้า พระยาพลเทพสรรพ เสพเสนาบดี
 ซึ่งเป็นเสนาบดี กรมกระเชตรา อธิการ เป็น บุตร เจ้าพระยานิกร
 บดินทรหมื่นทรมหาภักดาณมิตร์ ที่ สมุหนายก ซึ่งเป็น ที่ไว้ วัง
 พระราชฤทธิไทย สนิท ของ ขาท สมเด็จพระที่นั่ง เกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ ทรง นิยถึอ บัญของ
 ว่าเป็น ผู้ใหญ่ เจ้าพระยาพลเทพ นี้ ก็มีความจง รักษภักดี ต่อ
 ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ใต้ถลของพระเชษฐาพระคุณ ประทับ ประครอง
 พระองค์ มาแต่ยัง ทรงพระเยาว เป็น ที่ สนิท จิต ชอบ พระราชอัชฌา
 ไศรย ไว้ วัง พระราชฤทธิไทย สนิท แต่เดิมมา เจ้าพระยา
 พลเทพไกรวัตรราชการ มาแต่ใน แ่่นดิน พระบาท สมเด็จพระ
 นังเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 แลใน รัชกาล ปักยบันนี้ จ้านาน หลายสิบปี ก็มี ได้มี ระแวง
 ความ ผิด อย่างหนึ่ง อย่าง ใด ได้ทำราชการ ทั้ง ใน ที่ใกล้ จิต
 พระองค์ แล ไ้ไป ราชการ ใน เมือง ไกล จนถึง เมือง ไช้่งฮอน
 ก็ ได้ สำเร็จ ราชการ นั้น ๆ ทุกสิ่งทุกประการ มี อัชฌาไศรย ซื่อ
 ทรง ดำรง อยู่ ใน ความ ลัศย สุวิทย์ ยุติธรรม ประกอบ ไป ด้วย ความ
 เมตตา กรุณา เมตตา ทั้เป็น เป้าหมาย ให้คน และ หอง มี สติ บัญชุนั้น คง ยัง ยืน

เล่ม ๒ ลักษณะตำแหน่งที่สมุหนายก หน้า ๖๕๘

สมควร ที่จะไว้ คำวงศ์ ฉานันทร ศักดิ์ เป็น อรรคมหาเสนาบดี มังคัย
บัน ชาราชการ แผ่นดิน ต่าง พระเนตรพระกรรณ ได้ จึงมีพระ
บรมราช โอง การ มารพระมณ ชูรสุนสิงหนาท คำรัสสั่ง ให้สุรยาปนา
เลื่อน ตำแหน่งยศ เจ้าพระยาพลเทพ สรรวมเสพเสนาบดี ศรี
วิไชย มไหธ สรรวย อนเณานันทัญญาหาร พิจารณปฏิบัติทพรัด
มูรทธร มหิศวรสมุทเชษฐบุณยทราธิบดี อภัยพิริย ปรากรมพาท
เป็นเจ้าพระยาตำแหน่ง ที่ สมุหนายก มีนาม ตาม จาฤกในสุพรรณ
บัตรว่า เจ้าพระยารัตนบดินทร มหินทรมหากัลยาณมิตรวเนกบุญฤทธิ
ประสิทธิสาธุคุณวิบุลยคุณผลนิพทร กุศล ถิรียาพิริต นโยปยติ
มหามัตถย ตระกูลธกุณยมกทาชวาทยาไศรย ศรีรัตนไทรยสร
ณารักษ์ อุดมศักดิ์ พิเศษนาทรามาทย เชฐมหาสมุหนายก สยาม
โลกกิลก บรมราชมานิต สุกโลกทรวิศ ประเทศ อธิบดีมหาราช
ลีลมุรธาอรรคมหาทไทย วริศรเสนาบดี อภัยพิริย ปรากรมพาท
ที่ สมุหนายก ถิ่นศักดิ์นา ๑๐๐๑๐ เป็น ปรธานาธิบดี ผู้บัญชา
การ กรมมหาดไทย ถิ่น ทราพระราชสิทธิ์ใหญ่สำหรับ ตำแหน่ง แด
ทราจักรทวย จงเจริญทฤษณนามบุศิริสวัสดิพิพัฒนามงคล อัญ
บุลยผลชนสารสมบตปรีวารสมบุณจทุกประการเทอญ ทรงสุร
ยาปนาทั้งแต่ฉวันพฤทศ บดี เกื้อนสืบเชื้อ ขึ้นสืบคำ บัษชัญศก
ศักราช ๑๒๔๘ เป็นวันที่ ๖๔๔๐ ในรัชกาล บัตยบันนี้ ะ

พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

ประกาศตั้งเสนาบดี

๑ ศุภมัศกฺ พระพุทธศาสนากาล เปน อภิศกฺกาลแล้ว
 ๒๔๒๔ พรรษา บัณฑิตนักกาล โสณสังวัจฉระวัชชชมาศ ชุมณ
 ปัณฑิตที่มีกิติศร วารปรีเฉท กาล กำหนด พระบาท สมเด็จพระ
 ประมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทร เทพมณฑามงกุฎบุรุษรัตนราช
 รวินทร วรุตมพงษ์ บริพัตร วร ชติยราชนิกรโวกม จารุวันทบรมมหา
 จักรพรรดิราชสังกาศ บรมบรรณิกมหาราชราชวิราช บรมมณฑ
 ยพิตร พระบูรอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง พระราชดำริว่า
 ตำแหน่งเจ้า พระยาพลเทพ สรรพพล เสนาบดี กุศลกรมที่
 วางลงครั้งนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระยาเทพประชุม
 เปนข้าหลวงเดิม ในพระบาท สมเด็จพระบรมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ใ้รับราชการเบ็ดเตล็ดต่างๆ มาในรัชกาลที่ ๔ ภายหลัง
 ใ้เป็นผู้คุมเครื่องเอกศัตถีเขน ออกไปทั้งยัง กรุง ปาวิค
 ในบิเถาะ นพศก รุคคิรราช ๑๒๒๔ ซึ่งนับว่า เปนการ ขากลำบาก
 ในเวลาซึ่ง การ ไปมาคุ้นเคย กับประเทศ ทวันทก ยังมีใ้สครก
 แพร่ ทลาย เหมือน อย่างใน ประจุบันนี้ ครั้นใน แผ่นดิน ประจุบัน
 นี้ ก็ ใ้รับราชการ ตลอด พระเดช พระคุณ ใน กรุงเทพ มาช้าน
 จนภายหลัง ทรง พระราชดำริที่ จะรักษาการ เมือง นคร เชียงใหม่
 ซึ่ง ในเวลา นี้ ใ้ให้ท้าวไทย และ หองจดหมาย และ

นครเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง กับพม่า ทั้ง ชู ซึ่ง เป็น คห ใน
 มังคัย อัง ฤกษ์ วิวาท กันด้วย เรื่อง ข้ำ ไม่เป็น กัน เหตุ พระพระ
 ราชดำริ์การ ที่ จะรักษาเมือง เชียงใหม่ ไม่ต้อง กันกับ ท่านเสนา
 ยก็ ผู้เป็น ประธาน ใน ราชการ แล่นกิน ยาก ที่ จะหาผู้ใด ขึ้น ไป
 จัก การ กังพระกระแสด พระราชดำริ์ ให้ สม พระราชประสงค์ ได้
 พระบาทเพร ประชุน แต่ยังเป็นพระมหินทร ราชเสนี มีได้ มีความ
 ทวาทวัน ท่อ โภช ทั้ง ปวง อันคนเป็น อันมาก จะพึง กลัว รับชญา
 ขึ้น ไปตลอด พระเดชพระคุณ เป็น ข้าหลวง จักการในเมือง เชียงใหม่
 ความ กระแสดพระ ราชดำริ์ได้ กังพระประสงค์ ให้ ความ ร่มรวย
 ในเมือง เชียง ใหม่สงม รังไป ได้ โภช มาก เป็น ที่ นิยมยินดี
 ของเจ้า ใน เมือง ประเทศราช แลเป็น หลักฐาน ทาง ราชการ ซึ่ง
 ได้ รักษาเรียบ ร้อย มาจน ถาลยันนี้ เป็น ความ สุขขใน ราชการ
 อัน บึงใหญ่ ครั้น เมื่อ กลับลงมา รับราชการ ใน กรุงเทว ก็ ได้
 ตลอด พระเดชพระคุณ ใน ราชการ ให้เป็น คุณ เป็น ประโยชน์
 แก่ แล่นกินหลาย อย่าง มีอทธยาไศรบ ชื่อ ทรง กล้าหาญ มุ่ง
 หมาย ท่อ ความ เจริญ ของ แล่นกิน มี ได้ ทวัน ไหวบ่อ หบ่อน มี
 ความ รง รัก รักที่ ท่อ ได้ ฝ่าตลอด รุติ พระบาทเป็น อัน มาก
 สมควร ที่ จะ ดำรงตำแหน่ง ฤกษ์มภ์ เสนายก ผู้ใหญ่ ได้ จึง มี
 พระบรมราชโองการมารบับนารุสสังหนาท ดำรัสสั่ง ให้ สรร
 ปนาเถื่อน บค พระบาทเพรประชุนราช ปลัก ท่อ ตลอด กรมพระ

กรมลาโหม เปนเจ้าพระยาตำแหน่งที่ จุฑมณีสถนามภี มีนาม
ตาม มาตุใน ศิริวิชัยว่า เจ้า พระยาพลเทพ สรรพเสกเส
นามภี ศรีวิไชย มไหสวริย อนเภาณันชัญญาหาญพิราณ ปฐิพัค น
นพรัทนมาร อาร : มหิศวรสมทุเชษฐเกษตรวิชิตอภิรักษ์พิริยบรกกิม
พาหุฉินภี ใน กรมเกษตราธิการ ถิศศักภินา ๑๐๐๐๐ เปน ประ
ธานาธิบดี ใน กรมเกษตราธิการ ถิศทรา สำหรับ ตำแหน่ง ๔
ควง รับราชการ ตลอด พระเกษพระคุณสืบไป จงเจริญทุก
ชาย ชุขศิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคล อัฐวิบูลย์ผลอนสารสมมติบริวาร
สมบูรณ์ทุกประการ เทอญ ทรง สฐาปนา แท่นวันพฤหัสชัยภี
เทือน สิบเอ้าสิบคำ มีขอ อัฐศก ศักราช ๒๕๔๘ เปนวัน
ที่ ๒๕๔๐ ในรัชการมัยยุบันนี้

ประกาศศักดิณาราชทต

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรม
วงษานุวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท และประจาราษฎรไว้ให้
ทราบทั่วกัน ว่า ตำแหน่ง ราชทูต ซึ่ง ไป อยู่ในเมือง ต่าง ประ
เทศ นั้น เปน ตำแหน่ง ใหญ่ สำคัญ แต่ผู้ที่ ไก่ ไป รับ ตำแหน่ง นั้น
มี ศักดิ์ ภา ต่าง ๆ กัน สูง บ้าง ต่ำ บ้าง ตาม ตำแหน่ง เติม ตาม เสมอ
กัน ไม่ ราชทูต ที่ ไป รับ ราชการ อยู่ ณ ที่ ทรง พระกรุณา โปรด
เกล้าฯ ให้ มี ปี ครุ โข นี้นี้ ศาล ไทย และ ท้องถิ่น ใน ประเทศ ย ให

คือ เอกอรรคราชทูต ผู้มี อำนาจเต็ม ตรงกับ โอมบาสเซอร์ เอกสตร
 อทินารี แอนท์เปเลนีโปเตนซารี นับเป็น ชั้น ที่ ๑ อรรคราช
 ทูต ผู้มี อำนาจ เต็ม ตรง กับ เอนวอยเอกสตรอทินารี แอนท์มินิส
 เทอเปเลนีโปเตนซารี นับเป็น ชั้น ที่ ๒ ราชทูต ฤๅ ทูต ตรง กับ
 มินิสเทอเรลีเอนท์ นับ เป็น ชั้น ที่ ๓ อุปทูต ตรง กับ ซาเยคาแอฟร์
 ผู้ว่า การ แทนทูต นับเป็น ชั้น ที่ ๔ แต่ ตำแหน่ง บค ราชทูต ทั้ง
 ปวง นั้น ยัง หา มิ ศักดินา ตาม พระราชกำหนด กฎหมาย ไม่ ทรง
 พระราชดำริห์ ว่า บรรดาทูต ทั้งปวง บ่อมเป็น ที่ นับ ถือ กัน ว่า มี
 บค ศักกิ เสมอ เสนาบดี ทุก ประเทศ ควร จะ ถือ ศักดินา เสมอ
 เสนาบดี อุปทูต นั้น มี ตำแหน่ง ต่ำ กว่าทูต ทั้ง สาม ชั้น ข้างต้น ควร
 จะมี ศักดินา ลดลง มา จึง ไปรบกเกล้าฯ ให้ พระราชทาน ให้ทูต
 ทั้ง สาม ชั้น แลอุปทูต ถือ ศักดินา ดังนี้ เอกอรรคราชทูต ถือ
 ศักดินา ๑๐๐๐๐ เอก อุปทูต อรรคราชทูต ถือ ศักดินา ๑๐๐๐๐ เอก
 มัทยมราชทูต ฤๅ ทูต ถือ ศักดินา ๑๐๐๐๐ เอก สามัญ อุปทูต ถือ
 ศักดินา ๕๐๐๐ ไปรบกเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติสำหรับ
 แผ่นดิน สืบไป ถ้า ผู้พิพากษาคติ ความ ทั้งปวง จะ พิจารณา
 คติ อันใด ที่ เกี่ยวข้อง ด้วย ศักดินา ทูต ทั้ง สาม ชั้น แลอุป
 ทูตแล้ว ให้ใช้ ศักดินา ตาม กำหนด ใน พระราชบัญญัติ นี้ พระราช
 บัญญัติ ทรง ทั้ง ไว้ ณ วัน จันทร เดือน อ้าย ขึ้น สิบเอ็ด ค่ำ ปีจอ อัฐ
 ศก ศักราช ๒๔๖๓

คำประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย

คุุณมัทฏิก พระพุทธศาสนกาล เป็นอภิศาก ล่วงแล้ว ๓๔๓๙
 พรวรยา ปัตตุมัน กาล โสณสังวัจฉระบุษบมาศ กาลปัตตมณิมิถิ
 คุุณวารีปริเขตกาล กำหนก พระบาท สมเภา พระปรมินทรมหาจุฬาลง
 กณณ์ยทินทร เทพมตามณญ บุรุษยวัตนราชรวังษวรุทร พงษยวิ
 พัตรวรชติยราชนิกรโวกม ราชวัตรมหาราจักรพรวรราชสังกาส
 อุกโทสุชาติสังสุทศเควาทณัชนารณ มหามณญราชวราร
 ญล สุวัณณมุลสุทศชาติทอรรคอุกฤษไพบุลย์ บุรณากุลยักรณกา
 ภินิหารสุชาติการสังสกฤษย์ ธิญญลัทธิวัจิตรโสภณสรวพวงค์
 มหาโนคมวงค์ประนต บาทบงกชบุคลประสิทธิสรวพศุภผล อุตม
 มรณสุชมาลยัทิพเทพางวการไพศาลเกยติคุณอุทิเศศ สรวพ
 เทเวศวรานุวัณยวิสิทกัณท์สมยาพิณัประษณารณ เปรมกกรมลชติย
 ราชประบุร มุล มุชมาทบาภิรมย์อุกรมเสชาธิการบริบูณ
 สारสยยามาทินทร วรุตเมทราชกิลกมทวยวิวานายกษนิรัตนันต
 วรฤทธิเชช สรวพวิเศศสิรินทรอนเนกชน นิกรัสมสรวมมท
 ประสิทธิยศมโศคมบรมราชสมยัทิ นพปกลเสวทรณัศวรากิ
 ณัทร ศิริวัณโนปลักมทวยบรมราชาพิเสกานิสิต สรวพทศทิส
 วิจิตรไชยสกลมัยสวริยมหาสวามิทร มเทศวรมดินทรมหา
 รามาธิราชวโรกม บรมนารณชาติอาชาไศรย พุทธาภิไศรย
 รัตนสรวนารักษ

กลศุไทย ชโนปมัยบุญการสกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร ปรมินทร
 ธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถพิตรพระเจลาชมเกล้าเจ้าอยู่
 หั้ว ทรงพระราชดำริห์ว่า ตาม พระราชกำหนดกฎหมายซึ่ง
 ปรากฏมาว่า กฎมณเฑียรบาล อันพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี
 ที่ ๑ ๑๑ ของ ซึ่ง ประชียฐาน แล คำรังค์ กรุง ทวารวดี ศรี
 อยุธยา ได้ทรง ตั้งขึ้นไว้เมื่อ บัชวศโทศก จุลศักราช ๑๖๖๖
 ซึ่งเป็น ครั้ง เริ่มแรกที่จะได้ จัก ลำดับยศ พระบรมวงษานุวงษ
 แล ข้าราชการทั่วไป ในพระราชกำหนดนั้น ยก พระบรมราช
 โอรส อันเกิดด้วยพระอรรคมเหษี เป็นสมเด็จพระหน่อพระพุทธเจ้า มี
 พระเกียรติยศ ใหญ่ยิ่งกว่า พระบรมวงษานุวงษ ซึ่ง ปรากฏ คำ
 แห่งยศ เป็น ลำดับลง มา ใน พระราชกำหนดนั้น หาได้ มี คำ
 แห่ง กรม พระราชวังบวรสถานมงคล มาอยู่ ปลาย นำ ไม่ เมื่อ
 พิเคราะห์ ฎตาม กฎหมาย พระราชพงษาวดาร ในเบื้องต้น ก็
 ไม่มี ปรากฏว่า ได้ ตั้ง พระมหาอุปราช ปลาย นำ ตลอดจน มาหลาย
 แผ่นดิน จนถึง แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
 ซึ่ง ได้ทรง ตั้งพระราชกำหนด ศักดินา พลเรือน ใน จุลศักราช
 ๘๒๘ บัชชวศก จึงได้ มี ปรากฏ ใน พระราชพงษาวดาร ว่า
 ได้ทรง ประชียฐาน พระราชโอรส ไว้ ๒ ที่ พระมหาอุปราช ความ
 บ่ง ทรง กับ กัน คำแห่ง มาพลเรือน ซึ่ง ได้ ตั้ง ขึ้น ไว้ ครั้ง นั้น
 พพิภณชาติศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เป็นชั้น หลัง มี กำหนดว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ซึ่ง ใต้ เสด็จ
พระราชสมภพ เจริญ เป็น พระมหาอุปราช ทรง ศักดิ์นิภา ๑๐๐๐๐๐
หนึ่ง เป็น ทัน ตำแหน่ง พระมหาอุปราช เกิด ขึ้น แต่ ครั้ง เมื่อ รัช
กาล ต่อ ๆ มา ก็ หา ได้ ทั้ง ทุก แผ่นดิน ทุก ครั้ง ทุก คราว ไม่ เว้น
ว่าง อยู่ หลาย ๆ สิบ ปี ก็มี ครั้น ภายหลัง เมื่อ ประดิษฐาน ทรง
รัตนโกสินทรมคินทรายุทธยา นี้ แล้ว ตำแหน่ง ที่ พระมหาอุปราช
จึง เป็น ตำแหน่ง ซึ่ง ใต้ ทั้ง ทุก รัชการ แต่ มี ใต้ มี คง ที่ อยู่ ลำ
ห้วย แผ่นดิน เป็น ตำแหน่ง ที่ สำหรับ พระราชทาน บำเหน็จ ความ
ชอบ แก่ พระบรมวงษ์ ผู้ มีความ ชอบ ยิ่ง ใหญ่ เฉพาะ พระองค์
ครั้ง เมื่อ พระมหาอุปราช ผู้ มีความ ชอบ นั้น ล่วง ไป แล้ว ไม่มี
พระบรมวงษ์ พระองค์ ใด ซึ่ง จะ มีความ ชอบ เสมอ เมื่อ พระ
มหาอุปราช ที่ ล่วง ไป จึง ไม่ ได้ ทรง ตั้ง ตำแหน่ง นั้น ต่อ ไป อีก
เว้น ว่าง อยู่ นาน ๆ จน ตลอด รัชกาล ทุก ๆ แผ่นดิน มา แต่ ตำแหน่ง
พระมหาอุปราช ใน ครั้ง แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระจอม
เกล้า เจ้าอยู่หัว นี้ พระราชทาน เกียรติยศ ใหญ่ ยิ่ง ขึ้น กว่า แต่
ก่อน มี พระนาม เป็น ทัน ละ ม้าย คล้าย คลึง กับ พระเจ้าแผ่นดิน
พอ ประจวบ กัน กับ ที่ กรุง สยาม ได้ มี ทาง พระราชไมตรี กับ
นา ๆ ประเทศ ซึ่ง มี ธรรมเนียม ตำแหน่ง ขศพระบรมวงษ์ นาน วงษ์
แปลก เปลี่ยน กัน กับ กรุง สยาม ยาก ที่ จะ เข้า ใจ ได้ จึง ได้ แปล
ตำแหน่ง พระมหาอุปราช ออก เป็น พระเจ้าแผ่นดิน ที่ ๒ เมื่อ จะ

ให้เข้าใจ ได้ง่าย ๆ แต่ นั้น มา ความ เข้าใจ ของ คน ต่าง ประเทศ
ก็ แปร ปลง เปลี่ยน ไป ต่าง ๆ ยาก ที่ จะ ชี้แจง ให้ เข้าใจ ได้ ครั้น
เมื่อ วัน ศุก เกิด หนัก แรม สิบ คำ ปี ระ สัต ตศ ก ศั ก รา ช ๑๒๔๗
ได้ ทรง พระ รา ช ก า วิ ท พ ร อ ม ท วั ย พระ บรม วร ษา นุ วร ษ กับ เสนา
ย ก็ แล ข ำ รา ช ก าร ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย เหน พร อ ม กัน ว่า ท่า แหน่ ง ที่
พระ มหา อ ุ ป รา ช นี้ คว ร จะ ยก เลิก เสียบ ท วั ย เท กุ ทั้ง ปวง อัน ไก่
กล่า ว แล ้ว ใน ประ กาศ ฅ บั ย นั้น บั ท นี้ ทรง พระ รา ช ก า วิ ท พ ร อ ม ท วั ย
พระ บรม วร ษา นุ วร ษ กับ เสนา ย ก็ แล ข ำ รา ช ก าร ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย
เหน พร อ ม กัน ว่า ท่า แหน่ ง ยศ สม เกษ พระ บรม โอร ส าช ี รา ช ซึ่ง
เรี ย ก ว่า สม เกษ หน่อ พระ พุ ท ธ เจ้า อัน ไก่ ทั้ง ชั น ไว้ แ่ ท่ คร ึ่ง
สม เกษ พระ ราม าช ี ย ก็ ที่ ๑ ใน รุ ล ศั ก รา ช ๗๒๒ นั้น เป น ท่า
แหน่ ง อัน สม คว ร ซึ่ง จะ ใช้ เป น แขน ย อย่าง สลับ ไป ภาย หน้า แล
เป น ท่า แหน่ ง อัน ถูก ค ้อง กัน กับ น ำ ๆ ประ เทศ ทั้ง ปวง ซึ่ง จะ
เป น อัน เข้าใจ ได้ โดย ชัด เจน จึง โปร ก เกลา ้ว ให้ เลิก ขรร ม
เนื ย ม ตั ง พระ มหา อ ุ ป รา ช ฝ ำ ย หน้า ซึ่ง มี มา ใน พระ รา ช ก า วิ ท ท่า
แหน่ ง ศั ก ทิ น ำ พล เรี ย น นั้น เสียบ คง ใช้ ตาม พระ รา ช ก า วิ ท ซึ่ง
ปราก ฏ ช ื่อ ว่า ฏ ม ณ เฑี ย ร มา ล อัน ไก่ ทั้ง ไว้ ใน รุ ล ศั ก รา ช ๗๒๒
นั้น อนึ่ง รา ช ประ เณ ติ แ่ ก่ ก ่อน มา เมื่อ สม เกษ พระ เจ้า ถูก เเซอ
พระ รา ช ฎ ม าว พระ องค์ ใหญ่ มี พระ ชนม ์ มา ย ไก่ แ่ ท่ พร ษา ก็
ไว้ เคย มี ก าร พ ร อ ม ท วั ย พระ ปรมา ภิไธย โดย องค์ พระ เกษ วั

ยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช บ้าง ยก การ ลง ทรง เสด็จ
มีแต่ การ พระราชพิธี เสด็จพระปรมาภิไธย บ้าง เป็น แขนง อย่าง
มาแต่ โบราณ จน ถึง กรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา นี้ ใน
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ใต้ มี การ
พระราชพิธี ลง ทรง สนม รัช พระปรมาภิไธย ใน พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้ง หนึ่ง ครั้น ใน แผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระ
พระ จอมเกล้าเจ้า อยู่หัว ใต้ มี การ พระราชพิธี รัช พระปรมาภิไธย
ใน พระบาท สมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้า อยู่หัว อีก ครั้ง หนึ่ง เป็น
แขนง อย่าง มา ใน บัณฑิต สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าราช
กุมาร พระองค์ ใหญ่ มี พระชนม์ มายุ ใต้ แก้ว พรหม สดก ทั่ว ที่ จะ
ใต้ มี การ พระราชพิธี ลง ทรง สนม แล รัช พระปรมาภิไธย ตาม
โบราณ ราชประเพณี จึง ทรง พระราชดำริ ทว่า รัช พระบรม
วงษานุวงษ แล ท่าน เสนาบดี ให้ จัดการ พระราชพิธี ลง ทรง ตาม
แขนง อย่าง แต่ ก่อน แล จึง มี พระบรม ราชโองการ มารพระ
ยัษฐาสุนทรสิงหนาท ให้ สรุปลง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าราช
กุมาร พระองค์ ใหญ่ ขึ้น เป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มี
พระนาม ตาม จารึก ใน พระสุพรรณบัฏ ว่า สมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราช เจ้าฟ้ามหาดุริธินคิรี อัครมหาราชกุมาร หลาน รัช พระ
เทพยวรางกูรบรมกุนเวยทรรสุริย ขัตติยสันตติวงษอนุกรม พงษ์วโรภ
โทสุชาติ ขัตติยลักษณวิศิษฐาภิสยามมกุฎ

ราชกุมารมุลิกนาม ตามตำแหน่งยศ สมเด็จ หน่อพระพุทธรเจ้า ซึ่ง
มี มา ในพระราชกำหนดกฎมณเฑียรบาล ซึ่ง ได้ ตั้ง ไว้ ใน รุศคักร
ราช ๓๒๒ แล ให้ ทรง ศักดิ์ ภิเษก ๑๐๐๐๐๐ แห่ง เสมอ สมเ้า พระเจ้า
ลูกเธอ อัน ให้ เสด็จม พระราชมณเฑียร เปน พระมหาอุปราช
ฝ่าย น้า ซึ่ง มี มา ในพระราชกำหนดตำแหน่ง นาวพลเรือน ซึ่ง
ได้ ตั้ง ไว้ ใน รุศคักราช ๔๒๕ นั้น ขอ อาราธนา เทพยเจ้า ผู้ มี
มเหศวรศักดิ์ อัน ประเสริฐ ซึ่ง สถิตย์ ท้าวรงค์ อยู่ ใน ภูมิ พฤตยา
ภาค กาญจนรัตน์พิมาลย์ทั่ว ทุก แหล่ง หล้า เปน อาทิ คือ เทพย
อัน ทรง นามสยามเทวาธิราช ซึ่ง เปน อธิบดี ได้ บริรักษ์ บำรุง
กรุงเทพมหานคร สมวันทนโกสินทรมหิเทรายุทธยานี้ แล
เทพยเจ้า ผู้ อภิบาลรักษา นพปศล มหาเสวตรฉัตรศิริวิวัฒนาไชย
สวริย์ แล เทพย อัน รักษา รัตน บันลังก์ พระที่นั่ง บรมราชชาคน
ใหญ่ น้อย ใน พระราชนิเวศ บรม มหาสุฐาน คุณคำบด ทั้ง เทพย
เจ้าอื่น ๆ ผู้ มี ทิพยนาฏภาพ มคิตพิฤตย์ศักดิ์สิทธิ์ สิ่งสถิตย ใน
ภูมิ ถิ่นเนา แคว พฤตยา บรมมหาภาค พิมาน ทุก สุฐาน ท้าวพระ
ราชอาณาจักร บันทา ซึ่ง มี ไมตรี จิตร ได้ ฝัง กุญชร บริรักษ์ พระบรม
ราชวงษ์ นี้ ถิ่น มา จม กาล ยี่ นี้ จึง ได้ ทำนุ บำรุง รักษา พระบรม
โอรสาธิราช พระองค์นี้ ให้ ทรง พระ เจริญ ทฤตชนมายุพพรณ
คุช พลปฏิภาณศิริสวัสดิ์ พิพัฒน์ นังคณ เกียรติยศศักดิ์วิเศษศักดิ์
เกษานภาพ พิภพวิมลราช ศาลาไทย และ หอเฉลิมพระเกียรติยศ บรม

ไปสิน กาด นาน เทอญ

ประกาศไพร่สนีย

สมเด็จพระเจ้านั่งช้างยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรม
พระภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช ซึ่งสำเร็จราชการ กรมไพร่สนีย แล
โทรเลข รับ พระบรมราชโองการ เหนือเกล้าฯ ทรง พระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่ว กันว่า ตั้งแต่วันที่ ๖
เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีมุขยังเปนอัฐศก ตรงกับวัน ที่ ๑ เดือนเอปถิล
ศกสุตศักราช ๑๘๘๗ ต่อไป ให้เจ้าพนักงานกรมไพร่สนีย จำหน่าย
ใช้ตัวตรา แล ไปร่สนีย บัตรอย่าง ใหม่ คือ รากา ๑ อัฐ อย่างหนึ่ง
รากา ๓ อัฐ อย่างหนึ่ง รากา ๔ อัฐ อย่างหนึ่ง รากา ๘ อัฐ อย่างหนึ่ง
รากา ๑๖ อัฐ อย่างหนึ่ง รากา ๓๔ อัฐ อย่างหนึ่ง รากา ๖๔ อัฐ อย่างหนึ่ง
ไพร่สนีย บัตร รากา ๔ อัฐ อย่างหนึ่ง ไปร่สนีย บัตร สำหรับ ทีกกัน
สอง แผ่น รากา ๘ อัฐ อย่างหนึ่ง รวมตัวตรา ที่ ออก ใหม่ นี้ ๗
อย่าง ไปร่สนีย บัตร ๑ อย่าง แล ตัวตรา ไปร่สนีย แล ไปร่สนีย
บัตร อย่าง ใหม่ นี้ ใช้ไว้ ในการ ไปร่สนีย ตลอดจนทุก อย่าง ทั้ง
ใน พระราชอาณาเขต แผ่นดินสยาม แล ใช้การ ทีกต่อกับ
เมืองต่าง ประเทศ ซึ่ง อยู่ใน สัญญาสากล ไปร่สนีย กับ ทั้ง ใช้
ไว้ ในการ ภาษี ต่าง ๆ ของกรุงสยามด้วย ส่วนตัวตรา ไปร่สนีย
แล ไปร่สนีย บัตร อย่าง ใหม่ นี้ ให้ใช้โดยทั่วกัน ใน จังหวัด พระ

ราชอาณาจักรสยาม ฝ่ายใน จะใช้การ ที่ติดต่อกับเมือง
ต่าง ประเทศ ไม่ได้ เพราะเหตุนี้ ถ้าผู้ใด จะ ใช้หนังสือทาง
ไปรษณีย์ ต้อง ถือว่า หนังสือฉบับนี้ เหมือน ยังมี ได้ ยี่สิบ ตัว ทรา
เลย ต้อง ปรับตาม ขรรณเนียม หนังสือ ที่ ไม่ ได้ ยี่สิบ ตัว ทรา ถ้า
ผู้หนึ่ง ผู้ใด มี ตัว ทรา อย่าง เก่า ซึ่งเคย ใช้ราคา ๑.๒๐ ๐.๐๐
ไปรษณีย์ ยี่สิบ อย่าง เก่า ที่ ใช้ ใน การ ต่าง ประเทศ ราคา แล่นละ
๔ ๐.๐๐ จะ เปลี่ยน ของ ใหม่ ก็ ให้ มา เปลี่ยน ที่ เจ้าพนักงาน ไปรษ
ณีย์ การ คือ ตึก ใหญ่ ที่ ริม บ่อ ม จักร เพชร เห็น ชะ ปลาย กลาง โข่ง
อ่าง นั้น เจ้าพนักงาน จะ เปลี่ยน ให้ แต่ ซึ่ง จะ มา เปลี่ยน กับ
เอา เงิน นั้น มี ได้ เลย เปน อัน ขาด ประกาศ มา ณ วัน อังคาร เดือน
ยี่สิบ สิบเอ็ด ค่ำ ปี จอ อัฐศก ๑๒๔๘

ประกาศ ว่าด้วยเรียกนามข้าราชการฝ่ายใน

๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ ทั่วทราบ
ทั่วกัน ว่า แต่ นี้ ต่อ ไป ให้ เจ้าจอม อยู่ งาน แล ข้าราชการฝ่ายใน
ประพฤติ ให้ ต้อง ตาม พระราชบัญญัติ ต่อ ไป นี้ ทุกประการ

ข้อ ๑ บรรดาเจ้าจอม ที่ ได้รับ พระราชทาน หีบลงยา หีบทอง
ห้ามไม่ให้เรียก ใคร ๆ ว่า คุณพี่ นอกจาก ที่ กำหนด ต่อ ไป นี้
คือ พี่ร่วม บิฑามารดา ๑ พี่ร่วม บิฑา ๑ เปนลูก ข้าง ลูกหน้า
ลูกอา ลูกลุง ฤๅ เปน ญาติ ทาง หนึ่ง หรือ หนึ่ง แต่ นี่ยี่สิบ กัน อยู่ ๑ เปน
เจ้าจอม อยู่ ๑ คน

๔ พวกนี้ จึงให้เรียกคุณพี่ไ้ นอกจากที่ ว่ามา ๔ จำพวกนี้
ผู้ใดเรียกว่าคุณพี่ จะขึ้น คีบลงยา คีบทอง เส้ย

ข้อ ๒ ห้ามมิให้ใครๆ เรียกเจ้าจอมอยู่งานที่ไ้ คีบลงยา
คีบทอง ว่าแม่ขึ้นแม่ขึ้น เว้นไว้แต่ผู้ที่ จะกำหนดต่อไปนี้ เรียก
ไ้ คือเจ้านายพระองค์เจ้าฯ หม่อมเจ้าที่ ไม่ไ้เป็น หั้นเป็นทาส
ใครพวก ๑ เจ้าจอมอยู่งานด้วย กับพวก ๑ เจ้าคุณท้าวนาง
เถ้าแก่พนักงาน แลผู้มีชั้นศักดิ์ฯ นอก วงในวัง ที่ มีอายุ แก่
กว่าผู้ที่ ตัวจะเรียก แม่ตั้งแต่ ๑๒ ปี ขึ้นไป พวก ๑ คนเป็น
พี่น้องญาติ ของตัว ผู้ที่จะเรียกพวก ๑ คน ๔ พวกนี้ จึง
ให้เรียกเจ้าจอมว่าแม่ไ้ นอกจากนี้ห้ามไม่ให้ใครเรียกแม่
เป็นอันขาด ถ้าเรียกจะปรับไหมมีโทษ

ข้อ ๓ ห้ามมิให้ผู้ใหญ่ผู้ใดผู้หนึ่ง เรียกเจ้าจอมที่ไ้
คีบลงยา คีบทอง ว่าอ๊อ ว่าหนู ว่านาง ๆ เรียกชื่อลยๆ
เว้นไว้แต่ผู้ที่ จะกำหนดต่อไปนี้ จึงจะยอมให้เรียก คือ บิดา
มารดา ๑ บุ๋ย่าตายาย ข้าน้าอาที่ เลี้ยง ผู้ที่จะถูกเรียกมา ๑ เจ้า
นาย มี สมเด็จพระนางเจ้า พระนางเจ้าฯ เสนอพระองค์เจ้าที่เป็น
ผู้ใหญ่ มีพระชนม์พรรษามากกว่า ผู้ที่จะต้องเรียกตั้งแต่ ๑๒ ปี
ขึ้นไป ๑ นอกจากนั้นห้ามไม่ให้ใครเรียก ว่าอ๊อ หนูนาง ๆ เรียก
ชื่อลยๆ เป็นอันขาด ถ้าใครเรียกจะปรับไหมมีโทษ ให้
เจ้าจอมอยู่งาน

กำหนดนี้ทุกประการ

ถ้าอธิบายพระราชประสงค์ ที่ออกประกาศนี้ ข้อ ๑ ซึ่งห้ามไม่ให้เจ้าจอมเรียก ผู้ใดที่ไม่ได้ออนุญาต ในพระราชบัญญัติว่าคุณพี่นั้น ถ้าผู้ใดที่จะเรียกเป็น ผู้ใหญ่ๆ เช่นที่เกรงใจ จะเรียกคุณย่าคุณยาย คุณอาคุณน้า ญาติอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกได้หมด เว้นแต่คุณพี่ ห้ามไม่ให้เรียก

ข้อ ๒ ที่มีกำหนดให้เรียกแม่ได้ แต่ที่อนุญาต ในพระราชบัญญัติ นอกนั้น ไม่ให้เรียกนั้น ไซ้ว่าจะบังคับ ให้เรียกคุณอย่างเก็บๆ เมื่อไม่สมควรเรียกคุณก็ให้เรียกว่าเจ้าจอมมารดา ญาติตามตำแหน่งยศบันฑิตศักดิ์ก็เลิก

ข้อ ๓ ห้ามไม่ให้คนที่ไม่ได้ออนุญาต ในพระราชบัญญัติ เรียกเจ้าจอมว่าอ๊อ นาง หนู ญา เรียกชื่อลอยๆ นั้นก็เหมือนกัน ถ้าไม่สมควรเรียก แม่จงเรียกว่าเจ้าจอมมารดา เจ้าจอมตามยศบันฑิตศักดิ์ก็เลิก

การที่ห้ามทั้งนี้เพราะเห็นว่า ข้าราชการฝ่ายใน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ชุบเลี้ยงแล้ว เจ้านายข้าราชการ ก็ตั้งประพฤติก่อตามยศบันฑิตศักดิ์ ที่ใครจะคงเรียกอ้ายเรียกเจ้าอยู่ตามเคย เรียก ญา แกล้งเรียกขึ้นใหม่นั้นไม่มี ส่วน ข้าราชการฝ่ายในนี้ไม่ได้เป็นทั้งนั้น ผู้ที่เคยเป็นก็อยู่แต่ก่อน โตขึ้นมาทรงพระพิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๒๗๓ ลักษณะ ตระลาการศาลกรมท่ากลาง เล่ม ๒
กรรณาชูบเลี้ยงมียศบันทาคักก็ คนที่เคยเรียกแม่เรียกนาง
อยู่แต่ก่อน ก็ยังเรียกเสมออยู่ บางทีเคยเรียกแม่กลับ
เรียกลอยๆ ถ้าไม่เคยเรียกแก่งเรียกเป็นการไว้มิ ไม่ว่าผู้ที่
ต้องเรียกจะเป็นคนใด มีตระกูลมียศปานใด ผู้เรียกจะเป็นไพร่
เป็นทาสปานใด มักจะถือเอาว่ามีอายุมากกว่าเป็นประมาณ
ดังนี้ เห็นว่าเป็นที่เสื่อมเสียพระเกียรติยศที่ได้ทรงชุบเลี้ยง
จึงไว้ห้าม

ให้เจ้านาย รับสั่งห้ามปราม ข้ำหลวง แลให้ผู้เป็นนายห้าม
ปรามญาติพี่น้อง ย่าม ไพร่ให้ทั่ว ถ้า ข้ำเจ้าย่ามนาย องค์ใด
คนใดมาเรียกเจ้าจอม ผิด พระราชบัญญัตินี้ จะเอาเจ้านาย
เป็นผิดด้วย

ให้คนทั้งปวง ประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้ ทุกประการ ถ้า
ผู้ใดไม่ทำตามจะลงพระราชอาญาตามโทษานุโทษ

ประกาศมาฉวันพุธ เดือนแปด แรมสิบสามค่ำ ปีจอ อัฐศก
ศักราช ๑๒๔๘ เป็นวันที่ ๒๔๖๔ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

พระราชบัญญัติ

ตระลาการเลี่ยมผู้คุมใน ศาลกรมท่ากลาง

ด้วย มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ และพจนานุกรมกฎหมาย ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้
เจ้าพระยาภาณุวงษมหาโกษาธิบดี ให้จัดการกรมท่ากลางให้
เรียบร้อย เป็นแบบอย่างดีขึ้นกว่าแต่ก่อน นั้นเจ้าพระยาภา
ณุวงษมหาโกษาธิบดี จึงได้เรียงข้อบังคับขึ้นศาลพระลาภการ ซึ่ง
จะชำระความในศาล กรมท่ากลาง เป็นข้อความ ๓๓ ข้อ เพื่อ
จะให้ประพจน์ถูกต้องตาม พระบรมราชานุญาตซึ่งโปรดพระราช
ทานมานั้น แล้วให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงพระกรุณา
โปรดให้ ทั้งเป็นข้อ พระราชบัญญัติ ไว้สำหรับศาล กรมท่า
กลาง ประพจน์ตาม ข้อ บังคับนี้ สืบไป

ข้อ ๑ ราษฎรฟ้อง หากกล่าวโทษ แก่กัน ด้วย ข้อ ก่อสิ่งใด ถ้า
ผู้ประท้วง ฟ้องส่ง มาให้ขึ้นศาล กรมท่ากลาง ชำระ ก็ได้ผู้
กล่าว แลขึ้นศาล ตรวจดู ฟ้อง แลชัก ฟอก โทษให้เข้าใจ
ความในฟ้อง นั้นให้ยุติเงิน ถ้าเห็นว่าความ ในฟ้อง นั้นไม่ผิดด้วย
กฎหมาย ห้ามแล้ว ก็ได้รับ ฟ้อง นั้นไว้ชำระ ถ้าเห็นว่าความ
ที่ฟ้อง นั้น ต้อง ด้วยกฎหมาย ห้าม ๆ มีความสงสัย ก็ให้
นำฟ้อง แล ข้อ ความ ที่ชักข้อ นั้นมาเสนอ ให้ทราบ เมื่อเห็น
ว่าฟ้อง นั้นควร จะรับ ไว้ชำระได้ ก็ จะ ใ้ บังคับ ให้รับ ไว้หา
ทวน จำเลย มาชำระ ถ้าฟ้อง นั้นไม่ควร จะรับ ไว้ชำระ ก็ จะ
ใ้ บังคับ ให้ส่ง ฟ้อง นั้นคืนไป ให้ผู้ ประท้วง ส่ง ถูก ขึ้นศาล หลวง
ทรวาใหม่ พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ข้อ ๒ ให้ผู้กำกับแลขุนศาล ทรว ฟ้อง ของ โทษ ผู้ มี ชื่อ ที่ โทษ ฟ้อง ให้เรียก ออก มา พิพากษา นั้น มี สัก กัก มุล นาย ๆ ไม่มี ถ้า มี สัก กัก มุล นาย ก็ ให้ ขุน ศาล มี ทนาย ให้ นัก การ ถึง ไป ถึง มุล นาย ผู้นั้น ให้ ส่ง ทัว มา ชำระ โย เรว ถ้า ผู้ มี ชื่อ ซึ่ง ต้อง ใน ฟ้อง นั้น ไม่มี สัก กัก มุล นาย ก็ ให้ ขุน ศาล มี ทนาย ให้ นัก การ ถึง ไป ถึง นาย อำ เกอ ให้ ส่ง ทัว แต่ ให้ นัก การ ภา ทัว โทษ ไป ให้ นาย อำ เกอ กัวย โทษ จะ ไ้ นำ ชี ทัว ผู้ ต้อง หา ใน ฟ้อง นั้น ให้ นาย อำ เกอ เกาะ ทัว ส่ง ให้

ข้อ ๓ ให้ ขุน ศาล เร่ง มี ยาท ทนาย เขา ทัว จำ เลย มา ชำระ โย เรว อย่า ให้ นึง กค ความ ไว้ ให้ เน้น ช้า ให้ โทษ มา ร้อง กล่าว โทษ ไ้

ข้อ ๔ ถ้า ขุน ศาล ไ้ มี ทนาย ไป ถึง มุล นาย แล นาย อำ เกอ ให้ ส่ง ทัว จำ เลย ถ้า มุล นาย จำ เลย แล อำ เกอ ไ้ รับ ทนาย แล ทำ เชื้อ น แช ไม่ ส่ง ทัว มา ไ้ ก็ ก็ ๆ มุล นาย จำ เลย แล นาย อำ เกอ แปร ทนาย มา เป็น การ ชัก ช้อง ส่ง ทัว จำ เลย ไม่ ไ้ ก็ ก็ อย่า ให้ ขุน ศาล นึง ความ ไว้ เน้น ช้า ให้ แจ้ง ความ ทอ ผู้ กำกับ แล ไ้ ผู้ กำกับ นำ ความ เสนอ โย เรว เมื่อ เห็น ว่า การ จะ ควร ประการ ไ้ จะ ไ้ บังคับ ให้ ทำ ตาม การ ที่ ควร

ข้อ ๕ ความ ทัว เมือง ใน กรม ท่า ยอก ส่ง เข้า มา นาย เวร นำ ยอก มา เสนอ ให้ ขุน ศาล แล นาย เวร นำ ยอก นำ โทษ จำ เลย ส่ง ผู้ กำกับ ก็

เล่ม ๒ ลักษณะพระลาการศาลกรมท่ากลาง หน้า ๙๕๖

ให้ผู้กำกับแล ขุนศาล ที่ทรงความรู้เรื่องความนั้น ถ้าเป็น ความ
 กระทรวง กรม พระนครบาล สำคัญ แล ความฟ้อง กัน ด้วยที่ไว้
 นำสวน ฤฯ ถาภิ อากร แล ความ ผิด ฤฯ ความ กระทรวง กรม
 พระธรรมการ ก็ ให้ขุนศาล แจ้ง ความ ต่อ นายเวร ให้ นาย
 เวร หมาย ส่ง ความ นั้น ไปพิจารณา ตาม กระทรวง อย่า ให้ รั้ง ไว้
 ชำระ ถ้าเป็น ความ นอก จากกล่าว นี้ แล เป็น ความ ทจร ร
 เขาไว้ชำระ ให้ ขุนศาล รั้ง ไว้พิจารณา ถ้า ขุนศาล มี ความ ส่ง
 ไปสย ด้วย ความ เรื่องใด ควรจะ รั้ง ไว้ชำระ ได้ ฤฯ ไม่ ได้ นั้น ให้
 ผู้กำกับ แล ขุนศาล นำความ มาเสนอ จะได้ ยัง คับ ไป ตาม ทวาร
 ทวาร

ข้อ ๖ ใน เวลา ที่ ขุนศาล นั้น ชำระ ความ อยู่ นั้น ให้ มี สมุท
 กฏหมาย ไว้สำหรับ ทัว ให้ เสมอ ถ้า ความ คู่ใด เห็น ว่า จะ เปรียบ
 เทียบ ได้ แล้วย แยก กัน ได้ แต่ ใน ขุนศาล ก็ ให้ ขุนศาล ว่ากล่าว
 เปรียบ เทียบ จู๋ ข้อ ก หมาย ให้ คู่ ความ ฟ้อง ถ้า คู่ ความ ยอม
 ตาม คำ ขุนศาล เปรียบ เทียบ แล้ว ก็ ให้ ขุนศาล แจ้ง ความ ต่อ ผู้
 กำกับ ให้ ผู้กำกับ กับ ขุนศาล ร่าง เป็น หนังสือ ยอม มาเสนอ ถ้า
 เห็น ว่า เป็น ยอม ได้ ก็ จะได้ ให้ ความ นั้น เป็น แล้ว แยก กัน

ข้อ ๗ ถ้า ความ คู่ใด โจทก์ ฤฯ จำเลย เห็น ความ ว่า แพ้ ทำ ประวิง เมช
 เชื้อชน ไม่ ใ้ รั้ง เรา ให้ พระลาการ ชำระ ตาม กำนค ก็ ให้ นำ
 ความ มาเสนอ ถ้า พิธี สืบ พยาน ได้ จบ แล้ว จะได้ สั่ง ให้ ผู้ กำ

หน้า ๖๗๗ ลักษณะพระลาการศาลกรมท่ากลาง เล่ม ๒
กษัตริย์ ชุนศาล บังคับ โทษ จำเลย คุณกัน อยู่ กับโรงศาล ความ
จะ ไก่นแล้ว โดยเร็ว

๔ ข้อ ๘ ความคู่ใจโทษ จำเลย อัง พยาน กว้าง กัน ทั้ง สอง ฝ่าย
ก็ ให้ผู้ กำกับ บังคับ ให้ ชุนศาล เร่ง สืบ สนวน โดยเร็ว ถ้าพยาน
คน ใจ ชุนศาล เห็น ว่าเป็นพยาน สำคัญ ควรจะ เชิญ มาที่ ศาล
เพื่อ ระยะเวลาการ จะ ให้ชัก ฟอก ไล่ เลี้ยง ให้ ไ้ ความ ชัก เรน ก็
ให้ ผู้ กำ กับ แล ชุนศาล นำ ความ มา เสนอ ให้ ทราบ เมื่อ เห็น ควร
จะ เชิญ พยาน มา สืบ ที่ ศาล แล้ว ก็ จะ ไ้ บังคับ ให้ เชิญ พยาน
นั้น มา สืบ ที่ ศาล

ข้อ ๙ ให้ ชุนศาล รักษา ส่วน ความ ทุก เรื่อง ที่ ไ้ ชำระ ขย
นั้น ไว้ ต่อ ชุนศาล ห้าม มิ ให้ ส่ง ส่วน ไป ให้ ผู้ รักษา เหมือน
อย่าง แท้ ก่อน

ข้อ ๑๐ ค่า ชรรม เนียม ความ ต่าง ๆ ใน ศาล ระยะเวลาการ
เสียบน ผู้ คุณ ไ้ เรียก แท้ ฝ่าย โทษ จำเลย ตาม พระราช คำ
หนด กฎหมาย อยู่ แท้ ก่อน นั้น ทั้ง แท้ นี้ ไป ให้ ชุนศาล เรียก ค่า
ชรรม เนียม ทุก อย่าง รวม ส่ง ไว้ กับ ผู้ กำกับ เกษ รักษา ไว้ ใน
ศาล จะ ไ้ ไ้ ไป เงิน เกือบ แยก ให้ ระยะเวลาการ เสียบน ผู้ คุณ
ต่อ ไป ถ้า ความ คู่ใจ ระยะเวลาการ เรียก ไ้ เงิน ค่า ชรรม เนียม ส่ง
ไว้ มาก น้อย เท่าไร ก็ ให้ ทำ ขาญ ชี้ ส่ง เงิน ต่อ ผู้ กำ กับ รวบรวม
ไว้ จน สิ้น พิพธิ์ ภาย ใต้ ศาล ไป และ หลอ ดึง มา ชุนศาล

เงิน ค่า ขรรมนิยม ไว้ไปน อันขาด

ข้อ ๑๑ ค่า ขรรมนิยม ความ ใน ศาล ที่ ตระลาการ เสมียน
ผู้คุมจะเรียกเอา แทะ ฝ่าย โทษ ฝ่าย จำเลย นั้น ให้เรียก แทะ
ตาม พระราชกำหนด กฎหมาย อย่าให้เรียก ให้ เหลือ เกิน ฝึก
จาก พระราชกำหนด กฎหมาย ไป ไปน อันขาด ที่ เกี่ยว

ข้อ ๑๒ ให้ผู้กำกับ ทำสารขอความ ที่ จำระ แล้วย ไป แล จำ
ระ ค้าง อยู่ นั้น มาเสนอ จง ทุก เดือน ถ้าผู้กำกับ แล ขุนศาล ตระ
ลาการ เสมียน ผู้คุม ทำผิด ข้อ บัง คับ ไป แทะ ข้อหนึ่ง ข้อใด ก็ ก็
ถ้า ถูก ความ ร้อง ฎีกา แล ทำเรื่อง รว กล่าวโทษ ผู้กำกับ ขุนศาล
ตระลาการ เสมียน ผู้คุม ประการ หนึ่ง ประการ ใด ก็ ก็ ถ้า จำระ
ไว้ความจริง ก็ จะทำโทษ ตาม โทษานุโทษ

ข้อ ๑๓ ให้ผู้กำกับ ใน ศาล กรมท่า กลาง ระวัง ตระลาการ
ขุนศาล ตระลาการ เสมียน ผู้คุม อย่าให้ กระทำการ ล่วง ข้อ บัง
คับ นี้ ไป แทะ ข้อหนึ่ง ข้อใด ก็ แล ให้ ขุนศาล ตระลาการ เสมียน
ผู้คุม พัง บังคับ บัญชา ผู้กำกับ แทะ ซึ่ง ชอบด้วย ราชการ ให้ผู้
กำกับ กับ ขุนศาล ตระลาการ เสมียน ผู้คุม ใน ศาล กรมท่า กลาง
ประพฤติกให้ถูก ต้อง ตาม ข้อ บังคับ นี้ จงทุก ข้อ ทุก ประการ
อย่าให้ เหลือเกิน คลาด ไ้ แล ให้ ผู้กำกับ ขุนศาล ตระลาการ
เสมียน ผู้คุม ละเว้น ไว้ ในการ ที่ ควร เว้น ให้ อุตสาห ประพฤติ
การ โทษ บุคิการ ให้ถูก ต้อง ตาม พระราชบัญญัติ แล กฎ

เล่ม ๒ ลักษณะพระราชนิพนธ์ทำกลาง ๖๔๐ หน้า

สาม ขา เมือง นครไชยศรี สาม ขา คำ สิบ พยาน หัว เมือง
อื่นๆ สิบ ขา สอง สิบ คำ คำน ใน กรุง เทพ สาม สิบ คำ คิง
ใน กรุง เทพ สิบ เพ็ช หัว เมือง คำ คำน คำ คิง กิ่ง คำ สิบ คำ
คัก กระทง แดง หัว สิบ คำ ชัณ สุทร หก สิบ คำ มี คำ ๆ หก
สอง สิบ เพ็ช คำ ขอม หก สิบ คำ รักษา ขอม ขา หก
คำ รักษา ลำนวน สาม ขา ๕

เรียกเป็นล้นลกชน

คำ วงกา ^๕ สิบ เพ็ช คำ ปฤชา คำ สอง สิบ เพ็ช คำ ปฤชา
^๕ ซา ซา หัว สิบ คำ วง ขท ล้น ^๕ ปรีย หก สิบ ๕

ถ้าความรับสั่งพระราชทานมาให้ชำระในกรณีทำ

โทษต้องเสีย

คำ รับ ^๕ สิบ ขา คำ เจริ ประกัน สิบ ขา คำ เทียบ ขา หก คำ
สิบ พยาน สาม ขา คำ คัก กรวย ทูล หก สิบ คำ ^๕ เขียว เลียง สอง
สิบ คำ ^๕ ซ สอง สดาม ขา หก ๕

จำเลยต้องเสีย

คำ เจริ ประกัน สิบ ขา คำ ดาม ขา หก คำ เทียบ ขา หก คำ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

สืบ พยานสามบาท คำ คัก กรวย ทูล บาทหนึ่ง คำ เบี้ย เลี้ยงของ
 สดิง คำ ซื่อ สอง สดาง บาทหนึ่ง ถ้า จำถาม เนื้อความ เวียง เคียว
 กัน ให้ ช่วย กัน เสีย คำ รับ สิ่ง เรื่อง ละทำถึง คำ ทูล ผลของ สาม
 คำถึง

ระ

หมาย ประกาศ เป็น ข้อ ยัง คับ ไว้ ณวันศุกร์ เดือน หก ขึ้น
 ค่ำ ปี ฉลูนพศก ศักราช ๑๒๓๘

พระราชบัญญัติว่าด้วยสังคนข้ามเขตรแดน

๑ กว๊าย สมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอ เจ้าฟ้ามหามหาเทพปวร
 บำราชปรวย์กษ ซึ่งสำเร็จ ราชการ กรมมหาดไทย รับพระบรม
 ราชโองการ ให้เกล้าฯ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า
 ให้ ประกาศ แก่ ข้าราชการของ ข้าราชการบาท ผู้ใหญ่คณน้อย ให้ทราบ
 ทักกัน ว่า ขรรณเนียมเกิม โจร ผู้ร้าย ที่ กระทำ โจรกรรม วิม
 แคน ค่อ แคน แล้ว มักหนี สอด ข้าม พันแดน ไปได้ โจร ผู้ร้าย ใน
 ที่จิมแดนนั้นจึง กำเวีย ขึ้น ใต้ทรง พระราช คำวิเทโณ การ ซื่อ
 ร้าย อันนี้ แล้ว ห่อ ประจวบ กับ ความเห็น ของ ผู้ปกครอง แผ่นดิน
 พม่าฝ่าย จังฤษ ซึ่ง ใต้เห็นความ ลำบาก ใน การ ที่จะจับ ผู้ร้าย
 กังนี้แล้ว จึง ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้รับทำสัญญา
 กับ ผู้ปกครอง แผ่นดิน ของ สมเด็จพระนางเจ้า อังฤษ ทกล
 กัน แต่ณวัน จันทร์ เดือนสิบสี่ขึ้นสองค่ำ ปีมะแมเบญจศก ศักราช

๑๒๔๕ นั้นแล้วได้ทรงทรว แก่ เสรี แล้ว ทรงพระราชดำริห์
เห็น ในการที่จะให้ข้อความในหนังสือ สัญญา นั้น เป็นผล ไปโดย
สะดวก ด้วย กันแล้ว จึง มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ
ให้ตราเป็นข้อพระราชบัญญัติ สำหรับ จักรวรรดิ ร้าย ข้าม เซกเตอร์
ไว้ให้ชักเจน ว่า พระราชกำหนด กฎหมาย แต่ ก่อน ดังนี้

๑ พระบรมราชประสงค์ ที่ ได้ทรง อนุญาต ในการ ที่ ส่ง ผู้ร้าย
ข้ามแดน กัน กับ ผู้ครอง ฝ่าย อังกฤษ นั้น เป็น การ ที่ จะรับความ
ชั่วร้าย ซึ่ง เกิดขึ้น แต่ คน ชั่ว ผู้ประพฤติ โจรกรรม ที่ ริม แดน
ต่อ แดน ต่อ กัน นั้น เพราะ คน เหล่า นั้น เชื่อ ว่า จะหนี ไป มา ใน
ทาง ไม่ สู้ โกลน ักพอ ข้าม แดน ได้ ก็ จัก เป็น ที่ พ้นโทษ ทัณฑ์
เพราะ เหตุ นั้น จึง มี พระ บรม ราชโองการ โปรดเกล้าฯ ดำรัส
สั่ง แต่ บรม ภา ษาราช การ ทั้ง ปวง ผู้ ที่ มีหน้าที่ รักษา การ เรื่อง
นี้ ว่า ให้ อุตสาห โดย เต็ม กำลัง ที่ จะ ให้ สม โดย พระ บรมราชประ
สงค์ เพื่อ จะ ช่วย เจ้าพนักงาน ไป ลิด ฝ้าย อังกฤษ ในการ ที่ จะ จัก
การ มอญ ส่ง ผู้ร้าย ข้าม แดน กัน นั้น แต่ ใน การ ที่ จะ คืบตาม ขอ
ให้ ส่ง ผู้ร้าย ซึ่ง ใ้ คน รอก ไป อยู่ ใน อาณา เซกเตอร์ ของ อังกฤษ

๒ บัณฑิต ใน เมือง นคร เชียงใหม่ ก็ ก็ เมือง นคร ลำปาง
ก็ ก็ เมือง ลำพูน ก็ ก็ เมื่อ ว่า เจ้าพนักงาน นาย ไป ลิด ฝ้าย อังกฤษ
ไ้ ร้อง ขอ ให้ จับ ก็ ก็ ๆ ว่า มี คำ สั่ง ของ เจ้าพนักงาน ผู้ใหญ่
ใน หัว เมือง นี้ ได้ จับ ก็ ก็ ๆ ว่า มี คำ สั่ง ของ ศาล ต่าง ประเทศ

ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ กัก ฤาว่าหนังสือ ฤาโทรเลขเข้ามาแต่
เจ้าพนักงานใหญ่ใน โปลิศ ฝ่าย อังกฤษ ที่ อยู่ในแดนพม่าของ
อังกฤษ ฤาว่ามาแต่เซเยนต์ ฤา ชุนนาง อังกฤษ ในที่ ทรงตั้ง
ณกรุงเทพฯ ขอ ให้จับ กัก ฤาว่า เป็น คำสั่ง ของ ผู้ว่าราชการ
เมืองตาก ฤา สารถราชเจ้าพระยาจักรี ให้จับ กัก เจ้าพนักงาน
อำเภอ โปลิศ ฝ่าย สยาม มีอำนาจ ที่ จะจับกุม คน ผู้นี้ ไว้ ได้

๓ ในเวลาที่เจ้าพนักงาน อำเภอโปลิศ จะจับกุม ผู้นั้น ผู้
ใดนอก จากที่มี คำสั่ง จากเจ้าพนักงาน ผู้ใหญ่ให้จับนั้น กัก ใน
เวลาที่เจ้าพนักงาน ผู้ใหญ่ จะมี คำสั่ง ให้จับกุม ผู้นั้น ผู้ใด
กัก กัก ควร จะต้อง มี คำอาชญา มาจากโปลิศ อังกฤษ เช่นหนังสือ
ลงชื่อ มีนกง มีความว่า คน ผู้นั้น จะต้อง จับ นั้นไว้ ทำผิด โทษ อัน
นี้ ซึ่ง เป็น โทษ ควร สั่ง ข้าม แดน แต่ มีความ ท้อ ท้าย ว่า
จะให้ ขอ ให้ส่ง คน โดย ผู้นั้น ข้าม แดน ไป ด้วย ยัง นี้ก่อน จึง
ให้จับ ไว้เมื่อ คำอาชญา นี้ จะเป็น หนังสือ ฤา จะเป็น คำ โทรเลข ก็ได้
ต้อง ว่า ชื่อ โทษ ให้ชัดเจน แต่ ว่า จะให้ ขอ ให้ส่ง คน โทษ ข้าม
แดนตาม ขบวนการ ด้วย

แต่ ว่า เมื่อ เป็น ความ ร้อน รน ในเรื่อง โทษ ที่กล่าว ว่า ผู้นั้น จะหนี
รอด ไปพ้น ขอบเขต แล้ว เจ้าพนักงาน นายโปลิศ อังกฤษ จะต้อง
ขอ อาชญา ด้วย จาก ให้จับกุม ฤา ว่าพนักงาน อำเภอ โปลิศ ผู้จับ
กุม นั้น มี เหตุผล โดยสมควร ที่จะจับ ผู้นั้น ไปใน ภาย ภาย มี

โทษฉกรรจ์ฉันใด ทนึมา จาก เขตแดน อังกฤษ แล้ว ก็ ก็
พนักงาน อำเภอบริติช นั้น มีอำนาจ ที่ จะจับกุม ได้

ถ้าได้จับ กุมคนตาม คำที่ พนักงาน นาย บริติช ฝ่าย อังกฤษ
ขอให้จับตัว ปากเปล่าแล้ว จะต้องปล่อย ใน คำหนด ๒๔ ชั่วโมง
เว้นเสีย แต่ว่า ได้มี หนังสือ ขยาย ลง ชื่อ แล ว่า จะขอให้
สงฆ์คนข้ามแดน นั้น มาขึ้นภายใน คำหนด ๒๔ ชั่วโมง นั้น จึง
ไม่ต้องปล่อย ได้ ถ้าได้จับ กุมคนตาม ความที่ พนักงาน นาย อำ
เภอบริติช ฝ่าย สยาม มีความสงสัยเอง แล เจ้าพนักงาน ผู้นั้น
จะต้อง รีบ จดหมาย บันทึก เหตุ ที่ เห็นสมควร จะจับ กับพยานที่
เป็นหลักฐาน ที่ คึกคัก นั้นละ แลแล้ว รีบส่ง ไปยัง ศาลต่าง ประเทศ
เมือง นครเซี่ยงไฮ้ เพื่อจะไต่ ฟัง คำสั่ง นั้นโดยเร็ว

๔ เว้นไว้แต่การ ที่ จับกุม อย่างที่ ว่ามา ใน ที่ สุกท้าย ข้อ ๓ นี้
อย่างเก็บแล้ว บันทึกการ ที่ จับกุม ด้วยเหตุอื่น ๆ ข้างต้น
นั้นจะต้อง รีบส่ง ตัวคนที่ ต้อง จับ ไปยัง ศาลต่าง ประเทศ ที่ เมือง
นครเซี่ยงไฮ้ พร้อมกับ หนังสือ สำคัญ ทั้ง ปวง ที่ เกี่ยว ข้อง กับ
ผู้นั้น แล จดหมาย เรื่อง รวบรวม ที่ ได้ จับกุม ผู้นั้น อย่างใด เป็น
เหตุ การอื่นใด ข้าง ๆ ไม่นั้น ไป ด้วย

ในการ ที่ พนักงาน อำเภอบริติช ฝ่าย สยาม ให้จับ กุมคนที่
มิได้มี ผู้ใด ขอให้จับ ถ้า ไม่มี คำสั่ง ให้จับ อย่าง ที่ ว่า ไว้ ใน
ท้าย ที่ สุกท้าย ถ้าผู้ใดจะจับคนแล้ว จะต้องส่งเรื่องจดหมายมาขอ แล หนังสือ ทั้งปวง

ไป ก่อน แต่ทว่าคนที่ต้องจับนั้น จะต้องคุมไว้ๆ ขอมให้มีประ
กันที่มั่นคง แข็งแรง จนกว่าพนักงาน โปลิส อังกฤษ จะไ้มี
หนังสือขอมา แล้วจึงค่อยส่งไปที่ศาลต่างประเทศ เมืองนคร
เซียงใหม่ เว้นไว้แต่ว่าผู้ที่ต้องจับนั้น จะปรารถนาให้ส่งไป
ก็ส่งไปไ้ก่อนเหมือนกัน

๕ ในชั้นความเรื่องส่งผู้ร้ายข้ามแดนนี้ ศาลต่างประเทศ เมืองนครเซียงใหม่ ต้องตัดสินมีคำสั่งโดยเร็วที่จะทำไ้
เพียงใด ก็อย่าให้ช้าเพียงนี้

๖ ศาลต่างประเทศ เมืองนครเซียงใหม่ จะต้องพิจารณา
ความนั้นตามคำสั่งที่จะทำไ้ ถ้าว่ามีคำหาว่าผู้ที่ต้องจับ
นั้น เป็นผู้ไ้กระทำความผิดในเขตรแดนของ อังกฤษ ต้องตาม
โทษที่ควร ส่งข้ามแดนนี้ไ้แล้ว ไ้ศาลนี้พิจารณา ว่าเป็น
คนผู้นั้นเป็นคน ชาติใด แลถ้าไ้ความว่าเป็นคนในบังคับ
อังกฤษแล้ว ก็ให้ส่งตัวคนผู้นั้นไ้แก่ ไรซ์ กงสุล อังกฤษ
ถ้าไ้ ไรซ์ กงสุล อังกฤษ ขอไ้ช่วยส่งแล้ว ก็ให้ช่วย
พาคนนั้นไปส่งยัง ไรซ์ โปลิส อังกฤษ ที่ใกล้เคียงที่สุดนั้นด้วย
ถ้าไ้ ผู้ที่ ต้องจับนั้นเป็นคนในบังคับ ไทย ถ้าเป็นคนในบังคับ
ชาติอื่น ๆ ที่มีไ้มีหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี กับ
กรุงสยามนี้ ศาลจะต้องปรึกษาหาๆ กับกงสุล ถ้า ไรซ์ กงสุล
อังกฤษ

ให้มีความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แลที่จะปรายปราม
ความชั่วให้หายสิ้นไป โดยที่จะให้พนักงาน อังฤกษ์ ไก่จ้หระ
ผู้นั้นแล้ว ก็ให้นำพาเขาไปส่งยังโรง โปลึก ของ อังฤกษ์ ที่ใกล้
เคียง แล ถ้าเห็น ว่าพนักงานไทย จะจ้หระ ไก่กั ที่สุกแล้ว ก็
ให้ศาล จ้หระ ผู้นั้นเป็นคนก็ความ เหมือนหนึ่งว่า ผู้นั้นต้องพา
ว่า ไก่กระทำผิด โทษ นั้นๆ ในเขตร แคน ฝ่าย สยาม ถ้าว่า
ผู้นั้นเป็นคน ใน บัง คับ ต่าง ประเทศ ที่มีสัญญาทาง พระราช
ไมตรี กับ กรุงสยาม แล้ว จะส่ง ผู้นั้น ข้าม แคนไป ตามขอ นั้น ก่อน
ผู้แทน คอเวอนแมนท์ของ ประเทศ นั้น ใน กรุงสยาม ให้อนุญาต
แล้ว ไม่ไ้ไ้ว่า ผู้นั้น ผู้ใด เข้ามา ในเขตร แคน ไทย ทาง เขตร
แคน อังฤกษ์ หากมี หนังสือ เกิน ทาง สำหรับตัว ไม่แล้ว พนักงาน
อำเภอ โปลึก ฝ่าย สยาม จะให้ ออก ไปพ้น เลียบ จากเขตร แคน
สยาม ก็ไ้ แต่อย่า ให้พนักงาน โปลึก ฝ่าย ไทย รวม กวน
เกี่ยว ข้อง ต่อไป

๗ ถ้า ผู้นั้นใด ผู้นั้นต้อง จับกุม ตาม พระราชบัญญัติ อันนี้
แล้ว ไม่มี หนังสือ ขอ ให้ส่งคน ข้ามแคน มา ยัง ศาล ต่าง ประเทศ
ที่ เมืองนครเซียงไฮ้ ภายใน กำหนดอัน สมควร แล้วผู้นั้นต้อง จับ
นั้น ก็ต้องให้ปล่อยเสีย

๘ ใน การ ที่จับกุม ดัง ที่ว่ามาแล้วนี้ ก็ก็ ฎา ใน การ ที่
จับคนร้าย ผิดกฏไทย ฎาผู้นั้นต้องจับคน ไม่มีความผิดเลย

ถูกจับเข้าแล้ว ก็... ผู้นี้จะฟ้องหาเขา ค่าปรับไหม อย่างหนึ่ง
อย่างใด จากเจ้าพนักงาน ฝ่ายสยาม ที่เกี่ยวข้องในเรื่องจับ
กุมนี้ ไม่ใช่... เว้นไว้แต่ที่มีพยานเป็นสำคัญ... ชักเจนว่าผู้
ต้องจับผิดตัวนั้น... ให้ความลำบากเพราะเจ้าพนักงาน แด่ลงละเลย
เสียๆ ว่า แด่ลง พยายามจับกุมคุมเหง ประการใด... จึงจะได้ค่า
ปรับไหม นั้น

๙ พนักงาน อำเภอลือค... ฝ่ายสยาม ผู้ติดตามโรงผู้ร้าย
ๆ คน ผู้ที่ต้องหาว่าทำโทษผิดกฏ... คนข้ามแดนเข้าไป
ในแคว้นแคว้นของอังกฤษแล้ว... จะต้องไปขอโทษโรงไปลือค
อังกฤษ ที่ใกล้เคียงให้จับกุมผู้ร้ายนั้นให้... ถ้าพนักงานอังกฤษ
จะต้องการ... ก็ให้ทำคำอาัยคตลงชื่อแลชื่อไทยที่หา แด่แจ้ง
ความว่าจะได้ขอให้ส่งคนข้ามแดนมาด้วย... ครั้นบัดนี้มาถึง
แดนฝ่ายสยามแล้ว... ก็ให้แจ้งความที่ไปติดตามแลจับกุม
นั้น... กับทั้งคำพยานในความนั้น... ว่าผู้นั้นต้องหาด้วยคดีอัน
นั้น... ไปยังศาลในเมืองนครเชียงใหม่... แลศาลนี้จะได้จัดการ
ความความ... ถ้าเห็นสมควรก็จะได้ทำหนังสือสุนทรนารายไปยัง
เจ้าพนักงานอังกฤษที่ควรจะให้ส่งคนร้ายนั้น... ข้ามแดนมา
แต่วิธีที่จะทำสุนทรนารายนี้ขอให้ส่งคนข้ามแดนในข้อนี้... จะ
ต้องให้ถูกต้องกับแบบอย่างกฎหมาย... ที่ใช้กันอยู่ในเมืองพม่า
ของอังกฤษนี้ด้วย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

๑๐ โทษณ ภาระที่ควร จะ ส่ง ข้าม แขน กัน ได้ ตาม ความ ใน
พระราชบัญญัตินี้ คือ

๑ โทษ นำคน ทาย แท้

๒ โทษ ที่นับว่า เป็น นำคน ได้

๓ โจร ช้อง สุ่ม กัน ๕ คน ขึ้น ไป ปล้น ด้ ชิง

๔ โจร ปล้น สกมภ์ ที่ พ้น กัน ต่าง ๆ เอา ทรัพย์สิน

๕ โจร ฆาตัก ทรัพย์สิน สิ่ง ของ

๖ โทษ ฆาต โจร โขบ ปลอม แก้ว หนึ่ง ลือ แล ทราย

๗ โทษ ปล้น โทษ ทำเงิน ทราย แล ปลอม แก้ว ทราย หลวง

๘ โทษ ลัก คน คน

๙ โทษ ช่ม ชื่น จำ เรา หลึง

๑๐ โทษ ทั้ง ไฟ ฤา เป็น เหตุ ไฟ ฤา ภัย ชื่น ชื่น เคือง ระ เบิก
ต่าง ๆ ประกาศ มา แดง วัน อาทิตย เดือน แปก แรม หก ค่ำ
มี จอ ณ ศก รุณ ศักราช ๑๓๔๖ เป็น วันที่ ๔๓๒๔
ใน รัชกาล รัชชยุบนี้

ประกาศ จัด กาน ทหาร

๑ มี พระบรมราชโองการ มี พระ บัญชา ธุระ ถึง ทนาท กำรัส
เหนือ เกล้า ตั้ง ว่า ราช การ ทหาร ยุท ทหาร เรือ ซึ่ง ได้ ทรง
พิพิธ ภัณฑ์ ศาล ไทย และ หอจด หมาย เหตุ

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นแต่ก่อนเป็นครั้งเป็นคราวตามเวลา จำเป็น ที่มีเหตุ ต้อง เปลี่ยนแปลง ตาม พระบรมราชานุญาต ที่ เกิด ขึ้น ใหม่ ๆ แล้ว นั้น ยัง แยกย้าย กัน อยู่ เป็น สลัด หย่อมหลาย กรม ที่ ผู้ บัง คับ บัญชาการ ใน กรม ทหาร ต่าง ๆ นั้น ก็ต่างคนต่าง จัด ไป โดย ตาม หน้า ใจ ของ ตน ที่ เห็น ว่า เป็น คุณ ต่อราชกรณจริงทั่วทุก หมู่ ทุก กรม ก็ แปร แยก ต่าง กัน ไป ไม่ ลง เป็น แบบแผน ใด เงิน แม่นดิน ที่ ใช้ ไร ทหาร ต่าง ๆ นี้ จึง ไม่มี กำหนดลง เป็น อัตรา แน่ ใด ใช้ เปลือง มาก มาย นัก อีก ประการ หนึ่ง การ ที่ ผิด แปร แยก ต่าง กัน นี้ ใ้ ว่า จะเป็น แต่ ใช้ เงิน ของอย่าง เดียว เมื่อ ใด สรรพการ ผิด หัก การ บัง คับ บัญชา และ เครื่อง สาก รวู ข ที่ ใช้ อยู่ ก็ ไม่ ลง เป็น แบบแผน การ ที่ เป็น อยู่ดัง นี้ เป็น ที่ น่า กลัว ว่า ถ้า มี เหตุ การ ที่ จะ ต้อง ใช้ กำลัง ทหาร ทั่ว ไป แล้ว จะ เกิด เหตุ ข่ง ใหญ่ จะ ไม่ เป็น การ ที่ มี แต่ ความ พิษ าคจะ พัง เป็น มา การ ที่ เป็น อยู่ เช่น นี้ ไม่ สม ควร จะ เป็น จะมี อยู่ ในราช การ บ้าน เมือง ที่ นับ ถือ ว่า เป็น เมือง เอก ราช ใด ผิด จากธรรมเนียม ที่ ใช้ อยู่ ทุก ประเทศ เมื่อ เป็น อยู่ ดัง นี้ จึง เป็น ที่ สลด พระราช หฤ ไทย ยิ่ง นัก

ไ้ ทรง พระราช คำ รื้ พร้อ ม ด้วย พระบรม วงษาน วงษ์ และ เสนา ยที่ ว่า ควร จะ จัด การ ให้ เป็น แบบ แผน สำหรับ กรม ทหาร ให้ เวียง ร้อย เป็น ชี น หนึ่ง คือ ให้ ย่น หอง เสนา ย อย่าง ทั่ว กัน แต่ ร่อน

จักไว้แล้ว แลเหมือนอย่างประเทศที่เจริญรุ่งเรืองแล้ว เพื่อ
ที่จะมีนักในความสุขที่มีอยู่ในทุกวันนี้ให้หมดสิ้นไป แล
การที่จะแก้ไขให้การทหารก็เช่นนี้ ได้ทรงพระราชดำริว่า
จำจะต้องมีผู้บังคับบัญชาการทั่วไป ที่ทรงกัน กับ ตำแหน่ง เวียง
การภาษา อังกฤษ ว่า คอมมานเดอร์ อิน ชิฟ นั้น ผู้หนึ่ง แล
ตำแหน่งนี้ สำหรับ กับ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช จึงจะถูก
ต้องกับ โยธาตนาชประเพณี แต่ในเวลานี้ สมเด็จพระบรมโอรส
สาธิราช ยังมีพระมาอยู่เยาว์อยู่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ทรงรับตำแหน่งแต่ลำพังพระองค์เอง นั้นก็จะไม่เปนราชการได้
เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราช
บัญญัติสำหรับตั้งกรมทหารนี้ไว้สืบไป

ข้อ ๑ ให้ตั้งตำแหน่ง ผู้บังคับบัญชาการทั่วไปในกรม
ทหารทั้ง เวียง เวียงการภาษา อังกฤษ ว่า คอมมานเดอร์ อิน ชิฟ
นั้น ผู้หนึ่ง แล ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎ
ราชกุมาร เปนผู้รับตำแหน่งนี้

ข้อ ๒ ในเวลาที่ผู้บังคับบัญชาการทั่วไปในกรมทหารนั้น
ยังมีพระชนมายุอยู่ด้วยจะได้มีผู้ว่าแทน ผู้บังคับ
บัญชาการทั่วไปนั้น ต่อไปจนตายนั้น แลกำหนดผู้ว่าการ
แทนผู้บังคับบัญชาการทั่วไปนั้น ให้ทำการแทนอยู่ได้หนึ่ง
ปี สิ้น ๑ ปี ทหารทั้งนี้จะพอจะได้อย่าเห็นความสำคัญการแทน ต่อ

ไปอีก ก็ควรก็ควรก็ได้

ข้อ ๓ ให้ตั้งตำแหน่งเจ้าพนักงานใหญ่ ผู้จัดการในกรมทหาร สำคัญช่วยผู้บังคับบัญชาการทั่วไปนั้นอีก ๔ ตำแหน่ง คือ ๑ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ช่วยบัญชาการทหารบก ที่เรียกตามภาษาอังกฤษว่า เชกซันแตนต์เบเนอรัวาล ตำแหน่งหนึ่ง ๒ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้บัญชาการใต้เท้า ที่เรียกตามภาษาอังกฤษว่า เปมาสเตอร์เบเนอรัวาล ตำแหน่งหนึ่ง ๓ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้บัญชาการยุทธภัณฑ์ ที่เรียกตามภาษาอังกฤษว่า ควอเตอร์มาสเตอร์เบเนอรัวาล ตำแหน่งหนึ่ง ๔ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้ช่วยบัญชาการทหารเรือ ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า ลิเกรทารี คูซิเนวี ตำแหน่งหนึ่ง

ข้อ ๔ ในตำแหน่งเจ้าพนักงานใหญ่ทั้ง ๔ นี้ ให้ตั้งตำแหน่งเจ้าพนักงานรองทุกๆ ตำแหน่งทั้ง ๔ มีชื่อตำแหน่งเหมือนกัน เปนแต่เติมคำที่สอง ภาษาอังกฤษเรียกว่า เดนตีเข้าอีกด้วย

ข้อ ๕ ให้ตั้งตำแหน่งเจ้าพนักงานผู้ช่วย ที่จำเป็นจะต้องใช้ในศาลากรมทหาร ตามแต่จะกำหนดให้มากนักน้อยเท่าใดต่อไปในภายหลัง

ข้อ ๖ บัณฑิตผู้ที่ได้รับตำแหน่งในกรมทหารทั้งนี้ ให้
 เลิก จรรยาบัตร พิธีรับจรรยาบัตรไทยและหอสมุดมหาวิทยาลัย ให้มี จรรยาบัตรเพิ่มอีก
<https://museum.coj.go.th/>

น้ำในเวลาแรกเข้ารับ ตำแหน่ง ทุก ตำแหน่ง

ข้อ ๗ ให้ตั้งเงินเดือนสำหรับ ผู้บังคับ ข้าราชการ ทัว ไป นั้น
 บั๊ละ ๑๐๐ ซึ่ง เจ้าพนักงานใหญ่ ๔ ตำแหน่ง หนึ่ง บั๊ละ
 ๖ ซึ่ง เจ้าพนักงานรอง ๔ ตำแหน่ง ตำแหน่ง หนึ่ง บั๊ละ
 ๓๐ ซึ่ง เจ้าพนักงาน ผู้น้อย ๆ ลง ไป นั้น ให้ตั้งตาม สมควร
 แก่ตำแหน่ง ก่อ ไป

ข้อ ๘ อำนาจ แลหน้าที่ ของผู้บังคับ ข้าราชการ ทัว ไป ที่
 เรียกว่า คอมมานเคอ อินซิฟ นั้น ให้มี กำหนด ดังนี้

๑ ให้ผู้บังคับ ข้าราชการ ทั้ง ปวง ใน กรม ทหาร ได้ตลอด
 ทัว ไป เปน สิทธิ จากตาม คำสั่ง ที่ จะมี ก่อ ไป เปน คราว แล
 ตาม ข้อ กฎหมาย สำหรับ กรม ทหาร

๒ ให้เป็น ผู้รักษาสิน การ ที่ เจ้าพนักงาน ใหญ่ทั้ง ๔ ปกฤษา
 หา ๆ กัน ไม่ตกลง นั้น ให้เป็น การ สำเร็จ เก่ง จากไป ให้สม
 ควร แก่ราชการ

๓ ให้เป็น ผู้นำความ ขึ้น กราย ยังคม ทูลพระกรุณา แล
 เป็น ผู้รับพระบรมราชโองทาน ใน ราชการ ทั้ง ปวง ที่ เลี้ยว ช้อง
 ใน กรม ทหาร

๔ ให้เป็นผู้รับ ผิด รับ ชะรอย ใน การ ทั้ง ปวง ใน กรม ทหาร
 นั้นตาม ตำแหน่ง หน้าที่ ของ ตน

ข้อ ๙ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้บังคับ ข้าราชการ ทหารทุก ที่ เรียก

ว่า แดงชูแทนต์เยเนอราล นั้นมีหน้าที่ดังนี้

๑ ให้จัดการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายข้อบังคับ
ทหารบก

๒ ให้จัดการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้คนทหารบก

๓ ให้จัดการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ทหารบก

๔ ให้จัดการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับอรรถาธิบายใน ทหาร
บก ทหารเรือ

๕ ใน การ ทั้งปวงที่กล่าวมานี้ ให้เป็นผู้รับคำสั่งของผู้
บังคับบัญชาการทั่วไป มีคำสั่งในกรณีใดๆที่จะมีไปมา
กับกรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน

ข้อ ๑๐ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้บัญชาการให้จ่าย ที่เรียก
ว่า เปมาสเคอเยเนอราล นั้นมีหน้าที่ดังนี้

๑ ให้จัดการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับ การเบิกเงินให้ส่วย
จ่ายใน กรมทหาร ทั้งปวง

๒ ให้จัดการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับ ประมาณราคาของ
แลตรวจตราลดหย่อนเงินขึ้น จะใช้ใน กรม ทหาร

๓ ใน การ ทั้งปวงที่กล่าวมานี้ ให้เป็นผู้รับคำสั่งของผู้
บังคับบัญชาการทั่วไป มีคำสั่งการในกรณีใดๆที่จะเกี่ยวข้อง
ต้องเบิกต่อ กรมอื่นๆ

ข้อ ๑๑ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้บัญชาการให้จ่าย ที่เรียก

๑ ทหารเอกตามแม่ทัพเมื่อเบรกราว มีหน้าที่ดังนี้

๑ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้องในโรงทหาร

๒ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้องด้วย เครื่องอาวุธปืน โขนสอย
พลทหาร และต่างพวกทหาร

๓ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง เครื่องสังฆาตวัตถุ

๔ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ พาหนะ ของ ทหาร
ที่จะไปในทางบก

๕ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ เสบียง อาหาร

๖ ในการทั้ง ปวง นี้ ให้เป็น ผู้รับ คำสั่ง ของผู้บังคับบัญชา
ทหารทั่วไป มีคำสั่ง การ ใน กรม ภา การ ที่เกี่ยวข้องต้องเก็บ
ข้อ กรมอื่น

ข้อ ๑๒ เจ้าพนักงานใหญ่ ผู้ช่วยบัญชาการ ใน ทหารเรือ
(ที่เรียกว่า สิบเอกตรีคุณ) มีหน้าที่ดังนี้

๑ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ กฎหมาย ข้อ บังคับ
ทหารเรือ

๒ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ จำนวน ผู้คน ใน
ทหารเรือ

๓ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ การ ผัก ศึก ทหาร เรือ

๔ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ เรือรบ หลวง

๕ ให้จัดการทั้ง ปวง ที่เกี่ยวข้อง กับ พาหนะ ทาง เรือ

๖ ใน การ ทั้ง ยวง ที่ กล่าว มา นี้ ให้ เป็น ผู้ รับ คำ สั่ง ของ ผู้
 บัง คับ มัญชา การ ทัว ไป มี คำ สั่ง การ ใน การ ฤา การ ที่ จะ เกี่ยว
 ข้อง กับ กรม อื่น ๆ

ข้อ ๑๓ เจ้าพนักงาน รอง ๔ ตำแหน่ง นั้น มี นำ ที่ คล้าย
 กัน กับ เจ้าพนักงาน ไทใหญ่ ที่ ว่า มา แล้วย เป็น ผู้ ช่วย เจ้าพนักงาน
 ไทใหญ่ ทั้ง ๕ แล เมื่อ เจ้าพนักงาน ไทใหญ่ ไม่ อยู่ ให้ เป็น ผู้ ทำ การ
 แทน เป็น ไป คราว หนึ่ง คราว หนึ่ง

ข้อ ๑๔ ผู้ บัง คับ มัญชา การ ทัว ไป กับ เจ้าพนักงาน ไทใหญ่ ทั้ง ๕
 นี้ มี นำ ที่ รวม กัน คือ

ต้อง ปลูก ษา ทา ฤา ถิ่น จัก การ ใน กรม ทหาร ทั้ง ยวง ทัว
 ไป ให้ เรียบ ร้อย ก็ แล ไม่ ให้ เปลือง เงิน แ่่น กิน ที่ ใ้ ใน กรม
 ทหาร ได้ เป็น แขนย แ่น อื่น หนึ่ง อื่น เกี่ยว กัน สำหรับ แ่่น กิน สับ ใ้
 ๒ ต้อง คึก ถ่าน ทรวง ทรา ความ เสื่อม ทรมาน ที่ จะมี ใน กรม
 ทหาร ตัก รอน เสียบ อย่า ให้ มี อยู่ ไ้

๓ ต้อง พร้อม กัน รับ ฝึกรับ ชอบ การ ทั้ง ปวง ใน กรม ทหาร ตาม
 นำ ที่ ของ ตน

๔ ต้อง ทริ ตรอง การ ทั้ง ยวง ที่ ยัง ไม่ ได้ ฝึ ใน กฎหมาย ฤา
 ยัง ไม่ ได้ จัก ขึ้น การ นั้น ควร จะ ต้อง มี ต้อง จัก ขึ้น จึง จะ เน้น
 การ ก็ ใน ราชการ ประการ ไ้ นั้น ให้ พร้อม กัน ทำ ความ เสน
 ขึ้น กราย บัง คับ มัญชา การ ทัว ไป จะ ได้ ทรง พระ ราช คำ ธิ การ ท่อ ไป

ข้อ ๑๕ ในการ ทิ้ง บ่วง ที่ เกี่ยว ข้อง กับ กรม ทหาร ซึ่ง จะ
จัด แก่ ไข ใน ชั้น คน นี้ คือ

๑ ให้ เรียก หาง ว่า ขาญจัน ราย ชื่อ นาย ทหาร ที่ ใ้ รับ พระ
ราชทาน ตรา ตัง (ที่ เรียก ว่า คสม มี ชัน ออฟฟิศ เซอ) นาย
ทหาร ที่ ไม่ ใ้ รับ พระราชทาน ตรา ตัง (ที่ เรียก ว่า นอน กอม
มี ชัน ออฟฟิศ เซอ) แล พลทหาร ที่ จะ เปน ราชการ ใ้ ใ้ ละ เขียบ
ทั้ง เจ้าพนักงาน ต่าง ๆ ใน กรม ทหาร ทิ้ง บ่วง นั้น มา ขึ้น ตาม
กำหนด ที่ จะ เรียก แล ใ้ ทรวจ ตรา กุ ว่า การ ควร จะ เปลี่ยน
แปลง ตำแหน่ง เหล่า นั้น ที่ จะ ใ้ เปน แขน แขน เรียบ ร้อย ที่ ประ
การใด ใ้ จัด การ แก่ ไข ไป

๒ ให้ เรียก ขาญจัน ราย ละ เขียบ ซึ่ง ใ้ เปิด ใ้ การ ต่าง ๆ
ทั้ง ประจํา เกื้อน แล การ จร ของ กรม ทหาร นั้น ๆ ใน จำนวน บั
ที่ ล่วง มา แล แล ที่ จะ กิด เปิด อีก ต่อ ไป เปน ประมาณ เท่าใด
ใ้ เสร็จ ใน กำหนด ที่ จะ เรียก นั้น แล ใ้ สอบ สอน กับ เจ้า นัก
งาน คลัง ฌหอ วิทยาการ พิพัฒน์ ถูก ต้อง แล ใ้ คัด ทริ ตรอง
ลด เงิน ลง ใ้ มาก น้อย ตาม สม ควร ที่ จะ เปน ไ้ ใ้ เสมอ เหมือน
กัน ทั่ว ไป แล ใ้ กิด ประมาณ เงิน ที่ สำรบั ใ้ ใน ราชการ
กรม ทหาร ต่อ ไป

๓ ให้ เรียก ผู้ บัง คับ การ ทหาร ทุก กรม ขึ้น จด หมาย ข้อ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ราชการ ที่มีอยู่ใน กรมนี้ๆ มีอย่างไรบ้าง แลได้จัดการนั้นๆ
 เป็นอย่างไรบ้าง แลจะจัดการต่อไปเป็นอย่างไรบ้าง การชัก
 ช้างของกรมนี้ๆ มีอย่างไรบ้าง แลกฎหมายข้อบังคับสำหรับ
 หรัยกรมนี้ๆ ใช้อยู่อย่างไรบ้าง แลให้คิกตวิ กรอง แก่ไข
 ให้เป็นแบบแผน อันหนึ่งอันเกิดวกันให้สมควรแก่ราชการ แล
 ให้ทราบถึงคมทูล พระกรุณา ให้ทราบใ้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 พระราชทาน พระบรมราชานุญาตแล้ว จึงให้ เป็นกฎหมายข้อ
 บังคับสำหรับ กรมทหารบก ฤๅทหารเรือ ใ้ทั่วไ้ไป

๔ ให้เรียกยานุชั้เล็ก ฝ้าสรรพาวุธ แลสิ่งของเครื่องใช้
 ต่างๆ พร้อมทั้งพาหนะทั้งปวง ที่มีอยู่สำหรับ กรมทหารทั้งปวง
 นั้น แลมีคำชี้แจงการที่เกี่ยวข้อกับสิ่งของนั้น ตามแต่จะ
 ท้องการ แลให้คิก รวบรวมสิ่งของทั้งนั้นไว้ในที่คลังแห่ง
 หนึ่ง แลให้จัดการที่จะเบิกจ่าย แลซ่อมแซมของเหล่านี้
 ให้เป็นของใช้ใ้ทั่วไ้ไป

๕ บัญการ ๕ นั้นที่ จะจัดทั้ง ๔ อย่างนี้ใ้จัดใ้ทำไป
 เป็นประการใด ให้ทำเป็นรายงานไว้ใ้ช้คิก

ข้อ ๑๖ ให้ท่านทั้งหลายทั้งปวง ที่ใ้รับราชการใน
 กรมทหารนั้นพึง บังคับ บัญชา คำสั่งของผู้บังคับบัญชาการทั่ว
 ไปใน กรมทหาร ซึ่งเจ้าพนักงานใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่งใ้รับ
 คำสั่งไป บังคับ บัญชาตามพระบรมราชบัญญัติ

การทุกข้อทุกประการ

ข้อ ๑๗ มณฑลผู้ที่ได้ไว้ตำแหน่งราชการ ในศาลากรมทหาร
นี้ เมื่อได้ไว้พระราชนิพนธ์ทั่วทั้งแล้ววันใด ก็ให้เข้าทำราชการ
ในวันนั้น

ประกาศมาวันศุกร์ เกือบหัว แรมค่ำหนึ่ง ปี ๒๔๖๓
อัฐศก รุศักราช ๑๒๘๔ เป็นวันที่ ๖๗๒๓ ในรัชการปีที่๒๖

ประกาศผู้ชาน

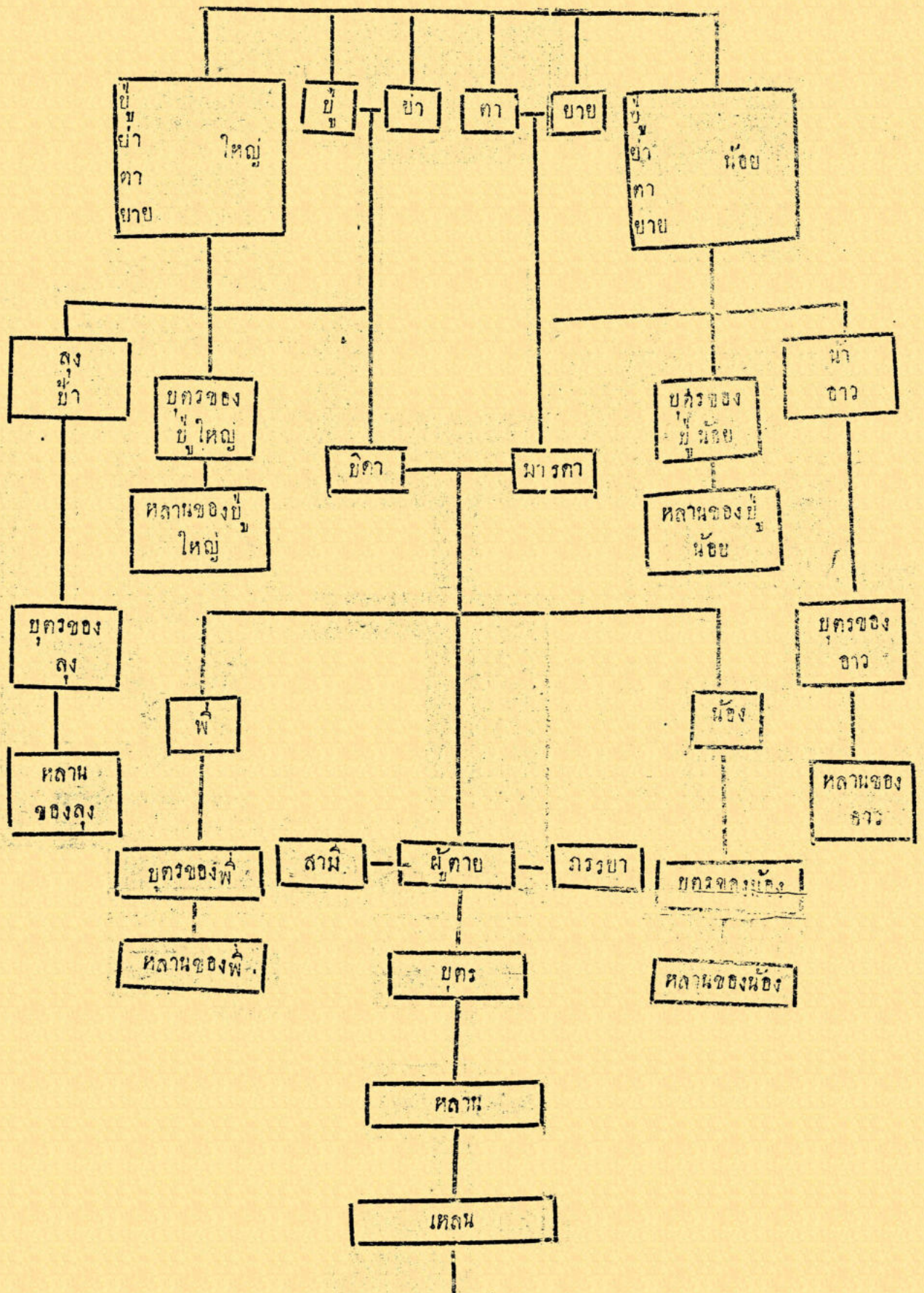
๑ มีพระบรมราชโองการ มาว่าพระรัตนตรัยสุสังฆาท ให้ประกาศ
ให้ทราบทั่วกันว่า เครื่องซึ่งแต่งไว้ทุกข์ไปช่วยในการศพ
ซึ่งใช้กันเป็นธรรมเนียมอยู่ทุกวันนี้ มีหลายอย่าง
หลายชิ้น คือ แต่งขาวล้วน อย่างหนึ่ง แต่งดำล้วน แต่งขาว
อย่างหนึ่ง ผูกผ้าขาว ลายเสือ ขาว ห่มขาว อย่างหนึ่ง ผูกม้วน
สีน้ำเงิน เสือ ขาว ห่มขาว อย่างหนึ่ง รวมเป็น ๔ อย่างด้วยกัน
แต่ในเครื่องแต่งไว้ทุกข์ไปในการศพ ๔ อย่างนี้ ยังแบ่ง
แต่งขาวล้วนขาวลายปนกันเป็นขาวล้วน ๒ วัน ขาวลายวัน ๑
ข้าง ขาวล้วนแต่เวลาเช้าเวลาเย็นอีกนั้น ขาวลายข้าง รวมแต่ง
ทั่วถึง ๖ ชิ้นเป็นการยากที่จะให้เข้าใจทั่วกันไปได้ เป็นที่
ลำบากในการที่จะให้แต่งไว้ทุกข์อย่างถูกชิ้นกันไม่เว้นวาย ทรง
พระราชดำริเห็นว่าการเป็นดังนี้ แลโดยพระราชหฤทัยทรงพระ
พิพธิคุณที่ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มหากษัตริย์จะไม่ให้เป็นที่ลำบากเช่นกล่าวมานี้สืบไป จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งแบบธรรมเนียมไว้ทุกข์ในการศพ
ชั้นใหม่ดังนี้ คือ ให้ใช้เครื่องแต่งตัวไว้ทุกข์ แต่งขาวล้วน
อย่างหนึ่ง คำล้วนห่มขาวอย่างหนึ่ง เป็นสองอย่างเท่านี้
แลถ้าผู้ไว้ทุกข์เป็นญาติสนิทแลมีอายุอ่อนกว่าก็ ถ้าไม่ได้
เป็นญาติกันเลย แต่มีบันดาศักดิ์ต่ำกว่า ถ้าจะสะแดงความ
นัยถืออย่างยิ่ง ก็ให้แต่งตัวขาวล้วนเช่นชั้นหนึ่ง การอย่าง
ธรรมเนียมบ้านเมือง ที่ใช้กันสืบมาแต่โบราณ ถ้าผู้ไว้ทุกข์
เป็นญาติสนิทแลมีอายุแก่กว่าก็ ถ้าเป็นญาติห่างแลมีอายุ
อ่อนกว่าก็ ถ้าไม่เป็นญาติกันเลย แต่มีบันดาศักดิ์สูงกว่าจะ
ไว้ทุกข์ให้เป็นเกียรติยศก็ ให้แต่งตัวคำล้วนดังนี้ให้เลิก
ธรรมเนียมไว้ทุกข์ สำหรับงานศพ อย่างแต่ก่อนนั้นเสีย ให้ใช้
ธรรมเนียมแบบที่ตั้งใหม่นี้ ทั้งแต่งงานพระศพ สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาดลามา กรมสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ครั้งนี้สืบไป ประกาศมาฉะฉานทั่วทุกหัวหน้่า ให้ทุก
คนพลก จุลศักราช ๑๒๔๘ เป็นวันที่ ๖๗๔๐ ในรัชการปัตถยบันนั้น

ตัวอย่างผู้ที่แต่งไว้ทุกข์ในการศพ ให้ถูกต้องตามประ
กาศณัษนี้ ให้ดูหมายต่อไปนี้ คือ ที่วงเส้นคำรวบ ๒ ชั้น
ให้แต่งตัวที่วงเส้นคำรวบนี้เดียว ให้แต่งขาวแลสาขาวนัย
จากกำหนดนี้แต่งคำอย่างเดียว

พิพิธภัณฑ์เจ้าฟ้ากรมพระยาและหอจดหมายเหตุ

๓๕

ประกาศไม้ขรลัก

๑ มีพระบรมราชโองการ มาร พระบัณฑิตสุรสิงหนาททำวีส
เหนือเกล้าฯ สั่งว่า การ คำขายไม้ขอน สัก ทุกวัน นี้ มีความ
เจริญ มาก ขึ้น ไม้ขึ้น ราคา จึง มีคน อยาก ได้ ไม้ มากนัก ก็ เป็น
เหตุ ให้ เกิด โจร ร้าย ลัก ไม้ ชุก ชุม ขึ้น จน ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ แต่ง ข้าราชการ ไป ชำระ ก็ สงบ แล้ว ไป
ได้ ครึ่ง หนึ่ง คราว หนึ่ง เพราะ ยัง ไม่มี ข้อ กฎ หมาย ชัด เจน ใน
การ ที่ จะ รั้ง การ คำขาย ไม้ มี แต่ ธรรมเนียม แต่ ก่อน มา เป็น
หลัก ตักสิน คน ผิด จึง แก้ว ว่า ไม้ ขอน ธรรมเนียม ข้าง ผิด
เพราะ ไม่ เห็น เป็น การ ห้าม ปราบ บ้าง จึง ทรง พระกรุณา โปรด
เกล้าฯ ให้ ประกาศ ให้ คน ทั้ง ปวง ทราบ อย่าง ธรรมเนียม แต่ ก่อน
เป็น กฎ หมาย สบ ไป ว่า

ข้อ ๑ ให้ ลูก กำนัน ผู้ ทำ บ้าน ไม้ ฤๅ คำ ไม้ นำ เขา คง ทรา
ของ คน ที่ จะ ประทับ บ้าน ไม้ นั้น ไป จด ขาญ ชี รูป พรหม ลง ไว้ ที่ ศาลา
กลาง ทุก หัว เมือง ราย ทาง เหนือ ค่าย ภาษี คำ ของ ธรรมเนียม จด ขาญ ชี
นั้น ทวง ละบาท แล้ว ให้ ผู้ว่า ราชการ กรมการ เมือง นั้น มี ขอก ลง
มา ถึง กรุง เทพฯ ทุก ครั้ง

ข้อ ๒ ทรา ของ ผู้ ใด ไม่ ได้ จด ขาญ ชี ไว้ ดัง นี้ แล้ว แล ม
ตรา ของ ผู้ อื่น รูป เทียน กัน ได้ จด ขาญ ชี ไว้ แล้ว เมื่อ เกิด ความ แย่ง
ไม้ กัน ขึ้น เมื่อ ใคร จะ ขอน สัก ก็ ให้ แยก ผู้ ใด มี ตรา ที่ ได้ จด ขาญ

ขึ้นไว้

ข้อ ๓ ถ้าผู้มาขายไม้จันทน์ ให้ผู้ว่าราชการเมือง
กรมการสืบสวนดูให้แน่นอนว่าจริง ผู้ใดใช้มาก่อน ผู้ใดใช้
ขึ้นภายหลัง แล้วให้ผู้ที่ใช้จันทน์ภายหลังนั้น แก้อุปตราเสีย
ให้ผิดกัน

ข้อ ๔ ถ้าผู้ใดเกลี้ยมาขาย ไม้จันทน์ของผู้อื่นว่าเป็นของ
ตน เพื่อจะบิดเบือนไม้ของผู้อื่นแล้ว พิจารณาเป็นยุติแล้วให้มี
โทษเท่าปลอมตรา

ข้อ ๕ ถ้าผู้ใดเก็บไม้ลอบหน้าไม้ไม่ใช้ตราของตนแล้วให้
มอบแก่อำเภอกำหนดกำหนดไว้เป็นพยาน แต่ให้เขาไม้ขึ้นไว้
ในที่แจ้งซึ่งคนไปมาเห็นได้ง่าย ไม่ให้ลับลี้ ถ้าผู้ใดไม่ทำ
ตามข้อนี้ มีโทษขึ้นแล้ว ถือเขาเป็นพินิจได้ข้อหนึ่งเจ้าของ
ไม้ไม่ต้องค่าไม้ต้นนั้น

ข้อ ๖ ห้ามมิให้ผู้ใดเลื้อยไม้เหนือ กำนาน เป็น อันยาก
ถ้าผู้ใดไม่ฟังมีโทษหาว่าลักไม้ แต่ตัวไม่มีพยานว่าเป็น
ไม้ของ ตัวแล้ว ให้ตัดสินให้ใช้ค่าไม้ขึ้นทั่วทุกแห่ง แต่ให้ปรับ
ใหม่ละเมียดลาตั้น

ข้อ ๗ ผู้ใดจะเลื้อยไม้สำหรับใช้สอย ทำบ้านเรือน ฤๅ สิ่ง
ใดๆ สำหรับใช้เองแล้ว ให้เขาไม้ที่จะเลื้อยจะตัดนั้นมาแจ้ง
ต่อ อำเภอ กำหนดให้รู้เห็นเป็นพยานว่าเป็น ไม้ของ ตัว ฤๅ ข้อ ขาย
พิพิธภัณฑ์สถานไทยและหอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๒ ลักษณะศาลกระท่อมต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ หน้า ๓๑๒
โก้นาโกย บวิสทอิ แล้วจึงทำไก่อ่ ถ้าไม่ทำตาม ข้อ นี้จะมีโทษ
เหมือน ข้อ หก ที่ว่ามา แล้วนั้น

ข้อ ๘ ถ้าผู้ใด เกบ ไม่ไว้ ไก่อ่ เกือนหนึ่ง ไม่มีผู้ใด มาถ่าย
แล้วให้ไปส่งต่อ ผู้ว่าราชการ เมือง กรมการ ประกาศให้คน
มากู อิก เกือนหนึ่ง ถ้าไม่มีใคร มาถ่าย แล้ว ให้ขาย ไม่นั้น
ไก่อ่ราคาเท่าใด ให้ใช้สืบลก แล้ว ให้แก่ผู้เกบได้

ข้อ ๙ ถ้าผู้ว่าราชการ เมืองกรมการ ผู้ใด ไม่ประพฤติ ตาม
พระราชบัญญัตินี้ โดยสุจริต ก็หาผล ประโยชน์ให้ผิดไป อย่างใด
อย่าง หนึ่ง แล้วพิจารณาไก่อ่ความจริง ให้มี โทษ ตาม กฎหมาย
ลักษณะอาญา หลวง

ประกาศ มาแต่ฉวัน ๑ เกือน ๗ ขึ้นค่ำ ๑ ปี ๒๓๓๗ ศก
ศักราช ๑๒๔๙ เป็นวันที่ ๒๓๖๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ

พระราชบัญญัติเพิ่มเติม

ศาลต่างประเทศ เมืองนครเชียงใหม่

๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่ง
ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วงษะโวธรรภาส เสนา
บดีว่า การ ต่าง ประเทศ ทราพระราชบัญญัตินี้ไว้เป็น ข้อ แก่ใจ
เพิ่มเติมพระราชบัญญัติสำหรับ ศาลต่าง ประเทศ ณเมืองนคร

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

หน้า ๗๐๓ ลักษณะ ศาลคดีต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ เดิม ๒

เชียงใหม่ได้ทราบทั่วกันว่า ให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ สำหรับชำระผลลงตระลาการ ศาลเมือง
นครเชียงใหม่ ซึ่งตั้งขึ้นไว้ตามความในหนังสือสัญญาใน
ระหว่างกรุงสยาม แล กรุงเกรตบริเตนที่ทำไว้เมื่อวันที่ ๓
เดือนเสปเตมเบอ คฤศตศักราช ๑๘๘๓ ตรงกับวัน ๒
เดือน ๑๐ ขึ้น ๒ ค่ำ แลพระราชบัญญัตินั้น พระราชทานไว้แต่
เมื่อวันที่ ๖ เดือน ๒ แรม ๘ ค่ำ ปีวอกฉศก- ๑๒๔๖
แลบัดนี้ทรงพระราชดำริห์เห็นสมควรที่จะได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง
ความในพระราชบัญญัติครั้งก่อนนั้นบ้าง จึงได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งข้อพระราชบัญญัติดังนี้

ความในข้อ ๑๒ พระราชบัญญัติก่อนนั้นให้ถือว่า ให้ใช้ในความ
แพ่ง ความในสาร

ความในข้อ ๑๓ นั้นให้ยกเลิก แลเปลี่ยนความแทนดังนี้
เมื่อจะพิจารณาขึ้นศาลความ ซึ่งสัปปะยกต์ อัง กฤษ เปน โจทก์ ฤฯ จำเลย
แลความที่ สัปปะยกต์ อัง กฤษ เปน กันเองนั้น กองสุต ฤฯ ไวซังกงสุล
มีอำนาจตาม หนังสือสัญญา ที่จะไป อยู่ใน เวลา ชั่วระ นั้นแต่
จะตั้ง คัด สำเนาสำนวน ความให้ กองสุต ฤฯ ไวซังกงสุล เลใน ความ
ที่ จำเลย เปน สัปปะยกต์ อัง กฤษ นั้น ต้อง คัดสำนวน ความ ให้ กองสุต
ไม่ คัด คำ ขรรมนิยม แล กองสุต มีอำนาจจะแนะนำตระลาการ
ตาม ที่ จะ ได้ ให้ สมควร เพื่อ ประโยชน์แห่ง ความ ยุติธรรม แล

เล่ม ๒ ลักษณะ ศาลคดีต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ หน้า ๓๐๔

สำเนา นั้น ต้อง คัด ให้ กงสุล ญวาชกงสุล เป็น ครั้ง เปน คราว
ตาม ที่ จะ ใ้ ขอ ถ้า ความ เรือง โศก จำเลย เปน คน ใน บังคับ อังกฤษ
ญวาช เปน คน ใน บังคับ อังกฤษ ทั้ง โจทก์ แล จำเลย แล้ว จะ ต้อง ส่ง
คำ ทัก สิ้น ไป ให้ กงสุล ญวาชกงสุล ทราบ ก่อน เวลา ที่ จะ ทัก สิ้น
ความ นั้น ฅศาล ถ้า ความ เรือง โศก จำเลย เสนอ ไทย แล้ว อย่า
ให้ ทัก สิ้น ใน เวลา ที่ กงสุล ไม่ อยู่ ไ้ ศาล นั้น ด้วย เว้น ไว้ แต่ ใ้
บอก ล่วง นำ ให้ กงสุล ญวาชกงสุล นั้น ทราบ แล้ว ว่า จะ ทัก สิ้น
เวลานี้ ๆ แล้ว ถ้า กงสุล ไม่ มา จง ทัก สิ้น ใ้

ความ ใน ข้อ ๑๔ พระราชบัญญัติ เนี้ นั้น ใ้ ยก เลียบ แล ใ้
เปลี่ยน ความ ไว้ แทน ทั้ง นี้ ว่า ถ้า กงสุล ญวาชกงสุล เสนอ สมควร
เพื่อ ประโยชน แห่ง ความ ยุติธรรม ก็มี อำนาจ ตาม หนังสือ สัญญา
ที่ จะ ใ้ ลงลาย มือ กงสุล ญวาชกงสุล ไป ถึง ระยะเวลา ใน เวลา ไ้
ก่อน ที่ ใ้ ทัก สิ้น ความ แล้ว นี้ ว่า ความ เรือง โศก ที่ โจทก์ แล
จำเลย เปน สืบแยก ต่ อังกฤษ ทั้ง ๒ ฝ่าย จะ ใ้ ย้าย มา ชำระ
ฅศาล กงสุล อังกฤษ ก็ ใ้ เพราะ ทั้ง นี้ เมื่อ กงสุล ญวาชกงสุล
จะ ใ้ มี หนังสือ ไป ถึง ระยะเวลา ตาม ความ ใน หนังสือ สัญญา แล้ว
ก็ ใ้ ระยะเวลา ส่ง ความ นั้น ไป ให้ กงสุล

ความ ใน ข้อ ๑๕ ใ้ บอก ว่า ที่ ว่า เมื่อ ระยะเวลา บังคับ
ไม่ ชวย ประการ ไ้ ใ้ ใ้ ความ ร้อง ชี้ ใน ศาล ใ้ ระยะเวลา

พิพธิภัณฑ์ ศาล ไ้ และ หอจดหมายเหตุ

จดหมาย มั่นทัก คำท้วงติงทะเลาะคำร้องนั้นลงไว้ แลให้ตระ
ลาการ จดหมาย คำแก้ลงไว้ทุกครั้ง ถ้าตระลาการ มีฟังรู้ความ
ร้อง ให้ร้องต่อ ข้าราชการ เป็นพยานไว้ด้วยความซื่อ ให้ยกเลิก

ข้อ ๑๖ ให้ยกเลิกเปลี่ยนความ แทนดังนี้ว่า ในความแพ่ง
แลความ นครบาล ซึ่ง สืบแยกคดี อรรถ เป็น โทษ ฎาเป็นจำเลย
ในศาลต่างประเทศ ลูกความ จะร้อง อทธรณ์ ถึง กรุง เทพฯ ก็ให้
แล ลูกความ ซึ่งเป็น สืบแยกคดี อรรถ ต้อง รับอนุญาต ทงสุด
ฎา ๖๖ ของสุด ก่อน แล ลูก ความอื่น ต้อง รับ อนุญาต ตระลาการ
ซึ่ง ข้าราชการ นั้น แล ใน ระหว่าง เวลา ที่ ความ นั้น ยัง ร้อง อทธรณ์
ค้าง อยู่ คำ ทักสิน ศาล เมือง เชียง ใหม่ ต้องงกไว้ตาม
กำหนด เวลา ที่ ตระลาการ แล ทงสุด ฎา ๖๖ ของสุด จะ ได้ ตกลง
กัน ข้อ มั่งคั่ง ใน ความ อทธรณ์ ซึ่ง ท่าน เสนาบดี ว่า การ ต่าง ประเทศ
ของ สมเด็จ พระเจ้า แผ่นดิน สยาม แล ท่าน มินิสเตอร์ เจริญ
ของ สมเด็จ พระนางเจ้า อังกรณย์ ได้ ตกลงกัน มี ข้อ ไป ใน นี้ ถ้า ผู้ใด
จะร้อง อทธรณ์ ก็ ต้อง ประพฤติ ตาม ข้อ มั่งคั่ง นี้ ด้วย

ประมาณวัน พฤศจิก นี้ เกือบหก ชันเจกคำ บัญญพศก
จุลศักราช ๑๒๔๘ เป็นวันที่ ๖๗๔๓ ในรัชกาล ประจุบันนี้

ประกาศเร่งเงินค่าราชการ

๑ ท้ายเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ไชยวงศ์ รับพระบรมราชโอง
การใส่เกล้าฯ พึ่งพิธักษ์เจ้าศาลาใหญ่และหอจดหมายเหตุว่า ตั้งแต่
<https://museum.coj.go.th/>

เสด็จเสวย ถว้ลยราชสมบัติ บรมราชาภิเศก ก็ให้ทรง ทนบำรุง ช่อม
 แชม พระนคร ทำการ โยธา ต่างๆ เป็น อันมาก จำนวน ขึ้นเมื่อ
 โทศก ก็ให้เกณฑ์ ราชการ เลข ทนาย เลข สม เลข ทาษา ทำการ
 โยธา จำนวน ขึ้นเมื่อ ทวิ ศก ยกให้เป็น กำลัง แก่เจ้าหมื่น ไม่ได้
 ยอดเกณฑ์ ๆ บั้วอก จัตุรศก เกณฑ์ เก็บเพิ่ม ทำการ โยธา ต่างๆ
 เงิน ยัง ไม่พอ จ่าย ใน ราชการ จึง ให้เกณฑ์ จำนวน ขึ้น ระกาเขมยศก
 ขึ้น ขณศก ขึ้น กุณสัปตศก ขึ้น ชวคชัฐศก ขึ้น ลุนพศก ห้าจำ
 นวน เกณฑ์ สาม สอง แล้ว ได้ มี หมาย ไป ผู้ใด ส่ง เงิน ห้า จำ
 นวน เสรีฯ ให้ขึ้น จำหน่าย ตาม ขราพิการ ความ แจ่ง อยู่ใน หมาย
 ครั้ง ก่อน นั้น แล้ว ถ้า หมูใด กรม ไท ที่ ให้ ส่ง เงิน ค่า ราชการ ห้า
 จำนวน ขึ้น จำหน่าย เสรีฯ แล้ว จะ ให้ เกณฑ์ แต่ละ คน คง ถ้า หมูใด
 กรม ไท ไม่ ส่ง เงิน ค่า ราชการ ห้า จำนวน เสรีฯ แล้ว ไม่ ให้ ขึ้น
 จำหน่าย เจ้า พนักงาน จะ เกณฑ์ เต็ม ตาม จำนวน เต็ม บั้นนี้ ทรง
 พระราชดำริห์ว่า แต่ ก่อน มา เงิน ค่า ราชการ เกณฑ์ ใน ไพร่ สม
 กำลัง ก็ ให้ ใช้ จ่าย ใน ราชการ โยธา ทั้ง สั้น เป็น ขรรมนิยม
 ประเพณี มา แต่ ไชยธา จึง ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ สั่ง ว่า
 ใน บั้น กุณนพศก นี้ มีการ โยธา ที่ จะต้อง ทำ ก็ มาก หลาย อย่าง เงิน
 ค่า ราชการ ก็ คง คง เป็น อัน มาก จะต้อง เกณฑ์ เลี้ย แ่ง เขา
 ให้ เจ้า หมู ภูธ. สมควร นั้น ให้ เกณฑ์ เก็บ ค่า ราชการ ทั้ง แต่
 ณ บั้น ชาร สมฤทธิศักดิ์ มา ถึง บั้น ขณศก ก็ ให้ จำนวน ยก พระราชทาน
 พิธีนี้ ก่อน เจ้า เจ้า ไท และ หลาน หลาน มา ยก เหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

ให้แก่เจ้าหมื่นหัวจำนวน ครบเกณฑ์ให้ส่งเงินค่าราชการสี่
จำนวน ซึ่งบอกพระราชทานให้ทั้งนั้นนี้ เพราะจะให้เจ้าหมื่น
ไต้มีประโยชน์แล้ว แลจะให้เห็นแก่ราชการนำเงินค่าราชการ
เก่าใหม่ มาส่งให้ทันตามกำหนดในเดือนสิบเอ็ด เดือน
สิบสอง ปี ๒๓๓๖ พศกให้เสร็จตามบอกเกณฑ์ ถ้าพ้นกำหนด
ถึงเดือนอ้ายไม่ส่งเงินค่าราชการให้เสร็จ จะเกาะเร่งรัด
ไว้กว่าจะได้เงินตามพระบรมราชกระแส นั้น ให้กรมหาตไทยกรม
พระกระลาโหม กรมพระสุรัสวดี หมายบอกไปในเจ้าต่างกรม
แล้วยังไม่ได้ตั้ง กรมฯ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ข้าราชการฝ่ายทหาร
พลเรือนในพระบรมหาราชวัง ฝ่ายพระราชวังมฤคทายวันทั่ว
หมายมาณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด ขึ้นสองค่ำ ปี ๒๓๓๖ พศก
ศักราช ๑๒๔๔

๓๕

ประกาศเรื่องชำระเลข เจ้าสิ้นพระชนม์

นายถึงแก่กรรม

๑ ท้ายเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ไชยวงศ์ รัชพระบรมราชโอง
การใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ท้าย ขรรณ
เนียมแต่ก่อนมา ถ้าเจ้าสิ้นพระชนม์ นายถึงแก่กรรมแล้ว
ให้จักชำระเลข กว่าจะพระราชทานเพลิงใน ปีหนึ่ง แล้วจึงให้
ชำระเลข ศักดิ์ประสิทธิ์ไชยสงคราม และหอจดหมายเหตุ

คำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า ให้ กรมพระสุรัสวดี หมาย ออกไป ให้
 รั้ง ทัว กัน ตั้ง แท่นนี้ ต่อ ไป ถ้า ศพ เจ้า นาย ที่ จะ พระราชทานเพลิง
 เมรุ ท้อง สนาม ให้ งก ชำระ เลข จน พระราชทานเพลิง เต็ม ตาม
 ขบรมเนียมเดิม ถ้า พระบรมวงษานุวงษ แล ข้าราชการ ที่ ให้
 พระราชทาน โภช กำหนด อย่าง ซ้ำ เพียง ปี หนึ่ง ให้ ชำระ เลข เว้น
 ไว้ แต่ เจ้าภาพ จะขอ พระราชทาน พระบรมราชานุญาต ได้ พระ
 ราชทาน พระบรมราชานุญาต ให้ จดชำระ ต่อ ไป อีก เพียง ใด
 ใด เพียง หนึ่ง ถ้า ข้าราชการ ที่ ดำเนิน ทาศักดิ์ กว่า นี้ จะ ให้
 พระราชทานเพลิง แล้ว ก็ ถ้า ยัง ไม่ ให้ พระราชทานเพลิง ก็ ก็
 ให้ ลงมือ ชำระ เลข อย่า ให้ เกิน ๘ เดือน ไป ได้ ซึ่ง ไป รกเกล้าฯ
 มา ทังนี้ ให้ เป็น กำหนด เพื่อ จะมี ให้ เลข ที่ นายตาย ไป แล้ว ใคร
 จะ สืบบุญ ไป นี้ ให้ กรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม กรม
 พระสุรัสวดี หมาย ออกไป ใน เจ้าต่าง กรม แล ยัง ไม่ ได้ ตั้ง กรม
 ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน แล ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ใน พระบรมมหา
 ราชวัง ฝ่าย พระราชวัง มวย ให้ รั้ง ทัว กัน

หมาย มา ณ วัน อังคาร เดือนสิบ แรมสิบเอ็ดค่ำ ปี ฤกษ์นพศก
 ศักราช ๑๒๔๔

ฯ

ประกาศเพิ่มเติมเรื่องไม้ซุงหลัก

๑ พิพิธภัณฑ์เจ้าฟ้าธรรมาธิบดินทร และ หอจดหมายเหตุ
 มี พระบรมราชโองการ มี พระบัญชา พระสุรัสวดี สืบหา
<https://museum.coj.go.th/>

คำวิเศษณ์เกล้าฯ สั่งว่า ความในข้อ ๒ แลข้อ ๘ ประกาศ
ว่าด้วย การค้าขายไม้ขอมสัก ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศเป็นกฎหมาย ลงวันอาทิตย์ เดือนเจ็ด ขึ้นค่ำหนึ่ง
ปีกุนนพศก คักราช ๑๒๔๔ นั้น ข้อความยังบกพร่องอยู่หา
ชัดเจนไม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเพิ่มเติมในประกาศนั้น
ให้คงใช้ดังนี้

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ใดมีของทรงวานนิกรูปอย่างใดสำหรับตีต้น
ไม้ขอมสักนั้นให้นำของตราสำหรับตีต้นไม้ขอมสักนั้นให้นำของ
ตราสำหรับตีต้นไม้ขอมสัก แลของตราสำหรับตีไม้ขายไปจก
บ้านผู้ใด ของตรานั้นไว้ต่อสู้ว่าราชการเมือง กรมการให้ผู้ว่า
ราชการเมือง จักกรมการที่มันคงเป็นเจ้าพนักงานจกบ้านผู้
ต่อสู้เจ้าของทำป่าไม้ทำลายใด แลจำลองรูปของตราไว้ที่ศาลา
กลางเป็นสำคัญจงทราบ แล้วให้ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ
เมืองนั้น ๆ ส่งบ้านผู้ใดรูปจำลองของตราทั้งปวงของผู้ใดที่ได้
จกบ้านผู้ใดไว้ในเมืองนั้นไปยังผู้ว่าราชการเมือง ตาม ฎาที่เรียก
ว่าเมืองระแหงซึ่งเป็นเมืองกลางเมืองหนึ่ง เมืองสวรรคโลกย์
เป็นเมืองกลางเมืองหนึ่ง สำหรับรวบรวมรูปจำลองของตรา ฎา
ของตราทั้งปวงไว้ ผู้ว่าราชการเมืองตาก แลเมืองสวรรคโลกย์ต้อง
ทำบ้านผู้ใดรูปจำลองของตรา ฎาของตราทั้งปวงของผู้ใดที่ได้มา
จกบ้านผู้ใดไว้แล้วรีบนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และหอลดหมายเบ็ด
ตราทั้งปวงที่กล่าวอย่างส่งไป

ให้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการทุก ๆ หัวเมือง ขันคาที่มีข้าไม้
ซอสนัก แลเมืองที่เป็นเมืองค้าขายไม้ซอสนัก แลส่งไปให้เจ้าพนักงาน
งานท่าณภาษีที่เมืองไชยนาท ซึ่งเป็นผู้ตรวจไม้ระหว่างกลาง
ให้ทราบด้วย แต่ในกำหนดเดือน ๕ เดือน ๖ จงทุกราย
แล้วให้ส่งขานวนที่รูปดวงตราทั้ง ปวง นั้นลง มาณกรุงเทพฯ ด้วย
เหมือนกันทุก ๆ อย่าง ถ้าผู้ใด มาจกขานวนที่รูปดวงตราของ
ผู้อื่น ที่ไ้มาจกขานวนไว้ก่อนแล้ว กรมการเจ้าพนักงานเมือง
ซึ่งเป็นกลาง ต้องแจ้งความไปให้เจ้าของดวงตราที่ซ้ากัน
ณเมืองใด ให้ทำดวงตรานั้นเสียใหม่อย่าให้ซ้ากันได้ ถ้ามี
การวิวาทข้อเถียงกันในเรื่อง ดวงตราซ้ากัน มาตีไม้กัน ทิ้งกัน
ใด ก็ให้ตัดสินให้ไม้ชิ้นแก่ผู้ที่ได้ขานวนที่รูปดวงตราไว้ก่อน
จงทุกราย

ข้อ ๘ ว่าถ้าผู้ใดพบฎาเห็นไม้ ซึ่งหาย ใต้ ที่แห่งใด
ผู้นั้นต้องนำไม้นั้น มาส่งต่อผู้ว่าราชการเมืองกรมการ แลแขวง
กำหนดนายอำเภอ ที่อยู่ใกล้เคียงแต่ภายในกำหนด ๑๕ วัน
เมื่อผู้ว่าราชการเมืองกรมการ แลแขวงกำหนดนายอำเภอตำบลใด
ไ้รับไม้จากผู้ใดเก็บไว้แล้ว ให้คิดราคาไม้ให้ตาม
ธรรมเนียมที่เก็บไว้ ไม้ใหญ่ทั้ง แต่แปด ก่าขึ้นไป ต้นละบาท
ใหญ่ ๗ ก่า ๖ ก่าใหญ่ ๕ ก่า ต้นละสองสลึง ไม้คดักแพ
ต้นละสลึง ให้แก่ผู้ใดเก็บไว้ก่อนไม้นั้น ให้ผู้ว่าราชการ
เมืองกรมการ แลแขวง กำหนดนายอำเภอเก็บรักษาไว้มี ก่า

หนก ๑๒ เกือบ คิกตั้งแต่วันที่ไ้รับไม้ไว้แต่ให้แขวง
กำหนดขายอำเภอผู้นั้น ทำบาญชีจำนวนไม้รายกำรายวงมด คง
ทรวรู้อย่างไร ไปยื่นต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการทุกครั้ง
ภายในกำหนด ๑๕ วันตามระยะทางใกล้ไกล แล้วให้ผู้ว่า
ราชการเมือง กรมการ ประพฤติดังนี้

๑ ให้ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ ให้หนังสือบอกลงมา
ณกรุงเทพ ฯ

๒ ให้มีหนังสือแจ้งความไป ให้ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ
หัวเมือง ที่อยู่ใกล้เคียง ให้ทรวโดยชักเจน

๓ ให้ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ ออกประกาศไว้ที่แจ้ง
ให้คนทั้งปวง ทรวทั่วกันมีกำหนด ๑๒ เกือบ ตั้งแต่วันที่ไ้
รับไม้ไว้ในระหว่าง ๑๒ เกือบ ตั้งแต่ไ้รับไม้ไว้ ผู้ว่า
ราชการเมือง กรมการ ออกประกาศไว้แล้ว เจ้าของไม้ซุง
มาพบไม้ของทั่วแน่นอนแล้ว ให้ทำเรื่อง รวมาขึ้นต่อผู้ว่า
ราชการเมือง กรมการขอไม้ขึ้นคืน ให้ผู้ว่าราชการเมือง
กรมการ ทรวทุกทั้ง ทรวของผู้นั้น กับรูปดวงตราที่ มาจดลง
ไว้ในบาญชีกับรูปดวงตรา ซึ่งที่ประจำอยู่ที่ต้นไม้ซุง
ถ้าไม้ขึ้นไม่มีดวงตรา แต่เจ้าของมีสิ่งสำคัญแลพยานเช่น
หลักฐานว่าเป็นของทั่วถูกคั้ง ไม่เป็นที่สงสัยแล้ว ก็ให้เรียก
พพิรภณห์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เอาเงินซึ่งผู้ว่าราชการเมือง กรมการ กำหนดขาย อำเภอบอกแทน
ให้แก่ผู้เก็บไม้ไปเท่าใดไว้ ก็ให้เรียกเอาเงินค่ารักษา
ไม้ขึ้นเดือนหนึ่ง ต้นละสองสลึง (ถึงไม่ครบเดือน ก็ต้องคิดเป็น
เดือนหนึ่ง) จงทุกราย แล้วคืนไม้ให้แก่เจ้าของไป ถ้าคำ
ประกาศได้ยึดไว้ครบกำหนด ๑๒ เดือนแล้วไม่มีผู้ใดมาติด
ตามว่ากล่าวว่าเป็นของตัวแล้ว ไม้เหล่านี้จะมีดวงตราที่ตีไม้มี
ดวงตราที่ ให้ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ ออก ประกาศขาย
ทอดตลาดไม้ นั้น ได้เงิน มากน้อยเท่าใด ให้ผู้ว่าราชการเมือง
กรมการ หักไว้รายเงินที่ได้ออกแทนให้ค่าจ้าง ผู้เก็บไม้
ให้แก่กรมการ กำหนดขาย อำเภอบริการผู้รักษา แล้วเงินเหลือเท่าใด
ให้แบ่งเป็น ๓ ส่วน ให้รางวัลแก่ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ
ส่วน ๑ จะได้แจกจ่ายในการรักษาไม้ เงินเหลืออยู่อีก ๒ ส่วน
นี้ให้ส่งพระคลังมหาสมบัติ จงทุกราย

ข้อ ๑๐ ว่าผู้ที่ทำข่าไม้เหล่านี้ ยางที่มีเจ้าหน้หลายราย เมื่อ
จะตัดไม้ลงลำน้ำให้ตัดตราเจ้าของไม้ ตามดวงตราที่ได้ไปจาก
บ้านชื้อไว้ นั้นลงที่ ต้นไม้ จงทุกต้น แล้วจึงให้ตัดไม้ลงน้ำไป
ถ้าเจ้าหน้ รายใดเก็บไม้ของผู้เป็นลูกหน้ได้ ห้ามอย่าให้ตัดตรา
ไม้หน้ก่อนให้นำไม้หน้มาไป คำนับกรมการ กำหนดในจังหวัด
ที่ตัวพักอยู่ แล้วให้นำหนังสือสัญญาเจ้าของไม้ ซึ่งเป็น
ลูกหน้กับดวงตราของตัว ไปแจ้งต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการ

เล่ม ๒ ลักษณะคักคินาพระบรมวงษานุวงษ หน้า ๗๑๔

เมืองนี้ๆ ทรวงกูหนึ่งสี่สัญญา แลทวงตราเจ้าหนี้ลูกหนี้ ถูก
ต้องตามมาบัญชีแล้ว จึงให้เจ้าหนี้ ตีตรารับเอาไม้นั้นไป แต่
ให้ผู้ที่รับเอาไม้นั้น ไปเสียค่ารักษาให้แก่กรมการ กำหนด ตาม
ราคายังคัยใน ข้อ ๘ จงทุกราย แลความในข้อประกาศนี้
จะไม่ลบล้าง ฤฯ เปลี่ยนแปลง ข้อความใน ประกาศทั้งปวง นอก
จาก ความใน ข้อ ๒ แล ข้อ ๘ ซึ่งว่าด้วย การ ค่าขายไม้ชน
ลัก ซึ่งลงพิมพ์ ประกาศ ไป เมื่อวันที่ อาทิตย์ เดือนเจ็ด ขึ้นหนึ่ง
คำณูนพศก ศักราช ๑๒๔๙ นั้น ให้คงใช้ไป ตามประกาศเดิม จง
ทุกประการ ประกาศเพิ่มเติมมาฉวัน ๒ เดือน ๑๑ แรม ๑ ค่ำ
ปีณนพศก ศักราช ๑๒๔๙ เป็นวันที่ ๖๔๑๑ ในรัชกาล
ปัตยุบันนี้

พระราชบัญญัติ

ตำแหน่งคักคินาพระบรมวงษานุวงษ

ศักราช ๑๒๔๒ วราหสังวัตรภักทยบพาศกาพิชกษ ท
คัยคิถิรวีวรย์จุบันบริเฉทกาลกำหนด พระบาท สมเด็จ พระปร
สันทรมหาจุฬาลงกรณ์ยทินทรเทพยมหามงกุฏ มุรคยรัตนราชวิ
วงษวรุตมพงษ์บริพัตรวรชคัยราชนิกรไธถม จาตุรัตนบรมหาจักร
พรรภีราชสังกาศบรมขรรมิกรมหาราชาธิราช ขรมนารถยพิตร
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

มโหฬาร

โดย สถานทักษิณา ภิมุข พร้อม ท้วย พระบรมวงษานุ

วงษ ข้าทูลลอองธุลีพระบาทเฝ้าเบื้องบาท บงกชมาศ มีพระ

บรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาททำหรัสเหนือเกล้า

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ตำแหน่ง ศักดินา ในพระ

ราชกำหนดที่มีสืบมาแต่โบราณ เปน การครั้งคราว กรุงเท

พมหานครเรียบทว่าทวารวดีนั้น มีกำหนด ตำแหน่งนาพระบรม

วงษานุวงษยังมีน้อยอยู่ หากถูกต้องกับการที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

นี้ไม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชกำหนด ลำดับพระยศ

แลตำแหน่ง ศักดินาพระบรมวงษานุวงษขึ้นใหม่ ไว้เป็นแบบฉบับ

สำหรับแผ่นดินสืบไปดังนี้ ตำแหน่ง ศักดินาพระบรมวงษานุ

วงษฝ่ายหน้า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชดำรงศักดินา ๑๐๐๐๐๐

สมเด็จพระเจ้าไอยกยาเธอเจ้าฟ้า มีกรม แล้วทรงศักดินา ๕๐๐๐๐

ยังไม่มีกรม ทรงศักดินา ๓๐๐๐๐ สมเด็จพระอัยกาเธอเจ้าฟ้า

มีกรม แล้วทรงศักดินา ๔๐๐๐๐ ยังไม่มีกรม ทรงศักดินา ๓๐๐๐๐

สมเด็จ พระเจ้าบรมวงษเธอเจ้าฟ้า มีกรม แล้วทรงศักดินา

๔๐๐๐๐ ยังไม่มีกรม ทรงศักดินา ๓๐๐๐๐ สมเด็จ พระ

เจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้า มีกรมแล้วทรงศักดินา ๔๐๐๐๐ ยัง

ไม่มี กรม ทรง ศักดินา ๓๐๐๐๐ สมเด็จ พระเจ้าลูกยาเธอเจ้า

ฟ้า มีกรมแล้วทรงศักดินา ๔๐๐๐๐ ยังไม่มีกรม ทรงศัก

ดินา ๓๐๐๐๐

คักกีนาศ ๓๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐. พระ
 เจ้าหน้องยาเขอเจ้าฟ้า มี กรม แล้ว ทรงคักกีนาศ ๓๐๐๐๐. ยัง
 ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ พระเจ้าลูกยาเขอเจ้าฟ้า มี
 กรมแล้ว ทรงคักกีนาศ ๒๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐
 พระเจ้าไปยกาเขอ มี กรม แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง
 ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๗๐๐๐ พระเจ้าอัยกาเขอ มี กรม
 แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๗๐๐๐
 พระเจ้าบรมวงษเขอ มี กรม แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง ไม่
 มี กรม ทรงคักกีนาศ ๗๐๐๐ พระเจ้าราชวรวงษเขอ มี กรม
 แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๗๐๐๐
 พระเจ้าหน้องยาเขอ มี กรม แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง
 ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๗๐๐๐ พระเจ้าลูกเขอ มี กรม แล้ว
 ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๖๐๐๐ สมเภา
 พระเจ้าหลานเขอเจ้าฟ้า มี กรม แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๕๐๐๐ ยัง
 ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๖๐๐๐ พระเจ้าหลานเขอ มี กรม แล้ว ทรง
 คักกีนาศ ๑๑๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ๔๐๐๐ พระเจ้าขวรวงษเขอ มี กรม
 แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๔๐๐๐ พระ
 ขวรวงษเขอ มี กรม แล้ว ทรงคักกีนาศ ๑๐๐๐๐ ยัง ไม่ มี
 กรม ทรงคักกีนาศ ๔๐๐๐ พระสัมพันธวงษเขอ มี กรม แล้ว ทรง
 คักกีนาศ ๑๑๐๐๐ ยัง ไม่มี กรม ทรงคักกีนาศ ๑๐๐๐๐ พระประ

หน้า ๗๗ ลักษณะ ศักกีนี พระบรมวงษานุวงษ เล่ม ๒
 พันธวงษเธอ มีกรรมแล้ว ทรง ศักกีนี ๑๐๐๐ ยังไม่มีกรรม
 ทรง ศักกีนี ๓๐๐๐ พระ วรวงษ เธอ มี กรรมแล้ว ทรง ศักกีนี
 ๑๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี ๓๐๐๐ พระวงษเธอ
 ทรง ศักกีนี ๒๐๐๐ ตำแหน่ง ศักกีนี พระ บรม วงษานุวงษ ฝ่าย
 ใน สมเด็จพระ บรมราชชนนี ดำรง ศักกีนี ๑๐๐๐๐๐ สม
 เภ พระ บรมราชเทวี ดำรง ศักกีนี ๑๐๐๐๐๐ พระ ราชเทวี
 มีกรรมแล้ว ทรง ศักกีนี ๕๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี
 ๓๐๐๐๐ สมเภา พระเจ้า ไปยิกาเธอ เจ้าฟ้า มี กรรมแล้ว ทรง
 ศักกีนี ๕๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี ๓๐๐๐๐ สมเภา
 พระเจ้า ไปยิกาเธอ เจ้าฟ้า มี กรรมแล้ว ทรง ศักกีนี ๕๐๐๐๐
 ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี ๓๐๐๐๐ สมเภา พระเจ้าบรม วงษ เธอ เจ้า
 ฟ้า มีกรรมแล้ว ทรง ศักกีนี ๕๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักก
 นี ๓๐๐๐๐ สมเภา พระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้า มีกรรมแล้ว ทรง
 ศักกีนี ๕๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี ๓๐๐๐๐ สมเภา
 พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า มีกรรมแล้ว ทรง ศักกีนี ๕๐๐๐๐ ยัง ไม่
 มีกรรม ทรง ศักกีนี ๒๐๐๐๐ พระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้า มี กรรม
 แล้ว ทรง ศักกีนี ๓๐๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี ๑๕๐๐๐
 พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า มีกรรมแล้ว ทรง ศักกีนี ๒๐๐๐๐ ยัง ไม่
 มีกรรม ทรง ศักกีนี ๑๕๐๐๐ พระเจ้า ไปยิกาเธอ มีกรรม
 แล้ว ทรง ศักกีนี ๑๕๐๐๐ พระเจ้า ไปยิกาเธอ มีกรรม
 แล้ว ทรง ศักกีนี ๑๕๐๐๐ ยัง ไม่มี กรรม ทรง ศักกีนี ๗๐๐๐

เล่ม ๒ ตักขณคักกีนาวพระบรมวงษานวงษ หน้า ๗๑๘
 พระเจ้าโอยิกาเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ ยังไม่
 มีกรรม ทรงคักกีนาค๗๐๐๐ พระเจ้าบรมวงษเธอ มีกรรมแล้ว
 ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๗๐๐๐ พระเจ้า
 ราชวรวงษเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ ยังไม่มีกรรม
 ทรงคักกีนาค๗๐๐๐ พระเจ้าน้องนางเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกิ
 นาค๕๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๗๐๐๐ พระเจ้าลูกเธอ
 มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๖๐๐๐
 พระอรรคชายาเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๖๐๐๐๐ ยังไม่
 มีกรรม ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า มี
 กรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๖๐๐๐
 พระเจ้าหลานเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๑๐๐๐๐ ยังไม่มี
 กรรม ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ พระเจ้าขวรวงษเธอ มีกรรมแล้ว
 ทรงคักกีนาค๑๐๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๕๐๐๐ พระขว
 รวงษเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๑๐๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกิ
 นาค๕๐๐๐ พระสัมพันธวงษเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๑๐๐๐๐
 ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๓๐๐๐ พระประพันธวงษเธอ มีกรรม
 แล้ว ทรงคักกีนาค๑๐๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรงคักกีนาค๑๐๐๐ พระ
 ขวรวงษเธอ มีกรรมแล้ว ทรงคักกีนาค๑๐๐๐๐ ยังไม่มีกรรม ทรง
 คักกีนาค๓๐๐๐

พิธีการพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชดิสลักษณ์

ประกาศ ได้ ขณบ ธรรม เฉียนมหากเล็ก

มีพระบรมราชโอง การ คำหวัดเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ทรง พระ
 ราช คำวิที ถึง การ ซึ่ง ทรง เลือก คักมหากเล็ก ผู้ ประกอบคุณวุฒิ
 ทั้ง แต่ง พระราชทาน บัณฑิตักกิ ให้ได้เป็น ตำแหน่ง รัชการ
 ตาม สมควร แก่คุณา นุรูป ใน ถาส สมัย อัน สมควร นั้น ด้วย
 ธรรมนิยม แต่ ก่อน มา ก่อน เวลา เสกฯ ออกว่า รัชการ แผ่น
 ดิน มหากเล็ก ได้ กรวย ทูล รายงาน กาน ต่าง ๆ นับว่า เป็น ช่อง
 โอกาส ของ มหากเล็ก ที่ จะ ได้ แสวง คุณวุฒิ ของ ตน ให้ ทรง
 ทราบ ฝ่าละอองธุลี พระบาท ได้ อยู่ เสมอ เมื่อ ทรง พระ ราช คำวิที
 เห็น ว่า มหากเล็ก คน ไก มี วุฒิ วิชา ทัชชา ไครย สมควร จะ รัช
 รัชการ เปน ตำแหน่ง ชุนนาง ใน รัชการ ได้ ก็ ทรง พระกรุณา
 ไปรกาเกล้า ฯ ทั้ง แต่ง พระราชทานยศ แล บัณฑิตักกิ แก่ ผู้ นั้น
 ตาม สมควร แก่คุณา นุรูป แต่ ภาย หลัง มา เมื่อ พระราช ธุระ ที่
 จะ ทรง คำวิที รัชการ มี มากทวี ขึ้น ก็ จำเป็น ต้อง ระวัง รัช
 การ บาง อย่าง เช่น กัย การ ที่ มหากเล็ก กรวย ทูล รายงาน นั้น
 เสียบ เพื่อ จะมี ให้ กิด ขวาง แก่ เวลา พระราช ธุระ ใน รัชการ ซึ่ง
 สำคัญ กว่า จึง เปน อัน ตัก ช่อง แล โอกาส ที่ จะ ได้ ทรง ทราบ
 คุณวุฒิ ของ มหากเล็ก อยู่ อย่าง หนึ่ง เมื่อ มี พระราช ประสงค์ จะ
 เลือก มหากเล็ก ให้ เปน ตำแหน่ง ใน รัชการ หมายถึง เลือก ที่ จะ ทรง

เลือก คัดโดยคุณวุฒิ ของ มหาเล็ก ได้ตลอดทั่ว ไป ได้ ขาง ที่
 มหาเล็ก ที่มี คุณ ความ รู้ สมควร จะ ทรง พระกรุณา ชู เลียง
 พระราชทาน ยศ แล ยศศักดิ์ ใน ราชการ ก็ จะ ถิ่น ถิ่น มี ห้าง
 พระเนตรพระกรรณ อยู่ บ้าง ทรงพระราชดำริ เพื่อ จะ ชู เกล้า
 เลียง ผู้ ซึ่ง ประกอบ คุณวุฒิ ให้ ได้ รับ พระราชทาน ยศ แล ยศ
 ศักดิ์ โดย เป็น ผล ของ ความ เพียร ความ อุตสาห แล ให้ เป็น
 ประเพณี อัน ดี บ้าง ขึ้น ใน ราชการ นี้ จึง ไป รุกเกล้าฯ จะ ให้ มี
 ข้าราชการ เป็น พนักงาน สอดส่อง ทราบ ความ รู้ แล วิชา มหาเล็ก
 วิเศษ ให้ ตลอด ทั่ว ถึง กัน แล ให้ นำ มา ชู ขึ้น ทูลเกล้าฯ
 ถวาย ไว้ สำหรับ ทรง คัด เลือก พระราชทาน ยศ แล ตำแหน่ง
 ให้ ได้ รับ ราชการ ตาม สมควร แก่ คุณานุรูป กำหนด ข้าราชการ
 จะ ได้ ลง มี สอดส่อง แล เสนอ เดือน ๔ ปี ชวศัสมฤทธิศก เป็น ต้น
 ไป วิชา ซึ่ง จะ สอดส่อง นั้น ๔ อย่าง คือ ความ รู้ ใน ราชการ
 ต่าง ๆ อย่าง หนึ่ง เวียง สำเนา ความ อย่าง หนึ่ง เลข อย่าง หนึ่ง
 ภาษ มี อย่าง หนึ่ง เขียน ใช้ ตัว หนังสือ อย่าง หนึ่ง ความ รู้
 ใน ราชการ วิชา อย่าง นี้ จะ เวียง เป็น คำ ถาม ๆ ราชการ อัน เป็น
 สามัญ ที่ ข้าราชการ ควร จะ รู้ ด้วย กัน ทั้ง สิ้น คือ ดัง จะ ถาม
 ว่า ศักดิ์ ก็นั้น คือ อะไร เช่น นี้ เป็นต้น จะ ถาม ๓ ข้อ ถ้า ตอบ
 ถูก ๒ ข้อ เป็น ใช้ ได้ (เวียง สำเนา ความ) วิชา อย่าง นี้ จะ ส่ง

ณวัน ๔ เดือน ๑ แรม ๗ ค่ำ ปี ๒๒๖๓ ศักราช ๑๒๘๙ เป็นวันที่
๑๓/๑๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศหอรัษฎากรพิพัฒน์

๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาทรณ รัชสมัย กรมพระ
จักรพรรดิพงษ์ อธิปัตย์ ที่หนึ่งใน กรมพระคลังมหาสมบัติ รับ
พระบรมราชโองการ เห็นอเกลัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
สั่งว่า การเล่นพนันต่างๆ ซึ่งชาวสยามเคยเล่นเป็นการสนุก
แลแข่งขันพนันกันด้วยทรัพย์สินสมบัติ พศุทธิเงินทองต่างๆ นั้น
ที่เป็นการเล่นของชาวสยามแท้ ก็มีแต่วิ่งม้าวิ่งวัวชนนก
ชนไก่ชนปลา แลไฟต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น การเล่นไปถั่ว
นี้เป็นวิชาพนันของจีน พวกจีนพากันเข้ามาพึ่งพระบรมเมฆา
นุภาพ อาศัยอยู่ตามท่ามาหากินอยู่ในกรุงสยาม ได้ความ ผาสุก
หากินอยู่ตาม ลู่ลำเนา แล้วพากันก่อการเล่นไปถั่ว ซึ่งเป็น
วิชาพนันของจีนขึ้น ชักชวนคนไทยให้หลงเล่นไปถั่ว ทำ
ให้เป็นการเล่นเสียทรัพย์สินเสียเวลาเสียประโยชน์ การค้าขาย แลทำ
ให้สันการหมกมุ่นไปในสิ่งซึ่งหาประโยชน์มิได้ เป็นการร้าย
แรงยิ่งกว่าการเล่น ซึ่งชาวสยามเคยเล่นกันมา เพราะฉะนั้น
ไปถั่ววิชาของจีนนี้เป็นวิชาอุบาทว์ ที่มาชวนคนไทยให้เสีย
ประโยชน์

พิพิตรธรรมาภิบาลให้เสียและต้องจดหมายให้ดู

ทั้งเล่นไปทั่ว อยู่ใน ถนน ใหญ่ น้อย แล สะแวก ตรอก ลำน้ำ ลำ
คลอง ต่างๆ เป็นอันมาก แล ยังมี ย่อน ย่อย เล็ก น้อย เที้ยว ตั้ง
แสวงหา ผู้เล่น อยู่ อีก มาก กว่า มาก ได้ ความ ตาม ขาญชี เจ้า
พนักงาน กรมพระคลังสินค้าว่า ในแขวง กรุง เทพ นี้ มี ย่อน
ใหญ่ ตั้งเล่น ไปทั่ว ประจำ อยู่ ๑๒๖ ท่าบล แล ยังมี ย่อน ย่อย
เล็กๆ อีก ประมาณ สองร้อย เจตสิยเจต ท่าบล แต่ ประมาณ มิ
ได้แน่ เพราะ บาง ที่ ตั้ง เล่น อยู่ แต่ ๑๕ วัน บ้าง เกือนหนึ่ง สอง
เกือนสาม เกือนบ้าง แล้วยก เสีย ๆ บาง ที่ เล่น อยู่ ตลอด ปี บ้าง
อาไศรย เที้ยว เร่ แสวงหา ผู้เล่น ใน หมู่ ประชุม ชน ได้ ความ ถึง นี้
จึง ทรง พระราชดำริห์ ว่า การ พนัน คือ ไปทั่ว วิชา ของ จีน ซึ่ง
เห็น ว่า เป็น ของ ชั่ว ชวน ชาว สยาม ให้ ประพฤติ ตน เป็น นักเลง
หลง เล่น อยู่ ทำให้ เสีย ประโยชน์ นี้ ควร จะ มี คน ห้าม ปราบ
เสีย ให้ น้อย เขา บาง จน เลิก เสีย ทั้ง สิ้น ได้ โดย ความ เรียบ ร้อย
แต่ ครั้น จะ ห้าม ปราบ ให้ เป็น การ เก่ง ชาติ ให้ เลิก เสีย ที่ เกียว ใน
ขณะ เกียว พวก จีน ซึ่ง เข้า มา พึ่ง พระบรม เสด็จ ฐาน ภาพ อาไศรย
ทำ มา ทำ กิน อยู่ ใน กรุง สยาม เคย ประพฤติ ที่ ชอบ เล่น ไปทั่ว ซึ่ง
เป็นการ พนัน สำหรับ ชาติ อยู่ จะ ได้ ความ ร้อน ลำบาก อาไศรย
พระราช ดำริห์ ซึ่ง ทรง พระกรุณา แก่ หมู่ ไพร่ พัว ข้าง แผ่นดิน
เพื่อ จะมี ให้ ชาว สยาม วิเป็น ลักเลง หลง เล่น การ พนัน ไปทั่ว
เพิก เลิก ไป ให้ เลิก ประโยชน์ และ แล มี ให้ เป็น ที่ โศก ร้อน แก่

พวกจีนซึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมเกศาณภาพ อาศัยรยทำมาหากินอยู่ในกรุงสยามได้ความเดือดร้อน จึงมีพระบรมราชโองการ ให้นำพระบัณฑิตสุรสิงหนาทคำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ อธิปัตย์หนึ่งในกรมพระคลังมหาสมบัติ มีรับสั่งให้เจ้าพนักงานกรมพระคลังสินค้า ไปกระที่โรงย่อนซึ่งเล่นไปถ้ว อยู่ในแขวงกรุงเทพฯ ให้คงไว้เป็นการเล่นของพวกจีนนักเลง ซึ่งเคยเล่นมายัง อด สมควร นอกนั้นห้ามให้เลิกเสีย มิให้เล่นต่อไป คือ ย่อนใหญ่ทั้งเล่นไปถ้ว ๑๒๖ นั้นให้คงเล่นอยู่แต่ ๖๗ คำบล ให้เลิกเสีย ๔๙ คำบล แล ย่อนย่อยอีกประมาณสองร้อยเจดสิบเจดคำบล ซึ่งเหลือประมาณนั้นให้เลิกเสียให้หมดต่อไป ห้ามมิให้เล่นเป็นอันขาด แล โรงย่อนซึ่งอนุญาตให้คงเล่น เคยทั้งเล่นอยู่ที่สถานใด ก็ให้ทั้งเล่นอยู่ที่นั่น มิให้ไปไ้ กำหนดให้เลิกการเล่นแต่เวลาโมงเช้าจนถึงเวลา ๔ โมง แล เวลาที่เล่นนั้นให้มีโปลิศประจำอยู่ทุกย่อน เพื่อมิให้เงินเจ้าของย่อนทำควมบังอาจล่วงเกินสิ่งใด แต่โดยอำนาจของเจ้าของย่อนนั้น การที่จะจัดให้เลิกโรงย่อนนี้ กำหนดจะไ้ลงมือตั้งแต่วันขึ้นคำหนึ่ง เกือนห้ายังเป็นนพศก จุลศักราช ๑๒๔๙ แลต่อไปนั้นถ้าถึงวันกำหนดแล้ว ผู้หนึ่งผู้ใดบังอาจเล่น การพนันไปถ้วในที่ใดๆ ถือว่าผิดกฎหมายและต้องให้เลิกเสียในทันทีที่ไม่

ได้อนุญาตให้เล่น จับตัวได้พิจารณาเป็นสัจยให้ลงโทษตาม
พระราชกำหนดกฎหมาย

ประกาศมาฉวัน ๓ เดือน ๑ แรม ๑๓ ค่ำ ปี กุนนพศก
จุลศักราช ๑๒๔๘ เป็นวันที่ ๖๘๖๘ ในรัชการปัตยุบันนี้

ประกาศเตือนสติที่จะกราบทูลพระกรุณา

๑ คำที่ ประกาศห้ามแต่ รัชกาลที่ ๔ มีพระบรมราชโอง
การโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่พระบรมวงษานุวงษ แล ข้า
ทูลละอองธุลีพระบาทให้ทราบทั่วกันว่า หมายประกาศครั้งแผ่น
ดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าด้วยให้ใช้ถ้อย
คำกราบบังคมทูลพระกรุณา แลในหนังสือราชการให้ถูกต้อง
กับการที่สมควร มีในราชกิจจานุเบกษาเก่า ซึ่ง ออกในสมัยเมื่อย
สัมฤทธิ์ตกเป็นหลายฉบับ หมายประกาศทั้งปวงนั้น ยังหาได้
โปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง อย่างใด อย่างหนึ่ง ไม่
ยั้งนี้ ข้าราชการใช้ถ้อยคำกราบบังคมทูลพระกรุณา แลใน
หนังสือราชการ ไม่ใคร่จะถูกต้อง ตามหมายประกาศแต่ก่อน
จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีหมายประกาศ ให้ผู้ที่ จะกราบบังคมทูล
พระกรุณา แลใช้ถ้อยคำในหนังสือราชการ ให้ถูกต้องตาม
หมายประกาศ ที่มีอยู่แต่ก่อนนี้ทุกประการ

ประกาศ มหิดรวัณ รัชกาลที่ ๕ แห่งสยามประเทศ

จุลศักราช ๑๒๔๘ เป็น วัน ๒๔๘๑ ใน รัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศให้เจ้าหมู่เก็บเงินค่าราชการส่ง

๑ ด้วยเจ้าพระยามหินทรศักดิธำรงศรี รับพระบรมราชโอง
การใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ด้วยได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกหมายประกาศไป เมื่อ
ณวัน ๕ เดือน ๗ ขึ้น ๑๒ ค่ำปีฉลูนพศก ในหมายให้
เจ้าหมื่นนำเงินค่าราชการ ๕ จำนวนมาส่งให้เสร็จ แล้วให้ยื่น
ทวงว่าจำหน่ายเจ้าหมื่นทั้งปวง ได้กระทำตามหมายประกาศ
ยังไม่กระทำตามหมายบ้าง ทั้งเคยเลยช้าให้ค้างมาถึง ๔
จำนวน เงินค่าราชการค้างสะสมมากเข้า จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ออกหมายประกาศเกณฑ์เก็บเงินค่าราชการ
ใน ๔ จำนวนเกณฑ์ ๕ ยกพระราชทาน ๕ ให้เจ้าหมื่นส่งเงิน
ค่าราชการให้เสร็จในเดือน ๑๒ ปีฉลูนพศก ตามกำหนด แจ้ง
อยู่ในหมายประกาศที่ออกไปเมื่อณวัน ๕ เดือน ๗ ขึ้น ๑๒
ค่ำปีฉลูนพศกนั้นแล้ว เจ้าหมื่นทั้งปวงที่ได้ส่งเงินค่าราชการ
ซึ่งค้างเก่าใน ๔ จำนวนแล้ว แลยื่นทวงว่าจำหน่ายชำระ
เสร็จแล้ว ตามหมายก็มีเป็นอันมาก บัดนี้เจ้าหมื่นที่ยังไม่
ได้ส่งเงินค้างเก่า แลยื่นทวงว่าจำหน่ายชำระให้เสร็จไปตาม
หมาย

ขอขึ้นทาง ว่าว จำหน่าย เกินกำหนดใน หมายถึง เจ้าพนักงาน จะรับ
 ทาง ว่าว จำหน่าย ก็ผิด กับหมาย ประกาศ เจ้าพนักงาน กรม พระ
 สักดิ์ กับเจ้าพนักงาน ทอริศฎาการพิพัฒน์ ปฎักษา เทนพร้อม กัน
 ว่า ควรจะต้อง ประกาศ เข้า ไป ว่าใน กำหนด เกิน กำหนด ใน
 เกิน ค่าย จะเร่ง เงิน นั้น บัดนี้ พัน กำหนด แล้ว เจ้า หมู ยัง ทาส
 เงิน ไม่ จะต้อง เคาะ ให้ เจ้า หมู เร่ง นำ เงิน มา ส่ง ชำระ เสีย แต่ โดย
 เร็ว ใน ประกาศ ครั้ง ก่อน ออก ไป เมื่อ ณ เดือน ๗ กำหนด เร่ง
 ณ เดือน ช้าย ไฉ้ ระยะ ๖ เดือน ประสงค์ จะผ่อน เวลา ให้ เจ้า หมู
 ขึ้นทาง ว่าว จำหน่าย บัดนี้ ถึง กำหนด เร่ง เงิน แล้ว เจ้า หมู ทอด
 ชุระเสีย ฟัง นำทาง ว่าว มาขึ้น จำหน่าย ดังนี้ ชอบที่ แต่ จะไม่รับ
 ทัว ถึง เวลา เร่ง แต่ ทรง พระกรุณา ไปรุดเกล้าฯ ทรง พระราช
 คำริศ เทน ว่า ประกาศ ไป แต่ ก่อน ๆ ไม่ ไ้ กำหนด มี เวลา ชัก
 ให้ขึ้นทาง ว่าว จำหน่าย ไ้ เพียง ไ้ เพราะ ณ นั้น ครัน จะไม่รับ จำ
 หน่าย ก็ จะเปน การ ลำบาก ที่ เจ้า หมู จะ ร้อง ไ้ จึง ทรง พระ
 กรุณา ไปรุดเกล้าฯ คำริศ เสนอเกล้าฯ ได้ หมาย มุณ มี เวลา ที่
 สุด กำหนด ใน สิ้น เดือน ๔ ปี ฤน นพศก ผ่อน ให้ขึ้นทาง ว่าว
 จำหน่าย ไ้ จนถึง ณ วัน เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ปี ชวด ยัง เปน
 นพศก จะไม่รับ ทาง ว่าว จำหน่าย อีก ต่อ ไป จะ เกล็ด ตาม ที่ ไ้
 หมาย ไป ครั้ง ก่อน นั้น ให้ กรม มหาดไทย กรม พระกระลาโหม
 กรม พระสัศ ที่ มี ทักดา ชัก ไป ใน และ คำ จาน นม แล้ว เหตุ นี้ ยัง ไม่ ไ้

ทั้ง กรม กรม ฝ่ายหน้า ฝ่าย ใน ข้า ราชการ ฝ่าย ทหาร พลเรือน
ใน พระบรม มหาราชวัง ฝ่าย พระราชวังบวร ให้ รั้ว ทั่ว กัน หมาย
มาฉนวน คำ ปัก กน นพศก ๑๒๔๘

ประกาศให้ ใช้ เบี้ยทองแดง เขียว อัฐ โฉม ๑๒๔๘

๑ มี พระบรมราชโองการ มาน พระมณฑุรสุรสิงหนาท ให้
ประกาศ แก่ พระบรมวงษานุวงษ ข้า ราชการ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย พ่อค้า
ไทย จีน คน ชาว ต่าง ประเทศ แล ราษฎร ให้ ทราบ ทั่ว กัน ว่า เมื่อ
ฉนวน ๔ เดือน ๕ ขึ้น ๘ คำ ปัก กน สัปตศก จุลศักราช ๑๒๓๗
ให้ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศ ให้ ราษฎร ใช้ เบี้ย
ทองแดง สาม ชนิด คือ ชนิด ใหญ่ หน้าหนึ่ง มี ตรา เป็น อักษร ๑ ๒ ร
มี ตรา จุลจอมเกล้า อยู่ บน ตัว ๑ มี หนังสือ ว่า กรุงสยาม รัชกาล
ที่ ๕ หน้าหนึ่ง มี ใบ ไชยพุกษ ผูก เป็น พวง มาไล รอบ ใน รอบ
วง มาไล นั้น มี อักษร ว่า เขียว ๘ อัน หนึ่ง มี โฉม ๑๒๓๖
ทองแดง ชนิด ใหญ่ เรียก ชื่อ ว่า เขียว ใช้ เป็น ราคา อัน ละ ไพ ๔ อัน
เป็น หนึ่ง ๓๒ อัน เป็น บาท หนึ่ง ทองแดง ชนิด กลาง หน้า หนึ่ง
เป็น อักษร ๑ ๒ ร มี ตรา จุลจอมเกล้า อยู่ บน ตัว ๑ มี หนังสือ
ว่า กรุงสยาม รัชกาล ที่ ๕ หน้าหนึ่ง มี ใบ ไชยพุกษ ผูก เป็น วง
มาไล รอบ ใน วง มาไล นั้น มี อักษร ว่า อัฐ ๘ อัน เป็น หนึ่ง

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มีเลข ๑๒๓๖ ทองแดง ชนิด กลาง นี้ เรียกว่า อัฐ ใช้เป็น
 ราคา อันละ ๑๐๐ เปี้ย ๘ อันเป็นเพ็อง ๖๔ อันเป็นบาท
 หึ่ง ทองแดง ชนิด เล็ก น้า หึ่ง มี อักษร ๑ ปร นีตราจุลจอม
 เกล้า อยู่บนหัว ๑ มีหนังสือว่ากรุงสยามรัชกาลที่ ๕ น้า หึ่ง
 มี เขไชยพุกฤษณ์ เป็น วง มาโลรอบ ใน วง มาโล นี้ มี อักษร ว่า
 โลฟศ ๑๖ อันเพ็องมีเลข ๑๒๓๖ ทองแดง ชนิด เล็ก
 เรียกว่า โลฟศ ใช้ อันละ ๕๐ เปี้ย ๑๖ อันเป็นเพ็อง ๑๒๔
 อันเป็นเงินบาท หึ่ง ซึ่งทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำ
 ให้ราษฎร ใช้แทน อัฐ โลฟศ ที่ยก ซึ่ง ใช้แทน เข็ย มาแต่ก่อน
 เพื่อมิให้เป็น การ ลำบาก แก่ราษฎร นั้น บัดนี้ เข็ย อัฐ แล โลฟศ
 ทองแดง ซึ่ง โปรดเกล้าฯ ให้ทำ ไว้ นั้น จำหน่าย ให้ราษฎร ไปใช้
 สร้อย แดกเป็น เช่น เข็ย ย่อย แล ราษฎร ใช้ สร้อย ก่ สูญ สิ้น ไป
 เป็นอัน มาก เกียวนี้ เข็ย อัฐ โลฟศ สำหรับ ราษฎร จะ แดก เป็น
 เข็ย ย่อย นั้น ก็ น้อย เขา บาง ลง ไม่ ไร ฤ กับ ประโยชน์ ของ
 ราษฎร ผู้ ใช้ สร้อย แดก แลก เปลี่ยน จึง ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้ทำ เข็ย ทองแดง เพิ่ม เต็ม ขึ้น ใหม่ เป็น ๓ ชนิด ๆ ใหญ่ น้า หึ่ง
 กลาง มี พระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มี อักษร โดย
 รอบ ว่า จุลาลงกรณ์ ปร พระจุลจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม อีก
 น้า หึ่ง กลาง มี รูป พระสยาม เทวธิดา สตรี แต่ง ทาน พระกร
 หึ่ง บน โล้ว พิพิธอีกคำคือคำนี้หมายถึงและหรือคุณหมายไว้ หึ่ง บน มี รูป ข้าง

สามเคี้ยว ด้านขวา รูปช้างยืน ด้านซ้าย รูปกรูมไขว่กัน ๒ เล่ม
 รอยม อักษรว่าหนึ่งเชี้ยว มีเลขจุลศักราช ๑๒๔๙ ทองแดง
 ชนิกใหญ่ ให้ใช้อย่างเบี้ยทองแดงเชี้ยวเดิมราคาอันละ ๑
 ๔ อันเงินเฟื้อง ๓๒ อันเป็นเงินบาทหนึ่ง ทองแดงชนิก
 กลางหน้าหนึ่ง มีพระบรมรูปแล อักษรเหมือนอย่างเชี้ยว อีกหน้า
 หนึ่ง กลาง มีพระสยามเทวาธิราช คือ พระแสงทานพระกร
 หนึ่งมโล่วาง บนแท่นเหมือนอย่างเชี้ยว แปรแลแต่อักษรว่า หนึ่งอัฐ
 แลมีเลขจุลศักราช ๑๖๔๙ เหมือนกันกับเชี้ยวทองแดงชนิก
 กลางนี้ ให้ใช้อย่างเบี้ยทองแดงอัฐเดิมราคาอันละ ๑๐๐ เบี้ย
 ๘ อันเงินเฟื้อง ๖๔ อันเป็นเงินบาทหนึ่ง ทองแดงชนิก
 เล็กนี้ หน้าหนึ่ง มีพระบรมรูปแล อักษรเหมือนอย่างเชี้ยวอัฐ
 อีกหน้ากลาง มีรูปพระสยามเทวาธิราช คือ พระแสงทานพระกร
 หนึ่งมโล่วาง บนแท่นเหมือนอย่างเชี้ยวแล อัฐ แปรแลแต่ตัว
 อักษรว่า หนึ่งโสฬศ แลมีเลขจุลศักราช ๑๗๔๙ เหมือนกัน
 กับเชี้ยวแล อัฐทองแดงชนิกเล็กนี้ ให้ใช้อย่างเบี้ยทองแดง
 โสฬศเดิมราคาอันละ ๕๐ เบี้ย ๑๖ อันเงินเฟื้อง ๑๔๘ อัน
 เป็นเงินบาทหนึ่ง เบี้ยทองแดงซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้า ให้
 ทำขึ้นใหม่ ๓ อย่างคือเชี้ยวอัฐโสฬศนี้โปรดเกล้า ให้ทำเป็น
 ของหมอกเกลี้ยงเกลากบิลละเอียก ด้วยมิให้ผู้ใดยักยอก
 ทำปลอม แปรแลแต่โดยดลใจไทยแลสุโขทัยแลสุพรรณบุรีแล
 ๒๕๖๕

พศ. คราวอย่าง ซึ่ง กล่าว แล้ว ข้าง นั้น นั้น คือ ที่ ประกาศ ให้
ใช้เมื่อ ๖ ฎีกา สืบตศก คักราช ๑๓๓๗ นั้นมี อยู่ อย่างไร ก็ ให้
คง ใช้ไป ตามเดิม ไม่เลิกถอน แล เบี้ย ทองแดง เชื้อว อัฐ โสฬส
ซึ่ง โปรกเกล้า ให้ทำขึ้นใหม่ นี้ ก็ ให้ ใช้ ไป ด้วย กัน กับ เบี้ย
ทองแดงเก่า อย่า ให้ ราษฎร เล่าๆ แยก ตื่นตกใจ ไป ต่าง ๆ
ว่าเลิก เบี้ย ทองแดงเก่า เพราะ ใช้ เบี้ย ทองแดง คราว อย่าง ใหม่ นี้
เพราะ เบี้ย ทองแดง คราวเก่า ก็ ที่ คราวใหม่ ก็ ที่ คง ได้ ใช้ อย่าง
เกียวก่อน ไป ได้ ปกติ เบี้ย ทองแดง คราวใหม่ นี้ ให้ ราษฎร ทั้ง ปวง เชื้อ
ซื้อ จ่าย ขาย แลก แก่ กัน ตั้งแต่วัน จันทร เดือนสาม แรมเก่า
คำ ๖ ฎีกา สืบตศก คักราช ๑๓๔๔ ต่อ ไป ตาม พักที่ ๓ ชนิด
ที่ มา ข้าง นั้น แล้ว เมื่อ ผู้ใด ได้ เบี้ย ทองแดง นี้ ไป ถ้า จะ ต้องการ
เงิน เมื่อใด ก็ ให้ มา ที่ หอรัษฎากรพิพัฒน์ ใน เวลา ๔ โมง เข้า
จนถึง บ่าย ๓ โมงเย็น เจ้าพนักงาน จะ คอย รับ ถ้า เห็น เงิน ของ
หลวงมิ ได้ ไปน ของ ปลอม ก็ จะ ชัก เงิน ให้ ๔ อัน เพ็อง ๘ อัน
เพ็อง ๑๖ อัน เพ็อง ๓๒ อัน บาท ๖๔ อัน บาท ๑๒๘
๑๖๔ อัน บาท ตาม พักที่ ใน ประกาศ นี้ มิ ได้ ล่วง เวลา ไป ได้
หนึ่ง ถ้า ผู้ใด อยาก จะ ได้ เชื้อว อัฐ โสฬส ไป ใช้ จ่าย แลก เปลี่ยน
กัน ก็ ให้ มา ซื้อ ที่ หอรัษฎากรพิพัฒน์ จะ โปรกเกล้า ให้ เจ้าพนักงาน
ออก ขาย จ่าย ที่ นั้น ทุก เวลา มิ ได้ ขาด ประกาศ มา ณ วัน ๑
เดือน ๓ เดือน ๓ ปี ๓๓๔๔

ใหญ่ที่ข้อม ทักทายทักกร บ้าน ทวันตก ของพระบรม มหาราชวัง
 แรกวัน ๗ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวดยังเป็น นพศก
 ตรงเวลาเที่ยงเสมอไปทุก ๆ วัน ขอให้ผู้ใดผู้หนึ่ง สง โสตกใจ ว่า
 เกิดเพลิง ฤๅ เหตุการ ๆ ถ้าพ้นเวลาเที่ยงแล้ว ฤๅ ก่อนเที่ยง
 จึงควร ถือเอาว่ามีเหตุไฟ ถ้าเกิดเพลิง ขึ้นในเวลาเที่ยง ฤๅ ใกล้
 เที่ยง จะ ยังเป็นสองนัย จึงให้ ถือเอาว่ามีเหตุไฟ

ประกาศเซอร์เวทางรถไฟ

(พระราชหัตถเลขา) จุฬาลงกรณ์ ป ร ส (ชารมแผ่นดิน)
 (ลำเนา)

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าฯ เจ้า
 กรมสยาม ทั้งฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้แล คิน แคม ทั้งหลายที่ใกล้
 เคียง คือลาวเฉียง ลาว กว มลายู กเหนือ รล รล

มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ แต่พระเจ้าอนัง
 ยาขอ กรมหลวงเทเวศร์วงศ์ไวยการ เสนาบดี ว่า การต่าง
 ประเทศ ว่าด้วยเป็นการ สมควรที่จะให้รู้แน่ว่า การทำทาง
 รถไฟ ขึ้นไปจากกรุงเทพฯ จนถึง เมือง นครเขื่อนขันธ์แลมาถึง
 ทางแยกอื่น ๆ อีกด้วยนั้น จะทำเป็น ประโยชน์ได้ไ้ฤๅ ไม่
 แล วาตาที่จะทำทาง รถไฟนี้ จะใช้ประมาณ ๑๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่ เพื่อ
 ประโยชน์อันมีพิรุธอันใดให้แก่อำนาจของราษฎร (ทรวง

(๑) ตั้งแต่เมืองสระบุรี ไปถึงเมืองนครราชสีมา
 (๒) ตั้งแต่เมืองอุตรดิตถ์ ไปยังท่ามกลท่าเกือ
 (๓) ตั้งแต่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ไปยังเมืองเขื่องราย
 แลเขื่องแสน แลเพื่อประโยชน์นี้ จึงอนุญาตให้พวกนี้เดิน
 ทาง กลับไปกลับมา ในคืนแรมทั้งปวง ซึ่งจะไ้ทำการ
 เชอร์เวนนี้ไ้ กับทั้งคนใช้คนรับการ แขนแลคนทำงาน ที่จำ
 เปนจะต้องใช้สำหรับการอันนี้ บันดาผู้ว่าราชการ กรมการ
 หัวเมืองทั้งหลายที่จะ อยู่ในรถไฟ ทางใหญ่มาแล้วนี้ โดยยอม
 ให้เกินทาง กลับมาคังว่ามาแล้ว แลทั้งไ้ ช่วยจัดหาพาหน
 เปนช้างเร็ว แลสิ่งอื่นๆ ซึ่งพวกทำการเชอร์เว ฤาผู้ที่มีชื่อ
 ในหนังสือเกินทางหลวง ว่าเป็นผู้รับทำการเชอร์เวแลยนั้น
 จะเสียราคาค่าจ้างให้ครบตามที่ จะต้องการใช้ทำการเชอร์เว
 ที่กล่าวมานั้น

หนังสือเกินทางใหญ่น้อยทั้งหลายนั้น จะไ้ ออกไ้แก่พวก
 ทำการเชอร์เวนนี้ เพื่อที่จะไ้สามารถที่จะทำการไ้สำเร็จ
 เปนผลตลอด แลจะไ้ทำการตามอำนาจแลผลประโยชน์
 ที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานไ้ตามหนังสือประกาศนี้ ประกาศ
 แต่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ฦวัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ
 ปีชวดยังเป็นนพศก จุลศักราช ๑๒๔๙ เป็นวันที่ ๗๐๖๖
 ฤาปีที่ ๒ พุทธศักราช ๒๔๖๖

สำเนาสัญญาเช่าอเวทางรถไฟ

๑ หนังสือสัญญา ในระหว่าง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง
เทวะวงษ์วโรปการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ (จักรการแทน
คอเวอนแมนต์ ของ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน สยาม แล เรียกว่า
คอเวอนแมนต์ ต่อ ไป ใน หนังสือฉบับนี้) ฝ่ายหนึ่ง กับ เลฟเต
แนนต์เบเนธราล เซอ แอนทรีคลาก รอยเน อินชเนีย ผู้อยู่ที่
ถนน ซื่อ ปอก แลนส์เปิลชที่ ๕๒ อยู่ใน ตำบล มิคเทอเลเซกส์
ในเมืองอังกฤษ ทั้งนาย คาร์วิลเลียมเซนรี บัน ชาควิลเลียม
เบลแมกคัทคาต ฟรานซิส วิลเลียมเลาเดอ แล วิลเลียม ชาลส์
บัน ชาก ทั้งหลาย ผู้อยู่ที่ ถนน ซื่อ แคนนอนที่ ๑๕๐ ในเมื่อ
ลอนดอน เมือง อังกฤษ (เรียกว่า ผู้รับสัญญาทำการ ต่อ ไป
ในหนังสือฉบับนี้) อีกฝ่ายหนึ่ง

ด้วย มีประกาศลง วันที่ ว่า ผู้รับสัญญาทำการ ที่กล่าวมา
แล้วนั้น ได้ รับพระราชทาน พระบรมราชานุญาต ให้ทำการ
เช่าอเวทางรถไฟ ทางใหญ่ทางหนึ่ง กับ กิ่งทาง แยกอื่น อีกใน
กรุงสยาม ซึ่งมีชื่อราย ทางนั้นๆ อยู่ในประกาศ แล เพื่อ ประโยชน์
อันนี้ ผู้รับสัญญาทำการนี้ จึงได้ รับอำนาจ แล ผลประโยชน์
มีแจ้ง อยู่ใน ประกาศ นั้น แล้ว บัดนี้ ได้ยินยอมพร้อม กัน ทั้ง
หนังสือสัญญา นี้ไว้ดังนี้ว่า

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ข้อ ๑ การเซอรวะที่กล่าวมาแล้วนี้ จะใช้ทำเป็นตอนๆ
 กังที่ ะว่าต่อไป คือตอนที่ ๑ มีทางส่วนที่ไปจาก กรุง เทพ
 จนถึง กรุง เก่าจะไ้ลงมือทำเซอรวะ ทั้งแต่ วันที่ ใช้สัญญา
 ฉบับนี้ไ้ไป แลจะแล้วเสร็จภายใน ๑๘ เดือน ทั้งแต่วันนั้น
 ตอนที่ ๒ มีทางส่วนที่จะไปจาก กรุงเก่าถึงเมืองลพบุรี จะไ้
 ลงมือทำการภายใน ๔ เดือน แลจะให้แล้วเสร็จภายใน ๒๔
 เดือน ทั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๓ มีทางที่จะไป
 จากเมืองลพบุรี ตามริมน้ำถึงเมืองนครสวรรค์ จะไ้ลงมือทำ
 การภายใน ๖ เดือน แลจะให้แล้วเสร็จใน ๖๘ เดือน
 ทั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๔ มีทางส่วนที่จะไป
 จากเมืองนครสวรรค์ ตามทางเมืองอุตรดิตถ์ถึงเมืองแพร่ จะไ้
 ลงมือทำการภายใน ๖ เดือน จะให้แล้วเสร็จภายใน ๒๘
 เดือน ทั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๕ มีทางที่จะไป
 จากเมืองแพร่ ไปตามทางเมืองนครลำปาง เมืองลำพูน จนถึง
 เมืองนครเชียงใหม่ จะไ้ลงมือทำการภายใน ๖ เดือน
 แลจะให้แล้วเสร็จภายใน ๓๖ เดือน ทั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้

ข้อ ๒ การเซอรวะถึงทางแยก ที่คิดจะทำนั้นเป็นดังนี้
 ตอนที่ ๖ มีทางส่วนที่จะไปจากสระบุรี จนถึงเมืองนครราชสีมา
 จะไ้ลงมือทำภายใน ๔ เดือน แลจะให้แล้วเสร็จ
 ภายใน ๒๔ เดือน ทั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๗

มีทางจะไปจาก เมือง อุดรศรีฐ จน ถึง ท่าเคื่อ จะ ไกล ลง มีด ทำ การ
ภายใน ๖ เดือน แล จะ ให้ แล้ว ภายใน ๓๖ เดือน ทั้ง
แต่ วันที่ ลง ไว้ ใน สัญญา นี้ ตอน ที่ ๘ มีทาง ส่วน ที่ จะ ไป จาก
เมือง นครเขื่องใหม่ ไป ตาม ทาง เมือง เขื่องวาย จน ถึง เมือง เขื่อง
แสน จะ ไกล ลง มีด ทำ การ ภายใน ๑๒ เดือน จะ ให้ แล้ว เสร็จ
ภายใน ๔๔ เดือน ทั้ง แต่ วันที่ ลง ไว้ ใน สัญญา นี้

ข้อ ๓ เงิน ค่า ที่ จะ ใช้ สอย ใน การ เชอร์เว แล การ ประมาณ
เงิน ทำ ทาง รถไฟ ที่ กล่าว มา นี้ จะ ใช้ แท้ อย่าง น้อย ที่ สุด ไม่ ได้
เปลือง มาก สมควร กับ ที่ จะ ทำ การ ให้ เปน ผล ให้ ได้ การ เชอร์เว
อย่าง เลอ ยึด พิศ การ แล จะ ใช้ เงิน คิก ถัว กัน ไม่ เกิน กว่า ร้อย ปอนท์
ต่อ ไมล์ หนึ่ง (คือ ๓๔ เส้น ๑๒ วา) ตาม ทาง รถไฟ
ตาม ทาง รถไฟ ที่ จะมี ไป นั้น แล เงิน ค่า ที่ จะ ใช้ สอย นี้ จะ คิก อยู่
ใน จำนวน เงิน ที่ ว่า เท่านั้น ไม่ มี ค่า ใช้ สอย วิเศษ อื่น ๆ อีก เปน
อัน ซาก แล เงิน ค่า ที่ ใช้ สอย นี้ ให้ ใช้ จ่าย เท่า ใด จะ ต้อง ทำ ญาน
ชี้ ราย เลอ ยึด ขึ้น ต่อ คอ เวอน แมนต์ ก่อน เวลา ที่ คอ เวอน แมนต์
จะ จ่าย เงิน นี้ ให้ แล ถ้า เงิน ที่ ใช้ จ่าย ราย โค ปรว ฏ ว่า เปน การ
เหลือ เกิน แล ไม่ สมควร แก่ เหตุ แล คอ เวอน แมนต์ จะ
วัง เกียจ ไม่ ใช้ ก็ ได้

ข้อ ๔ การ เชอร์เว ที่ กล่าว มา นี้ จะ ชี้ แง ราย งาน ทำ ทาง รถ
ไฟ ที่ คิก ขึ้น ใน ไทย พิศ การ แล จะมี พร้อม ทั้ง แขน ที่ ๆ สำ
พิชิตกุลกิจศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

หรือทำการแบบอย่างที่สำคัญ ส่วนที่ติดต่อกันภายในภาพแผน
ตัวอย่าง กับรายชื้อสิ่งของแลรายงานที่จะทำ แลให้พร้อม
บริบูรณ์ทุกอย่างเหมือนหนึ่งว่า จะลงมือทำการจริงเมื่อใด
ก็ให้ทำได้ในเวลานั้น ไม่ต้องทำการเซอร์เวย์อื่นอีกต่อไป

ข้อ ๕ การเซอร์เวย์ที่กล่าวมานี้ จะมีขบวนที่ประมาณเงิน
ที่จะใช้ในการทำทางรถไฟทุกๆ ตอน คิดคำนวณ โดยคณว่า
ทางรถไฟนั้น ทางเหล็กกว้างเมตรหนึ่ง (คือ ๒ ศอก)
แต่จะให้มีความขบวนราคาคำนวณ โดยคณว่า ทางเหล็ก
กว้าง ๔ ฟุต ๘ นิ้ว (คือ ๒ ศอกคืบ ๘ นิ้ว)
แลมีขบวนที่ประมาณคำนวณ โดยคณว่า ทางเหล็กกว้าง ๖๐
เซนติเมตร (คือ ศอกกับ ๕ นิ้ว) นั้นด้วย

ข้อ ๖ เป็นการเข้าใจด้วยกันว่า ถ้าขอเวนแผนที่ให้ผู้
รับสัญญาทำการนี้ ทำทางรถไฟนี้ ผู้รับสัญญาทำการนี้ก็จะ
รับทำทางรถไฟนั้น ได้ตามราคาในขบวนที่ประมาณ ที่กล่าว
มาแล้วนั้น แต่ในสัญญาไม่มีความข้อหนึ่งข้อใด ที่จะ
เหมือนหนึ่งว่า ฤๅที่จะทำให้เป็นการจำเป็นว่า ขอเวนแผนที่
จะต้องให้ ฤๅขอให้ผู้รับสัญญาทำการนี้ ทำทางรถไฟที่กล่าว
นั้น ฤๅแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งของทางรถไฟนั้นได้

๗ ถ้าผู้รับสัญญาทำการนี้ จะทำการเซอร์เวย์แลทำ
ขบวนที่ประมาณทั้ง กล่าวมาแล้วนี้แล้ว ไม่สำเร็จบริบูรณ์ ตามเวลา
พินิจจากเจ้าศาลไทยและหอสมุดไทย
<https://museum.coj.go.th/>

ที่กำหนดไว้ ไทใน สัญญา นี้ ในทาง รถไฟ ตอนหนึ่ง ตอนที่
คอเวอนแมนต์ไม่ต้องใช้ค่าอื่นใด ในการ เชอร์เว การ ประ
มาณ ราคาของ ทาง ตอนที่ ไม่สำเร็จ ขบวนการ นั้น แล ผู้รับ สัญญา
ทำการ นี้ จะคิดเอาเงิน ค่า ข่วย การ ค่า ทำ การ ค่า ใช้จ่าย ฤ
ค่าอื่น ๆ ในการ ที่ ทำ ทาง ตอนที่ ไม่แล้ว นั้น ต่อคอเวอนแมนต์
ไม่ได้

ข้อ ๘ ถ้าคอเวอนแมนต์ไม่ใช้เงิน ที่ ควร คอเวอนแมนต์
จะโต้ ใช้แก่ผู้รับ สัญญา ทำการ นี้ เพื่อ การ เชอร์เว แล การ ประมาณ
ราคาทาง รถไฟ ตอนที่ ตอนที่ เมื่อเสร็จ ขบวนการ แล้ว ผู้รับ
สัญญาทำการ นี้ จะฟ้องเรียกเอาเงินค่าที่ ต้องใช้ จ่าย เปลือง
ไป แล้วนั้น ได้

ข้อ ๙ เมื่อ การ เชอร์เว แล การ ประมาณ ราคา ทาง รถไฟ
ตอนที่ ขบวนการ แล้ว เสร็จเมื่อใด จะโต้ ใช้เงิน เสร็จเมื่อ นั้น
เมื่อโต้ ใช้เงิน เสร็จเมื่อใด บันดา แลแผนที่ ต่างๆ สำหรับ ทำการ
แบบอย่าง ที่ สำแดง ส่วน ตก ต่อ ภายใน ภาพ แล นตัว อย่าง แล ราย
ชื่อ สิ่ง ของ แล รายงาน ที่ จะทำ กับ ทั้ง ขบวนการ ประมาณ ราคา
โดย พิศ การ เหล่านี้ จะ ต้มอบ ให้ แก่ แล เปน สมบัติ ของ
คอเวอนแมนต์เมื่อ นั้น

ข้อ ๑๐ คอเวอนแมนต์จะตั้ง ให้ เจ้าพนักงาน เชอร์เว ผู้หนึ่ง
ผู้รับ การ เพื่อดูแล พนักงาน เชอร์เว นั้น ให้ ไป แลดู พวก ทำการ

เชอร์เว แลทรรพการ ทำนั้นเมื่อใดก็ได้ ผู้รับสัญญาทำ
การนี้ แลผู้ทำการ ของ ผู้รับสัญญา ทั้ง ผู้รับทำการ แทนผู้
รับสัญญานี้ จะช่วยให้ผู้ซึ่งคอเวนแนนต์ แ่่งทั้งไปนั้น
ทรรพการ ที่ทำการได้ โดยสะดวก แลผู้แทนคอเวนแนนต์ไป
นั้นจะช่วยแก้ไขทุกพวกเชอร์เวนนั้น โดยผู้แจ้ง ข้อความ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ แลที่ จะบอกให้แก่ผู้ทำการเชอร์เวนนั้นได้ ใน
เวลาที่ไปทรรพการด้วย กัน นั้น

ข้อ ๑๑ เมื่อ ก่อนคอเวนแนนต์ จะรับแผนที่เชอร์เว
แล ขาญชีประมาณ ราคา นั้น ถ้า ก่อนเวลาที่จะใช้เงินค่าเชอร์เว
นั้น ผู้รับสัญญาทำการนี้ต้อง สำแดงให้คอเวนแนนต์ ถ้า
ผู้รับ การ แทนเจ้าพนักงานเชอร์เวนนั้น เห็นเป็นที่พอใจว่าทาง
รถไฟ ที่คิด จะ ทำทางนั้น เป็นทางสมควร ที่ จะทำเหมือนกัน
ทุกทางที่คิดไว้ ถ้าผลคอเวนแนนต์ ถ้า ผู้รับ การ แทน
เจ้าพนักงานเชอร์เวนนั้น จะไม่เห็นชอบด้วย กับทางที่ ผู้รับ
สัญญาทำการนี้ คิดจะทำตามนั้น โดยเหตุที่ สมควรแล้ว แล
ที่เชอร์เว แล ขาญชีประมาณ ราคา ทางนั้น ก็จะต้อง แก้ไข
ถ้าเปลี่ยนแปลงใหม่ เพื่อให้พ้นข้อรังเกียจทั้งกล่าวมาแล้ว
นี้ได้ ผู้รับสัญญาทำการนี้ จะคิดเอาค่าอันใด ซึ่งจำเป็น
จะต้อง ใช้ ในการ ที่ต้องเปลี่ยนแปลง ถ้า เพื่อเก็บเพราะเหตุ
เช่นนี้ ต่อคอเวนแนนต์นั้นไม่ได้

ข้อ ๑๒ ข้อความ ซึ่ง จะต้อง ประพฤติ ต่อ กัน ก็ ที่ จะต้อง
รักษาไว้ ก็ ที่ แล จะต้อง ให้ กัน ก็ ที่ ซึ่ง มี อยู่ ทั้ง สอง ฝ่าย ใน สัญญา
นี้ ใน ส่วน คอเวนแนนท์ นี้ ผู้ รับ ราชการ แทน ต่อ ไป แล ผู้ ที่
จะ ได้รับ มอบ ราช การ ก็ จะต้อง ถือ ตาม นั้น ใน ส่วน ผู้ รับ สัญญา
ทำ การ นี้ ผู้ จัก การ ทรัพย มรฎก แล ผู้ รับ มอบ การ ก็ จะต้อง
ถือ ตาม นั้น

ข้อ ๑๓ ถ้า เกิด ข้อ สงสัย ข้อ วิวาท ฤา ข้อ เียง กัน ขึ้น
ใน รหวาง ผู้ ทำ สัญญา นี้ ทั้ง สอง ฝ่าย เมื่อ ไค ที่ เปน การ เกี้ยว ข้อง
กัน ข้อ ความ ใน หนังสือ สัญญา ก็ ที่ ฤา เกี้ยว กับ ความ ส่วน
หนึ่ง ส่วน ไค ใน หนังสือ สัญญา ก็ ที่ ฤา เกี้ยว กับ การ ที่ จะ ทำ
ฤา สิ่ง ของ ที่ จะ ใช้ ตาม หนังสือ สัญญา ก็ ที่ ฤา เกี้ยว กับ อำนาจ
ฤา ผล ประโยชน์ ที่ ควร จะ ได้ จะ เสีย ต่อ กัน ใน สัญญา ก็ ที่
ฤา เกี้ยว กับ สิ่ง ของ ฤา การ เชอระเว ที่ ตก ลง กัน ว่า จะ ทำ ตาม
สัญญา ก็ ที่ ข้อ ความ ทั้ง หลาย เหล่า นี้ จะ มี ให้ พ้อง ถ้อย ความ
กัน ใน โรง ศาล หนึ่ง ศาล ไค แต่ จะ ให้ คน กลาง ตักสิน ตาม แขน
อย่าง ที่ จะ ว่า ต่อ ไป นี้ คือ ว่า เรื่อง ความ ซึ่ง เสน ไม่ ต้อง กัน นั้น
จะ ยก ขึ้น ให้ คน กลาง สอง คน ผู้ ซึ่ง เสน ไม่ ต้อง กัน ใน สัญญา นี้
เลือก ทั้ง คน กลาง นั้น ฝ่าย ละ คน แล แล้ว ก่อน เวลา ที่ จะ พิจารณา
เรื่อง ความ ที่ จะ ให้ ตักสิน นั้น คน กลาง ทั้ง สอง คน ที่ กล่าว มา
แล้ว นั้น จะ ได้ เลือก กระลาการ กลาง (ซึ่ง เรียก ตาม กฎ

หมายว่าอนุญาต) อีกคนหนึ่ง แล้ว ภายหลัง จึงนำเรื่อง ความ
ซึ่งวิวาทกันนั้น มาว่ากล่าว กัน ต่อ หน้าคนกลาง แล ตระลา
การ กลาง ผู้ซึ่ง มีอำนาจ ที่จะสืบพยาน แล ทววจ หนังสือ สำคัญ
ต่าง ๆ แล ใ้ส่วน คำพยาน ได้ ถ้าแล ผู้ทำสัญญา นี้ ฝ่าย ไค
ไ้รับ หนังสือ ยอก ของ ฝ่ายหนึ่ง ว่า ให้เลือก คน กลาง ฝ่าย ตน
มาแล้ว แล ไม่เลือก ทั้งคน กลาง มา ฤๅ ละเลยเสีย ถึง ๓๐ วัน
แล้วคนกลาง ฝ่าย ที่ ตั้ง แล้วนี้ จะพิจารณา เรื่อง ความ ที่ วิวาท
กันนั้น ผู้เกี่ยว แล ตักสิน ไ้ แต่ บันดาความ ทั้ง ปวงคน กลาง
ต้อง ตักสิน เป็น หนังสือ ลงชื่อ ด้วยลายมือ คน กลาง นั้น แล
บันดาความ ทั้ง ปวง ที่ คน กลาง จะเห็นความ ไม่ตกลง กัน ไ้ ก็ จะ
ต้อง ให้ตระลาการ กลาง ตักสิน คำตักสิน นั้น จะเป็น การ เกิดขาด
แล คำตักสิน ของ คน กลาง หลาย คน ฤๅ คนเกี่ยว ฤๅ ของ ตระ
ลาการ กลาง นั้น เมื่อ ไ้ตักสิน ลง ชื่อ แล้ว ผู้ทำสัญญาทุก
ฝ่าย จะต้อง ทำตาม ทุก ข้อ เว้น ไว้แต่ว่า เป็น การ ผิด ฤๅ ข้อ กัน
มากมาย นัก แล ผู้ทำสัญญานี้ รับว่า จะทำตาม คำตักสิน นั้น
ทั้ง สอง ฝ่าย ถึง แม้ ว่าจะมี ความ เกิด ขึ้นใน โรง ศาล ไ้
ถ้าผู้ สัญญา นี้ จะรับ ว่า คำตักสิน นั้น ตน จะต้อง ทำตาม เว้น ไว้
แต่ข้อ ที่ ยก มา ข้าง ต้น แล้ว คำตักสิน นี้ จะ ไ้ไ้เหมือน หนึ่ง
ว่าเป็น คำตักสิน ของ ศาล หลวง ที่ สมควร จะพิจารณา คดี นั้น
แล บันดา ข้อความ ทั้ง ปวง ไ้ไม่ ไ้กลางความ ลง ใน หนังสือ

สัญญานี้ ผู้ทำสัญญานี้ขอตกลงว่า การ คัดสินเปรียบเทียบ
ด้วย คน กลาง นี้ จะให้ทำตาม ข้อความ ที่ ว่าไว้ใน กฎหมาย
อรรถย ซึ่ง ว่าด้วย กระบวน พิจารณา ความ แพ่ง ซึ่ง ออก เมื่อ
ปี ศกศตศักราช ๑๘๔๔ ตรงกับ ปีชานฉศก ๑๒๑๖ นั้น
ให้ โกศล ข้อความ นั้น ตาม แต่ เหตุ การ ที่ จะทำได้ แล ว่า ฤๅ จะ รวม
นิยม ของ การ คัดสิน ด้วย คน กลาง นี้ จะให้ เสีย กัน ตาม คำสั่ง
ของ คน กลาง หลาย คน ฤๅ คน เดียว ฤๅ ของ ตระลาการ กลาง นั้น

หนังสือ สัญญา นี้ ทำ เป็น สอง ฉบับ ที่ กรุง เทพ มหา นคร
แล เพื่อ ที่ จะ ให้ มี สำคัญ มั่น คง เป็น พยาน นั้น ผู้ทำสัญญา ทั้ง
สอง ฝ่าย ได้ ลงชื่อ ไว้ แต่ ณ วันที่ ๑๖ เดือน มาศ ศกศตศักราช ๑๘๔๔
ตรงกับ วัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวดยังเป็น นพศก
จุลศักราช ๑๒๔๘

ลงวัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวดยังเป็น นพศก
จุลศักราช ๑๒๔๘ ตรงกับ วันที่ ๑๖ เดือน มาศ ศกศต
ศักราช ๑๘๔๔

พยาน (เซน) เทวะวงษ์วโรประการ (เซน) สวัสดิ์
โสภณ แอ่นครุฑรากเฟรเคอริก วิลเลียมซาลส์มันชาท ฯลฯ

ประกาศกรมศุลกากร

๑ ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกันว่า ในการที่จะยื่นกัน
 ไม่ให้มีใครผู้ร้ายลักข้างม้าโคกระบือสัตว์ ซึ่งใช้เป็นพาหนะใน
 กรงสุบาม ๔ อย่างนั้น ตั้งแต่วัน ๖ เดือน ๗ แรม ๗ ค่ำ
 ปี ชวศาสฏทศิกก ศักราช ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๑ เดือนยูน
 ปีศกศก ศักราช ๑๙๙๙ สืบไป ยันคาสัตว์ ซึ่งเป็น พาหนะ
 ข้างม้าโคกระบือ เป็นต้น ซึ่งลูกค้าไทยแลต่างประเทศ จะขึ้นทุก
 ออกไปจำหน่ายเมืองต่าง ประเทศ แล้ว ต้องให้ทำหนังสือ
 มาขออนุญาตที่จะขึ้นทุก ออกไป เหมือน อย่าง สิ้น ค่ำทั้ง บ่วง
 ก่อนที่จะขึ้นทุก ลงเรือ เจ้าพนักงาน กรมศุลกากรจะได้ไปตรวจ
 หนังสือนั้นพิมพ์รูปพรรณสำหรับตัวสัตว์ ที่จะขึ้นทุก ออกไป ให้
 ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ แล้วเจ้าพนักงานจะได้ให้ใบอนุญาต
 ที่จะขึ้นทุก ลงเรือ ไปขาย ตามธรรมเนียม เปลี่ยนเอาหนังสือ
 พิมพ์รูปพรรณนั้นไว้ ถ้าลูกค้าที่จะขึ้นทุก ข้างม้าโคกระบือ
 ออกไปจำหน่ายเมืองต่าง ประเทศ ไม่ขออนุญาตเสียก่อนเวลา
 ที่จะขึ้นทุก ไป ฤๅให้เจ้าพนักงาน ไปตรวจแล้ว ฤๅสัตว์ที่จะ
 ขึ้นทุก ออกไป ไม่มีตัวหนังสือพิมพ์รูปพรรณสำหรับโคกระบือ
 ฤๅหนังสือพิมพ์รูปพรรณไม่ถูกกับรูปพรรณสัตว์ นั้น ผิดด้วย
 พระราชบัญญัติแล้วเจ้าพนักงาน ผู้ตรวจ ภาษี กรมศุลกากรจะ
 ยึดสัตว์นั้นไว้ ไม่ต้องยอมให้ขึ้นทุกโคกระบือขึ้นนี้ไปเป็นอัน
 ตาย

จากจึงให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศมาแต่ศุภกการณวัน ๒ เดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 ปีชวศกสัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๕๐ ทรงกษัตริย์ที่ ๒๓ เดือน
 แอปริล ปีคฤศตศก ศักราช ๑๙๙๙ โดยคำสั่งของท่านผู้บัญชา
 การ กรมศุภกการ พระมกุศลูกกรมฤกษ์

พระราชบัญญัติทหาร

ณวัน ๓ เดือน ๗ แรม ๔ ค่ำ ปีชวศกสัมฤทธิศก
 ศักราช ๑๒๕๐

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ์ กรม
 พระภาณุพันธุวงษ์ วรเชษฐ น ร ภา จ ภ ภา ผู้แทนผู้บัญชา
 ทหาร กรมทหารทั่ว ไป รับพระบรมราชโอง การใส่เกล้าฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า แต่ก่อน ทหาร ยก ทหาร เรือ
 ซึ่งรับราชการ มาแล้ว ยังมีกำหนด ซึ่งจะได้รับพระราชทาน
 เงินเดือนเงินปี แลเบี้ยหวัดเงินรางวัล เช่น ขวรมเนียม แนนอน
 ลงไม่ เมื่อเวลาจะถึง พระราชทานเงินเดือนเงินปี แลเบี้ย
 หวัดเงินรางวัล อย่างไร ครั้น ไก่คราว ไก่ ก็เป็น ความลำบาก
 แลไม่เป็น การเสมอทั่ว กันเป็น แขนง อย่างไร เมื่อ ทหาร ทั้ง ปวง
 ยังไม่ทราบ การ ตลอดจน แล ไม่มีความ หวัง ใจ ใน ผล ประโยชน์
 ซึ่งตน จะได้รับ ให้คิดเห็นแล้ว ก็เป็นเหตุให้ข้าราชการ ฝ่าย ทหาร

ท้อถอย ความอสุภะที่จะรับราชการให้แข็งแรงต่อไป สมควร
 จะตั้งพระราชบัญญัติ เพน กำหนดของ ผู้ที่จะได้รับพระราช
 ทานเงินเดือนเงินปี เบี้ย หักเงินรางวัล ให้หมู่ทหาร ทราบทั่ว
 กัน จะได้ตั้งหน้าทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ หาความชอบ
 ความดีเทียมตาม ตำแหน่ง ทุกประการ จึงมีพระบรมราชโองการ
 ไปรบกเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสำหรับ กรมทหาร ผู้ซึ่งจะได้
 รับพระราชทานเงินเดือนเงินปี แล เบี้ย หักเงินรางวัล ในเวลา
 รับราชการ แล ออกจากราชการต่อไปดังนี้

(ว่าด้วย รับราชการ)

มาตรา ๑ ทหาร ซึ่งเข้าเวร ๑๑ เวลา ประจำ รับราชการ
 ทรง พระกรุณา ไปรบกเกล้าฯ พระราชทาน เงินเดือน ให้นาย ทหาร
 ใหญ่ คือ นายทหาร ซึ่งได้รับพระราชทานตราตั้ง ซึ่ง ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า คอมมิชชั่น ออฟฟิเซอ แล นายทหาร น้อย ซึ่งภาษา
 อังกฤษ เรียกว่า นอน คอมมิชชั่น ออฟฟิเซอ แล เปดร้า ออฟฟิเซอ
 แล พลทหาร ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่า ไพรเวต พลทหาร เรือ
 เรียกว่า กันเนอ กลาส์ เรียกว่า เซเลอ แล นายทหาร ผู้ช่วย ซึ่ง
 ภาษา อังกฤษ เรียกว่า สตาฟ แล เจ้าพนักงาน พลเรือน ซึ่ง
 รับราชการ อยู่ใน กรมทหาร ทั้ง ปวง เติม ตาม อัตราตำแหน่ง
 ยศชั้น นาน ที่ ซึ่ง รับราชการ ทุกคน ถ้าต้อง เกณฑ์เข้ากระบวน
 ทักษิณ ไป พิธีรับราชการในเรือหลวงให้เพิ่มเงินเดือน นายทหาร

ใหญ่อีกทั้ง อัคราภิเษม เพิ่มนาย ทหารน้อย อีก ๓ ของ ๔ ส่วน
อัคราภิเษม เพิ่มพลทหาร อีกเท่า ๑ กว่าจะเสร็จราชการ ที่ ไป
ทำนั้น

มาตรา ๒ ทหาร ออกเวร ฤ็เวลาที่ไม่ได้ประจำรับราชการ
๑ ทหารที่สำหรับ ผลักเปลี่ยนเข้าเวร รับราชการ อยู่เสมอ แต่
เป็นเวลา ออกเวร ในกรมทหาร มหาดเล็ก นายทหาร น้อย จะพระ
ราชทานเงินเดือน แบ่ง ตาม อัคราภิเษม ออกเป็น ๓ ส่วน ให้
รับพระราชทาน แต่ละส่วน ๑ พลทหาร ไม่มีเงินเดือน กรมทหาร
นอกนั้น ไม่มีเงินเดือน ทั้ง นาย ทหาร น้อย แล พลทหาร ๓ ทหารที่
ได้รับราชการ ทหาร อย่าง ใหม่แล้ว แล ยก ออก จากราชการ เข้าเวร
ประจำการ พัก ไว้ เช่น กองหนุน เร็ว รับราชการ เป็นคราว ๆ นั้น
นายทหาร ใหญ่ นาย ทหาร น้อย นั้น จะพระราชทาน เงิน ปี แบ่ง
ตาม อัคราภิเษม ออกเป็น ๔ ส่วน ให้รับพระราชทาน แต่ละส่วน ๑
พลทหาร ไม่มีเงินเดือน เงิน ปี ๓ ทหาร ที่ได้รับราชการ อย่าง
เก่าอยู่แต่เดิมแล้ว แล ยัง ไม่ได้ รับราชการ อย่าง ใหม่ พัก ไว้
เช่น กองหนุน นั้น ถ้าเป็น นาย ทหาร ใหญ่ น้อย จะพระราชทาน เงิน ปี
แบ่ง ตาม อัคราภิเษม ออกเป็น ๖ ส่วน ให้รับพระราชทาน
แต่ละส่วนหนึ่ง พล ทหาร ไม่มีเงินเดือน เงิน ปี

มาตรา ๓ ทหาร ตำแหน่ง ใหม่ ที่สมควร จะได้รับราชการ ใน
ทหาร อย่าง ใหม่แล้ว แล ยัง ไม่ได้ รับราชการ อย่าง ใหม่ ให้รับพระราชทาน

เป็นเงินเกือย ถ้าเป็นนาย ทหารใหญ่ แะง่ เงิน เกือย กิ่ง อัคราเคิม
 ถ้าเป็น นาย ทหาร น้อย แะง่ เงิน เกือย ตาม อัคราเคิม ออก
 เป็น ๔ ส่วน ให้รัยพระราชทานแต่ละส่วน ๑ พลทหารไม่มี
 เงินเกือยเงินขี้

(ว่าด้วย ออกราชการ)

มาตรา ๔ ทหาร ที่ ออกจาก ราชการ นั้น บัณฑาทหาร ทั้ง ปวง
 ซึ่ง รัย ราชการ อยู่ มี กำหนดเวลา ควร ต้อง ออกจาก ราชการ ทหาร
 ตาม อัครา กิ่งนี้

ทหารบก

๑ ตำแหน่งนายพลผู้ช่วยราชการ ใน กองทัพ ซึ่ง ภาษา
 อังกฤษ เรียกว่าเบเนอ วาส สตาฟ แล หัวพันเอก ซึ่ง ภาษา อังกฤษ
 เรียกว่าคอลอเนลกำหนดอายุ ๖๐ ปี ตำแหน่ง นายทหารผู้ช่วย
 ราชการใน กองทหาร ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่าสตาฟ ออฟฟิเชอ
 แลนาย แพทย์ม้า ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่าเวเอรี นารี เซอ ยิน
 แล หัวพัน โท ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่าเลฟ เทแนนท์คอลอเนล
 กำหนดอายุ ๕๕ ปี นาย แพทย์ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่าเซอ ยิน
 แลหัวพัน ทวี ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่าเมเยอ แล นาย ทหารน้อย
 ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่านอน กอม มิชัน ออฟฟิเชอ แล พลทหาร
 ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่าไปร เวค กำหนดอายุ ๕๐ ปี หัวร้อยเอก
 ซึ่ง ภาษา อังกฤษ เรียกว่า กัปตัน กำหนดอายุ ๕๕ ปี

หัวร้อยโท ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเลฟเทแนนท์ กัปตัน
อายุ ๔๐ ปี หัวร้อยตรี ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าสับเลฟเท
แนนท์ กัปตัน อายุ ๓๔ ปี

ทหารเรือ

๑ ตำแหน่งสารวัตรใหญ่ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าชิฟอิน
สเปกเทอ แลผู้ฝึกหัดการใหญ่ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าชิฟอิน
สเปกเทอ แลนายเรือเอกซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่ากัปตัน กัปตัน
อายุ ๖๐ ปี ตำแหน่งนายกลใหญ่ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า
ชิฟเอนนิเอน แลนายแพทย์ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเซออิน
แลนายเรือโท ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าคอมมานเดอร์ กัปตัน
อายุ ๕๕ ปี ตำแหน่งนายกล ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า
เอนนิเอน แลนายเรือตรีซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเลฟเทแนนท์
แลนายทหารน้อย ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเอนออฟฟิเซอ
แลพลทหาร ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่ากันเนอ กลาสีซึ่งภาษา
อังกฤษเรียกว่าเซเลอ กัปตันอายุ ๔๕ ปี รองนายเรือตรี
ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเซกันท์ มาสเตอร์ กัปตันอายุ ๓๕ ปี
แต่ตำแหน่งนายทัพ นายพลทหาร ยก แลนายพลทหารเรือทุกๆ
ชั้น นั้นไม่กำหนดอัตราทั้งนี้ อนึ่งถ้าเป็นนายทหาร ถึงแม้ว่า
อายุยังไม่ถึงกำหนดเกณฑ์ตามอัตราของนายทหารเมื่อใดก็ตาม

อายุมีอายุพ้นกำหนด ที่ควร จะออกจากราชการ แล้ว ก็ที่แต่มี
เหตุจำเป็น ที่จะต้อง อยู่รับราชการ ต่อไปอีก ก็ได้คง ได้รับ
พระราชทานเงินเดือน ต่อไป แลผู้ที่ ออกจาก ราชการ แล้วนั้น
ไม่ได้ รับพระราชทานเงินเดือน เงิน บ้าง ใดอย่าง หนึ่ง เว้นไว้
เสีย แต่เป็น ผู้ถึง กำหนด สมควร จะได้รับพระราชทาน เบี้ยหวัด
ตาม ซึ่ง จะแจ้ง ต่อไป ใน มาตรา หลัง เมื่อ ทหาร ผู้นี้ ได้ ออก
จาก ราชการ แล้ว แลเป็น ผู้ที่ได้ ออก ไป โดย ปกติ มิได้ มี
ความ ผิดเป็น โทษ เพราะต้อง ได้ เสีย จาก ทหาร ถ้าเป็น นายทหาร
คง ได้รับยศ ทหาร ตาม ตำแหน่งเดิม ที่ เป็น อยู่เมื่อ เวลา ออก
จากทหาร นั้น แล แต่ง เครื่อง ยศ ตาม ตำแหน่ง ได้ ถ้า ผู้ที่
ออก ไป มีความ ชอบ ความดี ใน ราชการ สมควร จะพระราชทาน
เลื่อน ตำแหน่ง ยศ ทหาร บ้าง ขึ้น ก็จะไปรบกวนพระราชทาน เลื่อนยศ
ขึ้น โดย ลำดับ ตาม ความ ดี ความ ชอบ ของ นายทหาร ผู้นี้ ๆ
ก็ แต่ง เครื่อง ยศ ทหาร ได้ ตาม ตำแหน่ง นั้น ๆ

มาตรา ๕ นายทหาร อย่างเก่า ที่ ไม่สมควร จะรับ ราชการ อยู่
ในกรม ทหาร นั้น ถึงแม้ว่า อายุ ยัง ไม่ถึง กำหนด ก็ ต้อง ให้
ออกจาก ราชการ ทหาร ไปเป็น พลเรือน ซาก ไม่ได้ รับ ผล ประ
โยชน์ ใน กรม ทหาร ต่อไป ถ้าเป็น ผู้ที่มีความ ชอบ ความดี
อยู่แต่ ก่อน ๆ แล ยัง ไม่ได้ มี ตำแหน่ง ราชการ ใน พลเรือน แห่ง
ใด คง ได้รับ เบี้ยหวัด ตาม ลำดับ และ คง โดย ได้ อยู่ ใน กรม นั้น

แต่ก่อนต่อไปอีก ๓ ปี เท่านั้น

๗๕

ว่าด้วยเบี้ยหวัด

มาตรา ๖ เบี้ยหวัดผู้ออกจากราชการ นั้น บัณฑิตนายทหาร
ใหญ่ นายทหาร น้อย ซึ่งได้ ออกจากราชการ ทหาร ถ้าได้รับ
ราชการ แล้ว ทั้งแต่ ๑๐ ปี ขึ้นไป ครบถึงปีที่ ๑๑ พระ
ราชทาน เบี้ยหวัด อย่างนี้ เงิน ปี ไปจนตลอดชีวิต คิดแบ่ง
จำนวนเงิน เกณฑ์ตาม อัตราเดิม ที่ได้รับ อยู่ แต่เมื่อเวลาจะ
ออกจาก ราชการ เป็น ๖๐ ส่วน ให้แก่ ๑๐ ส่วน ถ้ารับราชการ
อยู่แต่ก่อนเกิน ๑๑ ปี ขึ้นไป ขึ้นให้ เป็น ๑๑ ส่วน แล ถ้า
รับราชการ มาก ปี ขึ้นไป อีกเท่าใด ก็เพิ่ม ขึ้น อีก ปี ละ ๗ ส่วน
จนถึง ๖๐ ส่วน เป็น อย่าง สูง แต่พล ทหาร ไม่ได้ รับ เบี้ยหวัด อย่าง
นี้ อนึ่ง นายทหาร ผู้ซึ่งได้ ออกจาก ราชการ ไปแล้ว แล ได้รับ
พระราชทาน เบี้ยหวัด ตามกำหนด แล้ว ถ้าไป รับราชการ กรมอื่น
ได้รับ ผล ประโยชน์เงิน เกณฑ์เงิน ปี เบี้ยหวัด มาก น้อย เท่าใด
ให้หัก แบ่ง จำนวน เบี้ยหวัด ทหาร ที่ ผู้ นั้น ควร จะได้รับ เพิ่ม
ผล ประโยชน์อื่น ตาม มาก น้อย กว่า จะทวน อัตรา เบี้ยหวัด
ทหาร นั้น ถ้า ผู้ นั้น ได้รับ ประโยชน์อื่น มาก กว่า จำนวน ซึ่ง จะ
ได้รับ เบี้ยหวัด ทหาร ไม่ ต้อง พระราชทาน เบี้ยหวัด ทหาร แก่
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

ผู้ขึ้น ต่อไป

มาตรา ๗ เบี้ยหวัดผู้รับราชการนั้น บันคานายทหาร
ใหญ่แล นายทหาร น้อย ซึ่งได้รับราชการ พัน ๑๐ ปี ขึ้น ไป
แล้ว ถึง กำหนดที่จะได้รับ พระราชทาน เบี้ยหวัดผู้ ออกจาก
ราชการ แต่ผู้ นั้นยัง รับ ราชการ อยู่จนครบ กำหนด กระชั้นอายุ
ที่ควร จะออก ากราชการ แล้ว แต่ยังไม่ ได้ ออก เพราะ มีเหตุ
อันควร ที่ ผู้ นั้น จะได้อยู่ใน ราชการ ต่อ ไป จะพระราชทาน เบี้ย
หวัดอย่างนี้ ให้เป็นเงินยี่เพิ่ม นอกจาก อัตราเงิน เดือนเพิ่ม
อีก คิดตาม จำนวนส่วนที่จะได้รับเหมือนกับ เบี้ยหวัด ผู้ ออกจาก
ราชการ แต่ไม่ให้มากเกินกว่า ๖๐ ส่วนขึ้นไป ถ้า
ออกจาก ราชการ เวลาใด ก็คงได้รับ แต่เบี้ย หวัดอย่างนี้ เป็น
เบี้ย หวัดผู้ ออกจาก ราชการ นั้นเอง พลทหาร ที่ ต้อง อยู่รับ
ราชการ เกิน กำหนดกระชั้นอายุ จะได้รับ พระราชทาน
เบี้ย หวัด อย่างนี้ เพิ่มจากเงิน เดือนตาม อัตราเดิมเหมือนกัน
แต่คิดเป็นจำนวน ๕ ปี ให้รับคราว ๑ คือ พลทหาร ที่ได้รับ
ราชการ พัน ๑๐ ปี มาแล้ว ถึง ๑๕ ปี ให้รับ ๑๕ ส่วน
ถึง ๒๐ ปี ให้รับ ๒๐ ส่วน แลคิดต่อไปดังนี้ รวมได้เท่า
ใดก็พระราชทาน ให้ผู้ที่ ได้รับ ราชการ ต่อไป ในเวลาที่ พัน
กำหนดออก แล้วนั้น ถ้าถึง กำหนดอีก ๕ ปี ก็ให้บวกขึ้นไป
อย่าง ที่ แจก มาแล้ว

มาตรา ๔ เข้าย หวัด หลับ หม้าย แล บุตร กำ: รั้นั้น บัญชา
 นาย ทหาร ใหญ่ นาย ทหาร น้อย แล พล ทหาร ที่ รับ ราชการ ใน
 เวลา สงคราม ถึง แก่ กรรม เมื่อ เวลา ค่ำ สู้ ฆ่า ศัก ใน สนามรบ
 ฤๅ ทัช อารุ ฆ่า ศัก เจบ บ่วย สาศัก ถึง แก่ กรรม ต่อ ภายหลัง ฤๅ
 ฤๅ ถึง แก่ กรรม เมื่อ กำ ลัง รับ ราชการ ตาม หน้าที่ ใน เวลา การ สงคราม
 ทั่วย เหตุ ที่ สำคัญ อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ฤๅ ทัช ราชการ ใน
 ตำแหน่ง มีความ ชอบ มาก สมควร จะ ได้ รับ พระราชทาน เงิน
 รางวัล ฤๅ เงิน เข้าย หวัด ฤๅ ทัช แต่ ผู้ นั้น ถึง แก่ กรรม ภรรยา ผู้ ถึง แก่
 กรรม ที่ เปน หม้าย อยู่ นั้น เปน เงิน ไป จน ตลอด ชีวิต ฤๅ ทัช แบ่ง
 จำนวน เงิน เดือน ตาม อัตรา เติม ของ ผู้ ที่ ถึง แก่ กรรม ได้ รับ
 อยู่ นั้น ออก เปน สาม ส่วน ให้ แ่ ๒ ส่วน ถ้านาย ทหาร ฤๅ พล ทหาร
 ผู้ ที่ ถึง แก่ กรรม ไม่มี ภรรยา แล บุตร ที่ จะ สืบ ตระกูล ไป ยังมี
 บิดา มารดา ฤๅ บิดา ตายาย ซึ่ง เปน ผู้ ที่ อุปการะ เลี้ยง ฟู อยู่ ฤๅ ทัช
 จะ พระราชทาน ส่วน เข้าย หวัด อย่าง นี้ ของ ผู้ ที่ ถึง แก่ กรรม
 ให้ แ่ บิดา มารดา บิดา ตายาย โดย ลำ คับ ใกล้ ชิด แล มี บุณ
 คุณ ฤๅ ทัช อยู่ กับ ผู้ ถึง แก่ กรรม นั้น ซึ่ง ญาติ อื่น ๆ นอก จาก นั้น
 จะ รับ ต่อ ไป ไม่ได้ ถ้า ภรรยา ของ ผู้ ถึง แก่ กรรม ซึ่ง ได้ รับ เข้าย
 หวัด อยู่ นั้น ถึง แก่ กรรม ลง เมื่อ ไก ฤๅ จะ ดอน ทัช ออก จาก ผู้
 เปน ภรรยา ผู้ ถึง แก่ กรรม กล่าว คือ มี สามี ใหม่ แล้ว เงิน เข้าย
 หวัด อย่าง นี้ ^{พิพธิ ฤๅ ทัช} ซึ่ง ได้ รับ เพราะ ทหาร ผู้ เปน สามี ที่ ถึง แก่ กรรม

นั้น จะพระราชทานให้แก่บุตรชาย ๗๖ บุตรหญิงผู้รับพระราช
 กุล ๗๖ บุตรรอง嫡ๆ ลงไปซึ่งเป็นบุตรเกิดร่วมด้วยทหารผู้
 ถึงแก่กรรมต่อไป แต่ให้คิดแบ่งจำนวนเงินตามอัตราเดิม
 ของทหารผู้ถึงแก่กรรม ออกเป็น ๓ ส่วนให้แต่ละส่วน ๑ ให้บุตร
 กำพร้านี้ได้รับเงิน ๕ อย่างนี้ ไปจนอายุครบ ๒๐ ปีเป็นอัน
 เข็ย หักบุตรกำพร้าเท่านั้น

ว่าด้วยเงินรางวัล

มาตรา ๙ เงินให้ด้วยความกล้าหาญนั้นบรรดานายทหารใหญ่
 น้อย แลพลทหารที่ได้รับราชการในเวลาสงครามถูกอาวุธฆ่า
 ศึก เจ็บป่วยพิการเป็นต้นว่า แชน ขาขาด จักษุ บอด ๗๖ ได้
 รับราชการ มีความชอบอย่างหนึ่งอย่างใดในทางกล้าหาญ แล
 เจ็บป่วยที่ จะรับราชการต่อไปไม่ได้โดยแท้ก็ ๗๖ จะพระราช
 ทานเงินรางวัลเพิ่มนอกจากเงินเข็ย หักต่างหาก คิดแบ่งจํ
 นวนเงินเหมือนตามอัตราเดิมของผู้ ๗๖ นั้น ออกเป็น ๕ ส่วน ให้รับ
 แต่ละส่วน ๑ เป็นอย่างค่า ๔ ส่วน ให้รับ ๓ ส่วนเป็น อย่างสูงตาม
 ลำดับความดี ความชอบ ของผู้ ๗๖ ที่ควร จะได้รับ มาก แล น้อย
 แล จำนวนเงินรางวัล อย่างนี้ พระราชทานแต่ละครั้งเดียว ในเมื่อ
 เวลารับความ ชอบ แล ต้อง ออกจาก ราชการ นั้น

มาตรา ๑๐ เงินรางวัลเป็นทวนนั้นบรรดานายทหารใหญ่น้อย

พิพิธภัณฑ์ชาติไทยและห้องพิมพ์

ที่รับราชการ อยู่แต่ป่วยไข้ มีเหตุ อันเป็นที่ จะ รับราชการ
 ต่อไปไม่ได้ จะต้อง ออก จาก ราชการ ทหาร แต่เป็น ผู้ที่ ได้
 รับราชการ มา ยัง ไม่ ถึง ที่ ควร จะ ได้ รับพระราชทาน เบี้ยหวัด
 ผู้ ออกจาก ราชการ ถ้า ผู้ นั้น ได้ รับราชการ มา แล้ว พัน ๕ ปี
 ขึ้น ไป ก็ จะ พระราชทาน เงิน รางวัล ให้ เป็น ทาน ตาม สมควร เงิน
 รางวัล อย่าง นี้ พระราชทาน เป็น คราว เดียว ใน เมื่อ เวลา ออก
 จาก ราชการ เท่านั้น

มาตรา ๑๑ พระราชบัญญัติ สำหรับ กรม ทหาร ที่ ว่า ด้วย ผู้ ซึ่ง
 จะ ได้ รับพระราชทาน เงิน เบื้อง เงิน นี้ แล เงิน รางวัล เม เวลา
 รับราชการ แล ออกจาก ราชการ ให้ เป็น ที่ เข้าใจ ว่า สำหรับ ใช้
 แต่ ข้าราชการ ฝ่าย ทหาร ซึ่ง เป็น ชาติ ไทย เท่านั้น ไม่ เกี่ยว
 ข้อง ต้อง ใช้ สำหรับ คน ต่าง ประเทศ ที่ ได้ รับราชการ อยู่ใน
 การ ทหาร ด้วย แล จำนวน เงิน เบื้อง เงิน เบี้ยหวัด รางวัล
 อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด สำหรับ คน ต่าง ประเทศ ที่ รับราชการ ทหาร
 นั้น ไม่ มี กำหนด สุก แล้ว แต่ จะ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ
 พระราชทาน พระบรม ราชานุญาต แล พระราช ทาน ให้ เป็น ครั้ง
 เป็น คราว ฤๅ จำเริญ คน ผู้ใด มาก น้อย เท่า ใด ฤๅ จะ ไม่ พระ
 ราชทาน เลย ก็ได้ สุก แล้ว แต่ จะ ทรง พระราชดำริ เห็น ความ
 ที่ ความชอบ ของ คน ต่าง ประเทศ ซึ่ง รับ ราชการ ทหาร ผู้ นั้น ฤๅ
 ว่า จะ ควร ได้ รับ เบื้อง เงิน เบื้อง เงิน และ รางวัล ได้ หรือ ไม่

สมเด็จพระ

มาตรา ๑๒ พระราชบัญญัตินี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ไว้เป็นอันคง ตั้งแต่วัน
ออกให้มีผลใช้บังคับ ค.ศ. ๑๙๕๐ นี้เป็นต้นไป ให้เจ้าพนักงาน
ในกระทรวงฝ่ายทหาร กรมยุทธนาธิการ จัดการตามพระราช
บัญญัติทั้ง ๑๒ มาตรา ให้ถูกต้องทุกประการ

ประกาศพระสงฆ์เจ้าอาวาสให้จัดการวัด

ด้วยพระวุฒิการบิณฑิตวิสุทธิศาสนโรประการ รับพระบรม
ราชโองการโปรดเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ
แก่พระราชาคณะ พระครู ถานานุกรม เจ้าอธิการ ผู้ครองพระ
อาราม ใน ทรง แลหัวเมือง ให้ทราบทั่วกัน ว่า ในสอง
สาม เดือน ที่ล่วงมาแล้วนี้ เจ้าพนักงาน กรม ขบวนการ ได้นำ
ความกราบบังคมทูล พระกรุณา ด้วยเรื่อง มี ผู้ฟ้อง กล่าวโทษ
พระสงฆ์ ว่าคบหาสมาคมกับสตรี ต้อง ประสงค์ บ้าง ว่า
ถึงขั้นคนตาย ด้วย ตติย ปาราชิกบ้าง พิจารณาได้ความจริง
หลายเรื่องหนาแน่น กว่าแต่ก่อน พายหลัง กรม ขบวนการ ได้
ทำเรื่องราว ทูลเกล้าฯ ถวาย กล่าวโทษพระสงฆ์ใน วัดมหารณพา
ราม รูปหนึ่ง ว่าคบหาสตรี ถึงขั้นคนตายคน ต้อง ประสงค์ บ้าง

จิกมาประมาณ สองปีแล้ว แต่ฟัง มีผู้มา ร้อง ฟ้อง ว่ากล่าว
 ขึ้น ใน บัณฑิต ครั้นเมื่อ วัน ๑ เดือน แปรศักราช ๒๕๔ ค่ำปี
 ชวศ สัมฤทธิศก พระเทพ มุนี ผู้ครอง วัดพระพรหม พาราม มา
 รัช พระราชทาน ถิ่น ในพระบรมมหาราชวัง มีพระบรมราชโอง
 การ คำรัสตาม พระเทพ มุนี จำเหตุ โท้ง ไม่เอาใจใส่ ทรว
 ทรา การ ใน พระ อาราม ปล่อย ให้พระสงฆ์ประพฤติกาลาร ก
 ขึ้นได้ พระเทพ มุนี ไม่ทราบดี ความ ฤ ประการใด พระเทพ
 มุนี ถวาย พระพร ว่า ความ เรื่อง นี้ ก็ ทราบดี อยู่ แต่ เดี๋ยว การ มี มา
 แต่ ก่อน แล้ว จะ ว่า ถ้าว ก็ มีความ เกรง อยู่ การ ที่ พระ เทพ มุนี
 ถวาย พระพร ทั้ง นี้ หาชอบ ไม่ เพราะ เหตุ ว่า ทรงพระกรุณา
 โปรด ตั้ง ให้เป็น พระราชาคณะ ผู้ใหญ่ ครอง พระ อาราม ให้เป็น
 ชูระ ว่า ถ้าว สัก สอน พระสงฆ์ แล ระวัง อภิการ ใน พระ อาราม ม
 ความ ชัก ใน สันตยา บัทร นั้น แล้ว หากจะ เกรง ขาม ผู้ น้อย
 ไม่ จึง โปรดเกล้า ให้ลง นิคม ภัทร พระเทพ มุนี พระราช
 ทาน เสมอ เท่า ที่ ได้ รัช พระราชทาน เมื่อ เป็น เปรี๊ยะ หนึ่ง แล้ว
 จึง ให้ คง ได้ รัช พระราชทาน ตาม เดิม แล ทรง พระราช คำรัส
 ว่า การ ที่ พระสงฆ์ ประ พฤติ ะนาจาร ต่าง ๆ ทั้ง นี้ คง จะ เป็น
 เพราะ พระราชาคณะ พระครู ถานานุกรม เจ้าอธิการ ผู้ครอง
 พระ อาราม ไม่เอา ชูระ ทรว ทรา ว่า ถ้าว ด้วย มีความ เกรง
 ใจ แล ความ ที่ เกี่ยว กับการ บัทร นั้น ไม่เอา ชูระ ทรว ทรา ว่า ถ้าว ทั้ง นี้ แล้ว

ผู้ที่ประพฤติทุจริตคิดทำลายพระศาสนา ก็จะมีความจำ
 ใจประพฤติการชั่วช้าต่าง ๆ ว่าจะไปไม่มีที่สุก

ตั้งแต่บัดนั้นสืบไปให้พระราชาคณะ พระครูฐานานุกรมเจ้า
อการ ผู้ครองพระอารามเข้าใจว่า ตนมีอำนาจที่จะว่ากล่าว
พระสงฆ์ในพระอารามให้สัตย์ซื่อ แล้วให้เอาใจใส่ตรวจตรา
ว่ากล่าว ห้ามปราม อย่าให้พระสงฆ์คบหาสัตว์ไปมาหากัน
ในอันชั่วเวลา แลในประเทศที่ไม่สมควร แล้วอย่าให้เสพ
สุรา กันชา ยาพิษ แล้วอย่าให้เก็บเครื่องสาตราวุธ ตามหอ
บัน ท้าวไม้พลอง กระบองสั้น สรรพเครื่องประหารทั้งปวง
อันเป็นเหตุ จะให้เกิดความชั่วร้ายเช่นนี้มาแล้วได้ ถ้าพระ
สงฆ์รูปใด ประพฤติการเช่นว่ามา แล้วถ้ามีฟัง ก็อย่าให้อยู่
ในพระอารามสืบไป ฤ็จะมีคนให้มาแจ้งความต่อกรมธรรม
การ ถ้าผู้ครองพระอารามใดเพิกเฉยไม่เอาเป็นธุระยังมีผู้
ประพฤติชั่วอยู่เช่นนั้น มีผู้มาฟ้องร้องว่ากล่าวขึ้น พิจารณา
ไว้ความจริง ผู้ครองพระอารามจะต้องมีความผิดด้วย ขอให้
พระราชาคณะ พระครูฐานานุกรมเจ้าอการ ผู้ครองพระ
อาราม อสาคู พระวิไชยชัยญติ แล พระราชกำหนดกฎหมาย
สำหรับพระสงฆ์ซึ่งมีมาแต่ก่อน แล้วสั่งสอนพระสงฆ์ในพระ
อารามให้ประพฤติควรให้เรียบร้อย สมควรเป็นที่เคารพบูชา
ขอพระครูฐานานุกรมที่ขึ้นต่อพระราชาคณะอันมาก พระพุทธ

สาสนาจะ ไ้ไ้เจริญถาวร สืบไปกาลนาน ประการมาฉวัน ๓
 เดือน ๘ อุตราชาส ขัน ๒ คำปี่ชวรสัมฤทธิศก ศักราช ๒๕๐
 เปนวันที่ ๗๘๒ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศกรมพระนครบาล

กอมมิตติขังคัยการกรมพระนครบาล ประกาศให้ทราบทั่ว
 กันว่า ในการที่จะขังกันมิให้มีผู้ลักฆ่าโค กระบือ สัตว์
 ซึ่งใช้เป็นพาหนะในกรุงสยามนี้ ตั้งแต่วันที่ ๓ เดือน ๘
 อุตราชาส แรม ๑ คำปี่ชวรสัมฤทธิศก ศักราช ๒๕๐ ตรงกับ
 วันที่ ๒๓ เดือนยี่ โศกฤศศักราช ๑๘๘๘ สืบไป บันดาลสัตว์
 ที่เป็นพาหนะ คือโค กระบือ เปนต้นนั้น ถ้าผู้ใดจะฆ่าโค กระบือ
 ออกจำหน่ายซื้อ ขาย เนื้อ เปนอาหารเมื่อใด ต้องให้น้ำเงิน
 ความแก่เจ้าพนักงานนายตรวจโปลิศ ที่สแตชันตำบลที่มีอยู่
 ใกล้กันกับที่ฆ่าสัตว์นั้น ให้ทราบ แลเจ้าพนักงานนายตรวจ
 โปลิศ จะมีอำนาจที่จะไปตรวจดู หนังสือตัวพิมพ์รูปพรรณ
 สำหรับตัวสัตว์นั้น แลผู้ที่จะฆ่าโค กระบือ ต้องยอมให้เจ้า
 พนักงานนายโปลิศ ตรวจหนังสือตัวพิมพ์รูปพรรณ ถ้านายโ
 ปลิศตรวจสอดเห็นว่ามีหนังสือรูปพรรณถูกต้องว่าเป็นของสัตว์
 นั้นแล้ว ก็ยอมให้เจ้าของสัตว์นั้นทำตามใจตน ถ้าแล
 พิพิรภณท์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ผู้หนึ่ง ผู้ใดจะฆ่าโค กระบือ ไม่ มาแจ้งความ แก่ นายโปลิศ ที่
 สเทแซ่น ตำบล ที่มี อยู่ ใกล้ กับ นายที่ฆ่าสัตว์นั้น ให้ทราบเสีย
 ก่อน แล โค กระบือ นั้น จะมี หวัง สัตว์ พิณพ์ ไม่ ถูก ต้อง ตาม รูป
 พรหม กัถิ ๆา ไม่มี ตัว พิณพ์ รูป พรหม กัถิ ถ้า โปลิศ ทรว
 จับ ได้ จะ ยึด เอา โค กระบือ นั้น ไว้ แล ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด ชอบ ลัก
 ฆ่า โค กระบือ ไม่ มา แจ้ง ความ แก่ นาย ทรว โปลิศ ที่ สเทแซ่น
 ตำบล ซึ่งมี อยู่ ใกล้ เคียง กับ ที่ ฆ่า โค กระบือ ก่อน นาย โปลิศ
 ทรว จับ ได้ จะ ชำระ ทำ โทษ นั้น โดย ถิ่น ฆ่า โค กระบือ ผิด
 มี ปรียบ ไหม เปน พิ โนย หลวง ตาม กฎหมาย ลักษณะ โจร มาตรา
 ๑๒๖ แล ถ้า ค่า ตัว สัตว์ นั้น ไม่ ตก ลง กัน ได้ ก็ จะ ต้อง เปน
 ตาม มาตรา ๘๐ ใน ลักษณะ โจร นั้น ด้วย ประการ มา ณ วัน ๒
 เดือน ๘ อตุลสาข ขึ้น ค่าหนึ่ง ปีชวด สัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๕๐
 ตรง กับ วันที่ ๙ เดือน ยุลย คฤศต ศักราช ๑๘๘๘

พระราชบัญญัติศักดินาทหาร

มี พระ บรม ราชโอง การ โปรดเกล้าฯ ดำรัส สั่งว่า ทรง พระ
 ราชดำริ ว่า ใน บัณฑิต นี้ ให้ โจร ฆาตกร ให้ ตั้ง กรม ยุทธนา
 ธิการ ขึ้น รวบรวม ทหาร ทหาร เกณฑ์ ทหาร ไว้ อยู่ ใน ความ มัง คับ
 แล แยก แขน อัน เกียว กัน ให้ ทรง พระ กรุณา โปรด เกล้าฯ พระ
 ราชทาน สัญญาบัตร ให้ ทหาร ไทย และ หอจกร หมาย แยก

แต่ศักดินา ทหาร นั้นยัง หาไว้กำหนดให้เรียบร้อยไม่ จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินี้ไว้ให้ทราบ
ทั่วกัน ว่า ทหาร มก ทหาร เรือ ซึ่งได้รับ พระ ราชทาน สัญญา
บัตร แล ได้รับ พระราชทาน สัญญา บัตร ทั้ง ปวง ให้มีศักดิ
นาตามกำหนด ต่อไปนี้

(ศักดินา ทหาร มก)

นายทัพ มก ถือ ศักดินา ๑๐๐๐๐ นายพลเอกถือ ศักดิ
นา ๗๐๐๐ นายพลโทถือ ศักดินา ๖๐๐๐ นายพลตรีถือ ศักดิ
นา ๕๐๐๐ นายพล จัตวาถือ ศักดินา ๓๕๐๐ นายพันเอกถือ
ศักดินา ๓๐๐๐ นายพันโทถือ ศักดินา ๒๐๐๐ นายพันตรีถือ
ศักดินา ๑๕๐๐ นายร้อยเอก ถือ ศักดินา ๑๐๐๐ นายร้อยโท
ถือ ศักดินา ๘๐๐ นายร้อยตรี ถือ ศักดินา ๖๐๐ พลนักเรือน
ทหาร มก ถือ ศักดินา ๕๐๐ นายสิบ ผู้ช่วย ถือ ศักดินา ๕๐๐
นายสิบเอก ถือ ศักดินา ๔๐๐ นายสิบโทถือ ศักดินา ๓๐๐ นาย
สิบตรี ถือ ศักดินา ๒๕๐ พลทหาร กองทหาร กรม มหาดเล็ก
ถือ ศักดินา ๒๐๐ พลทหาร กองอื่น ถือ ศักดินา ๔๐

(ศักดินา ทหาร เรือ)

นายทัพ เรือ ถือ ศักดินา ๑๐๐๐๐ นายพลเรือเอก ถือ ศักดิ
นา ๗๐๐๐ นายพลเรือโทถือ ศักดินา ๖๐๐๐ นายพลเรือตรี
ถือ ศักดินา ๕๐๐๐ นายเรือเอกทัพเรือ ถือ ศักดินา ๓๕๐๐ นาย

นายพลเรือจัตวา ^๕ถือศักดินา ๓๕๐๐ นายเรือเอก รับการ ^๕กว่า
 ๓ ปี ^๕ถือศักดินา ๓๐๐๐ นายเรือเอก รับการ ^๕กว่า ๓ ปี ^๕ถือ
 ศักดินา ๒๐๐๐ นายเรือโท ^๕ถือศักดินา ๒๐๐๐ นายเรือ
 จัตวา ทพ ^๕เรือ ^๕ถือศักดินา ๒๐๐๐ นายเรือตรี รับการ ^๕กว่า ๔ ปี
^๕ถือศักดินา ๑๐๐๐ นายเรือจัตวา รับการ ^๕กว่า ๕ ปี ^๕ถือศักดิ
 นา ๑๐๐๐ นายเรือตรี รับการ ^๕กว่า ๕ ปี ^๕ถือศักดินา ๘๐๐ นาย
 เรือจัตวา รับการ ^๕กว่า ๕ ปี ^๕ถือศักดินา ๘๐๐ รองนายเรือตรี
^๕ถือศักดินา ๖๐๐ รองนายเรือจัตวา ^๕ถือศักดินา ๖๐๐ จำพล
 ย ^๕ถือศักดินา ๖๐๐ จำนา ^๕ถือศักดินา ๖๐๐ นายเรือกลาง
^๕ถือศักดินา ๔๐๐ ผู้ช่วยนายเรือจัตวา ^๕ถือศักดินา ๔๐๐ พล
 นักเรียนทหารเรือ ^๕ถือศักดินา ๕๐๐ จำช่างไม้ ^๕ถือศักดินา ๔๐๐
 พันจำพล ^๕ถือศักดินา ๔๐๐ พันจำนา ^๕ถือศักดินา ๔๐๐ จำ
 ภู ^๕ถือศักดินา ๔๐๐ พันพล ^๕ถือศักดินา ๓๐๐ นายนิท
^๕ถือศักดินา ๓๐๐ นายชิต ^๕ถือศักดินา ๓๐๐ ภู ^๕ถือศักดิ
 นา ๓๐๐ จำไฟ ^๕ถือศักดินา ๓๐๐ นายเสา ^๕ถือศักดินา ๒๐๐
 นายนา ^๕ถือศักดินา ๒๐๐ นายบ ^๕ถือศักดินา ๒๐๐ นายพ่อ
 ครว ^๕ถือศักดินา ๑๐๐ กระลา ^๕แล ^๕ลูกเรือ ^๕ถือศักดินา ๕๐ ประ
 กาศไป แต่พระที่ ^๕นั่งจักรี มหาปราสาท ณ ^๕วัน ๑ เดือน ๙ ขึ้น ๔
 ค่ำ ปี ^๕ชวศัสมัญยศึก ศักราช ๑๒๕๐ เป็นวันที่ ๓๒๐๕ ในรัช
 กาล ^๕ที่ ^๕พิริยภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

พระราชบัญญัติ ลำหรับลำดับยศนายทหารบก

ณวัน ๑ เดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวศ สัมฤทธิศก รุ
ศักราช ๑๒๕๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ ภาณุรังษี
สว่างวงษ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช น ร ก จ ก ผู้
แทน ผู้บัญชาการ กรม ทหาร ทัว ไป รับพระบรมราชโองการ ใ
เกล้าฯ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตรา พระราช บัญญัติ
สำหรับประับยศ ตำแหน่ง นาย ทหารบก ต่อ ไป ดังนี้

มาตรา ๑ นายทหาร เมื่อ เข้า ใน ที่ จะต้อง เรียง กัน ตาม ลำดับ
ยศ ให้ เรียง กัน ตาม ชั้น ศักดิ์นายทหาร แหง อยู่ใน พระราช
บัญญัติ ณวัน ๑ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีชวศ สัมฤทธิศก
ศักราช ๑๒๕๐ นั้น ถ้า นายทหาร ที่ ยศ เสมอ กัน ให้ นายทหาร
ผู้ ไ้ เปน ยศ นั้น ก่อน เปน ใหญ่ กว่า ถ้า เปน ยศ นั้น ใน วัน เกียว กัน
ให้ ผู้ ที่ ไ้ เปน ทหาร ก่อน นั้น เปน ใหญ่ กว่า

มาตรา ๒ นายทหาร กอง ทหาร มหาดเล็ก เปน ใหญ่ กว่า
นายทหาร ยศ อย่าง เกียว กัน ใน กอง อื่น ๆ ไม่ ต้อง นับ เปน
ก่อน แล หลัง ถ้า นายทหาร กอง ทหาร มหาดเล็ก มา ถึง นาย
ทหาร กอง ทหาร ม้า แล้วย นายทหาร กอง ทหาร ยืน ใหญ่ แล้วย
จึง ถึง ทหาร เดิน ท้าว

มาตรา ๓ นายทหาร มี ตำแหน่ง เปน นายทหาร ผู้ ช่วย (คือ
สถาป) ให้ เปน ใหญ่ กว่า นายทหาร ยศ เสมอ กัน ที่มี ไ้ เปน

นาย ทหาร ผู้ช่วย แต่ไม่ถ้าว ก่าย ที่ว่าไว้ใน มาตรา ๒ นั้น

มาตรา ๔ กองทหาร หลาย กอง ไปในที่ใด เมื่ออยู่ในที่
อันบริเวณ อันเดียวกัน นายทหาร ผู้มียศ ใหญ่กว่า ยันตานาย
ทหาร ที่ อยู่ในที่นั้น ไ้บังคับบัญชาคน • เว้นแต่นายทหาร
ที่เป็นตำแหน่ง ผู้ช่วย ฝ่าย มิใช่พลรบ คือ ยกกระบัตร กอง
(ควอเคเทอมาสเคอ) เกียก กาย กอง (เปมาสเคอ)
แล นาย แพทย์ เป็นต้น จะเป็น ผู้บังคับเช่นนี้ไม่ได้

มาตรา ๕ มีการ ตก ฉะนั้น การ จำ เป็น จะต้อง มี ที่ ที่ กัน
ในเวลาไม่ทัน มีคำสั่ง ไปถึง ก็ให้นายทหาร ผู้มียศ ถัดลงมา
เป็นผู้แทนผู้ใหญ่ได้โดยปรกติ

ประกาศกรมพระนครบาล

ด้วย คอสม มิตี บังคับ การ กรมพระนครบาล รับพระบรมราช
โองการ ไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ที่ดิน
ใน แขวง กรุง เทพ ในตำบล ซึ่ง คลอง ถนน ทรง เป็นเขตร อยู่
ฝ่าย ทิศเหนือ แต่ ถนน สี่ลม เป็นเขตร อยู่ฝ่าย ทิศใต้ แล สพาน
ข้าม ถนน เจริญ กรุงเหนือ คลอง ซึ่ง กล่าวมา แล้วนี้เป็นเขตร
อยู่ฝ่าย ทิศ ตะวัน ตก แล สพาน ที่ ถนน สี่ลม ซึ่ง ข้าม มา คลอง
วัดลำพอง เป็นเขตร อยู่ฝ่าย ทิศ ตะวัน เตก ที่ดินตำบลนี้เป็น
ที่ หลวง แล ยังมี ได้ ให้ ผู้ใด หนึ่ง และ หอจ แต่ อาไ้ครอบ อยู่ เลย แล มี

คนบางพวกได้ปลูกสร้าง โรง แล เรือน ขึ้นหลายแห่ง ในจังหวัด
 ที่ดินรายนี้ แล ได้เอาหญ้า ฟาง เรือไม้ซุงไม้ขอนสัก แล สรรพ
 สิ่งของอื่นๆ มาไว้ด้วย แล ได้ให้วัว แล สัตว์อื่นๆ มากินหญ้า
 ในจังหวัดที่ดินตำบลนี้ แล ได้ทำการล่เมือกอีกหลายประการ
 มิได้รับ พระบรมราชานุญาตในการเรื่องนี้ แล การซึ่งได้ทำ
 ล่เมือกเช่นนี้ก็ทำให้ฟ้องเอาโทษ แก่ผู้ล่เมือกตามกฎหมาย
 ไม่แลมิได้มี พระบรมราช ประสงค์ ที่จะให้ การ ล่เมือก เช่นนี้
 อยู่อีกสืบไปจึงมีพระบรมราช โองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้
 ประกาศแก่คนทั้งปวง ว่าบัดนี้คนทั้งหลายผู้ซึ่งได้ปลูก เรือน
 โรงต่างๆ แล ได้เอาเรือ ไม้ขอนสัก แล สรรพ สิ่งของอื่นๆ
 มาไว้ในจังหวัดที่ดินตำบลนี้ ให้วัว เรือ แล โรงทั้งปวง แล ได้
 เอาเรือ แล ไม้ขอนสัก แล สรรพ สิ่งของอื่นๆ ไปเสียจากที่ดิน
 ตำบลนี้ แต่ในภายใน ๔๐ วันนับตั้งแต่วันซึ่งได้ออกประ
 ภาคนั้นไป แล สืบไปเมื่อนำตัว มิให้คนทั้งปวง กระทำ
 การ ล่เมือก เช่นนี้ อีก แล ห้ามมิให้เอา โค กระบือ ฤๅ สัตว์อื่นๆ
 ซึ่งเพนของๆ ตน ฤๅ ของผู้อื่นมาเลี้ยง แล กินหญ้า ในตำบล
 นี้ไปคั่นซาก แล บัดนี้จึง ประกาศให้ทราบ สรรพ ทั้งปวง
 นอกจากโค กระบือ แล สัตว์เลี้ยงอื่นๆ ซึ่งยังคงอยู่ในจังหวัด
 ที่ดินรายนี้ ในเวลาใดเวลาหนึ่งเมื่อพ้นกำหนด ๔๐ วันไป
 แล้ว นับแต่วันซึ่งได้ออกประกาศนี้ไป จะต้องให้ว่าเพนพระ

ราช ทวีย หลวง แลจะทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้ง
 ให้ผู้ใดผู้หนึ่ง จักการ ทั้ง ปวง ด้วย ทวีย เหล่านี้ แลสรรพ โค
 กระบือ แล สัตว์เลี้ยง ทั้ง ปวง ซึ่งเข้ามาอยู่ๆ กินหญ้าในจังหวัด
 ที่กิน ราย นี้ จะต้อง จับเอา ไว้ตาม กฎหมาย แล ชัง เอาไว้กว่า เจ้า
 ของ จะมาถ่ายเอาคืนไป แลขอ ประกาศ ต่อไปว่า แม้ ว่า เรือน
 โรง ทั้ง ปวง ซึ่ง บัดนี้ ได้ สร้าง ลง ไว้ ใน จังหวัด ที่กิน ตำบลนี้
 ได้ไปน พระราช ทวีย อันสิทธิขาดแล้ว ก็ที่ ยัง ทรง พระมหา
 กรุณาโปรดเกล้าฯ อนุญาต ให้ คนทั้ง ปวง ผู้ซึ่ง ได้ ปลูก สร้าง
 เรือนโรงเหล่านี้ขึ้น ถ้า ผู้ซึ่งยัง อาศัยอยู่ ใน เรือนโรงเหล่านี้
 ให้ รื้อถอน แล ขนเอา เรือนโรง ทั้ง ปวง ทั้ง ซึ่ง กล่าว แล้วนี้ ไป
 เลี้ย จาก ที่ ตำบล ราย นี้ ให้ไป ปลูก อยู่ ที่ ที่ดิน ที่อื่น ซึ่ง ตน มี อำนา
 โข กฎหมาย ซึ่ง จะ ปลูก สร้าง ได้ ใน ที่ ที่ดิน นั้น แต่ ใน ภายใน
 ๔๐ วันนับตั้งแต่วันที่ ออกประกาศ นี้ไป แต่ ว่า นอก จาก
 ความ ซึ่ง ได้ กล่าว มา แล้วนี้ ประกาศ นี้ ไม่ เกียร ข้อง ด้วย ที่
 ทวีย ซึ่งมี เจ้า ของ อยู่แล้ว จะเป็น ของ หลวงๆ เป็น ของ
 อดา ประชา วาษฎร ข้าง ขอบ ขัณฑ์ เสมอ ของ พระบาท สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว คนใดคนหนึ่ง ก็ เหมือนกัน ประกาศ มา ณ วันที่ ๓๑
 เดือน ออถุศก คฤศศักราช ๑๙๙๙ ตรงกับวัน ๖ เดือน
 ๙ แรม ๙ ค่ำ ปีชวดทศสัมฤทธิศก จลศักราช ๑๒๔๐
 พิพิธภณัทศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ให้ใช้ กฎหมายภาษีชั้นใน

(ปี จุลศักราช ๑๒๔๘)

มี พระบรมราชโองการ มาน พระยาศุริยาสังหนาทกำรัส เห็น
เกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการของขลุ้พระบาท
ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่าย ทหาร พลเรือน ทั้ง พวกพ่อค้า ประชา ราษฎร
แล พ่อค้าคนต่าง ประเทศ ซึ่ง เข้า มาพึ่งพระบรม เกษานภาพ ทำ
การ ค้าขาย หลากใน อยู่ใน จังหวัด กรุงเทพฯ หัวเมือง เอกโททวี
จิตวา แล เมือง ประเทศราช ใน อาณาเขต กรุงสยาม ให้ทราบ
ทั่วกัน ว่า ได้ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ ประกฤษฐานพระ
ราช บัญญัติ ใน เรื่อง สุรา ซึ่ง จะบัญญัติ มา จาก เมือง ต่าง ประเทศ
แล ทมิ กลัน ใน พระราช อาณาเขต จำหน่าย ซื่อขาย ตรวจ ทรา
กันเก็บ ภาษี อย่างไร ประกาศ ซื่อ ว่า กฎหมาย ภาษี ชั้น ใน ปี จุล
ศักราช ๑๒๔๘ นั้น ไว้ เพื่อ ให้ เป็น ประโยชน์ รักษา ความ สุข
ของ อาณา ประชา ราษฎร ใน พระราช อาณาจักร ให้ กระแสม สำ
ราญ ใน พระราช บัญญัติ นั้น ส่วน ที่ ๑ มาตรา ๑ มีความ ว่า
พระราชบัญญัตินี้ ถ้า พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว จะ ได้ มี
พระบรมราชโองการ กำรัส ให้ ออก หมาย ประกาศ ให้ ใช้ ได้
เมื่อใด ก็ ใช้ ได้ แล ให้ เรียก ว่า กฎหมาย ภาษี ชั้น ใน ปี จุลศักราช

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

๑๖๔๘ นี้ บัณฑิตทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดให้
พระราชบัญญัติ ซึ่งได้ออกข้อแล้วข้างต้นนี้ ในวัน ๒
เดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ ปีฉลูยังเปนสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐
ตรงกับวันที่ ๑ เดือนเอปรีล ปีคฤสศักราช ๑๘๘๘ แล
พระราชบัญญัติ จะคงใช้ได้ต่อไป จนกว่าจะมีประกาศทำเนิ
ระแล พระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เลิก ๆ แก้ไขเปลี่ยนแปลง
ไปสรวนไค ประกาศแต่เดิมนั้น ๗ เดือน ๑๑ ขึ้นค่ำ ๑
ปีชวศสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ เปนวันที่ ๗๒๖๘
ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชบัญญัติ

อากรขึ้นใน ปี กุน นพศก จุลศักราช ๑๒๕๘

สารบาญ ข้อ พระราชบัญญัติ

ส่วนที่ ๑ ว่าด้วย ข้อ กฎหมาย ขยายคำ ใน กฎหมาย เวลา จำ เติม
ที่จะใช้ กฎหมาย แล ยกเลิก กฎหมาย เก่า

มาตรา ๑ ว่าด้วย ข้อ แล เวลา จำ เติม ที่จะใช้ พระราชบัญญัติ

มาตรา ๒ ว่าด้วย ขยาย ถ้อย คำ

มาตรา ๓ ว่าด้วย ยกเลิก พระราช กำหนด กฎหมาย เก่า

ส่วนที่ ๒ ว่าด้วย อากรขึ้นใน ภาษีขาเข้า การเลิกอบสุราเข้ามา เลา

มาตรา พิสัย ว่าด้วย การเลิก ภาษี เก่า และ ภาษี ใหม่

มาตรา ๒๑ ว่าด้วย ข้อ ปรียบ ไหม ที่มีได้ให้ ใบอนุญาต ฤๅตัว
ใบเสร็จ

มาตรา ๒๒ ว่าด้วย นาย อากร ทำ สม ยอม ผิด กฎหมาย

มาตรา ๒๓ ว่าด้วย ข้อ ปรียบ ไหม นาย อากร

มาตรา ๒๔ ว่าด้วย นาย อากร ซึ่ง ทำ อยู่ แล้ว ทุก วัน นี้

ส่วนที่ ๔ ว่าด้วย หนังสือ ใบ อนุญาต แล ข้อ ยัง คับ ผู้ ที่ จะ รับ หนังสือ
ใบ ขาย น้ำ สู่รา

มาตรา ๒๕ ว่าด้วย หนังสือ ใบ อนุญาต สำหรับ ขาย น้ำ สู่รา

มาตรา ๒๖ ว่าด้วย โทษ ผู้ ที่ ขาย น้ำ สู่รา ไม่มี หนังสือ ใบ อนุญาต

มาตรา ๒๗ ว่าด้วย ตระลาการ พิจารณา หนังสือ ใบ อนุญาต

มาตรา ๒๘ ว่าด้วย หนังสือ อนุญาต ต้อง ทำ ตาม ข้อ ยัง คับ ที่
กำหนดไว้

มาตรา ๒๙ ว่าด้วย ข้อ ยัง คับ โรง ราน ที่ รับ หนังสือ ใบ อนุญาต

มาตรา ๓๐ ว่าด้วย โทษ ที่ ทำ ผิด ข้อ ยัง คับ

มาตรา ๓๑ ว่าด้วย สำเนา หนังสือ ใบ อนุญาต

มาตรา ๓๒ ว่า ด้วย รับ หนังสือ ใบ อนุญาต สอง อย่าง

มาตรา ๓๓ ว่าด้วย เจตนา ผู้ โรง ราน ที่ รับ หนังสือ ใบ อนุญาต

มาตรา ๓๔ ว่าด้วย เล่นเบี้ย ใน โรง ราน ที่ รับ หนังสือ ใบ อนุญาต

มาตรา ๓๕ ว่าด้วย ผู้ ที่ มี สู่รา ผิด กฎหมาย

ส่วนที่ ๕ ว่าด้วย โรง ที่ มี สู่รา ผิด กฎหมาย และ หอจดหมาย เหตุ

มาตรา ๓๖ ว่าด้วย หนังสือ โย อนุญาต สำหรับ โรง เตา สูรา

มาตรา ๓๗ ว่าด้วย ร้าน ขาย น้ำ สูรา สำหรับ โรง ที่ ต้ม ถัก

มาตรา ๓๘ ว่าด้วย ต้ม สูรา เลื่อน

มาตรา ๓๙ ว่าด้วย ส่ง เงิน ขี้ แตน เงิน ภาษี

ส่วนที่ ๖ ว่าด้วย ข้อบังคับ แล ปรียบ ไหม ตาม โทษ ต่าง ๆ

มาตรา ๔๐ ว่าด้วย ลัก ลอบ ขาย ข้อ สูรา เลื่อน

มาตรา ๔๑ ว่าด้วย ขาย สูรา เปน ราคา อย่างอื่น มิใช่ เปน เงิน โครา

มาตรา ๔๒ ว่าด้วย มอม น้ำ สูรา ให้ กับ ผู้ ที่ ไม่มี อำนาจ ควรจะ รัย

มาตรา ๔๓ ว่าด้วย ขาย สูรา เปน

มาตรา ๔๔ ว่าด้วย ขาญ ชี แล คั้น ทรวง สูรา

มาตรา ๔๕ ว่าด้วย สูรา ขาด จำนวน

มาตรา ๔๖ ว่าด้วย โทษ บอกร จำนวน ผิด

มาตรา ๔๗ ว่าด้วย ยก เงิน ปรียบ ไหม แล ทำ โทษ อย่างอื่น

มาตรา ๔๘ ว่าด้วย อธิบาย คำที่ ว่า เปน เจ้า ของ

มาตรา ๔๙ ว่าด้วย รัย สิ่ง ที่ ยัน ทุก น้ำ สูรา

ส่วนที่ ๗ ว่าด้วย ตั้ง เจ้า พนักงาน ทรวง แล อำนาจ น้ำ ที่ ของ เจ้า พนักงาน นั้น

มาตรา ๕๐ ว่าด้วย ตั้ง เจ้า พนักงาน ทรวง อากร สูรา

มาตรา ๕๑ ว่าด้วย ประกาศ ด้วย ที่ ได้ ตั้ง เจ้า พนักงาน นั้น

มาตรา ๕๒ ว่าด้วย ทรา สำคัญ แล เครื่อง แต่ง ตัว ของ เจ้า

พิพิธภัณฑ์สถานไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

พจนานุกรมผู้ตรวจ

มาตรา ๕๓ ว่าด้วยหมายให้ค้น

มาตรา ๕๔ ว่าด้วย จับตัว ผู้ผิด โดยไม่มีหมาย

ส่วนที่ ๘ ว่าด้วย อำนาจความ

มาตรา ๕๕ ว่าด้วย กำหนด อำนาจความ

มาตรา ๕๖ ว่าด้วย หมาย กำหนด อำนาจความ

มาตรา ๕๗ ว่าด้วย การแถลง

มาตรา ๕๘ ว่าด้วย จำเลย ให้การ แก้อภัย

มาตรา ๕๙ ว่าด้วย เลื่อนเวลา แล เปลี่ยนแปลง ถ้อย คำสำนวน

มาตรา ๖๐ ว่าด้วย ตักสิน ให้จำเลย แพ้ความ

มาตรา ๖๑ ว่า ด้วย ปรากฏ ปรากฏ ขอ เสียเงินก่อน อำนาจความ

มาตรา ๖๒ ว่า ด้วย ค่า ขรรมนิยม ความ

มาตรา ๖๓ ว่าด้วย เงิน ค่าปรับใหม่ แล ของเก็บไว้จะได้ทำ
ประการใดมาตรา ๖๔ ว่าด้วย เจ้าพนักงาน ทอรัฏฐการพิพัฒน์ มี อำนาจ
ยกเว้น

มาตรา ๖๕ ว่าด้วย นำหนังสือ ไป อนุญาต แล พยาน

มาตรา ๖๖ ว่าด้วย ที่ จะต้อง พัง ความ ตามรูปความ

ส่วนที่ ๙ ว่าด้วย ความต่าง ๆ

มาตรา ๖๗ ว่าด้วย หมาย อำนาจ
พยานผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายเหตุ

มาตรา ๖๘ ว่าด้วย ผู้ที่ รับ ตำแหน่ง อยู่แล้ว

มาตรา ๖๙ ว่าด้วย สุรา ที่มี อยู่แล้ว ใน หัวเมือง

ส่วน ๑ ว่าด้วย ชื่อ แล ความ อธิบาย กฎหมาย แล ความ คำนวณหมาย

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ถ้า พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว
จะให้มี พระบรมราชโองการ คำทรงสั ให้ออก หมาย ประกาศ
ให้ใช้เมื่อใด ก็ใช้ได้ แลให้เรียก ว่ากฎหมาย ภาษี ฐาน ใน
จุลศักราช ๑๒๔๘

มาตรา ๒ ในกฎหมายนี้ คำที่จะกล่าว ต่อ ไปให้เข้าใจ ตาม
ที่จะอธิบาย ต่อ ไปนี้ว่า คำที่ ว่าเจ้าพนักงาน ผู้ ออกหนังสือ ใบ
อนุญาต นั้นให้เข้าใจ ว่าเป็นเจ้า พนักงาน ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งขอ เวอน
แผนที่ ของ พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว จะใช้ตั้ง ขึ้น ไว้ในแขวง
ตำบลนั้นๆ เพื่อที่จะออก หนังสือ ใบ อนุญาต สำหรับ น้ำสุรา

ซึ่งเรียก ว่านายอากร ฐาน ในนี้ คือให้เข้าใจ ว่าเป็น ผู้ที่ ได้ กล่าว
ใน มาตรา ๑๕ แล ความที่ เรียก ว่าภาษี ฐาน ในนี้ ให้เข้าใจ ว่าเป็น
การ ที่ นาย อากร ฐาน ใน กระทำอยู่

มาตรา ๓ พระราชบัญญัติเรื่อง น้ำสุรา ที่ทำไว้เมื่อ
จุลศักราช ๑๑๔๘ แลพระราชบัญญัติ ที่ทำไว้เมื่อ จุลศักราช
๑๒๑๓ กับความที่ แก้เปลี่ยนแปลง ไว้เมื่อ จุลศักราช ๑๒๒๕
แล ๑๒๒๗ แล ๑๒๓๑ นั้นให้ ยกเลิก เสีย ทั้งสิ้น

ส่วนที่ ๒ ว่าด้วย ลักษณะ ฐาน ใน โดยภาษี ฐาน ซึ่ง แล ลักษณะ สุรา เข้ามา

มาตรา ๔ ห้ามมิให้ผู้ใดกิน ฤาขาย ฤาตั้งขาย น้ำสุรา
 ไทๆ เว้นไว้แต่เล่าเบียบเล่าของรุ่นที่ทำมาจากยุโรปโดยแท้ ใน
 บ้านเมือง ฤาที่แห่งใด ในแผ่นดินสยาม ก่อนที่น้ำสุรานั้นได้เสีย
 ภาษีเข้าฤาภาษีชั้นใด ที่ควรเรียกแต่น้ำสุรานั้นทั้งที่กำหนด
 ต่อไปในนี้ ภาษีนั้นให้เรียกตามกำหนดอัตราทั้งที่จะกล่าว
 ต่อไป คือว่าเทหนึ่ง รุ ๒๐ ทนาสๆ ละ ๑๐๐ นิ้ว ๔ เหลี่ยม
 จัตุรัสซึ่งมีแรงกบซอต่ำกว่า ๕๐ ปเซน ให้เรียกภาษี ๘ บาท
 สี่เฟื้อง (คือเป็นกะลันละเหรียญหนึ่ง ๒๐ เซน ฤาสิเทอ
 หนึ่ง ๒๖ เซนครึ่ง) ถ้ามีแรงกบซอมากขึ้นไปฤาสุรามาก
 ขึ้นไปกว่าเทหนึ่ง ก็ให้คิดทวีขึ้นไปตามอัตรานี้ ยันกา
 เล่าเบียบเล่าของรุ่นอย่างใดๆ ห้ามมิให้ผู้ใดกิน ฤาขาย ฤาตั้งขาย
 ในบ้านเมืองที่แห่งใดๆ ในแผ่นดินสยาม ก่อนที่จะได้เสียภาษี
 เข้าร้อยละ ๕ ตามราคาสุรานั้น ฤาก่อนที่จะได้เสียภาษี
 ชั้นใด ตามพิภคอัตราที่มีตัวอย่าง ต่อท้ายพระราชบัญญัตินี้
 หมายเลข ๑๗

มาตรา ๕ กำหนดเงินภาษีที่จะเก็บแต่สุราต่างๆ ตาม
 พระราชบัญญัตินี้ ก็ต้องกำหนดโดยที่จะได้ชั้นสุดน้ำสุรานั้น
 ตามวิธีแลกำหนดที่ได้กล่าวไว้ในแบบที่หมายเลข ๑ ข้าง
 ท้ายหนังสือนี้

มาตรา ๖ ห้ามมิให้ผู้ใดกิน ฤาขาย ฤาตั้งขาย น้ำสุราใด ๆ ซึ่ง

มิได้เสียภาษีขาเข้า ฤๅภาษีอื่นใด ที่ควร จะต้องเสีย ตาม ความ
ใน มาตรา ๔ แห่ง กฎหมายนี้ ใน บ้าน เมือง ฤๅ ที่ แห่ง ใด ๆ ใน
แผ่นดิน สยาม แล ถ้า ผู้ใด ลอบ ลัก ฤๅ กิจ ที่ จะ ลอบ ลัก น้ำ สุรา
เข้ามา ใน แผ่นดิน สยาม ถ้า ชำระ ต่อ เจ้าพนักงาน ดัง ที่ กำหนด
ต่อ ไป ใน นี้ ได้ ความ จริง แล้ว ก็ ให้ ปรีย ไหม ผู้นั้น ครั้ง หนึ่ง เป็น
เงิน ๑๐ ชั่ง ลง มา แล น้ำ สุรา ที่ ลอบ ลัก เข้า มา ซึ่ง จับ ไว้ ได้ มาก
น้อย เท่า ใด ก็ ให้ เก็บ ปรีย ไว้ ทั้ง สิ้น

มาตรา ๗ ถ้า ผู้ใด บัน ทุก น้ำ สุรา เข้า มา อ่าว ท่า แห่ง ใด ๆ ใน
แผ่นดิน สยาม ก่อน ที่ จะ ได้ ขน น้ำ สุรา นั้น ขึ้น จาก เรือ เจ้า ของ
ต้อง นำ ขาญ ชี้ จำนวน น้ำ สุรา ตาม แบบ ตัวอย่าง ที่ หมายเลข ๒ นั้น
ไป ยื่น ต่อ เจ้าพนักงาน ภาษี ใน ที่ ตำบล นั้น แล ต้อง กำหนด ชื้อ
เรือ ฤๅ กำนัน ที่ บัน ทุก น้ำ สุรา นั้น มา แล กำหนด สุรา มาก น้อย
เท่า ใด เป็น สุรา อย่าง ใด จะ ขน ขึ้น ไว้ แห่ง ใด จะ ขน วัน ใด แล้ว
เจ้าพนักงาน ภาษี ใน ที่ นั้น ต้อง ทำ หนังสือ ใบ อนุญาต ตาม แบบ ตัวอย่าง
ที่ หมายเลข ๓ มีความ ว่า อนุญาต ให้ ขน น้ำ สุรา นั้น ขึ้น
แล ใน ใบ อนุญาต นั้น ต้อง มี กำหนด จำนวน น้ำ สุรา แจก ชัด แล
เมื่อ เจ้า ของ ได้ เสีย เงิน ภาษี ที่ ควร เรียก ได้ ตาม ความ ใน มาตรา ๔
แห่ง กฎหมาย นี้ แล้ว ก็ ให้ มอบ หนังสือ ใบ อนุญาต ให้ แล้ว
เจ้า ของ ก็ ขน น้ำ สุรา นั้น ขึ้น ได้ ก่อน ที่ เจ้า ของ นั้น จะ ขาย น้ำ สุรา ได้
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

เจ้าต้องนำหนังสือใบอนุญาตนี้อื่นต่อเจ้าภาษีชั้นใน ๆ ทำ
 บลนั้นแล้วเจ้าก็จะต้องเขียนลายมือลงไว้ในใบอนุญาตว่า เจ้า
 ของได้นำใบอนุญาตมาขึ้นแล้ว แลเมื่อเจ้าได้เขียนชื่อลงไว้
 ในใบอนุญาตดังนี้แล้ว น้ำสราที่มีกำหนดในใบอนุญาตนี้
 ก็ชื้อขายกันไ้ แต่ถ้าขายสรานี้เป็นปกติตามความในมาตรา
 ๖๔ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ก็ต้องมีหนังสือใบอนุญาตจึง
 ขายไ้ แลห้ามมิให้ทำผิดความอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ใน
 พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๘ เมื่อเรือกำปั่นลำใด ๆ เข้ามาถึงท่าแห่งใด ๆ
 ในแผ่นดินสยาม ถ้าเรือนี้มีน้ำสราที่มีไ้จด ลงไว้ในบาญชี
 มานีเฟสแลมิใช่เป็นของสำหรับใช้ในเรือ แลมิไ้อยู่ในจำ
 พวกของเสบียงซึ่งเจ้าของเรือ ถ้าผู้เข้าเรือจากผู้ขึ้นมา
 ไ้ลงไว้ในเรือนี้ เพื่อให้ขอफीเชอจากคนโดยสารจาก
 เรือนี้ใช้ นายเรือจากนั้นผู้ขึ้นซึ่งเป็นผู้รักษาน้ำสรานี้
 ต้องทำบาญชีจำนวนน้ำสรานี้ โดยเลื่อยไปยื่นต่อเจ้าพนักงาน
 งานภาษีในที่ตำบลนั้นใน ๑๒ ชั่วโมง ตั้งแต่เรือนี้ไ้มว
 ยออกยังโรงภาษี แลก่อนจะไ้ขนสินค้าจากเสบียงในเรือจาก
 เเสบียงของออฟฟิเชอแลคนโดยสาร จากเสบียงของคนลูกเรือ
 ขึ้นจากเรืออย่างหนึ่งอย่างใด แลน้ำสรานี้ต้องเก็บไว้ใน
 เรือกำปั่นตลอดเวลาที่เรือนี้อยู่ในอ่าวท่าตำบลนั้น แต่หน้า

สุรานั้นถ้าจะขาย ฤๅ ขนขึ้นจากเรือ ก็ทำได้ แต่ที่ถูกต้องตามความในมาตรา ๔ แห่งกฎหมายนี้ ที่ว่าด้วยขึ้นทุกน้ำสุราเข้ามาแล ขนขึ้นแลเสียภาษีนี้นั้น

มาตรา ๘ ถ้าผู้ใดคิดจะขึ้นทุกน้ำสุราออกไปจากอ่าวท่าแขกใด ๆ ในแผ่นดินสยาม ผู้ที่จะขึ้นทุกออกไปนั้นต้องนำใบอนุญาตจำนวนน้ำสุราตามแบบซึ่งหมายเลข ๔ แลแจ้งว่าเป็นสุราชนิดใดเจ้าของเรือ ผู้ใดจะขึ้นทุกไปแห่งใด แลจะขนลงเรือวันใด แลหนังสือนี้ต้องนำมาขึ้นต่อเจ้าพนักงานภาษีในตำบลนั้น แลแล้วเจ้าพนักงานต้องทำหนังสือใบอนุญาตให้ผู้ผู้นั้นไปเหมือนแบบซึ่งหมายเลข ๕ แลในใบอนุญาตนั้นต้องบอกจำนวนแลข้อความถึงที่กำหนดไว้ข้างบนนี้ แลให้มีความอนุญาตให้ผู้ผู้นั้นขึ้นทุกน้ำสุราออกไป แลเมื่อขึ้นทุกออกไปนั้นต้องคืนเงิน ให้เจ้าของสุราเท่ากับเงินภาษีขาเข้า ฤๅ ภาษีอื่นในที่ได้เสียในจำนวน น้ำสุรานั้นแต่ก่อนแล้ว

มาตรา ๑๐ เจ้าพนักงานภาษี ฤๅ นายอากรอื่นในที่อ่าวท่าทุกตำบลแลหัวเมืองต่าง ๆ นั้น ถ้าเวลาใดเจ้าของให้นำเงินมาเสียภาษีขาเข้า ฤๅ ภาษีอื่นในแล้ว ก็ให้ทำหนังสือใบเสร็จให้ไปเหมือนแบบที่หมายเลข ๖ ตามจำนวนเงินที่ได้รับตามพระราชบัญญัติทุกครั้งทุกคราว

มาตรา ๑๑ ผู้ใดนำสุราไปขายนอกเขตที่สุราไปจากตำบลหนึ่ง

ไปถึง ตำบล ขึ้น

ก็ ต้อง มี หนังสือ ไป ถึง นาย อกร ชัน ใน ๆ

ที่ นั้น เหมือน แบบ ซึ่ง หมายเลข ๗ แล ให้ แจ้ง ความ ว่า จำนวน

น้ำสุรา เท่า ไฉน นิโคโคจะชนไป จาก ที่ แห้ง ไค ไป ถึง แห้ง ไค

จะชนเวลา ไค เว้น แต่ ที่ น้ำสุรา นั้น น้อย กว่า ๑๐ ทนายน (คือ ๒

กิโลลิตร) แล้ว นาย อกร ชัน ใน ต้อง ทำ ใบ อนุญาต ให้

กับ คน ผู้ นั้น ไป เหมือน แบบ ซึ่ง หมายเลข ๘ ให้ ชน น้ำสุรา ไป ไค

มาตรา ๑๒ ถ้า ผู้ ไค ทำ ผิด ข้อ ความ ใน มาตรา ๑๐ } แห้ง
๑๑

กฎหมาย นี้ ถ้า ชำระ ได้ ความ จริง แล้ว ถ้า เป็น ความ ผิด ครั้ง แรก

ให้ ปรับ ใหม แต่ ๔ ชั่ง ลงมา ถ้า เป็น ความ ผิด แต่ ครั้ง ที่ สอง

ขึ้นไป ก็ ให้ ปรับ ใหม แต่ ๘ ชั่ง ลงมา ทุก ครั้ง แล น้ำสุรา ซึ่ง

ผู้ นั้น ทำ ความ ผิด ก็ ให้ เก็บ ไว้ ทั้ง สิ้น

มาตรา ๑๓ ถ้า นาย อกร ชัน ใน มิ ไค อยู่ ที่ โรง เมื่อ ผู้ คน

ผู้ ไค ไป ขอ อนุญาต เช่น ที่ กำหนด ไว้ ข้าง บน แล้ว นั้น

อกร ชัน ขึ้น ฤา เบิก แฉ ไม่ ให้ ใบ อนุญาต สำหรับ ชน ทุก น้ำ

สุรา ออก ไป

ฤา สำหรับ ชน น้ำสุรา ไป ฤา แกล้ง ถ่วง ให้ ชำ

ก็ ให้ ผู้ ที่ ขอก ไค ใบ อนุญาต นั้น ไป แจ้ง ความ ต่อ นาย อำเภอ

นาย โปลึก แล้ว เมื่อ ผู้ นั้น มี ประกัน ฤท ที่ นาย อำเภอ นาย โปลึก

ไว้ ใจ ได้ ว่า ผู้ นั้น จะ เลี้ยง ตาม กฎ กติกา ของ เจ้าเมือง น้ำสุรา ที่ จะ ชน ไป นั้น

ตามพิภักใน พระราชบัญญัตินี้ ก็ให้นายอำเภอ นายไปรษณีย์
มีหมายลงชื่อประทับตราตามแบบซึ่งมีหมายเลข ๘ เป็นคำ
อนุญาตให้ชนหน้าสุรานี้ไป แล้วผู้ขอใบอนุญาตนั้น ต้องเสีย
ค่าธรรมเนียมบาทหนึ่ง ก็ให้นายอำเภอ นายไปรษณีย์ เห็นว่าผู้
นั้นต้องมาขอใบอนุญาต เพราะนายอากร ชื่น ในมีไว้ อยู่ที่โรง
ๆ จักรไต้ความว่า นายอากร ทำผิดความใน มาตราต่าง ๆ ไปนี้
ก็ให้นายอากร คืนเงินค่าธรรมเนียม ที่ผู้ขอใบอนุญาตต้อง
เสีย แล้วนั้น ให้ผู้นั้นไป

ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยตังนายอากร ชื่น ใน แล อำนาจอธิบดี
ของนายอากร ชื่น ใน

มาตรา ๑๔ อำนาจสิทธิหน้าที่ จะเก็บภาษี ชื่น ใน แล หน้าสุรา
ละหัวเมือง แล ในบ้านเมือง ในแผ่นดินสยาม ทุกแห่งทุกตำบล
นั้นจะตกอยู่กับผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จะให้ทรงอนุญาตให้เป็นนายอากร เพื่อการนั้น โดยที่ผู้นั้นจะ
ได้ผูกขาดรับทำอากรนั้นโดยอย่างหนึ่งอย่างใด แลกำหนด
ซึ่งจะได้เก็บสมควรตั้งไว้ เพื่อประโยชน์ที่จะได้ให้ส่งเงินอากร
เป็นหลวง แลเพื่อที่จะได้จัดการอากรนั้นให้เรียบร้อย

มาตรา ๑๕ ผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งมีอำนาจอย่างเช่นนี้ จะเป็นคห
หนึ่งก็มิใช่หลายคนที่มิ ให้เรียกว่า อากร ชื่น ใน แล หัวเมือง แล
ตำบลนั้นๆ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวัดเทพศิรินทร์

เกี่ยว ข้อง มี ประโยชน์ ในการ ทำ น้ำสุรา อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด เลย

มาตรา ๑๖ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ซึ่ง ได้ รับ อำนาจ อย่าง หนึ่ง นี้ ก็ ใช้
อำนาจ นั้น ไม่ ได้ ก่อน ที่ จะ ได้ ทำ หนังสือ สัญญา ไว้ กับ เจ้า

พนักงาน หอรัษฎากรพิพัฒน์ ตาม แบบ ซึ่ง หมายเลข ๑๐ แล นาย
อากร นั้น ๆ ต้อง นำ เงิน มา มอขไว้ เป็น ประกัน ตาม ที่ เจ้าพนักงาน

หอรัษฎากรพิพัฒน์ จะ เห็น สมควร ได้ เป็น ที่ เชื้อไข ได้ ว่า นาย อากร
จะ ทำ ตาม หนังสือ สัญญา ที่ ทำ ไว้ ตาม ความ ใน พระราช บัญญัติ

หอรัษฎากรพิพัฒน์ ซึ่ง ทำ ไว้ เมื่อ รุศคักราช ๑๒๓๔. ๑๒๓๗

นั้น ถ้า ให้ นำ ของ ที่ มี ราคา มา มอขไว้ เป็น จำนำ ถ้า ทำ หนังสือ
จำนำ ที่ บ้าน เรือน ถ้า ทรัพย์สิน สิ่ง ของ อื่น ๆ ไว้ แล หนังสือ จำ

นำ นั้น ต้อง ทำ ตาม แบบ ซึ่ง หมายเลข ๑๑ แล เจ้าพนักงาน

หอรัษฎากรพิพัฒน์ มี อำนาจ ที่ จะ เอา ของ ที่ จำนำ ถ้า ให้ ไว้ เป็น จำ
นำ นั้น นาย มอข ได้ ผู้ อื่น ไป แล เอา เงิน ที่ ขาบ ไป ได้ นั้น ใช้ เงิน งวด

ที่ ค้าง ถ้า เงิน ค่า ปรบใหม่ ซึ่ง เกี่ยว ค้าง นาย อากร อยู่ ใน เวลา ที่

ครบ กำหนด ถ้า ยัง ไม่ ครบ กำหนด ก็ ได้ ไม่ ต้อง มี ร้อง ฟ้อง

ถ้า เป็น ความ อย่าง ใด แล เงิน นั้น จะ เป็น เงิน หลวง ค้าง ก็ คือ ถ้า

เงิน ที่ ควร จะ ได้ แก่ นาย อากร ที่ รับ เข้า ทำ ใหม่ ก็ คือ ก็ หัก ใช้ ได้

ตาม มาก แล น้อย ก่อน ที่ จะ ได้ คืน ของ ที่ ให้ ไว้ เป็น จำนำ เป็น

ประกัน ได้ ไป กับ นาย อากร แล เงิน ค่า ปรบใหม่ ที่ จะ ต้อง ให้ นาย

อากร เสีย ตาม พระราชบัญญัติ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต้อง

ทรง เชน ลาย พระราชหัตถ์เลขาว่าทรง เชน ชอบแล้ว จึงจะปรับ
โทษ นาย อากร ไ้แล ไม่มี สิ่ง ใด ใน พระราช บัญญัติ นี้ ที่ ห้าม
กัน มิให้ เติม ความ ลง ใน หนังสือ สัญญา แล หนังสือ จำนำ ออก
จาก ที่ มี อยู่ ใน แขนง นั้น เลย

มาตรา ๑๗ นาย อากร หัวเมือง นั้น ต้อง มี ออฟฟิศ สำหรับ ว่า
การ ภาษี ทุก คน แล ออฟฟิศ นี้ ให้ เรียก ว่า โรง อากร สุรา
แล ต้อง ตั้ง ไว้ ใน ที่ ซึ่ง เจ้า พนักงาน ผู้ ออก หนังสือ อนุญาต จะได้
เห็น สมควร พร้อม ด้วย ท่าน อธิบดี พระคลังมหาสมบัติ โรง อากร
สุรา นั้น ต้อง เปิด สำหรับ ทำ การ ทุก วัน ตลอด ปี ตั้งแต่ ชาติ พิภา ต์
ศก ย่ำรุ่ง จน เวลา หก โมง เย็น แล นาย อากร ต้อง จัด ให้ มี ผู้ ที่ ไ้
ตั้ง ไว้ เป็น แทน นาย อากร ให้ ประจำ อยู่ ที่ โรง อากร สุรา
ตาม เวลา เสมอ ทุก วัน แล จะต้อง ถือ ว่า ผู้ นั้น เป็น ผู้ แทน นาย อากร
ใน บันการ การ ที่ กฎหมาย นี้ ยัง คง ให้ นาย อากร ทำ แล ถ้า เวลา
นาย อากร ผู้ ไ้ ทำ ผิด ความ ใน มาตรา นี้ ก็ให้ ปรับ โทษ เป็น เงิน
๒ ชั่ง ลง มา

มาตรา ๑๘ เงิน ค่า หนังสือ อนุญาต ที่ ให้ ไว้ ใน การ ที่ เกี่ยว
ข้อง กับ นาย อากร ชั้น ใน ก็ให้ ส่ง เงิน นั้น กับ นาย อากร ชั้น ใน
ณ หัว เมือง ตำบล นั้น ๆ

มาตรา ๑๙ บันการ หมาย ต่าง ๆ แล หนังสือ ขอ อนุญาต ที่
มิ ถึง นาย อากร ซึ่งมีไว้สำหรับ การ อากร นั้น หอจ ดึง ถึง นาย อากร

ชั้นใน ไม่ต้อง ออก ชื่อ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ที่ เกี่ยวข้อง มี ส่วน ใน การ
อากร นั้น แล หมายถึง จะมอบไว้ ที่ โรง อากร สรรพสามิต นั้น เวลาใด ตั้ง
แต่ นาฬิกา ที่ ตก ย่ำรุ่ง ถึง ย่ำค่ำ ก็ ไ้ ทุก วัน ตลอด ปี ไม่มี วัน ยก
เว้น ถ้า หมายถึง จะฝาก ไปรษณีย์ ไป ให้ ก็ได้

มาตรา ๒๐ ห้ามมิให้ คิด ค่าธรรมเนียม ค่าหนังสือ ใบอนุ
ญาต อย่างไร ๆ ที่ ขอพิธีกรรม ศุลกากร ถ้า นาย อากร ต้อง ทำ
ให้ ไป ตาม กฎหมาย นี้

มาตรา ๒๑ ถ้า นาย อากร ชั้นใน ใด ๆ จัดขึ้น เลิก เฉย ๆ
แก่ ลง ถ่วง ให้ ชำมี ไ้ ทำ ใบ อนุญาต ให้ ยัน ทุก หน้า สรรพสามิต ออก ไป
ถ้า ให้ ชน หน้า สรรพสามิต ไป ตาม ความ ใน กฎหมาย นี้ ถ้า จัด ขึ้น ไม่ ยอม
ทำ ตัว ใบ เสรี ให้ ไป ตาม ความ ใน มาตรา ๑๐ แห่ง กฎหมาย นี้
แล มี ไ้ ชี้แจง ว่า มี เหตุ สมควร ที่ จะ ทำ เช่น นั้น ถ้า ชำมี ไ้
ความจริง แล้วย ก็ ให้ ปรับ โทษ เป็น เงิน ครั้ง ละ ๕ ชั่ง ลง มา ทุก ๆ ครั้ง

มาตรา ๒๒ ถ้า นาย อากร ใด ๆ ซึ่ง ไ้ ตั้ง ขึ้น ไว้ ตาม กฎ
หมาย นี้ ไ้ รับ เงิน ถ้า ทรัพย์สิน สิ่ง ของ อื่น ใด ๆ เอง ถ้า ให้ ผู้
อื่น รับ จาก คน หนึ่ง คนใด ที่ ทำ ผิด ถ้า ต้อง ฟ้อง ต้อง สงสัย ว่า
เป็นผู้ ทำ ผิด ข้อ ความ ใน กฎหมาย นี้ เพื่อ ที่ จะ ให้ เป็น การ สม
ยอม เลิก ความ ถ้า เป็น สิ้น บล ราง วัน เพื่อ ที่ จะ มิ ให้ ฟ้อง เอา โทษ
ผู้ นั้น กว้าง การ ที่ ทำ ผิด นั้น ก็ ให้ ปรับ โทษ นาย อากร เป็น เงิน
ทั้ง แต่ ๖ ชั่ง ลง มา ทุก ๆ ครั้ง

ซึ่ง ลง มา ทุก ๆ ครั้ง

มาตรา ๒๓ เงินค่าปรับใหม่ นาย อากร ตาม กฎหมาย นี้ ก็ให้ปรับใหม่เท่ากับนาย อากร แล ผู้ที่ เช่น ประกัน. ก็ ถ้าเงิน นั้นมิได้มออยู่ให้ที่ ศาล ในเวลาที่ ทักสิน ก็ให้หักเอาเงินนั้นในทรัพย์สินของ ที่นาย อากร แล ประกัน ได้มอไว้กับ คอเวอนเมนต์ เป็น จำนำตามสัญญาที่ นาย อากร ทำไว้กับ คอเวอนเมนต์

มาตรา ๒๔ ถ้า กฎหมาย นี้ เป็น อัน ใช้ ได้ เวลาใด บันดา อากร สุรา ที่ ผูก ขาก ทักสิน ทำ อยู่ใน เวลา ก่อน นั้น ต้อง เลิก ทักสิน ส่วนที่ .๔ ว่า ก้วย หนังสือ ใบ อนุญาต แล ข้อ บัง กับ ส่วร่วกับผู้รับ หนังสือ ใบ อนุญาต ขาย สุรา

มาตรา ๒๕ ถ้า ผู้ใด ปรารถนา จะ ตั้ง โรง เลี้ยง ฤา ที่ สำหรับ ให้คน มา ภัท อาไศรย กิน ฤา โรง สำหรับ คน มา ประชุม กัน เล่น ใน บ้าน เมือง ฤา ใน หัวเมือง ตำบล ใด ๆ ใน แผ่นดิน สยาม แล ปรารถนา จะ ขาย น้ำ สุรา ต่าง ๆ ใน ที่ นั้น ก็ ต้อง ไป ขอ หนังสือ ใบ อนุญาต ต่อ เจ้าพนักงาน ส่วร่ว ทำ หนังสือ ใบ อนุญาต แล หนังสือ ใบ อนุญาต นั้น ต้อง ทำ ตาม แบบ ซึ่ง หมาย เลข ๑๒ เลข ๑๓ เลข ๑๔ แล ให้ มี กำหนด เวลา ใด ๆ ก็ได้ แต่ ไม่ ให้ เกิน กำหนด หนึ่ง แล หนังสือ นั้น ให้ มีความ อนุญาต ให้ ผู้ นั้น ขาย น้ำ สุรา ถัดกัน แ่ง ของ ตาม ความ ใน พระราช บัญญัติ นี้ แล หนังสือ ใบ อนุญาต นั้น ใช้ ได้ แต่ ละ เราะ ผู้ ที่ รับ ใบ อนุญาต หนังสือ พิพธภัณฑ์ ศาล ไทย และ หอจดหมาย เหตุ

โรงร้านที่อื่น ซึ่ง รับหนังสือ ใบอนุญาต นั้น จัก เป็น ๓ จำพวก ตาม ที่ เป็น การ ใหญ่ การ น้อย แล ต้อง เสีย ค่า ขรรมนิยม ถึง ที่ จะ กล่าว ต่อ ไป คือ

อย่าง ที่ ๑ ที่ สำหรั ขาย สุรา ของ โรง เตา สุรา แล ทวง ขาย มาก ไม่ เป็น ปลัก อย่าง เช่น นี้ ต้อง เสีย มี ๒ ๒ ซึ่ง

อย่าง ที่ ๒ ร้าน ขาย ปลัก ที่ ขาย สุรา ให้ กิน ใน ที่ นั้น ก็ ที่ ฤา เขา ไป กิน ที่อื่น ก็ ที่ อย่าง เช่น นี้ ต้อง เสีย มี ๒ ๑ ซึ่ง ๑๐ คำ ลึง

อย่าง ที่ ๓ ร้าน ขาย ปลัก ฤา ผู้ เว ขาย ที่ ผู้ ซื้อ ต้อง กิน ใน ที่ นั้น เอง อย่าง เช่น นี้ ต้อง เสีย มี ๒ ๑ ซึ่ง

แล ซึ่ง เรียก ว่า ขาย ปลัก นั้น คือ ว่า ขาย ราย หึ่ง แต่ ๑๐ ทนาค ลง มา ถ้า เกิน กว่า ๑๐ ทนาค ก็ ไม่ ใช้ ขาย ปลัก

มาตรา ๒๖ ถ้า ผู้ หึ่ง ผู้ ไค ขาย น้ำ สุรา กลั่น สุรา แห้ง สุรา อุ่น ใน ที่ แห้ง ไค ๆ แล มี ไค มี หนังสือ ใบ อนุญาต ตาม ที่ กล่าว ไว้ ใน มาตรา ๒๕ ฤา ตัว ผู้ ไค ขาย น้ำ สุรา เป็น ปลัก ให้ เขา ไป กิน ที่อื่น ฤา ทำ อย่าง หึ่ง อย่าง ไค ให้ ผิด หนังสือ ใบ อนุญาต ถ้า ขำระ ได้ ความจริง แล ้วย รับ โทษ แต่ ๔ ซึ่ง ขึ้น ไป ถึง ๖ ซึ่ง ทุก ครั้ง แล น้ำ สุรา นั้น ก็ ให้ เก็บ ริบ เสีย ด้วย ถ้า ผู้ ไค ขาย น้ำ สุรา กลั่น น้ำ สุรา หึ่ง น้ำ สุรา อุ่น เป็น ปลัก แล มี ไค มี หนังสือ ใบ

อนุญาตตามกฎหมายนี้ ก็ให้ปรับใหม่ตั้งที่ รำมา ช้าง บน

มาตรา ๒๗ ว่าจะได้ตั้งตระลาการ เป็นเจ้าพนักงานสำหรับ
พิจารณาบังคับ การที่ ออกหนังสือ ใบอนุญาต แล ให้ยกเลิก หนังสือ
ใบอนุญาต ตามความใน มาตรา ๑๙. ๒๐. แห่งกฎหมายนี้
ตระลาการนั้น ให้ตั้งดังนี้ คือ

ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกตั้ง ๓ นาย
แล ใน ๓ นาย นั้น เป็น แช แมน นายหนึ่ง แล้วให้ท่าน อธิบดี
กรม พระคลังมหาสมบัติ ตั้ง ชุนนาง ใน กรม นั้น ๒ นาย ท่าน อธิบดี
กรม ยุติธรรม ตั้ง ชุนนาง ใน กรม นั้น ๒ นาย แล้วท่าน เจ้าพนักงาน
ทั้ง ๗ นาย นั้น ให้เรียกว่าตระลาการพิจารณาหนังสือ ใบ อนุ
ญาติ แล ให้ประชุมกันตามเวลา แล ค่ายล ซึ่ง แช แมน จะได้
กำหนดไว้เป็นครั้ง เป็นคราว เพื่อจะได้ทำการ ตาม พนักงาน ตระ
ลาการ นั้น

ข้อ ๒ ถ้า แช แมน ไปในที่ ประชุม ไม่ได้ ท่าน อธิบดี กรม
พระคลัง มหาสมบัติ มี อำนาจ ที่จะตั้ง ผู้หนึ่ง ผู้ใด เป็น ผู้แทน แช แมน
จำเพาะใน เวลา เกียว นั้น

ข้อ ๓ ถ้า ตระลาการ พร้อมด้วย แช แมนๆ ถ้า แช แมน ไม่อยู่
พร้อมด้วย ผู้แทน แช แมน ประชุม พร้อม กัน ถึง ๓ นาย ขึ้นไป
ก็พอ ที่จะปรึกษา การ ได้ แล ให้ตัดสิน ตาม รัชฎาการ เลือก ตระลา
การ ช้าง ไก่ มาก ให้เป็น เป กิ่ง นั้น

พินิจอักษรต้นฉบับภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ

ทำกัน ทั้งสองข้าง ก็ให้ แชนแมน เป็นผู้ คัดสิน

ข้อ ๔ ถ้ามี ผู้ใด ขอ หนังสือ ใน อนุญาต ตาม ความ ใน มาตรา ๒๕ แห่ง กฎหมายนี้ ก็ให้ เจ้าพนักงาน ออก หนังสือ ใบ อนุญาต นำ ความ ที่ ขอ นั้น มาหา ฎา ะระลาการ พิจารณา หนังสือ ใน อนุญาต แล้ว ให้ ะระลาการ นั้น ปฎกษา คัดสิน ว่า ควร จะ ให้ หนังสือ ใบ อนุญาต ฎา ไม่ควร จะ ให้ นั้น ตาม เหตุ ตาม การ

มาตรา ๒๘ บันทวน หนังสือ ใน อนุญาต ที่ ได้ ทำ ไว้ ตาม ความ ใน มาตรา ๒๕ นั้น จะต้อง ยอม ประพฤติ ตาม ความ บัง คับ ข้อ ห้าม ข้อ ยก ซึ่ง ะระลาการ พิจารณา หนังสือ ใบ อนุญาต นั้น จะ ได้ กำหนด ไว้ เช่น ครี เป็น คราว แล ต้อง ทำ ตาม ข้อ บัง คับ ซึ่ง จะ ได้ ตั้ง ขึ้น ไว้ ตาม ความ ใน มาตรา ต่อ ไป นี้ แล ะระลาการ พิจารณา หนังสือ ใบ อนุญาต มี อำนาจ ที่ จะ ยก เลิก หนังสือ ใบ อนุญาต ซึ่ง ได้ ทำ ไว้ ตาม ความ ใน มาตรา ๒๕ โดย ที่ ผู้รับ ใบ อนุญาต ทำ ผิด ข้อ ความ ที่ กำหนด ไว้ ฎา ล่วง เกิน ข้อ ที่ ห้าม ที่ ยก ประการ ใด แต่ ท่าน อธิบดี กรม พระคลัง มหาสมบัติ เหน ชอบด้วย จึง ยก เลิก หนังสือ ใบ อนุญาต นั้น ได้ แล ถ้า เป็น ความ เกือบ ช้อง กับ ชาว ต่าง ประเทศ ต้อง ให้ กอง สุล ยอม ด้วย จึง ได้

มาตรา ๒๙ ท่าน อธิบดี กรม พระคลัง มหาสมบัติ มี อำนาจ ที่ จะ ทำ ข้อ บัง คับ สำหรับ จะ รักษา โรง ราน ที่ ได้ รับ หนังสือ ใบ อนุญาต ตาม ความ ใน มาตรา ๒๕ แล เพื่อบังคับให้คนเหล่านั้นเวลาให้เบ็ด

แต่ให้ขี้กโรง รำนนั้น แลเพื่อที่จะตรวจตราให้ผู้เจ้าของ แล
 ผู้จัดการ ใน โรง รำนนั้น ประพฤติการให้เรียบร้อย แลเพื่อจะ
 รักษาความเรียบร้อย แลก็มีให้คนเมาสุราทำการ รำนววย
 ในโรง รำนนั้น แลจัดการว่าด้วย ข้าย แลที่ หมายถึง โรง
 รำนนั้น แลว่าด้วยทางเข้าทาง ออกใน ค่ายล ที่มี โรง ขาย สุรา
 นั้น แลเจ้าพนักงาน โปลิศ กับนาย รอง แลออฟฟิเชอ แลโปลิศ
 แล้ว แลเจ้าพนักงาน ผู้ตรวจภาษี่ ซึ่งเจ้าพนักงาน นาย โปลิศ
 ใหญ่จะไต่กำหนดข้อ แจ้ง กับเจ้าพนักงาน ผู้ออกหนังสือใบ
 อนุญาตเป็นครั้งเป็นคราวนั้น มีอำนาจที่จะเข้าไป ตรวจคนใน
 โรง รำน ขาย สุราซึ่ง อ้างว่ามีหนังสือ ใบอนุญาตนั้น โดยที่ไม่มี
 หมาย ไต่ๆ ก็ไต่ แลมีอำนาจที่จะค้น ตรวจ ขาญซี่แลค้น กุ ของ
 ที่ต้องเสียภาษี่ แต่ถ้า โรง นั้นเป็น ของคนใน ยังกัยต่าง ประเทศ
 แล้วต้องให้ไต่อำนาจ จากกงสุล ของ ประเทศ นั้น ก่อน จึงจะเข้า
 ไปค้น แลตรวจ ขาญซี่ใน โรง นั้นไต่ ข้อ ยังกัยนั้นจะต้อง ตีพิมพ์
 ไว้ แลถ้าผู้ใดจะประสงค์จะไต่ข้อ ยังกัยนั้น ก็ให้มอบกับ
 ผู้ นั้นไป แลคิดราคานาละ ๓๐ อัฐ

มาตรา ๓๐ ถ้าผู้ใดทำผิดความใน ข้อ ยังกัย ซึ่ง จะไต่ทั้ง
 ขึ้นไว้ทั้งที่ ว่ามา ถ้าชำระไต่ความ จริงแล้ว ก็ให้ปรับใหม่ครั้ง
 หนึ่ง เป็นเงิน ตั้งแต่ ห้า ถึง ห้าสิบ ลง มา ทุกครั้ง

มาตรา ๓๑ ถ้าผู้ใดไต่ข้อ ยังกัยในอนุญาตตามความใน

มาตรา ๒๕ แล้ว

ก็ต้องทำสำเนาหนังสือใบอนุญาตนั้น
รักษาไว้ในที่แห่งหนึ่งแห่งใด ในที่โรงที่ขายน้ำสุราเป็นปลักนั้น
แล้วถ้าไปลิดีๆ เจ้าพนักงานผู้ตรวจภาษี มาขอดูเวลาใด
แล้วก็ต้องให้ดู ถ้าขัดขึ้นๆ เบิกเฉยเสียไม่ให้ดู ก็ให้
ปรับใหม่ผู้นี้เป็นเงินแค่ ๕ ตำลึงลงมาทุกครั้ง

มาตรา ๓๒ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งได้รับหนังสือใบอนุญาตที่
กำหนดไว้ในมาตรา ๒๕ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ปรากฏจะ
ได้รับหนังสือใบอนุญาต อย่างอื่นด้วยตามที่กำหนดไว้ใน
มาตรานี้ ก็ต้องขอต่อเจ้าพนักงานผู้ ออกหนังสือใบอนุญาต
แก่เจ้าพนักงานนั้นจะ ออกหนังสือใบอนุญาตให้ อีกอย่างหนึ่งก็ได้
แล้วผู้ที่ได้รับหนังสือใบอนุญาตทั้งสองอย่างนั้น ก็มีอำนาจที่
จะทำการไต่ถามหนังสือ ใบอนุญาตทั้งสองอย่างในที่แห่ง
เดียวก็ได้

มาตรา ๓๓ บันดาโรงเลี้ยงโรงให้คนหาไศรยกินแลที่สำ
หรับคนประชุมเล่นทั้งห้าง แลร้านเลที่อื่นใดๆ ซึ่งได้รับ
หนังสือใบอนุญาตสำหรับขายสุราเช่นที่ว่ามานั้น ต้องจดบัญชี
ชื่อของเจ้าพนักงานผู้ ออกหนังสือใบอนุญาตซึ่งมีสำหรับจดไว้นั้น
มาตรา ๓๔ ถ้าเจ้าของโรงร้านที่แห่งใดๆ ซึ่งรับหนังสือ
ใบอนุญาตตาม พระราชบัญญัตินี้ ยอมให้มีผู้เล่นเบี้ยใน

โรงร้านของตัว เมื่อครั้งรู้เห็นด้วย ถ้ารู้เห็นยอมให้ผู้ใดที่

มีเครื่อง สาครวุธ เข้ามาอยู่ในโรงร้านเจ้าของโรงร้านต้อง
เสียค่าปรับใหม่ เป็นเงินแท้ ๒ ซึ่งลงมาทุกครั้ง แลหนึ่งสื่อ
ใบอนุญาต ก็จะต้อง ขกเลิกเสียด้วย

มาตรา ๓๕ ถ้าเจ้าของโรงร้านใด ๆ ซึ่งได้รับหนังสือ
ใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ขาย ฤๅทิ้ง สิ่งของใด ๆ ไว้ขาย
ที่ร้าน ฤๅ ที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นของ อากร ชันใน ซึ่ง ผู้นั้นมี อำนาจ ตาม
หนังสือ ใบอนุญาต ที่ จะขาย ได้ แต่ซื้อ มาจาก ผู้ที่ไม่มี อำนาจ
จะซื้อ ขาย ของ เช่น นั้น (ผู้เจ้าของ ต้อง หาพยานมา อ้าง ว่าซื้อ
มาแต่ผู้ใด) ถ้าชำระ ได้ความจริงแล้ว ก็ให้ปรับใหม่
เจ้าของร้านแท้ ๔ ซึ่งลงมาทุกครั้ง แล ของ ที่ ต้อง อากร นั้น
ก็ให้เก็บไว้ด้วย

ส่วนที่ ๔ ว่าด้วย โรงคัม กลั่น สຸກ

มาตรา ๓๖ ถ้าผู้ใด ปรารถนา จะทำการ คัม กลั่น น้ำสຸກ ก็ให้มี
หนังสือ ขอ อนุญาต ไปยังเจ้าพนักงาน ผู้ ออกหนังสือ ใบ อนุญาต ในหอ
รัษฎากรพิพัฒน์ แลในหนังสือ ขอ อนุญาต นั้น ให้แจ้ง ว่าผู้ ขอ อนุ
ญาติ ชื่อใด จะตั้ง เคา สຸກ ขึ้น ที่ ตำบลใด จะมี เครื่อง กลั่น ก
เครื่อง แลขนาดใด แล้วเจ้าพนักงาน จะทำหนังสือ ใบ อนุญาต
ให้ก็ได้ตามแบบซึ่ง หมายเลข ๔๔ แล ผู้นั้น ต้อง เสีย ค่า หนังสือ
สื่อ ใบ อนุญาต ปีละครั้ง แต่ ถ้า เคา สຸກ ในเขต แขวง นั้น ยัง ไม่
ถ้วน ตาม กำหนด ก็ให้ เคา สຸກ ให้ตั้ง ขึ้น อีกได้ แล ผู้ที่ รับ อนุญาต

จะต้องตั้งโรงเตาสุราขึ้นไว้ในเขตแขวง ที่ซึ่งเจ้าพนักงานจะ
กำหนดให้แล ต้องยอมให้เจ้าพนักงาน นาย อากร ขึ้นใน ฤ
ทนาย ของเจ้าพนักงาน อากร ตรวจดู การ ที่ ต้ม กลั่น นั้นด้วย แล
ผู้ที่ตั้งโรง ต้ม กลั่น สุรานี้ ต้องเสียอากร น้ำสุราที่ ต้ม กลั่น นั้น
ให้นาย อากร ขึ้นใน ตามที่ กำหนดไว้ใน มาตรา ๔

มาตรา ๓๗ ห้ามมิให้ผู้ ที่ รับหนังสือ ใบอนุญาต ต้ม กลั่น น้ำ
สุรานี้ ขาย น้ำสุราที่ได้ ต้ม กลั่น นั้น ให้ผู้หนึ่งผู้ใด ไป จากโรง
เตาสุราแต่ยอมให้ตั้งโรง สำหรับให้ขาย น้ำสุรานี้ ให้ไกลไป
จาก โรงที่ ต้ม กลั่น น้ำสุราแต่ ๑๒ เส้นขึ้นไป (คิดเป็น
๑๖๐๐ ฟุต ๖๔๐ มิเตอร์) ถ้าผู้ ที่ รับหนังสือ ประทวน
ให้ ต้ม กลั่น น้ำสุรานี้ ขาย น้ำสุรา ฤ ให้ผู้อื่นขาย น้ำสุราไป
จาก โรงที่ ต้ม กลั่น โดยอย่างอื่น นอกจากที่ได้ กำหนดไว้นี้ เมื่อ
ชำระ ใต้ความจริง แล้ว จะต้องปรับใหม่ ครั้งหนึ่ง เป็นเงินแต่ ๔
ชั่ง ลงมา ทุกครั้ง แล น้ำสุราที่ ขาย ผิดด้วย พระราชบัญญัติ
นี้ ก็ให้เก็บ ริบ ไว้ด้วย

มาตรา ๓๘ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งมี ใต้ รับ หนังสือ ประทวน จะ
ต้ม กลั่น น้ำสุรา ฤ กลั่น ฟอก ชำระ น้ำสุรา อย่างใด ๆ ฤ ถ้าผู้
นั้นมี เครื่อง กลั่น ฤ เครื่อง สำหรับ ทำ น้ำสุรา อย่างหนึ่ง อย่าง
ใด ซึ่ง ทวี รู้ เห็น อยู่ ว่า มี ผู้ ซึ่ง ทำ ผิด เช่นนี้ เมื่อ ชำระ ใต้ความจริง
แล้ว ให้ ปรับใหม่ เป็นค่าปรับ และ หัก ลง จาก ใบอนุญาต ต้ม กลั่น น้ำสุรา แล

เครื่องต้ม กลั่น ที่มี อยู่ ให้ ได้ เกี่ยวกับ เวที ดน แต่ไม่มี ข้อ
ความ สิ่งใด ใน มาตรา นี้ ที่ เกี่ยว ข้อง กับ การ กลั่น น้ำมัน น้ำ ยา
ต่าง ๆ แล ของ อื่น สิ่งใด ที่มี ใช้ สูรา

มาตรา ๓๙ ถ้า นาย อากร ชน ใน จะ ทำ สัญญา ตกลง กับ ผู้ ที่
ต้ม กลั่น น้ำ สูรา ผู้หนึ่ง ผู้ใด ให้ เสีย เงิน อากร เหมา เป็น ปี เป็น
เงิน เท่า นั้น ๆ แทน เงิน อากร ที่ ผู้ ต้ม กลั่น จะ ต้อง เสีย ตาม
กฎหมาย นี้ ก็ ได้ แล ซึ่ง จะ กำหนด เหมา เงิน เช่น ปี นั้น ก็ ให้
คิด กำหนด ตาม ดัง สำหรับ แล แล ม่อ สำหรับ ต้ม กลั่น น้ำ สูรา นั้น
แล ให้ พก ลง ตาม ที่ จะ เหมา สด ควร แล ซึ่ง จะ ได้ ตกลง กัน นั้น
ต้อง ให้ เจ้า พนักงาน ผู้ ออก หนังสือ โย ชน ญาต ใน ทอรัฎาการพิ
พัฒน์ ตกลง เหมา ซอย ด้วย ก่อน จึง จะ ใช้ ได้ แล เจ้า พนักงาน นั้น
มี อำนาจ ที่ จะ ให้ ยก เลิก การ ที่ ตกลง เหมา เป็น ปี เป็น เมื่อ ครบ
ปี แล แล้ว ก็ ได้

ส่วนที่ ๖ ว่า ด้วย บัง คับ แล กำหนด โทษ ต่าง ๆ

มาตรา ๔๐ ถ้า ผู้ใด ช้อขาย น้ำ สูรา ผิด ด้วย ข้อ กำหนด ใน พระ
ราช บัญญัติ นี้ ซึ่ง รู้ ว่า เป็น การ ผิด แล ถ้า ผู้ใด มี น้ำ สูรา มาก
กว่า ห้า ทนาน ซึ่ง เป็น ของ บันทุก เข้ามา ๆ ช้อขาย ผิด ด้วย พระ
ราช บัญญัติ นี้ เมื่อ ช้อว่า ได้ ความจริง แลแล้ว ก็ ให้ บังคับ โทษ ผู้ นั้น
ครั้ง แรก เป็น เงิน แด่ ๒ ชั่ง ลงมา ครั้ง ต่อ ๆ ไป ครั้ง ละ ๑๐
พิพิรภณห์ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ซึ่งลงมาแลหน้าสู่รานั้นให้เก็บไว้ด้วย แลตั้งถือ อยู่เสมอ
ว่าถ้าคนใดนำสู่ราเช่นนี้ อยู่กับผู้อื่นผู้นั้นต้องสำเริงให้เข้า
ใจ ชัด ว่าใครซื้อ มาจากผู้ที่ควรขาย แลถ้าหน้าสู่รานั้น มากกว่า
๑๐ ทนาน (คือเกาลัดเทศครึ่ง ๆ สองกระลัก) ผู้นั้นจะต้องมี
หนังสือเป็นพยานจึงจะใช้ได้

มาตรา ๔๑ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งได้รับหนังสือใบอนุญาตตั้งโรง
รำนขายหน้าสู่ราตามพระราชบัญญัติที่ ขาญ ๆ แลเปลี่ยนหน้าสู่รา
ที่ต้องอากรนั้นเป็นเงินอย่างอื่น ๆ ของไทย เว้นแต่เงินตรา
ที่ไทยใช้ อยู่ในแผ่นดินสยาม เมื่อชำระได้ความจริงแล้ว ก็ให้
ปรับใหม่เป็นเงิน แต่ซึ่งหนึ่ง ลงมาทุกครึ่ง

มาตรา ๔๒ ถ้าเจ้าของ โรงรำนใด ๆ ที่ได้รับหนังสือ ใบ
อนุญาต ๆ ผู้หนึ่งผู้ใด ขาญ ๆ มอมหน้าสู่ราให้ไปริศ ๆ
ทหารที่ แต่งตัวตามตำแหน่ง เมื่อไม่ได้มีหนังสือ อนุญาต ของ
นายปลัด ๆ ออฟฟิเชอ ซึ่งเปนนายของผู้นั้น เมื่อชำระได้ความจริง
ตั้งนั้นแล้ว ก็ให้ปรับใหม่เป็นเงิน แต่ซึ่งหนึ่ง ลงมาทุกครึ่ง

มาตรา ๔๓ ถ้าผู้ใด ขาญ ๆ ตั้งโรงขายหน้าสู่ราที่ปน ๆ ประสม
อย่าง ที่ให้ยังเกิดโรคภัย ก็ให้ปรับใหม่ ผู้นั้นเป็นเงินแต่ ๑๐
ซึ่งลงมา แลให้เก็บไว้หน้าสู่ราที่ปน ของ จะยังเกิดโรคภัย
นั้นทำลายเสีย ด้วย ทั้งสิ้น

มาตรา ๔๔ เมื่อพระราชาธิบดีหรือราชินีแห่งสยามหรือเจ้าเมืองใด ๆ
https://museum.coj.go.th/

อากรสุร ในตหวิเมืองทุกๆ หวิเมือง มีอำนาจที่จะบังคับให้ผู้
ที่มีน้ำสุรา ในตหวิเมืองนี้ ซึ่งเป็นของผู้นี้ ฤา ผู้นั้นเป็นผู้รักษา
ฤา บังคับให้ผู้แทนทำขานสุรน้ำสุรานี้ ให้แจ้งชักทั้งจำนวน
เท่าใด แล เปนสุราชนิดใด แล ให้กำหนดว่าสุราอย่างใดจำ
นวนเท่าใด ให้เสียอากรแล้ว สุราใดยังไม่ให้เสียอากร
แล ในอากรสุรามีอำนาจที่จะบังคับ ให้ทำขานสุรเช่นนี้ เปน
ครั้งเปนคราว แต่ไม่ให้เกินเกินละ ๕ ครั้ง แล้วนาย
อากรมีอำนาจที่จะเข้าไปในที่ซึ่งมีน้ำสุรานี้แลตรวจดู แต่
ซึ่งจะบังคับให้ทำขานสุรแลจะเข้าไปตรวจนั้น ทำได้แต่ในวัน
ที่ถูกต้องตามกฎหมาย แลในกำหนดเวลาตั้งแต่ ๖ โมง
ย่ำรุ่งถึงย่ำค่ำ แล ถ้าผู้ใดชักขึ้นไม่ทำขานสุรให้ฤาชักขวาง
มิให้เข้าไปตรวจโดยที่ไม่มีเหตุสมควร ฤาทำขานสุรผิดขาน
สุรผิด เพื่อชำระได้ความจริงแล้วให้ปรับโทษเปนเงินแต่ ๔ ซึ่ง
ลงมา

มาตรา ๔๕ ถ้าให้ตรวจกันได้ความ ฤาทราบความ โดยอย่าง
อื่นว่าน้ำสุราที่ควร จะอยู่ในที่แห่งใดตาม หนังสืออนุญาตให้ขึ้นขึ้น
ที่จกไว้ใน ขานสุรสินค้าเข้าออก ฤาตาม ใบอนุญาตที่ได้ขึ้นทุก
ออกไปฤาให้ขึ้นเขาไป นั้นจากจำนวนไป ถ้าสุราที่ จากจำนวนนั้น
เป็นสุราที่ขึ้นขึ้นตาม ใบอนุญาตของเจ้าพนักงาน โรงภาษี ก็ให้
เรียกตัวผู้ที่ให้ขึ้นขึ้นใบอนุญาตให้ไปชำระกับเจ้าพนักงานอำเภอ

ถ้าเป็นสุราที่ขนเอาไปจากโรงเตาสุรา ฤๅขนไปจากร้านที่
ขายใดๆ ก็ให้เอาตัวเจ้าของที่ซึ่งไว้น้ำสุรานั้นไปชำระต่อ
เจ้าพนักงานอำเภอ เจ้าพนักงาน โป้ตล็ค ฤๅเจ้าพนักงานอื่นที่
ควรชำระความนั้น แลถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอ ให้เจ้าพนักงาน
นั้นเข้าใจแน่ว่าสุราขาดจำนวนจริง ก็ให้ปรับโทษผู้นั้นเป็นเงิน
แต่ ๖ ชั่งลงมา แลให้สืบอากรจำนวนสุราที่ขาดไป ด้วย
ตามพิภักดิ์พระราชบัญญัตินี้ แต่ต้องถืออยู่เสมอว่าถ้าสุราขาด
จำนวนเพราะที่แตกภาวรั่ว ผู้เจ้าของก็ไม่มีควมผิด แต่เจ้า
ของผู้นั้นต้องนำสิ่งเป็นพยานหลักฐานมาอ้างให้เป็นความปรากฏ
ว่า สุรานั้นขาดจำนวนเพราะแตกเพราะรั่ว

มาตรา ๔๖ ถ้าผู้ใดมีหนังสือขออนุญาตตามพระราชบัญญัติ
นี้ ฤๅทำใบอนุญาตจำนวนน้ำสุรา ฤๅทำใบอนุญาต แลหนังสือ
ชี้แจงอย่างใด ๆ มาขึ้นตามความที่บังคับในพระราชบัญญัตินี้
ผู้นั้นต้องลงชื่อเป็นลายมือของตัวไว้ในหนังสือนั้น ถ้าตัวไม่
อยู่ไปหัวเมือง ฤๅป่วยทำการไม่ได้ ก็ให้ทนายผู้แทนของผู้นั้น
ลงชื่อไว้แทน แลถ้าหนังสือขออนุญาต ฤๅใบอนุญาต ฤๅคำ
ชี้แจงนั้นเป็นความเท็จ ฤๅผิดมากน้อยประการใด แลผู้ที่ทำ
ว่าผิด ถึงหนังสือนั้นจะเขียนชื่อของตัวไว้ก็ดี ฤๅชื่อของ
ทนายผู้แทนก็ดี ถ้าข้อผิดนั้นมิใช่โทษในมาตราอื่นแห่งกฎหมาย
นี้ แลเมื่อชำระต่อเจ้าพนักงานใด ความจริงทั้งนั้นแล้ว ก็ให้

ปรับใหม่ ครั้งแรกเป็นเงินแต่ ๒๐ ซึ่งลงมา ครั้งต่อไปครั้ง
ละ ๕๐ ซึ่งลงมา ฤ็ให้ทำโทษ ชักคุกให้ทำการหนัก ฤ็ไม่
ทำการหนัก กำหนดแต่ ๓ ปีลงมา แลถ้าทนาย ผู้แทน ทำผิด
ก็ให้มีโทษเหมือนกัน

มาตรา ๔๗ ถ้าในความจริงใดมีความตัดสินให้ปรับใหม่
ถ้าผู้ที่ต้องปรับใหม่มิได้เสียเงินค่าปรับใหม่ จะเปลี่ยนโทษให้
จำซึ่งคุก ให้ทำการหนักฤ็ไม่ให้ทำการหนักก็ได้ แต่ให้มี
กำหนดถ้าต้องปรับใหม่เป็นเงินตั้งแต่ ๑๐ ตำลึงลงมา ก็ให้
ซึ่งไว้กำหนดแต่ ๒ เดือนลงมา ถ้าต้องปรับใหม่เป็นเงินซึ่ง
หนึ่งลงมา กำหนดให้ซึ่ง ๔ เดือนลงมา ถ้าต้องปรับเป็นเงิน
แต่ ๒ ซึ่ง กำหนดให้ซึ่งแต่ ๖ เดือนลงมา ถ้าต้อง
ปรับใหม่เกิน ๒ ซึ่ง ขึ้นไปเพียงใดก็ได้ กำหนดโทษทวีขึ้น
ไป ๒ ซึ่ง แลให้ทวีขึ้นไปเช่นนี้ ตามจำนวนเงิน แต่ห้ามมิให้
กำหนดโทษ อย่างมากเกินกว่า ๑๖ เดือน

มาตรา ๔๘ ความในพระราชบัญญัตินี้เป็นต้นว่าความใน
มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๘ ซึ่งว่าของที่ต้องอากรทั้งเครื่องกลั่น
แลน้ำตาล อยู่กับผู้หนึ่ง ผู้ใดหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นรู้ว่าจะของนั้น อยู่
ในความรักษาของตนๆ รักษาอยู่เองก็ก็ ฤ็ให้คนอื่นรักษาไว้
ก็ก็ ของนั้นต้องถือว่าอยู่ในความบังคับรักษาของผู้นั้น

มาตรา ๔๙ เมื่อความในพระราชบัญญัตินี้ ข้อใดกำหนด
ให้เกินวินัยที่ควรแล้วนี้ ได้ต้องว่าว่าของนั้นอยู่ภายใต้ของนั้น

แลเกี่ยวหน้า หรือ ซึ่ง มันทุกใส่ของ นั้น มา ก็ให้เก็บไว้ด้วย
ก็ได้ ส่วนที่ ๗ ว่าด้วย ครั้งเจ้าพนักงานตรวจอากรสุรา แลอำนาจหน้าที่
ของเจ้าพนักงานนั้น

มาตรา ๕๐ บัณฑออฟฟิเชอ โปลิศ มีอำนาจ เป็นเจ้าพนักงาน
ตรวจอากร ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้ แลเจ้าพนักงานผู้ ออกหนังสือ
ใบอนุญาตมีอำนาจ ที่จะทำหมาย ตาม แบบซึ่ง หมายเลข ๑๕ มอบ
ให้กับผู้ที่ เป็นทนาย ฤฯ ลูกจ้าง ของ นาย อากร ซึ่งเจ้าพนักงาน
ผู้ ออก หนังสือ ใบอนุญาตได้ เสนอขอ แลให้ผู้นั้น เป็นเจ้าพนักงาน
ตรวจ อากร ใน ที่ ตายล ซึ่ง จะมี กำหนดนี้ ผลห้ามมิให้ ผู้ใด
เว้นแต่ ผู้ซึ่ง จะได้ ครั้งเช่นนี้ กับออฟฟิเชอ โปลิศ มี อำนาจเป็น
เจ้าพนักงาน ตรวจ อากร ตาม กฎหมายนี้ แลหมาย อำนาจ อย่าง
เช่นที่ วามา เมื่อ ท่านอธิบดี กรม พระคลัง มหาสมบัติ เสนอขอ
ด้วยแล้ว เจ้าพนักงานผู้ ออก หนังสือ ใบ อนุญาต จะเลิก ถอนเสีย
เวลาใดก็ได้ ถ้าผู้ใด ซึ่งมีใบออฟฟิเชอ โปลิศ แลมิได้มี
หมายอำนาจที่ ว่ามานั้น ทำการ ประชุมเป็นเจ้า พนักงาน ตรวจอากร
ตาม กฎหมายนี้ เมื่อ ชำระได้ความ จริง แล้วให้ปรับ โทษครั้งหนึ่ง
เป็นเงิน แต่ ๒ ซึ่ง ลง มาทุก ครั้ง

มาตรา ๕๑ ซึ่ง แล ตายล บ้าน ของเจ้า พนักงาน ตรวจ อากร
ซึ่งจะได้ทั้ง ไว้ ณ หัวเมือง ไทๆ จะต้องเขียน ชื่อไว้ ใน ที่ ปรากฎ
ณศาลากลางหัวเมืองนั้น

มาตรา ๔๒ เจ้าพนักงานตรวจอากรซึ่งจะได้ตั้งขึ้นไว้ตาม
กฎหมายนี้ จะต้องให้มีสิ่งหมายตำแหน่งเป็นตราสำคัญ เจ้า
พนักงานผู้นั้นตามที่เจ้าพนักงานผู้ออกหนังสือใบอนุญาต จะได้
กำหนดไว้ตามที่ท่านอธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติจะเห็นสมควร
แลนายอากรซึ่งขอให้ตั้งผู้นั้น จะต้องเสียค่าธรรมเนียม ค่าสิ่ง
หมายนั้น แลเมื่อเจ้าพนักงานตรวจอากร จะทำการสิ่งใดตาม
กฎหมายนี้ แก่ผู้หนึ่งผู้ใด ก็ต้องแจ้งกับผู้นั้นว่าตนเป็นเจ้า
พนักงานเช่นนั้น แลสั่งแกล้งให้ผู้นั้นเห็นตราสำคัญด้วยก่อน

ประการหนึ่ง ออฟฟิเชอ โปลิซซึ่งทำการตามความในพระราช
บัญญัตินี้ ถ้ามิได้แต่งตัวตามตำแหน่งของตน เมื่อจะทำกับ
ผู้ใดก็จะต้องแจ้งกับผู้นั้นว่าตำแหน่งของตนเป็นอย่างไร แลสั่ง
แกล้งตราสำคัญอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่เจ้าพนักงาน
โปลิซใหญ่ จะให้กำหนดไว้ให้ออฟฟิเชอ โปลิซใช้ในเวลาที่
ปลอมตัวไปทำราชการ ที่เป็น การลับหน้า

มาตรา ๔๓ ถ้าในความเรียงใดมีผู้มาสาบานให้การต่อ
เจ้ากรมกองกระเวนในกรุงฯ ขุนแขวง หนัดเมือง เป็นที่เชื่อฟัง
ไว้ว่า ในเรือนโรงที่ใดๆ ฤๅกำนันลำไคมีสิ่งของที่ต้องรีบ
ตามกฎหมายนี้ ฤๅเป็นของที่ทำผิดข้อความในกฎหมายนี้
อย่างไร ไปซุ่มซ่อนยักบังอยู่ในที่นั้น เจ้ากรมกองกระเวน
ในกรุงฯ ขุนแขวง หนัดเมืองที่มีอำนาจหน้าที่ จะมิ
พึงปฏิบัติตามคำสั่งนั้น

หมายบังคับข้อพิเชชโปลิศโตๆ ซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าชาวยัน
 ฤ ถ้าหมายนั้นจะไปใช้นอกเขตแขวงเมือง ฤ นอก จัง
 หวัค ชาวท่าตำบลต่างๆ นั้นให้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่า กอ ยัน
 แล ใน หมาย นั้น ต้อง ให้นาย โปลิศ ใหญ่ ลงชื่อไว้ด้วย แล ให้
 ออฟฟิเชชโปลิศ ผู้นั้น มีอำนาจที่จะเข้าไปในเรือนโรง แล ที่อื่น
 ใดๆ ฤ เข้าไปในเรือกำปั่นซึ่งทอด อยู่ ใน เขต แขวง นั้น ใน เวลา
 กลาง ค่ำ ฤ กลาง วัน แล ให้ค้น ของ สิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งซ่อนปิดบัง
 ไว้ในที่นั้น แล ให้จับเอาเรือซึ่งไล่ของนั้น แล เครื่องกลั่น ฤ
 เครื่องใดๆ สำหรับใช้ใน การ ต้ม กลั่น สู่รานั้น แล ให้เกาะกุม
 ผู้ที่อยู่ใน เรือ นั้น ฤ ซึ่ง อยู่ใน เรือ ใหญ่ เรือ น้อย นั้น
 ซึ่ง ผู้เป็น เจ้าของ ฤ เป็น ผู้รักษา เก็บสิ่งนั้นไว้ ฤ เป็น ผู้ที่
 ออฟฟิเชช ผู้นั้น เห็นว่ามีเหตุที่ควรสงสัย ว่าลักลอบซุ่มซ่อน
 สิ่งของต้องห้ามไว้ นั้น แล ออฟฟิเชช ผู้ซึ่ง ได้รับ หมาย อำนาจ
 นั้น แล้ว เมื่อ ไปค้น ถ้า ภาย ประ ความ ชัด ขวาง ใด ทาน อย่าง ใด ก็มี
 อำนาจ ที่จะ หัก พัง ประตู่ ฐาน นอก ฤ ฐาน ใน เข้าไป ใน เรือ โรง ตึก
 ฤ ที่อื่น แล เข้าไป ใน เรือ แล ค้น ทวี ไป ถ้า มี สิ่ง ใด ชัด ขวาง
 กัน ใน การ ที่จะ เข้า ไป ค้น ตรวจ จับถึง ที่ ว่ามานั้น ก็มี อำนาจ ที่
 จะ หัก พัง ทำลาย เข้า ไป ให้ จง ใด แล มี อำนาจ ที่จะ เกาะกุม ผู้ที่
 อยู่ใน ที่นั้น ไว้ หมด กว่า จะ ได้ ค้น ทวี ไป ใน ที่นั้น แล ซึ่ง จะ แจ้ง
 ความ ต่อ เจ้าพนักงาน ฤ จะ ขอร้อง หมาย ฤ จะ จับ กุม เก็บ

รียตาม ความใน มาตรา นี้ ก็ทำใน วัน ไก่ ๆ ก็ ได้ ไม่มี วัน ยก เว้น
แต่ถ้าเป็น ความ ที่ เกี่ยว ข้อง กับ สัปดาห์ ต่าง ประเทศ ต้อง ให้ กอง ชุล
ของ ผู้ นั้น อนุญาต ก่อน จึง จะ ทำ สิ่ง ไก่ กับ ผู้ นั้น ไก่

มาตรา ๔๔ ถ้า ผู้ ไก่ ทำ ความ ผิด ฎา มุ่งหมาย จะ ทำ ความ ผิด
ฎา จ้าง วาน ฎา ช่วย ผู้ อื่น ให้ ทำ ผิด ต่อ ความ ใน พระราชบัญญัติ นี้
ประการ ไก่ ขอ ฟัง เชอ โปลิศ ฎา เจ้า พนักงาน ตรวฯ อากว มี อำนาจ
ที่ จะ จับ ตัว ผู้ นั้น ทั้ง สิ่ง ของ ที่ ต้อง ผิด นั้น ไป ส่ง ณ โรง โปลิศ จะ ได้
ชำระ ว่า กล่าว ตาม กฎหมาย ถ้า มี เหตุ ที่ ควร สง ไซย ว่า ผู้ นั้น
ผู้ ไก่ ชุ่ม ช้อน สิ่ง ของ ที่ ผิด กำหนด ใน พระราชบัญญัติ นี้ ขอ ฟัง เชอ
โปลิศ แล เจ้า พนักงาน ตรวฯ อากว มี อำนาจ ที่ จะ เกาะ ตัว ผู้ นั้น ไป
ส่ง ณ โรง โปลิศ จะ ได้ ชำระ ว่า กล่าว ตาม กฎหมาย ไม่ ต้อง มี หมาย
บังคับ แต่ ถ้า แม้น ว่า ผู้ ที่ ต้อง จับ นั้น เป็น สัปดาห์ ต่าง ประเทศ
ก็ ต้อง ส่ง ตัว ไป ให้ กอง ชุล ไก่ เร็ว

ส่วน ที่ ๘ ว่า ด้วย ชำระ ความ

มาตรา ๔๕ บัณฑา ความ ที่ ฟ้อง กล่าว โทษ ผู้ นั้น ผู้ ไก่ ว่า
ทำ ผิด ความ ข้อ นั้น ข้อ ไก่ ใน พระราชบัญญัติ นี้ ต้อง ฟ้อง ใน
กำหนด ๖ เดือน ตั้งแต่ ความ เกิด ขึ้น ถ้า เกิน กำหนด นั้น ไป
ก็ ฟ้อง ไม่ ได้ แล บัณฑา ความ ที่ ฟ้อง กล่าว โทษ สัปดาห์ ต่าง ประเทศ
ก็ ต้อง ให้ เจ้า พนักงาน นำ ความ นั้น ไป ถึง กอง ชุล ตาม กระบวน

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มาตรา ๔๖ ความที่ฟ้องเช่นนั้น ต้องมีหนังสือแจ้งความไป
ถึงจำเลยล่วงหน้าอีกหนึ่งว่าความฟ้องสถานใด จึงจะว่าความ
นั้นได้ ถ้ามิได้แจ้งความไปให้ทราบดังนี้ ก็ฟ้องความไม่ได้
ฎาถ้าฟ้องความ ก็จะไม่รับฟ้อง

มาตรา ๔๗ ในชั้นศาลความที่ฟ้องเช่นนั้น ต้องมีความฟ้อง
แจ้งชัดว่าจำเลยกำลังทำ โดยหน้าใจทุจริต แลไม่มีเหตุ
สมควรที่จะทำ ก็ถ้าในเวลาชำระโจทย์ไม่มีพยานหลักฐานว่า
ความที่อ้างนั้นจริง ก็ให้ตัดสินให้จำเลยชนะความ

มาตรา ๔๘ ในคำให้การของจำเลยนั้น ต้องแก้คดีว่า
ซึ่งทำการนั้น ถูกต้องตามกฎหมายนี้ แลให้ยก มาตรายกข้อที่
เป็นที่ยังขึ้นกล่าว แลสำแดงว่าจะแก้คดีในเวลาชำระความ
นั้นเป็นสถานใด แต่ในเวลาชำระความนั้นจะไม่ห้ามมิให้จำเลย
ให้การไปถึงความที่มีได้แจ้งในหนังสือคำให้การเดิม (เว้นไว้
แต่ที่กำหนดต่อไปในนี้)

มาตรา ๔๙ ในความอย่างเช่นนี้ ถ้าแม้ศาลเห็นว่า
ข้อความซึ่งจำเลยจะนำมาเป็นพยาน หาได้มีในคำให้การเดิม
แจ้งชัดไม่ แลเป็นความที่จะทำโจทย์ประตก ประเด็นไปเพราะ
ที่มีได้รู้มิได้ทราบ แลมิได้มีทางที่จะรู้ได้ว่าจำเลยจะนำสิ่งนั้น
มาเป็นพยาน ถ้าเป็นอย่างนี้ ศาลมีอำนาจที่จะเลื่อนเวลาชำระ
ความต่อไป พิพธิ์ก่อนเข้าศาลโดยและหอสมุดกฎหมายเหต
ฝ่ายจำเลยจะได้มีเวลาเปลี่ยนแปลง คำให้การ ตาม
<https://museum.coj.go.th/>

ที่จะได้กำหนด โดยที่ศาลจะเห็นสมควร แล ศาลจะบังคับให้
จำเลยเสียค่าธรรมเนียม ถ้าจำเลยไม่เสียค่าธรรมเนียม ศาลก็ให้

มาตรา ๖๐ ในชั้นศาลความที่ชำระตามพระราชบัญญัตินี้
ถ้าศาลเห็นความปรากฏว่า จำเลยได้ทำการตามคำสั่งของเจ้า
พนักงานอำเภอ เจ้ากรม กอง กระทรวง ในกรุง ถ้าชุน แขวง
หมื่น แขวงนอกหัวเมือง ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนี้ ถ้าจำเลยชก
ว่าจำเลยทำการนั้นโดยสุจริต แลโดยเข้าใจว่าควรจะทำ
การนั้นได้ ก็ห้ามมิให้ทักสินให้จำเลยเป็นแพ เว้นไว้แต่ชำระ
ความชกว่าจำเลยกล่าวโดยใจเท็จจริง แลไม่มีเหตุที่
ควรจะทำ

มาตรา ๖๑ ถ้าในความเรื่องคดีเงินค่าปรับใหม่ที่ศาลเห็น
สมควรจะตั้งปรับใหม่นี้ไม่เกินกว่าเงินที่จำเลยเขียนหนังสือมา
ขอเสีย ถ้าที่จำเลยเอาเงินมาขอไว้ก่อนเวลาที่ชำระ
คดีสินความนั้น ก็อย่าให้บังคับจำเลยเสียเงินเกินขึ้นไปอีก แล
ค่าธรรมเนียมศาลที่จำเลยได้เสียนั้นก็คืนให้แก่จำเลย แต่
ต้องถืออยู่เสมอว่า ถ้าจำเลยได้มาขอเสียเงินตามสมควร ถ้า
จำเลยเขียนหนังสือมาขอเสีย ถ้าให้นำเงินมาขอไว้ก่อน
เวลาที่ฟ้องแล้ว ค่าธรรมเนียมศาลตั้งแต่ฟ้องความมาจนเวลา
ที่ขอเสียนั้น จะให้ผู้ใดเสียก็ได้แล้วแต่ศาลจะเห็นควร แล
ค่าธรรมเนียมศาลที่จำเลยได้เสียนี้ไปให้ทักสินให้จำเลย

มาตรา ๖๒ ถ้าในคำตัดสินความ อย่างเช่นนี้ จำเลย ชะนะความ
 ความ ถ้าถ้าโทษภัยแพ้ความ ฤๅต้องเลิกไป ด้วยเหตุใด ก็ให้
 ศาลตัดสินให้จำเลย ได้ค่าชดเชยหนี้สิน ที่ต้องเสียให้หมดความ
 แล จำเลยนั้นฟ้องเอาค่าชดเชย การ เหมือนอย่างเช่นในความอื่น ๆ
 ก็ได้ แล ถึง แม้คำตัดสินนี้ตัดสิน ให้โทษ ชะนะความ
 โทษจะฟ้องเอาค่าชดเชยหนี้สิน กับจำเลยไม่ได้ เว้นแต่ ระยะเวลาการ
 ที่ ชะนะความนี้ เห็นชอบด้วย จึงจะฟ้องเอาได้

มาตรา ๖๓ ว่าเงินค่าปรับใหม่ ที่ได้ ไว้ตาม พระราชบัญญัติ
 นี้ เมื่อได้หักไว้สำหรับ แจกเป็นรางวัล กับ ผู้ที่ ยอภ ความตาม
 ที่ ระยะเวลาการ จะเห็นสมควร แต่ไม่ให้เกิน กว่าครึ่ง หนึ่งที่เหลือ
 นั้นต้อง มอบให้ นาย อการ ที่ ฟ้องความ นั้น ไป แล มันค่าสิ่ง ของ
 ที่ ต้อง จับต้อง ไว้ตาม พระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ยกเป็นของ นาย
 อการ ที่ ฟ้องความ ทั้งสิ้น เว้นแต่ของ ที่ ระยะเวลาการ ตัดสิน ว่า
 ไม่ควร จะเอา ไว้ใช้ของเช่นนี้ ก็ให้ทำลายเสีย ทั้งสิ้น แล มันค่า
 เรือ ฤๅสิ่ง ที่ มันทุก ของ นี้ มาที่ ต้อง ไว้ตาม กฎหมายนี้ ถ้าเจ้า
 พนักงานหอ วิทยาการพิพัฒน์เห็นสมควร ก็ให้ขาย กับผู้อื่น แล
 เอาเงินเข้าท้อง พระคลัง ก็ได้ แล เงินที่ ปรับใหม่ นายอการ
 ไก ๆ ก็ให้เก็บเข้าท้องพระคลังด้วย

มาตรา ๖๔ เจ้าพนักงานหอ วิทยาการพิพัฒน์มีอำนาจที่จะ
 ให้เลิกความ ที่ ฟ้อง ฤๅที่ ชะนะความนี้ เห็นสมควร แล มีอำนาจ
 พิจารณาว่าค่าปรับใหม่และค่าชดเชยหนี้สิน
<https://museum.coj.go.th/>

ที่จะบังคับให้คืนเงิน ค่าปรับ ไหม ราย ไก ๆ ทั้งหมด ฤๅส่วน หนึ่ง
ส่วน ไก ใน ค่าปรับ ไหม นั้น แล ที่จะให้คืน เรือ ฤๅสิ่ง ของ ที่
บันทึก ของ ต้อง ห้าม มา ที่ ต้อง วิบ ไร่นี้ ใ้กับ เจ้า ของ ไป

มาตรา ๖๕ ว่าบันทึก ภาษี จำนวน น้ำ สุรา แล ภาษี ถิ่น คณค
สิ่ง ของ นั้น แล สำเนา ไป อนุญาต ที่ เจ้าพนักงาน ภาษี เข้า ขา ออก
ทำ ใ้กับ ผู้ ไก ไป ตาม กฎหมาย นี้ ทุก ๆ ฉบับ ต้อง ลง ใ้ใน
บัญชี ที่ ออฟฟิศ ภาษี เข้า ขา ออก ใน ตำบล นี้ ๆ แล นายอากร
ชั้น ใน มี อำนาจ ที่ จะ ไป ตรวจ ญ บัญชี แล คัด สำเนา ใ้ตาม ชอบ
ใจ ไม่ ต้อง เสีย ค่า ขรรณ นิยม สิ่ง ไก แล เมื่อ ใ้หน้า สำเนา ที่
คัด ออก จาก บัญชี นั้น ฤๅ สำเนา หนังสือ สัตติ สกศ ว่า ด้วย ที่
มี ผู้ขอ อนุญาต ที่ อ้าง ว่า เจ้าพนักงาน ภาษี สิ้น ค้า เข้า ขา ออก
ฤๅ เจ้าพนักงาน รอง ใ้เซ็น ชื่อ ลง ใ้ว่า ถูก ต้อง มา ขึ้น ใน เวลา
ที่ จำระ ความ ซึ่ง กล่าว หา ว่า ผู้หนึ่ง ผู้ใด ทำผิด ต่อ พระราชบัญญัติ
นี้ ใน โรง ศาล ไก ๆ ใน พระราชอาณาเขตฯ ก็ ใ้ถือ สำเนา นั้น ว่า
เปน พยาน เชื้อ ฟัง ใ้ เว้น แต่ ผู้ ที่ ต้อง คัด มี พยาน หลัก ถาน ว่า
ความ นั้น ไม่จริง จึง จะ ยก เสีย ใ้ แล ถ้า แม้น ว่า ไม่มี ภาษี
จำนวน สิ่ง ของ แล ไม่มี สำเนา ไป อนุญาต ที่ คัด มา จาก บัญชี
นั้น มา อ้าง ก็ ใ้ถือ ว่า มี ใ้ขอ ไป อนุญาต แล เจ้าพนักงาน
มิ ใ้ทำ ไป อนุญาต ใ้ เว้น แต่ ถ้า มี พยาน หลัก ถาน มี คน มา อ้าง

มาตรา ๖๖ ในความ เรือง ไก ซึ่ง เจ้าพนักงาน อาเภอ จำระ

แต่ในความ ซึ่ง ร้อง อุ ครณ ไปณศาล หอ รัชฎาการพิพัฒน์ ว่าด้วย
 ถ้อยความ ซึ่ง กำหนดไว้ในมาตรา ๕๐ มาตรา ๕๑ ฎว่าด้วย
 เกือบ ขของต้อง ห้าม ตาม กฎหมายนี้ เจ้าพนักงาน อำเภอก แล ตระ
 ลาการ ศาลนั้น มี อำนาจ ที่จะชำระความ ที่ฟ้อง แล ความ ที่ ร้อง
 อุ ครณ นั้น ตามเงื่อนไข ไม่ต้อง พิจารณา ข้อความ ที่ ว่าจับกัน อย่าง
 ไร เว้น แต่ที่ เปน การ เกือบ ข้อง เปน พยาน ใน เนื้อ ความนี้
 ส่วนที่ ๘ ว่าด้วย การ เบกเลต

มาตรา ๖๗ ขธิบภิ กรม พระคลัง มหาสมยัติ จะมอบ อำนาจ
 ซึ่งมี อยู่ตาม กฎหมายนี้ ให้ ร้อง ขธิบภิ ฎา สมุขยานชัย กลาง ฎา
 ว่า ราชการ เมือง ว่า การ แทน ใน เวลา ที่ ไม่ อยู่ ใน ที่นั้น ก็ ได้

มาตรา ๖๘ บัณฑการ ที่ ได้ ทำ ไว้ ตาม พระราชบัญญัติ
 กฎหมาย ซึ่ง ยก เลิก แล้ว นั้น แล บัณฑการ คำสั่ง คำบังคับ แล ข้อ
 บังคับ ต่าง ๆ ที่มี อยู่ ใน เวลา นี้ ซึ่งมี ได้ ชักขวาง ด้วย ข้อ ความ
 ใน พระราชบัญญัตินี้ แล บัณฑการ เจ้าพนักงาน แล ผู้ อื่น ซึ่ง ได้ ตั้ง
 ไว้ แล้ว นั้น ก็ ให้ คง อยู่ ตาม เดิม กว่า จะ ักบก เลิก เปลี่ยน แปลง
 แก่ ไข ไป ตาม พระราชบัญญัติ นี้ ต่อ ไป

มาตรา ๖๙ สุรา ต่าง ๆ ที่มี อยู่ แล้ว บัณฑ ใน หัว เมือง ไก ๆ
 ก่อน วันที่ จะ ใช้ พระราชบัญญัตินี้ จะ ไม่ ต้อง เสีย เงิน ค่าอากร ตาม
 ใน มาตรา ๕ แต่ ต้อง อยู่ ใน ข้อ บังคับ อื่น ๆ ของ พระราชบัญญัตินี้
 ทั้ง แล วันที่ จะ ใช้ พระราชบัญญัตินี้ แล หมด ผู้ ที่ ขอบ สุรา จะต้อง หา

พยานชี้แจงความจริง

ว่าตัวไม้ไผ่อยู่ในกรุง เมื่อเวลาพระราช
บัญญัตินี้ได้ออก

๖๖

แบบที่ ๑

ว่าด้วย ชันสุทหน้าสุราตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔ การที่
ชันสุทหน้าสุรานั้นให้ทำตามวิธีดังนี้ คือ

นำสุร่าตัวอย่างที่จะชันสุทนั้นให้ทวงกะในขวดแก้วสำหรับ
ทวงนี้ให้แน่นอน แล้วเทน้ำสุรานั้นใส่ในหม้อแก้วสำหรับกลั่น
แล้วเอาน้ำหน้อยหนึ่งล้างกันขวด แล้วเทเค็มลงไป ในหม้อแก้ว
นั้น แล้วเอา หลอดต่อปากหม้อแก้ว ไปถึงเครื่องกลั่น แล้วเอาไฟ
ใส่เข้าใต้หม้อต้ม ไปจนน้ำสุราในหม้อหมดไป ๒ ส่วนเหลือ
อยู่ส่วนหนึ่ง แล้วจึงเอาสุราที่กลั่นสองส่วนนี้มาเติมน้ำกลั่น
ลงไปจนทวงได้เท่ากับน้ำสุราที่ทวงครั้งแรก สุราที่กลั่นแล้ว
แลปนน้ำนี้ก็มีส่วนน้ำ แลแรงกลั่นเหมือนตัวอย่างที่เขา
ทดลอง แต่ปราศจากเครื่องย้อมแลของอื่น ๆ ที่กันมิให้ใช้
เครื่องใช้เครื่องมือใด ๆ ได้ ถูกต้องแน่นอน แล้วจึงเอาเครื่องอา
ละกลั่นที่มีเครื่องเทอมมิเทออยู่ด้วยนั้น ทดลองนำสุรานั้น
แล้วคิกตามตำราสำหรับกำหนดแรงกลั่น ซึ่ง อิมเขียน
เยอรมันเทศถึง กอมมิคเซอน ได้กำหนดไว้ แลเมื่อคิกได้ส่วน
แรงกลั่นเป็นที่ประชนแล้ว ก็เอาเลข ๐๐๑๖๗๕

คุณก็จะ

ได้จำนวนภาษีสຸກที่ควรเสีย

คุณก็จะ

แบบ ที่ ๔

ภาษีสุราขา ออก

ใบอนุญาต จำนวน น้ำสุรา ตาม มาตรา ๘

ถึง เจ้าพนักงาน ภาษี สีน ค้า เข้า) ขอ ท่าน ได้ ทำ ใบ อนุ
ออก

ญาติ ให้ กับ จะ ได้ ยื่น ทุก น้ำ สุรา ลง เรือ กำปั่น ช่อ

ณ วัน ค่ำ ยี่ ศักราช ๑๒ เป็น สุรา เท

สุรานั้น คือ (ที่ ให้ แก่ เจ้า จำนวน น้ำ สุรา แล แจ้ง ว่า เป็น สุรานั้น คือ ไ
แล แจ้ง จำนวน ถัง ไห ขวด ที่ ใส่ ไป แล กำหนด คีบ ห่อ
แล ตั๋ว หนังสือ เขียน ทศบ ที่ ห่อ นั้น อย่าง ไ้ เป็น ผู้ ช่อ ไป จาก
แล น้ำ สุรา ใน เวลา นี้ อยู่ใน (โรง เรือน ร้าน) ฤฯ อยู่ใน โรง
ภาษี สีน ค้า เข้า สีน ค้า ออก แล ข้าพเจ้า อยาก จะ ยื่น ทุก น้ำ สุรา
นั้น ออก ไป

(เซน ช่อ)

ผู้ จะ ยื่น ทุก ออก ไป

แจ้ง ความ มา ณ ได้ ยื่น ศักราช ๑๒

แบบที่ ๕

ภาษีสราขาเข้า

ใบอนุญาตตาม มาตรา ๘

(เช่นชื่อ)

นายอากร

สำเนาใบอนุญาตให้เข้ามายังไทยจากเจ้าที่แล้ว

แต่เฉพาะ

คำนี้

ศักราช ๑๒

ใ้ช้อนุญาตให้ ยื่นทุกหน้าสราออกไป

ณวัน คำนี้ ศักราช ๑๒ ณเรือกำปั่น

ชื่อ เปนสรา เทคือ (ที่นี้ให้ยก

จำนวนหน้าสราว่าเปน สรณนิกโค แลให้ยกจำนวน

ถึง ๒๐ ขวก แลจำนวน หีบห่อที่ใส่ไป แลเขียน

เปนตัวอักษรที่หีบที่ห่อนั้นอย่างใด) สรานั้นขอมา

จากแลเวลานี้เก็บไว้ที่ (โรง ร้าม เรือ) ของ

(อยู่อยู่ที่ออฟฟิศของข้าพเจ้า)

เขียนให้ณวัน คำนี้ ศักราช ๑๒

(เช่นชื่อ)

เจ้าพนักงาน

ภาษีสรา

เข้า

ออก

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เล่ม ๒

ลักษณะภาษีสรร

หน้า ๘๑๒

ขอ (ฎาให้ถึงตามที่จะเป็น) ให้ ซึ่ง คัมภีร์ที่ (ฎา
บันทุกเข้ามา ก็ให้ว่า ใคร บันทุกเรือ ลำขึ้น ชื่อ ที่
สุรานั้น เกียวนั้น อยู่ใน แล ข้าพเจ้าขอท่าน ได้ทำ ใบอนุญาต
ให้ข้าพเจ้าคนไปจาก ไปไว้ที่ ของ ฅนทำยล
แล บัณฑิต ข้าพเจ้าขอ ส่งเงิน เป็นจำนวนเงิน ภาษี ที่
ควรเสีย (ฎา ถ้าเสียภาษี แล้ว ก็ให้ว่า ผู้ที่ บันทุกเข้ามา ชื่อ
ได้เสีย ภาษี แล้ว

(เช่น ชื่อ)

ผู้ ที่ บันทุกเข้ามา

ลงวัน

คำ ปี

ศักราช ๑๐

แบบที่ ๘

ภาษีสรร

ใบอนุญาตให้คนไป ตามมาตรา ๑๐

ได้อนุญาตให้

คนหน้าสุร

เท มีแรง

ขอ

คิกวี ซึ่ง ให้

(ที่ นี้ ให้ว่า ขอ ฎาถึง ฎา หัก

ตาม ที่จะ เป็น ไป)

บันทุกเข้ามา

(ฎาคัมภีร์ที่นี้)

และเวลานี้ ไว้ที่

ให้คนไป จาก ที่

ไป ไว้

ที่

ภาษีสรร

ได้เสีย แล้ว

(เช่น ชื่อ)

นาย อากร สุรา ชัน ใน

ลงวัน

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
ศักราช ๑๐

แบบที่ ๘

ภาษีสຸຣາ

หนังสือ บังคับ ให้ชนตาม มาตรา ๑๓

เมือง

ด้วย มี ผู้ มา ขอ ท่อ ข้างเจ้านายอำเภอ นาย โปลิศ เมือง

ให้มี หนังสือ บังคับ ให้ชน

ที่ ให้กำหนดจำนวน น้ำ สຸຣາ

แล มี แรง กอชอ อย่างไร ใส่ภาชนะ อย่างไร แล ให้ จกซื้อ ผู้ ที่ ขอ

อนุญาต แล ผู้ขอ อนุญาตได้นำ สิ่ง เป็น ประกัน มาให้ ข้างเจ้าเมือง

เงิน ภาษี ที่ ควรจะเรียก แต่ น้ำ สຸຣານั้นแล้ว ข้างเจ้าเมือง อนุญาตโดย

หนังสือ นี้ ให้ชน (ที่ ให้กำหนด น้ำ สຸຣา ให้แจ้ง ชัก) ซึ่ง

เวลานี้ อยู่ ณ โรง ของ

ที่

จะ ชน ไปไว้

ที่

และจะ ไว้ ณ ที่ นั้น กว่า จะ ได้ มี อนุญาต ให้ชน ไป ที่ อื่น

ตาม พระราชบัญญัติ ภาษี ชั้น ใน

ข้างเรา ได้ ลง ชื่อ ไว้ เป็น สำคัญ

ณวัน

คำ ปี

ศักราช ๑๒

(เช่น ชื่อ)

นาย อำเภอ นาย โปลิศ

แบบที่ ๑๐

หนังสือ สัญญา นาย อากร ซึ่งทำไว้ตาม มาตรา ๑๖

พระราชบัญญัติ ภาษี ชั้น ใน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ

เล่ม ๒

ลักษณะภาษีสู่รา

หน้า ๘๐๔

ด้วย

ไต่ไปน นาย อากร สุรา ชัน ใน ลำห้วย ทั้ง แต้

ณวัน

คำขี้

ศักราช ๑๒

แล

ไต่หน้า

มาเป็น

ประ กัน ว่า จะ ทำ ตาม ข้อ

ความ ใน หนังสือ สัญญา นี้ ๆ ทำหนังสือ จำนำ ที่ ๆ ทรัพย์สินของ
ไว้กับ ท่าน เจ้าพนักงาน ของ พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ฅน
รัชการ พิพัฒน์ เป็น ประกัน จำนำ ตาม กำหนด ตาม พระราชบัญญัติ
ภาษีสู่รา ใน แล หนังสือ จำนำ นี้ ให้ คัด ต่อ ท้าย หนังสือ สัญญา นี้
ๆ ให้ นำ เงิน ซึ่ง มา ฝาก ไว้ ใน พระคลัง มหาสมบัติ เช่น
จำนำ ซึ่ง จึง ไต่ ทำ หนังสือ สัญญา ว่า ยัน ผล ประโยชน์

แล อำนาจ ของ นาย อากร สุรา ชัน ใน ลำห้วย เมือง

ตาม กำหนด พระราชบัญญัติ ภาษีสู่รา ใน นั้น ไต่ มอบ ให้ กับ

ตลอด เวลา ที่ มา แล้ว นั้น แล สัญญา ว่า ฝ่าย นาย อากร สุรา ชัน ใน
แล ประกัน ซึ่ง จะ เรียก ต่อ ไป ใน นี้ ว่า ผู้ รับ สัญญา แต่ ผู้ เกี่ยว ๆ เข้า กัน
ทั้ง แต้ ๒ คน ๆ มากกว่า ๒ คน ขึ้น ไป ก็ แต้ นี้ ต่อ ไป ไต่ ยอม

แก่ ท่าน เจ้าพนักงาน พระคลัง มหาสมบัติ ว่า จะ ขอ ส่ง เงิน พระคลัง
ใน เวลา นั้น ตาม กำหนด เป็น เงิน ตรา ซึ่ง ส่ง เป็น งว

เดือน แต้ ณวัน

คำขี้

ศักราช ๑๒

ทุก ๆ เดือน กำหนด ทั้ง แต้ ณวัน

คำขี้

ศักราช ๑๒

แล กำหนด สิ้น วัน

คำขี้

ศักราช ๑๒

แล เงิน อากร ชัน ใน นี้ ให้ มอบ ให้ สวณ ใน สวณ ประสงค์ ตาม ข้อ พิทักษ์

ตาม กำหนดพระราชบัญญัติสำหรับอากร ขึ้นใน ฤๅตามพระราช
 บัญญัติ สำหรับนายอากร สู่ราขึ้นใน ถ้าทำผิดประการใด แล้ว
 เจ้าพนักงานหอรัษฎากรพิพัฒน์ ผู้ซึ่งรับราชการ อยู่ในเวลานั้น มี
 อำนาจ ที่จะตัดสินให้ ผลประโยชน์ แล อำนาจนั้นหมดสิ้น แลมีอำนาจ
 ที่จะบอกอากร นั้นให้แก่ผู้อื่นรับทำได้ อีกประการหนึ่ง ถ้ามีเหตุ
 สิ่งใด สิ่งหนึ่ง เกิดขึ้น แล้วทำให้พระราชทรัพย์ หลวง ชาติไป ผู้รับ
 สัญญา ฤๅผู้ ซึ่งทำการ แทน ผู้รับสัญญา ผู้เก็บวัก ก็ ฤๅ เข้ากัน
 ทั้งแต่สอง คน ขึ้นไป ก็ได้ ผู้นี้ ต้องยอมรับ ใช้เงินแก่เจ้า
 พนักงานพระคลังมหาสมบัติ แลทั้ง ทรัพย์ สิ่ง ของ ที่ เช่น ประกัน
 ซึ่ง ผู้รับสัญญา ได้ให้ไว้เป็น ตัวจำนำนั้น เจ้าพนักงานหอรัษฎากร
 พิพัฒน์ ซึ่งรับราชการ อยู่ในเวลานั้น จะ ยึดเอาของเหล่านั้น
 ไว้ จนความ ที่ว่า กันในระหว่าง ผู้รับสัญญา ฤๅผู้ ที่ รับ ทำ การ แทน
 ผู้รับสัญญา กับเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ จะ ตก ลง สำเร็จ
 ไป แลเมื่อ ผู้รับสัญญานั้น ทำผิด หนังสือ สัญญา ใน ข้อ หนึ่ง ข้อ
 ใด ก็ได้ แต่เจ้าพนักงาน หอ รัษฎากรพิพัฒน์ ผู้ว่า การ อยู่ในเวลา
 นั้น ต้อง สัก หลง จง ไว้ ใน หนังสือ สัญญา ว่า ผิด ข้อ นั้น ๆ เจ้า
 พนักงานหอรัษฎากรพิพัฒน์ มี อำนาจ ที่จะขาย แล จำหน่าย
 ทรัพย์ สิ่ง ของ ที่ เขามาเป็น ตัว จำนำ ประกัน ไว้ นั้นได้ทั้งสิ้น ฤๅ
 จะขาย จะ จำหน่าย เป็น ส่วน ๆ ก็ได้ ตาม หนังสือ สัญญา นี้ ไม่ ต้อง
 บอกให้ ผู้รับสัญญา ถ้าผู้รับทำการ แทน ผู้ทำสัญญา ฤๅผู้ใด ผู้
 ใด

หนึ่ง ร้อยเลย แล เมื่อ ได้ ข่าย ได้ จำหน่าย ทรัพย์สิน สิ่ง ของ ไป ได้ เงิน ถอ กับ ที่ เกี่ยว ค้าง ตาม หนังสือ สัญญา ที่ ได้ ทำ ไว้ แล้ว เจ้าพนักงาน หอรัษฎากรพิพัฒน์ ผู้ รับ การ อยู่ ใน เวลา นี้ จะ คืน ทรัพย์สิน สิ่ง ของ มาก น้อย เท่าใด ที่ เหลือ จาก ข่าย ซึ่ง เขา มา เปน ตัว จำนำ ประกัน ไว้ นั้น ให้ แก่ ผู้ รับ สัญญา ฤๅ แก่ ผู้ รับ ทำ การ แทน ผู้ รับ สัญญา ไป

แล้ว สัญญา นี้ เชน เลิก แล้ว แก่ กัน แล ยัง ชัก ท่อ ไป คือ อำนาจ ที่ ได้ มอบ ให้ แก่ นาย อากร สุรา ชั้น ใน วัน นี้ ถ้า นาย อากร สุรา ชั้น ใน ไม่ ได้ หนังสือ อนุญาต ของ เจ้าพนักงาน หอรัษฎากรพิพัฒน์ ผู้ ซึ่ง รับ ราชการ อยู่ ใน เวลา นี้ แล้ว อำนาจ นั้น จะ มอบ ให้ แก่ ผู้ อื่น ไม่ ได้ ถึง แม้ ว่า จะมี อนุญาต ยอม ให้ มอบ อำนาจ แก่ ผู้ อื่น ได้ ก็ ที่ ผู้ รับ สัญญา เติม ฤๅ ผู้ ที่ รับ ทำ การ แทน ผู้ รับ สัญญา เติม จะ ถือ เอา ว่า ตัว พัน จาก ความ รับ ผิด รับ ชอบ ใน หนังสือ สัญญา นี้ ไม่ ได้ แล อีก ประการ หนึ่ง ผู้ ที่ เปน ประกัน แล ผู้ รับ การ แทน ประกัน จะมี ตัว นาย อากร อยู่ ก็ ฤๅ ผู้ รับ การ แทน นาย อากร คน เทียว ฤๅ หลาย คน ก็ ที่ ถ้า ผิด หนังสือ สัญญา ใน ข้อ หนึ่ง ข้อ ใด แล้ว จะ พ้อง เอา ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด เปน ตัว ตน ก็ ได้ แล ถ้า แม้ ว่า เจ้าพนักงาน ของ คอ เว้น แหม่น ใน เวลา ที่ จะ เร่ง เอา เงิน ตาม สัญญา นี้ ฤๅ บังคับ ตาม ข้อ ที่ ตั้ง ไว้ ใน หนังสือ นี้ ยอม ให้ ทุเลา ฤๅ ได้

ผู้รับสัญญา ถ้าผู้ทำการของผู้รับสัญญาผิด ผ่อนส่งเงิน ประ
การใด ก็จะไม่เป็นเหตุที่ทำให้เสียเปรียบ ประโยชน์ แล ความ ยิง
กันของ หนังสือสัญญานี้ ถ้าให้เสียความที่ไว้ตกลง สัญญากัน
ทั้งว่ามาข้างบน ถ้าให้เสียความที่ว่าผู้รับสัญญาทั้งหมดยกก็
ถ้าผู้หนึ่ง ผู้ใด ก็ดี ทั้งผู้จัดการของผู้รับสัญญา ก็ก็ต้องรับ
ผลรับชอบ โดยสัญญานี้ แล คำที่ว่าเจ้าพนักงานหอรัษฎากร
พัฒน์นั้น ให้ถือว่าต้องรวมผู้ซึ่งเจ้าพนักงานหอรัษฎากรพัฒน์
จะไว้ทั้งไว้ตาม กฎหมายภาษีสู่รา ใน ตามที่สมควร ด้วยอำนาจนั้น
ไว้ลง ชื่อ ประทับตรามอบให้ไปฉะฉาน คำนี้

	ท่าน อธิบดี	
(เช่น ชื่อ)	นาย อากร	(เช่น ชื่อ) พยาน
	ประกัน	

แบบที่ ๑๖

ว่าด้วย แบบที่จะทำ สัญญา จำนำทรัพย์สิน สิ่ง ของ ซึ่ง ทำ ไว้ตาม
มาตรา ๑๖ ข้างเจ้า
ยอมยกอำนาจไว้แก่ท่านเจ้าพนักงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวหอรัษฎากรพัฒน์ เป็นประกันในการซึ่ง ข้างเจ้ายอมรับ
ตามหนังสือสัญญาเป็นนาย อากร ในที่ค้าขาย กำหนด
ตั้งแต่วัน คำนี้ ศักราช ๑๒

ตาม กำหนดพระราชบัญญัติภาษีสู่รา ใน อำนาจแล ผล ประโยชน์
ของ ข้างเจ้ายอมรับในที่ค้าขายที่ค้าขาย

ตามซึ่งมีแจ้ง อยู่ตาม

ลง ณ วัน

คำ

๔/

ศักราช ๑๒

ประมาณ สิบ ของ

แลให้ เอาหนังสือ ประทอนมามอบให้ไว้ แก่ท่านเจ้าพนักงาน ของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หน่อ รัชฎาภิเศกพิพัฒน์ แลแก่ผู้ซึ่ง
จะได้รับที่ แทนต่อไป แลถ้ามีเหตุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้

นาย อากร นั้น ผิดข้อ สัญญา ไม่ต้อง มีพยาน อันนอกจากที่เจ้า

พนักงาน หอ รัชฎา (ซึ่ง รับราชการ อยู่ในเวลานั้นจะได้ จากความ
ผิด อย่างนั้นๆ ไว้บน หลังหนังสือ สัญญา นั้นแล้ว) ข้าพเจ้า

แลผู้ซึ่ง ทำการ แทน ถ้าผู้ จัก การ แทน ข้าพเจ้า ได้ยินยอม อำนาจ

กุด เถล้า: ถวาย แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ขาย ถ้า

จำหน่าย ที่ดิน ที่ จำนำ ไว้ ในเวลานั้น แลเงิน ที่ จำหน่าย ออกไป

ไว้เท่าใด จะต้อง ใช้นี้ คัดถ่าย โทษ ค่าปรับ ค่าเสียหาย แลค่าอื่นๆ

ต่างๆ ตาม ซึ่งตัว ข้าพเจ้านาย อากร สุรา ถ้าผู้รับ มรดก ของ

ข้าพเจ้า ถ้าผู้ จัก แรง การ แทน ข้าพเจ้า ซึ่ง ได้บอกไว้ว่า

จะต้อง ใช้นี้เท่านี้ๆ แลเงิน เหลือ จำหนี้ ต้อง คืน ให้ข้าพเจ้า

ถ้าแก่ผู้ ที่ จะรับ มรดก ของ ข้าพเจ้า ถ้าแก่ผู้ จัก แรง การ แทน

ข้าพเจ้าๆ ได้ลง ชื่อ ประทับตรา ไว้ด้วยลายมือ ของ ข้าพเจ้า ต่อ

หน้าพยาน

ณวัน

คำ

ศักราช

๑๒

ผู้มีชื่อ ข้างบน

ไว้ลงชื่อ ประทับตรา

ต่อหน้า

พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

แบบที่ ๑๒

ภาษี ชันใน

ใบอนุญาตโรงเหล้า ซึ่ง ทำไว้ตาม มาตรา ๒๕

เจ้าของ โรง

ตั้ง อยู่ใน

ที่

ไต่ถาม อนุญาต ตาม พระราชบัญญัติ

แต่ให้ ไต่ อนุญาต ให้ อำนาจ ตาม ข้อ พระ ราชบัญญัติ

ภาษี ชัน ใน ให้ขาย น้ำ สุรา ใน ที่

ใบ อนุญาต นี้ ใช้ได้

ตั้ง แต่

ณ วัน

ถึง

ลง วัน ๑

เจ้าพนักงาน ภาษี ชัน ใน

(เช่นชื่อ) เจ้าพนักงาน ภาษี ชัน ใน

ใบใช้ค้า ขนรับมอบ ใบอนุญาต แล้วเป็นเงินตรา

บาท

ใบอนุญาตสุราขายปลีก ตามมาตรา ๒๔

ได้อุญาตแต่นี้ ค่อยไป ให้เบิกโรงสำหรับขายน้ำสุรา
หน้าเขตที่

ถนน ในเมือง (ฤาในหัวเมือง
ฤาบ้านป่าแขวงเมือง) ต้องปรพฤคิการข้อยังคัย
แลพระราชบัญญัติ ซึ่งไก่อ่านแลอธิบาย ให้
แก่ ฟังแล้ว

ใบอนุญาตนี้ ใช้กั้ทั้ง แต่ฉวต ค่ำย
จนถึงฉวต ค่ำย คักราช ๑๒

เจ้าพนักงานภาษีสู่ราใน

(เช่นสู่อ)
เจ้าพนักงานภาษีสู่ราใน
บาท

หน้า ๘๒๑

ลักษณะ ภาษีสุรา

เล่ม ๒

แบบที่ ๑๔

ภาษีชั้นใน

ใบอนุญาตสำหรับ โรง ขายสุรา ปลัก ซึ่งทำไว้ตาม
มาตรา ๒๔

ใบอนุญาต แทนั้ ทัอ ไปให้ เว้ ขาย ห้า สุรา ปลัก

ไม่ให้ ขาย ใน จัง หวัค ใน

โรง
ที่

ใน ถนน

ทั้ง แต่

ถึง

อนุญาต ให้ ไว้ ฅวัน

คำป้

เจ้าพนักงาน ภาษีชั้นใน

ใบใช้ค่าธรรมณียใบอนุญาตแล้วเป็นเงินตรา

บาท

(เช่นข้อ)

เจ้าพนักงานภาษีชั้นใน

เล่ม ๒

ลักษณะภาษีสรา

หน้า ๘๒๒

แบบที่ ๑๕

ภาษีสราใน

ใบอนุญาตให้ ถิ่น สราตาม มาตรา ๓๖

ได้ อนุญาตให้ ถิ่นใน ที่ดิน ของ ที่

ใน

สำหรับ

ถิ่น สรา

ทั้ง แท้

จนถึง

ได้ไว้ ๗ วัน

คำ ข

เจ้าพนักงาน ภาษีสราใน

คำ ขรวมในแบบ ๑ ซึ่ง (๕๗ เหรียญ) สำหรับใบอนุญาตให้
ได้ไว้แล้ว (เช่น ชื้อ) เจ้าพนักงาน ภาษีสราใน

ฉบับที่ ๑๖

ภาษี สุรา ใน

ทั้งเจ้าพนักงานภาษี ตามความ ใน มาตรา ๕๐

โดยหนังสือนี้ ใต้ตั้งให้

ข้อบังคับ ภาษี สุรา ใน

พนักงาน ในตำแหน่งนั้น

ว่าไว้แล้ว

เป็นเจ้าภาษีตามความใน กฎหมาย

แต่ได้มอบอำนาจ ตามสมควร ซึ่ง เจ้า

จะไต่ประพจน์ ตาม ข้อกฎหมาย ที่

เจ้าพนักงาน ภาษี สุรา ใน

แบบที่ ๑๗ พิกัดภาษาจีนใน

เก็บจากเล่มเขียนหน้าของหนังสือ ให้ศิกร้อยหัวตามราคาของเล่มนั้น

เก็บจากสุราต่าง ๆ ที่มีแรงต่ำกว่า ๕๐ ส่วนที่มีอะกอสซอ

ให้เก็บเท่ากับที่

มีแรง ๕๐ ส่วนนั้น

ถ้าสุราแรงจนไปกว่า ๕๐ ส่วน

ให้เก็บตามอัตราส่วนคือ

แรงสุรา กึ่งส่วน	ภาษาไทย			แปลไทย			ลิตร		แรง สุรา กึ่งส่วน	ภาษาไทย			แปลไทย			ลิตร	
	บาท	อัฐ	เบี้ย	เงิน	เงิน	เงิน	เงิน	เงิน		บาท	อัฐ	เบี้ย	เงิน	เงิน	เงิน	เงิน	เงิน
๕๐	๔	๒๔		๑	๒๐		๒๐	๒๐									
๕๑	๔	๒๔	๑	๑	๒๒	๒	๒๒	๒	๑	๑๒	๕๖	๒๗	๑	๔๒	๒	๔๐	๑๖
๕๒	๔	๔๕	๔๔	๑	๒๔	๔	๒๔	๒๒	๑	๑๒	๕๕	๔๔	๑	๔๕	๔	๔๑	๒
๕๓	๔	๕๖	๑๖	๑	๒๖	๑	๒๖	๒๔	๑	๑๓	๔	๑๖	๑	๔๖	๑	๔๑	๑๔
๕๔	๔	๖๖	๔๔	๑	๒๘	๓	๒๘	๒๔	๑	๑๓	๑๔	๔๔	๑	๔๘	๓	๔๒	๔
๕๕	๔	๗๓	๖๐	๑	๓๐		๓๐	๒๖	๑	๑๓	๒๕	๖๐	๑	๕๐		๔๒	๒๐
๕๖	๔	๘๔	๘๒	๑	๓๒	๒	๓๒	๒๖	๑	๑๓	๓๖	๓๒	๑	๕๒	๒	๔๓	๖
๕๗	๔	๙๕	๔	๑	๓๔	๔	๓๔	๒๖	๑	๑๓	๔๗	๔	๑	๕๔	๔	๔๓	๒๒
๕๘	๔	๑๐๕	๑๖	๑	๓๖	๑	๓๖	๒๖	๑	๑๓	๕๗	๑๖	๑	๕๖	๑	๔๔	๔
๕๙	๔	๑๑๖	๔๔	๑	๓๘	๓	๓๘	๒๖	๑	๑๔	๕๕	๔๔	๒	๑	๓	๔๔	๒๔
๖๐	๑๐	๓	๒๐	๑	๔๐		๓๖	๒๖	๑	๑๔	๑๕	๒๐	๒	๔		๔๕	๑๐
๖๑	๑๐	๑๓	๔๖	๑	๔๒	๒	๓๖	๒๖	๑	๑๔	๒๕	๒๖	๒	๕	๖	๔๕	๒๖
๖๒	๑๐	๒๔	๖๔	๑	๔๔	๔	๓๗	๒๖	๑	๑๔	๓๖	๖๔	๒	๕	๔	๔๖	๑๒
๖๓	๑๐	๓๕	๘๖	๑	๔๖	๑	๓๗	๒๖	๑	๑๔	๔๗	๘๖	๒	๑๑	๑	๔๖	๒๔
๖๔	๑๐	๔๖	๑๐๐	๑	๔๘	๓	๓๘	๒๖	๑	๑๔	๕๕	๑๐๐	๒	๑๓	๓	๔๗	๑๔
๖๕	๑๐	๕๖	๑๒๐	๑	๕๐		๓๘	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๑๒๐	๒	๑๖		๔๗	๒๖
๖๖	๑๑	๓	๑๖๐	๑	๕๒	๒	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๑๖๐	๒	๑๗	๒	๔๗	๓๖
๖๗	๑๑	๑๔	๒๔๐	๑	๕๔	๔	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๒๔๐	๒	๒๐	๔	๔๗	๔๖
๖๘	๑๑	๒๕	๓๒๐	๑	๕๖	๑	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๓๒๐	๒	๒๒	๑	๔๗	๕๖
๖๙	๑๑	๓๕	๔๐๐	๑	๕๘	๓	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๔๐๐	๒	๒๔	๓	๔๗	๖๖
๗๐	๑๑	๔๖	๔๘๐	๑	๖๐		๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๔๘๐	๒	๒๖		๔๗	๗๖
๗๑	๑๑	๕๗	๕๖๐	๑	๖๒	๒	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๕๖๐	๒	๒๘	๒	๔๗	๘๖
๗๒	๑๒	๓	๖๔๐	๑	๖๔	๔	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๖๔๐	๒	๓๐	๔	๔๗	๙๖
๗๓	๑๒	๑๔	๗๒๐	๑	๖๖	๑	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๗๒๐	๒	๓๒	๑	๔๗	๑๐๖
๗๔	๑๒	๒๕	๘๐๐	๑	๖๘	๓	๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๘๐๐	๒	๓๔	๓	๔๗	๑๑๖
๗๕	๑๒	๓๖	๘๘๐	๑	๗๐		๓๙	๒๖	๑	๑๕	๕๕	๘๘๐	๒	๓๖		๔๗	๑๒๖

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>